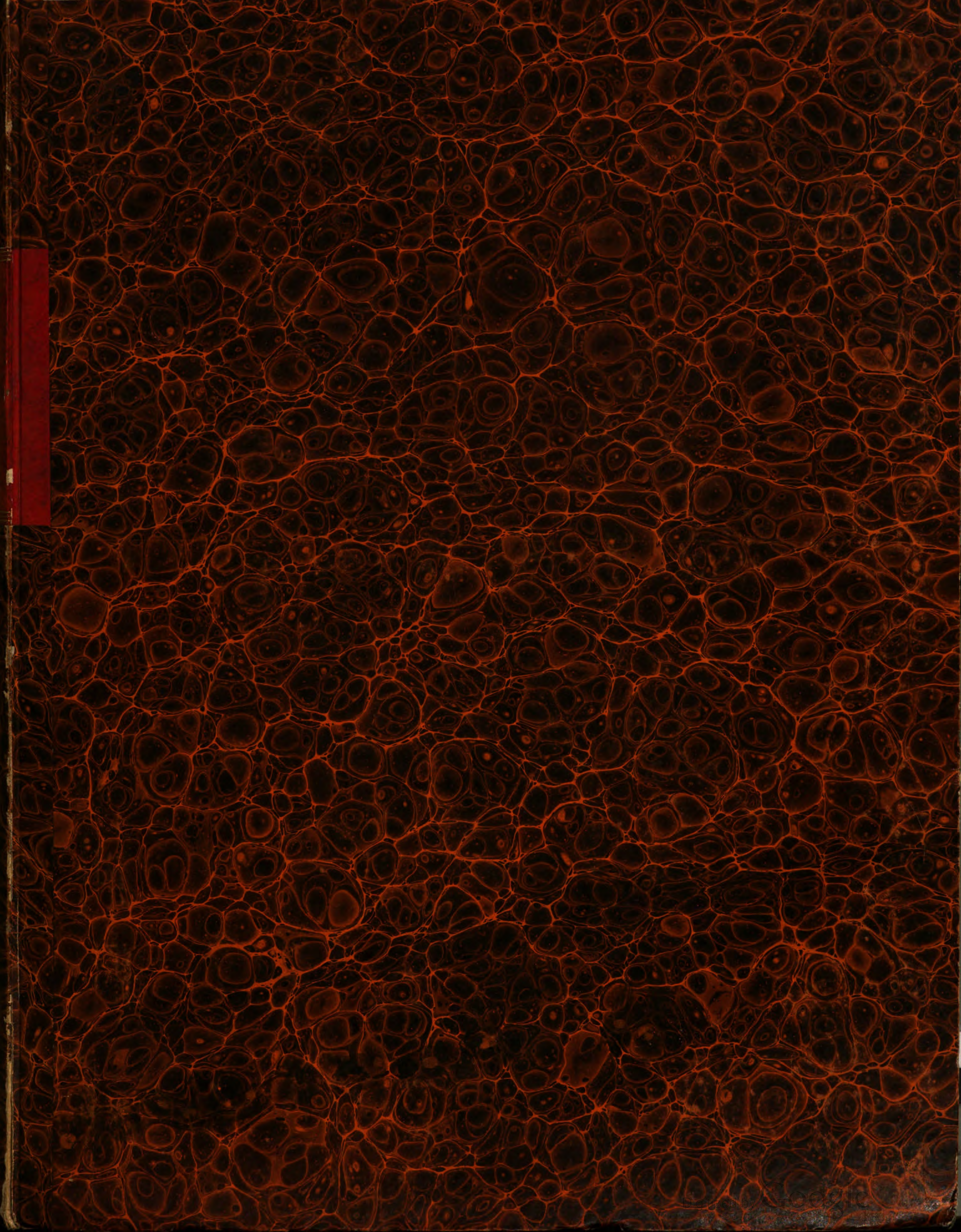
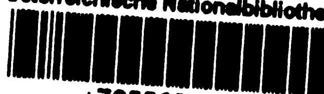

Österreichische Nationalbibliothek
+Z255635301

GLASONOŠA

v.WALDHEIM X. A. WIEN sc.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

ZA ZABAVU, POUKU, POLITIKU I NARODNO GOSPODARSTVO.

PETI GODIŠNJAK.

UREDIO GA

ABEL LUKŠIĆ.

U BEČU 1865.

NAKLADOM ZAVODA ZA KNJIŽEVNE I UMJETNE NAKLADNINE ABELA LUKŠIĆA.

TISKOM ŠTAMPARNE OTACAH JERMENAH.

Glavni sadržaj.

GLASONOŠA

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 1. | **U Beču, dne 15. siečnja 1865.** | **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a na pol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko; dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču'a prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

NAŠIM ČITATELJEM.

U posljednjem broju lanjskoga „Glasonoše" u onom našem pozivu na dalnju predplatu na naš list navedosmo, kako je izdavanje ovoga lista skopčano s velikim troškom, i izkazasmo, da nam je od potrebe barem 500 predplatnikah po 8 f., samo da dodjemo do vlastitih troškovah, koji kod nedjeljnog izdavanja iznose na godinu do 4000 for. Tomu našemu pozivu, uprkos svim našim naporom, i uprkos tomu, da smo posebni naš poziv na predplatu u 6000 iztisakah razposlali uz sve hrvatske listove po čitavoj domovini, odazvalo se je predplatom — do danas, 14. siečnja — samo 258 rodoljubivih dušah!

Što je tomu uzrok, to neznamo, ali toliko znamo, da mi tomu nismo krivi, a drugo nemožemo ni slutiti, već ako uzmemo, da u ovo žalostno vrieme svak živ uztože se što više, te gleda da prištedi svaki krajcar gdje igdje može.

Ele bilo kako mu drago, faktum obstoji, dosta žalostan doduše, da dobismo jedva polovicu predplatnikah kojim se nadasmo.

S toga smo prisiljeni „Glasonošu" samo dva puta na mjesec izdavati, da na biljegah i markah prištedimo što na cieni nakanismo popušćati, da nam se opet prijatelji vrate ako jim to iole dopušćaju okolnosti. „Glasonoša" će dakle odsele dva puta na mjesec t. j. 15. i posljednjeg svakoga mjeseca u slici, veličini i obsegu današnjega broja izlaziti ter stajat opet samo 6 for. na godinu a 3 for. na pol godine, s tom polakšicom za čitavogodišnje predplatnike, da ćemo im četiri krasne slike (u vriednosti od 6 for.) naših slavnih muževah p. n. gg. Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića, odmah poštom poslati, čim nam njihova pošiljka od 6 for. franko prispije.

Tko je već dosad sa 8 for. na godinu predplatio, taj može natrag tražiti izviše plaćena 2 for. ili pako pismeno nam dozvoliti, da mu možemo poslati prva tri svezka časopisa „Slavische Blätter". Nedobijemo li nikakove naredbe u tom pogledu, onda ćemo ta 2 for. upisati na račun dogodišnje predplate.

Što se sadržaja „Glasonošina" tiče, to uvjeravamo opetovano, da će naš list u zabavnom i poučnom dielu liepih, zanimivih pripoviedakah, novelah, pjesamah itd. donositi; nego znajući mi dobro, da je političko štivo svemu obćinstvu a osobito našemu omililo i postalo mu, rek bi, svakdanjim kruhom, odlučismo dati se i na politiku, te će se naš list latiti i toga posla, nu samo u toliko, u koliko će pretresivanje i političkih pitanjah naše domovine zasiecati u razne struke narodnoga života. Uz to će svaki broj donositi najvažnijih političkih glasovah sa čitavog svieta, i to što kraće i jezgrovitije naertanih.

To smo sve nakanili, to sve ćemo ako Bog da svjestno i vierno vršiti i uz to ćemo brižljivo o tom raditi, da **hrvatska** misô, **hrvatski** duh, **hrvatski** jezik u družtvenom životu drage naše domovine sve više mah preotme! Nu tomu se hoće i podpore naroda. S toga pozivamo sve svoje stare znance, prijatelje i sve ostale rodoljube, da se prihvate u staro kolo, nek im „Glasonoša" omili, kao što im je s prva mio bio, kad je pred njih stupio u skromnijoj odori nego sada.

Zavod za tiskarske i umjetne nakladnine
Abela Lukšića.

ONOJ!

Onoj, kojoj blagi slučaj
Mene svrati u naručaj,
Kad na putu noćju tamnom
Putovahu tuge sa mnom.

Onoj, kojoj sretno podjè
Za ručicom bielom, milom
Udomit me opet ódje,
Gdje već bijah samo silom.

Onoj, kojoj božja milost
Vlast podieli angjela si
Te pomiriv meni bilost
I budućnost svu mi spasi.

Onoj, koje tople ćuti
Odkravljuju srce moje
Te mi jadno opet sluti,
Da je ljepše bit u dvoje.

Onoj, kojoj sav iolak,
Što još imam ovdje bića
Želim dati na izpolak,
Za njezina polak žića.

Onoj, kojoj na koljena
Spustit želim trudnu glavu
Kad mi klone od bremena
I ponikne k vječnom spavu.

Onoj, koju ljubim, štujem,
Uz koju si nebo snujem
Na tom svietu, paklu svojem,
Onoj ovu pjesmu pojem!

Perski.

Nesretna šala.

Pripovjest od Eduarda Uzlara.

odine 1844. i 1845. služio sam još u knjigarnici Županovoj u Zagrebu. Ovdje me sreća nanese na mlada čovjeka, zemljaka, tudjina u ovom kraju, kao što sam bio i sam. Spoznadoh se š njim, i svakdanji naši sastanci učiniše, da sam laglje snositi mogao neprilike, kojim sam usred gibanja i komešanja narodnoga, što posvuda silno biaše zavladalo, kao Njemac izvržen bio u družtvenom životu. Želeći opočinuti po dovršenih poslovih često bi večerom sjedili zajedno u mojoj ili u njegovoj sobi; vjerni običajem zavičaja svoga pušili iz dugih djačkih lulah; srkali na tenani čaj i razgovarali se o koječem kadšto do neko doba noći. Kad i kad bi čitali jedan drugomu i po koju pjesmicu, kao plod uma svoga, rešetali ju i prosudjivali kao prijatelji iskreno i odprto, pri čem se za čudo sudarasmo u mnienjih i nazorih svojih, usljed česa se još i većma, još iskrenijo sprijateljismo.

Herman König vodio je već od nekoliko godinah knjige u nekojoj od prvih trgovačkih kućah zagrebačkih; mogaše se hvaliti i ponositi štovanjem, dà i prijateljstvom svoga gospodara, i u obće bio je takove sreće, da je, i negledeć na vlastiti svoj dosta znamenit imetak, mogao u izobilju uživati drugih veseljah i zabavah, nego što ih imadiaše sa mnom, koi sam prama njemu bio tako rekuć siromah. Kao što je bio mladić osobitih darovah uma i srca, liepa muževna uzrasta, i ugodan i prijazan svagda i sa svakim, bili bi ga, ma da je kud došao, dočekali sigurno razširenima rukama; ali koliko gód bi ga putih i nagovarao, da ljepše i udobnije udesi svoj život, samo bi mu se ponešto nasmiešilo ozbiljno i turobno njegovo lice, i odgovorio bi mi nešto, čemu, sjećajuć se kako i sám u tom obziru mislim i ćutim, neznadoh nikada što valjano prigovoriti.

Tako je trajalo to godinu danah od prilike, kad me iznenada gospodar radi poslovah nekih odpravi u Lipsko.

Vrativ se s puta nadjoh prijatelja svoga sasvim promjenjena; zagledao se bio u mladu neku krasoticu zagrebačku, i silna neodoljiva ljubav obuzè mu dušu i tielo za nju. Zatravljenu posluži sreća, da joj jè mogao dolaziti u kuću, a i ona činjaše se da su joj pohodi od dana do dana prijazniji, i tako moglo se je slutiti, da će se stvar ta domala i zaglaviti ženitbom. Otac mlade ljepotice, imućan negda gradjanin i zanatnik, bio je prije više jur godinah preminuo, ostaviv ženu i dvoje nejàke diece u stanju dosta kukavnu. Uboga udovica, koja je sada životarila stranom od onoga, što je bila kadra privriediti svojima rukama, a stranom od onih još mrvicah, što joj preostaše od negdašnjega bogatstva, bila je kod sve svoje nevolje i oskudice odhranila obie svoje kćeri tako, da su bile pravi uzori svoga spola. Premda su majci, koja je gotovo neprestano bolovala, bile sada jedina pomoć i utjeha, nije sirotica ipak imala druge, ni vrućje želje, nego da joj kćerim prije, nego što zaklopi oči, dodje sreća ter da se čestito udome.

Zaljubljenim prodje nekoliko nedjeljah, mjesecih kao u raju. König, koi mi, premda je sad u novih sladkih okovih bio, ostà svedilj vieran prijatelj, nedadè mi mira, dok neodoh š njim i nepohodih ljubovcu mu i majku njezinu. Živila je obitelj ova, kao što živi riedko koja, sretno, tiho i zadovoljno; svuda vladaše red, čistoća i radinost; i prijazni dočeci ód majke; sjetna zamišljena ćud i srdačnost starije Luize; bezazlena dobra volja i nestašnost mladje Milice — sve mi to napokon biaše tako omililo, da već gotovo ni živjeti nisam mogao bez ovih pohodah.

Čudnovato! Što sam tolikoputih čitao i slušao, da se većinom nejednake, nesrodne naravi sdružuju i da teže jedna k drugoj, to se potvrdi i ovdje. Srce moga prijatelja Hermana zanese se ne za tihom, osjetnom Luizom, nego za živahnijom, nemirnom Milicom. Da je Milica takodjer ljubila ga od svega srca, njega, koga bi joj sigurno sve djevojke zavidjele bile, bio sam osvjedočen. Ali pri svem tom, kao što sam, pozorno motreći, proučio bio i njega i nju, mučila me je neizvjestna neka briga radi budućnosti njihove. U Hermanu, koi je več od naravi bio ćudi ozbiljne, nevesele, koi je, izkusiv i sám mnoga, najvolio tražiti i bavit se samo onim, što je u životu ljudskom gorko i neugodno, tinjala je iskra ljubomornosti, sumnje, koja je kao zlokoban mač visila nad srećom jedva procvalom, i koju težko da će kadra bit ugušiti vesela ćud Miličina. Istina, bio je Herman plemenita srca i veledušan, ali k tomu i strastan skroz i skroz; neće on znat oprostiti, nadje li iole razloga sumnji u one, koju obožava.

Kao što slučajno saznadoh, neki mladić, pošten ali siromah, nastojao je već odprije Milici doći u volju, a Milica je to nastojanje mlada, pristala i čedna momka, s kim se je kad i kada i sastajala kod neke znanice svoje, ako i ne baš uslobodjivala, a ono barem neprotiveć se mirno gledala i slušala. Dà li je i u koliko mladić taj napredovao u nakani svojoj, toga neznam; dosta tomu, njega ujedanput nestadè iz Zagreba; sva ta stvar usnù i dodjè malo po malo u zaborav, kad me jednom u večer Luiza sva zabrinuta i plačuć dočeka.

„Ah, reče mi, baš nam dolazite u dobri čas, kao andjeo božji; vi ćete nam znat savieta, od vas nadamo se pomoći, ako za nas još pomoći ima.“

„Čujte, kakova nas snadjè nesreća. Vi se nesjećate mladoga M—a, a ni neznate što se je lani pogovaralo o njem i o našoj Milici. Žalibože i mi to potanko saznadosmo tek danas. Ljubio je Milicu i namjeravao je uzeti ju, ali služba, koju od onda dobì, tako je malena, da od nje jedva i sám živiti može. Pisao joj, da ga počeka do bolje sgode; zaklinjo ju, da ga nezaboravi, a Milica, luda i nesmotrena, sačuva to pismo, a Hermanu nekazà o njem ništa. Slučajno nadjè ovaj jučer to nesretno pismo, i jedva što nekoliko samo riečih pročita, skoči kao pomaman, i vàs izvan sebe lupi s vrati i odè. Danas u rano jutro dodjè nam ovo pismo.“

Tú mi pruži listić od Hermana, u kom se ovaj gorko tuži, da u Milice nije našao onoga pouzdanja, koje je u sadanjem njihovu odnošaju vlastan bio tražiti, inače nebi mu mogla bila takovo što zatajiti; a na posljedku izjavljuje joj u kratko i studeno, da joj vraća zadatu rieč, veleći, da će po njih najbolje biti, ako se razstanu za uviek.

Milica provela je svu noć plàčuć i jadikujuć, ali nadala se je ipak, da će joj se razgnjevljen vjerenik opet vratiti. Ovo pismoce ošinù ju kao grom iz vedra neba; čim ga pročità, izgubi sve ufanje, onesviesti se i oniemi. Težki ovaj udarac obori ju sasvim. Do mala se razboli tako, da su morali dozvati liečnika, koi rečè, da će sirotica po svoj prilici pasti u vrućicu.

Bolest uboge diėvojke idjaše od dana do dana na gorje. U silnoj groznici, koja ju je tresla, često bi nemilo zavrisnula spominjuć ime Hermanovo, često opet jecala i cvilila, da bi kamen proplako; a kad bi kadikad ponešto došla k sebi, još bi samo ljuće osjećala svoje boli, svoje jade, pak i silnije opet jadikovala nad nesrećom svojom.

Razcviljena majka nemogaše više gledati neizkazanih mukah svoga djeteta. Javi Hermanu, da se je Milica razbolila, i Bogom ga zaklinjuć zamoli ga, da dodje još jedanput, da se smiluje tužnoj majci i da joj izbavi diete, ili ako već pomoći neima, a ono da dodje da Milica barem uzmogne mirnije umrieti.

Starica nije molila uzalud. Sve moje nastojanje, da pomirim nesretnike, bilo je bez uspjeha, ali majci, prošnji majčinoj nemogaše Herman odoljeti. Čim dobì crni glas, pohiti kao bez duše onamo.

Neprogovoriv ni rieči rukova se s majkom, a zatim, odahnuv malo, podjè do postelje k bolestnici, kojoj, čim ga spazi tako iznenada, zablista rajsko veselje u krasnim očima, a upalo bliedo lice zažari se rumenilom. Neima pera, koje bi opisalo tužni onaj a pri svem tom razkošni posmieh, kojim pozdravi prihodnika.

„Hermane! Je li moguće!“ zaciknù. A zatim briznuše joj suze iz očiuh.

Herman uzè pruženu mu ruku, prinesè ju žestoko k svojim usnam i obasù ju cielovi. Kleknuv kod postelje, nadnesè se nad bolestnicu, poljubi joj usta a glavu svoju spusti do njezine na uzglavje. I jaki muževni Herman, koi je tako kriepko znao snositi svoju tugu, vidivši sad Miličine muke, proplaka i stade jecati kao diete.

Ah, spasonosne, blage su to suze bile! Suza, reko tko što mu drago, neizkazan je dar, kojim se sretni samo ponose. Sretan i presretan je onaj, koi još plakati može, komu srce u borbi s nesgodami života ovoga nije još otupilo, odrvenilo. Suza otvara vrata k najvećemu blaženstvu, i imade lieka onomu, komu još neusahnuše suze. Suza je bujna zelena grančica na stablu srca nam; sigurni je znak, da nam je srce još mladjahno. Zato blažen onaj, koi još plakati može.

Ali, da se vratim opet k pripoviesti svojoj. Herman i Milica nadjoše se nakon duga plača opet, pomiriše se iskreno i utvrdiše nanovo sladke veze svoje ljubavi.

Brižljiva majka i sestrica neprestadoše nastojati oko bolestnice i točno izvršivati naredbe liečnikove, a i Herman dolazaše opet često u pohode, i sve to biaše tako dobrotvoran liek za Milicu, da preboli napokon ljutu svoju bolest i da se oporavi do mala.

Poslje nekoliko nedjeljah, čim Milica sasvim ozdravi, vjenčaše se mladenci, i ja kao djever proslavih š njimi veselu i sretnu svatbu njihovu.

Tri godine, pune svake sreće i blaženstva, proletiše mladim suprugom kao kratak ugodan san. Ona sveza, koja ih skopča pred oltarom, utvrdì se još čvršće, kad Milica prve jur godine usreći Hermana krasnim mužkim čedom. Sreća im biaše podpuna, savršena; neznadiahu za nesgode nikakove; kloneći se žamora svietskoga najveća im slast biaše, živiti jedno za drugo. Prijašnjoj onoj ozbiljnosti, onoj sjetnosti na obrazu, tužnomu bi reć pogledu iz očiuh, — svemu tomu nebiaše već ni traga u Hermana. Na licu mu vidjaše se uviek zadovoljno neko smiešenje; iz svake crte mogaše se čitati: taj je čoviek sigurno sretan, jako sretan. U istinu, stari moj prijatelj postà nov čovjek; biaše se savkolik promienio tako, da je gotovo mučno bilo spoznati ga opet.

Eno ga još u istoj trgovini; sjedi, naprema gospodaru svomu, još svedilj za istim pisaonikom, dà i na istoj iztrošenoj jurve tronožnoj stolici. A i ostalo sve je tú još onako, kao što biaše odprije, samo onaj, koi tú sjedi i zadovoljno i nestašno smiešeć se pomnjivo čita nekakov listić pred sobom, — samo taj postao je drugi.

A znate li, čitateljice moje, što ga je zanimalo tako silno? Zanimalo ga je ljubavno pismo, sastavljeno i pisano baš kao što treba. Nego nije ga pisao onaj, koi ga sad čita, a ni nevidi se iz njega, kojoj li je ženskoj glavi namienjeno. Izjavljuje se u njem ljubav, i udešeno je upravo tako, da bi ga ma tko poslati mogao i udatoj ženi. A podpisano je sa: R. F. Tako se zvaše momak, koi je nedavna ostavio ovu kuću; on je to pismo zaboravio bio u svom stolu.

„Da to pismo pošaljem svojoj ženi,“ pomisli Herman u sebi. Baš bi želio znati, šta će raditi! Šala je doduše ponešto krupna, ali kad pomislim, što se je ono sbilo prije našega vjenčanja, zar da nisam vlastan, izkušat je malko, makar samo šale radi? Milica će možda i razsrdit se, ali šta za to? — molit ću ju opet liepo, da mi oprosti. — Eh! ljubav je njezina jaka, a i treba da je jaka, da i takovo što snositi može. Tà nije nego šala samo, pak nemarim, neka mi ju i odvrati, ako joj se uzhtie. Kažu, da u ženitbi umire ljubav. Hajde da vidimo, govori li ta poslovica istinu?

„Antune,“ obrati se Herman odvažno mladiću, koi je radio za stolom tik do njegova, „Vaše pismo vrlo nalìči pismu gospodina F—a, osobito kad se malko potrudite. Bi li mi htjeli na ovaj listić napisati ime i prezime moje žene? Ali gledajte samo, da bude tako, kao da je od ruke gospodina F—a.

Sve to bì brzo učinjeno, i već nakon nekoliko časovah odnesè stari pouzdani sluga pismo na gradsku poštu.

Bilo je sad devet urah iz jutra; u podne moći će već pismo bit predano, kamo treba.

Željno je sad Herman izgledao podne; nemogaše dočekati, da vidi, kako će mu šala poći za rukom. Nu podne dodjè, pak i prodjè, kao što svaki dan, u prijaznu razgovoru i u milovanju maloga sinčića. O pismu nebiaše ni spomena.

„Još ga neće bit dobila“ pomisli Herman, „došlo je valjda prekasno na poštu, pak ga listonoša nije još donio. Il' je Milica naumila možda pokazat mi ga tek večeras,“ dodadè i već ga obuzè ponešto nemir, već mu se čelo naoblači. „A šta, ako je u zao čas“ — prepadè se od neke misli; neusudi se nastavit je.

Ali nesretna misao biaše se jurve zametnula; povrati se ona opet i opet; Herman nemogaše se više otresti je. Napokon kao grdo gorostasno strašilo oblada š njim tako, da već nije kadar bio ni pomisliti što drugo. — Za koi čas osviestio bi se doduše još i sad i tješio se, da će se sigurno do večer razpršiti sumnja njegova. Ali u tolikoj strašnoj neizvjestnosti čekati, dok dodje večer! Tko je ikada u životu svom bud' u strahu bud' radostno čekao što ma jednu samo uru, znat će, kako je Hermanu poslje podne vrieme vuklo se tromo, i kako mu je drago bilo, kad je u večer mogao kući.

Ali nije još ni sada bilo sudjeno, da se sbude ono, čemu se je nadao.

Sjedoše za večeru i odvečeraše; Milica uzè nešto raditi i, dok je Herman, želeći sakriti svoj nemir, prevraćao po knjizi, pripoviedaše mu, što se je koješta taj dan dogodilo u kući, nego — ni rieči o zlosretnom pismu. On neimadjaše srca, pogledati ju, bojeći se, da će mu Milica iz očiuh pogoditi misli; nego ipak, kadgod bi scienio, da ga ona nevidi, bacio bi kradom pogled svoj na nju. I tú, biaše li obsjena, biaše li u istinu tako, — Milica je, tako mu se bar učini, bila zamišljena, zabunjena, kao što nikada odprije. — Dà, dà — pismo je krivo toj zabuni njezinoj, — nesretno pismo, koje ona skriva, taji pred njim.

A pri svem tom nemogaše činiti ništa. U nesnosnih tih mukah još mu se je valjalo pretvarati, kao da je, bog zna kako miran i spokojan. Tà i pismo će možda još izić na vidjelo, — ali sumnja, koja se jedanput probudila u njem, zahtjevaše silno, da izkuša vjernost njezinu, pouzdanje njezino.

Nemir i muka njegova rastiaše od časa do časa sve to silnije. Pitao bi sám sebe nebrojenih putah: medju tolikimi hiljadami pisamah, što ih raznosi pošta, kako da se izgubi baš ovo? A ni neima nikoga, baš nikoga na svietu, komu bi stalo bilo do toga pisma, pak da ga je uzeo i zatajio. Dakle gdje je? — Nigdje nego kod one, kojoj je bilo namienjeno, kojoj je i poslano. A da ona, koja nije znala za nakanu, za nedužnu šalu njegovu, nije mu ga pokazala odmah, to već smatraše on kao nevjeru, jurve učinjenu. Nju, koja mu do sada biaše najveće blago na svietu, nju valjalo mu je prezirati, dà i isto diete — nije li mu valjalo sumnjati, dà li je njegovo? — Poštenje, kojim se je toliko ponosio, na kom nebiaše još nikada ni najmanje ljage, — sve, sve to biaše sad uništeno, sgaženo!

Tako dodje vrieme, da ide svako sebi na počinak.

Pri razstanku, prije nego što će joj reći „laku noć,“ naumi Herman još jedanput sa svom nježnosti, sa svom ljubavi srca svoga pokušati sreću svoju. „Možebiti, ne da me neljubi, nego neuzda se,

boji se“ pomisli u sebi, „treba da ju ohrabrim. O! da mi samo sada pokaže to nesretno pismo! Sve, sve bi zaboravio, sve joj oprostio!“ Odvedè ju k djetetu, koje je spavalo jurve; obuhvati ju jednom rukom, a drugom podupre se na kolievku, i gledajuć joj u oči stadè joj govoriti tako živo i iskreno, da će, mišljaše, ako ikada, sada izpovidjeti krivnju svoju.

„Milice“ rečè, „evo, ja drugoga blaga neimam, nego tebe i diete ovo. Kako sam po tebi postao neizkazano bogat i sretan! Ali hoćeš li mi i sačuvati blago moje, hoćeš li mi biti uvjek ono, što si mi bila, odkad se poznajemo i ljubimo, hoćeš li biti moja, moja dušom, srcem i tielom? Obećaj mi, dušo, to još jedanput; reci, da ćeš mi, kao što sam i ja tebi, biti vazda vierna i iskrena. Reci mi to, andjelu moj, pak nas neće više razstaviti ništa na svietu; neću se bojati više, da ću ikada izgubiti blago svoje.“

Milica baci mu se oko vrata. „Ah, ta znadeš, da sam tvoja, samo tvoja do smrti!“ poviknù, a suze ju obliše.

„A neimaš li sada baš ništa, čim bi mi dokazala svoju vjeru, svoju ljubav?“ nastavì Herman.

Ležaše tú dugo i dugo kao u groznici, snujuć i buncajuć koješta. U zoru napokon savlada ga san.

Kad se probudi, opazi Milicu pred sobom; ni ona svu noć nije bila svela ni oka.

„Hermane,“ progovori mu tiho i umiljato, „Hermane, šta je za boga s onim pismom?“

Sve, što je jurve znano čitateljicam, sve to uzè sad Herman pripoviedati muklim glasom i oborenih očiuh, nego i to nedostatno samo i kao da mu se neće. Vidilo se je očito, da premišljava, da snuje nešto.

Oko osme ure odè kao navadno u poslovnicu, nego neostà ondje ni jednu uru; sgrabiv škrljak odè propitkivati za pismo. Obidjè poštare, listonoše, sve sluge, ali da mu itko znadè rieči kazati o pismu.

Mrko gledajuć preda se vrati se Herman kući. „Gdje ti je gospoja?“ upità služkinju.

„Otišla je ovaj čas na poštu; kako reče, vratit će se odmah,“ odgovori mu djevojče.

Lov na vuke u Rusiji.

Milica pogledà ga, neznajuć kuda smiera to pitanje.

„Ono pismo, što si dobila danas.“ —

„Ja — pismo —“ odvrati Milica mirnim glasom.

„Šta, zar ćeš tajiti, tajiti preda mnom, da ti je danas pismo došlo?“ Hermanu počeše već oticati žile na čelu. Izbuljiv oči na Milicu, reko bi, probost će, smrvit će siroticu pogledom svojim.

„Dragi bože! kakovo pismo? — Nisam primila nikakova,“ odgovori ona jecajuć.

„Šta! Dakle, da ti dokažem nevjeru tvoju,“ zagrmi; „i to ću još, ako bog da.“

Milica, vidiv toliku jarost, probliedi i sruši se na tle.

Nemareć ni za nju, ni za diete, koje vrištaše u kolievci, stadè Herman pomaman i vàs izvan sebe, preiskivati Miličine haljine, šivaći stol, košarice, sve, sve, — ali pismu nigdje ni traga. Iznemogav padè napokon na postelju, obučen kao što je bio. Omamljena, smućena ostavi sasvim pamet; nebijaše već vrstan prosuditi, što radi, inače uvidio bi bio, da mu u žene neima krivnje ni najmanje.

Neprogovoriv ni rieči više udjè u sobu i zaključà vrata za sobom. Zatim skidè samokres sa zida i nabì ga. Već je nesretno napeto oružje naperio bio prema čelu, kad se ujedanput začuše vani laki brzi koraci. Nego Herman, koi neočekivaše više od nikuda lieka, učinì im se nevješt. Milica biaše došla kući, noseć u ruci zlosretno pismo, nerazpečaćeno, nepovredjeno. Bilo se je na pošti nekako zadjenulo u škrinji, i ondje ostalo neopaženo. Imala je još samo pet korakah do vratah, ali nemogaše dalje; srce joj biaše stegla strahovita slutnja. „Hermane, Hermane!“ htjedè zavikati, ali joj rieč zapè u ustima.

U taj čas zagrmi u sobi samokres.

Milica se sruši na zemlju; znala je, što se je dogodilo. Srce joj pučè od prevelikih mukah; preminù i ona.

Nesretnike sjedinì sada grob za uviek.

Lov na vuke u Rusiji.

Ovakov lov nije šala. U saoni, koje su s napolja bi reć načičkane dugimi šiljastimi klinci i bridkimi šiljastimi kosami, upregnuta su dva čila, pouzdana konjica. Na takove saoni sjednu do četiri čovjeka — tri lovca a četvrti kočijaš — pak hajde sad van u neizmjernu pustopoljinu (stepu), kojoj u naokolo nevidiš nigdje kraja. Jedan od lovacah ponio je sa sobom odojče (prase), koje hvata kadšto za ušesa, štipa ga i poteže u vis. Od boli stane odojčeta cika; vuci to začuju, i eto ti ih odmah. Dodje ih najprije samo nekolicina i stanu pratiti saoni, nego još poizdaleka. Ovim, koji su po svoj prilici najgladniji, pridruže se zatim i drugi, a do mala vidiš ih već na čitave čopore, do petdeset, sto, dviesto a i više. Čim ih više ima, tim su i smioniji. Oni, koji su prvi, lete za saonmi uzpored; a koji su najdrzovitiji medju njimi, ti, ni nehajeć, što ih lovci biju i bodu gvozdenimi vilami, navaljuju na konje, koji uzagrebce, kao munja, lete napred. Još jedan samo časak, pak će saoni biti obkoljene. Ako po nesreći posrne sada i pade koi konj, odoše, propadoše svi, i ljudi i konji, jer do mala bit će ih vuci raztrgali, izjeli, da im neće ostati ni kostiuh. Skrajnja je opasnost. Lovci izbace sada svoje puške na obližnji biesni čopor. Začuje se strahovito vijanje i urlikanje; mnogi vuci popadaju, ali nije tim hajka još svršena. Oni, kojih olovo nije oborilo, skaču preko lešinah i kao na juriš sréu za saonmi. Opaljuju puške na novo, i do mala vidjet je iz krvavih, na snicgu zaostalih tragovah, kojim je pravcem lov išao.

Kada lovci već dovoljno izkale srce, kočijaš vješto i brzo kao u jedan mah obrati saoni natrag, pojuri konje, koliko igda može, i sretno provali biesne čopore. Vuci, videć to, nadju se kao u čudu, zablenu se, stanu, ter prodje u tom nekoliko časovah, dok se opet dosjete i razaberu. Nego ovo nekoliko časovah dovoljno je, da saoni odmaknu i lovci da se izbave izpred nesite te zvjeradi.

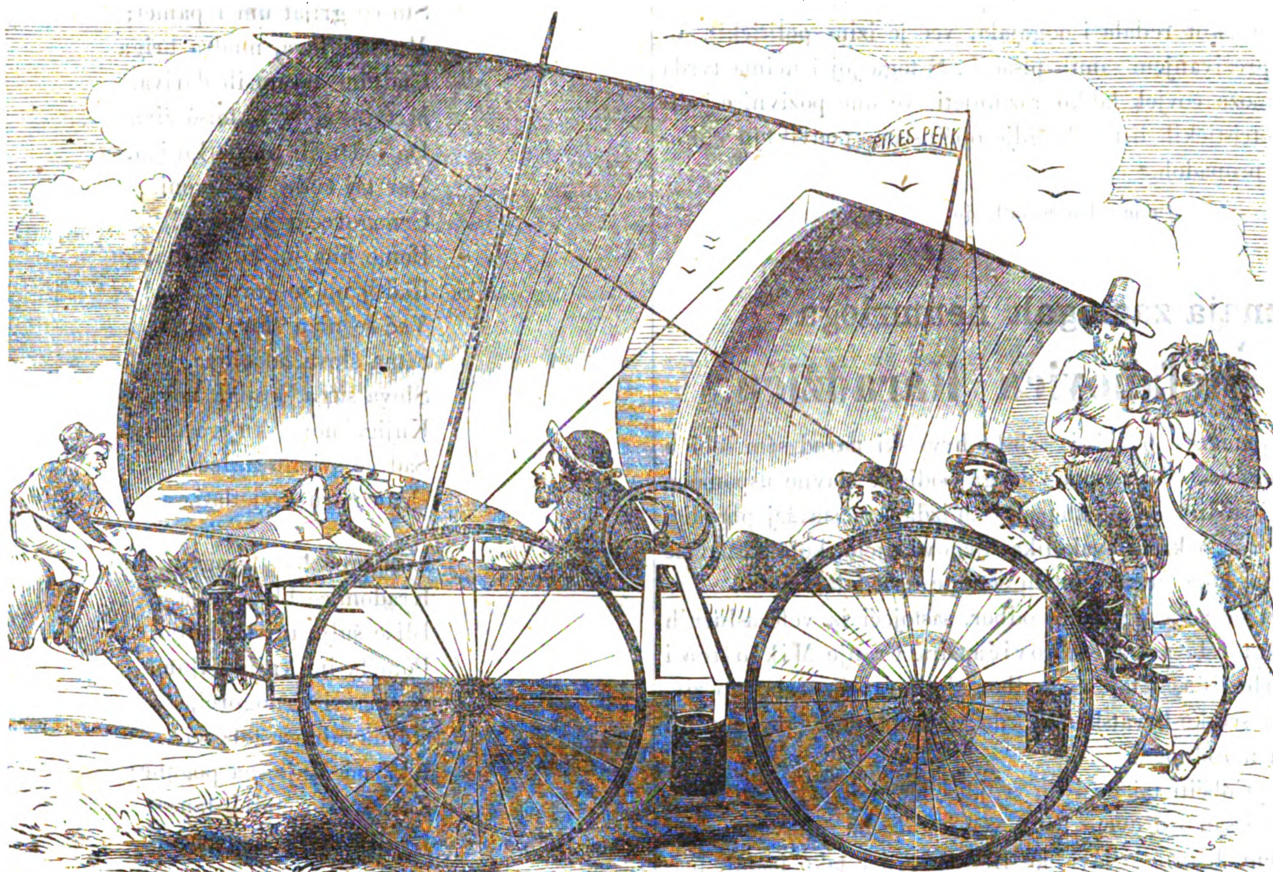
Kola na jedra u pustarah (prerijah) amerikanskih.

Novi sviet, Ameriku, možemo nekim načinom nazvati postojbinom izumakah, i to kadšto vrlo čudnovatih. Redko kad mine koja godina, da nas Amerikanci neiznenade kakovim takovim izumkom, nemareći pri tom ni najmanje, hoće li im izumci bit i po volji staromu svietu ili ne.

Ovakov čudnovat izumak im je i „Ladja pustarska," to jest kola na jedra poput ladjah, da se ovako mogu brzo voziti po neizmjernih svojih pustarah, pred kojimi, rek bi, izčezavaju ugarske inače prostrane pustare.

Kola ova, kao što je vidjeti na slici, napravljena su spreda šiljasta, s visokimi i vrlo lahkimi točkovi, a na jarbolih (jedrenjacih) razastrta su jedra velika, u koja se uhvati vjetar i tako kola napred tjera. Spreda na kolih nalazi se svietiljka, koja im svieti noćju, a na prednjih točkovih udešena je sprava, kojom ih ravnaju i opredjeljuju im pravac.

Sve je ovo liepo, dok im je vjetar ugodan a vrieme prijazno, buduć da onda mogu za uru prevaliti i dvie do tri milje puta; nego kad udare vihrovi i nevrieme, nestane razkošja putnikom, pokisnu ća do kože kao miševi, ter ako žele dalje s mjesta, moraju si sami vući kola.

Kola na jedra u pustarah (prerijah) amerikanskih.

Naša književnost.

Misli Augusta Šenoe.

Zaista će se svaki pošten Hrvat veoma smutiti videći, kakva nam je u taj par naša književnost. Ma bio kako velik rodoljub, bio kako velik optimista, to se neće smjeti oteti istini, da nam knjiga do riedkih iznimakah čami u mlitavilu i mrtvilu, da gotovo sve, što se dan danas u Hrvatah piše, nije od velike ciene za duševnu emancipaciju našega naroda! Koi je tomu razlog? Ima razlogah, kojim mi krivi nismo, pa ih se tako lahko odhrvati nemožemo; nu imade i takovih, koji u nami stoje, pa se časimice na nemalu štetu našega duševnoga i družnoga života povraćaju. Prvih se nećemo ticati, jer svatko ih znade, nu govorit nam je dvie tri o drugih. Glavni naš grieh, koi nam se dosliedno u svoj povjesti našega naroda javlja, jest vječita nestašnost. Ima tu časovah, gdje je narod listom planuo, najčišćim i najplemenitijim žarom uzkipio i veleliepna djela počinio, kojim ćeš kadkad u inih narodah zaman ravna tražiti. Nu imade pri tako sjajnih zgodah i crnih časovah, gdje sve spada u mrtvilo, gdje prvašnjemu uzhitu ni traga neima, gdje će i pleme-

niti radoljubi ovu nemarnost sveobću gorkim posmjehom pratiti, dok koja silna iniciativa sav narod opet do plamena neuzpiri. To valja u politici, u družnom životu, to valja za naše narodne zavode a najpače za našu knjigu. Mi znademo, do koje živosti, do kolike radinosti znameniti dogadjaji ilirske dobe naš narod uznesoše, kako su nove misli sav naš život, sve naše odnošaje probijale, kako se je tu pisalo na takmu; nu mi znamo kakvi smo bili kad nas je iznenada tudja, donekle Hrvatom neznana nevolja prikvačila, kako su se svi zlatni sanci o crnoj istini razpršili, kako se je sve sleglo i obumiralo, kako je silna četa pisacah ilirskih spala na šaku ljudih, pa kako je opet tudjinstvo nemilice medju nami haračilo. Kako smo g. 1860. uzkipili i navalice na rad se dali, kako je suha donle knjiga počela liepo listati, toga netreba na tanko spominjati; kako je ovo vrieme po nas jalovo, i po knjigu neplodno, to svatko znade. Ovo nesretno kolebanje biva istinabog sve slabije, misli sve jasnije, jer nas zle godine boljoj pameti nukaju, nu prestalo nije, nit će prestati, dok nestane drugih nevoljah. S toga boluje naš narodni život, s toga i boluje knjiga naša koja bi narodu imala mezimicom biti. Naš život donekle nebiaše nalik sjajnoj zviezdi, kojano tvrdo i stalno s neba sjaje, nego zviezdi bludici, koja tek kadkad se sjajna oku javlja; naša knjiga donekle nije probila sve živce našega naroda, i družni mu život redala i odgajala, već je izim političkih listovah bila tek preživanjem samih pisacah. S toga joj i neima tvrda korjena, s toga može čovjek lahko razumjeti sve one pozivnice-jadikovice naših beletrističkih listovah, gdje obćinstvu podvikuju „Pomagaj, jer inače propadoh."

(Dalje u budućem broju.)

Priznaja zaslugah neumrloga

Vuka Štefanovića Karadžića.

Najljepši spomenik podić će srbsko-hrvatski narod sám sebi u spomeniku, kojemu se sada sprema da ga podigne slavne uspomene Vuku Karadžiću tim, da putem podpisah izda i zaostavšoj porodici pokojnikovoj na dar pokloni svakolika njegova djela, koja se nalaze u rukopisih, i ona, koja su već putem štampe ugledala svietlo.

U tu svrhu sastao se je osobit odbor, sastojeći iz velezaslužnih spisateljah, gg. Ognjeslava Utješenovića, dra Franje Miklošića i dra. Jovana Subotića, i taj će odbor doskora razposlati poziv, upravljen narodu srbsko-hrvatskomu, da udioničtvuje pri gradnji ovoga spomenika narodnoga.

Mi ćemo priobćiti taj poziv u svojoj cielosti i podjedno otvoriti subškripciju ne samo u ovom listu, već i u našem, čitavomu slavjanstvu namienjenu listu: „Slavische Blätter", ter tako podati priliku i ostalim Slavjanom, našoj braći, da podpomognu sagraditi ovaj spomenik mužu, kojega je cielo Slavjanstvo njegovalo s njegovih vrlinah i neumrlih zaslugah.

Kao što je našim čitateljem poznato, već je lani naš neumrli mecen, preuzvišeni g. djakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, i to na privatno pismo g. dvorskoga savjetnika Utješenovića obećao u ovu svrhu a za svojega posljednjega bavljenja u Beču i platio svotu od 1000 for. Od ono doba umnožà se broj veledušnih darovateljah, i sada već imade što plaćenih što obećanih darovah 4100 for., od kojih napominjemo dar

Njegove svetosti patriarke srbskoga Samuila Maširevića od	1000	for.
Preuzv. g. biskupa Platona Atanackovića od . . .	500	„
Njegove Preuzvišenosti g. c. k. pravoga tajnoga savjetnika, Šimuna baruna Sinę od	300	„
Njeg. Preuzv. g. državnoga savjetnika Metella barona Ožegovića od.	200	„
Presv. g. Ambroza barona Vranyczany-a — Dobrinovića od	200	„

a i podpise sliedeće p. n. gospode:

Gjorgja Stratimirovića od	100	„
Ognjoslava Utješenovića od	100	„
Jovana Vladislava trgovca od	100	for.
Svetozara Kuševića Blackoga od	100	„
Dr. Franje Miklošića od	100	„
„ Jovana Subotića od	100	„
Maksima Price od	100	„
Nikole Krestića od	100	„
Ivana Kukuljevića Sakcinskoga od	100	„

Ovo je krasan početak te narodne subškripcije; ali budući da se za to plemenito poduzeće hoće mnogo novacah, s toga preporučujemo već unapried našim št. čitateljem, da svaki po svojoj mogućnosti na svoje vrieme svojim darom priteče u pomoć.

Crnogorska štamparna.

Ao čuda! — Crnogorci,
Kršni momci, ratoborci!
Mudri sviet se za njih brine,
Da nečame usred tmine,
Da u njima nikne zamet,
Što će grijat um i pamet;
Mudra glava, mudra briga
Čudnim darom ih dariva,
Mrtvim slovom, misô živa
Da i u njih nikne knjiga.
Dar taj čudni nečuveni,
Crnogorcem nevidjeni,
Bome fina je štamparna,
Raduj mi se goro čarna!
Već se nižu slova sitna,
Sitna slova od olova,
Slova sitna, knjiga nova,
Knjiga nova, knjiga kitna.
Sad će svjetlo ugledati,
Crnu goru osvjetlati.

Loše sreće! — vrag se u to
Kradomice bliže šulja,
Bliže šulja turska hulja,
Pomela im knjigu ljuto.
A slagari Crnogorci,
Od davnine ratoborci
Ajd' na Muje, na pogane;
Za nevolju čudno tane
U diljku si seku, meću,
A Turadi lošu sreću,
Čudno tane — sitna slova,
Sitna slova od olova.

Ao bože — Crnogorčad,
Od davnine ratoborčad,
Knjižicu mi divnu složi,
Složi a na turskoj koži;
Ljutu knjigu ona tiska,
Ljuta knjiga — turska piska,
Crno slovo — crna knjiga,
A Turčinu crna briga,
A u knjigi kršna uka,
Kršna uka, turska muka,
Svemu rodu na veselje
Baš gromovno evangjelje:
Što ga piše sveti Mate:
„Diži mi se ljuti svate!"
Što ga piše sveti Marko:
„Mjeri dobro — pali žarko!"
Što ga piše sveti Ivo:
„Pali žarko, sieci živo!"
Što ga piše sveti Luka:

„Neka Turčin gine, kuka!"
Ima l' ljudi knjiga druga,
Knjiga ljepša širom Juga,
Neg što Crnogorac složi,
Složi a na turskoj koži?
Ima l' bolje gdje štamparne,
Neg vrh gore, gore čarne?

Sve će sharat vrieme pismo,
Što ga drugi saložismo;
Crvi izjest knjige sve će,
Ali ono divno neće,
Ono slavno evangjelje,
Svomu rodu na veselje
Što natisnù Crnogorčad,
Od davnine ratoborčad.

August Šenoa.

GLASOVI.

IZ BEČA.

* Njegova preuzvišenost, naš svietli ban, Josip barun Šokčević odputovao je nakon svojega ovdješnjega tronedjeljnoga boravljenja dne 11. o. mj. u Zagreb.

Kao što čujemo, bijahu predmetom njegove neumorne radnje pitanje o našoj zemunsko-riečkoj željeznici i o sazovu našega sabora. Bože daj, da jedno i drugo od ova dva upravo životna pitanja za našu domovinu urodi najboljim plodom!

* Družtvo ovdješnje „Slovanske besede" napreduje sve to većma; počamši od 6. o. mj. namiruju utemeljitelji, članovi i dionici polovicu svojih prinesakah, i kao što čujemo, bit će domala glavna skupština, u kojoj će se izabrati starešina, 16 odbornikah, a i opredieliti prostorije za ovo družtvo.

* U Beču očekuju pruskoga princa Karla. „Kreuzzeitung" pobija viest, da će on Beč posietiti radi vojničkih ili političkih poslovah.

* Carevinsko vieće opet je započelo svoja viećanja. Zastupničkoj kući stigo je pripis državnog ministra, kojim javlja, da je Njeg. veličanstvo car adresu primiti izvolio. Zakon o naredbah pomorsko-zdravstvenih primljen je po vladinu predlogu.

Ugarska. Osnova o uredbi sudovah u Ugarskoj neće biti oktrojirana, već će se ona kao kraljevski predlog predložiti budućemu saboru. Nj. c. k. apošt. Veličanstvo potvrdilo je zaključak o razlučbi rumunske i srbske pravoslavne crkve, te je podielilo Rumunjem erdeljskim i ugarskim osobitu mitropoliju. Mitropolitom imenovan je erdeljski vladika baron Šaguna. Dne 9. veljače sastat će se narodni srbski kongres u sriemskih Karlovcih, da vieća o predlozih crkvenih i školskih, što ih je sinod izradio u tu svrhu.

Česka. Po svoj Českoj biraju se okružna zastupstva. Kod svih dosada poznatih izborah nadvladala je narodna stranka.

Galička. Galički zastupnici u bečkom carevinskom vieću sastaše se ovih danah u Lavovu i zaključiše, da će opet prisustvovati viećanju državnoga vieća.

Ruska. Carski ukaz zabranjuje poljskim biskupom priobćivati papinsku okružnicu, nu novinam ju je slobodno štampati. Priča se u parižkih diplomatičkih krugovih, da će ministrom izvanjskih poslovah biti baron Budberg. Ruska vlada pozvala je sve plemiće zapadnih gubernijah, da pismeno dokažu svoje plemstvo. Budući da je prilikom bunah poljskih mnogo plemićkih listinah propalo, to se je sastala deputacija najodličnijih velikašah ukrajinskih i podoljskih, da mole cara, neka opozove ovu zapovjed.

Francuzka. Francuzki parlament počet će sielo svoje 14. t. m. Car naimenovao je princa Napoleona podpredsjednikom tajnoga vieća, što mnogi smatraju kao demonštraciju proti okružnici. Car neće putovati u Alžir a ni carica u Nicu. Besjede novogodošnjice Napoleona nisu ljetos bile ino nego miroljubive fraze, nespominjuće nikoje političko pitanje. Francuzke novine navlačile su te rieči dakako svake na svoje, pa nije ni čudo, kad se znade, kako je gibka publicistička i diplomatička francuzština. Tim željnije očekiva obćinstvo prestolni govor, kad se budu počimala viećanja velikih državnih skupštinah, nadajući se, da će tu političke namjere Napoleonove moć razabrati. Glede nutrnje politike francuzke čini se da je kriza prestala. Duže vremena trajala je borba medju natražnjačkom i naprednjačkom dvorskom strankom. Prva je kušala skloniti cara da stegne što većma slobodno razpravljanje o adresi; nu car joj se je oteo, pa ako i nebude veće slobode, manje le neće je biti nikako. Sbor zakonotvorni viećat će ponajviše samo o financialnih pitanjih, nu klub opozicionalacah složio se je u tom, da će se upustiti potanko u poljsko i talijansko pitanje, i zahtievati svakako za Francuzku slobodoumniji štamparski i družbeni zakon,

Italija. Talijanski parlament vieća opet. Zanimiva razprava o sbivših sa neredih turinskih na dnevnom je redu.

Njemačka. Berlinski sabor sastao se je jučer. Očekiva se da će prestolni govor biti osobito miroljubiv. Kabinet pruski nije do sada odgovorio na notu grofa Mensdorfa, da se izruči posjed polabskih kneževinah Frideriku Augustenburžkomu, dok se svačije pravo točno neizpita. Bavarski ministar Pfordten žestoko se je ozvao žestokoj noti Bismarkovoj, i poslao okružnicu svim poslanikom bavarskim na vanjskih dvorovih, u kojoj osobito naglašuje potrebu njemačke reforme i samostalnost polabskih kneževinah. Nu zna se da je to prazno vikanje i da medju manjimi državami njemačkimi neima ni sloge ni odvažnosti.

Španjolska. Ministar Narvaëz predložio je kortesom predlog, po kojem se Španjolska odriče otoka Dominga, budući da tamošnji žitelji neće da pristanu uz Španjolsku, a madridska vlada netjera nikakve ofenzivne politike. Dakako kad nemože. Dominganci odbili su Španjolce ljuto, zato su ovi i popustili, kao što u peruvanskom pitanju nepopuštaju. To pitanje neće se po svoj prilici razpravljati u parlamentu; Narvaëz toga neželi, pa ima za sebe ogromnu većinu parlamenta, jer naprednjaci i demokrati nisu htjeli birati ni ovaj put.

Amerika. Nemilo klanje u sjedinjenih amerikanskih državah svejednako traje, nu čini se, da južnjaci spadaju sve više na zadnje grane. Dobitna sjevernjačka vojska sve se više primiče stolici južnjakah — Richmondu, a tužni govori u richmondskom kongressu živi su svjedoci, da Davisova slava neće dugo potrajati.

U južnoj Ameriki čini se da su se republikanci opametili, jer rade o savezu svih južno-amerikanskih republikah na zajedničku obranu. I s jedne i s druge strane amerikanskoga briega zaprietila je republikanizmu pogibelj. S jedne strane navališe brasiljske vojske i brodari pomažuć buntovnika Floresa na Uruguay a s druge opet strane oteše Španjolci Peruancem največe vrelo njihova blagostanja Chinkasove otoke, gdje se nalazi najviše dragocjena gnoja Guana. Po svoj prilici namjerava madridska vlada guanom peruanskim naknaditi im ono, što je ludo izgubila na Domingu.

Po najnovijih viestih zauzeo je sjevernački gjeneral Sherman grad Savannah, zaplienio 150 topovah, 800 vojnikah i silu bumbače. Ostala južnačka posada uzmakla je.

Mlado meksikansko carstvo nije jošte zavičajem viečnoga mira, kako Francuzi i Niemci misle. Vojska francuzka imat će jošt dosta posla, da uništi svu republikausku vojsku, i utvrdi mladu monarkiju u novom svietu.

Rumunska. Kao što javlja brzojavni glas iz Bukurešta, izdao je knez moldavsko-rumunjski Kuza raspis, kojim odredjuje, da se po Moldavskoj i Vlaškoj za medjunarodne odnošaje (za brzojav i poštu) uvodi kolendar gregorianski. Mi se ovoj, premda

polovičnoj naredbi, radujemo od srca, gojeći nadu, da će reformatorski duh kneza Kuze uviditi potrebu i daljih naredabah na nastupljenu putu. Istina ostaje istina, bila gdje mu drago i u koga mu drago. Zapadna Europa služi se već odavna gregorianskim kolendarom, i nekaje se, a neimaju uzroka žaliti na to ni isti. Protestanti, koji su ga već odavna poprimili, premda nisu osobiti prijatelji Rima.

U politici se je Kuza ponešto prevario. Hoteći u svem biti Napoleonom en miniature, stvorio si je parlament po svojoj volji. Nu ovaj neće da se pokori ministarstvu. Zastupstvo narodno nije po predlogu vladinu en bloc primilo državni proračun, već ga je stalo kritizirati i brisati. Izim toga traži komora, da se povrati podpuna sloboda štampe.

Englezka. Kraljica otvorit će britanski parlament 7. veljače. Reformi izbornoga reda, za koju se je toliko agitiralo, nije se nadati.

Književnost i novinarstvo.

* Pod naslovom: „Bericht über die erste dalmatinisch-kroatisch-slavonische Ausstellung in Agram im Herbste 1864 von Arthur Freiherrn von Hohenbruck mit Anmerkungen vom k. k. Ministerialrathe Dr. H. W. Pabst. Im Auftrage des k. k. Ministeriums für Handel und Volkswirthschaft“ ugleda ovih danah svietlo knjižica od 69 stranah, i moći ju je dobiti u knjižari Mancovoj (na Kohlmarktu) za 80 novč.

Mi se ovomu izvješću, sastavljenu po vrstnom i našemu domorodnomu občinstvu od minule izložbe najbolje poznatom g. baronu Hohenbrucku, a popunjenu po glasovitom strukovniku i bivšem ravnatelju višjega gospodarskoga učilišta u ugarskom Starom-Gradu (Ungarisch-Altenburg) g. ministarskom savjetniku Pabstu, radujemo od svega srdca, i sada već obraćamo na isto pozornost svojih čitateljah, uvjereni budući, da će zlata vriedne rieči, sadržane u toj knjižici, biti dostojno i uvažene po našoj miloj domovini. Mi ćemo o ovom dosada najobširnijem i najobjektivnijem izvješću o našoj izložbi, dostojnu naše najveće i najozbiljnije pozornosti, govoriti u sljedećih brojevih „Glasonoše“; za sada pako opažamo samo toliko, da isto u obće glasi vrlo povoljno za našu izložbu.

* „Matica srbska“ razpisala je nagrade za više članakah, medju ostalim i za ove:

1. Zašto narod srbski od pokreta moralno, ekonomično i numerično u Austriji propada? Koji su to uzroci, s kojih propada, i koja su preka i sigurna sredstva, koja će ga od toga propadanja sačuvati?

Nagrada: 10 dukatah. Rok: Gjurgjev dan 1865.

2. Kakva je povjestnica srbskoga naroda u tako nazvanoj hrvatskoj Krajini ili generalatu karlovačko-varaždinskom?

Nagrada: 15 dukatah. Rok: Petrov dan 1865.

☞ Uzimljemo si slobodu poslati ovaj prvi broj ljetošnjega „Glasonoše“ i svim onim od bivših naših p. n. predplatnikah, koji nanj dosada nisu predplatili. Nu molimo uljudno, da bi svaki onaj, koi nije nakanio držati „Glasonošu“ i god. 1865., poslao nam ga odmah natrag pod napisom: „Neprima se.“

Odpravničtvo „Glasonošino“.

Narodno-gospodarstveni glasovi.

Najnovija brana (drljača).

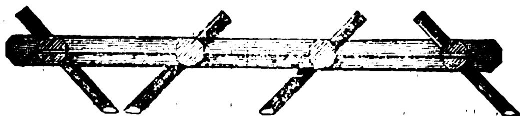
„Nema zanata bez alata,“ istinita je i starodavna poslovica našega naroda. Ona valja ne samo za umjetnike, obrtnike i zanatnike, već i za ratare (poljodjelce), koji bez dobrih alatah neće moć nikako uspjeti, pak imali u ostalom znanja i volje koliko mu drago.

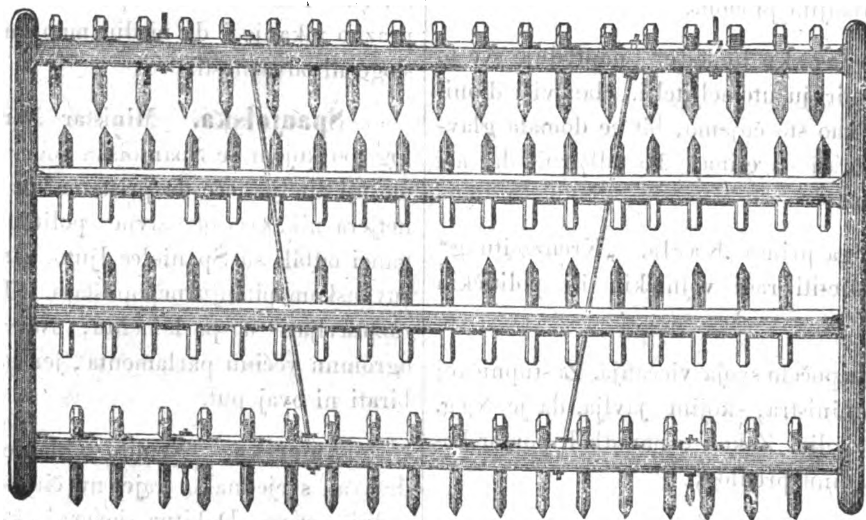
Istinu ove prostonarodne ali u sebi mnogovažne poslovice uvidili su već odavna drugi narodi, koji su od ovo minulih trideset godinah što većma usavršili svoje alate i strojeve, ter tim borme za čudo i napredovali na polju materijalnoga blagostanja. Nebrojeni svakovrstni izumci, kakovih, s nestašice svojih vlastitih, imadosmo priliku vidjeti na minuloj našoj izložbi, plod su njihova neumorna truda.

Mi ćemo od najshodnijih i najpotrebitijih alatah i strojevah od sgode do sgode donositi slikah i opisah, da ovako njimi upoznamo našince, koji će, tvrdno smo uvjereni, sa svoje strane svojski o tom nastojati, da se ovakovi alati i kod nas udome.

Za danas donosimo sliku najnovije izvrstne brane, koja, kanoti jedan od najpotrebitijih alatah, prvo mjesto zauzimlje za plugom, i njegovom je, rek bi, nadomjestnicom.

Htjelo bi se ovdje gdješto progovoriti o naših običnih seljačkih branah, kako su uzke i neuputne glede svojih klinacah, koji, budući u jednom redu, idu samo po jednoj brazdici, ter tako ni iz daleka neodgovaraju svojoj najpoglavitijoj svrsi, da mrve grumenje i zagrću sjeme; ali toga nećemo da činimo, jer bi nas na daleko odvelo, već prelazimo da opišemo ovu novu branu.

Najnovija brana.

Kako će štovani čitatelji vidjeti, razredjena je ona na četiri diela, od kojih dva prednja imadu po 19, a dva stražnja po 18 klinacah. Nego ovi klinci udaljeni su jedan od drugoga 7 do 8 palacah od prilike, a dugački su 4 do 6 palacah, ter poredani tako, da svaki klinac ide samo svojom brazdicom.

Slika veća predočuje pogled perspektivni, a manja pogled profilni; i buduć da se ovakove brane obično prave od tvrda drva, s toga su dovoljno i težke, ter sasvim prikladne za mrvljenje i ovećega grumenja i na tvrdoj zemlji. Poradi svoje jednostavnosti može ju napraviti svaki kolar i kovač, a za nevolju i svaki iole umniji poljodjelac. Svakolika neće biti skuplja od 10 do 12 for.

Dva konja ili dva vola dovoljna su da ovakovom branom branaju, pak bilo po zemlji kakovoj mu drago, samo ako nije odviše vlažna.

Slador kukuruzovni. Neki profesor i lučbar (kemik) u Cincinati-u u Americi, imenom Goesling, a rodom Niemac, izumio je nov način praviti slador kukuruzovni. Iz jedne brente dobije on $3^1/_2$ galone biele sladorače (sirupa). Način, kojim on pri tom postupa, jednostavan je i moći ga je kuhinjskim posudjem obavljati i u običnih kuhinjah. Ali taj izumak za sada je još tajna, i s toga sklopilo se je u Novoj Jorki družtvo, koje ga je jurve prekupilo za 400,000 dolarah, da može u veliko praviti ovakova sladora.

Ako se sve ovo obistini, to će i u našoj domovini, gdje u veliko siju kukuruz, ovaj izumak biti od prevelike važnosti u narodno-gospodarstvenom obziru.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 2. **U Beču, dne 31. siečnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nostigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

TEŽKI JADI.

Oj, Boga vas, braćo draga,
Znate l', što je obljubiti,
Kolik smaže duše snaga,
A neljubljen ipak biti?

Za težke li znate muke,
Kad joj duša sva se čini
S božje strane, s božje ruke
Uzor sreće tvoj jedini;

Kada misliš, ta te shvaća,
Duhu ti je duh u rodu,
S tobom prava kći domaća
U goru će i u vodu;

A kad tamo, moj jadniče!
Da li udes ima hudji?
Jedan joj se ti nesviče,
Od tebe se jedna tudji.

Vidi tvoju paljevinu,
Vidi srca tvoga jade;
Ali dušu još njezinu
Oganj isti nespopade.

U tvom oku munje nema,
Da joj sievne srcu do dna....
Vila ti se na bieg sprema
Mučna, nujna i neplodna...

Kriesničar.

MUHA.

Nježna pripoviedčica.

U samotnu kraju neke varoši vidjaše se kuća. Bila je na jedan kat sa četiri prozora, kapci i vrata pomno zatvorena; u naokolo šaren vrtić, ali drvlje i grmlje je u njem tako preotelo mah, da ni staze nerazabireš: nestalo brižne ruke, kako iz kuće tako i iz vrta.

Kuća biaše negda puna života. U sretnije ono doba bili su kapci od prozorah svagda otvoreni; sunčani traci mogli su na bistro staklo prodirati unutra. Kućna vrata nisu se zatvarala gotovo nikada; tuda se dolazilo, odlazilo; tu se pjevalo, tu se smijalo.

Vrt se je dobro prigledao, putevi čistili. Nisu bili doduše baš široki i dugački, ali sasvimtim dosta prostrani za dvie nožice, koje bi, skakutajuć po njih, cvieće brale i leptire lovile.

U kući bilo siromašno, ali baš pristalo, baš čisto. Nikakovih uresah, nikakova nakita, jednostavno, malnè oskudno, ali opet svjetlo i sjajno s čistoće i reda.

Soba biaše onizka, pak s toga ljeti vrućina u njoj velika; nu tad bi se vrata i prozori otvorili a unutri se sunce poigravalo. Mušice bi zujale, muhe brnkale, ter polietale sad amo, sad tamo.

U toj kući stanovalo dvoje mladih ljudih. Sve što su imali, to je muž privredio. On bi sjedio od jutra do mraka u pisari, samo bi na čas dolazio kući na objed, ženu ljubezno u čelo poljubio, diete zagrlio, pak opet vratio se na posao.

Ovo diete bilo roditeljem sve milo i drago. Al je i bilo milo kao angjelak; umno i bistro, bezazleno i prostosrdno, biaše blagoslov roditeljem a osobito otcu.

Kao da mu je blaga rosica natapala cvieće srca njegova, usahlo jurve od napora i sidjenja, ono bi se iznova razvilo i razcvalo, kad bi svoje ljubimče pogledao, na koljena ga uzeo i nadom zanešen u bistre mu očice zavirio.

I mati bijaše valjana radina, da joj nije bilo prigovora. Nebijaše doduše prema svomu mužu, ali je ipak nastojala, da se što više ugleda u njega; pak je i takova težnja hvale vriedna. Lahko ti je biti dobar, ako ti je u srce usadjeno; ali je mučan posao boriti se proti svojoj naravi. Malu je Ljubicu najviše veselilo loviti muhe; iste bi dosadjivale otcu, kad bi umoren i iznemogao od ráda, kući došao, da u krilu obitelji svoje malko odpočine; one bi mu sjele na čelo, brnkale mu okolo ušijuh, ter siromaka mučile do zla boga.

Ali kad bi stalo sunce zapadati, umirile bi se i muhe; nu kad bi jih već svih ponestalo, da vidiš Ljubicu, kako je posve sjetna i nevesela. Zaostalih nebi se bila uhvala i dotaknuti, pače bi prozore sladorom posula, pa da si vidio veselja, kad bi još koja doletila, da se osladi! Tako je bilo ljeti i donekle u jesen.

Ali sad pritisnù zima, a muham nestà traga. Snieg padè po vrtu. Vrata se zatvoriše. Ljubica nije smjela iz sobe, pa tako bi samo na prozor motrila lapteće sniežnice.

Često je mislila na svoje muhe, i poželila, da dodje opet ljeto; ali onda veljaše u sebi, neću ni jedne ubiti, — neka živu, pak će onda možebit i preko zime ostati kod mene.

Tako je sjedila kod prozora i mislila, kad u jedanput se začù: brn, brn! — Bijaše mala muha, jedina koja se je zimi otela, nu i ona slaba. Nemogaše letiti, već bi samo kadšto još malko zabrnčala. Ljubica kliknù od radosti, a otac, koi bješe upravo kući došao, pritrči a i mati doleti.

„Što je? zapitaše uplašeno, neznajući, dà li je diete od straha ili veselja kliknulo.

Múčeć pokazà dievojče prstom na muhu. Neusudì se progovoriti, neusudì maknuti se, samo da nepoplaši uboge, iznemogle životinjice.

Roditelji se primaknu, pa kad mati neznatnu zvierku opazì, strese rameni: „Ala čuda, muha! pa zato si vikala," reče i odè van. Otac se múčeć nasmiehnù, mahnù glavom na svoje ljubimče, i odè takodjer napolje.

Sad nastà za Ljubicu nova radost. Samo je za svoju muhu živjela. Noćju je o njoj sanjala, a danju ju grijala svojim dahom, kad bi iznemogla i spuštenih krilah na prozoru sjedila. Tad bi se mala životinjica opružila, oživjela i brnčeć k svojoj maloj prijateljici poletila.

Kolika je to radost bila! Ljubica zaboravì na lutku, zaboravì i na onu, koja je vikati znala; a i kako nebi? tà muha biaše barem živo stvorenje božje, a ne, kao što lutke njezine, izhitreno djelo tokarsko.

Ovako prodjoše dnevi, prodjoše čedni. Diete muhu sve to više ljubilo. Jedne večeri, kad je sama u sobi tiho kod stola sjedila, začù na jedanput: „brn! brn!"

Malo se lišce razvedrì; sna nestadè s pola zatvorenih očiuh. Progledà i pogledà k sveći; glas je dopirao od svetiljke, koja je na stolu bila i gorjela.

„Brn! brn!" sve slabije i slabije.

To biaše nesretna muha, koja je svjetlošću zamamljena pala u pogibelj. Svetiljka nije bila niti velika, niti skupociena, al je bio na njoj liepo izvezen zastor. Š nje nesbacì Ljubica pogleda; odtud bo je dolazilo brnčanje. Najedanput spazì unutri crnu malu točku, koja se gibala sad gore sad dolje.

„Brn! brn!" čulo se već kao na umoru — dà, muha je to, nesretna muha! Ona ju vidì, gdje je uzalud još jednom sve sile napinjala, krilima lepršala, pa onda mrtva na stol pala.

Ljubica vrisnù, kao da ju je guja ujela, i jecajuć spustì glavu na ruku.

Mati poletì na jedna vrata, a otac na druga unutra.

„Šta je za Boga?" zapitaše.

Ljubica podižè glavu, pak od boli pokazà samo múčeć na mrtvu muhu.

Mati se prignù, vidi muhu otegnutih krilah, pa reče pola srdita, pola smijuć se: „Opet muha!" uhvati ju za krila, pa ju baci u peć. Nu otac se približì k djetešcu, uzè ju ljubezno na ruke i pustì ju da se izplače. Tad joj obrisà suze, poljubì ju u oči, i reče joj blago:

„Kada jednom ponarasteš i u sviet izadješ, — kad te uzhtije njegova zamamljiva svjetlost čarobnom silom zavesti, tada Ljubice, tada se sjeti male muhe!"

I nešto ozbiljna ganù srcem djetinjim.

Dà li je to bio umiljati glas očin? Dà li njegov oštri pogled? Ona ga pogledà svojima velikima očima zamišljeno; a otac čitao je u njih, da je bacio u srce djetinje sjeme, koje će rasti, cvasti i roditi.

Ljubica nezaboravì nikada muhe.

Kašnje dadoše ju u školu. Tamo vidjè mnogo koječega, česa kod kuće nije bilo — mnogo dobra, al i mnogo takova, što ju je žalostilo.

Susjeda biaše joj djevojče njezine dobe. Ova imadjaše mnogo liepih stvarih u svom šivaćem stoliću, pak nije bilo za Ljubicu veće radosti, već kad je smjela sve ovo pregledati. Kadikad bijaše joj dozvoljeno pogdješto i u ruku primiti, ali i to samo riedko kada, a i onda bi joj valjalo tu radost platiti kruhom ili smokom, koi je njezina nesmiljena susjeda za naknadu od nje uzimala.

U tom šivaćem stolu osobito je zanimao Ljubicu leptir, koi ju naskoro zasliepì gotovo sasvim. Koliko je putah upirala željne oči u taj umotvor od bisora i svile! Dà, tako ga je najposlje obljubila, da joj gledajuć toga liepoga leptira nestadè iz pameti i nekadašnje muhe.

Jednoga jutra dodjè malo ranije nego što obično u učionu, s toga je bila i prva; nu domala za njom dodjè joj i susjeda.

Sad se stanu ove dvie igrati, — najprije tiho, nu poslje i nehotice sve to živahnije; započele se po podu, a onda na klupah, a najposlje završiše na stolovih.

Na jedanput padè nešto; bio to učiteljičin zlatni sat, koji je uviek pokraj stola na stieni visio; susjeda ga bješe srušila; hoteć pokazati gavrana, kako po zraku leti, bila je raširila ruke poput krilah, pak jednim krilom učinì kvar.

Sad se pretvorì radost u suze i plač. Šta će? Kako će učiteljici na oči, kad je to uradila?

„Hajdemo, hajdemo!" reče, povukav Ljubicu za sobom! „daj, da pokupimo svoje stvari, pak hajdemo. Nitko nas nije vidio. Hajdemo, hajdemo!"

Ali Ljubica se iztržè; nepoznavaše pretvaranja. „Tà onda bi nekriva tegnuli kazniti," primieti.

„Tà to je baš ono," odvratì veselo susjeda.

„Togà ja neću," odrečè odvažno Ljubica. Tu susjedi nepomoglo ni moliti, ni groziti se; moradè ona pokušati zadnje sredstvo: sva izvan sebe poletì k šivaćemu stoliću, popadè leptira, pa ga pokazà radostnoj Ljubici.

„Evo, dat ću ti ga, ako ćeš sa mnom!"

To bijaše strašna kušnja. Sunčani traci posuše zamamljiva krila leptirova; bilo ga je zaista divno pogledati!

Srce joj silno tuklo, lišce se razžarilo, oči sievale, ruka posegnù, i prsti bjehu obuhvatili već izdavna željeno blago, — ali najedanput iznemognù, i puste krila leptirova; Ljubica oborì oči plaho, a na crnih joj vedjah naresì se suza.

„Brn! brn!" odjeknù joj u srdašcu, a ručice joj klonu.

„Uzmi ga!" reče susjeda. „Uzmi ga!"

Ali Ljubica se okrenù, sjedè u stolac, i zaklonì ručicami obraz. Čovjek bi rekao, da je to malo neznatna borba, ali za djetinje srce bijaše velika.

„Hajde!" ponovì susjeda. „Hajde, tvoj je!"

Ali Ljubica nevidjè u leptiru više one omame, one razkoši; priznà istinu, i od toga časa nebacì više oka na šivaći stol prijateljičin.

Iza toga nebilo dugo, kad joj roditelji stadoše sve to više propadati. Otac je više mjesecih bolovao; mati klonù duhom — nebijaše jaka podnositi zlo; bilo jim se nemilo smrklo pred očima.

Drugi bijaše mjesto očino preuzeo u pisari, a službice druge nigdje nikakove; a povrh toga postà slab, blied i propao; sav iztrošen klimao bi amo tamo, a Ljubica, premda i sama slaba, često bi pružala ustrašena ručice, da mu bude podpora.

Jedne večeri — bilo je baš ružno vani: sieva, bura puše, kiša pada, kao da će nebo na zemlju, prozori se tresu, a u vrtu po drvlju sove huču.

Mati lišena svakoga ufanja više nego ikada; sjedila u zapećku, rukami zastrla lice i tiho jecala i uzdisala.

Ljubica čitaše knjigu. Sad podižè glavu i pogledà mater. Lagano se dovučè do nje, zagrlì ju, i stadè ju cielivati.

Al eto unidjè otac, nazvav „dobar večer!"

Začudjeno ga obie pogledaše; jer jim već davno nereče toga, kad bi kući došao. Jedan časak postoji mučeć na vratih, one su gledale njega, a on njih. Njihove su oči bile zaplakane, a njegove se sjale od radosti. To one istom opaziše, kad je ruke bio razširio. Poletiše mu u naručaj, a on šaptnù:

„Djeco, spašeni smo!"

Sutradan se u kući sve uzžurbalo.

Mati pjevaše od radosti kô slavulj u gaju.

Otac se zamislio, stao kraj prozora i upro oči u nebo. Ljubica se k njemu prikučila, te ga stala ljubko gledati; nehotice joj se ruke sklopile, bilo joj, kano da vidi u očiuh očinih molitvu — molitvu zahvalnicu.

Mnogo li se toga od jučer promienilo. Siromak pisar postao eto iznenada bogat čovjek: star trgovac, ujak njegov, koi mu prije nikad nepružì ruke pomoćnice, umro evo iznenada, te ga učinio jedinim baštinikom svega blaga svoga, liepo uredjene kuće i veliko trgovine.

Velika li skoka, al i opasna skoka — sa siromaštva na bogatstvo! Tù se hoće čvrst značaj, ter i te kakov strah božji, da se ovakova neočekivana promjena uživa Bogu na diku, a sebi na korist.

A valjda je to i bilo, što je otac ćutio u onaj čas, kadno mu se oči onako veselo, ali opet i bojazljivo, onako zahvalno, ali i moleć k nebu otimahu? — A neodjeknuše li se ta ćutjenja i u Ljubičinu srcu, kadno se uzeše u njoj izmjenjivati čuvsta radosti i žalosti, tako silno, da ju umalo i na plač nenaćeraše?

Nu mati bijaše vesela. Pjeva, podcikuje, i dodje vičuć i kričuć unutra.

„Sad, mala moja Ljubice, sad da mi se učiš pjevati, plesati i igrati. Sad da si mi sva u svili i kadifi, a oko tebe da mi se sabiru najodličnije prijateljice. Za nedjelju danah preselit ćemo se u novu domovinu. Onda budi zaboravljeno sve, što je staro, a mi ćemo živjeti samo da se naužívamo novoga života.“

Otac neprogovorì ništa, nego zabrinut pogledà diete. Ljubici se pričinì, kan da izletì i izčeznù iz očiuh očinih neka zviezda. Je l' to bila zviezda radosti?

„Brn! brn!“ začù Ljubica u srcu, te pomislì na muhu.

Čedan prodjè. Dan osvanù, kad je trebalo u novu domovinu.

Otac ozbiljan, mati pjeva, a Ljubica plače.

Otac primi diete za ruku; odoše u mali vrt, tu se oprostiše od svakoga grma, od svakoga drveta, od svake biljke. I otac reče: „Sjeti se kćeri moja prijašnjega siromaštva našega, i prijašnje sreće naše!“

Al u kući stajala mati, motreć prosto, jednostavno pokućtvo, štono joj se nedavno toli liepo činilo; porugljiv posmjeh proletì joj oko ustnah, te kad je otac u sobu vratio se, reče mu: „Bit će najpametnije, da ti tu nespretnu crvotočinu prodaš; nebi borme dolikovalo nosit ju sobom u novu nam domovinu.“

Muž ju pogledà — bijaše to dug i ozbiljan pogled, a po tom uzè šešir, i odè iz sobe. — Nakon nekoliko urah ostà kuća pusta i osamljena. Godine prolažahu mimo nje, i drmahu joj krovom.

U ponajljepšem dielu grada mogao si vidjeti bielu kuću; rekao bi, da su u njoj ljudi veoma bogati. Ovdje prebivaše nekadašnji pisar a sada trgovac.

Ali s nutra bilo toga kud i kamo više, nego li s vana: zidovi pozlaćeni, ovdje skupocieni sviećnjaci, ondje cvietnjaci, amo srebrne svetiljke, tamo naslonjači, sagovi svilom i zlatom izvezeni . . . . . i što ti ja znam česa ne.

Bilo je malnè i premnogo, po čem si razabirao više bogatstva, nego li ukusa.

Gospodja hotijaše toga i više, i trpaše sve jedno na drugo, i Bog zna, šta nebi još počinila bila, da se nije protivio trgovac, koi nemogaše već podnositi prekomjerne te taštine.

Ljubica u tom odraste. Bila je i liepa i dobra, nedužna i blaga. Mnogo je u sviet dolazila, koje u družtva, koje na plesove, koje u glumište; ali bi znala svagdje izabrati samo ono, što je dobro i liepo, pak nije čudo, što je sve to ljepše uspievala.

Mati se je, ali ne u prilog sebi veoma promienila. Prnjila se je i odprije, ali sada ti dignù nos ća nebu pod oblake. Svila šušti, kad prolazi kroz veliko, sjajne dvorane, i oholost joj probija iz žilice na obrazu.

Otac šuti, kako i odprije. Nu kad bi u svoj, pisarí vazda napunjen pisarnu stupio, kad bi mu se novac za novcem na očigled na stolu množio, tad bi i njemu znao kadšto vrag-napastnik podkrasti se u srce, znala bi mu krv u lice sunuti; ponosito bi se izpravio, a na licu pojavio bi mu se i nehotice ohol posmjeh; ali tad bi, dosjetiv se domala, rukom pogladio se po čelu, te sgrabiv šešir, iz sobe izpao. Dugo bi se tako šetao kojekuda, i kad bi se vratio opet, nestalo bi napastnika, i opet bi mu iz svega lica probijalo staro, ponizno i zahvalno srce.

Ljubica bila je, kako rekosmo, dobra, liepa i bogata, i s toga nabrà se doskora oko nje sila prositeljah, mladih i starih, bogatih i siromašnih — dà prosacah i iz najodličnijih stališah; novac bo je čarobna ona sila, koja otvora svačije srce, i prelieva se po svačijih ustih. Nu Ljubica neljubljaše nijednoga.

Al eto novoga poznanstva — s nekim mladim, vriednim i liepim grofom; sastà se š njim prviput na plesu, pak onda i drugi i treći put, dok se najposlje nedadè najaviti kod roditeljah njezinih. — Velike li napasti: ljepota, vriednost, pak još k tomu nada: biti groficom!

Mati umalo što nepučè od oholosti. O grofu se śnivalo, o grofu govorilo, — ali još nebiaše zaprosio.

Otac múči. Krv mu u glavu udara, opet se ponosito izpravlja, opet mu se na licu pojavljuje ohol posmjeh; nu opet se brzo pogladì rukom po čelu, šešir sgrabì, pak bjež kroz vrata.

„Ljubiš li grofa?“ upità mati.

Ljubica pocrveni; tà biaše momak od oka.

„Ti ga ljubiš!“ kliknù veselo.

„Neznam,“ odvratì Ljubica otežuć.

„Ti ga ljubiš,“ ponovì mati, „pa da ga i neljubiš — grof je; bit ćeš grofica, a ja — mati tvoja!“ I stisnù ruke na prsa; nemogaše sakriti bezkrajnje radosti, što joj u taj par dušu obuzè.

Iza toga dodjè otac. Ljubica bijaše sama. Sjedè do nje, i primiv ju za ruku, pogledà ju starim svojim pogledom u oči. „Ljubiš li grofa?“ upità ju zabrinut.

Ljubicu rumen probì.

„Reci, diete, ljubiš li ga?“

„Ljubim,“ šaptnù Ljubica.

Pogledà ju tužno. „A misliš li, da i on tebe ljubi?“

Ljubica baci začudjena, pače uplašena oči na otca.

„Ti si bogata,“ nastavì žalostan, a da je grofu B-u mnogo stalo do takova svojstva u zaručnice svoje, to je on već pokazao. — Ljubice, diete moje, milo diete moje, kad ti kazujem, što će te ucviliti, i to gorko ucviliti, to činim samo s toga, što znadem, da se ova bol ni s daleka uzporediti neda s onom, koja bi te u buduće snašla, da ti bud' sa slabosti, bud' od straha, da te nerazžalostim, sada otčinski neprogovorim. — Ljubice, grof B. bijaše prije malo godinah zaručen s nekom gospojicom, koja je živila u kući stare, bogate svoje tetke, o kojoj je sviet pogovarao, da će sve svoje blago ostaviti sestrični svojoj. Ali kadno nakon smrti tetkine oporuku otvoriše, pokazà se, da je sav imetak zapisala crkvi. Sestričnu zapadè samo neka godišnja podpora, koja dojakošnjoj vrućoj ljubavi grofovoj nije bila dovoljna. Stadè se domišljavati i domislì se, da ga je srce samo varalo, i da je ono, što puko samo prijateljstvo bijaše, smatrao za ljubav, — pak tako se razvržè zaručba. — Ljubice, ti si bogata, diete moje!“ zagrlì ju nježno; ona probliedi kô krpa, i suze joj udariše iz očijuh. „Bogata!“ — sklopì ruke, i kao moleć pogledà otca.

Poljubiv ju u čelo, izadjè iz sobe.

Sutradan dodjè grof.

Ljubica bijaše sáma.Blieda i zamišljena sjedjaše do prozora, kadno unidjè

„Ljubice,“ počè i sjednè k njoj, „ja sam željno izgledao čas ovaj, gdje mi je prosto, srce svoje odkriti i reći vam, da ste vi cilj svih željah mojih, najljepših nadah mojih, najboljih mislih mojih, da ste vi sve, što mi srce želi, nit je bilo u mene života, niti nade, niti radosti, dokle vas ugledao nisam; sretna li mene! — Ljubice, budućnost moja, sreća moja, život moj u vaših je rukuh. Hoćete li mi se odazvati? Hoćete li mi srce svoje pokloniti, kô što vam ja svoje za vieke poklanjam? Ljubiš li me, Ljubice?“

Ona slušaše; glas bijaše toli ljubak i blag, da joj se nedadè na ino, već slušati.

„Ljubiš li me? Hoćeš li da budeš moja?

Poput slomljena cvieta prignù glavu; bijaše sva uznešena. „Hoću,“ odjeknù joj u srcu. „Hoću, hoću!“ — dizaše se sve to više i više, ter u malo što se iz ustiuh neizmaćè, kadno u jedanput začù: „Brn! brn!“

Ljubica se stresè, ter opet glavu podižè.

„Eto muhe! muhe!

Izvinù se sa svom silom iz naručaja napastnikova, ter povikà što ju grlo nosilo: „Ne, ne! Ja vas neljubim!“

Prodjè više mjesecih. Ljubica bila se umirila. Tako i otac.

Mati se neprestano sad s mužem sad s kćerju karala. Bijaše priek priekom nezadovoljna; nedadè joj se dokučiti, zašto da grof zetom njezinim nebude. Ta je nesloga od dana do dana išla na gorje, — kadno otac jednom ženi rečè: „Hodi da se malo prodjemo.“ To je tako ozbiljno bio izustio, da mu se žena neusudì prigovoriti. Primivši se izpod ruke, odoše, — pa gore, pa dolje, te iz ulice u ulicu; ustaviše se napokon pred malenom kućicom, na kojuno bješe majka

Vasilijevo ostervo u Petrogradu.

već posve zaboravila.

Múćeć uzè ključ, i otvorì vrata. Oboje unidjoše.

Nakon jednoga sata vrata opet zaškripe, ter se zatvore. Oboje izadjoše. Mati bijaše blieda i zaplakana, otac veoma blag i zadovoljan. Uzè ključ i pruživ joj ga rečè: „Evo ti ga, pa ga rabi, kad napastnik dodje, — ovo je stalan liek oda zla.“

Ona ga primì strastvenom hitrinom.

Uzevši se izpod ruke, vratiše se istim putem kući.

Nekoliko mjesecih nakon toga sjedilo sve troje u kući. Mati bijaše, odkada su onu staru kuću posietili, tako blaga i krotka, da bi ju bio težko spoznao. Lice očino sjevaše u zadovoljstvu i miru. Ljubica bijaše nešto bledja, nu sasvimtim zadovoljna i vesela.

Otac čitaše novine. U jedanput mu padè list iz rukuh; oči k nebu digne, ruke sklopi, a iz ustiuh mu se izvì tiha molitvica k Svevišnjemu.

Mati list prihvati te čita, — al i njoj se otè iz rukuh: radost neka, pa žalost i sram svu ju obhrvà.

Sad Ljubica uzme čitati, pa probliedi, pa opet čita, te k nebu oči diže.

„Brn, brn!" bilo tu. „Brn, brn!"

Glavu prignù múčeć, i suze obrisà, te zahvalno na otca pogledà. Pak to učinì sada i mati.

On jih oboje pogledà, pogledà očima, kojih pero izpisati neće, ter nerečè ništa, već samo ruke razširì.

U novinah stajaše:

Ovih danah bì grof B. zbog krivih mjenbenicah zatvoren.

I tim je svršena poviest o maloj kući; a pripoviedalac želi, da se svaki čitatelj sjeti muhe, kad ga bude ovaj himbeni sviet mamio, da si svaki napravi kuću, hram poniznosti u vlastitom srcu, kamo da se zatvori, kad zavodnik pokuca.

Petrograd.

Petrograd, premda daleko na sjeveru, prava je smjesa europejske kulture i orientalnoga veleljepja. Putniku, dolazeću po moru, divno je pogledati veličanstveni ovaj grad sa ove upravo strane, a poglavito, ako ga dopade sreća, da stigne ovamo poslje podne, kada sunce, kloneće k zapadu, obasjava u daljini nebrojene pozlaćene kube i tornjeve od crkavah. Ostaje prizor krasan još i onda, kada se putnik približi već kraju, parobrodi bo pristaju baš ondje, gdje se stere najljepša i najgorostasnija strana priestolnoga toga grada, t. j. na obali Vasilijeva-Ostrva; vidi tú s desna englezko obrežje (Quai) i saborni hram Izakòv, s preda novi most Nikolajev, a dalje onamo zimsku palaču i tvrdjavu. Vasilijevo-Ostrvo, od kojega dajemo čitateljem sliku ovdje priklopljenu, spada medju trinaest onih dielovah, na koje je Petrograd razdieljen, a ima stanovnikah do 70.000 dušah od prilike. Ovo je ostrvo glavno sjedište znanostih i umjetnostih. Ovdje su: sveučilište, akademija znanostih, akademija umjetnostih, dva gimnazija, zviezdarnica, zavod za kadete pomorske, burza, i napokon tako zvani prvi zavod kadetski, od kojega se glavni pogled vidi na našoj slici. Pročelje ogromne ove sgrade stere se na obali, a nije ino nego većinom najstarija sgrada petrogradska, t. j. negdašnja palača kneza Menčikova, poznatoga ljubimca Petra Velikoga. Ovoj sgradi dozidali su kašnje u slici četverokutja još čitavu gromadu velikih kućah, u kojih boravi i vježba se u naucih i stvarih vojničkih preko 3000 kadetah, razdieljenih u četiri kumpanije ili rote.

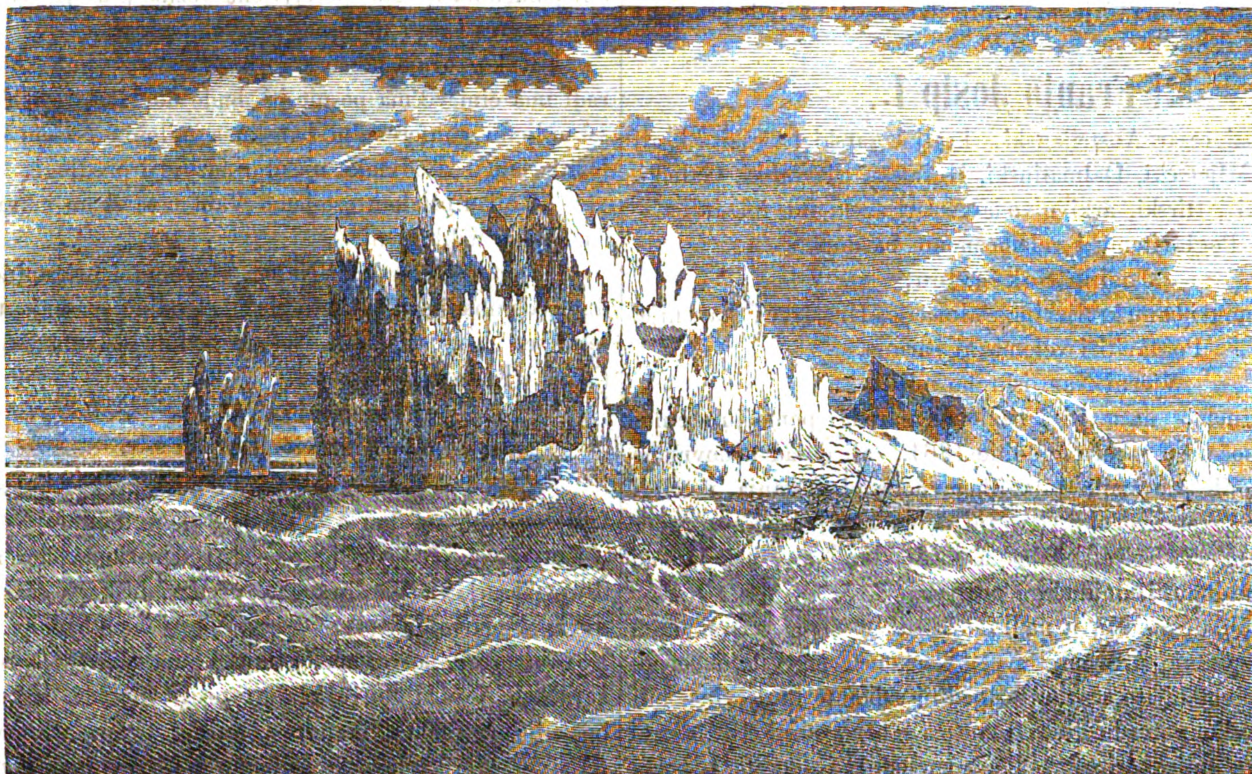
Niže na obali leži sveučilište, ogromna takodjer sgrada, nego bez osobite ljepote arhitektoničke. Sveučilište ovo utemeljio je god. 1819. car Aleksander I. Poglavito s toga, što je na blizu sveučilište Dorpatsko, biaše ovdje izprva polaz slab, ali kašnje sve to veći i veći tako, da je u proljeće god. 1861. bilo na njem već preko 1700 djakah; a medju njimi množina Poljakah, koji u ono doba neimadiahu svoga narodnoga sveučilišta. —

Od ostalih sgradah na obali vriedno je još napomenuti akademiju znanostih, u kojoj je i muzej od prirodninah i velika obilna knjižnica; zatim burzu, veleljepnu sgradu, izvedenu u najfinijem stilu, i imajuću množinu prigradakah i velik liep vrt, u kojem se ljeti prodaju inozemske životinje, minerali i svakovrstne biline.

Leden otok na južnom moru.

Mnogi misle još i danas, da će čovjek doći u krajeve, svedj toplije i toplije, čim dalje ide k jugu. To je u toliko istina, u koliko pod tim jugom razumievamo onaj topli pâs zemaljski, koi južno od nas zaprema znamenit diel površine zemaljske. Nego čim čovjek provali topli pâs, opazit će domala, da i toplina pada sve to više, čim se više prikučivao bude južnoj stožerini. Doći će on tu najprije u južni umjereni pâs, koi je obično studeniji ponešto, nego što je umjereni pâs na polutki sjevernoj. Vidjet će, da je toplina sve to manja i manja, čim na južnom oceanu plovi dalje k jugu; južno stožerno (polarno) more napokon naći će zastrto vjekovitim ledom, odkuda ga i prozvaše, da je južno ledeno more.

Kada se pomorac, dolazeć iz vodah brazilijanskih, dohvati mora, koje pláče bregove patagonske, stere mu se s desna divja, pusta i neplodna zemlja, koju je žalost i pogledati. Dalje k jugu opazit će otoke falklandske, koji, lišeni doduše svakoga grmja i drvja, zastrti su još barem bujnom svakovrstnom travom. Podje li prema jugu još dalje, spoznat će s desna „zemlju ognjenu," kojoj je glasoviti portugalski pomorac Magellan, — prvi, koi ju odkrì, — nadjenuo to ime zato, što je, došav prvi put do toga otoka, vidio na sve strane na njem silan, u vis dižući se plamen i dim, i to po svoj prilici od naložena ognja, oko kojega su divji urodjenici sjedili i grijali se. Svakolika gromada tih otokah ognjenih sastoji iz mnogih krševitih ostrvah, koja su sva vrlo studena i neplodna.

Leden otok na južnom moru.

Groza hvata čovjeka, kad tužnoj ovoj zemlji pogleda zapadne obale; zarubljene su iste gorostasnimi i strmimi bregovi, a biesne po njih vjekovito silne, žestoke bure.

Riba i ljušturnjaci jedina su hrana urodjenikom, koji zato i prebivaju na obalah morskih u kukavnih svojih kolibah. Odjeća im je iz kože od tulanjah (Phoca barbata). Urodjenici su u obće nizka stasa, lice im je ružno, a u obziru duševnom slabo su utekli od bezumne životinje.

S one strane stupnja širine od zemlje ognjene neima rastlinstvu i u obće biljevnomu životu već ni najmanjega traga. Prodre li pomorac još dalje k jugu, naći će još samo otoke, sasvim puste, na kojih neima obstanka ni ljudem ni zvjeradi; zakopani su bo tako rekuć pod korom od vjekovita sniega i leda. Ove su otoke odkrili Dumont d' Urville i drugi smjeli pomorci našega vieka.

Takov otok pokazuje naša slika, ovdje priklopljena. Čovjek bi reko, da nije ino, nego strahovit lednjak, silna gora od nagomilana leda.

Od ledene te gore u moru odvale se kadikad gorostasni komadi, koji se tad vide kao pravi ploveći otoci, širine i duljine kadšto i od više miljah. Biva često, da takovi ledeni otoci, tjerani silnimi vjetrovi, dopru u toplije krajeve, gdje ih, buduć da se raztale malo po malo, najposlje i nestane.

Ovo navode nekoji meteorolozi kao razlog i iz ovoga tumače, što poslje vrlo topla proljeća često usred ljeta iznenada nastane i zavlada studen. Kažu oni, kada je u proljeće vrieme postojano toplo, onda se od ledene one gore u stožernom moru odvale silne goleme gromade; ove se zatim, čim dodju u vode pâsa umjerena, raztaljuju malo po malo, i tim se taljenjem obustavi mnogo topline, usljed česa poglavito biva, da onda u krajevih umjerena pâsa zemaljskoga temperatura znamenito pade i da nastanu česte studene kiše. Što nam je prošasto ljeto, pred kojim smo, kao što svatko znade, imali krasno, prijatno proljeće, bilo gotovo uvjek neugodno, mrzlo i kišovito, i tomu je, kažu vještaci, to krivo, što se je u sjevernom stožernom moru odvaljivao silan led i dolazio u krajeve pâsa umjerena.

Banska konferencija trojedne kraljevine *dalmatinsko-hrvatsko-slavonske.*

Njegovo ces. kralj. apost. Veličanstvo blagoizvolilo je sliedeći kralj. odpis upraviti na Njegovu preuzviženost svietloga bana Josipa baruna Šokčevića.

Mi Franjo Josip I.,

po božjoj milosti cesar Austrijanski, kralj Ugarski i Česki, kralj Lombardezki i Mljetački, Dalmatinski, Hrvatski, Slavonski, Galički, Vladimirski i Ilirski, arkivojvoda Austrijanski itd. itd. itd.

Poglavitomu i velemožnomu barunu
Josipu Šokčeviću,
podmaršalu našemu i banu kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Poglaviti i velemožni barune,
Vjerni Nam iskreno mili!

Da uzmognemo nastaviti i božjom i naroda pomoćju sretnoj svrsi privesti počete u saboru godine 1861., ali dosad nedovršene razprave o nekojih prevažnih pitanjih javnoga blagostanja, i učinit da budu uzeti u zakonotvorni pretres ini dobra zemlje tičući se predmeti, nakana je Naša, sazvati sabor te kraljevine Naše, u koliko to providnost božja dopusti, dojdućega proljeća.

Ali buduć da Smo Mi, u nadi da će sabor viseće već od mnogo desetoljećah pitanje uredjenja svoga ka koncu privesti, izbornomu redu, po kojem bijaše sazvan posljednji sabor te kraljevine, bili podjelili kraljevsku potvrdu Našu samo za sabor godine 1861: zato Nam je, pošto rečeni sabor, osim odbornoga jednoga operata, u poslu tom nije uradio ništa, od potrebe uzeti u razmatranje, kako i na kojem bi temelju valjalo sazvat predstojeći sad neposredno sabor?

Budući da je u obće volja Naša, da inštitucije, zakoni i zakoniti običaji te kraljevine, u koliko su sa životom narodnim i majo u savezu i u koliko odgovaraju zahtjevom sadašnjih odnošajah, ne samo budu uzdržani, nego dapače sve većma učvršćeni, s radošću Smo pripravni, pošto na izborni red obstojavši do godine 1848. povratka više neima, uzet za izhodište daljega preobraživanja izborni red onaj, koi biasmo godine 1861. ad hoc potvrdili.

Pri tom ipak nije Nam moguće zamučati osvjedočenja Našega, da taj izborni red, koi s nekojimi modifikacijami bijaše satvoren po kalupu izbornoga reda sastavljena isto tako samo ad hoc god. 1848. po banu tadašnjem Josipu barunu Jelačiću, toliko u osnutku svom, koliko u potanjem svojem izvedenju sadržava bitnih i važnih nedostatakah, koje bi za unapredak pod svaki način valjalo ukloniti.

U tom nazoru Našem potvrdjuje Nas i postupak posljednjega sabora samoga, koi je redom izbornim izradjenim od odbora svoga i bitno odstupajućim od izbornoga reda godine 1861., nedostatke one tim većma objasnio, ako jih, žalibože, i nije uklonio.

Da uzmognemo dakle kod izbornoga reda, koi ćemo potvrdit za predstojeći sabor, te nedostatke izbjeći, i pri tom postupat u skladu sa zakonitimi željami kraljevine, nalažemo ovim Viernosti Vašoj, da odmah, po starodavnom zakonitom običaju zemlje, sazovete konferenciju bansku i da joj promišljena i savjestna odgovora i predloga radi predložite pitanja sljedeća:

I.

Imadu li se pozvati velikaši na sabor osobno ili pak putem zastupnikah izabranih bud po staležu njihovu, bud po veliku posjedu?

Od kojih vlastitostih ima visit u prvom slučaju virilni glas njihov, u drugom izborno pravo?

II.

Kako i u kojoj mjeri bi se, s obzirom na znatne i onako troškove sabora a tako i s obzirom na olakoćenje i uredjenje viećanja u saboru, imao umalit broj zastupnikah u obće, ponapose pak broj zastupnikah povećih obćinah? i kako i kojom bi se mjerom imao broj zastupnikah pravednije porazdieliti po mjerilu pučanstva i po mjerilu poreza?

III.

Kako se ima točnije ustanoviti broj izabranih izbornikah za svaku obćinu i naznačiti i osigurati poglavarstveno nadziranje izborah po županijah i po gradovih?

Vjernost će se Vaša pobrinut, da kraljevski ovaj odpis Naš bude priobćen sakupljenoj konferenciji banskoj i oslanjajuć se na ljubav domovine svakoga člana iste konferencije uzdamo se, da će oni pomenuta od Nas postavljena važna pitanja uzeti u zrio i savjestan pretres i dati nanj odgovor čim prije.

Kako ovaj posao koi ima uravnat put saboru i koi se toga radi ima čim većma pospješiti bude dovršen, imat će Vjernost Vaša sakupljenu konferenciju bansku s milošću Našom odpustiti i predložiti Nam bez odvlake njezine nazore i predloge.

Koji u ostalom ostajemo Vam cesarskom i kraljevskom milošću Našom naklonjeni.

Dano u cesarskom Našem glavnom i priestolnom gradu Beču, dne sedamnaestoga mjeseca siečnja godine spasenja tisuću osam sto i šestdeset i pete, vladanja Našega godine sedamnaeste.

(M. P.) **Franjo Josip** s. r.
Ivan Mažuranić s. r.
Franjo Žigrović Pretočki s. r.

Usljed ovoga kraljevskoga odpisa urekao je svietli Ban bansku konferenciju na dan 4. i sljedeće dane dojdućega mjeseca veljače i u istu pozvao sljedeću gospodu: Uzoritoga stožernika-prabiskupa Jurja Haulika Váráljskoga; preuzv. biskupa djakovačkoga Josipa Jurja Strossmayera; presv. posvećena biskupa dra. Venceslava Soića; presv. posvećena biskupa Ivana Kralja; presv. biskupa križevačkoga Gjuru Smičiklasa; presv. posveć. biskupa i upravitelja eparkije pakračke Nikanora Gruića; presv. arhimandrita i upravitelja eparkije karlovačke Lukiana Nikolajevića; presv. gg. velike župane: zagreb. Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, riečkoga, i civiln. kapetana gradovah Rieke i Bakra viteza Bartola Smaića-Svetoivanskoga, križevačkoga Ljudevita Farkaš-Vukotinovića, virovitičkoga Ladislava pl. Delimanića, sriemskoga Svetozara pl. Kuševića, požežkoga Miroslava Špuna-Strižića; presv. gg.: administratora veliko-županske časti varažd. Dragutina Pogledića-Kurilovečkoga, podmaršala grofa Jurja Jelačića-Buzimskoga, pukovnika grofa Miroslava Kulmera, komornika baruna Šišmana Ottenfelsa, baruna Jurja Raucha, grofa Julija Jankovića-Daruvarskoga, komornika baruna Gustava Prandau-a, dvorskoga savjetnika u miru Josipa pl. Bunjevca, prisjednika kr. stola sedmorice Maksíma Pricu, baruna Ambroza Vranyczany-a, podbana Ivana Zidarića-Sudovečkoga, prisjedn. kr. sudb. stola sedmorice dra. Jovana Subotića; preuzv. g. pravoga tajnoga savjetnika i komornika grofa Petra Pejačevića-Virovitičkoga; velem. g. kr. savjetnika prvoga podžupana županije. zagr. Petra Očića; preč. gg.: kanonika dra. Stjepana Iliaševića, podjašprišta i župnika Ernesta Filetića, predstojnika manastira u Ravanici u Sriemu Igumana Petrovića; pogl. gg. odvjetnike: Matu pl. Mrazovića, Nikolu Krestića, Janka Gvozdanovića, Grčića; pogl. gg.: podžupana žup. riečke Ivana Vončinu, vel. bilježnika žup. virovit. dra. Ignjata Berlića, Maksima pl. Vernića, prvoga sudca kapitanalskoga Ivana Manzona; pogl. gg. grads. načelnike: Vjeko-

slava **Frigana**, Vjekoslava **Šmita**, **Antuna Melinčevića**, Jovana **Obradovića**; blagorodnu gg.: Šandora pl. **Zdenčaja**, i Kažimira **Kozulića**, njih 44.

Dosta je samo i izreći: „Banska konferencija, i sabor," da se odmah nadmu grudi u svakoga rodoljuba i počne mu živahnije kolati krv po žilah. Od svih strukah javnoga života politička struka najvećma je omilila našemu narodu, i postala mu, rek bi, najmilijom zabavom, i to nè bez duboka razloga, jer je uvjeren, da će, udariv si čvrst temelj politički, zamašno napredovati i u ostalih strukah.

Banskoj konferenciji pala je dična ali podjedno i težka zadaća u dio, da utre put saboru budućemu, i mi se tvrdno nadamo, da će ona, sastavljena od tolikih muževah, poznatih sa svojega rodoljubja, ter odličnih svojim izkustvom a i vještinom svojom na polju političkom, da će, rekoh, ona odgovoriti na pitanja s onom istom otvorenošću, kojom ih joj stavlja kraljevski odpis.

Mi s naše strane cienimo, da bi svaka bitna promjena u izbornom redu od god. 1848 i odnosno od god. 1861 naličila Octroy-u, iz kojega, a i iz zaključakah saborskih, satvorenih na temelju takova izbornoga reda, mogle bi se danas sutra izvoditi razne posljedice, i zato bilo bi nam najmilije, da je sazvana banska konferencija na onom temelju, na kojem usljed prev. ručnoga pisma od 20. listop. 1860 bješe sazvana i konferencija banska na dan 25. studenoga 1860, i mislimo, da bi najshodnije bilo, kad bi se na temelju izbornoga reda, što će ga sastaviti istom sazvana konferencija, naprije sazvao zemaljski sabor samo *ad hoc*, da satvori definitivan red izborni.

Što se samoga sastava te konferencije tiče, žalimo što medju pozvanici nema nijednoga iz krajine vojničke, premda su osim ostalih zakonah i po sankcioniranu zaključku saborskom od 13. srpnja 1861 i krajini vojničkoj priuzdržana sva temeljna prava ugarsko-hrvatskoga ustava sve do god. 1847, a i ona izjavljena i priznana cjelokupnim dielom trojedne kraljevine, žalimo pako tim većma, jer bi baš upravo ovakovim pozivom u bansku konferenciju bili s preradostnim srdcem vidili izpunjenu jednu od najvrućijih željah svekolike domovine a i jednu od najbitnijih onih dodirnih točakah i u zakonotvorstvu i u upravi, što ih obećaje kraljevski odpis od 8. studenoga 1861. Isto tako nevidimo medju pozvanici nijednoga iz posestrime naše, kraljevine Dalmacije, premda je već u kraljevskom odpisu od 5. prosinca 1860 bilo obznanjeno banskoj konferenciji, da su potrebita naredjena da se poslanici iz kraljevine Dalmacije pozovu na konferenciju bansku.

Po kojem izbornom redu dakle bit će krajina vojnička zastupana na saboru zemaljskom, kad bude pozvana da rieši državnopravna pitanja, koja se jednako tiču teritorija tako provincijalnoga kano i krajiškoga, i koja se nemogu pravovaljano riešiti bez sudjelovanja vojničke krajine, kao što to izrazito pominje kraljevski odpis od 8. svibnja 1861?

Po kojem nadalje redu izbornom bit će i Dalmacija zastupana na našem saboru, kad se njezin državno-pravni odnošaj bude riešavao naprema trojednoj kraljevini, kao što to odredjuje i sám veljački ustav?

Mi smo iskreni prijatelji i cesarevine i domovine naše, pak želimo od svega srdca, da se čim prije ustavnim putem rieši naš odnošaj naprema cesarevini, ali nevidimo nikako, kako bi ga mogao riešiti sabor zagrebački, kad bi u njem bio zastupan samo onaj dio naroda našega, koi se nalazi u provincijalu. Ili zar ćemo se na vieke vrtjeti u krugu, dolazeći opet vazda na isto mjesto? Mi neimamo nikakova straha, da će sabor budući udariti pravcem sabora od godine 1861., koi je nijekao zajedničke odnošaje, dapače tvrdno smo uvjereni, da će taj sabor, ako bude sastavljen iz svihkolikih cjelokupnih dielovah trojedne kraljevine, bez ikakova predsudja na budući odnošaj prema kraljevini Ugarskoj, za obie strane povoljno riešiti i drugo državno-pravno pitanje, kao što je riešio i ono naprema kraljevini Ugarskoj. Ako je tomu tako, a da je tako, uvjereni smo u svojoj duši, zašto sad već nebi se činile predhodne mjere, da jedanput već dodjemo na čistac. Tà i ista knjižica: **Uvjetno ili bezuvjetno**, sadržavajuća, ako smo pravo upućeni, nazore velikih županah, razvite pod predsjedom našega dvorskoga kancelara ovdje u Beču, zahtjeva cjelokupnost i ustavnost svihkolikih dielovah trojedne kraljevine kao uvjet nagode sa Centrumom! Stvari se zamršuju sve većma po našoj domovini i sjegurno na podkrepu nè stranke narodne, već one, koja je vazda težila a i sada još teži za tim, da trojednu kraljevinu opet pretvori u **kapcsolt rész** (skopčanu stranu) kraljevine Ugarske, ovo pako nemože biti ni u interessu našem, ni u interessu kraljevine Ugarske, a borme ni u interessu cesarevine austrijanske, koja i onako ljuto osieća posljedice s nedovršenosti svojega ustava. Dakle još jedanput, cjelokupnost i ustavnost trojedne kraljevine i samostalno riešenje državno-pravnoga odnošaja naprema Centrumu neka su nam zviezdom predhodnicom u riešavanju preważne ove zadaće. —ć.

GLASOVI.

IZ BEČA.

* Ovo minulo polumjesečno razdobje sasma je jalovo s političkih novostih, niti se štogod dogodilo po svietu, što bi osobito zanimati moglo naše čitatelje.

O poslanstvu principa **Friderika Karla** pruskoga na ovdješnjem dvoru, a i o uspjehu istoga pišu i govore novine i ljudi koješta, kako im baš ide u račun. Neki tvrde ovo a drugi opet drugošta, pak ćak i to, da je princ zabave radi došao u Beč, za da se istom prigodom zahvali na podieljenu si velekrstu reda Marije Terezije, kao da velika gospoda neimaju udobnijega i prijaznijega vremena za sve ovo do zimno doba. Kad ostalo novinarstvo koješta nagadja o svrhi toga poslanstva, pokušat ćemo i mi da koju prosborimo o ovom posjetu, koi mora da je od velika domašaja. Zazirala u ostalom opozicija u našem vieću cesarevinskom od Bismarka i njegove politike, ter i u obće od prijateljstva pruskoga, a i obratno zazirao sabor pruski od prijateljstva austrijanskoga, koliko mu drago, doživjet ćemo doskora i drugih još znakovah iskrenoga prijateljstva izmedju ove dvie velevlasti, kad se bude t. j. radilo o preustrojstvu njemačkoga saveza, a po svoj prilici i o dvojstvu Njemačke, kojemu je prije dvie godine prvi temelj bio postavljen u kneževskom kongressu frankfurtskom. Tko bi mogao i samo pomisliti, da su u Frankfurt u tutanj došli i dogovarali se toliki samostalni vladari, a i da Austrija nije svestrano prosudila bila sve posljedice svoje ekspedicije, kad se je odvažila, da načelu narodnosti za volju u zadružtvu Pruske pošalje svoju vojsku u Šlezvižku i Holšteinsku, za da ih pomogne odciepiti od Danske. Mi bi rekli, da je ovaj rat bio istom početkom drame, koja će se na drugom nekom mjestu konačno doigrati. Kasno bi dakle bilo istom sada dogovarati se o tih knježevinah, kad ih je Pruska napolu već sebi utjelovila.

* U dolnjoj kući vieća cesarevinskoga upela se opozicija iz petnih žilah, što može više, da strovali ministra financijah, kao da je jedini on kriv ovomu dosta nepovoljnomu stanju, i kao da visi o njegovoj volji namaći što više novacah, a i prištedit ih, koliko mu drago. Čudimo se veoma, kako je ova kao iz vedra neba padša opozicija sad istom naišla na tobožnji pravi uzrok svih kalamitetah državnih, a nije ga za minulih godinah ili htjela ili mogla naći, za kojih su godinah vladale gotovo one iste nesmiljene okolnosti, koje vladaju još i dan danas. Onda joj je bilo sve po volji i u podpunu redu, i bijaše joj najpoglavitija zadaća napadati na pravu opoziciju, Čehe, i ruglu izvrgavati ih, dok im najposlje nedozlogrdì, da su posve izstupili iz vieća cesarevinskoga.

Čemu sada tolika graja, a nebijaše je onda, kad je bilo užje vieće fikcijom pretvoreno u širje. Zašto nije onda opozicija oponirala, već se je, polakomiv se za tolikom časti, upušćala se u kontumaciranje narodah ondje nezastupanih i u pretresivanje takovih predmetah, koji po naročitom glasu ustava, na kojem je isto vieće cesarevinsko i sakupljeno, spadaju jedino u djelokrug širjega vieća cesarevinskoga, a u nestadku ovoga pod §. 13? Zašto se ona nije upustila u načelno pretresivanje stanja cesarevine, pokazav podjedno i put i način, kako bi moguće bilo stvoriti u Austriji organizam i

postojaniji i laglji i jeftiniji? Na ovom temelju bilo bi joj oponiranje umjestno, i u pravom smislu rieči lojalno, gdje joj sadanje nije baš nikako, i s toga doživila je ona i taj, u parlamentarnom životu dosada nečuven primjer, da je za predlog Skenin, po kojem bi se povjerenstvu za kontrolu državnih dugovah, koje je prigovorilo ministarstvu da se nije držalo financijalnoga zakona od godine 1863., imala izjaviti zahvalnost kuće, dakle nepovjera ministarstvu, da je rekoh za ovaj predlog glasovao i sám ministar financijah!!!

Kad je tomu tako, lahko je predvidjeti, od kakova će uspjeha biti i drugi neki predlog g. dra. Giskre, učinjen u sjednici od 27. o. mj., po kojem bi se imao imenovati odbor, koi bi prosudio očitovanje ministra Plenera, izušćeno u sjednici od 19. o. mj. prigodom debatte radi depôtnih dugovah, da mu tojest zaključci vieća cesarevinskoga nemogu služiti pravilom. Ova po svojoj naravi nenaravna opozicija, videć da joj nestaje temelja izpod noguh, hvata se za sjenu, nebi li joj kakogod pošlo za rukom oprati si svoje nevine ruke, i prištediv po koi miliun svu krivnju sadanjega stanja naprtiti na ledja ministarska, te tako spasiti svoj liberalizam. Ele kasno je!

* Pogovara se, da je kr. dvorskomu ugarskomu kancelaru stigla previšnja zapovjed, da učini predhodne mjere za sazov sabora ugarskoga, a i to, da se namjeravane reforme u struci pravosudnoj pošalju budućemu saboru u slici kraljevskih predlogah.

* Novo-imenovani mitropolit rumunjski, preuzv. g. barun Šaguna došao je ovih danah u Beč, predvodeć sjajnu deputaciju, koja se Nj. Veličanstvu ima zahvaliti na podieljenoj mitropoliji rumunjskoj. S ovom novom doista važnom stečevinom neobhodno je u savezu i kongres rumunjski za poslove crkvene i školske poput kongressa srbskoga.

Česka. O narodnom životu ostale nam braće slavjanske u našoj cesarevini, imenito Čehah, možemo primjera radi pohvalno napomenuti veliku djelatnost, što ju, s nedostatka života političkoga, razvijaju na polju materijalnoga napredka. Neima u Českoj i u Moravskoj gotovo ni jednoga povećega mjesta, gdje u ovu svrhu nebi bilo utemeljeno kakovo takovo družtvo. Od muževah, koji tvorno rade na ovom polju i koji i u samom Beču medju českimi zanatnici osnovaše predujmenu pjeneznicu, koja na temelju svojih potvrdjenih pravilah jur spasonosno djeluje na članove svoje, razumiesmo s osobitim zadovoljstvom, da onakova družtva broje svoju osnovnu glavnicu već i na milijune forintih, a svoje članove na tisuće i opet tisuće.

A koliko imade ovakovih družtvah po našoj miloj ali u ovoj struci za strahotu zanemarenoj domovini? Nebi li ih čovjek bez velika truda mogao prebrojiti i na prste? Nebi li nam posvema dolikovalo, da se ovim doista liepim primjerom povedemo za svojom braćom Česi, koji su, što se napredka na ovom polju tiče, doista prvi narod u cesarevini?

Turska. U Carigradu prosvjedovahu neki poslanici proti novomu tiskovnomu zakonu, budući ovaj protivan ugovorom odprije sklopljenim, polag kojih sudbenost nad njihovimi državljani nepriprada sudovom turskim već poslanstvenim.

* Nadalje javlja brzojavna viest iz Carigrada, da je Rusija znamenitu vojsku od 120.000 momakah porazredila izmedju Dnjepra i Dnjestra, a i to, da ruski agenti kùpe (vrbuju) pomorce na otocih arkipelažkih.

Po ovom a i po onom što biva u podunavskih kneževinah, u Crnoj gori, a i po ostalih krajevih Turske, mogli bismo ove viesti nazvati prvimi zametci tmastih oblakah, što će se prije ili kašnje navući nad Turskom, buduć da ondje već od toliko godinah imade nagomilana takova paliva, da mu baš netreba umjetne iskre električne, već prosta njetila da plane vatrom, koju će imat šta gasit i čitava Europa, osobito ako budu uzpirene i strasti vjerozakonskim fanatizmom sliepo zanešenih divjih čoporah azijatskih.

Rumunjska. Knez Kuza stupa smjelo sve dalje i dalje na svojem putu reformatorskom. Tako možemo danas javiti čitateljem, da je crkvu kneževinah rumunjskih izvinuo izpod patriaršije carigradske i tako učinio ju neodvisnom crkvom narodnom, što je važno i u političkom obziru, a i to, da je kneževskim dekretom podjelio Mitropolitu bukureštkomu naslov mitropolita i primasa rumunjskoga.

U ovom dakle obziru pretekoše Rumunji narod katolički jugoslavjanski, koi niti u Austriji niti u Turskoj nema još nikakova primasa. Povela se bila istinabog prije nekoliko godinah u zagrebačkom katoličkom listu rieč o primasu jugoslavjanskom, ali nabrzo zatim odè u zaborav, i od to doba nečitasmo ništa više o ovoj za katoličko jugoslavjanstvo potrebnoj i podjedno koristnoj inštituciji crkvenoj.

Mlada dakle Romanija napreduje svojski pod svojim umnim i odvažnim knezom, o kojem ćemo doskora čuti i to, da mu je pošlo za rukom, utemeljiti naslednost kneževskoga dostojanstva u svojoj porodici, i već je kamo li si pretekla svoju susjedu Srbiju, koja, rek bi, čami u mrtvilu, umjesto da luč prosvjete širi medju srodnom si braćom po Turskoj, kojoj je ove potreba kao korice tvrda hljeba.

Pruska. Razpra ustavna izmedju kuće poslaničke i izmedju vlade traje sve jednako, niti se je nadati, da će poći nagoda za rukom, jer se i jedna i druga drži uporno svojega stanovištva, i po svoj prilici okončat će se doskora time, da će poslanička kuća biti opet razpuštena. Dobro je da se i ljudi pojedinci a i čitavi sborovi i narodi drže dosljednosti, ali gdje je ovoj granica, poglavito ondje, gdje se radi o dobru milijunah. Neima li upravo ovo dobro biti medjom, preko koje nesmije ni jedna ni druga strana da predje, ako neće da svojom dosljednošću postane upravo nedosljednom, i to s toga, što joj je većma stalo do oblika stvari nego li do same stvari.

☞ Želili smo dakako donieti u ovom broju nastavak članka „Naša književnost" i toga radi, — čekajući na taj rukopis, — oteglo se je izdavanje ovoga broja za puna tri dana. Sad čujemo iz Praga, da je g. pisac tog članka nešto bolan bio, ali da će za budući broj produljenje i konac prirediti.

Toliko za naše opravdanje. Uredničtvo.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 3. **U Beču, dne 15. veljače 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, drа. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Užasne zadušnice.

Istinit dogadjaj.

„Ima tomu četrdeset jurve godinah, što se oprostih sa sveučilištem i sa liepom Peštom, kamo me otac poslao biaše na velike nauke, kad neimadosmo, kao što žalibože neimamo još ni danas u domovini takova zavoda. Ah, u šta se već nepretvorih od onda? — Iz pustolova djaka postadè razkalašen jurat, veseljak jurassor, i tako redom strog sudac, assessor sedrije, a napokon i ozbiljan, veleugledan prisjednik banskoga stola; ali kada se obazrem u duhu na blažene one godine, žešće mi bije staro, okorielo srce; živo, kao da je jučer bilo, stoji mi opet pred očima neki dogadjaj, koga, premda od onda toliko doživih i izkusih, nedokučujem, nisam kadar protumačiti još ni dandanas.“

Tako u prijatnu družtvu god. 183* sa svojimi kollegami progovorì napokon i stari, častni prisiednik Martić*); starci bo bili se upustili u razgovore o liepih, davno minulih djačkih godinah, i svakojakovih uspomenah iz krasne one dobe; i raznimi, koje šaljivimi, koje ozbiljnimi pripoviedkami bili se već izredali gotovo svi. Sad navališe i na prisjednika Martića, da im pripoviedi onaj dogadjaj, veleći, da će njim možda poći za rukom odgonetnuti ga.

Prisjednik nehotice uzdahnù. „Nisam ja mogao toga nikada, nećete bogme ni Vi; ali neka bude; nisam o tom govorio nikada, bojeći se, da će mi se sviet smijati, a i Vi ćete po svoj prilici kao nevjerovani Tome stezati s rameni; nu kud puklo da puklo, kazat ću Vam potanko, što mi se jednom dogodì.“

„Bilo je nekako koncem prve desetine našega vieka“ započè starina svoju pripoviest, „kad naumih učiniti, što sam već odavna snovao i želio bio, t. j. pohoditi staroga prijana i drúga sa sveučilišta, plemića Pavla Alašića, koga nevidih već pet godinah danah. Radovao sam se sastanku našèmu, a da dokučiti možete, kolika je bila radost moja, valja mi malko vratit se na one godine, koje provedosmo na sveučilištu. Bili smo jednake ćudi, jednake naravi gotovo u svačem, i to nas do mala sdruži i svezà tako, da smo u istinu bili jedno srce, jedna duša. Alašić, imućniji od mene, imao je velik, udoban stan, pak me nagovarao, da se preselim k njemu, da smo, veli, kao prijatelji uviek zajedno. Najvolio sam doduše uviek stanovati sám; ali ipak učinih prijatelju po volji, preselih se k njemu, i do mala živismo u podpunoj zajednici; što moje to i njegovo, što njegovo, to i moje; ista kesa bila nam je zajednička. A budući da je njegova uviek punija, trbušastija bila, to je i po mene bilo tim bolje; ja sam bo trebovao dvaputa toliko, koliko on; a Alašiću biaše najveća radost, kad sam ja nemilice vadio, dok je šta bilo u njoj.

Bio je on od onih ljudih, koji baš netraže, nevrebaju šalah, pustolovinah, ali ih se upravo ni neklone, a ni drugim ih nekvare. Ja nasuprot poginuo bih bio za njimi. To biaše jedina neznatna razlika medju nami, a i ova se izjednačì tim, što nikakove zabave, nikakova veselja neuživah nego u družtvu š njim. Tako nam prodjoše četiri liepe, blažene godine u nesmućenoj bratinskoj slozi, kad nam iznenada udarì čas razstanka. Sad još izmienismo medju sobom zakletvu, da ćemo biti i ostati prijatelji do groba; obećasmo, da ćemo što češće pisati jedan drugomu, i da neće biti tajne medju nami kao što ni do sada, tako ni u buduće. A jerbo je običaj u svietu, da utvrditi valja svaku pogodbu, tó i mi odosmo „k bieloj ladji“ u gostionicu za onda na glasu, i tú žestokim crnim Budimcem zapečatismo i podpisasmo sklopljen svoj ugovor. Tú nas zateče i jutro; požurismo se kući, i do mala, spremiv se na put, izljubismo se i izgrlismo se. — Alašić odè u ravnu Bačku, a ja u svoju Banovinu; i ja i on da započnemo drugi, ozbiljniji život, nego što nam biaše dosadanji.

S Bogom liepa dobo djačka; krasna, jedina lieta prave i podpune jednakosti u životu ljudskom! — „Liepa, blažena dobo s Bogom za uviek! — Odkako se s tobom razstadoh“, reče starac uzdišuć, „od onda — —, ali kud zabludih? tà to upravo ni neide ovamo; — oprostite, gospodo“, primieti i nastavi dalje pripoviedku svoju.

„Držali smo se vierno zakletve svoje. Bili smo tielom razstavljeni, ali dušom, kao odprije, svagda jedan kod drugoga. Nego glede pisamah, koja smo uredno pisali i slali jedan drugomu, nismo se sudarali medju sobom. Alašić bio je u svojih listovih za čudo razgovoran; o najneznatnijih stvarih znao bi on pisati po pet, po šest punih stranah; toga ja nisam umio, i zato bi me često korio.

*) Imena smo promienili u ovoj pripoviedki. Ured.

Nekako koncem treće godine udariše i njegova pisma drugim pravcem. Predjašnjega sitničarenja nestadè iz njih; i iz svega, što mi dolazaše od njega, slutio sam i nagadjao, da moj, odprije i odveć iskreni prijatelj, nastoji sada, zatajit mi nešto.

Bit će po svoj prilici, da sam i nehotice to natuknuo u svom odgovoru i tim ga uvriedio, jer sam sad uzalud izgledao; od njega mi ni traga ni glasa. Poslje šest mjesecih dodjè mi jedva jedanput opet pismo, i to pismo puno neizkazana blaženstva. Tajna ljubav bila mu je pribajala srce. Ljubila ga dievojka, jedinica u otca od visoka roda; rod i otac protivni toj ljubavi — bili mu dievojku odveli nekamo; — on je pao bio u skrajnje bezufanje. — Sad nadvladane, uklonjene sve zapreke — sreća njegova neopisana — srce mu je prepuno, rad bi se povjeriti komu, i zato potražì opet prijatelja, radi dievojke za neko vrieme zanemarena, zaboravljena.

Pročitav ovo pismo uskrsnù u meni opet tako živo uspomena krasnih onih časovah, gdje još boravismo zajedno, da sam odmah pohitio za stol i javio mu radost svoju, čestitajuć mu ujedno i moleći ga, da mi piše, kad će mu bit vjenčanje, pak da mu dodjem u svatove i da mu vidim i pozdravim ljubovcu.

2.

Tvrdo sam se nadao, da će mi odgovoriti odmah, ali prevarih se ljuto; pisma neima te neima, a ja od dana do dana u većoj brigi. Ja pisah i po drugiput, al' i opet u zalud. U tom prodjè šest mjesecih. Bit će mu se dogodilo nešto osobito, izvanredno, inače biaše mi nemoguće dokučiti, zašto mi nepiše. Sad mi nenadana sgoda dodjè u pomoć; dadè mi se prilika, da se glavom obaviestim, šta je i kako je s mojim prijateljem. Dodjè mi nalog, da mi u poslu nekom valja ići u Z. . . nedaleko od S. . ., gdje je Alašić boravio do posljednjega svoga pisma. To se zna, da mi je nalog taj bio dobro došao, i da sam ujedno i odlučio, pohoditi mimogred prijatelja.

Sutradan vozio sam se već u veliko. U duhu bio sam jurve kod prijatelja svoga, ali prije, nego se u istinu sastanemo, valjalo je još nekoliko danah nemilo tresti se po jadnih drumovih; u ono bo doba nije se u nas još ni znalo za željeznice, kojimi sada u nekoliko urah preleti čoviek, kamo je odprije tako rekuć puzati morao gotovo nedjelju danah. Hvalio sam Boga, kad izmučen i izprebijan jedva jedvice sedmi dan ugledah tornjeve od S. . . .

Bila se već uhvatila noć, kad sam stigo u grad; nije se pristojalo tako kasno ići u pohode, s toga valjalo mi je i opet strpit se i počekati do jutra. Kad u jutro zapitah za stan prijatelja moga, rekoše mi, da on, odkako se je oženio, prebiva u kući svoga tasta, grofa V. . .

Dakle već oženjen, a meni ni rječice o tom! Tako sam ga molio, da mi javi dan vjenčanja svoga, a on se hotimice oglušio prošnji mojoj! — — Šta će to reći? — Dà li je, došav u visoku tastbinu, tako se promienio, da ga je već stid prijatelja-neplemića? Dà li je baš zato mučao, da mu svečanosti vjenčanoga dana neoskvrnim svojim pohodom? — — Ovakova pitanja, ovakove misli vrtile su mi se po mozgu, pak mi se i učinì, da nisu netemeljite, kad malo zatim saznadoh, da je grof V. . . boljar, aristokrat skroz, i skroz, čoviek ponosit i ohol, komu se po dvoranah šire samo vrstnjaci njegovi, gospoda i gospodje od najstarijih porodicah, od neporočnoga, visokoga plemstva.

„A je li i grof ovdje u palači svojoj?“ zapitah svoga vodju.

„Nije; po smrti svoje kćeri vratio se je odmah opet k vojsci u Italiju.“

„Po smrti svoje kćeri?“ rekoh začudjen. „Tà čuo sam, čini mi se, da je u grofa V. . . samo jedna kći, i da je — — —.

„Dà, dà“, presiečè mi vodja rieč. „Umrla je iznenada, baš isti dan, kad se je vjenčala s gospodinom Alašićem.“

Na ove rieči kao da me nož probodè. Da me ne bi čoviek taj izpitkivao, pretrgnem razgovor š njim i odpustim ga, jer sam osiećao u sebi, da mi sada družtva netreba.

Moj prijatelj dakle oženjen i neoženjen. — U jedan isti dan postigo sve i — izgubio sve. Oborila se nanj najstrahovitija nesreća. Sad u dvoru tastovu čami sám, samcat, bez drúga i prijatelja, pak ni ovo jadno i nevoljno stanje nije ga moglo skloniti, da se povjeri meni, pred kojim negda srce njegovo neimadiaše tajne nijedne; nije ga moglo skloniti, da u prijatelja potraži utjehe i polaštice tugi svojoj; — bit će tomu jamačno važni, silni razlozi; dogodila se je tú strašna nesreća; bit će tú tajna, koje sviet nesmije ni slutiti, a kamo li saznati. — Ali to me je upravo tim većma dražilo. Bio se je u meni i ovdje probudio sudac-iztražitelj, koi me je silno poticao, da tajni ovoj, bilo pošto mu drago, udjem u trag, pak makar morao toga radi i ukorah slušati od prijatelja.

Neprodjè ni pol ure, i već sam bio pred palačom grofa V. . .

„Je li gospodin grof V. . . kod kuće i može li se k njemu?“ zapitam vratara u pridvorju.

„Gospodin obrstar grof V. . .“, odgovorì mi ovaj vàs ukočen, „kod svoje su regimente u Italiji.“

„A gospodin zet njegov, Alašić“, reknem ja, ukočiv se kao i on, „nisu zar takodjer kod kuće?“

„Gospodin grof V.-Alašić kod kuće su doduše, nego neprimaju nikakovih pohodah.“

Pri ovom odgovoru nadjem se u čudu. Moj je dakle prijatelj ime svoga tasta dodao svomu, i tim valjda izbacio iz prsih svojih sve prijašnje uspomene, pak po svoj prilici i prijateljstvo prema meni. Bilo je to zlo i naopako; uvidih, da mi neće bit moguće, ovim putem doći do njega. Vratar, čim mi odgovorì, bio se odvratio od mene i htjedè baš da zatvori vrata za sobom.

„Gospodin grof nije li možda bolestan?“ upitam naglo.

„Tielo“, odgovorì vratar, obrativ se opet k meni, „tielo mu je zdravo, — ali boluje mu duša, i zato najvoli biti u samoći.“

Sad mi iznenada padè nešto na um; ovako ću, pomislim u sebi, prodrieti do prijatelja. „Dà, dà“, reknem. — „Došao sam baš u dobri čas ovamo!“

Vratar poglеdà me vàs začudjen. Ja izvadih iz džepa polaznicu svoju, na kojoj je prosto samo ime moje bilo napisano, pružih ju vrataru, rekav mu: „Predajte gospodinu grofu kartu moju, i recite mu, da sam vodje; čekat ću dok se vratite, pak da čujem, hoće li mu pohod moj bit po volji.“

Vratar poglеdà opet najprije mene, zatim kartu i rečè: „E, nemarim; pokušat ću jedanput i proti zapoviedi. Udjite medjutim ovamo.“

Uvedè me u velik, liep triem, a zatim otvori vratašca jedna. Na ova izidje pred nas sluga u bogatoj livreji. Vratar dadè mu kartu moju i šaptnù mu nešto u uho. Sluga, koracajuć samo na prstih, odè brzo preko mramornih, velеliepnim sagom zastrtih stubah. Prodje u tom nekoliko časovah. Sluga se vrati sa još jednim, zaodievenim ponešto prostije. Ovaj mi namignù, da podjem za njim.

Sad mi srce stadè silno kucati. Noge mi klecahu, nestà mi daha, penjuć se po stubah, premda su skaline bile tako široke i udobne, da pri uzlazu nije trebalo ni najmanjega napora.

(Dalje drugiput.)

SRCE PJESNIKOVO.

Da me pita moja moma,
Što je srce pjesnikovo?
Ja bi njojzi reko óma:
„Moje srce ti je ovo:“

„Vreteno je — onj se vije
Danju noćju zlatna žica,
A ta žica, dušo, ti je
Tvojoj slavi pjesmičica.“

„Kamen ti je — pa kad kresne
Tvoje oko o taj kamen,
Iz kamena vatra bljesne,
Žarka pjesma — živi plamen.“

„Od tvrde je suhe krši
Jedna tužna pusta skala,
Dirneš li ju, — iz nje prši
Čista pjesma put kristala.“

„More pusto je široko,
Kiem se biesna bura hrva;
Migne li mu tvoje oko,
Iz njeg skoči sto ostrva'."

„Poput strune ti je mirno,
Koju ruka dirnut nesme,
Ako l'tvoj ju glasak dirne,
Ozivlju se glasne pjesme."

„Kapljica je — što upija
Zraku tvoju, sunce moje!
U pjesamah sto razbija
Žar ljepote mlade tvoje."

„Grob je tavni — al kad kuca
Nanj to tvoje srce vruće,
U hip jedan grob taj puca,
Pjesme slave uskrsnuće."

„U tvu slavu na molitvu
Ziba se put glasna zvonca —
Dost! Ta dražest znadu svi tvu
Jer inače neima konca." **August Šenoa.**

Starožitnosti slavonske.*)

Iz sbirke Luke Ilića Oriovčanina.

III. Morović.

I. Selo petrovaradinske graničarske pukovnije u uglu stečišća Studve u Bosut sa razvalinami nekoč glasovite tvrdje, koja je na uzvišenu brežuljku gospodovala u stara vremena. Zidine se još i danas vide, koje mučke pokazuju nekadašnju slavu, jer mora da je tvrdja bila od osobite jakosti, buduć ju osim ine utvrdnje grlili Studva i Bosut i tako otežčavali ulaz.

II. Težko je naznačiti, kako se je ovo mjesto zvalo pod Rimljani. Srednjega vieka imenito oko god. 1332. biaše nazivano Morod, inače Marchia ili zlo pisano Moreouch, zatim Marot, dok napokon iz svega ovoga nepostadě današnji Morović.

III. Kakovu je udesu tvrdja bila izvržena u prvašnja vremena, težko je naznačiti. Svakako nam je ipak uzeti, da je sličan udes imala sa Sirmiumom, udaljenim tri sata od iste. Padši u turske ruke stenjala je kao i ciela Slavonija pod težkim jarmom, dok naši iz iste neizćeraše Turakah, koji se iznova povrnuše već godine 1696. i Morović obsjedoše sa 1000 konjanikah i znatnom četom janjičarah. F. M. Caprara, koi se je u Bačkoj desio, napraviv kod Iloka most preko Dunava, pohiti tvrdji u pomoć, i začuje na putu dne 25. srpnja, da su Turci već dne 23., baš kada je on Dunav prelazio sa 9 topovah i dva mužara, udarili na Morović s takvom silom, da je posada, sastojeća iz 300 momakah, iza kako bi upravljatelj Percilia pao bio sa dva satnika, spas tražila u biegu. Turci medjutim začuju za dolaz Caprarin, i zato, neusudivši se čekati ga, oplene i zapale tvrdju, koja više nije bila popravljana, kako je četvrtim člankom karlovačkoga mira god. 1699 bilo ugovoreno, da t. j. nije više slobodno popravljati morovičke tvrdje.

IV. Kad je tvrdja bila sagradjena, i tko je u njoj stanovao po padnuću rimskoga carstva, nije znati. Toliko je izvjestno, da je oko god. 1332 bila vlastninom Marotah iliti Morovićah. Izmedju ovih se je imenito ban Ivan Mačve odlikovao, dočim je mnogo doprineo k tomu, da je bio pobiedjen Ivan Horvat; osim toga pobio je god. 1397. Hrvoju, Lackovića i Šimontornju kod Odvoracah (gradiške pukovnije) i iz Sriema iznova proćerao Turke na veliku njihovu štetu. Njemu je Sigismundo god. 1404 za njegovo junačtvo i njegovu privrženost u nagradu podielio sva dobra buntovnikah, nalazeća se u valpovačkoj, sriemskoj, bačkoj, bodruškoj i peštanskoj županiji. Po izumrću ove obitelji, koja iz Slavonije proizlazi, padě morovička tvrdja god. 1457 Ivanu Korvinu u ruke, kojemu po smrti pripadě god. 1502. srbskomu despoti Gjuri Brankoviću, od kojega je već barem god. 1508 došla u ruke grofa Stjepana Šiljanovića da ju Turci do skora zauzmu.

Pošto bi naši Turke posvema bili prognali, obitavao je u tvrdji petrovaradinske pukovnije na polak porušenoj pukovnik Josip Monastrlić sa svojom obitelju, a iza kako bi štab pukovnije prenešen bio u Mitrovicu, nastanì se u istoj satnik. Taube veli: da je tvrdja još za njegova vremena (1777) znatna bila.

V. Gledeć na starine saobćio mi je Stjepan Marjanović sliedeća tri ovdje nadjena spomenika i to: Imperatoru Cesaru blaženog Nerve sinu Nervi Trajanu Augustu germanskomu, Dačkomu, Tribunske vlasti, konsulu četvrti put, otcu otačbine, prokonsulu, Vibio Augur . . . a). — Drugi glasi: Suncu nepredobitnomu, najvećemu, za zdravlje Imperatora Cesara Lucia Septimia Severa Augusta . . . . b). Napokon treći mrtvački i dobro sačuvan spomenik glasi: Julia Luciova kći Lartianu suprugu i sinu Luciu Lartianu, tugujući podigla c). Ova tri spomenika nadjoše god. 1839. sa više komadah novacah prilikom kada su popravljali cestu. Vele, da su u okolici često nalazili i razna oružja.

U razvalini grada nahodi se starodavna crkva, svojina sljedbenikah grčko-nesjedinjenoga vjeroizpoviedanja. U njoj čuvaju lanac, težak $22\frac{1}{2}$ funta, u kojem je nekadašnji bosanski satnik Nikola Rašković okovan čamio u turskom robstvu, i kojemu nakon duljega vremena podjě za rukom izmaći iz sužanjstva i u okovih preplivati Savu kod Domuz-Skele. Došav sretno na ovaj kraj, skine lance, i popraviv rečenu crkvu — a po mnenju nekojih i sagradiv ju iznova, što ipak nestoji — u znak zahvalnosti prema Bogu postavì u nju isti lanac. Ovdje je on kašnje i sahranjen.

VI. Pomenuti Ivan Marot zamolì papu Ivana XXIII., da marotsku crkvu podigne na čast prepoštije, što je isti pismom pisanim od 1. svibnja 1415. i učinio, podvrgav sve župe medju Savom i Bosutom vlasti novonaimenovana prepošta, kojemu je dopustio kupiti desetinu, i sveta ulja (Oleum et Chrisma) blagosivljati, učiniv ga neodvisnim od pečuvskoga biskupa. Nasuprot imao je prepošt četvrti dio desetine, t. j. 400 zlatnih forintih dieliti medju svećtenike sebi podčinjene. Napokon oslobodio ga je listom od 31. kolovoza 1414 i od upliva ostrogonskoga nadbiskupa, i uzeo pod svoju t. j. papinsku oblast s toga, što je za ono vrieme u ovoj okolici bilo mnogo Bogumilih (Patarenah), koji se nisu htjeli pokoravati pečuvskomu biskupu, nu kašnje ipak pristupili su katoličkoj crkvi. God. 1496. dne 10. prosinca podvržě papa Aleksandro VI. na naročitu prošnju Sigismunda biskupa nanovo morovičku prepoštiju oblasti biskupije pečuvske, jer je prepošt Nikola Bada, nemogav odoljeti turskomu nasilju, na se uzeo tolnanski arcidiakonat. Za nieko vreme zatim, nastanivši se Turci ovdje konačno, ukinuše sasvim ovu prepoštiju. Nije li možebit stolica morovičke prepoštije bila nuz crkvu, posvećenu uzpenju B. D. Marije na nebo, koja se još dan danas nalazi s one strane kraj Bosuta u šumi na groblju? Slog zidanja ove crkve jest slog četrnaestoga vieka, dakle ju je mogao dat sazidati ban Ivan Morović, pobožan inače čoviek, kad je od pape izposlovao naslov prepoštije; a možebit da je ova prepoštija dobila svoje ime od Božjakah, koji su takodjer imali svoj samostan u Moroviću.

IV. Rača.

I. Sada mala i neznatna tvrdja na poluotoku, što ga Sava sačinjava svojim neurednim vijuganjem imajući nasuprot potok Drinu, dieli Bosnu od Srbije i u Savu utiče. Sava obtiče rečen poluotok tako, da samo od sjevera stoji sa kopnom u savezu, čim tvrdji podieljuje znatnu jakost.

II. Premda Ortelio u svojem krajobrazu Vivar od Raihze stavlja dalje gori nuz Savu, to ipak staroznanci tvrde, da današnja Rača biaše stari Vivar, koi je takodjer pod imenom Aracha već god 1370 poznat bio. Niemci nazivahu ovu tvrdju Račka, a stari i davni Rimljani Tarsium, odkud postadě današnja Rača.

III. Da je ova tvrdja već od najstarijih vremenah a možebit i od vremenah rimskih bila znatna i važna za strategiu, jeste nedvojbeno, što će svaki lahko uviditi, kojemu je poznan položaj današnje Rače. Nu za nas škrta maćuha povjestnica nije nam ništa sačuvala do nekojih nimogrednih dogadjajah, da je t. j. god. 1410 ovdje bio kralj Sigismundo, i izdao neku povelju 1.), a kašnje da je

*) Vidi br. 45. i 46. od god. 1864.

pala u turske ruke. Nakon svrgnuta jarma okrutničkoga, trajavšega više od poldrugoga stoljeća, stižè viest god. 1687 osječkomu upravljatelju, da se mnogi Turci u ovoj tvrdji nahode, koji su nakanili udariti na Vukovar, zato se on podižè na njih i noćju navalì s takovom silom, da je pogubio 300 Turakah, 70 ih zarobio sa 76 konjah, oslobodio 50 zarobljenih kršćanah i osvojio tri zastave i množinu marhe. Istim napadom utopio je i dvie ladje, u kojih je bilo preko 40 bjegajućih odličnih Turakah. Po toli sretnoj pobjedi bì tvrdja upaljena, da se u njoj Turci više nekùpe, a carska vojska povratì se s plienovi u Osjek. Ovdje je poginuo poručnik Buković, hrabar inače i odvažan častnik *).

Pošto bi Turci bili konačno prognani, naši popraviše ponešto tvrdju, da su još god. 1737 mogli suzbiti tursku navalu, kada su t. j. graničari iz Bosne i Srbije do 300 komadah marhe pretjerali ovamo **). Cesar Josip II., uvidiv važnost mjesta, dao je kašnje porušiti staru tvrdjna, sagraditi novu, odgovarajuću okolnostim i duhu

Desenzano,
na jezeru „Lago di Garda" u Italiji.

vremena, koja, premda na oko neznatna, još je i dan danas trn u oku inostranoj turskoj gospodi.

IV. Kao što nije znano, koi je i kad je sagradio ovu tvrdju, isto tako je težko znati, čijom je bila vlastninom, i tko je njom upravljao. Vjerojatno je, da je bila kraljevsko dobro s toga, što je nalazeći se na medji, izvržena bila; a da je znatna bila, nije dvojbe, jer je u njoj obstojala i Opatia, kako ćemo nižę viditi. Neće li nam buduća vremena štogod izvjestnijega odkriti o njoj?

V. Glede starinah ništa mi nije poznano, do jedino rimskih novacah od svih gotovo carevah, i nespominjući novacah turskih, koji za nas neimaju nikakove vriednosti.

*) Vidi „Die freiwill. Theiln. der Serben und Croaten str. 55. Raća je s ove strane, a Brča u Bosni kamo su Turci hotjeli pobjeći.

**) God. 1716 dne 12. kolovoza dadè general Baron Langlet po raćkom nadkapetanu popaliti 6 manjih ladjah i 1 veliku tursku ladju, kojom su prigodom žrtvom plamena postala i tri mlina i uhvaćen 1 častnik sa 6 prostih Turakah.

VI. U Rači imali su Benediktini Opatiu pod naslovom „Abbatia de Aracha," o kojoj se nezna kad je podignuta, premda nekoji hoće, da ju je podigla Elizsabeta supruga Dragutina I. kralja ugarskoga, a mati Ludovika I., dočim ju je ona kao udovica samo popravila i poboljšala god. 1370 i izručila otcem Minoritom ujedno sa samostanom, što je njezinim posriedovanjem god. 1378 i odobrio papa Gregur XI.

Tim je načinom rački samostan, koi je u svojoj povelji pomenula kraljica Elizabeta, ostaviv mu za crkvene haljine 500 forintih u zlatu i dva srebrna križa iz domaće svoje kapele, došao u ruke Minoritah, odkud sliedi, da je račka tvrdja, kako je već pomenuto, bila kraljevsko dobro, jer inače nebi mogla kraljica iz domaće t. j. račke kapele pokloniti dragocienostih samostanu, kao što su srebreni križevi. Ovaj samostan spominje još god. 1533 varadinski šbor, kada mu je Ivan od Nešta kao Gvardian bio upravljateljem, ali malo zatim porušiše ga Turci.

Poziv.

„Narod, koi nezna uvažavati veleumah svojih i djelah im, nezaslužuje da mu se radjaju."

Nestadè nam najzaslužnijega radina na polju književnosti srbske, neumornoga preporoditelja njezina, starine

Vuka Stefanović-Karadžića.

Šta je Vuk narodu srbskomu, šta li čitavomu južnomu i svemu ostalomu slavenstvu, moći je sàmo tada dovoljno prosuditi, kad se obazremo na prošastnost našu.

Narod srbski osnovà, kao i ostala plemena jugoslavenska, već u drevno doba, kako tako, temelj državnoga života svoga, i dokazà u petstogodišnjoj krvavoj borbi žarku ljubav k slobodi i vjeri Isusovoj. Braneći ove svetinje svojè, satvorì djela vitežka, dostojna najslavnijih narodah svieta.

Ali prosvjeta njegova nebì kadra na polju književnosti sve do naše dobe, da razavije ujedinjene snage, potrebite odličnu uspjehu na stazi k visokoj cieli čovječnosti, duševne sloge, usredotočene u obštem, živom, narodnom jeziku književnom, naroda svjèstna, koi u svem zadružno diše, misli i radi pravim narodnim duhom.

Sašta bì to nemoguće prosvjeti srbskoj? S toga, braćo, jer vodje naroda srbskoga na stazi narodne prosvjete bijahu udarili njekom stranputicom, a narod nerazumjevajući svojieh učenjakah, nepodjè za njimi, već zaostadè tužan bez nastave, bez zaštite i ljubavi, nalik siroti bez roditeljah, te padè u duhovno robstvo tudjinsko

Narod srbski, — kao i sva plemena jugoslavenska, — kao takav, duhovno živio nije! A tielo, u kojem duha nije, osudjeno je po prirodi na raztočenje i propast.

Tek Dositej Obradović i Lukijan Mušicki zamisliše — ali naš Vuk samo pokazà klasičnim primjerom, slikom i prilikom, pravi put i pravo sredstvo duševnomu napredku roda svoga.

Vuk mu dadè sredstvo u ruke za obezbjedjenje budućnosti svoje, valjanije nego li britka sablja, ma bila i starokovka Kraljevića Marka.

Vuk razvì barjak duševnoga napredka, i ugladì novu stazu, kojom će narod naš stignuti u kolo prosvještenieh narodah; i kao drugi Mojsija, otvorì narodnomu duhu našemu u žednoj pustinji neznanstva bistro vrelo narodnoga života.

On poronì snagu svoju točajem polovice vieka, u neprestanoj revnoj radnji na korist, slavu i diku roda svoga.

On zasegnù sretnom rukom u dubljinu narodnoga života, te iznesè na vidik, na divno čudo izobražena svieta, sve sàmo suho zlato i kamenje drago, što je duh narodni i u nesvjestici svojoj, kao nehotice, divno satvorio, i ostavio za gradivo sretnich rukuh, sretnieh koljenah.

On razabrà i prinesè dragocieno to gradivo, kojim bi se ponositi mogao svaki narod na ovome svietu, za uzvišenje sjajnoga hrama prosvjete naše.

On položì već svjestnom rukom čvrste temelje hramu tomu, i užežè u njem lučku svjetlu znanstvena rada, na radost i diku čitava slavenstva, na korist svega učenoga svieta; a omladina nastavì veselom rukom djelo slavno.

On probudì nehotice, više nego itko drugi, ponos narodni u Slavenstvu južnom. U Hrvatskoj naime mogao se je samo iza Vuka pojaviti Gaj, i osnovati u trojednoj kraljevini sadašnji jezik književni.

Šta li bi bilo od Srbaljah i Hrvatah pod ugarskom krunom, da ih zatečè lomna godina 1848. u položaju stare duševne nesvjesti, bez zajedničkoga jezika književnoga?

U istinu, golem kulturnohistoričan i političan posljedak Vukova ráda zaniekati se neda.

Bit će još borbe i napora za narodnost našu. Ali sad već, poslje Vuka, — nije nam se, lje, bojati narodnoj propasti.

Sada već poznajemo rod svoj, ocienjujemo sile mu i slabosti. Znademo jedan za drugoga. Imademo sredstvo medjusobna porazumljenja u živom jeziku narodno-književnom. Većina diše nas jedniem duhom, jer crpimo hranu duha svoga na jednom istovjetnom narodnom vrelu. Kod sve naše spoljašnje nesloge osjećamo već sada utješivi glas u srcu, da ni sve sile paklene nisu kadre, da nam osujete za dugo blagodat nutrnje duševne narodne sloge. Motrímo svi zajedno i pamtimo naše prijatelje i naše zlotvore, naše Faraone i Iskariote, njine muke i robstvo prokleto, a malo tko već mari za misirske im lonce.

Sviet znade za nas. Oporavismo vlastitim mačem i vlastitim perom svojim pisati historiju svoju.

Golem korak učinismo napred na Vukovoj ruci. Natrag već nećemo sad! Dà, nadat nam se, ako ustrajemo na toj stazi, procvjetanju i obilnomu plodu ponosita drveta narodne prosvjete, koje Vuk zasadì i odgojì brižljivom rukom, rodu na radost. Slava mu vaviek!

*

To je Vuk Stefanović-Karadžić narodu srbskomu i hrvatskomu, to čitavomu Slavenstvu.

A šta je, braćo, narod dobrotvoru svomu?

Većina prosvještenoga naroda našega obljubì, istinabog, i odlikovà svesrdnim priznanjem djela Vukova. Golem je uspjeh njegova truda. — I onaj, tko baš nepiše azbukom njegovom, pa isti protivnici njegovi, razlikuju vrlo dobro ljusku od žgarice, formu od sadržaja, te pišu dan danas samo njegovim jezikom književnim, i nasladjuju dušu i kriepe duh svoj plodom razumno udešenih sbornikah njegovih. A s toga nemanja slava Vukova, što mu vele protivnici: „Ta kakva je to majstorija pisati materinskim jezikom svojim?" — Dà, lahko je doći u selo gotovom stazom. Lahko sad ići Kolumbovim putem u novi sviet!

Bujno nam se razvija književno sjeme, posijano Vukovom rukom od Dunava do sinjega mora, ma i bilo ponješto i kukolja u njegovoj pšenici bjelici. Izabrat će ga vješta ruka razumna radina, a na duhovnom guvnu dignut će u vjetar pljevu kritična vijača znanstvena suda. Omladina naša diše, slava Bogu, Vukovim duhom!

Krasna nagrada plemenitoj težnji plemenita duha. Ali sve je to, braćo, samo naša narodna korist. Za Vuka živa neučinismo ništa. Ostavismo njemu i trud, i brigu, i trošak za bogati sobet duševni, te sjedosmo, zvani i nezvani, za gotovu sovru. A sad, gle žalosti, gdje kosti najvjernijega Srbina počivaju, gdje im mjesta nije, na malu nam slavu, u zemlji neznanoj!

Ako i nijesmo u svačem jednoga mnienja s onimi, koji nam prednjače na polju duhovnom, nesmijemo zaboravit na cielost njihova rada, na korist narodnu iz čitava golema njihova truda, nesmijemo ih s toga potvarati hrdjavom namjerom. A narod, koi nezna uvažavati veleumah svojih i djelah im, nezaslužuje da mu se radjaju!

Sada, braćo, budi nam na umu, kako da pristupačnim učinimo narodu Vukova djela nova, koja još bieli sviet ugledala nijesu, a s vremenom po mogućnosti i stara, dosele štampana, kojieh sad već stranom nipošto dobiti nije, da se tako narod uzmogne koristiti trudom vriednoga književnika svoga. Budi nam na umu i tužan položaj udove Vukove, starice od 67 lietah, njezine udove kćeri, i nejaka unučića; jer Vuk življè i umrè u veoma oskudnom stanju.

Smierna i čedna starinu državu mnogi za čovjeka imovita, jer nikomu nedosadjivaše, da steče za nevolju mecene i s toga njeki

mišljahu, da mu blago iz oblakah pada. — Tomu nebì tako. Vuk življè vaviek vrlo oskudno, trošeći ono podpore, što je dobivao iz Srbije i Rusije, ne samo na uzdržavanje prije mnogobrojne porodice, nego i na česta putovanja svoja u književnom poslu, te na izdavanje knjigah, pa se nadjè već u nevolji takovoj, da moradè prodati dragocien prsten, počastni dar cesara Ferdinanda, da plati štamparske troškove. Što više, i lani kod izdavanja četvrte knjige pjesamah, bijaše starina Vuk u velikoj neprilici, kruto osjećajući, da mu se iza pó vieka neprestana i neumorna ráda za dobro naroda svoga, u 77. godini dobe svoje jošter vaviek boriti bijaše u pogledu materialnieh sredstvah kod izdavanja knjigah svojich. To biaše neposredan povod, da se naš Vuk zabrine, razboli i legne na smrtnu postelju. Duh nebì klonuo, ali tielo nepodnesè! — Po smrti nadjè se dakle i duga, kojega porodica na nesmiljeno zahtievanje i prietnju sudbene ovršbe moradè, i uzmožè namiriti samo veledušnom podporom od ono hiljadu forintih, štono udovi pokojnika poklonì u toj nevolji Njegovo c. k. apoštolsko Veličanstvo.

Kojim putem bi se imalo udariti, da spojimo jednu i drugu ovu plemenitu svrhu: izdavanje Vukovih spisah, i k jednu podporu njegove porodice, razložit ćemo dolje niže, te mislimo, da bi taj put najbolje bio dostojan našega naroda i slavnoga pokojnika.

Vuk ostavì osim nekojich pomanjieh spisah sasvim za štampu priredjene sljedeće rukopise:

1) Peta velika knjiga srbskieh narodnich pjesamah iz najnovije dobe, iz kojieh se najbolje uvidja, kako narodni pjesnici pretvaraju historiju u narodnu pjesmu, kako li naši guslari još dan danas „ljute rane pjesmom zavijaju“, naročito ljute rane bojevah, što su se bili nedavno u lomnoj gori, Crnoj i Hercegovini, na očigled nas svieh suvremenikah. Ima tu divnieh pjesamah, uprav dramatične ljepote, skupljenieh po starini Vuku na posljednjem putu njegovom po Dalmaciji i Crnojgori godine 1862. i 1863.
2) Množina skupljenieh pjesamah, dosele neizdatieh, koje bi dovoljne bile za šestu knjigu pjesamah, nego bi se morale razabratina stranom i poredati u prijašnje knjige kod novoga izdavanja.
3) Opis srbskieh narodnieh običajah, od velike znamenitosti za srbski jezik i za poznavanje narodnoga duha srbskoga u praktičnom životu obiteljskom i družtvenom.
4) Podpuni riečnik njemačko-srbski, kao drugi dio Vukova novijega srbsko-njemačko-latinskoga riečnika.

Osim toga valja misliti

5) na novo izdavanje dosele štampanieh Vukovieh djelah, kojieh većom stranom ni dobiti nije, osobito pak sbirke pjesamah, poslovicah, sastavakah u njegovoj „Danici“; jezikoslovne sitnice, spisi historični, itd.

No k tomu svemu nuždna je po učinjenom proračunu po prilici svota oko 15.000 for. a. vr.

Pošto Vukova porodica nije u tom položaju, da predplaćuje ove silne troškove tiska, na kojich nadoknadjenje iz prodaje knjigah morala bi predugo čekati; s toga, i pošto je sveta dužnost naša, podpomoći istu porodicu u toj za narod naš toli koristnoj zadaći, — nepreostaje ino, već

da se troškovi štampe Vukovih djelah namire putem narodne subskripcije, a da se udovici Vukovoj ostave na razpolaganje gotove knjige ove, kojoj bi pripao čist čitav probitak iz prodaje njihove, koja bi sliedila malo po malo.

U to ime otvara se ovim pozivom narodna subskripcija, i umoljavaju se svi rodoljubi, i prijatelji prave narodne književnosti, da po svojoj mogućnosti učine priloge na ovu rodoljubivu svrhu.

Ovi prilozi mogu se položiti ili odmah, ili na četiri jednaka godišnja obroka od godine 1865. do godine 1868.

Imena priložiteljah dodat će se kojoj Vukovoj knjizi, koja će izaći troškom ovih prilogah.

Očitovanja za ove priloge i ostali dopisi, imadu se upraviti na „odbor za izdavanje dijelah Vuka Stef. Karadžića, na ruke dvorskoga savjetnika Utješenovića u Beč. Hoher Markt Nr. 5.“

Gotovi novci pak, koji će se u to ime polagati, imadu se poslati na „bankiersku kuću Simon G. Sina u Beč,“ koja je veleciénjena firma iz osobite naklonosti preuzela rukovodstvo kase u ime odbora.

Tako podpise, kao i uplaćenja u gotovu, proglasivat će odbor na četvrtgodišnje rokove, a račune vrhu cielokupnoga prihoda i razhoda polagat će svake godine mjeseca januaru, putem srbskich i hrvatskieh novinah.

One gotovine, koje se nemogu odmah opredieljenju njihovu shodno obratiti, hoće se medjutim ukamatiti, a kamate obratiti na istu svrhu kao i glavnica.

Umoljavaju se najučtivije svi priložitelji, da naznače točno svoje ime i pridjevak, mjesto svoje postojbine, i družtveno svojstvo, svotu prilogah, i očitovanje, dà li polažu podpisanu svotu namah u gotovu, ili na koje rokove?

Dolje podpisani ciene se sretnimi, što su već sada u stanju, ovdje objaviti, da su se na osobno posredovanje dvorskoga savjetnika Utješenovića ovoj plemenitoj namjeri odazvali i stavili na čelo sljedeći slavni Meceni književnosti srbske i hrvatske, kojich će imena povjestnica naše knjige zlatnimi slovi zabilježiti za ugled budućich koljenah, na slavu i diku roda i naroda njihova; naime*).

S pogledom na taj dosadašnji povoljni uspjeh učinili su dolje podpisani u porazumljenju s Vukovom udovicom naredbu, da se započme tisak rukopisah Vukovih, te se vide u tom ugodnom položaju, ovim objaviti, da se već sada nalazi u Beču pod štampom peta knjiga narodnieh srbskieh pjesamah, a tisak ostalieh rukopisah nastavit će se po razmjeru unišavšieh prilogah usljed ovoga poziva.

Dolje podpisani dr. Miklošić obavljat će po naročitoj želji pokojnoga Vuka (za ovaj slučaj izraženoj za života njegova) — reviziju štampe u duhu jezika i pravopisa dosadašnjieh Vukovieh knjigah.

U Beču i u Zagrebu mjeseca januara 1865.

Ognjeslav Utješenović v. r.
Dr. Franjo Miklošić v. r.
Dr. Jovan Subotić v. r-

Opazka: Od Vukovih knjigah dosele štampanieh, samo se još ovo dobiti mogu, i to samo kod gospoje udove Vukove, Ane Karadžić (Wien, Landstrasse, Morokanergasse Nr. 3. I. Stige, I. Stock, Nr. 19.) uz dolje naznačene ciene u austrijskoj vriednoti, naime: a) Srbsko-njemački riečnik, poznije izdanje, g. 1852., svaki komad po 7 for.; b) Primjeri srbsko-slavenskoga jezika, po 1 for.; c) Praviteljstvujući Sovjet srbski, po 1 for.; d) Četvrta knjiga srbskich narodnieh pjesamah, po 3 for.; e) Kratke pripovjedke iz staroga i novoga zavjeta, kirilicom i latinicom po nariečju istočnom, južnom zapadnom, svako posebice štampano, po 50 novč.

Naša književnost.

Misli Augusta Šenoe.

(Dalje.)

Reći će mi možebiti tkogod, da sam pessimista, da sve crno vidim. Nu na to je lahko u kratko odgovoriti. Uzmi u ruke popis svih knjigah, što su lanjske godine ugledale bieli sviet, pa će ti se brzo lice smrknuti sried onoga praznila naše književnosti. Jedan samo pojav probudit će u tebi radost; ma da i nebude bilo godine 1864. nikoje druge hrvatske knjige tiskane do te jedinice, hrvatska književnost imala bi se čim dičiti! Ta knjiga je naš vrli „Književnik!“ Slavni pokojnik Vuk Karadžić, probrav prvi svezak „Književnika“, čestitao je Hrvatom, što su tako daleko dospjeli. Mnogi su već i odprije snovali i redali strogo znanstveno gradivo; nu tako liepo, tako ozbiljno nepojavì se znanost Hrvatom u hrvatskom ruhu nikada prije! S toga možemo reći, da je „Književnik“ početkom složna znanstvena ráda u Hrvatah, a mi mu želimo od srca, da dugo potraje, jer on nije samo učitelj narodu, već i ljut stražar proti nametničtvu diletantizma, koi je osobito in historicis i philologicis donekle cvao bujnom koprivom!

*) Mi smo već dne 15. siečnja o-g. u 1. broju „Glasonoše“ obznanili imena ovih veledušnih darovateljah s darovi im u svoti od 4100 for.
Sada pako pozivljemo svekolike ovdješnje štovatelje neumrloga spisatelja, da podpomognu sagraditi ovaj spomenik narodni, i ponudjamo im u tu svrhu naš list, u kojem ćemo priobćivat i imena darovateljah i darove im, ter ove bezodvlačno odpremati na svoje opredielište. Ured. Glas.

Nu ljuto bi se čovjek prevario, kad bi mislio, da je to, za da se sada otmemo liepoj literaturi, dosta onoj struci, koja do malo iznimakah sačinjava donekle našu književnost.

Već odprije spomenuh, da nam knjiga nedjeluje na naš socialni život, kako bi trebalo. Ja mislim da je upravo u svem našem razvitku i pokretu socialni momenat najvažniji. Dok nam nebude seljak obraženiji, dok se duh narodni neuvrieži nesamo u svakom gradu, u svakom uredu i u svakoj školi, već upravo i u obitelji, koja je pravi temelj i narodnoga i državnoga života, dotle nema ni razgovora kriepku složnu narodnomu životu!

Zadaća, osnažit i utvrdit narodni život, ide upravo popularnu poučnu i zabavnu struku književnosti.

Strogo znanstvena struka nedjeluje nikada tako neposredno, tako intenzivno na sve socialne krugove, ona ostaje vazda, manje više, svojinom strukovnjakah i znanstvenjakah; da se i širje občinstvo ponešto dirne, tomu se hoće upravo visoke civilizacije, koje dakako u nas još nema.

Osobito su znamenite ove struke u onih narodah, koji su nakani stvoriti samostalnu civilizaciju, da sačuvaju svoj individualitet proti tudjemu uplivu. Kod takovih narodah mora da je književnost tendenciozna.

Najsjajnijim nam je u tom primjerom književnost poljska.

Svi temjenjaci poljski kao Mickiewicz, Krasinski, Kraszewski, Słowacky, Zaleski i t. d. pisali su i u pjesmah i u prozi tendenciozno, a treba li dokazivati, koliko ti ljudi tim blagotvorno djelovahu na poljski narod!

I najmanja knjižica, pisana za poljsku djecu, odiše poljskim duhom, budi poljsku dušu! *)

Takve tendencioznosti treba osobito u nas.

Da si još nismo uredili kuće kako treba, da naš pokret stoji na slabih noguh, osobito, kad pomislimo na gotovo bezprimjernu nemarnost našega občinstva naprema našoj knjizi i novinarstvu hrvatskomu, poznate su stvari.

Razvraćenost i nestalnost naših okolnostih imade istinabog svoj razlog u naglom, nenaravskom probudu našem, ali pokraj svega toga dalo bi se ponešto bolje raditi, nego što se žalibože sada radi, o čem govorit ćemo drugi put.

(Dalje će sliediti.)

Desenzano.

Na jezeru „Lago di Garda."

Cesta od Milana u Veronu protežę se tik uzduž dražestnih obalah gardezkoga jezera, opasana na sjevernoj strani strmimi gorami, a posuta mnogimi brodovi austrijanske flotilje, od kojih se jedra poput bielih labudovah lepršaju tamo amo po valovih. Neki umetnik donio je sa puta svoga u Italiju pretiskanu ovdje sliku od mjestanca Desenzana, ležeća veleprijatno na jugo-zapadnom kraju jezera toga. Mjesto ovo krasna je idilla, kao što je krasnije neima u svoj sjevernoj Italiji; nu pri svem tom bilo je jedanput i to godine 1859., gdje su mnogi i mnogi u strahu i užasu gledali i motrili sa visinah romantičnu ovu okolicu. Biaše to u oči bitke Solferinske, kad je austrijanska vojska novom snagom prevalila bila opet rieku Mincio, a desno joj krilo pod junačkim Benedekom prodrlo tja do obalah toga jezera. Dva dana kašnje biaše Desenzano pozorište ljute i krvave bitke izmedju četah Benedekovih i Piemontezah kao lievoga krila vojske francezke. — Znano je čitateljem novinah, da je vitežki Benedek strašno pobio i uzbio ovdje vojsku piemontezku, a da bi ju sigurno i hametom potuko bio, da nemoradė odustati od daljega boja. Na lievom bo krilu i u centrumu biaše sreća vojsci austrijanskoj tako loša, da je morala vratit se natrag preko Mincia, i usljed toga dodjė i Benedeku višja zapovjed, da se sa četami svojimi povuče natrag.

*) Sravni naše gotovo samo iz njemačkoga prevedene čitanke. Ured.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Njegova preuzvišenost, g. dvorski kancelar Ivan Mažuranić biaše već u subotu odputio se u Zagreb brzovozom željezničkim, nu moradė poradi prevelikoga sniega od Vöslave natrag se povratiti, i istom 13. o. mj. u jutro, pošto bi bile savladane zapreke na željeznici, odputovao je u Zagreb, praćen po g. dru. Napoleonu Špunu-Strižiću, dvorskom perovodji.

* U ponedjeljak, dne 13. o. mj. vratio se je iz Beča na Cetinje gosp. Zega, adjutant njeg. visosti kneza crnogorskoga. Kao što čujemo iz pouzdana izvora, obavio je on ovdje svoje poslove vrlo povoljno, i poklonom namaknuo Crnojgori 200 štucevah na bojonete (Haubajonettestutzen) i dotične fišeke. Te stvari odpravljene su već u 35 sandukah na Kotor u Cetinje.

* U četvrtak dne 9. o. mj. imadosmo ovdje opet liepu slavjansku zabavu. Ovdješnji Slovenci slavili su naime spomen slavnoga spisatelja slovenskoga Vodnika, i to na doista liep način. Tù ti se je krasnoslovilo i pjevalo, tù ti se gudilo i na glasoviru udaralo, sve baš vještački.

Žalimo veoma, što se je prigodom te svečanosti dogodio neugodan intermezzo, da je jedno 15 hrvatskih rodoljubah, vidivši da na programmu nema ni jedne hrvatske pjesme, odišlo iz zabave. Kašnje se je ipak pjevala hrvatska pjesme „Nosim zdravu mišicu". Mislimo da je ista izostala samo slučajno sa tiskana programma.

* Kao što čujemo obdržavati će se glavna skupština „slovanske Besede bečke" dne 25. o. mj. poslje podne i to u dvorani akademije znanosti. Razpravnim predmetom je sliedeći red: 1. Otvorni govor predsjednikov. — 2. Poslovno izvješće privremenoga tajnika. — 3. Izvješće o stanju družtvene blagajne. — 4. Izbor predsjednika i upravljajućeg odbora.

* Ovih danah sklopili su ovdje družtvo Dalmatinci, Hrvati i Slavonci, štono se uče na sveučilištu i na tehnici, i to pod predsjedničtvom vriednoga domoljuba gospodina Dr. Bogišića. Svrha je tomu družtvu zabava u narodnom duhu i medjusobno naobrazovanje. Mi pozdravljamo sa radostnim srcem krasni taj pojav. Kako je u obće svrha svakomu družtvu, da pojedincu priteče u pomoć gdje mu nedotiču sile, to smo uvjereni, da će vrlo koristno djelovati družtvo ovo, kojemu je ta plemenita zadaća, da goji narodni jezik i narodnu knjigu i to tim više što znamo, koliko je težko u tudjinstvu oteti se koje kakvim uplivom. A s druge strane vrlo se radujemo, što vidimo u tom družtvo jedan korak više približenju Hrvatah i Dalmatinacah. Nebi li se barma duševno sjedinili kad nam težke okolnosti nedadu, da se isbilja spojimo u jedno tielo! Sa svega srca dakle nazivljemo mladomu družtvu: „Pomoz bože."

* Dne 21. o. mj. priredit će ovdješnje „slavjansko pjevačko družtvo" šaljivu krabuljnu zabavu, i to u dvorani velikoga čižka (Grosser Zeisig, Burggasse Nr. 2.) Članovi plaćaju 1 for. od osobe a nečlanovi 2 for. —. Gospoda i gospodje treba da su odjevene šaljivim odielom ili označene takovim znakom. Ulaznicah moći je dobiti od 19. do 21. o. m. u pisarni pjevačkog družtva (Riemerstrasse Nr. 6. u II. katu) od podne do 5 satih na večer.

Pozivljemo naše bečke čitatelje da se u što većem broju nadju kod te zabave.

* Slavni slovenski rodoljub, član doljnė kuće vieća državnoga gosp. dr. Lovre Toman premješten je za odvjetnika u Ljubljanu, gdje će moći u krugu ostalih rodoljubah ljubljanskih uzpješnije za narodnost slovensku raditi nego što mu to biaše moguće u njegovom dosadanjem prebivalištu.

* Čusmo s osobitom radošću da je ministarstvo nastavno uživotvorilo u Kotoru realnu gimnaziju, na kojoj će se predmeti predavati našim jezikom. Ovo je za sada u cieloj Dalmaciji jedini zavod narodni. Dao bog, da se narodni naš jezik uvede i po ostalih učionah dalmatinskih.

* Banska konferencija dovršila je svoju zadaču. Mi ćemo o izradku odbora i o reprezentaciji podnešenoj Njeg. Veličanstvu na svoje vrieme koju progovoriti dok nam ovi spisi u svojoj autentičnosti dopadnu do rukuh. Bože daj da se čim prije sabor sazove te rieše pitanja državo-pravna i ostala, koja se odnose na materialno blagostanje naše domovine.

* Srbski narodni razpravni kongres nastavio je u Karlovcih pod predsjedom kralj. povjerenika, presv. g. barona Josipa Filipovića dne 5. o mj. svoja viečanja o crkvenih i školskih poslovih. U prvih dvijuh sjednicah razpravljao je o tom, bili se Njeg. apošt. Veličanstvu podniela samo zafalnica na dozvoljenu kongresu, ili pako da se sa zafalnicom sdruži i prošnja, da se popuni kongres. Uslied toga bi zaključeno, poslati samo adresu. U trećoj sjednici izabrao je kongres odbor, sastojeći iz petnaest članovah, i razpravljao o redukciji i dotaciji klera. Dne 9. o. mj. pročitana je adressa i započeta špecialna debata o kleru.

Slovenija. Naša mila braća Slovenci napreduju tiho ali postojano sve to većma od dana do dana. Od nove godine izdaju oni za svoje narodne interesse dva politička časopisa, i to jedan slovenski pod naslovom „Slovenec“ u Celovcu, a drugi njemački pod naslovom „Triglav“ u Ljubljani. Jedan i drugi vriedno zastupa narod slovenskí, i mi im od svega srca želimo najpovoljniji uspjeh, i što veće podpore po Sloveniji.

Revnoga ovoga poslovanja plodove već je počeo i uživati narod slovenski, i mi imasmo opet priliku osvjedočiti se, što je sloga kadra proizvesti. Savkolik narod slovenski po Štajerskoj imao je dosada u saboru zemaljskom samo jednoga poslanika, g. Herrmanna, koi je, premda rodom Niemac. ipak krjepko zastupao i branio interesse slovenske. Po broju svojem od nekoliko sto hiljadah mogli bi a i morali bi ovi Slovenci imati do jedno desetak zastupnikah. Što su za prvoga izabiranja bili zanemarili, nastoje oni sada popraviti slogom i rádom, i doista nepokajaše se, jer su dne 16. p. mj. doživili riedak triumf, da su u okružju celjskom izbornici seoskih občinah, njih 223 na broju, prema vladinu kandidatu, mjestodržcu kneževine Štajerske, jednoglasno za svojega zastupnika izabrali poznata vriednoga rodoljuba g. dra. Razlaga, koi će, tvrdno se nadamo, osvietlati si lice i muževno braniti Slovenštinu. U ovom izboru bezprimjerno je gotovo to, da samo dva izbornika nedodjoše u izborište, i to samo s toga, što je jedan bio bolestan, a drugi, kao liečnik, bio službom svojom zapriečen.

Ovaj čin najjasniji je dokaz probudjene samosvjesti političke u braće naše Slovenacah, i ako oni samo postojano uzrade ovako i po drugih krajevih, neće ih doista minuti pobjeda. Slava izbornikom, slava rodoljubom, koji su ovako uspješno rukovodili ovo dielo narodno, a i triput slava svemukolikomu narodu slovenskomu!

* Po iskazu lista „Novice“ imala je do 4. o. mj. Matica slovenska što plaćenih što obećanih darovah svega skupu 19,602 for. 37 novč. medju kojom nalazi se i onomadnji dar glasovitoga jezikoslovca i člana gospodske kuće vieća cesarevinskoga dra. Franje Miklošića sa 100 for. a i dar našega spisatelja Mirka Bogovića.

Mi smo drage volje pripravni primati, u ovih listovih oglašivati i u Ljubljanu na svoje opredielište o svojem trošku odpravljati prineske, što bi jih slavjanski bečki rodoljubi darovali svojoj braći Slovencem, da ovako i činom pokažu, da uzajemnost slavjanska nisu samo dvie puste rieči.

Francuzka. Car Napoleon sazvao je na današnji dan zakonotvorno tielo u Pariz.

Ovaj sazov sám po sebi nebi baš bio od osobite važnosti, da s njim nije skopčana ta okolnost, da će sielo otvoriti sám Napoleon, a tom prigodom i koju progovoriti ostaloj Europi, koja je žalibože već navikla slušati ga kao kakov orakul, koi drži podjedno u ruci i strielah i gromovah, i sám Bog zna što sve ne, pak samo treba da šta izusti, da na sve strane munje sievaju a gromovi pucaju, ter da se sve poremeti po svietu. Prividno je tako, ali u istinu nije. On je čovjek kao i svaki drugi, i samo je dublje proniknuo u sadanje trulo stanje Europe, ter podjedno i naišao na tajno sredstvo, narodnost, kojim neprestano prieti Europi razsutkom postojećih strojevah državnih. Nije moguće ni pomisliti, da bi čovjek pojedinac, pak bio mudar i jak kako mu drago, bio kadar izpod nôsa vrndati cieloj jednoj strani svieta, kad bi samo ostali vladari ovo isto njegovo sredstvo složno uporavili proti njemu. Treba da su države sagradjene na štogod čvršćem temelju, nego da im obstanak zavisi od dobre volje Napoleonove. Onaj čas dakle, kad razne države europejske, a ovakovih ima znatan broj, počnu njegovati narodnost, ovaj najkonservativniji faktor svake države, i osnuju odnošaje jednoga naroda prema drugomu po načelu narodnom, koje se posvema su dara i s pomisli pravde, nestat će i nimba Napoleonova.

* Imenovanju princa Napoleona za predsjednika vieća tajnoga, kojemu je car Napoleon razširio djelokrug i podielio veće povlasti, pripisuju novine ne samo francezke već i po drugom dielu svieta veliku znamenitost. Moguće je i to, da car Napoleon, koi baš nije više u mladih godinah, a i slaba zdravja, namjerava ovim naimenovanjem pridružiti si princa u vladanju, da se ovako narod francezki malo po malo navikne nanj, koi bi za slučaj smrti imao biti regentom a i tutorom princa cesarevića dotle, dok bi ovaj postao punoljetnim, i uzmogao sám poprimiti uzdu državnu. Bilo kako mu drago, caru Napoleonu najprieča je i najvažnija misao, kako da svojoj dinastiji udari čvrst temelj, i ova misao poglavitim mu je kretalom gotovo sve njegove politike i unutarnje i izvanjske.

* Prepirka biskupah francezkih s vladom, koja im zabranjuje obnarodovati encikliku papinsku, okončat će se na posljedku time, da će biskupi ipak priobćiti svojemu pravoviernomu stadu ono, što mu nasliednik Isusov poručuje i savjetuje.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 4. | **U Beču, dne 5. ožujka 1865.** | **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu prosto od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

KOBNA SVATBA.

(Balada.)

Kraj ognjišta Andja blieda
U žeravku tiho gleda,
Grud joj steže jad i strah;
Suza joj se s očiu' krade,
Te čim na živ ugljen pade
Taj se utrne u isti mah.

Majka s prela okom svrne,
A dievojka sva protrne,
Crn joj ugljen crna kob;
Neko zlo joj srce sluti,
Srce sluti, pamet muti,
Nebi l' bio čiji grob?!

Majka tiho progovara,
Pa si bjednu ćerku kara:
„Čemu ti jo strah i jad?
Zašt mi plačeš nemilice
Grdiš krasno mlado lice,
Tomu nije hora sad."

„Sutra nam je rano stati,
I svatove dočekati,
Kojino će amo doć,
Za bogata da te prose
Koim Ivu, te izprose,
Jer za njega imaš poć."

„U Ive je blaga sila,
A ti si mu omilila,
U njega ćeš sretna bit;
Pa ćeš smetnut s uma lako
Tvog Stojana, te polako
Prestat na njim suze lit."

„Neću nikad!" ćerka reče,
Te pred majku si pokleče:
„Učini tom jadu kraj!
Nesili me, majko draga,
Da sad podjem za nedraga,
Već Stojanu ti me daj."

„Za njega ću rado poći,
O njem snivam dnevi, noći,
Želeć živjet š njim il' mrct.
Jer je uma uznosita,
Srca hrabra, plemenita,
Vriedan kralju biti zet."

„K njemu božji sud me vuče,
Za njim živo srce tuče,
A što 'e ubog, nije kriv;
Daj mi, majko, za njim poći,
Jer će skoro po me doći,
Bio mrtav ili živ."

„A kada će?" mat' poviče.
„Sutra, majko, rok iztiče,
Sutra minù ljeto dan',
Što mi odè na čast rodu
U boj, za dom i slobodu,
Da dopane slavnih ran'."

Majka šuti, negovori,
Već tihano glavu obori,
Te nastane kobni muk;
U to cvilom struna puče
Na tamburi, još zahuče
Pred prozorom s gloga ćuk.

A sjajni se mjesec krije
Za oblake, kojim' vije,
Kô pomaman, vihor ljut;
Vani nečij konj zahrže,
Andja skoči, te se trže,
Drkčuć kô na vodi prut.

I pred vrata netko bane,
Otvori ih, te upane,
Tko je? — Junak blied i mlad;
Ugrezo je sav u krvi,
Ali ipak reče prvi:
„Evo mene, Andjo, sad!"

Zatiem mrtav na tle pade,
Andja cikne i dopade,
Šapćuć: „Čekaj Stojko moj!"
I te rieči pošto izusti,
Već i ona dušu pusti,
Te navrši život svoj.

A sutradan svati vode
I na grobje baš sprovode
Dvoje dragih. — Gorki čin!
Tù im jedan grob sagrade,
I stabalca dva usade:
Zelen lovor, ružmarin.

Od onoga crnog dana
Ostà majka samohrana,
Žaleć ćerku noć i dan;
Kukajuć kô kukavica,
Prevrćuć kô lastavica,
Dok ju stiže vječni san.

Mirko Bogović.

Užasne zadušnice.

(Nadalje).

3.

Penjuć se tako po stubah dodjem napokon u gornji triem, gdje je takodjer po podu prostrto bilo toliko gunjevah i ćilimah, da si koracati mogao kako ti drago, a opet nebi čuo bio ni šušnja kakova. Svud u naokolo suton. Visoki prozori bili su zastrti zaviesami od kadife, ali ipak vidno je bilo u toliko, da mi je moguće bilo razabrati, da je ovdje razkoš, veleliepje, kakova još nevidih, i da su stiene i uložine urešene prekrasnimi slikami, dragocienimi kipovi i statuami od mramora.

Sluga otvori velika dvokrilna vrata, koja idjahu u bogato uredjeno, nego i opet sumračno pridvorje. Negovoreć ništa dadè mi znamenje, da sjednem, i odè u prikrajku u sobu jednu, otvoriv joj vrata samo u toliko, da se je jedva provući mogao. Mene stadè i nehotice neka groza hvatati. Ogromne ove sumračne dvorane, tišina u naokolo, a još k tomu niem sluga, kao neka sablast, — sve to biaše mi zaokupilo, savladalo i tielo i dušu. Moj je prijatelj, pomislim, ili jako obolio, ili ga drži višja neka sila, kad, znajuć da sam ovdje, neće da poleti u susret svomu odavna nevidjenu pobratimu. Nego nisam imao kad dugo promišljavati o tom; sluga se vrati i opet rukom samo dadè mi znamenje, da udjem u sobu. Jedva što sam bio unutri, a vrata se zatvoriše za mnom.

Sad sam bio u tmini, gdje gotovo prsta pred očima nebiaše vidjeti. Zastori od prozorah bili su ovdje spušteni sasvim. Ja stadoh nepomičan na jednom mjestu. Oko mi se malo po malo priviknù mraku, i pogledav oko sebe opazim po svuda bogato, krasno pokućtvo. Sad se, neznam ni sam kako, podižè ponešto zastor na prozoru jednom, i svietlost padè upravo na žensku sliku, izvedenu u naravnoj veličini; slika ova bila je tako liepa, tako savršena kako u stasu i uzrastu, tako i u licu, da bi sigurno pomislio bio, da je uzor boginje Venere preda mnom; nego iz nošnje sudio sam, da je ipak slika ljepotice, živuće u istinu.

Takova šta nisam još vidio nikada. Ljepota ova zatravi me sasvim; nisam kadar bio oka ukloniti s prilike te; i napokon zaboravih, što htjedoh, zašto li dodjoh ovamo.

„Je li, da je krasna, da neodoljivom silom obajava svakomu dušu?" začù se premda slabi, ali meni još uviek poznati glas prijatelja moga Alašića, i to me uzdrma iz mrtvila moga. Obrnem se onamo, odkud je glas dolazio, i oko moje, priviklo jurve sumraku, ugledà davno žudjena prijana, ležeća na dušecih upravo naprema kipu. Poletim k njemu, nehajeć, što on neustaje, padem mu oko vrata, i osietim odmah, da me je stisnuo, zagrlio tako čvrsto, da su nam se lica i prsa doticala. Oćutim, da mi je obraz mokar; natapahu ga silne suze iz očiuh Alašićevih. Brže bolje dignem zastor na prozoru; svietlost mu obasjà lice; sklopljenih očiuh, kao mrtav, ležaše mi u naručju.

Za te nesvjestice njegove stanem ga poblìžje motriti. Ah, kakova ga nadjoh! Negda čil, krjepak, rumen kao rumena jabuka, a sada suh, iznemogo, gola koža i kost; oči upale, lice bliedo, iztrošeno, ruke mršave, savkolik puka okostnica. Pri pogledu tom stresoh se od silna užasa. Do mala otvorì oči; bile su mu podbule i krvave. Pogledà me tužno, — nego nemogaše podnositi svjetlosti. Zaklopi oči opet, zagrli me čvrsto i kao u skrajnjoj boli povikà:

„Plači, brate, i moli Boga, da me nestane čim prije."

U tielu, i onako jur iznemoglu, bile su uslied nenadana našega sastanka još većma klonule sile životne; uvidio sam, da ovdje nada svim treba pokoja; toga radi odustadoh od svakoga pitanja i nastojah jedino, skloniti ga, da predjemo u ložnicu njegovu, i da me tú primi opet kao drúga i gosta. Podjè mi to za rukom. Tako prodjè nekoliko urah. Kad se je opet ponešto oporavio bio, povedem navlaš rieč o minulih nam godinah, i doživih na radost svoju, da se je pod večer podobro bio umirio.

Bilo je deset urah od prilike, kad zaspà na postelji svojoj, do koje je smještena bila moja. San mu biaše, kao što mi se je *činilo*, posve miran i blag; na licu vidjaše mu se, kao da je sada barem sretan i zadovoljan.

Tišina, koja je vladala u naokolo, godila mi je neizkazano. Stadoh sad misliti i promišljavati još jedanput o svem, što sam čuo i vidio bio. Vrtili su mi se po glavi razni načini, a nisam znao, kojega da se primim; koi će bit najbolji, da po njem saznadem tajnu i da, ako je moguće, izbavim prijatelja. Udarì u to jedanaest; sad mi se prijatelj počè micati, zatim se pridižè malo, oči mu bile otvorene, a uho biaše obratio prema prozoru. Mislio sam da sniva, i da ga ne bi probudio, neusudih se ni maknut se s mjesta. Progovorì sad tihim glasom:

„Jesu li zvuci ti meni namienjeni? Isti su to zvuci od onda. Po drugiput ih već čujem, gdje iz daljine dopiru k meni. O, ako me tužna nevarate, dobro mi tad došli; blagosivljat ću vas, ako mi se čim prije oglasite i po treći put."

Sad ušuti, nego ostà još do nikle onako pridignut, kao što je bio; zatim uzdahnù i spusti se opet na postelju šapćuć: „O, nemojte da vas dugo izgledam; dodjite mi dò skora i treći put." Malo zatim usnù opet.

Šta je to? — Nova opet zagonetka! — Promišljavajuć o tom, bio sam najposlje zaspao i ja.

4.

Kad se probudih, sjedio je Alašić već obučen kod postelje moje.

„Ah, blago onomu, koi spavati može tako mirno i kruto", rečè uzdišuć.

Kad sam noćas zadriemao, i ti si — bar mi se je činilo —".

„Dà, dà, činilo ti se je, da sam i ja bio usnuo, je li? — O, kamo sreće! — Nespavam ti ja, brate, gotovo nikada."

„Ali ipak — spavo si barem poslje ponoći", odgovorih sjetivši se, onoga, što sam vidio prije ponoći.

„Čemu ta primjetba, — kamo smieraš?" upità pogledav me ponešto plaho, kao da se je prepao.

Uzmem ga brzo za ruku, koja mu je drhtala, kao i sve

ostalo tielo. — „Pavle, šta je tebi? Zašto se prepadè od mojih riečih?“ upitah ga.

Poslje poduga mučanja srušì mi se oko vrata: „O ja sam ti nevoljan, jako nevoljan!“ povikà u najvećoj tuzi.

„Pavle“, progovorih ja tronutim u istinu glasom, „Pavle, ti si bolan; strašne trpiš muke; to vidim, ali u zalud tražim razloga tomu. Ja bi reko, da mene, najviernijega i najstarijega prijatelja tvoga, nije sudbina zahman i to baš sada dovela ovamo. Odkri mi srce svoje, kao što negda; daj mi pogledati unj, čitati u njem; daj, da ti pomognem snositi muke, a ako toga nemogu, a ti dopusti barem, da te tiešim, da te tiešim, da te razgovorim.“

Na to me on zagrlì još čvršće, za tim ostaviv me spusti se na divan i udarì u plač.

„Pavle!“ rekoh opet, prikloniv se k njemu, „Pavle, neoklevaj, rieši se težkoga bremena, govori — —“.

„Ne, ne, ostavi me!“ presieče mi rieč. „Ovdje za me neima više utjehe ni pomoći. Život mi je nesnosan, odkako nju izgubih onako. Jedino pokraj nje procvast će mi novo proljeće. O, da mi hoće što skorije doći, to mi je jedina još molitva, to najtoplija želja.“

Ja se posadih k njemu i uzeh ga opet za ruku. Do mala stisnù me silno i rečè: „Brate, ima u istinu na svietu ovom stvarih — strašnih, grozovitih; čoviek da poludi, da mu se krv smrzne u žilah, kada samo i pomisli na njih, a kamo li — —“. Skočì sada iznenada, — stadè trčati tamo amo po sobi, udari se nekoliko putih rukom po čelu, zatim ustavì se preda mnom i rečè odvažno: „Ne, neću toga nositi više sám, — nemogu — hoću da se oprostim bremena toga.“ — Zatim nastavì opet: „Hoću, — kazat ću ti, — ali ne ovdje, — tamo, gdje se je strahota ta dogodila — na grobu njezinu, tamo u starom dvorcu kazat ću ti sve. — — Obećo sam istina otcu njezinu, da neću nikada više u to pro — — prokleto mjesto, ali šta ću? odande mi dolaze čudnovati ti zvuci, — vuku me k njoj — k grobu njezinu; — dà, dà, tamo ću najprije da se pomolim, pak onda kazat ću ti, čut ćeš grozovitu onu tajnu, koja mi kao ljuta, otrovna zmija sve više i više steže prsa, dok me napokon nezadavi. — Nebojim se ja toga, — ne —, željno dapače izgledam, da mi čas taj dodje, da dodje što bržje izbavit me od težkih ovih mukah.“

Bio je kao iznova oživio; krjepkim korakom pohitì k stolu i uzè zvonce u ruku. Rumen mu oblì lice, a iz očiuh sievaše mu neobična vatra. Zazvoni, i do mala stupi unutra sluga.

„Kočijaš neka preže, odmah. Ti ćeš s nami“, rečè. Sluga odè. Neprodjè ni pol ure, a mi se već vozismo put staroga dvorca.

Moj prijatelj Alašić nije uzput govorio ništa; bio se je udubio u misli; s toga šutio sam i ja, promišljajuć takodjer koješta o svem, što već doživih i što ću još doživiti. — Stigavši k dvorcu uvezosmo se u dvorište; tú se, kao što opazih, prijatelj moj stresè, pogledà dvorcu na onaj kraj, gdje je crkvica bila, i zapoviedi kočijašu, da stane u sredini pred glavnim ulazom. Ni neobazrievši se skočì Alašić s kolah i poletì tako rekuć preko stubah u prvi kat. Ja za njim. Otvorì ovdje vrata jedna; ova idjahu u veliku, liepo uredjenu dvoranu; sjedè tú na divan, kao želeći opočinuti i razabrat se. Do mala ustadè opet, otvori druga vrata, na koja udjosmo u ogromnu oružnicu. Odavde dodjosmo do širokih stubah, koje idjahu dole; sidjosmo. Slaba luč, dolazeća od ozdol, razsvietljivaše stube. Biaše to uljenica, koja je tú gorila. Kad dodjosmo dovdje, ustavì se Alašić, uzè dvie zublje, koje ondje ležahu; dadè jednu meni i reče: „Treba nam sada svjetlosti; upali jù, kao što ću i ja.“

Upalismo zublje. Sad Alašić otvori opet vrata jedna. Pogledam unutra; imam šta i vidjeti; sedamdeset do osamdeset mrtvačkih škrinjah, u dva reda ponamještenih. Bili smo dakle na vratih od obiteljske grobnice. Alašić stupi brzo unutra. Ogleda se, dà li idem za njim; tú mu zublja sivim svojim svjetlom obasja lice tako, da sam sav protrnuo i upropastio se pri pogledu tom. Lice probliedilo, oči — kao dvie žive žeravice — izbuljene, ukočene, — učinì mi se, kao da vidim pred sobom ne živa čovjeka, nego strahovitu noćnu sablast.

Prijatelj moj bit će opazio, da sam se prepao, zato rečè mi: „Neboj se; hodi samo za mnom“; zatim se okrenù opet i podjè posred škrinjah mrtvačkih sve dalje do na drugi kraj grobnice. Ovdje počeka, dok nedodjoh i ja; dadè mi tú svoju zublju, da ju pridržim; sa škrinje, pred kojom smo stojali, skidè poklopac i metnù ga na stranu; uzè opet od mene zublju i učvrstì ju na zidu nad otvorenom škrinjom tako, da je svjetlost padala upravo na nju. Ukazà mi se mrtvo žensko tielo, nego nisam mu mogao razabrati lica, Alašić bo biaše se jurve oborio nanj. Ležaše tú kao mrtav, neznajuć ni gdje je, ni što radi.

Neobična ova tišina; tmina i studen, koja je vladala u grobnici; a nada svim toliki mrtvaci u naokolo oko mene; — pomislite to pak sudite, kako mi je bilo; — nevjerujem, da ćete mi se smijati, ako vam kažem, da sam trnuo i treso se kao u groznici. Četvrt ure od prilike gledao sam i šutio, zatim povikah: „Pavle, osviesti se; hodi da se vratimo.“

„Strah te je, je li?“ progovorì ni neobazrievši se. „Ali nečudim se tomu. — A kako će ti stopram biti, kad ti ju — —“ tú prekidè rieč, a malo zatim nastavi opet: „Hotio sam odprije, pokazat ti ju, — ali otvoriv škrinju našo sam, da će bolje biti, ako ju poznavao budeš samo iz slike, — kakova je bila, a ne, kakova je sada. — Meni je i ovaj pogled drag i mio. Nemila smrt mogla je sgaziti, uništiti krasni ovaj cviet, — ali kipu, koi živi u srcu mojem, neće nahuditi ni sva sila njezina.“

Pri ovih riečih bio se je, istina, podigo ponešto, nego spustì se sad opet na mrtvo tielo, poljubi mu usta i nešto mu prišaptnù; zatim pograbi poklopac i zatvori škrinju tako brzo, da nisam ni sada mogao spaziti lica. Istom brzinom uzè sa zida zublju, mahnù mi rukom, i sad pohitismo zajedno, da izidjemo iz grobnice. Izišav zaključa vrata, ugasi zublju, baci ju onamo, gdje je bila odprije, ter poleti uz stube.

(Dalje drugiput.)

Okrutnik sadašnje dobe.

(Po izvješćih francezkoga nekoga častnika).

Mjeseca ožujka godine 1856, povrativ se iz Krima, ukrcao sam se bio na brod Dialmat, koi je polazio u zaton Guinejski s nalogom, da na zapadnoj obali Afrike obavi neke poslove.

Listopada mjeseca, kad stigosmo onamo, dobì kapetan broda zapovied, da se usidri pred Vidom u zatonu Beninskom, i da se dade u dogovore s direktorom francezke nasobine, koju je godine 1842. utemeljila bila ondje marsiljska neka kuća trgovačka. Svrha poslanstva ovoga biaše: pohoditi kralja od Dahomeja, urediti š njim trgovačke neke poslove, i u ime francezke vlade predati mu bogatih darovah. Tri častnika, medju kojimi i ja, biahu odredjeni za to poslanstvo, a kralju bì glasnik odaslan, da mu javi došašće naše.

Vida je drugi grad kraljevine i znamenit s toga, što je u njem jaka trgovina s palmenim uljem i slonovom kosti. Kuće su, kao po svih gradovih crnačkih, tamo amo razsute bez svakoga reda. Nenašav u gradu ništa osobita, podjoh da pohodim zmijinski templove pred gradskimi vrati. Kad tú udjoh, imadoh što i vidjeti. Zidovi, od zemlje nabijeni, zastrti su gadnimi zmijami na stotine, dugimi od 3 do 9 stopah. Premda ujiesti nemogu, ipak mi je tiesno bilo oko srca, kad sam toliki gad vidio oko sebe. Jedne su se nihale nad glavom mojom, druge plazile po zidovih gore i dole, treće opet tromo ležale pod lišćem i po svoj prilici preživale hranu, koju su im pobožni ljudi donosili. — Biva često i to, da se koi od tih svetih plazavacah ukrade iz templa pak izidje u grad na šetnju; čim koi Crnac sretne takovo božanstvo, približi mu se smjerno i skrušeno, uzme ga nježno na ruku i moleć ga neprestano za oproštenje, odnese natrag u templo. Težko inostrancu, koi bi se usudio, taj gad pogaziti ili inako pogrditi! Još sreća njegova, ako mu podje za rukom odkupit se novcem, većinom bo pomamna i zanešena svjetina ubije takova nesretnika na mjestu.

I zli dusi imadu svoje temple, koji su naročito njim posvećeni i u koje za živu glavu nesmije nitko. Samo odličnim putnikom i inostrancem dopušteno je tú ulaziti, nego i onda stoji pop na pragu, čati molitve i zaklinje zle duhove, da gostom nemogu nahuditi — ali dà bogme i to samo uz primieren dar bud' u novcu bud' u robi.

Stalne vojske kralj neima; kada će da bukne rat, onda po po-

krajinah kùpi vojnike, koje po dovršenu boju odpušta opet kući. S toga svečanosti, obične pri dočeku stranih gostiuh, bile su dosta kukavne; jedino, što je prigodom tom vriedno bilo vidjeti, biaše četa oružanih dievojakah, — stalna tielesna straža kraljeva. Ove amazonke prave su zatočnice i junakinje u boju sa susjednimi plemeni, — ali k tomu i okrutne, kao divje zvieri, kad valja izvršivati zapovjedi zvierskoga gospodara, koi se je i na priestol popeo samo daveć i moreć, i koi nezna veće razkoši, nego gledati, gdje se ljudska tjelesa valjaju u krvi i bore sa smrti. Nekoji Europejci odvraćali su ga od strahovitoga toga krvničtva, al' im odgovorì, da on odstupiti nesmije od starodavnih običajah. Kad je prošaste godine silna trešnja biesnila po svoj kraljevini, pomislì kralj, da mu se otac u grobu ljuti, što se u nemar meću stari sveti običaji. Sutra dan dodje sa dievojačkom svojom gardom na trg, dadò izvesti preda se tri zasužnjene poglavice; kazà im, da im valja umrieti, i naloži im, da kad dodju k otcu njegovu, neka mu jave, da se stari dobri običaj obslužava više i bolje nego ikada. Svaki nesretnik primi iz ruke kraljeve bocu ruma, — i, neprodje ni dva tri časa, padoše im glave. Sad iznesoše opet dvadeset i četiri nove žrtve, povezane u koševih tako, da su im samo glave virile van. Ove koševe poredaše pred kraljem, a zatim stadoše sa doksata, na kojem je stojao kralj sa družbom svojom, bacati jedan po jedan medju puk, koi je plešuć, pjevajuć i urlikajuć nastojao dočepat se kojega nesretnika, da mu odsieče glavu, jer je kralj odsječene i predanj donešene glave odmah ondje odkupljivao. Kralj sa svojim dvoranstvom odè odtuda, tek pošto se sagradiše dvie gomile, jedna od glavah, a druga od izsiečenih i osakaćenih lješinah. Po drugih krajevih grada bilo je isto takovih svečanostih.

Okrutnik sadašnje dobe.

Adresa banske konferencije.

Vaše posvećeno cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo, premilostivi kralju i gospodaru!

Po nalogu previšnjega odpisa Vašega veličanstva od 17. siečnja t. g. sazvana ova preponizna banska konferencija s velikom je radošću i utjehom razumjela, da je posvećeno Veličanstvo Vaše nakanilo sazvati sabor ovih kraljevinah u koliko to providnost božja dopusti, dojdućega proljeća, nalazi bo u ovoj previšnjoj nakani izpunjenje najživlje i najopravdanije želje naroda ovih kraljevinah.

Isto su tako duboko ganule preponiznu ovu bansku konferenciju one previšnjega odpisa rieči, da je u obće volja Vašega Veličanstva, da inštitucije i zakoniti običaji ove kraljevine, u koliko su sa životom i malo u savezu i u koliko odgovaraju zahtievom sadanjih odnošajah, ne samo budu uzdržani nego dapače sve većma učvršćeni; misli bo preponizna ova konferencija, da u previšnjih ovih riečih može vidjeti poručanstvo za uzdržanje svega onoga iz staroga ustava ovih kraljevinah, što opravdanim i zakonito pripoznatim zahtjevom sadašnjosti ustupiti nemora. I premda preponizna ova konferencija nikada i nikakvo drugo osiećanje kod svoga premilostivoga vladara predpostaviti nemože, to su ju ipak gore navedene rieči izvanredno obradovale po tomu, što pouzdanju naroda u svetinje svoje čuvajuću volju vladara novu moć ulievaju te tako dobrotvornom uspjehu sigurniji put steru.

U obziru na samo djelo, na koje je preponizna ova konferencija pozvana, pristupila je ona onomu nazoru previšnjega odpisa da se, počem ustavnim putem donešenoga izbornoga reda neimamo, za izhodište onaj izborni red uzme, koji bijaše Vaše Veličanstvo godine 1861. ad hoc potvrdilo, pak da se u tomu pravcem predloženih u previšnjem odpisu pitanjah one izmjene učine, koje se neodbitnomu zahtjevu pravednosti i opravdanoj osnovanoj potrjebi okolnostih odreći nemogu.

Ovomu načelu shodno pronašla je preponizna banska konferencija u obsegu pitanja na prvom mjestu u previšnjem odpisu stavljenoga u podložničkoj smiernosti preporučiti, da se velikaši na sabor osobno pozovu, ali samo oni, koji su zakonom med sinove ove domovine kao velikaši uvršćeni i punoljetni, pak u ovih kraljevinah stalno prebivaju i imanje posjeduju, s kojim je do godine 1848. izvršenje jurisdikcije skopčano bilo. Ovim bo je načinom mislila preponizna ova konferencija, da se dade najpravednije za sada u sklad dovesti pravo velikašah historično, koje jim je u pogledu na udioničtvovanje u zakonodavstvu ove zemlje pripadalo, sa novijim

sustavom zakonodavnoga tiela ovih kraljevinah bez povrjede načelah zastupničke kuće i posebnoga zastupanja velikašah ili barem sa što manjim sukobom tih elemenatah.

U pogledu na drugo pitanje u previšnjem odpisu stavljeno, našla je preponizna ova konferencija, da je broj zastupnikah u obće, a napose i onaj zastupnikah povećih občinah prevelik, i da bi se kako s obzirom na umaljenje troškovnoga tereta tako i na diobu silah medju saborom i zemljom umaliti mogao. Iz toga je razloga povod uzela predložiti, da se broj županijskih zastupnikah od 58 na 49, broj zastupnikah pojedinih občinah od 50 na 21 umali.

Pri razdieljivanju broja zastupnikah, mislila je preponizna ova banska konferencija, da će pravednim zahtjevom i znanosti i potrjebe odgovoriti, ako za mjerilo toga razdieljivanja uzme i pučanstvo i porez, pak tako nahodeće se razmirice izmedju jednoga i drugoga u nekojih županijah i občinah u sklad dovede.

Na ovom se temelju predlažu preponizno: za križevačku županiju 4 — za varaždinsku 8 — za zagrebačku 11 — za požežku 4 — za riečku 4 — za sriemsku 8 — za virovitičku 10 zastupnikah; za slobodne pak i kraljevske gradove za svaki po 1, a za Osiek, Rieku sa njezinim kotarom i Zagreb po 2 zastupnika.

Kod drugih pojedinih većih občinah našla je preponizna ova konferencija prije svega, da bi dobro bilo, da se sjedini Bribir sa Novim u Vinodolu, a Irig s Rumom u Sriemu, dalje da se Djakovo, Krapina i Turopolje iz reda onih občinah, koje su posebnoga zastupnika godine 1861. imale, izostave i dotičnim izbornim kotarom pridiele, pak onda da se svakoj u izbornom redu od g. 1861. navedenoj i po preponiznom predlogu ove konferencijo kombiniranoj občini po jedan zastupnik dozvoli.

Uz prepokorni predlog, da se broj zastupnikah na ovaj način umali i razdieli, uvidjela je prepokorna banska konferencija potrjebu, da se na mjesto političkih kotarah, koji su u izbornom redu od g. 1861. adoptirani, ustanove izbori tako, da se u svakom izbornom kotaru po jedan samo zastupnik birati ima.

U pogledu na pitanje, koje je na trećem mjestu u previšnjem odpisu stavljeno, našla je preponizna ova banska konferencija smierno predložiti takovu izmjenu, po kojoj bi se broj izaslanih izbiračah izvjestnije opredielio i pravednije podielio, a ova stoji u tom, da u svakoj občini iliti sudčiji izbornoga kotara, ma i manje od 500 stanovnikah imala, starješine iliti kućni gospodari izbiraju za onu občinu ili sudčiju po jednoga izbirača, a u občinah ili sudčijah, koje više od 500 stanovnikah imaju, na svaku 500 takovih po jednoga. Na višak, koji iza svakih 500 stanovnikah ostaje, neima se nikakov obzir uzeti, ako broj od 250 nepresiže, inače da se i na njega, kao da pun broj od 500 stanovnikah čini, po jedan izbirač izabrati ima.

Što se pak samoga nadziranja izborah sa strane poglavarstva tiče, u tomu je mislila ova preponizna konferencija, da će se potrjebi reda i slobode pri izborih najbolje odgovoriti, ako se izbori obave pod upravom povjerenstva, i na tu će svrhu dužan biti u županiji veliki župan ili upravitelj — u gradovih pako predstojnik, na Rieci i Bakru civilni kapetan za svaki izborni kotar u svojemu produčju po jednoga povjerenika i jednoga biljležnika naimenovati, a za slučaj ako bi ovi zapriečeni bili, svakomu namjestnika, kao što je to i saborski odbor od g. 1861. u dotičnoj svojoj osnovi predložio.

Odgovorivši ovako pozivu na sebe previšnjim odpisom upravljenomu, usudjuje se preponizna ova banska konferencija k svomu premilostivnomu ustavnomu kralju još o vojničkoj krajini i Dalmaciji nekoliko riečih prosloviti, na što joj sam predmet, za koji je upravo pozvana, povoda i razloga daje.

Vojnička krajina ovih kraljevinah pripada k ovim i po krvi i po naredu, i po povjestnici, i po potvrdjenomu Vašim posvećenim Veličanstvom pravu. Gdje se dakle o izbornom redu za sabor ovih kraljevinah radi i govori, tu se nemože nepomisliti i neuzeti, da se tim i u onaj izborni red utiče, po kojem vojnička krajina na saboru istomu prisutna biti ima.

Neima želje, koja bi u nam tako silna, tako topla bila, kao što je ona, da se na svakom saboru ovih kraljevinah priznatomu pravu i previšnjoj izjavi Vašeg posvećenog Veličanstva shodno kao sustavni dio istih, junačka njihova krajina nadje, i da se zakonom način opredieli, po kojem i mi i oni na tom zajedničkom saboru zastupani biti imamo. Ali neimajući takova zakona, a nemogući bez njihova sudielovanja ništa opredieljenoga odrediti, nalazimo se prinukanimi izjaviti, da bi želji našoj i pravici odgovaralo, da se broj zastupnikah vojničke krajine, kad se ova na sabor ovih kraljevinah pozove, u onom surazmierju ustanovi, u kojem će sa ovim za provincijal predloženim redom u pravnom skladu stajati, koi će se sklad po nazoru ove preponizne konferencije onda postignuti, ako vojničkoj krajini dvadeset do dvadeset i pet zastupnikah saborskih pripadne. Za ovo surazmierje govore kako predišavši običaj tako i postojeće potrjebe i mjerodajni obziri u oba ova diela naše domovine, provincijalu i krajini.

Kad se o saboru ovih kraljevinah govori, onda svakomu sinu ove domovine samo po sebi na um dolazi, da sabor naš dotle nije podpun, dok u njemu nije s nami po krvi i povjesti skopčane kraljevine Dalmacije, i da nam sveta rieč Vašega posvećenoga Veličanstva polugu daje, da sjedinjenje Dalmacije s ovimi kraljevinami odgovara i izraženoj volji Vašega Veličanstva.

Preponizna ova konferencija banska nemože dakle i ovom prilikom neponoviti smiernu svoju u tom obziru već više putah Vašemu Veličanstvu podnešenu molbu, da bi Vaše posvećeno Veličanstvo blagoizvoljelo pravo ovih kraljevinah u pogledu sjedinjenja Dalmacije s njimi što skorije u život uvesti, i ako je ikako moguće na prvi sabor ovih kraljevinah i dalmatinske zastupnike pozvati, da sa zastupnici ovih kraljevinah uz odobrenje Vašega Veličanstva ustanove način davno očekivanoga sjedinjenja. Kad je providnost božja posvećeno Vaše Veličanstvo za regeneratora narodah u Austriji i za obnovitelja ovih naših kraljevinah odredila i pozvala, blagoizvolite premilostivi kralju, pospiešiti previšnjemu imenu i tu slavu, koja nikad ugasnuti neće.

Čim s poklonstvenim štovanjem ostajemo posvećenoga Vašega Veličanstva do smrti vierni podložnici

banska konferencija.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Dne 20. pr. mj. obdržavana je u dvorani ovdješnjega magistrata pod predsjedom magistratskoga viećnika, g. dra. Josipa Kluckoga posliednja glavna skupština podpornoga družtva, utemeljena još godine 1849 u svrhu, da kùpi prineske novčane, a i darove u naravi, kojimi bi podupiralo zaostale udovice i sirote onih graničarah i narodnih boracah, srbskih, hrvatskih i rumunjskih, koji su, vojujući za obstanak i jedinstvo cesarevine, pali u ratovih god. 1848 i 1849.

Na predlog preuzvišenoga gosp. baruna Metela Ožegovića bję u toj sjednici jednoglasno zaključeno, da se to družtvo razvrgne, buduć da troškovi regie kamo li si već nadilaze prineske, da se upravljajućemu odboru za njegovo revno nastojanje, a i vieću občinskomu priestolnoga grada Beča izjavi zahvalnost za dvoranu magistratsku, ustupljivanu kroz toliko godinah za držanje skupštinah, nadalje i to, da se odbor, koi je u istoj skupštini bio popunjen novima dvima članovima, i to gosp. Stjepanom Pejakovićem, ministarskim perovodjom i gosp. Jandrom Gerlovićem, opunovlasti, da upravljateljstvu izda odriešnicu (absolutorij) o položenih računih, da podieli svu gotovinu, nalazeću se u blagajni družtvenoj u svoti od 4878 for., ter da važnije spise družtvene u pohranu dade namjestničtvu bečkomu.

Ovako dakle svrši se ova sjednica i tim okonča djelatnost družtva, koje je za svojega 16 godišnjega bitstvovanja sakupilo i podielilo medju udovice i sirote znamenitu svotu od 100,000 for.!

Neda nam se zaključiti ovo izvješće, da nenapomenemo neumorno i velezaslužno nastojanje preuzv. gospod. baruna Metela Ožegovića, kojemu jedinomu imamo zahvaliti, da se ovo družtvo nije izrodilo, kao što je već bilo na putu izroditi se.

U ime svete istine, u ime tolikih hiljadah udovicah i sirotah budi mu dakle izjavljena najtoplija zahvalnost. Bog mu naplatio njegove trudove!

* „**Wiener Abendpost**“ od 2. t m. priobćuje sliedeće pismo preuzv. gosp. dvors. kancelara Ivana Mažuranića tičuće se nekoga u pražkom njem. listu „Politik“ preštampanog programma od sdruženju trojedne kraljevine s Ugarskom.

Velecienjeni gosp. uredniče! Ovogodišnji broj 59 pražkoga lista „Politik“ sadržaje pod nadpisom: k riešenju hrvatsko-ugarskoga pitanja spis nazvan:

„Program o sdruženju Hrvatske i Slavonije s Ugarskom“, kojeg smo, kako „Politika“ tvrdi, ja i još nekoje odličnije osobe hrvatske „s Franjom pl. Deakom“ — nezna se kada — „utanačili“.

Sadržaj toga spisa došao mi je sada prviput na znanje, a što „Politika“ tvrdi da sám pri sastavku istogu spisa udioničtvovao, golema je obsjena, kojoj je „Politika“ budi početnicom, budi žrtvom: malo častno u oba slučaja, jer se u povjestnici ni hotimice ni lahkoumno nesmije javljati što nije istinito.

Objektivnoj historičnoj istini za volju, ne za ljubav ovomu ili onomu za priznanje se borećemu političnomu mnjenju, odbijam dakle odlučno svaki savez mojega imena s onim spisom izišavšim u Politici ter prepuštam poštenosti dotičnoga uredničtva, da valjanimi historičnimi dokazi podkriepi nerazložno svoje tvrdjenje na porabu budućega povjestničara, ako se nebi uztezalo baviti se ikada s takovimi efemernimi pojavi.

Sada još samo koju rieč o sámu predmetu.

Častnoj „Politici“ vidi se skladno s njenom politikom, da nenaznači dobe, kada je onaj program, ako nije izmišljotina, stvoren.

Nu svaki će poznavalac hrvatskih odnošajah spoznati, da istiniti ili domišljeni postanak toga programa pada u dobu izmedju listopadske diplome i veljačkoga patenta.

Ova kratka doba, jedna od najnestanovitijih dobah nove Austrije, biaše uprav rad svoje nestanovitosti, za političke kombinacije u obće a osobito za kombinacije u Hrvatskoj, kojoj ostade godine 1848 položaj nezavršen i kojoj biaše zadaća da si već na tada blizi predstojavšem saboru od 1861 položaj svoj za svu budućnost utanači, toli plodna a uza to toli maglovita i bezizgledna, da se lahko oprostiti može, ako su se za onda i valjaniji muževi nagibali više k prošlosti nego li k budućnosti, ako su se uzdali više u podporu inih nego li u vlastitu snagu, ako su voljeli biti „coloni“ negoli „pares inter pares“.

Neznam za stalno, da li je spis, štono ga „Politika“ priobći, prav ili krivotvoren, da li su se muževi, koje „Politika“ uza me imenuje, pri sastavku toga spisa udioničtvovali ili ne.

Nu zaista mislim, da za siromašne samrtniko jamačno nije sramota ako nevide jasno u doba, gdje nitko jasno nevidi, ter da su, ako su se u ono tamno doba i valjanija hrvatska srca kolebala, na vječnu slavu svoju doskora, i to mnogo prije sabora one godine, sámi u sebi našli ravnovesje i da su narodu svojemu muževno pomogli, da zasvjedoči vlastitu snagu, da uživotvori svoje narodnje pravo, da stupi na vlastit politički temelj.

Narod hrvatski, sakupljen na saboru godine 1861, uzpostavio je kraj tople pripomoći najboljih svojih sinovah i uz potvrdu krune temelj, na kojem hoće da osnuje svoj odnošaj prama Ugarskoj.

Priobćeni po „Politici“ program, ako je ikada obstajao, spada dakle već od četiri godine u poviest razvitka pojedinih osobah, dočim saborski zaključak godine 1861 patri u sada valjano državno pravo naroda hrvatskoga.

I ako biaše prije sabora godine 1861 slobodno i oprostivo osobne programe sastavljati o sdruženju s Ugarskom, danas mi se vidi, da je uprav grieh proti volji i zdravu duhu hrvatskoga naroda, kad si „Politika“ i njezini pristalci domišljaju, da mu dokažu, kako je bolja politika, zakone primati nego li sám si jih sa svojim kraljem davati.

Bio bih vam, velecienjeni gospodine uredniče, osobito obvezan, kad biste imali naklonost ove redke uvrstiti u svoj cienjen list ter uza to primiti uvjerenje o mojem podpunom počitanju.

U Beču, 2. ožujku 1865.

Ivan Mažuranić,
kr. hrvatski dvorski kancelar.

S pravom radošću priobćujemo našim štovanim čitateljem muževnu ovu izjavu prvoga našega dostojanstvenika, disajuću dičnim narodnim ponosom i samosviešću odvažna rodoljuba!

Što poželismo u 2. broju „Glasonoše“ opetujemo ovom sgodom: samostalna trojedna kraljevina a nada njom ustavni naš kralj i — Bog!

Postignuće te samostalnosti naše zemlje neka nam bude najtoplija želja!

A da ćemo ju postići prednje nam je jamstvo zdravi razbor miloga našega naroda, a uza to duboki um i rodoljubna odrješnost prvog hrvatskog kancelara!

U tom životnom pitanju o samostalnosti naše domovine pristajemo dakle odlučno uz preuzv. gosp. **Ivana Mažuranića**; a pristat će i svaki, u pravom smislu, slobodan rodoljub — uz branioca ove narodne svetinje, ma koliko se tko nesudarao s odredbam hrvatske kancelarije u znatnijih ili neznatnijih pojedinostih.

Mi smo taj, po „Politiki“ priobćeni program, odmah čim ga pročitasmo, za mistifikaciju držali i sbilja se obistini to naše mnjenje, jer gosp. Franjo Deak očituje u „Pešti Naplo-u“: da on nema česti poznavati gg. Mažuranića i Kukuljevića, da ih nije vidio nikad a ni dopisivao ni obćio šnjimi posredovanjem trećih osobah. Nadalje kaže: da je vidio u Pešti prije više godinah gg. Pricu i Vukotinovića ali da šnjimi nije ustanovio nikakova programa, da ih od to doba vidio nije, niti je šnjimi stajao u savezu. Deak želi svestrano zadovoljujuće izravnanje Dalmacije, Hrvatske i Slavonije sa Ugarskom, al to jedino putem sabora, te da on kao privatna osoba nikad se nije držao ovlaštenim da se upusti u ustanovljivanje programmah o stvarih zemaljskih koje se tiču zastupnikah zemlje.

* Dne 25. veljače u 6 urah po podne imalo je družtvo „Slovanská beseda“ prvu glavnu skupštinu u zelenoj dvorani sveučilištne sgrade, opredieljene za akademiju znanostih.

Pošto bi se liepa kita utemeljiteljah i članovah, njih 69, sakupila bila, dodjè i predsjednik privremenoga odbora, nj. preuzvišenost g. grof Eugenij Černin, i otvorì skupštinu českim govorom, u kojem je naglasio preveliku važnost ovakova družtva upravo u priestolnom gradu Beču, u kojem se nalazi okolo 80.000 stanovnikah raznoga porekla slavjanskoga. Ovaj govor bì pozdravljen dugotrajnim „Slava“, i „Živio“, a i sám govornik, kad je odilazio iz dvorane, propraćen isto takvim radostnim klikovanjem. Zatim zauzè stolicu predsjedničku gosp. Dr. Procházka i pročità pripis kako namjestničtva bečkoga, kojim dostavlja pravila potvrdjena, tako i ravnateljstva redarstvenoga, kojim do znanja dostavlja povjerenika vladinoga, što ga je imenovalo za ovu skupštinu a i za skupštine buduće. Iza toga, privr.a tajnik g. Dr. Loebl, stadè čitati izvješće o imovini družtvenoj, iz kojega razumjesmo, da ova iznosi preko 2000 for., a i o dosadanjem djelovanju privremenoga odbora, koi je, sretno savladao tolike predsude i zaprieke, koje su ovomu podhvatu, buduć novomu, na putu stajale, za kratko vrieme od nekoliko mjesecih, stvorio živi organizam, koi će, ako Bog dade, blagotvorno djelovati na uspješan razvitak istoga. Skupština ocienila je revno ovo djelovanje privremenoga odbora tim, što je po svršenu čitanju svesrdnim „Slava“ očitovala priznaju i odobru svoju. Zatim bjehu imenovani preglednici (revizori), koji bi izpitali račune i svoje izvješće podneli o tom pregledu, a nakon toga na dnevni red stavljen i drugi predmet, tojest, izbor predsjednika (staroste) i 16 odbornikah. Prevriedni i prezaslužni dosadanji odbornik, dvorski i sudbeni odvjetnik, gosp. Dvořaček razložì u povećem govoru, držanu na českom, poljskom i hrvatskom jeziku, kako bi glavnoj skupštini najbolje dolikovalo, kad

* Presv. gospod. oberstar Petar Preradović, naš ovjenčani pjesnik, premješten je iz Beča u Veronu.

bi ona, udostojav prevelike zasluge, koje si preuzv. g. grof Černin kao revan domorodac česki i kao krjepak zatočnik ovoga slavjanskoga podhvata dosada stečè, njega uzklikom izabrala za svojega predsjednika, što ona i učinì, pozdraviv ovaj predlog jednoglasnim „Slava“ i „Živio“. Sada dodjè red na biranje odbornikah, u koju svrhu imenovà g. Procházka nekoliko skrutatorah, koji bi sudjelovali pri primanju i razredjivanju glasovah, koi posao trajao je sve do 10 satih. Od predanih 69 ceduljah-izbornicah dobiše najviše glasovah i bjehu kao odbornici proglašena sliedeća gospoda, i to:

Dr. Bogišić (Dubrovčanin), knez Czartoryjski (Poljak), dvorski savjetnik Ďobriansky (Rusin), Dr. Dvořáček (Čeh), professor Förchgott-Tovačovský (Čeh), umjetnik Grotger (Poljak), Dr. i trgovac Kozler (Slovenac), Dr. Loebel (Čeh), ministarski perovodja Pejaković (Hrvat), Dr. Procházka (Čeh), professor Svoboda (Čeh), tvorničar Skuthan (Čeh), urednik Šetka (Čeh), Dr. i professor bogoslovja Szeberenyi (Slovak), dvorski savjetnik Utješenović (Srbin) i gospodar Demelić (Srbin).

Kao namjestnici pako izabrana su sliedeća gospoda, i to: Dr. i dvorni perovodje pl. Špun-Strižić, urednik „Glasonoše“ Abel Lukšić i g. J. Nedopil (Čeh), ravnatelj dobarah g. baruna Sine.

Ovako svrši se ova u povjesti Slavjanstva bečkoga neizbrisivimi slovi zabilježena utemeljitba „Slovanske Besede“, kojoj svaku podporu ne samo od Slavjanstva bečkoga već i od ostaloga po našoj cesarevini od svega srdca najiskrenije želimo, da danas sutra u istinu postane blagotvornim središtem ne samo bečkoga već i svega Slavjanstva austrianskoga. Mi ćemo imat priliku češće u naših listorih govoriti o ovom veleважnom i prekoristnom družtvu.

Taljanska.

* Dnevnik „Corriere Italiano“ predlaže, neka si kralj Talijanske usvoji sliedeći naslov: „Viktor Emanuel I., car talijanski.“

* Kralj Viktor Emanuel, koi je iza poznate gungule odputovao bio iz Turina u Firencu, vratio se je ovih danah opet u Turin.

Španjolska.

Kraljičin veledušni čin, kojim je tri četvrtine svoga privatnoga imetka poklonila na korist zemlje, prouzrokovao je po svoj kraljevini veliku senzaciju. Sabor španjolski upravio je kraljici adresu-zahvalnicu, i svi poslanici odoše k njoj u deputaciji, koja joj je tu zafalnu adresu predala. Kraljica odgovorì na ovu adresu: „Kažite puku, kojega zastupate, da ja sve, što posjedujem, držim za pučku svojinu.“

Portugalska.

Državno vieće nije dozvolilo da kraljica putuje u Italiju, kakono to namieravaše. (Poznato je, da je portugalska kraljica kći Viktora Emanuela).

Turska.

Pišu iz Carigrada, da su oni Turci, koji su prešli bili na protestantizam, i uslied toga po turskoj vladi bili stavljeni u zatvor, izpušteni iz zatvora i to na energički prosvjed englezkoga i pruskoga poslaničtva. Turska vlada obećala je, da u buduće neće priečiti protestantskih misionarah u njihovu rádu i u prodavanju knjigah misionarskih, samo ako to nebiva na javnom mjestu.

Smrtno zvono.

† Nakon podulje bolesti priminuo je u Zagrebu dne 21. pr. mj. gosp. Franjo Čačković Vrhovinski. Pokojnik služio je mnogo godinah u sl. županiji zagrebačkoj, bio vještak na fruli a i velik ljubitelj glasbe. On biaše jedan od prvih utemeljiteljah narodnoga hrvatskoga zavoda glasbenoga a posliednjih godinah načelnik u tekničkom odboru zavodnoga ravnateljstva. Uz to je bio vazda iskren rodoljub. Lahka mu crna zemljica!

Naš hrvatski slagar obolio je i stoga moradoše ovaj broj slagati njemački slagari. Ali ti obaviše taj posô tako do zla boga hrdjavo, da smo šest putah slog izpravljati morali. Stoga je ovaj broj zakasnio.

Uredničtvo.

Horatii et Curatii

u staro doba.

Horatii et Curatii

u sadašnje vrieme.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

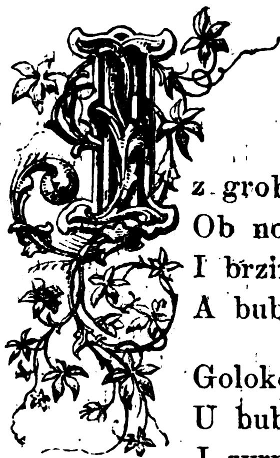
Broj 5. **U Beču, dne 15. ožujka 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu prosto od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

NOĆNA SMOTRA.

Po njemačkom pjesmotvoru baruna Zedlitz-a: „Die nächtliche Heerschau". *)

z groba bubnjar stupa
Ob noćni dvanajsti čas,
I brzim korakom kroči
A bubanj mu uz pâs.

Golokostnom buba rukom
U bubanj sve lùp i lùp!
I zvrnda, tumba, vitla
I zove sve u skup.

A čudno bubanj bùči,
Sve polje ti od njeg vrî;
I stari mrtvi vojnici
U grobu se bude svi.

I smrzli na sjeveru,
Što tu su prošli zlo
I oni u Taliji,
Gdje toplo žeže tlo;

I oni s nilskog blata,
Sa pieska arabskog ti —
Provaljuju iz grobovah
Te na rame puške svi!

Iz groba trubač stupa
Ob noćni taj dvanajsti čas,
U trublju veselo trubi
I jaše sve u kas.

I mrtvo na krilatih konjih
Sve konjaničtvo mi gled'!
Gle! krvave žure se čete
Pod oružje u red.

I lubanje biele rêže
Iz kacigàh kroz taj mrak
Golokostnom rukom diže
Mač britki konjanik svak.

*) Ovu daleko čuvenu pjesmu ponašio je istim mjerilom naš pjesnik I. T., jedno što ju pjevačka družtva a najpače vojnički zavodi rado pjevaju, a drugo, što se je osobitoj želji svoga visokog zaštitnika odazvati htio. — Smotra = Revue (Heerschau). Tako su ju krstili braća Srbi prekosavski.

Iz groba čas dvanajsti
Izadje vojvoda tim,
I jaše polagano
I pratnja jaše š njim.

Škrljačić mali nosi,
A odjev mu je prost,
I mali mač mu jošte
O lievu visi kost.

A divna mjesečina
Nebesnim svodom sja,
A vodja pod škrljakom
Sad vojsku motrit stà.

I čete čast mu čine,
Pušakah stoji zvek,
A tad uz sviranje glasbe
Mimo njeg prodju tek.

Maršali i gjenerali
Oko njeg stadoše tu,
A do njeg bližnji samo
U uho riečcu čù.

I jedan drugom šapnù
Dvie riečce u izmjen:
„La France“ danas je znak nam,
A poznak je „Sainte Helène“.

I elizejska se smotra
U isti svršila par,
Što noćju čas dvanajsti
Pokojni roči car.

Užasne zadušnice.

(Nadalje).

5.

Došavši gore uvede me prijatelj u sobu, sásvim tamnu; tù, negovoreć ni rieči jedan drugomu, posadismo se na sofu, da opočinemo, jer nam je počinka u istinu trebalo. Mene je nakon bavljenja u grobnici i nakon svega, što sam vidio ondje, tako stezalo nešto na prsih, bilo mi je tako neugodno, da nisam mogao podnositi ove tmine, i zato zamolih Alašića, ili da digne zastvre ili da vikne slugi, da nam donese svieću.

„Nemoj“; odgovori mi, „k onomu, što sam naumio pripoviedat ti, želio bi tminu, još gušće, nego što je ova. Kazivanju ovakovih stvarih, kao što ćeš ih čuti odmah, najbolje dolikuje mrak. A kazat ti ih moram; mučati nemogu više, jer odkako sam bio tamo doli, tako mi je, kao da će mi do skora doći ono, za čim već odavna čeznem) da će mi kucnuti blaženi onaj čas, gdje ću se sastati i za na vieke sdružit š njom, — bog zna, bi li ti već sutra izpuniti mogo, što sam obećao.“

„Pavle — okani se tih zlokobnih sanjariah“, primietih mu uzamši ga za ruku.

On se prignù i spusti glavu svoju meni na rame. „O nisu to sanjarie, nisu; uvjerit ćeš se do mala i sám, da je živa, gola istina sve, što čuo budeš od mene. — Reko bi sada i sam, da te je sudbina dovela ovamo baš u ovi čas, da grozovitu tu tajnu odkriti mogu još komu živu prije, nego podjem s ovoga svieta. Odkako primih ime grofovah V. . . ., nespadam već medju žive; neima mi već mjesta medju njimi.“ — Težko uzdahnù, a zatim nastavi dalje: „Neću te mučiti dugim dosadnim pripoviedanjem o ljubavi našoj, — tà te su priče većinom jednake posvuda. Nego vidio si, izkusio si i sám, kako ti je bilo, kad si andjeoski onaj kip ugledao; pak prosudi kako je sretan, kako blažen bio onaj, komu se je lice ono smiešilo, komu su pogledi onih očiuh bili namienjeni, ah, komu su rumena ona usta šaptala: „Tvoja sam za uviek!“

Zašutì opet, obrisà suzne oči, pak do mala nastavi ovako: „Jelena, jedinica u otca i posliednji odvjetak staroga plemena grofovah V. . . ., življaše, kad se spoznadoh š njom, u P. kod rodbine svoje. Otac joj, obrstar u vojsci cesarskoj, biaše onda u Italiji. Jedan pogled biaše dovoljan, da nam se upališe srca, da se razumiesmo, da se sjedinismo za uviek. — Vidismo se i ljubismo se, — šta ću ti kazivati više? — eto ti u dvie rieči sve! — Nego, kao što ljubav nepita nikada, smije li, nesmije li, tako je i nerazborna, nezna se kriti, nezna čuvati tajne svoje pred svietom. Zatravljeni nasladjuju se u zamienitu gledanju, a zaboravljaju obazirat se oko sebe. — Tako i mladjahna naša ljubav, koje neizpoviedismo gotovo još i samim sebi, — znala se već i raznosila po svem gradu. Ali kleta boljarska oholost drži se tvrdokorno starodavnih svojih običajah — makar srce pri tom puklo, nemari ona, — samo ako se stara, zaprašena listina boljarska tobož neokalja. Moje je pleme mlado, — a plemenu grofovah V. . . ima već i preko trista godinah. Naša dakle ljubav smatrala se je kao grdna ljaga za starodavnu listinu grofovsku. — Otca ljubovce moje obaviestiše izpod ruke. — Jelene mi najedanput nestadè. — — To je bilo onda, kada ti prestadoše dolaziti pisma moja. — Jesam li mogao činiti što drugo, nego jedino misliti na nju? — Tako mi u strašnoj neizvjestnosti prodjoše dva mjeseca od prilike, — kad mi iznenada stiže pismo od tudje ruke. Biaše od otca Jelenina. Poziva me, da mu dodjem u ovaj dvorac. Ja pohitim odmah ovamo. Grof mi javi bez svakoga okolišanja, da je, želeći preprieĉiti neprilićnu ovu ženitbu, u potaji ovamo doveo bio svoju kćerku, da je ona od onda uviek bolovala, da je bojeći se, da mu neumre, sad se domislio nečemu, ta jest: obvežite se, reče mi, da ćete moje ime skopčati sa svojim, da mi se barem nezatare pleme, — pod ovim uvjetom, nastavi, pokorit ću se okolnostim, privolit ću, da Jelena bude vaša.

Što je meni stalo bilo do imena, ako samo zadobijem milu svoju. Ja obećah sve, što se je zahtievalo od mene, i grof uzè me za ruku, odvedè me k Jeleni, pače i ostavi nas na samu.

Nadjoh opet ljubovcu, ali promienjenu tako, da nisam kadar bio progovoriti rieči. U tugi svojoj zagrlih ju i poljubih; sirotica primi doduše moj cielov, ali mi ga neodvrati onom žestinom, kao što negda. Rumeni sa lica biaše nestalo; učini mi se, da u tielu tom neima više tople krvi, neima pravoga života, — studen kip od alabastra ležaše mi na prsima. — U žalostnu stanju nadjoh svoju Jelenu, nego nisam sad imao kada razabirati o tom, grof bo se do mala vrati, odazva me, da i ja podpišem izpravu, kojom me posinjuje.

Kad to svršismo u sobi njegovoj, reče mi: „Oprostite se sad još za koji čas sa nevjestom svojom; podjite u P., i uredite tamo čim prije svoje poslove; ja ću medjutim sve, što je potrjebno, prirediti za vjenčanje vaše, što iz mnogih razlogah želim, da obavimo ovdje u samoći. Tà i diete će mi se valjda oporaviti sada, kad vidi, da joj se izpunjuje, za čim je ginula. Od ovoga časa smatram vas kao sina svoga.“ Zagrli me. „Sretno mi dakle pošo, sinko, i sretno mi se vratio!“ Poljubi me i odpustì.

Što srce želi, to rado i vjeruje. I ja sam kruto se nadao, da će mi Jelena sad brzo ozdraviti; zato, pun ufanja i radosti, pohitio sam

k njoj, da joj kažem, što sam od otca joj čuo. Pri kazivanju ovom zažari se opet prviput bliedo njezino lice, i već ponešto toplije odvrati mi poljubac; ali ipak bila je još sveudilj, kao da polu bdije polu sniva, i kao da se boji probudit se, da joj nebi nestalo liepoga sanka. — U tom začù se štropot od kolah, i ja se sjetih, da mi valja na put. Kad ju sad još jedanput zagrliti htjedoh, pádè mi oko vrata, poljubi me, sretna i vesela, kao što negda. To me još većma ukriepi u nadi da će mi mila, čim primimo sveti blagoslov, sasvim preboljeti bolest i zaboraviti tugu dosadanju; zato sretan i presretan sjedoh na kola, koja me za nekoliko urah prebacišc u P. . . —

(Dalje drugiput.)

ZLATOKOSA PREMICA.

Vidjeh dievu zlatokosu;
Zlatne prame oko glave
Našušuri, nježno prosu —
Mjesec — reć bi — dvor si pravi.

A pod kosom spazih lice,
Lice bielog od mramora,
Ladno, mrtvo, bez dušice,
Ko snieg mrzli povrh gorah.

A u mrzlu sniegu vidjeh
Mrtva, crna dva ugljena —
Sve mi tielo čam obidje
Videć život u kamena.

Sad ručicom nježnom, sitnom
Razturila kosu s čela
I zenicom žarkom, mitnom
Oganj sipat započela.

I zubiće pomolila,
Zarudio mramor bieli,
S dragim draga proslovila,
Te se mramor poandjeli. . . .

Jaoh čuda od ljepote!
Zapanjih se, prepadoh se . . . . .
Al je ljepša i od ote
Moja dika crne kose.

Kriesničar.

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

I.

Tatre, ti neoborivi zidovi slovenskoga naroda, zavile se od nebotičnoga vrha do podnožja u snježno ruho. Večernje sunce izlilo je miliune zviezdah raznolike boje po njih; a one strme ponosito, razsvietljene, tamo, gdje jih božja ruka u početku vjekovah postavi. Hladan vjetar, pravi navjestitelj nastale zime, razduvao se od Tatrah po širokoj slovenskoj zemlji, a večernja zviezda svjetlucala već na zapadu, hiteć za žarkim suncem. Krasna biaše večer, ali njezin kras nije zanimao ljude, već oni pobjegoše u tople svoje komorice i pokraćivahu si kod ugrijane peći, u domaćem milom kolu, dugu večer kratkimi pripoviedkami.

Ubogi ljudi! Blaženo li živite u svojoj jednostavnosti. Pokojnim srcem, mirnom sviešću, jasnim licem laćate se težka posla, koji vam pribavlja skroman dođuše, nu tihim pokojem ugodan život. Koliko jih imade, koji bi ovu vašu tihu zadovoljnost spremni bili amieniti za bogatstvo, sjajnost i umjetnosti, ali se za tu nezahtieva ovac nego poštenje, ne izpraznost, već plemenito srce, ne bogata nanost, van čistoća i iskrenost duše.

Vjetar zaduva jače; zviždajuć kroz granje drveća i pozatvoriv nemarnoj gospodarici štropotom prozore, požuri se, ostaviv varoš i kuće, na prosto polje, gdje ga neprieči nikakav odpor.

Na kraju varoši vidimo eno neku visoku osobu, koja uzprkos cičoj zimi i silnu vjetru hrabreno napried stupa. Duge joj kose vjetrom plivaju, a okrajak haljine, kojom je zaodjevena, vije se poput barjaka uz stranu. Širak navukla je duboko na oči, lice, u koliko se u mraku razabrati dade, sakrito joj je plaštom, da se samo krieseće se izpod širaka oči opažahu. Mora da je jošte mladih godinah, jer se čini, da joj je silni vjetar samo malom zapriekom u hodu.

Kakova li to osoba? — Što tu sama izgleda u studenoj noći? Stupi nekoliko koračajah napried, zatim stane i sklopiv ruke kao na molitvu, obrati lice pram zviezdatom nebu i progovori žalostnim, turobnim glasom:

„Milko moja, ti ures svieta! zašto imadeš takovo nebesko oči?!" —

Timi riečmi se baci na bieli snieg, te si hladi, odgrnuv plašt, nutarnju vatru.

Sada već možemo upoznati u njem krjepka mladića. Rumeno mu lice vatrom gorilo, a oči nepokojno strielale po noćnoj tmini.

Oj tužni mladiću, badava išćeš da se razhladiš u studenoj noći, kad u tvojih prsiuh plamen bukti; badava tražiš u tišini pokoj, kad ti srce u grudih nemirno bije.

Mladić se digne i podje dalje; od kućah mu se ozivaju koraci, a uzdasi mu se s vjetrom sprijateljuju. — Jednom ulicom prodje, a u drugoj stane pred nekom kućom. Časak stoji zadubljen, a onda počme tiho govoriti:

„Ovdje dakle počivaš mila moja! Angjeli straže nad tobom, da ti liljan — tielo nikakav dah, nikakav uzdisaj, nikakvo perce nedotakne; da ti nebi tko blage sanke uznemirio, kojino poput leptirah igrajuć nad tobom letaju. Jer si nevina kao liljanov kalež, koi uzajmi svoju dražest od neba; jer ti je sviest čista poput vrjela, u koje jošte nepade nikakav listak, nijedan prašak. Ah, da moje srce tako tiho kuca, da moja krvca tako mirno žilami teče, da se moja prsa tako lasno dižu, da su moji uzdasi tako lagani, kao moje krasne Milke! — Oh da bi — ali dosta. — Biahu časovi, zlati časovi djetinstva, kad još nisam gledao u tvoje nebojasne zviezdice —, dok još nisam vidio tvoga rumen-lišca; biahu časovi, zlati časovi, kad sam i ja pokojno legao u krevet i blagim mirom ustao s njega: nu sada, sada, kada pado s vatrenih tvojih očiuh u moja prsa iskra, koja plamenom uzbuknu, sad mi se nepribližaje više tihom noćju blagi sanak, nit me ob dan prati radostna ćud, samo žalost, samo tuga mi je danju i noćju drugaricom. — A tebi se možda, zlata Milko, sladko o meni sniva. — Ah ne, ne, netrapi svoje nježne grudi tom uništujućom vatrom, već živi nevino i pokojno poput nježna, nedužna djeteta — ne kao tvoj Bogdan."

Tuj se zamislio mladić u duboke misli. Nečuje kako vjetar huji, niti štropot prozorah, niti glas noćnog stražara već si sám u sebe zadubljen utvori svoj vlastiti sviet, a u njem misao na misao.

Vjetar je malo popustio, zviezdice se sakrile za crne oblake, a noćni stražar već oglasio jedan sat, kad Bogdan stadè kao izza sna tihim glasom pjevati:

Ti već spavaš Milko moja,
Već te grli sladki san,
A ja tužan bez pokoja
Bdijem, bila noć il' dan.
Spavaj sladko, Milko moja!
Sladkog želim ti pokoja.
Spavaj sladko, laku noć -
Milko, bog ti u pomoć!

Turobni glasovi se razliše po noćnoj tišini, a on izčezne u tami, blagoslivljajuć kuću Milkinu, blagoslivljajuć mjesto, gdje ona počiva.

II.

Krasan je život mladićev, jer živi u svibnju svoga života, jer živi u dobi, u kojoj nezna, rekbi, za tugu, kad se mladu sve mlado pričinja. Starac, svojim mnogoljetnim izkustvom, svojim važnim pogledom i siedom glavom bùdi u nami počitanje; mladić nas sili svojom čvrstom voljom, svojim plamtećim srcem, i uzvišenim duhom da mu se divimo, jer nadvladjuje muževno sve moguće zapricke i protivštine. Vidili ste oblake, kako nad svietom plove: to vam je volja mladićeva; vidiste li vječne hridi: to vam je sila mladićeva, kad mu se duh okupao u čistom, posvećenom plamenu oduševljenja za svetù stvar. Jao pako, kad se ti plahi oblaci sukobe u svom teku, kad se more od neizmjerna dna uzburka, i kad se pećine gibati stanu u vrieme potresa, kada sve proriče silnu oluju: tad nam se prikazuje unutarnje stanje Bogdana Zabojskoga, kojim se jučer upoznasmo; tad si možemo predstaviti nemir duše njegove i uzburkanu njegovu ćud. Ta on je osjećao vječnu vatru čiste ljubavi, jer se njegov pogled utopio u nebeskom čaru Milkinih očiuh, a nezna, što će mu tamna, nesjegurna budućnost donieti, — spas ili propast.

Bogdan Zabojski biaše siromak dječak. Težnja za znanostmi i nada ljepšoj budućnosti iztrgnuše ga iz naručaja milene si majke i otačbine. Poput mlada orla poleti pod Tatre u mjesto Lubinov. Kano što se pupoljak razvija u krasnu ružu i iz dražestna kaleža miomirisom napunjuje okolicu, kad se svibanjska rosica na njegove listke spusti: tako se razvijao i Bogdanov mladjahni duh, jer je gojio znanosti, za kojimi je lebdio, jer je obljubio narod, kojemu je posvetio srce svoje. Ali kano što ruža klone i uvehne, kad joj ljubimac slavulj na nju sjednuv o ljubavi pjeva, tako je i srce Bogdanovo klonulo pod čuvstvom nesretne ljubavi. Ljubio ju cielim srcem sa svom odanošću. Pa zar nije ona vriedna bila njegove ljubavi? Mladjahna, baš u svom razcvietanju najkrasnija, visoka, neko počitanje uzbudjujuća, nevina poput daha angjeoskog i ugodna kao tihani vjetrić svibanjski. Nemoljaše je naš Bogdan o ljubav, nije klečao pred njom na koljenih, — te mu njegov ponos nebi bio dopustio i njegova jednostavnost — samo jedan put se susretnu oči, a srce djevojčino poče jače kucati; samo jedan njezin pogled, a u prsiuh mlàdićevih stane bjesniti strašna oluja; jedan kratki razgovor, a srca obiuh biahu u takovu skladu kao sborovi angjeoski u nebu.

Jednom reče joj Bogdan, kad su kod bliede svjetiljke zajedno sjedili:

„Milko, ti si moja za na vieke!“

Bielo lice djevojčino probije rumenilo poput rane zorice; neotvori doduše usta, ali oči su razumljivo odgovarale:

„Tvoja, tvoja do smrti i po smrti!“

Vatreni mladić savije svoju ruku oko vitkoga stasa djevojčina, ona nije branila; on ju pritisne na silno bijuće srce — htio je približiti svoja usta k sladkomu kaležu ljubavi, k rumenim ustnicam, nu ona se izvine poput ribice s rukuh mladićevih. — Biesna vatra proleti prsmi junakovimi, ali ga je Milka jednim jedinim pogledom ukrotit znala. Milo ju pogleda mladić te joj prišapne:

„Ljubezna moja Milko! Tako mi je ugodno, tako milo o tvom boku. Nu kaži mi, zašto mi je ipak srce toli nepokojno, kano da se nečesa boji. Dal to možda slutnja nekakovu zlu? —“

Tu se junak duboko zamisli — težka bol mu obuze dušu.

I Milka se malo zamislila i motrila šuteć Bogdana, nu naskoro se sladko posmjehne i reče tješeć ga:

„Što te žalosti, dragi moj? — Kakovo bi nas zlo stići moglo? — Dobri bog odvratit će od nas svekolike nepogode!“

„Jeste“, odvrati Bogdan, „bog je dobar, nu ljudi zaboraviše već od davna na njegovu dobrotu; životare samo kukavno na ovom svietu, samo za blistećim se zlatom hrle; višjih čuvstvah nepoznadu, već robski služe podloj sebičnosti.“

Što nam je stalo do ljudih, Bogdane! Neka traže zlato — mi ćemo se ljubiti“ doda tišjim glasom, „pa ćemo biti blaženi u svojoj ljubavi.“

Bogdan, koga biaše u stanju samo jedan ljubezan pogled Milkin uzpokojiti, sjedjaše jošte i sada žalostan. Kao u snu izvinu mu se rieči:

„Ti si bogata, Milko, ti imadeš takodjer zlata.“

„Nerazumijem rieči tvoje, mili moj!“ odvrati djevojče.

Tu skoči mladić i popadnuv splašenu djevojku za ruku, reče joj prijazno:

„Milko ljubljena! Ja sam siromašan na novcu, a ljudi nedrže sada mnogo naplemenitost i znanje. Ti si bogata, ti si i liepa. Ah da dodje mlad kakav prosioc, isto tako bogat —“ pustiv ruku Milkinu i odstupiv nekoliko korakah od nje, doda: „i da umoli Milkinu ruku —.“

„Nebi mu ju dala“, pretrgne mu rieč djevojka.

„Znadem, angjele moj! da ti tako misliš; ali tvoja tetka, tvoja skrbnica —.“ Opet umukne i baciv se na sjedalo, mislio je te mislio, kan da će prodrieti u tamnu budućnost, kao da će iztražiti odluke božje.

Djevojka umukne takodjer, kan da je htjela napomenutu od njega okolnost uvažiti, napokon reče kroz plač:

„Bogdane! Nebudi raztužen! To se neće dogoditi, to se nemože, nesmije dogoditi — neće k meni nikakav prosioc.“

„Bilo tako!“ ozove se on. Srce mu kod tih riečih jače kucalo, a u glavi mu se vrtile bujne misli.

Na jedanput pako stisne šake, kan da će sama sebe nadvladati, te reče, približiv se k zamišljenoj djevojci:

„Ufajmo se u boga i položimo u njegove ruke svoj udes. I onako smo preslabi da vladamo svojom sudbinom.“

Kano da će moliti, sklopi ruke; a i ona pogleda liepima svojima očima prama nebu, moleć valjda blagoslov za svoju ljubav.

Mukom mimoidje čas, a zatim se Bogdan, obrativ se prama njoj preporuči:

„S bogom Milko, čuvao te bog!“ Time ode.

Milka ga sprovadjala očima, dok izpred njih neizčezne. Polu upokojena sjedne k poslu i zadubi se u bezkrajnih mislih. O kom li misli?

III.

Dan prodje za danom, nedjelja za nedjeljom, već se stopio snieg po livadah a trava se zelenila i listići se već razvijali po stablih.

Blago sunašce razlilo po zemlji nebrojene svoje trakove, a ljudi grnuše iz zimskih svojih staništah, da se osunčaju i čista se zraka opet užiju nakon duga vremena. I Milka prodje u vrt; crnim liepim odjelom biaše odjevena, kose joj se razpletene razlile niz ramena. Krasna biaše u obrazu, a tiha žalost mu još većma uzvisi čare. Nebojasne njezine oči zakališe gorko suze; sjednuv na sjedalo, osloni nježnu glavicu o ručicu i stane niema razmišljati. — Tko da dostigne uzlet njezina duha? Velik je taj sviet, nu duh nenalazi utjehe u njem, on se diže nad njega u nove krajeve, u sviet, koi si sám stvori.

Podobro vremena mine, dok uzdigne liepu glavicu, da se suznim okom naokolo obazre, jer valjda koga izgleda. Slab uzdah joj se izvine iz dubine grudih. Taj pogled, taj uzdisaj morao bi bio pećinu ganuti.

Što ti je krasna Milko, da ti pogled tako mutan? Srce mora da puca onomu, koji te vidi u tuzi! Imade li liečnikah, koji da ti izlieče ranu u tvom srcu?!

Opet se nasloni i hoće da se raztopi od tuge. Za kim čezne, eto usta šapću:

„Oh, gdje si moj Bogdane! Da mogu svoje jade izliti u tvoja muževna prsa!“

Ustne se prestanu gibati, jer iznova zaroni u ponor mislih. Valjda snivaše o prošlosti, ob onih časovih, koje od prvog spoznanja sa Bogdanom sprovela, pa ova uspomena probudi u njoj tim nesnosljivije čeznuće za njim.

Iznova se ogleda, nu vidi samo pomladjujuću se narav i čuje samo cvrkutanje pticah.

„Blažene vi ptičice, jer počimlje proljeće, a vi ga srdačno pozdravljate. Ali meni dira sunašce u bolnu dušu, meni proljeće nije na utjehu, već mi donaša gorku tugu!“

Tišina nastade; samo vjetrić zašušti, kan da će objaviti, da nije samotna; samo su ptičice žvrgoljale kan da ju pitaju: što ti je? gdje te boli? —

Naglo se otvore vrtna vrata, na što skoči radostno djevojka, hoteć pohrliti svomu Bogdanu u susriet, ali u nadi prevarena, padne natrag na sjedalo.

Tetka njezina, ona bo to biaše, pristupi k njoj i pogledav joj u lice, upita ju:

„Šta ti je Milko? Što ti fali, da si tako turobna?“

Djevojka se malo posmjehne i odvrati:

„Draga tetko! Uspomena na prošlost a slutnja neka u pogledu na budućnost me malo raztuži, nu to će proći.“

„Pa bi se radi toga žalostila? — Ta tko je sretniji od tebe? U najljepšoj si dobi života, a sreća ti je prijatna; — slušaj, imadem ti izručiti pozdrav —.“

„Od koga?“ zapita znatiželjno Milka.

„Od gospodina, što je upravo bio kod nas. Jer te vidjè samotnu i u sebe zadubljenu, nehtjedè te buniti, nu nemogav otići, da te nebi bio dao pozdraviti, umoli me učtivo, da ja to na se uzmem. — Naskoro, reče, će nas opet posietiti. —“

Kada tetka svrši govor, čekaše na odgovor, nu uzalud.

„Pa se niti nezahvaljuješ na pozdravu?“

„Mišljah, da ćete dalje govoriti; — hvala liepa!“

„Raztrešeno djevojče! — A kako ti se dopada taj mladić?“

„Dobro!“ će Milka hladno.

„Kako mislim, to je već pravi čovjek, ima liepo izkustvo, jer je mnogo putovao. Pa je takodjer premoguć.“ Time uzme Milku za ruku i gladeć ju po licu, doda: „S tim bi moja Milka već sretna biti mogla, zar ne?“

Milkino se lice zacrveni; slabim od straha glasom, kano da se utiče u milosrdje, reče staroj tetci:

„Tetko, ta jošte sam premlada!“

„No, no, diete moje! To nemora upravo danas biti; sve u svoje vrieme. Idemo u sobu, razgovarat ćemo se, da nebudeš samotna.“

Tetka prime Milku za ruku i odvede ju u stan. Baš se zatvoriše vrata za njima. Mi ćemo se pako tom novom osobom, koja sada na pozorište stupi, pobližje upoznati.

Milkina tetka, gospoja Hradkovskieva nebiaše nimalo bolja od gospojah sadašnjeg vieka, a i u ničem različna. Bogata udovica bez djece, uze Milku po smrti njezinih roditeljah skupa sa i metkom pod svoje pokroviteljstvo, i dade ju u svemu naučati, što biaše potrebno za njezin staliž. Starala se za Milku kao za vlastito diete; dakle kao majka, skrbnica i odgojiteljica imala joj je i savjetovati, osobito u najvažnijih časovih života, od kojih zaslužuje udaja u djevojačkom životu najveću pozornost. — Gdje nebi volja djevojčina sudarala sa njezinim savietom, znala ga ona liepim načinom izvesti. Svojom osobnošću si pribavi tolik ugled, da je Milka, posluhu priviknuta i od naravi ponizna, rado se podvrgavala njezinoj volji i bez odvlake saviet primala. — Gospoja Hradkovskieva opazila je, da Bogdan nije nemaran prama Milki. Znala je takodjer za njihove sastanke i pazila dobro na cielo njihovo ponašanje; ali zaprieke jim stavila nije nikakove, misleć, kao obično žene, da je to sreća u djevojke, kada čim više mladićah štovalacah imade. A kad se je slika Bogdanova sve dublje utiskala u dušu Milkinu, onda se oslanjala o svoj ugled i vlast, izbiti joj mladića iz glave, i sve urediti po svojoj volji. Dali joj to podje za rukom? — Vidit ćemo!

Jaroslav Čermak.

IV.

Divni li su podtatranski krajevi!

Uzpni se na Tatru ili na Krivanj, pa ćeš vidjeti izpod noguh zelene vrške, livade, pokrivene preljevajućim se baršunom ti se slikaju pred očima sa svojim bujnim cviećem. Varoši, gradići, sela leže raztrešeni pred tvojim okom.

Nu sidji dolje s vrha ponositog Krivanja, sprodji se po gorah i pećinah slovenskih, pa ćeš onda istom pravi pojam imati o divljoj divoti ovih krajevah.

Tu ti stoje ogromni dubovi i bukve, tuj se zeleni razgranjena lipa i vazda svježa jela, tamo spustila svoje listove žalostna breza. Ovuda se prostire cvjetna livada, onuda žubori potočić, a u dnu se protežu kao vječiti stražari ovih krajevah gole hridi. Kolika li krasota!

Ele vam liepo tihi stanovnici ovoga kraja; vi živite u raju, iz kojega prvi ljudi izagnani bješe!

„Što u raju? Da u raju — punu djavolah! —“

„Doista, liepi su to krajevi, ali kad moramo u njih teško raditi!“ Tako se ozivaju ondješnji stanovnici, potišteni biedom i nevoljom.

„He nešto si pridjelam, nešto prikradem; evo tako životarim.“ Ovako nam podvikuju čili momci slovenski.

„Valašku u ruku, „„od zeme a po zabučky““, to je naš život.“ Tako se hvale momci, osobito kad si zapjevaju:

„Popijaj, popijaj,
Nekradni, nezbijaj:
Čerta napopijaš,
Keď si nenazbíjaš.“

Vriedni su ljudi sažaljenja, kad pod jarmom biede izmučeni, nevoljom iztrapljeni, slobode lišeni, medju starovječnimi jelami i bukvami traže slobodu, blagostanje i polakšicu brigama.

Poglednimo u njihove krugove i upoznajmo se malo s njimi.

Biaše te svibanjska večer, kad se šest junakah dogovaralo u tamnoj šumi poput njihovih mislih, uz vatru, plamom bukteću kao njihove mladjahne grudi. Zelene košuljice, lahka kabanica, širok šešir, čemer, a za njim nekoliko noževah, lahki opanci, u desnoj ruci valaška i o lievom boku viseće cjedilo: to ti je njihovo odjelo. Visok stas, blied nu ugodan obraz, duge kose, zamišljenost, kroz koju kad kada prosine koja vesela misao: to su ti njihova svojstva.

„Mato, daj ovamo taj vrč“, ojavi se jedan, „danas smo ga zaslužili.“ Svi nategnuše redom.

„Paljenka pokriepljuje malo čovjeka“, doda drugi, zatim sjedjahu opet zadubljeni.

„Grom mu ubio majku ćifutsku!“ pretrgne tišinu Janko, koji biaše valjda njihovim vodjom. „Zašto ga nisi ošinuo tom valaškom, da bi bio za uvieke usnuo!“

„I da nebi nikada više varao siromašnih ljudih“, doda Mate.

Andrija, koga je to pitanje išlo, od govori:

„Nebi mi bio uteko, da nas nebi bio taj štropot razćerao.“

„Ništa zato“ će Janko, „drugi put ti neuteče; sada pako ajdmo za poslom!“

Svi momci skočiše poput jelenah na noge i izčeznuše medju stabli: samo šuštenje granja označivalo je pravac, kojim udariše.

* * *

(Dalje drugiput.)

Jaroslav Čermak.

Životopis sa slikom. *)

Kad već veličanstvena osnova, vještačko izvedenje pojmljene pomisli i neutrudljiva uztrpljivost označuju pravoga umjetnika, te mu bude nastojanje lovorikom ovjenčano, to biti će slava još veća slikaru, kada crpi iz svoje narodne povjesti, te u njoj isće oduševljenje i predmetah za svoje umotvore. Takova umjetnika, komu svaki potez izrazuje vatreno domoljubno oduševljenje slavi Slavjanstvo u Jaroslavu Čermaku. Rodi se g. 1851 u Pragu na 1. rujna. Nećak je dra. Jos. Jul. Čermaka, bivšega profesora fiziologije na sveučilištu bečkom, a sin velecienjenoga liečnika pražkoga dra. Iv. Konrada Čermaka. Već za rana očitovà mladi Jaroslav svoju naklonost k slikarskoj umjetnosti. Dočim mu braća izvrstnim uspjehom pohadjahu učionu, biaše naš Jaroslav prisiljen radi neke nožne bolesti kod kuće ostati; tu se se bavio risanjem i slikanjem. Nu kako biaše sve krasno i njažno, što proizvedoše malašne mu ručice! Takav talenat morao je probuditi već po prvih svojih proizvodih pozor onih, koji dodjoše š njimi u bližnji doticaj. Blumauer iz Jegra rukovodio je prvi njegov nauk u risanju; zatim preuzmu pazku na njega Koller i Franjo Čermak, nu na skoro nadkrili mladi taj umjetnik svoje učitelje, te stupi godine 1847. u slikarsku akademiju pražku, gdje sgotovì sliku: „Marij na razvalinah Kartažkih“ i jedan karton: „Ubojstvo drugovah Vallenšteinovih u Jegru.“ U umjetnopovjestnih naucih slušao je A. H. Springera, sada profesora poviesti umjetnostih u Bonnu, koji stanovaše za onda a kući veleizobražene i umne gospoje Josipe Čermakove, rodjene Wessely. Riedkom brižljivošću i pazljivošću skrbljaše ova izvrstna gospoja za duševni i tjelesni boljak svoje djece, kojim rano otca smrt ugrabi; umjetnosti i znanost dobije po njezinu nastojanju izvrstnih, obdarenih muževah.

Poslje god. 1848. dadè se Jaroslav na putovanje u družtvu sa majkom si i sestrom Marijom, sada kneginjom Czartoryskievom pohodì umjetničke škole u Monakovu i Düsseldorfu, upozna se s Kaulbachom, Kornelijem i Lessingom i stupi u Antverpsku akademiju, jer mu nezadovolji sàma njemačka umjetnost. Tuj dobije pod ravnateljstvom Vapperovim prvu nagradu za slikarstvo. Ohrabren liepim tim uspjehom, predstavi se Louis-u Gallait-u u Bruselju, strogu sudiocu, komu bi riedko koji vještak zadovoljio; nu umotvori našega Jaroslava mu se tako dopadoše, da ga je pozvao u svoj atelier. Sav se umjetnički sviet začudi nad tolikom, mladu umjetniku, izkazanom ódlikom, kad se stariji umjetnici uzalud za takovo častno mjesto otimahu.

Malo zatim izložena u Bruselju slika: „Seoba Slovakah“, probudi pozornost istoga kralja belgijskoga. Našemu umjetniku padè riedka čast u dio, da se je predstaviti imao kralju, velikomu podupiratelju umjetnostih, a sada krasi ta njegova, baš vještački izvedena, slika kraljevu privatnu galeriju.

Izza kako je god. 1850. sa dri. Lad. Rieger-om i A. H. Springerom proputovao Holandezku, boravljaše nauke radi u Normandiji i dodje napokon u Pariz, gdje se i stalno nastani. God. 1858. proputovao je Moravsku, Slovačku, Hrvatsku, Dalmaciju, Hercegovinu i Crnu goru, na korist svojoj umjetnosti, sabirajuć množinu zanimivih predmetah, kao narodna oružja, spravah, nošnjah itd.

Praćen mladim svojim učenikom, slikarom Huttary-em dodje god. 1862. opet u Dubrovnik od kuda nastavi svoje jugoslavjanske studije. Boraviv u Cetinju, gdje ga prijazno primiše, naslikà umjetnik u naravnoj veličini obitelj kneževu. ove se slike dopadoše veoma u Bruselju i Parizu. (I ovih danah u zl. Pragu.)

Uzprkos dugomu boravljenju u tudjinstvu i svagdje mu izkazane slave ostà Čermak vieran svojoj narodnosti i Slavjanstvu. Predmeti njegovih umotvòrah crpljeni su većim dielom iz domaće poviesti, na koju se podao žim žarom rodoljubstva, te mu proizvadja majstorska ruka ko čarobijom krjepke slike starih domaćih junakah.

Najkrasnije su slike našega umjetnika: „Taborite branc neki klanjac“; „Žižka i Prokop čitaju sv. pismo na vojnih kolah“; „Pjesnik Lomnicky pjeva kao prosjak na mostu pražkom“ (u grofa Černina); „Ribari normanski čitajú sv. pismo;“ „Episoda s protureformacije u Českoj izza bitke na bielom brdu“ (u gosp. Zanga u Beču); za tu sliku dobije u Bruselju zlatnu kolajnu; „Žudijsko staro grobje u Pragu“ (u austr. družtva za umjetnosti, travnja 1858., 8000 franakah); „Prizor iz 30godišnjeg rata“ (takodjer ondje travnja 1858. 6000 fran.); „Djevojke pred crkvom“ (takodjer, travnja 1858.)

Od osobite je krasote izmedju djelah, za koja mu pružahu predmetah putovanja po Jugoslavjanstvu: „Bašibozuci ugrabljuju jednu hercegovačku ženu.“ Za otu sliku, kojoj se divila Belgija, Francuzka i Njemačka ko kakovu čudu, podieli mu kralj Leopold vitežki križ belgijskoga reda.

Jeseni god. 1863. proputovà Čermak po treći put u interesu svoje umjetnosti, Dalmaciju, Crnu goru i Hercegovinu, te se još bavi u Dubrovniku. Osobiti odlikuje toga veleizobražena i ljubezna umjetnika: što je pravi slavjanski rodoljub, što štuje izvanredno milu si majku, ljubi srdačno svoju braću, a i prijatelju pruža sućutno srce.

Iz Dubrovnika odputovat će u Rim, gdje ga jošte nebiaše. Nadati se je, da će u vječnom gradu stari umotvori podbosti taj veleum na nove izvrstne radnje.

*) Iz prvog svazka našeg lista „Slavische Blätter.“

GLASOVI.

Iz Beča.

* Glasoviti liberalni bečki list. „Reform“ piše: Napomenuti po nami tako zvani magjarsko-hrvatski program, štono ga je priobćila pražka: „Politika“ probudio je svakako nešto pozornosti, dok nebì dezavouiran po najvažnijih iz medju onih muževah štoga po tvrdjenju „Politike“ podpisahu. Nama (Reformi) takve publikacije zadaju pravu bojazan s toga, što iste u sadanjih i onako kobno poremećenih odnošajih, nemogu koristiti ni učem, već samo škoditi. Ta neka se za boga u ov čas, gdjeno se radi o sazovu sabora ugarskog i hrvatskog, nedira nikako u ozbiljnu tu stvar, da se nebi ni ovaj ni onaj povriedio, te da se nesmute čuvstva ni dusi. Neka si svatko k srcu primi slovo Déakovo: da nitko nije ovlašten govoriti u ime zemlje.

* „Wanderer“ javio je dne 12. o. mj. da će se sabor hrvatski sazvati na vrieme medj 17. i 24. travnjem te da će se za nekoliko danah razpisati izbori. Ujedno javlja, da o sazovu ugarskog sabora neglasa ovom sgodom ništa.

Da će se izbori za naš sabor skoro razpisati, o tom nema dvojbe, budući da je Njeg. Veličanstvo izreklo želju da se hrvatski sabor u proljeću sastane; kombinacija ta radi razpisanja izborah dakle nije težka bila; nu opredieliti — reć bi — dan na kojem će se sabor sastati, to je velika drzovitost! Jer tek onda kad se izbori razpišu imati će njeg. preuzvišenost, hrvatski kancelar, predložiti Njeg. Veličanstvu dan na kojeg da se sabor sastane. To pako nemože dosada još nitko znati, dakle niti „Wanderer“.

Švajcarska.

* Vieće savezno dokinulo je naredbu po kojoj poljski bjegunci nebi se imali pustiti preko granice već sa pašušom viziranim po švajcarskom poslaniku u Beču.

* Marian Langievič stigô je sretno u tu slobodnu zemlju i stanuje u Villi Broetberg kod Zürich-a. Odanle se zafaljuje gospod. Škrejšovskomu, uredniku pražke „Politike“ na njegovoj pripomoći, pruženoj političkim bjeguncem poljskim.

Amerika.

* Iz sjeverne Amerike javljaju se neprestano nove pobjede Unionistah. Isti zauzeše već južnu Karolinu, Georgiu i Floridu a time su Konfederalci odtišnjeni skoro sasvim od atlantičkog mora. Po tom je konačna pobjeda Unionistah bezdvojbena i to za malo doba. — U neprilici svojoj Konfederalci hvataju se za skrajna sredstva. Tako zaključi kuća zastupnikah u Richmond-u, neka se oboružaju Crnci. Ali već dan poslje odgodì senat izvršenje tog zaključka na neizvjestno vrieme.

Oglasi svake vrsti primaju se i nađi će uzpješno razširenje po cieloj Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, nadalje po Sloveniji, Istriji, po Srbiji, po Bosni, itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put 10, drugi put 8, a treći put 6 novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno 30 nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu„ plaća se za svaki redak 20 novč.

C. kr. privil. prva amerikanki i englezki poveljena

Anaterinska voda za usta

od

J. G. Popp-a, uvježbanog zubnog liečnika u Beču;

prvo Tuchlauben br. 557.

sada grad, Bogner-ulica br. 2.

naprama štedionici.

☞ Ciena bočice jest 1 for. 40. Spremanje novč. 20. novč.
Dobiva se u svim ljekarnam bečkim, kao i u svim mirisarnim trgovinam.
U jugoslavjanskih pokrajinah kod dole naznačenih tvrdakah.

C. kr. izlkj. priv. zubno tiesto
ciena 1 for. 22 novč.

Zubno tiesto

za napunjivanje šupljih zubah

ciena 2 for. 10 novč.

Biljni prašak

za zube

ciena 63 novč.

Da se moja „voda zu usta“ već od više godinah kao najizvrstnije sredstvo za učvrstjenje zubah i ostalih ustnih častih obistinila, potvrdjenje je množinom objavljenih sviedočbah visoke i najviše gospode, kao i od strane visokoštovanih liečničkih glasovitih osobah.

☞ Da jeh **Anatherinska voda zu usta** na svietskoj izložbi g. 1862. odlikovana, u Inglezkoj kralj. velikobritanskom poveljom od krivotvorenja zaštitćena takodjer i u Ameriki istu obranu i izvanrednu dopadnost uživa, dokazano je putem dopisah u prvim listovim carevine, i ja netrebam istu dalje hvaliti.

S k l a d i š t a se nalaze:

„*Karlovcu* kod gg. Medera ljekara, i Benića trgovca;
„*Brodu* u ljekarni g. A. Gerarda;
„*Zagrebu* kod g. Hegedüs-a, ljekara, i g. Horaček-a, ljekara;
„*Varaždinu* kod g. Haltera ljekara;
„*Belovaru* kod g. Klebovića, ljekara;
„*Osieku* kod gg. Kariolović-a ljekar. i F. Masper-a.
„*Koprivnici* kod g. Verlia ljekara;
„*Mitrovici* kod g. Zeisbergera, ljekara;
„*Novom Sadu* kod gg. Grossingera ljekara, i Ferd. Schreibera.
„*Pančevi* kod gg. Grafa ljekara, Nikolića i netjaka;
„*Požegi* kod g. Csillág-a ljekara;
„*Zemunu* kod g. D. B. Joanovića;
na *Rieci* kod g. Mayer-Luzzatta;
u *Gorici* kod g. Tontoni, ljekara;
„*N. Gradiški* kod g. D. pl. Dieneša ljekara;
„*Ljubljani* kod g. Krašović-udove, i gg. Petrač i Pirker;
„*Nov. Mestu* kod g. Rizzollia ljekara;
„*Orovici* kod g. Jul. Schnabela;
„*Šibeniku* kod g. Ponlica;
„*Spljetu* kod g. I. d. Coena;
„*Trstu* kod gg. Serravalla ljek., K., Zanottia ljek. Xivcovicha ljek. Rocca ljek., J. Weisenfelda, Bondollinia ljek., Luigi et Lordschneidera;
„*Vinkovci* kod g. Boića;
„*Vukovaru* kod gg. Jak. Weissa, Th. Stanića, M. Kirchuma ljek.;
„*Bieloj Crkvi* kod gg. Božića i B. J. Popovića;
„*Vršcu* kod g. Hercoga ljekara;
„*Zadru* kod g. A. Mandla;
„*Senju* kod g. Accurtia ljek.
„*Celju* kod g. Baumbacha ljekara;
„*Mariboru* kod g. Auchmann-a;
„*Rumi* kod g. Milatinovića;
„*Čakovcu* kod g. D. C. Vojnovića;
„*Subotici* kod g. Milkoa;
„*Sisku* kod gg. D. Dierich & Wellnreiter-a;
„*Biogradu* kod g. Sekulića, ljek;
„*Križevcih* kod gg. Breyera i sina;
„*Glini* kod g. Haulika, ljekara;
„*Optuju* kod g. Baumeistera, ljek.;
„*Petrinji* u trgovini g. Schmid-a;

Slavjanska kavana

u Beču.

(u gradu, Singerstrasse br. 9.)

Ponizno podpisani uzima si čast p. n. gospodi Slavjanom, u Beču živućim, javiti, da je poznatu **slavjansku kavanu** (u nutarnjem gradu, Singerstrasse) iznajmio i posve iz nova uredio.

Budući da se je zato pobrinuo, da se samo **izvrstna pitja** u toj kavani dvore, da **slavjanskih listovah** u velikom izboru ima i da **podvorba** što **bolja** i točnija bude, stoga se ufa, da će steči podpuno zadovoljstvo i trajnu naklonost sve one gospode, koja mu čast izkažu da tu kavanu posiete.

A. Wallauer.

Cars. dvorska nürnberžke **kralj. trgovina robe.**

Kefice za zube,*)

radi svoje **izvrstnosti** u obće **renomirane** i **garantirane**, po naputku najglasovitijih zubnih liečnikah ovo-i-inozemnih, sačinjene.

Veliko skladište

kefah džepnih, za nokte, glavu, odjeću, česanje i frotiranje.

J. Ritter,

U Beču, Rothenthurmstrasse Nr. 16.

*) Za svaku zubnu keficu, iz koje štetinje izpadaju, prije nego što se priemu derati, dobije se u zamjenu nova.

MOLLOV

Seidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižke sveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k rodi u Beču.

Opomena. Buduć sam izkusio, da se seidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru obćinstva moj krivi podpis nose, te se tako, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvraćam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih seidličkih prašakah na razliku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je 1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Hertara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bressláuera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikahi kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Illoku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i l. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcich kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthlga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel.“

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravoga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukami rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, buduć se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenom, prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh naravi proizašla.

A. Moll,

ljekarnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

Karl Louis Posner

i drug u Beču,

preporučuju svoje bogato skladište svakovrstnog **papira** za **pisanje; risanje** i t. d., **pisaćih spravah** za **urede** i **pisarne** kao što i za **risanje**, sve uz najjeftniju cienu. Nadalje imadu podpisani cast objaviti, da se u njih nalazi glavno skladište prvog ugarskog priviligiranog zavoda za rastriranje, i tvornice trgovačkih knjigah od **Karla L. Posnera** u Pešti, da ima vazda veliki izbor svake vrsti

rastriranih poslovnih knjigah

uz tvorničke ciene i da se svaka naručbina točno i što bolje obavlja.

Karl Louis Posner & Comp.

in Wien, Rothenthurmstrasse, Oesterreichischer Hof Nr. 18.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 6. **U Beču, dne 31. ožujka 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Užasne zadušnice.

(Nadalje).

6.

Za trideset i šest urah bio sam obavio i uredio svoje poslove, i mogao sam, makar baš i kasno, drugi dan biti opet u dvorcu. Bilo je već oko ponoći, kad sam se vratio. Prozori bili svi tamni, jer me se još nisu nadali kući. Tišina, koja je vladala posvuda, biaše znamenje, da svi već spavaju. Zapoviedim zato kočijašu, da bez svake buke izpregne konje; sidjem s kolah, i kroz dvorište, mjesečinom razsvietljeno, stignem do svoje sobe; hodio sam tako tiho, da me nebiaše nitko opazio.

Moja soba bila je upravo naprema crkvici. Prozori bili su vasdan zatvoreni, s toga u sobi velika sparina; ja pohitim, da ih otvorim. U taj čas — ali u kapeli čuju se orgulje glasno i razgovjetno. Nevjerujuć svojima ušima promolim glavu na prozor, prisluškujem, i u istinu — nisam se bio prevario. — Sad zašutiše orgulje, i rieči, glasno govorene rieči—premda ih shvatiti nemogu, dopiru do mene. Napnem sve sile, slušam i slušam, nebi li što razabrao — ali uzalud — zamuknu sad posljednja rieč, i opet zaoriše orgulje. Sve je dolazilo upravo iz crkvice; sve je bilo tako, kao da se pjevaju zadušnice za mrtvaca. Sjajna mjesečina padala je tako na prozore, da nisam mogao pravo vidjeti, dà li je crkvica iznutra razsvietljena.

Tko bi sada — u ponoći mogao biti u kapeli? Ova me misao obuze; sto i sto pitanjah uzavriše mi u mozgu; stadoh zebsti i trnuti u svem tielu. Kao svladan neodoljivom silom nisam oka smetnuti mogao sa crkvice. — Sad na tornju udari dvanaest — i kao u jedan mah prestà, umuknù sve.

Premda sam nastojao i mučio se, nisam nikako mogao usnuti. — Jedva sam čekao zoru, nadajuć se, da će mi tko to riešiti čudnu tu zagonetku.

Bilo je šest urah u jutru, kad sam, nemogavši ni ležati više, a kamo li spavati, skočio sa postelje. Opet me nešto i nehotice dovuče k prozoru, opet uprem oči u staru kapelu. Nikakove promjene na njoj; sve, kao što biaše odprije. Silom se napokon odvratim, da se obučem što brže.

Oko sedme bio sam već pred sobom grofovom; reknem tù slugi, neka me javi grofu.

„Gospodin grof još spava“, odgovori mi.

„Moram k njemu. Idi, probudi ga“, primietim ja oštro i odvažno.

Starac odè mašuć glavom, a ja opet onaj čas k prozoru, opet upro oči u kapelu. — Tako sam se udubio bio u svakojake misli, da nisam ni čuo, kad se je sluga povratio; osviestio sam se tek, kad mi po drugiput reče, da me grof očekiva.

Nadjoh grofa na polak obučena. „Gotovo me je strah, što mi tako rano dolazite“, povika mi, kad udjoh u sobu.

„Kamo sreće, da se nisam još ni povratio; nebi ovdje noćas doživio i vidio bio onoga užasa“, odgovorih jakim glasom.

Grof, jaka inače ljudesina, silno se strese, čuvši to od mene. Bile mu zadrhtale ustne; htjede nešto pitati, ali nemogaše rieči progovoriti. Lice mu probliedi; oči ukočene u mene, kao da je želio čitati u duši mojoj.

Iz svega ovoga nisam mogao ino nego slutiti, da mu je znana neka tajna, i da ga ta sada muči, neznajuć, bi l' mi ju odkrio, nebi li. — Napokon zamoli me, da govorim.

Nemičuć se i bez ikoje promjene na licu slušao je pripoviest moju, dok najposlje nerekoh: „Nebiaše inako, nego upravo kao da su zadušnice za mrtvaca.“ — Pri ovih riečih zapanji se, klonu tako, da sam mislio, sad će se srušiti. Ovako postojà nekoliko časakah, zatim povika drhćućim glasom:

„A jesto li vidili, za koga su bile?“

Ja ga pogledah začudjeno, neznajuć, šta će.

„Ali dà“ — reče do mala — „tà vi neznate — niste nikad čuli —.“ Pogladi se dlanom po obrazu, odmaknu stolicu, za koju se je držao, i uzdahnuv podje do vratah i zaključa ih.

„Saobćit ću vam nešto“, reče povrativ se, — „mučati dulje nemogu. U tom, što ćete sada čuti, naći ćete ujedno i razloge, s kojih sam odustao od prve svoje nakane, i zašto sam vas posinio i pozetio. U našoj porodici imade starodavna priča, znana mužkim samo odvjetkom. Po toj je priči prije više vjekovah neka prababa naša, grofica V. . . zaboravila se, vjerom svrnula i bludan život provodila sa kapelanom kućnim. Muž zateče nevjernicu u naru-

ćju milostnika i probode ju, — a ortaka joj, kapelana, baci u onu kulu“ — pokazà prstom na nju — „gdje ga gladom umori. — Od to doba, tako pripovieda stara kronika, opažali su ljudi, da je taj pop svagda, kad je tko od roda našega imao umrieti, unapred to navješćivao, da je t. j. svakom takovom prilikom za onoga, komu je sudjeno bilo da umre, ondje u kapeli pjevao o polnoći triputa zadušnice; prigodom trećih zadušnicah da je mrtvo tielo ležalo pred oltarom na odru, da ga je tú pop opjevao i blagoslovio, pak sutradan da je u istinu i preminuo onaj, komu su zadušnice takove bile namienjene. — Kako rekoh, opažalo se to više vjekovah i kazivalo od koljena do koljena; toga radi omrznu taj dvorac djedovom našim; odseliše se odavdje, premda je u tako dražestnoj okolici, a sigurno bi ga i zapustili bili sasvim, da nije priča opet kazivala i to, da će nam i pleme ugasnuti i zatrt se sasvim, čim se dvorac zapusti i razori. Da toga dakle nebude, imali smo ovdje svagda nastojnikah, pak i ovi, premda nisu znali za tu priču, tvrdili su i zaklinjali se, da su čuli više takovih ponoćnih zadušnicah i to uviek, kad je tko od krvi naše bio na umoru. — Budi, da nastojnici nisu više tako pazili na to, budi s inih razlogah, — stvar se ta kašnje nekako zaboravi; — umirali su naši kao svagda, ali nisu već dolazile viesti o tih misah mrtvačkih.

Posljednji nastojnik, koga je moj otac ovamo postavio bio, — pošten starac i vierna sluga kuće naše — prvi je opet nakon dugoga vremena opazio i javio, da se nanovo ukazuju te utvare; bilo je to upravo prigodom, kad mi preminuše roditelji. Za ratovah proti Francezom služili smo, ja i sin moj, u vojsci cesarskoj. Moja žena i vaša nevjesta, za onda još diete, živile su u P. — Da se sasvim ukloni izpred neprijatelja, koi se je primicao sve više ovamo, preseli se ona s djetetom u ovaj dvorac. Prije, nego što ovamo dodje, bio je isti nastojnik opet čuo pónoćne one zadušnice. — Nije mi žena bila ovdje ni dvie nedjelje danah, kad ju postiže nesreća; vozeć se u šetnju, poplašiše se konji, kola se prevališe; ona dopade tako težkih ranah, da do mala preminu. Onaj nastojnik veljaše, da je u pónoći, u oči smrti njezine, opet bilo onoga pjevanja i orguljanja u kapeli. — Sin moj padè u bitki kod Vagrama, pak za čudo, od nastojnika dodje mi do mala pismo, da je baš u ono doba pjevalo se opet u kapeli. — Kćerku svoju predao sam bio u P. onim svojim rodjakom, kod kojih ste ju vidili i spoznali se š njom. Ovi mi dojaviše ljubav vašu, koja mi nebiaše ni najmanje po ćudi. — Nemisleć na onu priču, pohitim ovamo, i poručim da mi i diete dodje, da uzmognem otčinskom vlasti odvratit ju od nesretne te ljubavi, koja je, po mojem sudu, bila sramota i ljaga za starodavno naše pleme. Vidio sam boli njezine; bilo mi je težko, ali nehtjedoh popustiti. Ogledao sam se, da joj nadjem bolju priliku, da ju udam za momka, koi će po krvi i rodu biti prema njoj; — sreća mi posluži, i već sam bio ugovorio, da se vjenčaju, dok sam još ovdje na dopustu. Diete mi je tugovalo i bolovalo, — nu ja činio sam se svemu nevješt. — Sjedeć jednom noćju i razmišljajuć koješta — moglo je biti poslje jedanaeste ure od prilike — učini mi se, kao da čujem orgulje. Premda mi onaj čas zlokobna ona priča pade na um, nehtjedoh ipak samu sebi vjerovati, — poletim prozoru, otvorim ga, — ali zvuci sve to jasnije dopiru k meni i to upravo iz crkvice. Spopadè me neizkazan strah. Nebiaše mi ni na kraj pameti, da bi sviranje to moglo namienjeno bit i meni, — pomislih sad samo na nesretno bolno svoje diete. Za nju se pjevaju zadušnice, njezin će mi mili život da ugasne, a kao ognjovitimi slovi biaše mi u duši upisano: Ti, otac, ubojica si jedinice svoje. — Strah, tugu moju prosudite sami, ja vam je opisati nemogu. Prekinem odmah sve ženitbene dogovore; pomislim na vas, da ćete mi vi možebit još jedini izbaviti sladko moje diete, koje će inače poginuti s okrutnosti moje, zato pisah vam i pod ugovorenimi jurve uvjeti privolih na ženitbu vašu. Učinio sam sve to, neobaviestiv roda svoga, i zato i želim, da se ovdje u samoći i vjenčate, i da bude sve već svršeno, kad za to saznade moj rod i ostali sviet.

Sad zamuknù. Dugim pripoviedanjem biaše tako oslabio i klonuo, da mu je u istinu trebalo odmora. Posadi se, i nakon poduga časa, uzdahnuv težko, progovori opet: „Sad sve znate; sve sam vam kazao. Je li smrtna ona opomena namienjena meni, ili kćeri mojoj, ili možda drugomu komu od roda moga — tko bi to znao, — nego bilo kako mu drago — duša moja neka prosta bude od svakoga ukora — jedinica moja neka bude sretna po svojoj volji, a ti sinko —“ tú mi dade ruku — „ti ćeš, je li, nastojati, da mi u istinu bude sretna?“

(Konac sliedit će.)

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Nadalje.)

Tiha biaše noć.

Gospodin Ljudomorski sjedjaše radostnim srcem u svojoj kočiji, dočim su njegova četiri konja strjelimice tamnom šumom lećela.

„Za kratko vrieme bit ćeš moja, krasna Milko!“ ovako sám sa sobom govori; „odvest ću te u moje dvorove i pritiskat na svoje srce, štono samo za te bije.“

Na čas zamukne. Kas konjah, i štropot kočije razliegao se šumom.

„Ali ako me neljubi?“ zače opet. „Tako je žalostna i zamišljena, tako hladna; činilo mi se, kad ju onomadne vidjeh, da je samo na silu prijazna bila. Pa ju baš ova zamišljenost zanimivijom i dražestnijom čini. Njezina tetka, veleugledna ženska mi je sasma na ruku. Ha, ha! Nemožeš mi izbjeći, bit ćeš moja, i ja ću biti tako sretan, s tvojih rumen-usnah, s kaleža ljubavi moje blago —“

„Stoj!“ pretrgne krjepak glas omiljele misli sretna ženika. Sad istom opazi, da su dva čovjeka sustavila konje; četvorica drugih mahala valaškami nad glavom mu vičuć:

„Daj bogu dušu, a nam novac!“

Ljudomorski bi u prvi čas uplašen i upita je trescćim se glasom:

„Što tražite u mene, dobri ljudi?“

Valaška, spušćena na vrat ga obuči, da tu neima šale. On iztegne, hoćeš nećeš svoju kesu i dade jim ju.

U to priskočiše još te kojino konje obustaviše i trgnuv kočijaša sa sjedala, zapoviede gospodinu, da sidje s kočije, što ako i nerado učini.

„Mate, daj uže, da mu priravnamo ruke k nogama.“

Već stegnuše nevoljnog ženika, kad za njimi nešto zašušti, a oni izčeznu u šumu.

„Pišto! Razreži mi ove okrutničke sveze, pa se požurimo čim prije dalje.“

Pišta posluhnu.

„Kutya teremtette!“ će opet gnjevno gospodin, „ta dat ću povješati ove klete skitalice!“

Moramo napomenuti, da je bio Ljudomorski županijski veliki sudac.

Sjednuv opeta u kočiju, nastaviše mirno put; nitko nije već gosp. Ljudomorskoga pobunio u ugodnih sanjariah.

V.

Još te je sakrivena istina zavjesom budućnosti, a glas raznaša već u sadašnjosti viesti ob onom, što će istom biti; upravo kao što ti proljetan vjetrić donaša prije ugodan miris od cvieta, negoli si opazio iste dražestne ruže i skromne ljubice.

Jedva ti stigne gosp. Ljudomorski jučer u Ljubinov, već ti si bake tu i tamo pripoviedaju: „Došao je Milkin zaručnik.“ Mladići i djevojke, koje bistrijim okom promotriše odnošaje Milkine napram Bogdanu i od kojih biahu nekoje tako sretne, biti sudružicami obljubljene djevojke, te tako budući bolje u stanju pojmiti ćuvstva razvijajuće se ljubavi, sažaljivahu vjerne duše ljubovnikah, da jim se je razlučiti.

Jedni držahu Milku sretnom zaručnicom drugi nesretnom ljubovnicom. Ona pako trpljaše poput janjeta odredjena za žrtvu na žrtvenik: na žrtvenik časti — i pohotnosti želje. Trpjela je tim većma, što je sva bolna čuvstva u sebi zatvorena nosila, nepovjerujuć se nikomu osim samoći, netužeć se nikomu osim prijaznim stablom i umiljatim ružicam i laganu vjetriću. — Kad se netuži nikomu, tko da joj pomogne?

„Milko, ajd' se pripravi, da pristojno dočekaš zaručnika, jer će doći naskoro!“ Tako zapoviedi stroga tetka djevojci.

A ona za živa mrtva, kojoj se duh bavio u nadzemnih krajevih, posluhne, nepokazav ni najmanji znak nezadovoljstva.

„Julko, obriši sve do čista, da se ni najmanji prašak nebude vidio, a vrtljaru reci, da donese cvieće, što sam mu ga naručila."

„Umah, milostiva gospojo!" će na to služkinja.

Ele znadu ženske vabiti mladiće; osobito takove, od kojih se nadaju ugodnu životu, ka kojimi možemo i gospod. Ljudomorskoga pribrojiti.

Liepa, dosta prostrana soba, orahovim drvom popodjena biaše prva, kad je čovjek u kuću stupio; s obiuh stranah visjahu velike slike u zlatih okvirih. Naproti prvim vratima bijahu druga staklena, kojima se unišlo u dvoranu. Bijaše tu kô u raju. Dva mala stola s lieva i desna nosiahu prekrasne kitajske posude s raznolikim cviećem i glede boje i glede miomirisa. Tu se razcvala poput kraljice dražesti bliedo-crvena ruža, sjećajuć te na bliedo rumenilo Milkina lica; tamo te opet opominje bieli bjelcati liljan na sniežne grudi njezine, a tamna, baršunom odjevena ljubica razlila si preugodni miris, kao što se i Milki razliše miomirisom opojene crne kose niz bielih ramenah. Crvene zavjese, slika plamteće ljubavi, visjahu od stropa do tla, a zlate je vrpce sa tamno žutimi kitami odgrnjahu.

Ovdje se imao predstaviti očekivani ženik Milki sjedećoj na bujno zlatom izvezenoj sofi; imao ju vidjeti bliedu, žalostnu, ozbiljnu poput kipa, predstavljajućeg atensku Minervu; vidjeti ju boraveću u drugom svietu poput nevina daha angjeoskog; bilo mu je vidjeti ju i — neodustati od nje! —

Ženik dodje, vidi krasotu njezinu u podpunu čaru i — odabra si ju. Da ga nije jučerašnji dogadjaj bio lišio za vrieme novčanih sredstvah, umah bi bio pohitio k žrtveniku, da se za navieke š njom spoji.

Mladi ženik bavio se dosta kratko vrieme kod svoje buduće drugarice, pa se ipak činio Milki taj čas da je vječnost; kad kada baci pogled na njezino žalostno lice, ali Milki bijaše svaki takav pogled iskra vatre paklene, koja nikada neizgasne; jedanput stisne ruku bojazljivoj djevojci, a njoj se činjaše, da je to smrt, štono ju sa sobom vuče; čuvstveno savije mladić ruku oko tanka stasa nevine djevojke, a ona mišljaše, da je to uže opasujuće joj tielo, spušteno u jamu — u jamu, gdje je vječna noć, ali gdje i vječan mir vlada.

Nestade štropota koračajah, a Milka gledaše bolnim okom za ženikom, jer bi joj težko ostaviti onoga, koji bi ju do vječnog pokoja — do groba pratiti imao.

Jošte sjedjaše jedan čas sama, a potom ode u bašću — u bašću, gdje je prvi put s Bogdanom se sastala, gdje je prve časove čiste ljubavi sprovela.

Tamo sjedne na sjedalo i udari u plač.

Milka tuguje i plače, stroga bo tetka zabrani već po prvom posjetu Ljudomorskievom Bogdanu pokazati se u njenoj kući.

A nevino, stidljivo djevojče nenadje nigdje prilike sastati se s Bogdanom.

Tuži se krasni angjeo zemaljski, što ju stroga tetka zavjerila s drugim, koga neljubi, a trgla ju iz naručaja onomu, za kim gine. Angjeosko njezino srce nije nikada ni pomislilo suprotiviti se toj zapoviedi: pa zato tuguje, zato plače, jer je to jedina polakšica bolnu srcu ženskomu.

Netko dolazi.

Pred nju se stavi Bogdan.

Poput djeteta iztrgavša se s rukuh pestinjinih i pohiteća u materino krilo, baci se ona na ljubovnikova prsa; privije se k srcu Bogdanovu, priloži rumen-usnice k mladićevim, kao golub golobici; crne vitice njezinih vrankosah razliše se po mladićevu licu, kano što se razplavaju mrki oblaci po obzorju nebeskom; jedan udahne drugomu svoju goruću vječnu ljubav, kao što sam Najviši udahnuo duh svoj u tielo čovječje, koje stvori kod stvorenja svieta. Ljubili, milovali i grlili se: tà bilo je posljednje njihovo svetije čuvstvo, što uzleti nad nizinu zemaljsku, i dragovà se s dušicami obletećimi slavu božansku!

„Milko moja!" samo je ovo mogo progovoriti mladić u nebeskom čuvstvu. Djevojka pako milovaše neprestano plačuć Bogdana, nemogav niti rieči prosboriti.

Nu grozno jim biaše probudjenje u zbiljnosti.

Kao što čovjek, u težkoj bolesti zamro i za živa u grob položen, kad se u grobu osviesti, vidi pred sobom najgrozniju smrt, vidi se opušćenim od ljudih, koji nečuju njegov slabi, o pomoć proseći glas, akoprem hode oko njega; koji njegovu borbu sa smrću nevide, akoprem gledaju na grob, u kom počiva; i koji nećute njegove boli i mukah sdvojenja, akoprem i u njih ljudsko srce bije takav — jošte grozniji bijaše njihov položaj.

Tetka, zazvav Milku, odtrgne ju od prsiuh mladićevih; jedan „s bogom", jedan oprostni pogled bijaše zahvala na toli iskrenoj ljubavi! — Zatim izčezne.

Bogdan ostane zadubljen u mislih.

Već je mjesec krasno sjao iznad obzorja, a on samo misli; već se odmako do sriedi nebeskog svoda, a on još uviek misli te misli; već mu se sakrio jedan rožčić za vrhove Tatrine, a on se još većma zadubi u mislih, stojeć poput kamena kipa — možda na sve vieke.

(Dalje drugiput.)

Vožnja svatovah u Rusiji.

(Sa slikom.)

U pritišnjenoj slici zrcali nam se komad poezije života širokih stepah ruskih. Preko mrazne poljane pojezdiše svatovi; lete tri uzporeda zapréžena konja, zakićena šarenimi rubci — reko bi, da se leteć takme s krilatim vjetrom! Veselo se klicanje razlieže kraj zveketa praporacah, a lahke se saone jedva tla dotiču. Najhitrijega konja uzjašio šaljivi čauš, ter obliće od saonah do saonah, da množi dobru volju, gdje ju radostna sgoda i sáma uspalì. Cio prizor ukazuje nepobitnu srodnost Slavenah-Rusah s braćom na daleku jugu! — ć.

Naša književnost.

Misli Augusta Šenoe.

(Dalje.)

Rád književni u nas izim strukovnjačke znastvene radnje morao bi udariti dvojim putem. Prvo bi naši pisci morali gledat, da se popularnimi spisi privlači u kolo čitajućeg obćinstva naš, u tom obziru, toli zanemareni puk. U puku stoji prava sila naroda, on je od svega naroda najviše spojen sa zemljom, a bude li u njega obrazovanja i samosviesti, ni sve sile svieta neće narod krenuti s puta, kojim udariti mora; zaman su sve tudje spletke, zaman svi vanjski pokušaji, da navuku narod na svoje — on stoji tvrdo ko dub, jer je dubu silan korien, a taj korien je puk!

Intelektualne razlike medju pojedinimi krugovi družtva neće nikad nestati, ali ona nesmije tako silna biti kô što je to u nas. Svi krugovi družtva moraju biti spojeni tako, da se napredak i razvitak proteže nesamo na kaputaše neg i na čohaše, a bude li sav narod jedna cjelina duševna, tko će mu branit napredak ma i kako nesgodno vrieme došlo? Najbolji primjer su nam u tom Česi.

Veli se dakako, kad bude više školah, bit će svega. Istina je to: bit će bolje. Ali i to mi še mora dopustiti da od puka ipak jedna strana čitati umije, i da bi u onih školah što ih sada ima, trebalo za mladež takovih spisah. A šta da onda puk čita? Za ratara bi bio naš izvrstni „Gospodarski list" a šta više? „Šoštar" „Osiečki i požežki koledar"? Kršna i silna mi štiva! Kušalo se za to koješta, al badava. „Prijatelj puka" god. 1848 bio je anakronizam, a naše družtvo za popularne spise šta je, šta radi? Bog bi znao! — Težko je to, dà najteže pisati popularno, pisat sa puk, a mnogi koji bi imali zato žicu, misle, da to nije vriedno, da tiem nemožeš izaći na glas ko literat, zato će mjesto kratke kronike za puk radje veleučenu dissertaciju o „Slavenstvu Tribalah", mjesto poučne kakve poviestice tursko-romantički galimatias u formi pripovjedke napisat. To je dakako predsuda, ko što ona, da pučki učitelj imade manje zaslugah neg sveučilištni.

Dva čovjeka medju našimi književnici imadu baš izvrstnu žicu

za tu struku: Franc Kurelac, i onako najbolji hrvatski prozaista, i Janko Jurković. „Gjoka“ u Fluminensia“ i „Tri lipe“ to su stvari za puk, to će ga dirnuti. A tako bi se htjelo, da piši i druga gospoda pisci, osobito svećenici, a prije svega da pišu izvorne stvari, što se tiču života, manah il predsudah našega naroda, to će više koristiti neg Šmitovi, Hofmanovi prevodi više neg „Babica“ Němcove, jer to presadjeno voće ostaje uvjek tudjim, ma kako fino ciepljeno bilo. Govorio sam tu dakako samo o jednoj struci, al to valja za vam u kajkavskih „purgarah“ kronikah, stoljetnog koledara, „Grabanciaša djaka“ i „Diogenesa.“ To su spisi u nas u pojedinih prediclih najpopularniji, a to zato jer su jednostavnim jezikom i baš narodu po žici pisani. U tom svakako treba početka i to ne kojekakva gdje se danas izdade knjiga, a poslie godine danah kaže družtvo što ju je izdala, da nevalja. Ciela družtva svakako mogu uspiešnije raditi neg pojedinci. Nebi li se mogla naša Matica, da joj krvca opet nešta oživi, dati na izdavanje popularne enciklopedije za puk

Vožnja svatovah u Rusiji.

svaku. A puk će zaista rado prigrliti što se njega tiče, o čem vidi, da je samo niklo, da je to zrcalo njegova života. Ima za to primjerah veoma zanimivih u historiji naše literature. Baš u ono doba, kad je knjiga naša tako rekuć obumirala, postalo je za čudo najviše onih knjigah, što su ih puk i nižji zanatlije prigrlili.

Nije to baš biser naše književnosti, al su to najpopularnije knjige. Eno vam Relkovićeva „Satira“ Kačićeva „Razgovora“ eno u veoma jevtinih svezcih? Nebil' barem mogla razpisati nagradu za pučku hrvatsku kroniku sa slikami i povjestnicu popularnu, dakako drugčije pisanu nego što je Tkalčićeva kompilacija? Takovu bi i gospoda čitala.

(Dalje će sliediti.)

GLASOVI.

Iz Beča.

* Napomenusmo u 4. broju „Glasonoše", da se je preuzv. g. dvorski kancelar izjavio, da on po „Politiki" objavljeni poznati program o sdruženju Hrvatske s Ugarskom podpisao nije; isto tako se izjavi Fr. Deák. Nu time još nebiaše stvar dokončana. Septemvir g. M. Prica izjavlja, da taj program doista obstoji, i da su ga narodnjaci podpisali medju kojimi i grof Janković i M. Bogović, izuzam preuzv. dv. kancelara Mažuranića. Program se ustanovio 5. siečnja 1861. Janković i Prica predadoše ga Deáku, ali taj se nehtjedè izreći o njem, samo očitovà, da nije u sporazumljenju sa osnovom istoga programa, kan da je prestala pravna sveza Hrvatske s Ugarskom. Taj se program i tiskao, te tako nepraviše s njega nikakove tajne. Original se nalazi u rukuh M. Price.

U ovdješnjih listovih se izjaviše gg. grof Janković i M. Bogović, koji baš nesudaraju u svakoj točki.

Neka bude dosta, kad kažemo, da ovaj program neima nikakove političke važnosti a nije je imao ni godine 1861.

Ob ovom programu se pisalo i u naših i njemačkih novinah premnogo, te se od ovuda izlegle svakojake krive viesti, koje netrebamo ovdje ni napominjati, jer neimadu baš nikakova temelja.

* G. dvorski perovodja Janko Jurković naimenovan je nadzirateljem pučkih učionah i savjetnikom namjestničkoga vieća u Zagrebu. Mislimo, da neima u našoj domovini sposobnijega muža za otu čast, te nas zato taj glas veoma uzradovà.

* Nj. visost, najvojvoda Vilim dao se je na put kao nadglednik topničtva u Sedmogradsku od kuda će preko Zemuna kroz slavonsko-hrvatsku krajinu u Dalmaciju.

* Za izdavanje dielah Vuka Karadzića upisao u Carigradu ruski poslanik Ignjatiev 100 for.; srbski zastupnik kod visoke porte, g. J. Ristić 50 for. U Carigradu svega skupa upisano je 200 for.

Trojedna kraljevina.

* Sve se bavi samo s budućim saborom te se već dogovara o izborih za njega; pa tako i valja, treba da se gospoda izbornici sviestno late svoje zadaće, da nam bude mila domovina zastupana muževi bistra uma i razbora a dakako oduševljenimi za svoj dom i narod, osobito sada, gdje su naši domaći pojmovi tako zamršeni i pomiešani, pa še to stanje od stanovite stranke upotriebljuje za svoje agitacije. Zagrebački listovi javljaju i tvrde da će se sabor tečajem mjeseca svibnja sastati.

* Marvinska kuga vlada u granici samo jošte u trih mjestih ličke i banske pukovnije. U drugih stranah Hrvatske prestade ta pošast, ali vlada još sveudilj u tužnoj Bosni. Po službenih izviešćih parnulo je u hrvatskoj krajini svega skupa 28,218 komadah rogate marhe.

* Dva Ingleza Bright i Ayrton hoće da spoje podmorskom žicom Dubrovnik sa Krfom (Corfu), te su već molili dozvolu za taj podhvat.

Francuzka.

* Sa 130 proti 2 glasa primio je senat adressu, te ju predao u ponedjeljak 20. o. m.

* Ultramontanci sastavljaju program, po kom bi bilo neobhodno potrebito, da ostane posada francezka u Rimu. U obće što se odazvanja vojske iz Rima tiče, razidjoše se zadnjih ovih danah razni a stranom i protivni glasovi, da čovjek i nezna što da drži. Čini se, da je Darbois-ov govor u senatu pomirivo djelovao na stranke.

* Knez Czartoryski umoli biskupe francezke okružnicom, da se kod ljetošnjeg jubileja i za Poljsku moli; skoro svi to već obrekoše i obećaše, da će jedan dio dohodakah od jubileja dati na korist poljskim bjeguncem.

* Smrt vojvode Morny-a (10. ožujka) zadadè nov udarac carevoj politici, jer mu on biaše desnom rukom. Brzojavom izrazi i car Aleksandro kneginji Morny-evoj svoje sučuvstvo nad smrću supruga joj. Od francezke će vlade dobivati udovica mirovinu od 100,000 godišnjih franakah. Pogovara se da je ostavio neki politički testamenat.

* Osim toga zabavlja Parižane i sjednica francezkog senata, u kojoj je Rouland kao vladin zastupnik kod razpravah o adresi upravo žestoko udarao proti ultramontanstvu; proti tomu prosvjedovao je stožernik Bonnechose. „Rouland se doduše proslavi kao govornik, nu ne kao politik" — tako ga karakterizovao neki senator.

* Dodjoše viesti iz Alžira, da obsjedaju dosada mirni Kabili, Bugiu i Setif.

* Stožernik Bonnechose oprovrgavao je u senatu francezkom napadaje Roulanda i branio svećenstvo. Svraćao je slušatelje na to, što tu pape u sriednjem vieku učinili za civilizaciju i da se encyklika neprotivi slobodi. U sjednici od 17. ožujka govoraše Rouher o konvenciji koja da nije ni u Rimu zabačena(?) Vojska francuzka da se za dvie godine povuče iz Rima, a da si papa ustroji vojsku, što je sasma moguće; a ako dodje do kakove pogibelji, neće se zaboraviti katolici iz pape.

Talijanska.

* Ukinjena je smrtna kazna. — O premještenju priestolnice u Firencu radi se postojno.

* U Turinu se boje od tajnih nekih članakah u rujanskoj konvenciji, uslied kojih bi se Piemontezka imala pripojiti Francezkoj. Vlada nije kadra razpršiti te sumnje.

* Iz Rima stigo je, kako se čuje bečkomu nunciju neki memorandum za petrogradski kabinet, u kom se energično govori proti ukidanju poljskih samostanah.

* Iz Rima će mjeseca svibnja dvie pukovnije francezke.

Rumunjska.

* Primljena je komorom a već i predložena senatu zakonska osnova, po kojoj će vladajući knez sám imenovati crkvene visoke dostojanstvenike, izključivo metropolite i biskupe.

Grčka.

* Grci opet nezadovoljni! Dà čuju se već uzklici: živila republika!

Galicija.

* Obsadno će stanje u Galiciji i Krakovskom biti ukinuto 18im travnjem, te će onda prelaziti sudbene stvari s rukuh vojničkih u civilne.

Meksika.

* Austrijski dobrovoljci dobiše, jedva došav u nutarnjost zemlje, pod četnikom Kodolićem sjajnu bitku.

* Careva razpra sa crkvom razvija se sve većma. Papinski nuncij u Meksiku msgr. Meglia poslao prosviet na ministra unutarnjih poslovah proti carevu dekretu, da imadu sva dekreta papina prije proglašenja dobiti prije od vlade svoj „exequatur." U ostalom napreduje novo carstvo; Oajacca se predao sa 7000 ustašah francuzkomu gjeneralu Bazainu, a Diaz je uhvaćen i ustrieljen.

* Lincoln obreče službeno, kako se iz pouzdana izvora znade, da će sjedinjene države naskoro priznati carstvo meksikansko.

Amerika.

* Odkako padè Wilmington, nepodupire ni „Times" više konfederalce, već i ona proriče konac tomu krvavomu boju, što i vlada englezka još prije slutila; ni od Francezke se neima konfederacija ničemu nadati. Neima joj dakle spasa ma ona i nakanu izvela, naoružati naime crne robove. Dalji indi nastavak toga rata je puko bezuspješno krvoproliće.

* Gjeneral Lee odluči glavni neki udarac proti sjevernim državam, te da može tim uspješnije raditi, preuzme gjen. Beauregard zapovjedničtvo nad Petersburgom i Richmondom.

Turska.

* U Carigradu se razneo glas, da je Ruska zauzela plodni kanat Kokan; od sada će mu biti ime „ruski Turkestan". — Tim je od veće važnosti, što teče kroz tu pokrajinu brodonosna rieka Sin-Daria.

* Medju Mohamedanci nastà nova sekta, koja išće, da se ukine Ramazan, mnogoženstvo, da se izdadè dosada netiskani koran, da se mogu služiti š njime svi Mohamedanci, i da se prepovjeda psovka „gjaur." Dosada imade 80,000 sliedbenikah. Već dadoše prošnju

caru, da jim se odstupi jedna džamija i da bude sekta priznana po državi. Vlada je tu stvar odgodila.

* Pišu iz Sarajeva, da se u Bosnoj kršćani svačemu nadaju; pače grozi jim se za kaznu tobožnje „nepokornosti“ silovitim premještenjem u Aziju; bude li se to obistinilo, skočit će raja listom na oružje, ma bilo na spas ili propast. Uračunajuć ovamo i druge okolnosti, moći je zaključiti, da je Turska u skradnjoj pogibelji, te se Turci već sami nadaju katastrofi. Osim nebrojenih inih danakah moradu Bošnjaci preko 3 miliuna piastrah platiti u ime duga, što ga načini patriarkat carigradski kod porte. Za one, koji nemogu platiti, morat će jamčiti bogatiji u svakom sandžaku.

* Porta se pripravlja na boj proti Perziji.

Pruska.

* Bielodano je, da Pruska smiera aneksiju vojvodinah Šlezviga i Holšteina, u kojem smislu rade službeni organi vladini, dokazivajuć, da konačno riešenje toga pitanja i nemože drugo biti, a da je to i u interesu Njemačke. Svakako je povećanje Pruske na uštrb austrijskomu uplivu u Njemačkoj. Francuzka, Ruska i Inglezka težko da će se protiviti aneksiji.

Brazilija.

* Stare razmirice medju Brazilijom i Paraguajem buknuše ratom, koji već biesni nečuvenom okrutnošću.

Svaštice.

* U Inglezkoj ustrojiše sitnozor (mikroskop), koji ukazuje predmet 3000 putah veći, nego što je u naravi. Takova sitnozora dosada još nebiaše.

* „M. S.“ piše, da je neki peštanski gradjanin izradio osnovu, po kojoj bi se u 60 godinah mogao izplatit tad državni dug bez štete dotičnih vjerovnikah i da se nenaloži nikakov nov namet pučanstvu. Taj je gradjanin sasma uvjeren o izvedljivosti svoje osnove, te će ju prije oglašenja dati izpitati po vještacih i visokom popečiteljstvu financijah. — Tà zavriedio bi, ako mu pokus bude odgovorio uvjerenju, zlatan spomenik!

* Časopis „Corriere siciliano“ donesè užasnu viest, da je u okružju palermskom ležeće selo Castanno di Naso sasma propalo u zemlju.

* Neki Francuz otvorio je u Novom-Yorku akademiju za višje kuharstvo. — Uvjerava da će svakoga uputiti nakon 20 predavanjah u tu umjetnost; svaki, koji izuči, dobit će diplomu.

* U Parizu stadè se rabiti nov plin, koji se odlikuje svietlinom, lahkoćom i neškodljivošću, jer nekvari zraka. Vuče se s vodene pare i katrana. Okrstiše ga plinom Isoardovim.

* U jednoj mogili (grobnici) pri Jekaterinoslavu u Ruskoj nadjoše klad, koji pripadao uslied svih znakovah nekada hunskomu, kakovu vodji. Okrom inih predmetah nadjena je tamo zlata kruna, široka zlata ovratnica i pehar s držci s kosti marvinske; djelo je prekrasno i umno.

* Nedavno razderaše i proždroše kurjaci jednoga Slovaka drotara kod Novog mjesta (Neuhäusel) u Ugarskoj. Nadjoše samo mišolovke limovine i čizme u sniegu.

Književnost i umjetnost.

* Čuveni naš dramatik dr. Jovan Subotić napisà osim povjestne drame „Miloš Obilić“, koja se već predstavlja u Novom Sadu i Biogradu, ove zime povjestnu dramu „Kraljica Jakvinta.“

* Izišlo je u Biogradu djelo Jovana Dragaševića: „Vojnik na maršu. I. dio. O maršu u obće.“ Preštampano je iz izvrstnog vojničkog časopisa „Vojina.“ Bit će gospodi častnikom djelo dobro došlo.

* G. Gjorgje Cenić član drž. srbskoga vieća pozivlje na predplatu na: „Objasnjenje kazniteljnoga zakona Srbiju.“ Na svezke će izlaziti od 5 arakah po 9 grošah..

* G. Vinko Pacel, poznat na našem književnom polju napisà izvrstnu malenu slovnicu pod naslovom: „Oblici književne hrvaštine.“ Imade 52 str. u vel. 8mini, a stoji 30 novč.

Gospodarski glasovi.

Kumin u kruhu. Savjetujemo gospodarice, da kad mise kruh ili drugo kakovo pecivo, vazda umješaju nešto kumina (Kümmel), jer veoma olakša probavljenje, nu treba da ga prije stuku, inače bo, ako zrnje cielo ostaje, nekoristi ništa.

Kako ćeš sjegurno razpoznati mladu gusku od stare. Koliko putah se gospodarica jedi, kupiv na trgu staru gusku pod mladu. Eto joj sjegurna znaka. Po nozi ćeš lasno razpoznati mladu gusku od stare, jer ova imade noge crvenkaste, dočim ona žutkaste; čim su dakle noge crvenije tim starija guska. I okrug okolo zenice u oku je u mlade guske blied u stare žut ili modar.

Jednostavan liek bolnim očima. Razreži svježu žemičku, umoči ju u čistoj, upravo iz zdenca donešenoj vodi, te ju metni razrezanom stranom na bolno oko.

Kako ćeš obieliti kost za držak od noža. Najljepše je na stolu vidjeti krasne biele držke na noževih i vilicah; jednostavan način kako ćeš kost bielom učiniti je taj: uzmi malo negašena vapna, pridaj šaku pšeničnih mekinjah, metni u nov lonac, zalij tu smjesu tekućicom i vari u njoj kost tako dugo, dok mast svoju pusti, te tako pobieli.

Kad kravi nabrekne vime. Često nabrekne kravi kad se oteli vime, te nepusti k sebi tele, a niti se dade dojiti; tad raztopi malo salitra u vodi i peri s tom vodom češće kroz dan vime kravino. Akoli pako nebi bilo salitra kod ruke, namaži napuhlo vime maslininim uljem. (Olivenöhl.)

Natječaj za dramatička djela.

Da dramatička književnost u nas što bolje ojača, već kroz više godinah razpisuje nagrade odbor, upravljajući za zakladami za utemeljenje narodnoga kazališta. Broj natjecateljah bivao je posljednih godinah sve veći, a to hvale vriedno nastojanje, da se podupira i prilika pruži, kako bi ih više moglo postati dionici nagradah, kojih nije važnost toliko u novčanoj svoti, koliko u onom priznanju, koje se spisateljem podieljuje. Uslied toga razpisuje se po zaključku odborske sjednice od 30. listop. pr. god. sliedećih šest nagradah:

I. Za najbolju dramu: 200 stot.; predmet da bude crpljen iz historije domaće.

II. Za onu najbolju dramu, koja će prvoj najbližja biti, koja pokazuje, da je u sačinitelja osobit talent, zvanje dramatičko i očita revnost, — pa makar i nije svim zakonom krasoslovja zadovoljio — 80 stot.

III. Za najbolju veselu, ili pučku igru, crpljenu iz običajah narodnoga višjega il nižjega života, nu tako da nebude snižena na stupanj prostih lakrdijah, 120 stot.

IV. Ovoj najbližja druga, 80 stot.

V. Za najbolji prevod kojega klasičnoga komada, kao što su komadi od: Šillera, Shakespeara, Göthea itd. u stihovih pisani, 80 stot.

VI. Za prevod manjega kojega komada vesele naime igre, tako zvanih „Conversations-Stücke“ u prozi, 40 stot.

Gospodà spisatelji najuljudnije se pozivlju, da izvole svaki svoje djelo najdulje do konca mjeseca svibnja g. 1865. podpisanomu u Zagreb poslati i strogo se držati propisane forme glede poslovice i vlastoručnoga podpisa, koj se ima u zapečaćen list staviti. Izrično se izjavlja, da se oni komadi, koji nebudu tim načinom predani, neće u obzir uzeti, ma inače i najbolji bili.

Ljudevit Vukotinović,
predsjednik odbora.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi **put 10,** drugi put **8,** a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg **oglasa** plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankírana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnú sbornicu„ plaća se za svaki redak 20 novč.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 7. **U Beču, dne 18. travnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Puoića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

UKROĆENA DIEVA.

(Balada.)

> Clamabat flebatque simul, sed utrumque placebat.
> Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
>
> Ovid.

Ide Rade lov da lovi,
Kraj jezera samotnoga.
Stoljetnimi pod dubovi,
Željan lova gospodskoga.

Nebi l' dobra sreća dala,
Da bi mu se sada vila
Povodkinja ukazala,
Ili utva zlatokrila.

Ili gdjegod da opazi
Mladu ćerku mlinarice
Jelu, što mu srce vrazi
Svom hladnoćom nemilice.

Jer Jelena je studena,
O ljubavi ni čut neće,
Liepa je, al nesmiljena,
Te mu ledja svedj okreće.

Tako misli Rade i hodi
Sve polako kraj jezera,
Kad li eno spazi u vodi
Uzporedo do dva liera.

Al' to nisu, bogu hvala,
Do dva liera, već prebiele
Dvie nožice, povrh vala,
Što ih pere liepa Jele.

Pa zaniele momka oči,
Hoće da se jur prikrade,
Grana šušnù, dieva skoči,
Te se s mjesta u bieg dade.

Al se za njom jur odtišće
Mladi Rade, da ju stiže;
Na što Jele ljuto vrišće,
Te si bježeć skute diže.

I kao nekoć Dafna plaha,
Atalanta kano mlada,
Tako, srcem punim straha,
Bježi liepa Jele sada.

Rade viče: „Dušo stani!
Pa nebježi kao srna,
Što se žurno lovca okani.
Olovna se bojeć zrna.“

„Niesam hajduk, vjeruj meni,
Pliena željan, krvi žedan,
Već ljubovnik zatravljeni
Ištuć ljubav tvoju, bjedan.“

„Zato stani, pa nebježi,
Cjelov jedan daj mi udieli,
Srce, štono k tebi bježi,
Za sad više i neželi.“

Ali Jela dalje uzmiče.
  Ulovit ju već nemože,
U sdvojenju Rade kliče:
  „Pomozi mi, Leljo, bože!.

„Ti si božić od ljubavi,
  Što ga ljudi, što ga bozi,
Pače ciela narav slavi,
  Pomozi mi, oj pomozi!“

„Sustavi ju, da neuteče,
  Te učini da se smili,
Ako l' svedj još slušat neće,
  A ti strielom svom ju ustrîli.“

Jedva Rade to izusti,
  Al eto ti — sa nebesa'
Na zemljicu jur se spusti
  Božić divna pun uresa.

U njeg ružu zrieš rumenu,
  Kojoj mu je nalik lice,
Još mu visi o ramenu
  Zlatan luk, tul i strjelice.

Pa on, Radi da ugodi,
  Svojom ružom nanišani,
Njom se baci, Jelu sgodì,
  Te ju u nogu trnom rani.

Na što dieva, s težke boli,
  Pod tihi se jasen spusti,
A nje pogled, pre oholi,
  Zastre suzah oblak gusti.

Al se tomu Leljo smije,
  Te izusti kobne rieči:

„Eto, Rade, eto ti je,
  Sad djevojku sám izlieči!“

Pa se zatiem, krileć krila,
  Put Olimpa opet diže,
Čudotvorna gdje mu sila
  I bogove sve dosiže.

Rade Jeli tad priskoči,
  Te ko ranar veleučeni
O rani se osvjedoči,
  A djevojka porumeni.

Gorko cvili, plače, moli,
  Ruke lomi, kune, prieti,
Al nemože da odoli,
  Jer ju shrva udes kleti.

Rade za plač taj nehaje,
  Već iz biele joj nožice
Ljut trn vadi, te zadaje
  Snova bol joj nehotice.

Sirota se onesviesti,
  U naručaj Radi pade,
Nu pošto se s nova osviesti,
  Sva po malo bol prestadè.

Zatim dieva umorena
  Vještom Radi još dopusti,
Izpod tiha tog jasena,
  Da joj ljubi sladke usti.

I gle čuda! — mlada Jele,
  Što bi prije ponosita,
Ukroti se, te odsele
  Ljubeć Radu još nadhita.

Mirko Bogović.

Užasne zadušnice.

(Svršetak.)

Múčeć dadoh ruku grofu; govoriti nisam mogao, neizkazana bo briga ubijala me je poradi Jelene, koje nevidih već dva dana. Š njom i po njoj bio sam presretan, imao sam sve, što zemlju ovu u raj pretvara, — bez nje jadan mi biaše i mrzak i isti život. Htjedoh poći, da se obaviestim, kako je andjelu momu, ali grof držaše me još sveudilj za ruku.

„Premda nerekoste ni rieči, razumio sam vas ipak; čini mi se, da mogu biti spokojan. Ali čujte sada još nešto. Dodjè mi jučer iznenada zapovjed, da mi valja natrag u Italiju, pak i krenut ću se na put odmah po vjenčanju vašem; tà, hvala Bogu, mogu sada poći mirnim srcem. Nego dajte mi svoju rieč, da ćete takodjer i vi odmah ostaviti prokleti ovaj dvorac, ali da ćete imati brigu, da bude svagda u dobru stanju, premda bi bolje bilo, da se razpade, da mu nestane i traga, sbijaju bo se u njem stvari takove, od kojih bi i najzdraviji mozak mogao poluditi. Neću vam tajiti, da je nenadana ona i silna zapovjest, koja me zove u Italiju, pobudila u meni misao, da je strašni onaj rekvijem, što ga vi onda baš čuste, meni upravo namienjen i da će me možda snaći smrt uzput i na način neobičan, kao što mi snadjè i pokojnu ženu. E, bilo kako mu drago; neka se vrši božja volja, tà uredio sam sad kuću svoju, kao što treba.“ Tù me uze opet za ruku i stisnù ju čvrsto i iskreno.

Ah, kako li ti čovjek, lahko vieruje, što mu godi; tako rado vjerovah i ja, da će grof bit pogodio, da su zadušnice po svoj prilici bile za njega; tà bio je i stariji, dakle i mnogo zreliji za grob. — Obećah grofu, da ću učiniti sve, što je želio, i podobro umiren pohitih k ljubovci. Ovdje imadoh razloga, umirit se još i većma; Jelena bo dočeka me neobičnim veseljem; šalila se i smijala prijašnjim svojim nesretnim slutnjam; biaše mila i draga, kao što njegda, i uzhićeno govoraše o skorašnjem našem vjenčanju. Nije dakle čudo, da pri tom i ja zaboravih sve predjašnje tužne prizore.

U ugodnih razgovorih i sladkom dragovanju zatečè nas grof. Nadjè se u čudu; kao da svojima očima nevjeruje videć, kako mu je kći zdrava, vesela i sretna. Biaše gotovo oniemio, a meni se pričini, da mu na licu mogu čitati, kako je sada već kruto osvjedočen, da su zlokobne one zadušnice u istinu namienjene samo njemu, i nikomu drugomu. Do mala nadvladà doduše sama sebe i stadè govoriti veselijim glasom, nego vidilo se je očito, da ga to napora stoji; da se pretvara pred nami.

7.

Kao da je za Jelenu sinulo novo premaljeće procvietaše joj opet pomladjene ruže na licu, oblivenu krasnim, nježnim rumenilom. Oko, opet vedro i bistro, sievaše od radosti i rajskoga blaženstva; iz rumenih opet ustih romonile sladke vesele rieči, bezazlene šale; — sva mi Jelena na novo oživila. — Da se razčeraju tmasti oblaci tužne prošlosti, nije tomu trebalo više, nego da sreća prospe nekoliko samo zrakah svojih. Bio sam sretan, kao negda; zaboravih sve tuge i ža-

losti, — a tako i Jelena moja. Minuše nam tako dva dana; treći imao nam je biti dan vjenčanja. Nisam već mislio na ništa, nego jedino, da mi je doživiti taj čas.

Moguće je, da u prevelikoj svojoj radosti nisam već tako oštro motrio grofa, ali svakako činjaše mi se, kao da je, barem u oči toga dana, sasvim se bio promienio; šale bo je sbijao i smijao se s nami, dok na tornju neudari jedanaesta ura; onda ustade, poljubì srdačno Jelenu i reče: „Neviesta netreba da pri vjenčanju bude blieda, kao da nije spavala, zato laku noć.“

Podjè do vratah. Ja ljubovcu zagrlih još jedanput.

„Posliednji put laku ti noć, mili moj“, prišaptnù mi, odvrativ nježno cielov moj.

„S Bogom još za danas“; odgovorih, „sutra ćemo sretni i blaženi — —.“

Nedadè mi dalje; porumeni i otè mi se iz naručja. Podjoh za grofom; — njegove sobe bile su na blizu do njezinih, —a mene bili su ukonačili ponešto dalje.

Došav u svoju sobu stadoh se svlačiti i bio sam se već gotovo svuko, kad ujedanput opet začuh žamoreće one otajstvene zvuke. Protrnuh. Ćera me i vuče nešto k prozoru — otvorim ga — nije obsjena — isti zvuci od orguljah dopiru od kapele k meni. U tili čas bio sam opet obučen; neodoljivom silom ćera me nešto napolje; polagano po stubah dole — preko dvorišta — pak do crkvice. Čujem, da unutri govore; glasovi su ljudski, — nego shvatiti, razabrati nemogu ništa. Prislonim uho na vrata, — žubori, šušti, šapće unutri kao muklo pjevanje i orguljanje — kroz ključanicu prodire osobita neka svjetlost. Pokleknem, zavirim unutra — kapela je u istinu obasjana, ali svjetlom bielkastim, čudnovatim, čarobnim. Više vidjeti biaše nemoguće; a ja hoću da vidim, — da vidim, šta to ovdje o polnoći biva, pak bilo, pošto mu drago. Pipam po zidu, nebili našò sgodno mjesto, da se popnem na prozor, odkuda ću sve moć pregledati, i doista — nadjoh, što sam tražio, — uprav pod prozorom bilo se je kamenje već ponešto okrúnilo. Kako sam se mogao popeti, neznam — ali bio sam gori prije, nego sam se i nadao; nevidjena neka sila mora da mi je bila u pomoći, inače nedokučujem, kako sam se mogao ondje održati. — Kao da mi se je podvostručio bio vid očiuh, tako sam jasno vidio sve, što se rádi u kapeli. — Na oltaru bila su dva velika srebrna sviećnjaka s gorućimi voštenimi sviećami. — Pred oltarom u svećeničkoj odori redovnik (monak); mrtvačka lubanja, usahlom sivom kožom pokrivena; očnice kao dvie prazne duboke rupe; čeljusti miču se, kao da govore, i vide se pri tom dva niza jakih, liepih zubih, — a usta i govore u istinu, nego nemožeš razabrati, šta. Ruke, kao u okostnice gola kost, bile su sklopljene i podignute kao u koga, koj se moli. — Pred njim otvorena, ali zastrta škrinja mrtvačka. — Sad se monak okrenù, uzè s oltara neku posudu, primi jednom rukom pokrov, a drugu umoči u posudu i poškropi ono, što biaše pod pokrovom, a pri tom micale mu se čeljusti, kao da govori blagoslov. Koliko sam i upro bio oči, nije mi moguće bilo spaziti, što je, tko li je u škrinji. Sad redovnik htjedè i opet umočiti desnu ruku; pri tom mu lieva odmaknù ponešto pokrov — svjetlost obasjà svu škrinju — i tú, brate, ukazà mi se lice, bliedo kao smrt, — lice to sve više i više razpoznajem, razabirem — probija me leden znoj — mrzne mi krv — drhću mi koljena — sapet mi do onda jezik zavapi iz svega grla: „Jeleno!“ — Popadè me nesviest a šta se je dalje sbilo — neznam.

„Kad se probudih, udari na tornju prvi sat mladoga dana. Ležao sam na zemlji, upravo pred kapelom; bio sam se do mala sasvim opet osviestio. Sve, što se biaše dogodilo, povratì mi se pred oči, — užasa toga nisam mogao snositi. Premda je istom jedna ura bila po polnoći, pohitim do sobah grofovih. Morade mi grof otvoriti, morade saznati, što se je sbilo. Zadrhtà pri kazivanju mojem, zatim pograbi svjeću, primi me za ruku, i brzim korakom poletismo do sobe Jelenine. Grof lagano pokuca — neima odgovora — pokuca jače, silnije — uzalud, unutri kao da neima žive duše. — Obuzè nas neizkazan strah, — zapanjeni pogledasmo jedan drugoga, zatim u isti čas i istom žestinom pograbismo kvaku. Soba biaše iznutra zaključana — a dangubiti neima se kad. Opriesmo se o vrata, pritisnusmo što i kad mogosmo — vrata se razvališe — soba biaše razsvietljena od svjetiljke, koja je gorjela pred posteljom Jeleninom. — Poletismo k postelji — ali svjetlost obasjavaše lice bliedo, mrtvačko. — Tielo doduše još ponešto toplo — ali neima već daha, neima života u njem. — Srce je za uviek prestalo bilo kucati. Mora da je sladke sne snivajuć preselila se u vječnost, lice bo joj biaše kao u presretna, smiešeća se andjela. — Dakle pri svem tom, što se je prividno oporavljivala, biesnila je samrtna bolest u njoj; otajstveno one pólnoćne zadušnice bile su njoj namienjene, — i treće odazvaše ju za uviek s ovoga svieta.“

Ovdje zamuknù moj prijatelj; uspomena na sve te prizore biaše ga silno uzdrmala i oslabila; zaklopì oči i padè mi vàs iznemogò u naručje.

Vičan sam bio šale sbijati s takovimi babjimi pričami, ali ovdje — sada — nebijaše mi ni najmanje do šale, jer pripoviest ova dolažaše od čovjeka, komu, baš kao što ni meni, nisu takove bajke nikada zadavale straha. — Brižljivo pogledah prijatelja, i drago mi biaše, kad, osviestiv se, opet poče govoriti:

„Što je poslje bilo, tomu netreba mnogo riečih. Dan vjenčanja pretvori se u dan tuge i žalosti, — svećenik imadjaše posla, ali ne da blagoslovi pred oltarom mladence, nego da opieva mrtvu neviestu. — Grofu nebijaše više obstanka ovdje; jedva što položismo mrtvo tielo u grobnicu, sjedè on na kola i odè put Italije. Ja izvrših, istina, što sam obećao bio, ter ostavih takodjer prokleti ovaj dvorac; nego čim mi preminù Jelena moja, neima već ni za me života ovdje; sahnem, ginem sve više i više, i osiećam, da se približuje čas, gdje će duh kapelanov i meni pjevati treće, posliednje zadušnice, i da ću se do skora opet vidjeti i za uvjeke sjediniti s Jelenom svojom.“

Sklopi ruke kao na molitvu, stisnù opet oči, spusti glavu, i suze roneć stade jecati i uzdisati.

Bio čovjek riečit koliko mu drago, doći će ipak u takove sgode, gdje će mu se sva njegova riečitost iznevjeriti tako, da će bit kao lud diečarac, koj se nije ništa naučio pak neumije ništa pametna odgovoriti na pitanja učiteljeva. U takovu stanju bio sam ja sada. Sve, što god sam govorio, bilo je tako ludo i suhoparno, da me je sram bilo, i s toga bijaše mi baš drago, kad mi prijatelj reče, da mu se hoće spavati. — Čim je lego bio, primaknem stolicu k postelji njegovoj, da ga spavajuća malko motrim. Do mala usnù kruto, — bar sam mislio tako, sudeć po mirnom mu disanju. Ja, sjedeć na stolici, stanem pretresati sve, što sam danas bio doživio, — a doživio sam stvarih u istinu čudnovatih, nedokučivih! Kao što nisam sumnjati mogao, da u svem tom imade svakako nešto istine: tako sam i osvjedočen bio, da mi valja prijatelja, želim li da ozdravi, odvest čim prije iz ove okolice.

Premišljajuć o načinu, kako da to izvedem što prije, bio sam se tako zadubio u razne misli, da nisam ni znao, koja li je već doba noći. Sad se na tornju, upravo nad nami, oglasi ura. Stanem brojiti, — bijaše jedanaest prije polnoći. — Pogledam prijatelja, — on mi spava, kao i odprije, mirno i kruto; štropot od ure nije ga bio probudio.

I mene obuzè neka slaboća; bio sam tako umoran, da već nisam mogao obstati na stolici. Naprema postelji prijatelja moga bijaše divan; tù se izvalih onako obučen, kao što sam bio. Zaklopljenih očiuh, ali nespavajuć, ležo sam nekoliko časovah, kad mi se u jedanput učini, kao da čujem tih romon od muzike. Trgnem se i otvorim oči — u sobi nigdje ništa — ali romon onaj čujem te čujem, i čini se, kao da dolazi iz dvorišta. — Pridignem se malo, — prisluškujem prema prozoru — zvuci su od orgulje. — Osvjedočiv se o tom sav se sgrozim, — nisam kadar ni ustati, a ni uha svoga odvratiti od čudnih tih glasovah. — Najposlje razaberem se i oslobodim. — „Sram te budi“, reknem sam sebi, skočim, poletim k prozoru — zvuci ti dolaze doista iz kapele. — — Grozovita slutnja pobudi se u meni. — Vratim se brzo k postelji, — nadjem prijatelja, da diše i da sasvim mirno spava. — Odlane mi, — ali nemogu ostati kod njega — žuboreći oni glasovi začarali mi dušu, — vuku me neodoljivom silom opet k prozoru, — tù slušajuć i slušajuć zaboravim sve oko sebe, — zamislim se, izgubim se sasvim.

Iz toga bi reć mrtvila probudi me opet ura na tornju. Slušam, koliko će udariti, — brojim — ali upravo dvanaest. — Po dvanaestom

udarcu zamuknù i pjevanje i sviranje u kapeli. — Postojim još koi časak, čekajuć neće li opet započeti, — zatim pohitim k postelji prijatelja svoga. — Leži on tiho i mirno, kao i odprije. ali — nevaram se, nije obsiena — prestao je dihati. — Sgrabim ga za ruku — ruka je još topla — pipam dalje — srce mu nekuca više. — Prepadnem se tako, da sam ga nehotice obuhvatio, pridigo i nastojao izpravit ga i posaditi. — Jao i pomagaj! Tielo izmačè mi se iz rukuh, klonù i sruši se natrag na postelju.

„Pavle — Pavle brate — probudi se, osviesti se!“ vičem izvan sebe, grleći ga i cielivajuć. — Uzalud! — U naručju mi ležaše — mrtvac!

To su mu dakle danas bile treće njegove zadušnice. — Zato je dakle siromah toliko čeznuo za ovim mjestom. Slutio je smrt svoju, i zato je težio ovamo, da ovdje pokraj mile svoje Jelene počne boraviti dugi vjekoviti sanak.

Znade on sada znamenovanje zlokobnih onih zagonetakah; razjašnjene su njemu otajstvene one zadušnice; ali meni — meni je još i dan danas sve tamno i neizvjestno, niti mogu ino, nego sa Šekspirom reći: „Biva pod suncem u istinu koješta toga, o čem mi u mudrosti svojoj ni nesnivamo.“

OVCA I JAGNJE.

Basna.

(Iz **Aurelija Bertola**, polag talijanskog, preveo **S. B.**)

Neka ovca ostariela,
Uz perivoj dočim srta,
Spazi janjca kô snieg biela
Po puteljku krasna vrta;
Sad ti pase, sad ti ište
Izpod briesta zaklonište,
A sad ti se vješt došulja
Gdje dospieva bistra vrulja,
Pa tu kitne biele vile
Š njim se šale i njeg mile.
To je ovcu skroz zanielo;
U vrt srće, kličuć smielo:
„Milom bogu budi hvala
Kad sam jednom dočekala,
Da mi rod kô divlje zviere
Po kršu se već ne vere
Neg da mi ga svatko štuje,
Svatko štuje i njeguje.„
U to čoban tu dopade,
Na ovcu se izdrečio,
Oštrim riečmi iz ograde
Nesretnicu proturio.
Ovca odtud izlazila,
Jagnje gledeć, besjedila:
„Rašta jagnje je puštalo,
A mene je proćeralo?“ —

„U taman si naumio
„Steći sreće druga tvog,
„Ne budeš li još sliedio
„Načina mu uljudnog.“

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Nadalje.)

VI.

Mjesec se već sakrio za vrhove ponosite Tatre, a tmina se spustila po ulicah mjestskih boreć se s bliedim svjetlom titrajućih zviezdah.

Sve je tiho, sve počiva. Niti listić, nešušti, kan da noćna tišina najvećom napetosti očekuje povratak bliedoličnog mjeseca. Samo se oblik sa sdvojenjem borećeg se Bogdana sada pokaže, i mahom opet izčezne.

„Ha, ha, ha! Radujte se zviezdice nebeske, jer otidje mjesec po zoricu, da se š njom zaruči; radujte se, imat ćete sjajnu svatbu u čistom vasduhu. — Uzalud se razstireš ti tmino! Priličiš tatu, štono se plaši bliede mjesečine, a kad se mjesec sakrije, uvlačiš se potajno u naručaj zoričin, koja se onda istom najkrasnije razvija u svojoj sjajnosti, kad si ti kod nje, kad tebe vidi, kad u tebi žije.“

Tako jadikovao mladić, komu uzeše dušu iz tiela, iztrgnuv mu iz naručaja Milku.

Od ono doba, kako bi Bogdanu zabranjena kuća radi svoje čiste ljubavi prama Milki, hodao je amo tamo kao razuma lišen; nu nosio je trpljivo svoj težki udes. On je saznao za sve nakane Milkine tetke. Znao je da se približaje oluja, koja će ga možda poraziti, no nepazeć na to, čekao je odlučnošću tu oluju, kao što kozak neprijatelja.

Ali kad vlastitim očima vidi, da mu takmac, budući ženik Milkin, k najmilijoj ide; kad vidi, da ide onamo, da za uvieke odvede onesviešćujuću se u njegovom naručaju dievu: nemogaše više odoljeti gorućoj želji srca svoga, no mladostnom vatrom, mužkom silom i tvrdom odlučnošću pribavi si još jedan Milkin pogled, u ljubavi raztapajući se pogled, jošte jedan ogrljaj, spojeći nebo sa zamljom, jedan poljubac, kim se duša u dušu prelije. Ovaj čas, što pritisne Milku na svoje grudi, odšteti ga za one tužne dane, što mu je bezdušna njezina tetka pripravila. Ovaj jedan niemi ogrljaj biaše dostatan, da Milka ulije sve svoje boli i jade, svu tugu i žalost, svu biedu i nevolju, sve suze, što je iztočila za nesretnim ljubovnikom, u mužka prsa ljubljenoga Bogdana. Ovaj jedan niemi ogrljaj biaše dostatan za momka, da počuti, do kraja svu tu biedu i bezufano čeznuće, koje Milkino srce za njega trpilo. Žalovao je djevojku, pa zato uzplamti osvetom proti Ljudomorskomu; žalovao je i sama sebe, pa zato htjede pokazati silu mladenačku, htjede pokazat, da je i siromašan čovjek pravi mješćan na svietu.

„Oj vi sebični, bezćutljivi, bezdušni zlatožderi! imislite l' da su siromasi vaši robovi? Siromak sam, neimam ni zlata ni srebra, pa me zato može takav bogataš nogama trti, da se vijugam u prahu poput crva; može me mučiti, da pokaže svoje gospodstvo nada mnom: nu mojega angjela iztrgnuti mi s naručaja, da u sdvojenju ginem; život mi stoputah uzeti, a sto putah opeta povratiti, da mi bude muka tim veća, i ćutljivija — to, to — tako mi bog pomogo! to si nedam činiti! — Zato propast tebi, grdni čovječe! propast tebi, ti muko moga života, jer si mi dušmanom gorjim od djavla!“

Tako jadikovaše Bogdan u svojih mukah. Uzburkana mu krv navalila u prsiuh, žile mu nabreknu; grčevito stisne pesti, zubmi škrinu, a čelo namršti. U tom razpaljenom stanju upravi korak na slobodno povjetarje izvan mjesta, tam, gdje se vetrić prijazno igrao njegovimi kosami, gdje mu čisti vasduh ublažio silnu oluju u prsima, gdje mu hladna noć pomalo utišala vrijuću krv.

Noćna tišina, otajstvena polutmina grlila je sućutno mladića, miriade zviezdicah umiljato mu se posmjehivahu, a pomladjena narav šiljaše ugodnu, razblažujuću vonju po hladnom dahokrugu. Pa da mladić nepodlegne u ovoj svetoj tišini, u ovom tihom svetilištu tajnoj moći blage naravi? O ne! Kada narav bjesni i strašne svoje igre na svodu nebeskom izvadja, tada mi ili strahom trepćemo, ili unutarnji nemir ćutimo; nu kad je oko nas sve milo, tiho, svetčano, i naši se pojmovi, misli i čuvstva zaodjenu pokojnim ruhom i utaložena, umirena čuvstva se kreću opet pravilnom svojom stazom.

Bogdan Zabojski sjedè, umiren u srcu, na travnik i razabiraše u misli svojoj najbližje okolnosti života svoga. Táj razpaljeni, razjareni mladić, koji htjede sviet i od davnih vremenah ustanovljeni u njem poredak oboriti i promieniti, postane mahom razboritim čovjekom — izgledao je prolaz, kojim bi mu moguće bilo iz labirinta neprilikah izaći na prosto. Razmišljavaše sve moguće slučaje, iztraživaše ljudsku narav, svjetovaše se s mladim svojim izkustvom — tà s drugimi se svjetovati i o savjet je prositi nehtjede, nemogaše — nebili pronašao način, kako bi i ljubljenu svoju Milku i sebe usrećio.

„Jošte jedan jedini korak nesjegurna uspjeha, nu jedino mogući“, reče mirno samomu sebi, „a ako taj nepodje za rukom? — onda?“ — Izza ovih riečih zaroni se opet u duboke misli.

Na naglo skoči. Dosta biaše premetanja, razmišljanja, a možda i preveć za vatrena mladića. On nečeka dalje, već ide izvest ono, što je u sebi osnovao, umah izvesti, bez odvlake. Korake mamjeri upravo u mjesto. Nepita, dal' je večer ili ponoć, dali zora puca, on nehaje za to; nepokojna misao, raztuženo srce i strah pred uspjehom kreće mu voljom. Jedno dvie ulice prodje, te stane onda pred nekom kućom.

„To je dakle kuća Ljudomorskieva! Tu stanuje, kada dodje u mjesto, bud' radi urednih poslovah, budi radi zabave“; — razgovaraše se sam sobom. — „Dobro da nespavate, gospodine! imademo danas jošte nešto zajedno dokončati“, reče dalje, vidiv svjetlo u sobi i misleć da je večer, dočim se već jutro približavalo. On pokuca na vrata.

Vrata se otvore, a službenik zapita: što i tko da je?

„Rado bih s kućnim gospodarom nekoliko riečih progovorio“, odgovori Bogdan.

„Neznam bili mogli u tako nezgodno vrieme“ — reče službenik — „moram vas vele možnomu gospodinu prijaviti.“

„Netreba!“ odvrati Bogdan i sljedjase službenika u sobu Ljudomorskievu.

Ako i je gospodin Ljudomorski običavao ugadjati svomu tielu podužim spavanjem, to je ipak sada već, imajuć pred sobom nagomilanih knjigah, sjedio za svojim pisaćim stolom i mirno čitao; dali je pisao, neznamo. Začuv korake podigne glavu i začudi se nemalo, opaziv prihodnika u tako kasno ili bolje rano doba.

„Gjuro, nisi mi znao prijaviti, da me netko išće?“

„Molim vašu velemožnost, htio sam, ali me ovaj mladi gospodin sliedom sliedio i rekao, da toga netreba.“

„Dobro — trebat ću te, pazi, da mi budeš umah kod ruke, kad te zazovem.“

Gjuro odstupi, a Ljudomorski upita Bogdana, ustav od stola:

„Što želite, gospodine, u mene“?

„Gospodine! O velikoj i prevažnoj stvari imadem se svama porazgovoriti — o važnoj stvari i za vas i za mene.“ Kan da nemogaše rieči naći, kojimi da si olakša srce, stane.

(Dalje drugiput.)

Žene u pustari Sahari.

Kao što u obće krivo sudimo o ženah na istoku i o kućnom njihovu životu: tako će i čitateljice naše sigurno misliti, da je život sestarah njihovih u Sahari, u neizmiernom ovom moru od pieska, dosadan do zla boga. A i kakov je to jadan život bez plesa iliti balovah, bez operah, koncertah, kočijah, promenadah, bez modah i svih onih finijih zabavah i užitakah, kojimi si zapad pokraćuje dane dugoga života! Istina, da žene u Afriki nepoznaju tih upravo stvarih; nu pri svem tom ima svega toga i tamo, premda u drugom, prostijem dàkako obliku; ima ženski spol i samo zadaću svoju, premda ponešto podčinjenu; ali je zadaća ta ženam tamošnjim po ćudi; i toga radi sretne su nezavide sreće ženam našim. A što se tiče nježne ljubavi i svih onih spletakah, kovarstvah i tajnah, s kojimi je skopčana, — toga svega ima tamo kao i ovdje; pače reći se može, da u ljubavi vlada tamo kud i kamo veća romantičnost, koja se često izvrgava i u krvave bojeve.

Kućni, ili bolje da kažemo, obiteljski život nomadskih plemenah u pustoši bitno se razlikuje od života drugih Arabah po gradovih sjevero-afrikanskih. — Oaze ili i pašnjaci samo, razsuti tamo amo po bezkrajnoj pustari, zavičaj su iliti domovina Nomadah. Na obalu kojega potoka, izviruća iz pieska a obraštena oleandri i dubravami od paomah, doseli se četa od velikoga kojega plemena, i tú razapne šatore svoje ili za svagda ili za koje samo vrieme; tù posije svoju pšenicu, požanje ju, pak ili ostane tù ili seli se dalje, tražeći drugu opet domovinu. Više razapetih šatorah čini selo, nastanjeno većinom blizu potoka pod sjenom listnatih paomah i datulah. Kao što kod nas siromak živi u kolibi a bogataš u palači, tako i ondje ovaj pod šatorom veleliepnim, a onaj pod kukavnim izdrpanim. Vojvoda ili ti šeik nakiti svoj, iz bivolskih i slonovih kožah složen šator svimi mogućimi obilježji svoga dostojanstva; unutri ponamješteni su u naokolo dragocjeni svileni dušeci; stiene od šatora urešene su prekrasnim oružjem; po podu razastrti su najfiniji sagovi, a robovi i robkinje dvore i poslužuju, dočim siromak čuči na jadnih pokrovcih, zadovoljan svojim šatorom, što mu ga bije i dere vjetar i nepogoda.

Žene u pustari Sahari.

Vojvodi (poglavici) šator je ujedno i kuća mu. Kao što je kuća kod svih muhamedanskih plemenah razdieljena u prebivalište za mužkarce i u prebivalište za žene, tako je i šator razdieljen na dvie polovice. Ulaz je uviek prema istoku. Na jednom je kraju prebivalište iliti konak mužkaracah; ovdje Beduin, u družtvu prijateljah svojih, počiva i odmara se od svojih četovanjah, od lova i vježbanja svoga u oružju. Po šatoru vise goropadni mačevi, štiti, kopja i puške; sve ovo pokazuje, čim se gospodar bavi i kakovu čast obnaša medju svojimi. Šatoru na ulazu vidit je kadikada na šibki i sokololovca, dočim pred šatorom leže kao na straži grdni hrtovi. — Na drugom kraju, u prebivalištu ženskom, sjede mu ili leže žene ili kćeri na mekih dušecih, na podu pred njimi udara crna robkinja u bandiru ili tamburin, na skupocjenom sagu stoji mangal (žeravnica), iz kojega se diže oblačić, razprostiruć preugodan miris; krotka antilopa ili krasan hrt bielih dlakah zabavlja žene svojim skakutanjem i ulagivanjem. — Ruke i noge u ženah urešene su u sglobu zlatnimi krolkrali, o kojih govori već i sveto pismo; crna, vrana kosa ili je u debelih biserom posutih pletenicah u kotur savita, ili pak razsuta i razvezana pada na biela ramena; oči su im velike i crne; posred rumenih, smiešećih ustnicah vide se dva niza bielih zubićah, a krasno, bi reć mudro lice sluša pozorno bajke, koje joj crna robkinja, klečeć na ćilimu, pripovieda iz svoje udaljene domovine.

A liepe su većinom te žene saharske; mnoge od njih i za čudo liepe, dok još nisu prevalile dvadeset i pet godinah, jer krasotice te rano dozriju, nemogu dugo boriti se proti uplivom tamošnjega podnebja; brzo ostare, a onda su opet pravi uzori od rugote. — Jedan ih samo običaj nagrdjuje, a i tomu običaju ima već tisuća godinah:

vedje od očiuh vrano u okolo crnim koholom, a desni bojadišu suckom, žiljem od oraha, čim se često barem za nas uništuje ljepota i najdražestnije žene. Isto tako inostranac, komu sreća posluži, vidjeti koju od tih ljepoticah, namučit će se dosta, dok joj razabere lice pod množinom onih svakojakvih uresah, koji joj poput zvončićah vise sa čela i zastiru gotovo lice svekoliko. Dà pomislite drage čitateljice, u kakvu sam se čudu našao jednom; imao sam priliku vidjeti kćerku takova poglavice; i njezino lice puno je bilo takovih uresah, pak šta mislite, kakovi su to bili uresi? — ništa nego same sitne gvozdike (garofani); mal' se nisam grohotom nasmijao, opaziv tolike mirodije na licu krasne inače djevojčice od petnaest jedva godinah.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Prije nekoliko danah vratio se je preč. gosp. Jovan Sundečić na Cetinje. On je bio u zl. Pragu u poslu povećanja knežcvske tiskare na Cetinju i kako čujemo nabavio je dovoljno slovah i ostalih strojevah.

Drago nam je bilo čuti iz najboljeg izvora, da su neki hrvatski velikaši, poglavito pako preuzvišeni gosp. biskup Štrossmayer gosp. Sundečiću sve novce uručili, koje je za povećanje te tiskare trebao. Dakle Hrvatska podigla je sestri svojoj Crnojgori zakoji da bog da plodonosno djelovao. Vidi se, da krv nije voda!

* Naš zemljak gospod. Franjo Mihailović, rodom Karlovčan, koji je prije tri godine utemeljio ovdje u Beču zabavne družtvene vožnje i od te dobe već 1565 putnikah vodio u Pariz, London, u Rim i Napulj itd., udesio je i za ovu godinu dvie zabavne družtvene vožnje. Prva vožnja polazi iz Beča dne 18. svibnja na Mainz i Köln u Pariz a odanle preko Švajcarske, naročito preko gradovah: Basel, Luzern, Zürich, Winterthurn s parobrodom preko bodenskog jezera u Lindau, a odanle na Augsburg, Monakov, Salzburg natrag u Beč. Čitav taj put stoji samo 85 for. u bankah austrijske vriednote; zaisto izvanredno malena ciena za ovaj krasni put, na kojem se putnik u Parizu punih osam danah baviti može! — Druga pako vožnja počimlje dne 3. lipnja t. g. Kod te vožnje pružena je putniku prilika za kratko vrieme i za nečuveno malen trošak od 250 for. — vidjeti najljepši prediel Njemačke, Hollandije, Englezke, Irske, Škotske, Francuzke i Švajcarske!! a uz to vidjeti veličanstvenu svjetsku izložbu u Dublinu.

* Naš vrli suradnik, gosp. August Šenoa piše nam iz zlatnog Praga sliedeća: Posliednji dani pred velikom nedjelom osobito su uzradovali svakog ovdješnjeg Hrvata. Dva hrvatske gore lista, — dvie pjevačice-umjetnice osvietljale su svomu rodu pred strogim pražkim obćnistvom, lice!

O prvoj umjetnici, glasovitoj pjevačici Ilmi Murskoj neću vam mnogo kazati; ta ste ju tamo u Beču dosta putah čuli. Pjevala je tri puta u českom glumištu; dva puta kao „Lucia" i jedan put kao „Sonambula." Hvali i uzhitu i od obćinstva i od kritike nebiaše ni kraja ni konca.

Ali mi je više reći o vriednoj našoj zemljakinji, gospodični Matildi Mallingerovoj. Primljena tek god. 1863 u pražku konzervatoriju, za kratko je vrieme i vještinom i liepim grlom nadkrilila sve, i starije pitomice, a svi učitelji o njoj tvrde, da će se kao dramatička pjevačica upravo proslaviti! Da to i drugi slute, svjedoči i to, da su ju gospod. Ullmann, koji putuje sa Carlottom Patti-evom, kao što i neki agent monakovskog dvorskog glumišta angažirati htjeli; gospodična M. odbila je te ponude. — Prilikom trećeg koncerta konzervatorije pade joj u dio osobita čast pjevati u velikom glumištu. Pjevala je veliku ariju iz trećeg čina pjevanke: „Lucia di Lamermoor". Pjevala je toli divno, da je umah sve obćinstvo (strogo pražko obćnistvo!) u pljesak planulo, i da je tri puta morala izaći predanj. Kritike svih pražkih dnevnikah čude se osobitoj vještini i ogromnoj visini glasa, proriču našoj miloj zemljakinji najsjajniju budućnost, a čestitaju učitelju što je našô tako vrlu pitomicu.

Ovaj uspjeh veselit će tim većma svakoga Hrvata kad zna, koli vatreno gospodična Mallingerova ljubi svoju dragu domovinu, kako se njom ponosi i netaji — kako možebit drugi — da joj upravo narod hrvatski daje pomoći k većemu obrazovanju.

Živila i rodu svomu liepa dika bila!

* Naš slavni i ovjenčani pjesnik, presvietli gospodin Petar pl. Preradović, c. k. pukovnik u generalštabu, ubavješćuje rodstvo i poznanstvo o ženitbi si. On uzimlje pospodičnu Emu, kćer c. k. ministarskoga savjetnika Ivana Vjenceslava Regner-a viteza Bleyleben-skoga. Vjenčanje biti će u Beču dne 17. travnja 1865. u 2 sata poslje podne, u crkvi s. s. Roka i Sebastiana na Landštrassi.

Književnost i novinarstvo.

* U třebonskom arkivu nalazi se, i po liku i po jeziku krasan hrvatski rukopis, najme: „Životopis Aleksandra velikog". Ima tu do 40 kitnjasto pisanih tabakah. Rukopis pisan je bosanskom klimenticom, a jezik je žeženo zlato većinom štokavski, tek što se nigdje riečca „što" već svude „ča" nalazi.

Tu je knjigu, slavne uspomene naš Nikola Jurišić poklonio nekomu Roženberku, a pokojni Hanka, u tom poslu pravi mrav, prepiso ju je ma do zadnje črknje za česki muzej već godine 1825. Koliko sam razumjeo od gosp. Tade Smičiklasa bio bi on voljan prepisati taj velevažni rukopis. Zato umoljavamo našu „Maticu" neka se lati tog posla, neka tu knjigu tiska. Ele htjelo bi se tu brze odluke i radnje jer neki kuju i snuju da izdadu rukopis taj negdje na sjeveru ali dakako ne kao hrvatsku. Tu je dakle „periculum in mora". August Šenoa.

* Oblici književne Hrvaštine. Pisa Vinko Pacel. U Karlovcu 1865. Tiskom Abela Lukšića. 52 str. u osmini.

Koli su nam potrebite valjane školske knjige, znat će najbolje naše učiteljstvo; osobito nam pako treba valjanih slovnicah, iz kojih da nam se uči mladež materinskomu jeziku. Takovoj oskudici naumi doskočiti poznati naš književnik Vinko Pacel, napisav „Oblike književne Hrvaštine" i namieniv tu knjižicu učenikom prvih razredah na gimnaziji i na realci. Po našem mnienju odgovorio je težkoj toj zadaći, jer je bome najtežje pisati za mladež i za učionu. Što se tiče reda u toj slovnici, koji je nešto razlik od reda u drugih slovnicah, slažemo se sa gosp. piscem, jer ju htjedè kako sám kaže „razrediti i protumačiti sustavno, pazeć što većma na pravilan razvitak." Odlučiv glagolje nalike, doskočio je gospod. pisac smetnji, koja u drugih slovnicah nemalo otegoćuje nauku o glagoljih. Pravila su točno i na kratko izražena a k tomu lasno pojmljiva, što je od najveće važnosti u školskih knjigah.

Bit će svakako dobro došla ova knjižica gg. učiteljem a tim većma i učenikom.

Izvanjski je oblik priličan. Tiskarskih pogriešakah imade podosta; kod školskih osobito knjigah bi se imalo paziti, da jih bude čim manje. K—.

* Nakladom gospod. Ante Jakića u Zagrebu ugledati će ovaj šareni sviet „ukupni pučki spisi" vriednog našeg književnika, gosp. nadučitelja Mijata Stojanovića.

* Pod naslovom: „Iztok" izlaziti će nakladom gosp. Aleskandra Andrića u Beogradu političko-zabavni bugarski list.

Smrtno zvono.

† U Gradcu preminuo je gjeneral u miru Ignjat Čivić Rohrski rodom Karlovčanin. Bio je vriedan rodoljub; u svojoj mladosti izdao je „Basne sa ilustracijam." Pokojna mu duša!

† Isto tako umro je u Gradcu dne 4. o. mj. gjeneral u miru Stjepan Mihić, rodom Zagrebčanin.

† U Jastrebarskom preminuo je od upale plućah dne 6. o. mj. Antun Vrbančić, obćinski bilježnik u Cvetkovićih i začastni prisežnik sl. županije zagrebačke. Bio je jedan od onih riedkih rodoljubah, koji je uzprkos malenim dohodkom svojim svaku hrvatsku knjigu kupovao i svaku domoljubnu stvar podupirao. Lahka mu bila crna zemljica!

† U Beču je umro ovih danah barun Karlo Hilleprand-Prandau u 73. godini dobe svoje. Tielo pojnikovo odvedeno je u Valpovo u Slavoniji.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10,** drugi put **8,** a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu„ plaća se za svaki redak 20 novč.

C. kr. privil. prva amerikanki i englezki poveljena

Anaterinska voda za usta

od

J. G. Popp-a, uvježbanog zubnog liečnika u Beču;
prvo Tuchlauben br. 557.
sada grad, Bogner-ulica br. 2.
naprama štedionici.

☛ Ciena bočice jest 1 for. 40. Spremanje novč. 20. novč.
Dobiva se u svim ljekarnam bečkim, kao i u svim mirisarnim trgovinam.
U jugoslavjanskih pokrajinah kod dole naznačenih tvrdakah.

C. kr. izlkj. priv. zubno tiesto
ciena 1 for. 22 novč.

Zubno tiesto
za napunjivanje šupljih zubah
ciena 2 for. 10 novč.

Biljni prašak
za zube
ciena 63 novč.

Da se moja „voda zu usta" već od više godinah kao najizvrstnije sredstvo za učvrstjenje zubah i ostalih ustnih častih obistinila, potvrdjenje je množinom objavljenih sviedočbah visoke i najvišje gospode, kao i od strane visokoštovanih liečničkih glasovitih osobah.

☛ Da jeh **Anatherinska voda zu usta** na svietskoj izložbi g. 1862. odlikovana, u Inglezkoj kralj. velikobritanskom poveljom od krivotvorenja zaštitćena takodjer i u Ameriki istu obranu i izvanrednu dopadnost uživa, dokazano je putem dopisah u prvim listovim carevine, i ja netrebam istu dalje hvaliti.

S k l a d i š t a se nalaze:

„*Karlovcu* kod gg. Medera ljekara, i Benića trgovca;
„*Brodu* u ljekarni g. A. Gerarda;
„*Zagrebu* kod g. Hegedüs-a, ljekara, i g. Horaček-a, ljekara;
„*Varaždinu* kod g. Haltera ljekara;
„*Belovaru* kod g. Klebovića, ljekara;
„*Osieku* kod gg. Kariolović-a ljekar. i F. Masper-a.
„*Koprivnici* kod g. Verlia ljekara;
„*Mitrovici* kod g. Zeisbergera, ljekara;
„*Novom Sadu* kod gg. Grossingera ljekara, i Ferd. Schreibera.
„*Pančevi* kod gg. Grafa ljekara, Nikolića i netjaka;
„*Požegi* kod g. Csillág-a ljekara;
„*Zemunu* kod g. D. B. Joanovića;
na *Rieci* kod g. Mayer-Luzzatta;
u *Gorici* kod g. Tontoni, ljekara;
„*N. Gradiški* kod g. D. pl. Dieneša ljekara;
„*Ljubljani* kod g. Krašović-udove, i gg. Petrač i Pirker;
„*Nov. Mestu* kod g. Rizzollia ljekara;
„*Orovici* kod g. Jul. Schnabela;
„*Šibeniku* kod g. Ponlica;
„*Spljetu* kod g. I. d. Coena;
„*Trstu* kod gg. Serravalla ljek., K., Zanottia ljek. Xivcovicha ljek. Rocca ljek., J. Weisenfelda, Bondollinia ljek., Luigi et Lordschneidera;
„*Vinkovci* kod g. Boića;
„*Vukovaru* kod gg. Jak. Weissa, Th. Stanića, M. Kirchuma ljek.;
„*Bieloj Crkvi* kod gg. Božića i B. J. Popovića;
„*Vršcu* kod g. Hercoga ljekara;
„*Zadru* kod g. A. Mandla;
„*Senju* kod g. Accurtia ljek.
„*Celju* kod g. Baumbacha ljekara;
„*Mariboru* kod g. Auchmann-a;
„*Rumi* kod g. Milatinovića;
„*Čakovcu* kod g. D. C. Vojnovića;
„*Subotici* kod g. Milkoa;
„*Sisku* kod gg. D. Dierich & Wellnreiter-a;
„*Biogradu* kod g. Sekulića, ljek;
„*Križevcih* kod gg. Breyera i sina;
„*Glini* kod g. Haulika, ljekara;
„*Optuju* kod g. Baumeistera, ljek.;
„*Petrinji* u trgovini g. Schmid-a;

Slavjanska kavana

u B e č u.

(u gradu, Singerstrasse br. 9.)

Ponizno podpisani uzima si čast p. n. gospodi Slavjanom, u Beču živućim, javiti, da je poznatu **slavjansku kavanu** (u nutarnjem gradu, Singerstrasse) iznajmio i posve iz nova uredio.

Budući da se je zato pobrinuo, da se samo **izvrstna pitja** u toj kavani dvore, da **slavjanskih listovah** u velikom izboru ima i da **podvorba** što **bolja** i točnija bude, stoga se ufa, da će steči podpuno zadovoljstvo i trajnu naklonost sve one gospode, koja mu čast izkažu da tu kavanu posiete.

A. Wallauer.

Cars. dvorska nürnberžke

kralj. trgovina robe.

Kefice za zube, *)

radi svoje **izvrstnosti** u obće **renomirane** i **garantirane**, po naputku najglasovitijih zubnih liečnikah ovo-i-inozemnih, sačinjene.

Veliko skladište
kefah džepnih, za nokte, glavu, odjeću, česanje i frotiranje.

J. Ritter,
U Beču, Rothenthurmstrasse Nr. 16.

*) Za svaku zubnu keficu, iz koje štetinje izpadaju, prije nego što se pričmu derati, dobije se u zamjenu nova.

MOLLOV
Seidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižke sveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k rodi u Beču.

Opomena. Buduć sam izkusio, da se seidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru obćinstva moj krivi podpis nose, te se tako, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvraćam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih seidlićkih prašakah na razliku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je 1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Hertara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bressláuera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikahi kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Illoku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i I. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcich kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthlga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel."

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravoga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukam i rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, buduć se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenomi prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh narav, proizašla.

A. Moll,

ljekarnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

Karl Louis Posner

i drug u Beču,

preporučuju svoje bogato skladište svakovrstnog **papira za pisanje; risanje** i t. d., **pisaćih spravah** za **urede** i **pisarne** kao što i za **risanje**, sve uz najjeftiniju cienu. Nadalje imadu podpisani čast objaviti, da se u njih nalazi glavno skladište prvog ugarskog priviligiranog zavoda za rastriranje, i tvornice trgovačkih knjigah od **Karla L. Posnera** u Pešti, da ima vazda veliki izbor svake vrsti

rastriranih poslovnih knjigah

uz tvorničke ciene i da se svaka naručbina točno i što bolje obavlja.

Karl Louis Posner & Comp.

in Wien, Rothenthurmstrasse, Oesterreichischer Hof Nr. 18.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 8. **U Beču, dne 30. travnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a na pol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav, a to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i. Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana na nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

DVOBOJ.

Prije biela podranim ti dana,
  Zavučem se u oklopje težko,
Dočepam še čvrsta buzdovana,
  I uzjašem vranče baš vitežko.

Te poletim niz to polje ravno,
  Kao sokó na laganih krilih.
Jezdim junak, kó u vrieme davno,
  Kastriotić prot osmanskoj sili.

Kad al spetim dušmana sdaleka
  Držeć lučac u utljivoj ruci.
Gdje me smion na bojištu čeka
  Sav uzdrkćem u velikoj muci.

Volio bi s crnim Arapinom
  Junački se junak pohrvati,
Nego s otom nestašnom djetinom
  Koje nesmiem ma ni pogledati.

Što da radim? Uzmaći? Otići?
  Sramota je. Ele kobne sgode!
U boj pako bojó sam se dići,
  Da me momče strielom neprobode

Tek kad sgledah mejdandžiju naga,
  Osmielih se, sijah baš ukovan.
Ohrabrena obodri me snaga,
  Stisnem vranca, hvatam svoj buzdovan.

Ali gledaj čuda golemoga!
  Prè što junak na mene navali,
Vitom strielom iz lučca me svoga
  Sa vitežkog konjića strovali.

Silni junak Leljo diete mlado,
  Što se skita svedjer po mejdanih;
Što-no jošte svakog je nadvlado,
  Ko i mene u sried srca rani.

Stjepan Ljuboje Lopašić.

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Nadalje.)

„Govorite — pripravan sam“, će gospodin Ljudomorski.

„Gospodine! Vi živite sretan i ugodan život na svietu. Vaš rod, vaš položaj, vaš imutak vam pruže svaki mogući užitak i razkoši. Nisam ovlašćen suditi, dali to nebiva na štetu drugim. Nu pitat ću vas samo: dali se nemožete svoje sreće uživati, da nečinite druge nesretnimi? — ako ste vi sretni, nemožete li i drugomu dobro željeti na svietu?“

„Nerazumievam vas, gospodine!“ reče na to Ljudomorski, „ja uživam ono, što je moje, a za tudjim me želja nevodi.“

„Ako je tomu tako, hvala vam! Molim vas učtivo, da se svoje rieči držite.“

„No?“

„Daklo k samoj stvari“, zače Bogdan. „Vi želite sada stupiti u bračni stalež; izabrat ćete si drugaricu života, koja bi vam slasti vaše još ugodnijimi, razkoši života jošte sladjimi činila. Nu to može samo onda biti, ako vas buduća vaša izabrana čistom i vrućom ljubavju ljubi — nijel' istina?“

„Sasma, gospodine censore! tà istine se tajit neda“, doda podrugljivo Ljudomorski.

„Vi si snubiste gospodičnu Milku Milensku! Nijel' istina?“

„Jeste, gospodine examinatore! I to pitanje moram posvjedočiti.“

„A jeste li, gospodine, uvjereni o tom, da vas ta djevojka ljubi?“

„Čudna li pitanja! Da me neljubi, zar bi se bila sa mnom zaručila?“

„To nije istina!“ krikne Bogdan.

„Nije istina? — Razjasnite mi tu stvar, gospodine, jer ću vas inače kazniti, kao što se kazne klevetnici“.

„Oprostite, gospodine, mojoj nesmotrenosti, pa me poslušajte. Bio sam sretan, ako i neimam bogatstva, ni velikog imutka, a ni slavnog roda. Biah sretan u svojih djetinskih igrah, u svojih mladenačkih uzletih, dok nevidjeh Milkine krasote. Znate, kano što mjesec bliedi pred licem žarkoga sunca; znate, kano što ljubica klone glavicom pred dražešću kraljevske ruže, tako sam bliedio, tako sam vehnuo i ja od to doba, kad me očaraše viekom krasne oči moje Milke. — Ali mi lice opet rumen probije, snova se oživim od onog časa, kad opazih, da krasna Milka rada gleda Bogdana Zabojskoga, rada sluša njegov glas, radostno savija svoje biele ruke oko njegovog stasa, radostno visi o njegovih usnah; od to doba savezasmo za uvieke, jer su naša srca napunjena skladnim čuvstvom ljubavi. — Isti angjeli se veseliše tomu nevinomu, čistomu spoju dvih ljubećih se dušah. — A onaj, koji takove duše trga, razdvaja i u vir nesreće i sdvojenja gura, znate l' tko je taj?“

„Nu?“

„Sam djavô! Ako dakle imadete jošte ćuti u sebi, gospodine; ako nećete biti svakim vašim korakom uzrokom biedi, žalosti i neizrecivoj tuzi; ako nećete, da vas prokletstvo, viečno prokletstvo sliedi na svih putevih života vašega: odstupite od svoje odluke — Milku naime za ženu uzeti — a mi ćemo vas blagosljivljati navieke!“

Ljudomorski se posmjehne i pogleda na mladića, koji ga, činjaše se, molio zarošenima očima i sklopljenim rukama; možda mu ga je žao bilo, ali mu se krasota Milkina preduboko u njegovo sebično srce utisla, on odgovori sasma bezčuvstveno:

„Mladi prijatelju! Ako je Milka vama draga, i meni je — ako ju vi ljubite, i ja ju ljubim — ako u njezinoj ljubavi sreću i blaženstvo izgledate, to i ja izgledam; a buduć da je svaki samomu sebi najbližji, to je naravno dosljedno, da ja od nje neodstupim, odstupiti nemogu.“

„Nemožete? Kažite neću!“ popravi ga Bogdan.

„Nemožem — pa ako tako hoćete i neću!

„Ako vas pako djevojka neljubi?“ upita Bogdan.

„To je drugo pitanje. Vi se hvalite, da vas ljubi, da se milovaste i grliste — i ja to mogu kao i vi tvrditi.“

„Lažeš, gospodine!“

„Budite umjereni, prijatelju! jer ću vas kazniti kao kakova dječaka.“

„Lažeš, jošte ti jedanput opetujem — sramotu bacaš na angjela, kaljaš čistu nevinu dušu, da me djavolskimi riečmi i paklenim posmjehom do gnieva doćeraš, podli čovječe!“

„Nerazboriti ludjače! Zar si zato došao buniti moj noćni mir, da me u vlastitoj kući napastuješ? Zar neznaš, da te mogu dati mojimi poslužnici pograbiti i zasluženu ti kaznu pribaviti po pravu i zemaljskom zakonu? — Odlazi, da te nevide oči moje!“ reče Ljudomorski Bogdanu grozećim se glasom.“

„Kaznu? na sud? svietu na ruglo? da me prezirena od ljudih i Milka prezirati začme? Ljuto se varaš, gospodine, kad misliš, da se tvoje grožnje bojim! Tu sam, a neidem iz tvoje kuće, dok se neodrekneš Milke, razumiješ? —“

„Nesmotreni dječače! Gjure, Pišto! Sprovedite ovoga gospodina iz kuće!“ zapoviedi Ljudomorski.

Sluge pritrčaše.

„Tko mi se približi, zlo po njega!“ vikne Bogdan.

On se poče š njima hrvati. Sluge skočiše na njega poput lovskih pasah. Najprvo dva proti jednomu, njima kasnije priskoči i sam Ljudomorski. Gospodin i sluge napadahu dosta oštro Bogdana, nu ovaj se branio silom sdvojenja i neobičnom okretnošću. Kad jednoga obori o zemlju, nahrupiše druga dva na njega, a kad od ovih opet jednoga svali, udari prvi nanj. Lica jim se upale, oči sipaju vatru, a s ustiuh se ciedi pjena. Strielohitro se Bogdan izvine, i posegne Ljudomorskoga tako zamašno, da je taj jedan čas omamljen stao a onda polumrtav se srušio. Sluge odustaše za čas od borbe, da priskoče gospodaru i zvahu iz sveg grla ostalu čeljad. Ta se umah steče. Bogdan, videći pred sobom sve veću i veću pogibelj, a pri tom misleć, da je Ljudomorskoga možda smrtno ozledio: pusti se, proturav se kroz vrata, u bieg. Nekoliko poslužnikah za njim. Jedva stupi u dvorišće, zasliepi svima oči neobična svjetlost a ogluši jih strašno vikanje vatra! gori! — Na taj glas stadoše sluge prestrašeni, dočim je Bogdan upotriebio sgodu uskočiti van na ulicu. Ali ga tu nova neprilika prikvači. K vatri hrleći ljudi — držeć, ga za palikuću — podaše se za njim u poćeru, hoteć ga uloviti. Jedan korak, jedanput da se skliznuo nesretni mladić, bio bi jošte nesretnijim postao. Srećom se ugne u jednu bočnu ulicu i smieša se u čvoru grnuće prama mjestu nesreće svjetinje, te tako izčezne s očiuh svojih goniteljah, tako se ugne i izvine strašnoj sudbini.

„Vatra! Vode!“ vikala svjetina, a pusti zidovi kućah joj se ozivali. „Vodo, vode!“ kričali drugi. Iskre frcahu na sve strane raznešene duvajućim vjetrom.

Strašan biaše to prizor, kad se mnogi sdvojeni penjahu na visoke krovove, da je od proždirućega plamena obrane; kad nekoji od njih, padnuv dolje, smrtnim upijanjem vapijahu; kad žene vidiše sve svoje obraćeno u pepeo, te uvijahu rukama od žalosti. S njihovim plačem, krikom, jaukanjem i nariekanjem složi se turoban glas zvonovah. Nebeski svod zarumeni, a brda naokolo odražavahu svjetlost plamena. Nebo i zemlja, činjaše se, da su u jedan živalj, stopljena; ljudi već odlučiše u svom sdvojenom stanju, izgubiv nadu k spasenju, nastaniti se u gorah, kad je poglavarstvo zadrža i na gasenje prinuka. Nu težko tamo gasiti, gdje se nemože pred žarom vatre ni blizu pristupiti. — Već zora zarudi na istoku, već se dan približavao, sunce već ljubilo prvimi trakovi zemlju, a vatra još neprestano bjesnila i već desetu veliku kuću dostigla i oblizavati počela. Kad al eto zaduva protivan vjetar, koji obrani ostale kuće mjesta od nesmiljene vatre. Uzrujano pučanstvo se malo umiri. Pogorielci se na koliko se dalo takodjer umiriše; samo se zgode o strašnoj toj nesreći pripoviedahu po ciecom mjestu.'

A gdje si ti naš junače? Zar ti je srce upokojeno, kad si izbjegao nesreću? Jel' ti sviest mirna, kad misliš, da je Ljudomorski od tvog udarca mrtav o zemlju pao? — Sviet misli, da je tvoja zlotvorska ruka prouzročila taj strašni noćni prizor.

VII.

Po mjestu Ljubinovu razsuli se svakaki glasovi o požaru, o Bogdanu, o Ljudomorskom i o Milki. Nekoji tvrdiše, da nije nitko drugi podpalio, van Bogdan; drugi ga pače i vidiše, bacajućeg na kuću goreću, u slamu zavitu gubu; treći nehtjedoše povjerovati, da bi mlad, naobražen i dobra srca čovjek tolik zločin izvesti kadar bio, podupirajuć svoje mnienje time, što se prilično mnogo u noći požara pokralo u mjestu, što vodi na slutnju, da je valjda kakova razbojnička družba taj zločin počinila, da može tim laglje za vrieme obćega straha i nemira s ukradjenim uteći i ugnuti se poćeri. Ipak rekoše mnogi, da bi najbolje bilo, kad bi Bogdana ulovili, strogo ga izpitali i pred sud ga stavili.

Nesretni mladiću! Koli strogo sviet o tebi sudi. Ali valjda si slutio, ili pako možda dočuo za obće mnienje, pa si se zato udaljio od mjesta i sakrio ljudskim očima — pobjegnuv — kamo?

„Pred sud postavit? Izpitati? To nebi bilo suvišno“, rekoše drugi, „nu gdje je?“

„Što, zar nije u mjestu?“ pitahu prvi.

„Nije!“ biaše odgovor.

„Možda je otišao u svoju domovinu, u rodno si mjesto“, gatahu prvi.

„Moguće!“

Takovi i slični razgovori se vodili o nětom minulih dogodjajih, medjutim je pako oblast iztraživala uzrok toj nezgodi. Uzalud! Nije se moglo ništa sjegurna saznati.

Na posliedku prestadoše razgovori i svakovrstne bajke o vatri u mjestu. Zato si nadjoše stare bake i mlade žene drugi predmet, da i na njemu bruse jezike.

„Ah kumo draga, ta Milka Milenska težko će više ustati iz te bolesti“, počme jedna drugoj pripoviedati.

„Što joj tako zlo?“ popita ova.

„Već nezna ništa o sebi. Oči joj stoje ukočene, a samo kadkada se nasmije poput angjela i zapjeva:

Čekaj sokole ti moj mileni,
Tam ćemo u raju bit spojeni!

Neznam kakova to pjesan, još je nisam nikada čula pjevati.“

„Što ste vi, kumo, sami vidjeli Milku?“ upita ova.

„A ne, moje tetka ima tamo kćer u službi, pa kad je ova bila kod svoje Julke, čula ju pjevat. Ja sam to od nje čula.“

„Bože, bože! Koga ona razumieva pod tim sokolom? Dali Ljudomorskoga, dali Bogdana?“

„Ja bogme neznam; ali ljudi pripoviedaju, da nije imala volje za Ljudomorskoga, već da ju prisiliše.“

„To se jošte promieniti može, kad još nestupiše u brak — a ovako nemoćnu valjda neće odvesti u crkvu!“

„Doći će po nju zaručnik iz drugog svieta!“

U istinu nemožemo takovim razgovorom vjerovati, nu to priznajemo, kao što naša poslovica kaže, da se takova šta iz prsta neizsisa.

Milka je sbilja oboljela. Boli nježna srdašca, misli o budućnosti i ta strašna vatra ju spravi u krevet.

Tamo leži, postav žrtvom oholosti i lakomosti ljudske za novcem. Tamo leži poput cvieta, vihrom otrgnjena i na travu bačena. Krasne joj se vrankose razliše po bielom jastuku. U prekrasnom joj se licu sad žalost sad radost izražavala, sad boli i muke srca, sad opet mir i pokoj, sada sdvojenje, a za čas opet blaženost. A oči, taj izraz vječne ljubavi, vječnih željah i čarobnosti, te oči, koje su preinačile cielo biće Bogdanovo, u kojih se zrcalila dobrota duše i viečna oddanost srca, kretale se mutne i suzne nemirno amo tamo. Njezine su ustnice, ti živi rubini, sada bliede, kadkada se tiho gibale, sad se opet angjeoskim posmjehom nasmjehnù. — Eno ležaše izmučena, iztrapljena, pa ipak krasna.

Uz nju sjedjaše zabrinuta tetka i pazijaše na svaki joj mig, hoteć svakoj i najmanjoj joj želji zadovoljiti, kad joj to, za čim je najviše ginula, već ugrabila.

„Milko moja!“ progovori tetka, „diete moje dobro, što ti fali? gdje te boli?“

Milka ju pogleda smješećim se okom, al neodgovori ništa.

„Nećes da kažeš tvojoj tetci?“

Milka uprla čvrsto oči u jedan predmet i stane podignuv se govoriti: „Gle, gle, kakovi su to ljudi! — zlatom i srebrom odjeveni — kamo idu? — u kupu! — Jao, druge gaze snogama — jedan kaže tamo-što to? — brdo čista zlata — i bisera — gle gle kako se cakli — haj kako blišti! — tamo, tamo tamo k tomu vrhu?! —“

Tu stane, ali upre čvrsto oči u jedan predmet. Izza kratke stanke počme opet: „Neborače — pomozte mu — kako se svija — koko grčevito stišće ruke — ti ga bezbožnici udaviše! —“

Najedanput udari u smieh i uzklikne radostnim glasom: „To je moj Bogdan! Udari na ove zlotvore, mili moj! — Gledaj kako te hulje udaviše toga nevoljnika! udari na nje sa svojimi vjernimi — tako tako — ha kako bježe, kako se skrivaju ti nevaljanci! —“ Največom napetošću gleda prama istoj strani. Na obrazu joj vidjeti, kako se bori s onimi, koje joj mašta utvorila. „Slava ti, Bogdane!“ uzklikne napokon, „nadvladao si poput junaka ovaj izmet! Dodji sada, baci se na moja prsa!“ Ujedno razastre naručaj i padne natrag.

Tetka, koja tomu prizoru u največemu čudu prisustvovala, sklopi ruke i pomoli se po tiho. Tako nastane za čas duboka tišina, kad se začuju mužki koraci. „Julko“ zovnù, „tko je?

„Gosp. Ljudomorski želi svoj naklon učiniti vašoj milosti.“

Gospoja Hradovskieva biaše u neprilici, što da čini, ali se naskoro dosjeti: „Zavedi nj. velmožnost u dotičnu sobu i kaži, da bi dostojala malo počekati, jer da ću umah doći.“

VIII.

Nije dugo trpio razgovor Ljudomorskoga sa gospojom Hradovskievom. Veoma je žalio nesretni ženik buduću svoju nevjestu, kad mu stara gospoja njezino stanje opisà. Molio ju, da pozove k njoj izkusnije liečnike, dà ako bi uztrebalo i više njih itd.; napokon obeća, da će se naskoro opet prijaviti — zatim otidjè.

Nesretniče! i tomu se stvaraju tolike zaprieke na putu k žudjenomu cilju. Sasma pripravljen se uputi tihom noćju put Ljubinova po nevjestu si — a ta mu razbojnička četa izprazni kesu, da je morao željno očekivanu svatbu odgoditi.

Htio je poslove svoje novčane urediti, zato i ostane nekoliko danah u Ljubinovu, a tu mu taj nesmotreni mladić — kako on Bogdana nazivaše — pripravio novu nepriliku.

(Dalje drugiput.)

POSAVKE.

(Pjeva **Aug. Šenoa.**)

I.

Sag.

Razpela je vječna misô
U djerdjefu ćilim svilen,
Čudotvor tu Bog izpisô
Lik divotan, krasan, milen.

Izkitio alem-iglom
Cvietno polje — zelengore,
Mjesečinom sjajnom ciglom
Izšarao sinje more;

Protkao je divni ćilim
Sjajnom dùgom sa nebesa,
Zviezde zlatne žarom milim,
Djevojke na sag iztresa.

A sa dvora, sa Vilina
Na sag metnu rujni rubin:
Sag taj mi je domovina,
Rujni rubin obraz ljubin.

O tako vam vierna srca
Na počinak kad je vrieme,
Kad me stigne braćo smrca,
Tiem ćilimom pokrite me.

II.

O ti dušo!

O ti dušo moje duše,
O ti srce srca mog,
Kuda pošla, kamo došla,
Pratio te dobri Bog.

Tvrda zemlja pútem bila
Tvojoj noni mehak mah,
Zla se bura ukrotila
Pred tobom na milen dah.

Tvrdnulo pod tobom more
Snizila se strma hrid,
Ljuta zima cviećem cvala
Moja dušo na tvoj vid.

Sav ti život bio božić,
Andjeli te sreli svud,
Nikada mi neplakala,
Prostrla ti sreća put.

Samo kadkad u toj sreći
Imena se sjećaj mog;
O ti dušo moje duše
Pratio te dobri Bog.

Naša književnost.

Misli Augusta Šenoe.

(Konac.)

Drugi put, da naša knjiga narodu u život segne, jest belletristika t. j. novelistika i pjesničtvo. Naša novelistika? Jao i pomagaj! Kad čovjek poznaje ponešto hrvatsku i srbsku poviest, gdje mu se javlja toliko zanimivih sgodah, toliko sjajnih glavah, kad motri naš sadanji toli bujni i raznoliki život, a kad gleda naše izvorne pripovjedke, kako da mu je onda pri duši? Mnogo toga neimamo, a što imamo, do malo iznimakah je cigli korov. Da znadu drugi ljudi za to gradivo, glave moje, ako nebi o nami ciele „Leihbiblioteke" romanah i novelah pisali. Il zar nije sramota, da su gospoja Dudevant i Alfred Musset o naših Uskocih, Herlossohn o Crnogorcih novele pisali, da Düringsfeldova dalmatinske pripovjedke sastavlja, da je Chocholoušek jugoslavensku historiju novelistički izradio, a mi? Ništa te ništa.

Odkad se je Bogović novelistiki iznevjerio, neima pripovjedke spomena vriedne.

Nikolić bi možda za to imao žicu, al drven jezik i svakdanje sentimentalne fraze po njemačkom kalupu nedadu, da mu klica izadje na sviet. Glavni pako grieh u naših pisacah jest, što neumiju il neće birati sgodna gradiva, te mjesto novelističkog obično uzmu epički čin. Tà svatko znade da dvie trećine naših izvornih pripoviestih pričaju o turskom ratu. Dakako je učenje drugih dielah naše povjesti mučnije, tu se moraju lica i kulturno stanje točnije crtati, tu nisu dovoljne fraze „o častnom krstu i slobodi zlatnoj." Ova nemarnost za našu povjest, za ćud i historički razvitak naroda nukaju naše noveliste, da grade svoje pripovjedke i spletke po tudjoj šabloni, da mjesto oštra crtanja lica opisuju stoputah sunce, mjesec, zviezde i sve krieposti nebeske frazami hrvatskomu uhu groznimi, riečju sva pripoviest neima ništa tipičkoga, te se je mogla sbiti prije i u Tatariji i Tunguziji neg u Hrvatskoj. O romanu neću ni govoriti. „Požežki djak", je pripovjedka za mladež a ne roman. Vi ćete mi opet reći, da sve kudim, a ja vam kažem šta biste na primjer preveli Niemcem il Francuzom, da za našu novelistiku pitaju. Odgovorite si sami. Prevodi tudjih pripoviestih nisu mnogo bolji.

„Neven" i „Pozor", pokojnici blažene uspomene valjano su doduše u toj struci radili, i izbor i jezik prevodah je bio čestit, tà tu su radili Vežić, Trnski, Veber, Jurković i fino pero našega Jose Miškatovića. Moramo i žalit što g. dr. Jak. Užarević, osobiti vještak našemu jeziku, uztezuje pero svoje našoj knjizi.

Nu sad je većinom izbor predmeta za naše obćinstvo posve nespretan, il je jezik do zla boga hrdjav. Navest ću vam primjer. Šta će hrvatskomu obćinstvu južnoamerikanski roman „La Gitana", il zašt se je Hrvatom vrstni roman „Ledena palača" od Lažečnikova iz njemačkoga prevoda hrdjavo preveo? Nam se hoće štiva, što je našemu narodu bliže po ćudi, što će nanj djelovati, jer romani i pripovjedke nepišu se samo zato, da se „Leihbiblioteke" napune, nečitaju se samo zato, da se vrieme prikrati.

Al mnogi naši prevadjači nepoznavajuć čestito nikakve literature, prevest će prvu novelu, koju im je slučaj u šake namjerio.

Toj gospodi bismo u obće preporučili i to, da marljivo uče narodne pripoviedke, da im pero bude malo čistije.

Sigmundova kapela u stolnoj crkvi krakovskoj.

A sad pitam, kako hoćete, da nam djevojke budu narodne, kad neimaju šta čitat u hrvatskom jeziku? Il ćete im možebit „Gospodičnu Clairon" il znamenito dielo „Pravda uspie" dati? Ako to, onda si propô hrvatski narode!

Valja nam jošte koju reći o našem vilovanju. Dà — pjesničtvo imamo. Mažuranić, Preradović, Trnski bili bi ponosom svakomu narodu, „Čengić-Aga", „Prvenci", „Kriesnice" resile bi svaku književnost. O mladjem naraštaju nije lahko govorit; taj se tek razvija. Za sad još junakuju na vilinjem mejdanu sve stariji književnici a

prije svega Trnski, komu u hrvatskoj lirici para neima. A noviji plodovi? Teško te pretežko bi bilo literarnomu povjestniku karakterisat novije pjesničtvo. Jedni pjevaju po narodnu, veleći da je i pjesnik najvrstnije hrvatske pjesme t. j. „Čengić-Age" udario tiem putem. Nu nije ga još majka rodila, koj će se dokriliti „Čengić-Agi", a pjesnici po čisto narodnoj žici obično nasliedjuju vanjski lik narodne pjesme nemareć toliko za nutrnje krasote narodne vile te raspinju svoje plodove u omašan niz deseteracah.

Takove poduže pjesme naše obćinstvo slabo čita. Sve novije t. j. mladje pjesme većim su dielom il domorodne il ljubezne. Historička

Ivanje u Poljskoj.

balada, koja bi u ovo doba najsgodnija bila, slabo je gojenče hrvatske vile. Domorodne pjesme povadjaju se većinom za uzori ilirske dobe. Al to je upravo anakronizam. Što je onda silno sve živce razigralo, sve duše uzhitilo — danas je često već puka fraza. Erotičkim pjesnikom bi imale „Kriesnice" služit za uzor, tu je domorodna žara i živo ljubavi, a kraj toga upravo čiste hrvatske pjesničke žice. Samo takove pjesme mogu i na narod dielovati.

O dramatici reći ću koju već u članku „Naše glumište". Pisô sam tu samo crtice, htio sam samo natuknuti, kako bi se naši pisci imali obzirati na obćinstvo, dielovat na narod, jer množina štampanih al nerazrezanih knjigah na domorodnoj polici nečine još živo književnosti. Naše literarne historike pako molim, nek pišu više neg do sad o književnoj povjesti ali ponešto više o stvari, manje o pukoj slovnici. Bilo bi već vrieme, a „Književnik" je tomu sgodno mjesto.

Sigmundova kapela u stolnoj crkvi krakovskoj.

U staroslavnoj stolici Piastovacah svuda će se oko namjeriti na divotu minulih viekovah. Medj inimi spomenici prošle slave slavna je prvostolna crkva a u njoj kapela Sigismundova, koju naša slika evo prikazuje. Crkvica ova bje podignuta tik glavnog hrama u čast bogorodice g 1340. U ujoj počivaju kosti poljskih kraljevah Sigmunda prvoga i drugoga. Za vladanja Sigmunda I. i to g 1520 popravi i nakiti ju glasoviti graditelj talijanski Bartolomeo Fiorentini slogom renaisanskim. Potonji vladari sve joj više ures uzvisiše. Pod kubom od pozlaćene kotlovine stoji zdanje od silna kamenja u četiri kuta zidano. Velika divno izkićena rešetka od tuča služi mjesto nutrnjih vratah. Nad njom se uzpinju grbovi poljski orô i litvanski konjik. Zidovi odieveni su zelenim Iaži-

mramorom, po kojim se kitnjasti likovi preliepo viju. Na lievo od vratah sjaji se ogroman oltar od suha srebra, a na oltaru prikazuje nam s vana petnajst slikah fiorentinskim kistom: slikanih muka gospoda Isusa. S nutra stoji dvanajst srebrnih likovah od Alberta Glima iz Norimberga. Sve su prizori iz sv. pisma.

Na slogu oltara nalaze se slike Sigmunda I. i II. Naproti oltaru stoje ogromne grobnice ovih dvajah kraljevah od crvena mramora. Tik do njih počiva kraljica Anna.

Ivanje u Poljskoj.

Sutra je Ivanje, a danas se slave po Polskoj „Sobótky". Sletila se djevojčad živa i žarka iz sela, pa leti smijući se, šaleći se put Vislo. Ljetna je večer na zemlju pala, a po mjesečini redi se moma do mome kraj vode. Žar im je u očima, pjesma u grôcu, djevojački vienac na glavici. Milina ih je gledati. Gle sad diže svaka svoj vienac u vis — sad iz tanka grla zaori pjesmica:

Oj talasi titrajući
Noste vienčac cvietajući,
Nek netone vienac!

Nosite ga Boga radi
Pred dvore, gdje sjedi mladi,
Mili moj ljuvenac!

A sad — pobacaju mome redomice vience u vodu brzicu. Vienci lete niz vodu, za njimi oči djevojačke, jer priča veli, da kaže vienac, jel djevojki zla il dobra sreća usudjena. Al negledju dugo. Naložili vragoljasti momci lomaču, vatra bukta, ko da se zviezde sipaju; svirka zaori kroz noć, i momci i mome uhvatili se u kolo oko lomaču. Kolo se vije te vije, plamen još već ma raž-zari žarka lica, frula i gajde ozivlju se, od miline se podaje zemlja djevojačkoj noni, a starac mjesec od radosti zažmiri. Tako slave Poljaci „Sobotke", tako su ih već slavili prije častnoga krsta.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Carevinsko se je vieće po uskrsnih praznicih opet skupilo u sbor. Osobito zanimiva je bila sjednica poslaničke komore dne 24. travnja. Tu je poslanik dr. Schindler govorio podulji govor o žurnalistiki te pobijao tako zvani „objektivni" postupak kazneni proti novinam.

* Naš slavni i ovjenčani pjesnik, pogl. gosp. Ivan Trnski, c. k. major kod Slunjanah, dobio je od Njeg. veličanstva red željezne krune skojim je skopčano povišenje njegovo i porodice mu u staliž vitežki.

Trojedna kraljevina.

* Gospoda dr. Klaić i Danilo, a po njih više zastupnikah opozicionalnoj stranki dalmatinskog sabora pripadajućih, priobćiše u „Nazionalu" pismo namiestniku bar. Mamuli, nek im razjasni one rieči državnog ministra, da dalmatinska opozicija teži van Austrije.

* Neki g. Panet nakanio je složiti družtvo a Dalmaciji, koje da goji bumbake.

* Sinod pravoslavni u Karlovcih sriemskih izabrao je za biskupa gornjo-karlovačkog, gosp. arhimandrita Nikolajevića.

Vladike temišvarskog nije sinod do sada birô, jer je proti tomu prosviedovô u carskog povierenika mitropolit rumunski. Sinod je zaključio nek medjutim u Temišvaru administrator ostane.

Česka.

* Slavni povjestničar Palacký priobćuje u „Národu" red vele zanimivih članakah pod naslovom „Idea austrijske države". Bečke i Slavenom protivne novine dostojno su uvažile ove članke.

* „Národní listy" obustavljeni su na dva mjeseca.

Galicija.

* Dne 18. travnja bi dignuto obsadno stanje po svoj zemlji.

Ruska.

* Dne 24. t. m. preminuo je u Nici Carević Nikolaj Aleksandrović, nasliednik prestola ruskoga u 21 godini života svoga.

* Državno vieće primilo je novi štamparski zakon, u kojem se dosta slobodoumnih reformah nalazi

Francezka.

* Na putu svom u Nicu svratio se je ruski Car u Pariž, te se sastao i prijateljski pozdravio sa carem Napoleonom u kolodvoru.

* Car Napoleon III. nastupio je svoj put u Alžir dne 29. o. mj. Priča se, da je francuzki car voljan podić u Alziru namiestno kraljestvo, a glavar da mu bude čuveni Abdelkader.

* Glasoviti Thiers držao je u zakonodavajućemu Sboru govor proti konvenciji od mjeseca rujna 1864., a na obranu vlade papine. Taj je govor neugodno dirnuo opoziciju, kojoj inače i Thiers pripada.

Talijanska.

* Brigantstvo preotimlje veoma mah u Napuljskoj i Siciliji. Po bielom danu počine se u Palermu svakojaka zločinstva. Hajduk Camorra terrorizuje cielu pokrajinu.

Amerika.

* Ljuta i krvava sječa medj Sjeverom i Jugom se netom svrši. Unija je pobiedila, Richmond ognjište pobune je pao, Lee najvrstniji vojvoda Južnjakah predao se je Grantu sa svom vojskom i spremom, a načelo slobode pomaklo se tiem znamenito. Nu upravo u onaj par kad je ta radostna viest po Sjeveru zaorila, smakla je lupežka ruka muža, komu Sjever ponajviše pobiedu zahvalit ima. Abraham Lincoln, predsjednik sjedinjenih državah, najodvažniji državnik amerikanski bio je u washingtonskom kazalištu iz revolvera dne 14. t. m. ubijen, sekretar vanjskih poslovah Seward jedva je živ utekô. Razlog zločinu je politička osveta, ali će smrt Lincolnova, Jugu malo pomoći, jer će dielo njegovo i po smrti potrajat. Do budućeg izbora ravnat će državu podpredsjednik Johnston.

Svaštice.

* U Filadelfiji imade neki gradjanin konja, koji mu služio već preko dvadeset godinah. Napokon postane taj konj tako kratkovidim, da se je često popikavao. Gospodar mu dade pripraviti naočale, pa mu dobro stoje, te je sada veoma gizdav. Od kada taj konj naočale nosi, ide podignutom glavom i poskakuje poput ždriebčića. U gradu prozvaše ga „doktorom!"

* Ovdje u Beču na Šottenfeldu pozivlje sada kći nekog tvornika, koji zaustavî prije 40 godinah plaćanje, vjerovnike, da jim izplati dugove otčeve. — Neznamo dali imade gdje para ovakovu poštenju!

* Inglezki velmoža lord Shaftesbury kupio je jedan zub s čeljusti glasovitoga Newton-a za 16,595 franakah, što je u našem novcu 6638 for.

* U Berlinu sastavilo se novo družtvo pod imenom „Hirudinea" (pijavica), koje si stavilo za zadaću gledati da se pomnožavaju pijavice, te će je držati u umjetnih močvarah.

* Sretna obćina. Obćina u trgovištu Haslachu u gornjoj Austriji prištedila si je god. 1864., odbiv sve izdatke za obćinske potreboće, u gotovu novcu 1675 for. i 37½ novč. i dobije od gornjoaustrijskog zemaljskog odbora dozvolu, da smije od ovih prištedjenih novacah razdieliti 1260 for. medju ovlašćene posjednike kućah u trgovištu Haslach-u. Bome je to riedka stvar, da koja obćina valjanom upravom obćinskog dobra namiri sve izdatke kroz godinu, a da može jošte suvišak razdieliti medju obćinare. Dao bog bilo tako i kod nas u svakoj obćini!

Književnost.

— Prvi svezak Ljubićeva „Ogledala književne povjesti jugoslavjanske za podučavanje mladeži" upravo je sada na Rieci izašo na sviet. Po historičkom uvodu raspravlja pisac književnost do 15 vieka.

— „Sedmoglava aždaja" od Vida Došena izaći će u novom izdanju u Zagrebu.

— Leljinke. Pod tim naslovom izdao je gospodin J. Evgenij Tomić u Požegi prvu sbirku svojih pjesamah. Kad nam prispie ova knjižica, govorit ćemo o njoj obširnije.

— Prevodom Josipa Filipovića izašo je već drugi dio „Hofmannovih pripoviedakah za mladež".

— „Imena vlastita i spoljašna u Hrvatov i stranom Srbalj". Ova knjižica našega vriednoga Fr. Kurelca dotiskuje se troškom Svetozara Galca u Zagrebu.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, nadalje po Sloveniji, Istriji, po Srbiji, po Bosni, itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put 10, drugi put 8, a treći put 6 novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno 30 nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu„ plaća se za svaki redak 20 novč.

Prirodni način liečitbe

po Schrothu i Priesnitzu.

Tko hoće da se istim posluži s dobrim i brzim uspjehom neka konzultira praktičko-dietetičkog liečnika i primaljca, bivšeg asistenta na dietetičkoj klinici draždjanskoj

Dra. Phil. Em. Kappera,

blizu zlatnog Praga (Villa Košinka).

Onomu, koji to zaište, šaljem ja dotičnu brošuru, 3. izdanje a obznanit ću mu i uvjete, pod kojimi ću ga liečiti.

Oglase u novine

prima **za sve listeve u kojoj mu drago zemlji izlazeće**

odpravničtvo za oglase novinarske

od

Haasenstein-a i Vogler-a u Beču,

Stadt, Wollzeile Nr. 9,

(Haasenstein i Vogler u Hamburgu i Otto Mollien u Frankfurtu na Majni)

i opravlja sve točno i sviestno uz izvornu cienu. Ako se p. n. gg. nama posluže, prištedit će na poštarini i trudu, a kod većih naručbinah i obični popust (Rabatt). Dokazni iztisak poslat će se dotičnim. Svakim novim izdanjem ponastalih medjutim promjenah izpravljene i popunjene popise novinah šiljamo **badava** i **franko.**

Od trakavice

(plosnata gliste) (Bandwurm)

izlieči bez svake boli i opastnosti za 2 sata **Dr. Bloch u Beču, Praterstrasse Nr. 12.** Ljekovi s naputkom šalju se. Pobližnja pismeno.

Ne gotovu

već po nalogu i ukusu tok krojenu odjeću mužku

dogotavljat ću po najnovljem i najukusnijem kroju kao i narodnu odjeću u obće i to uz najumjereniju cienu i u najkraće vrieme.

U radionici mojoj „**Rothenthurmstrasse Nr. 12**" izložene su na izbor sve vrsti ovo-i inozemna sukna i inih najukusnijih i najljepših tkaninah.

Molim u Beč pridošavšu gospodu p. n. iz Hrvatske za blagonaklone naručbe.

Izvanjske naloge obavljat ću točno i bezodvlačno.

Cvjetko Dvornikević,
krojač u Beču.

Prodaja dobra.

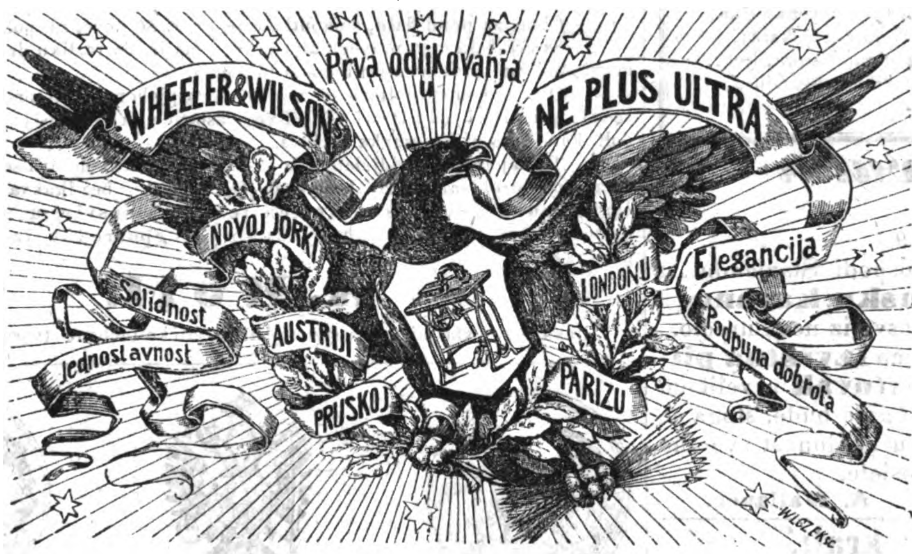
Na srećke se može dobiti dobro u najljepšem predjelu Švajcarske uz Ginevarsko jezero, radi smrti dosadašnjega posjedovatelja. Kod ždriebanja razdielit će se ujedno 259 zgoditakah, sastojećih u 260 državnih nagradnih obveznicah (Staats-Prämien-Obligationen), **koje nikada ciene negube**, te se može na nje u sretnu slučaju dobiti **350,000, 300,000, 250,000, 220,000, 200,000, 100,000, 50,000 itd. itd. forintih.**

1 srećka stoji 12 for. 3 srećke stoje 35 for.

6 srećakah „ 68 „ 11 srećakah stoji 120 for.

Izvanjske naručbine sa priklopljenom svotom molimo čim skorije, a mi ćemo je dok nam dosiže, točno ovršiti. Obširne prospekte **badava.** Neka se izvoli upravno obratiti na, za prodaju tih srećakah odredjenog glavnog opravnika.

Alfreda S. Geigera, u Frankfurtu na Majni.

Srebrna kolajna

Zagreb 1864.

Wheeler i Wilson u novom Jorku (New-York)

tvorničari amerikanskih

šivaćih strojevah

za obitelji, za krojače, šeširdjije itd.

Garancija na pet godinah.

Najizvrstniji **pomoćni apparat** pridoban je svakomu stroju. — Ima na prodaj šivaćih strojevah i za težko šivanje čižmarsko, remenarsko, sedlarske itd.

Podučavanje na tih strojevih je bezplatno!

Illustrirani katalogi šalju se na zahtievanje bezplatno i franko po pošti.

Glavni agenti za Austriju

Braća Kirsch u Beču.

Naslov na pismu neka se izvoli ovako napisati: **Gebrüder Kirsch in Wien, Kärntner-Ring Nr. 2.**

Za trojednu kraljevinu je naš glavni agent gosp. **Mio Krešić u Zagrebu** koji takodjer illustrirani katalog šalje svakomu, koji u frankiranom listu istog zaište.

Vlastničtvom i nakladom Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik:

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 9. | **U Beču, dne 15. svibnja 1865.** | **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Turopoljski top.

Izvorna pripoviedka. Napisao August Šenoa.

I.

„Ne, ne i ne! velim ti. S te melje neće kruha biti, nikad neće. *Dictum, factum et perfectum.* — Pa da se i posvetiš, ti Jelice i mladi Ferketić nikada svoji biti nećete, pa Bog!“ Tako je grmio gospodin Ištvanić, starac trbušast, lica nabubrena a nosa napaprena, hodajuć amo tamo po sobi, pušuć od ljutine ko kovački mieh, i zatiskujuć čavliće na petah u čisti pjeskom posipani pod. Siedi mu se brci naježili kô u razpurena mačka, piesak mu škripao pod nogama, a sivkaste oči su mu se kriesile kao dvie zviezde zlokobnice, sve tielo mu nad trbušinom amo tamo klimalo, ruke bi mu se čas s traga složile, čas u žepovih surke zadubile, čas opet zlatom izvezenu kapicu sad na desno sad na lievo namakle. Po svem si vidio, da je gospodin Ištvanić veoma ljut. To je valjda opazila i ona liepa glavica, koju je paprena peroracija starčeva išla, zato se je grmljavini tatinoj samo časimice muklim jecanjem ozvala i poniknutom glavicom mučeć rublje gladila. Nu vidjelo se, da joj srdašce puca, jer su joj suze ko bobovi niz lice frcale i na žarko gladilo padale, da prskutanju kraja nebijaše.

„Hm!“ nastavi stari gospodin više umujuć neg grmeć „hm, to su djeca, to su vremena. Ja — a ja nisam ženska glava — kako sam ja starije slušo, pa sam već i brkat i bradat bio. A sad se već frajlice u hlačicah puntaju. *O tempora o mvres!*“ zakima glavom stari gospodin, te se utieši nekako debelom prizom iz zlatne tabakire, gromovito kihnu, da je Jelica zadrktala kô listić o vijavici i jedva „na zdravlje, tatice“ progovoriti smjela.

„Hvala Jelice!“ zamrmlja nekako ublažen Ištvanić, mrko lice mu se malko razvedrilo, kročio je sobom sve sitnije, nekoliko putih se nakašljao, te konačno stane natrag složenima rukama pred Jelicu, koja je uzdišuć svejednako rublje gladila.

„Hm!“ će opet stari goso „*ecce haecce*, vidiš ju, kako frajlica moje biele košulje suzami škropi ko jesenska kišica otavu; Hm! vidiš ju — a zašto? — da je bar vriedno — al za takova vetrenjakovića, za takvoga šumiglavića — za Ferketića — za, prosti bože, stekliša ilirskoga. O znam ja da su ti njegovi crni brkovi draži neg siede vlasi tvoga staroga otca, znam ja to dobro! O da ti stari otac“ nastavi starac sve žešće „koj te je rodio i odgojio, koj te hrani i odieva, da ti stari otac boluje, da ti umire, nebi ti Jelica toliko jaukala, koliko jauče, kad mladi gospodin Ferketić dobije hunjavicu. Je li to liepo, je l' to pošteno?

Prije je svaka poštena djevojka čekala, dok su joj stariji rekli „Drago diete, ti ćeš za ovoga il onoga poštenoga mladića poći, al sad — sad, Bože prosti griehe, djevojče ni nezna poštene juhe skuhati, pa joj već oči onuda šibaju, gdje pamet ni u snu biti nebi smjela. Sad samo sve svoje voljice, svoje glavice. Pa ajde de, da je to sve ludovanje za koga, al za Ilirčeva sina, za mladoga Ilirca! — Šuti, negovori mi nesretno diete, znam da će biti koje kakve izprike, te robe ima ženski jezik čitav koš za jedan groš; znam da ćeš ti svoga preljubljenoga i presladkoga izcifrati ko bistričku majku božju; pravo veli naša rieč: „Tko se u koga zateleba, misli da je andjel s neba.“ Ja sam ti već stoputah rekô, da smo se nas dva, ja i stari Ferketić ljuto gledali, stoputah sam ti reko, kako me je taj stekliš u reštauraciji bogumrzko *coram publico* osramotio; to je bila, Bog mu daj duši lahko, velika lopovština. A mladi, misliš, da će mladji bolji biti? Kud će jabuka pasti neg izpod stabla, što će od mačka biti neg opet mačke. Stari je bio crven kapa, bit će i mladi, a zašto je to dobro, to vide gospoda Ilirci sad sami, gdje je Hrvatu svatko u kući gospodar, samo ne on. A ti toga svega nevidiš nesretno diete?“ dodà brižljivo gospodin Ištvanić složiv ruke na trbušinu i naheriv glavu na lievo. Mlada, videći da se je tata upustio u široku argumentaciju, u kojoj se je sva njegova ljutina razplinula, malo se osokoli, pa se maca tati privijala, i što smiešeć što plačuć njegovo političko razlaganje pobijala.

„Al dragi tatice!“ progovori mala dignuv liepu glavicu svoju, „ja ti neznam, šta su Ilirci, šta Madjaroni, ja se u sve te visoke stvari nerazumijem, al samo to znam, da je Vladko pošten čovjek, i da ga ja rada imam — oh!“ doda živo, i sjajna suza joj skoči iz crna oka, „veoma rada imam, da ga zaboraviti nemogu. Hotjela sam te slušat tatice, bogme hotjela sam. Stoputah za dan, sam si na glas rekla, Vladko je ružan čovjek, Vladko je zločest čovjek, ja neću Vladka, ja ga mrzim.“ Al kad sam legla i zaspala, tu sam ti vidjela Vladka, kako ga andjeo k meni vodi, pa mi andjeo kaže „Jelice,

Vladko je liep čovjek, Vladko je dobar čovjek, ti hoćeš Vladka, ti ga nemrziš!“ Oh tatice onda sam tako sretna — tako sretna bila, ko nikad, i kad sam se probudila“ nastavi Jelka na pô kroz plač, „onda sam ti plakala, da sve ovo nije istina bila. Ja — ja“ reče mala taruć si pregačicom suze, koje su sve više na oči vrvile „ja si bogme neznam pomoći!“

S početka se je starac nekako mekšao, nu kad je vidio da mu se već srce taplja, osovi se brzo, izvinu se Jeli i zagrmnu „Ne, ne i ne! prije „beamteru“ neg Ferketiću — tiho! ni rieči više! Idi u kuhinju — pripravljaj večeru — doći će gospodin plebanuš u goste!“ Ištvanić se okrenu, a Jelica novim gromom ošinuta sve tiho plačuć ode iz sobe.

Starac opet koracao široko po sobi nekoliko putah „*Naturam expellas furca*“ — mrmljajuć, napokon stane dubeć po žepu, nagnuv glavu kan da nešta razmišlja — iznenada osovi ljut glavu, lupne nogom viknuv „Ne!“

Zatim opet sjedè razgledati račune; nu neznam, jesul računi tako smeteni bili, il očale nisu valjale, on ti baci i pero i račune i očale, mrmljajuć „Hm, vražja komedija!“

To sve se je sbilo u priličnom plemićkom dvoru našega slavnoga Turovog polja. Ištvanići bijahu ljudi dosta imućni i k tomu od starine plemenitaši. Jelkin otac čuvao je u svom dubovom ormaru „*literas armales*“ porodice od kralja blage pameti Andrije. Bio je čovjek pošten, dobar, čista žica hrvatska, tako čista kô što ono petero braće, što su naš rod u liepu našu domovinu dovela. Bio je Ištvanić i fina bistra glavica, a za mlada osobit orator.

U Zagrebu u gimnaziji nebijaše mu ni na govoru ni na pismu ravna Latinca. Nijedan nije znao tako gladke *distiche* graditi, nijedan tako zapletene periode tesati i gladiti kô što Ištvanić, a peroracije njegove bile su svuda na glasu. Profesori su ga odlikovali, druga gospoda su ga hvalila, i stari bi pedel mnogo putah njegovu otcu reko „*Clarissime* naj mi veruju, *Cicero* nije tako cifrasto perorirati znal, kak njihov mladi gospon.“ Staromu je to dakakò drago bilo. Ta retoromanija nije Ištvanića ni kašnje minula, i hrvatski govoreć bi on svoj govor često latinskim smokom smočio. Ja sam sve te floskule izpustio, jer znadem čitateljice ljepotice, da su ti već mnogi naši klassici svojom klassikomanijom dojadili. Stariji njegovi su želili da se zapopi, i zbilja podje Ištanić u „crnu školu.“ To je učinio i njegov prijatelj i susjed Vladkov otac Ferketić.

Ni Ištvanić ni Ferketić nisu baš veliki svetci bili, nu i jedan i drugi bijaše dobar djak i po ondašnjih pojmovih *eo ispo* kandidati kakvoga kanonikata, roditelji su ih sve na to nutkali, k tomu je Ištvanić mislio da će kao svećenik najbolje svoju ciceronsku vještinu pokazivati moći, a Ferketić se je zapopio, jer se je i njegov Orest t. j. Ištvanić. Taj je na svoje drugove sve sipao teologičke dissertacije i prodike, i to tako žestoko, da su se kolege pa i sam Ferketić njegovoj grmljavini uklonili, i da je naš mladi Chrisostom morao našarat ugljenom loncem oči, nosove i brke, te lonačkoj skupštini — kad nije bilo drugoga slušateljstva — razlagati svoju mudriju. Nu lude ilove glave tako su nepomično stajale na praznih školskih klupah, tako malo su se skrušile pred Ištvanićem, da ih je on ljut kao Gedeon šakom smrvio.

Dok su ilovi lonci retoriku mladoga Ištvanića *ad absurdum* dovadjali, uvjeri se njegov prijatelj da je prikladniji za magistra liepih znanostih i umjetnostih neg za doktora svete teologije. Nemislim ja ovdje „ideu absolutne ljepote“ njemačkih ciepidlačarah, već onu praktičnu estetiku, kojoj u Hrvatskoj sila čestita predmeta imade. Svatko znade da je to naš djevojački sviet. Ova estetička žica javila se dakako s početka samo žmireć izpod mastnoga pikača svakog četvrtka prilikom klerikuške šetnje, nu skoro se očitova činom i to veoma tragikomičkim.

Ferketić bio je zatečen na jednoj „tancuški“ kako su se onda u Zagrebu maškerade zvale, kako je u prilici živoga vraga neku frajlicu veoma neteologički u liepe usne cmoknuo, te je dobio uslied toga *consilium abeundi* t. j. bio je iztjeran.

A Ištvanić? I on je vidio, da zlatno sjeme njegove retorike u crnoj školi nepada u zemlju plodnicu neg sve na kamen, i njemu se je činilo da će mu zagrebačke djevojke i bukovačka kapljica bolje prijati neg sveti otci i šeminarska juha. Pa kako se je Ferketić rad Ištvanića zapopio, tako se je Ištvanić rad Ferketića razpopio. Evo mojim čitateljicam ljepoticam opet živa dokaza, da je živa istina, kad se kaže: „Žena je živi vrag.“

Nije samo takva vražja glavica svojom čarobijom promienila Ferketića faktičkim vragom, već je ovaj i svoga prijatelja zavukô u tanke mrieže milokrvnih djavolicah. Kako se po sebi razumieva stala su naša dva exklerika gledati Verbeciuša t. j. postali juratuši, jer za ono vrieme nije vladala medj hrvatskom omladinom ona filologomanija, kô što dan danas.

Zajedno su svršili, zajedno cenzurirali, zajedno postali županijski magistratualci, pa kad su njihovi roditelji preminuli, opet su kao susjedi na svojih imanjih stali gospodariti. Nu da bude za koga gospodariti, spregoše se oba prijatelja u onaj jaram, koj se eufemistički „sladkim“ zove, a u istinu često veoma kiseo biva. Kod njih se može reći, da je bio u istinu sladak. Posliedica toga bijaše kod Ferketića Vladko, kod Ištvanića Jelka. Prvomu bijaše u vrieme, u kojem naša pričica počimlje t. j. u jeseni g. 1860, 27, drugoj 18 godinah.

Nu kako ste već odprije razabrati mogli, nije sloga ovih dviuh kućah do konca potrajala. Ko što se sva zemlja u dvie čete razvrgnu u ilirsku i madjaronsku, tako su se Ištvanići i Ferketići razdvojili. Prvi je bio ko što većina Turopoljacah ovejani madjaron, drugi pako žestok ortak Ilirstva. Prvi bijaše više konzervativac, te se je osobito ljutio na nesretne ilirske novotare, što su htjeli naš krasni latinski „narodni“ jezik, za koga je vriedan neki starac gorko suze prolievô sasvim ukinuti, drugi čovjek žešće poetičnije naravi prigrlio je novo evangjelije, osobito s toga, jer mu je u tom poslu liepa Ilirka, potonja mati Vladkova učiteljicom bila. Tako nastani se mjesto sloge nesloga, mjesto prijateljstva mržnja, mjesto nizke živice medj Ferketićevim i Ištvanićevim vrtom visok drven plot. U magjarskom kazinu bijaše Ištvanić najljući, u Dvorani Ferketić najžešći, u skupštinah dokazivô je Ištvanić u najzelenijoj atili sve crno a Ferketić u najcrvenijoj surki replicirao sve bielo, no u kratko Ferketić i Ištvanić gledahu se tako kô na staroj dvogroški „pismo“ i „glava“. Al toga svega nije dosta bilo. Dodje katastrofa — strašna katastrofa, gdje je hrvatski bies jošt većma razjario jaz medju turopoljskimi Montekovići i Kapuletovići. Bila je reštauracija, takma na smrt medj Madjaroni i Ilirci.

„Sutra“ — reče u oči toga kobnoga dana Ištvanić u madjarskom kazinu — „sutra ću ja tim steklišem zasoliti.“

„Sutra“ reče Ferketić isti večer u Dvorani „sutra moramo tim nadutim žabam vražju njihovu kožu skinuti.“

Bila je reštauracija — kô razjareni vjetrovi, kô grom nebeski, kô vatrena gora, ko biesni talasi mora — ko sudnji dan.

Al kao bog Neptun *quondam* gospodar uzburkana mora, kao Mojsija nad razvraćenim pukom izraelskim — tako se pojavi nad skupštinom na stolu — ne trozubom, ne zakonskom pločom — već omašnim u svinjsku kožu odievenim Verbeciušem gnievan i sievan, osoran i rogoboran — Ištvanić. Govorio je, al ne, grmio je. Nikad se jošte nisu bile u dužih periodih složile vješte fraze tuskulanskoga advokata sa artikuluši slavnoga otca tripartita, nikad se nije sljubio cviet vile latinske sa paprenom Hrvaštinom, kô što u pjenećih se ustih turopoljskoga Demostena. Kô njekad na ilove lonce tako su se njegove munje sipale na crvenkape. Al upravo u čas kad je njegova gromorna ekspozicija do najvećega žara uzkipila, upravo kad se je Ištvanićev jezik u najsjajniji period zaletio bio, priskoče pod vojvodstvom Ferketića ilirski korteši, te podsjeku našemu gromoviću sabljurinami njegov četveronožni temelj — podsjeku stolu, na kojem Ištvanić stajaše, noge, a on i Verbeciuš ljosnu u prah i kal — sva riečitost mu bijaše utaman, — Ilirci nadvladaše.

Od onog doba nije se Ištvanić javno pokazao, već je liečeć svoj razbijeni nos mogo meditirati o riečih sv. pisma „Covječe spomeni se, da si prah i da ćeš se u prah vratiti.“ Nu u njegovoj duši uvrieži se tako neizbrisiv gnjev proti Ferketiću, kô što je neizbrisiva bila ona brazgotina na njegovu paprenu nosu. Ferketić i njegova žena preminuše, nu Ištvanić se nije bio s njimi pomirio, i visoki drveni plot ostade i onda na mjestu, kad je Vladko skinut sa svoje službe radi odveć velikog rodoljubja na svoje imanjce se povratio.

Kan da te vidim čitateljice ljepotice. Ti zievaš nad mojim nesretnim perom, jelte? Znam da se mladim hoće opet šta mlada, znam da ti radje slušaš, kako se mladi rad ljubavi sljube, neg kako se starci rad politike razljube. Oprosti mi, što sam se tako zaletio, što sam tako jezičav. Al sad barem znadeš koliko su Jelica i Vladko nesretni bili.

II.

A gdje su se mladi poznali? Jelica bijaše u nekom zagrebačkom inštitutu, gdje se je mnogo plesovah, dosta klavira, nešta niemštine, malko francuštine i ništa hrvaštine učilo. Nu Jelica se, hvala Bogu nije ni u tom kolu rodu odmetnula. Mati joj umre i ona se vrati u svoj bieli dvor, da bude ondje gospodaricom.

Ondje su dakako miševi na tavanu brzo francuzku slovnicu izjeli, ondje je i niemštinu skoro zaboravila — zaboravila svu varošku mudriju. Al ne — nije sve. Nije vam zaboravila dva crna brčića, dva crna oka nad timi brčići — nije zaboravila gospodara tih crnih očiuh.

Taj lik joj ostade u srdašcu tako živ kan da ga je dobri Bog sam svojim prstom unj upisao.

Taj nesretnjak bijaše zagrebački juratuš, taj nesretnjak učio se plesanju u Jelkinu inštitutu, taj nesretnjak — i tako dalje.

Prošla godina, prošle dvie, tri godine a Jelka je gospodarila — bila čitava čila reduša u Ištvanićevu dvoru, vesela kô proljetni dan, zdrava kô hrvatsko grōždje a čista ko bozični snieg — al kadkad — kadkad vam je Jelica čudna bila, da ju je stari Ištvanić često pitao: „Jelice! koj ti je bies?“ Kadkad bi se zamislila, glavicu nagnula, uzdisala — težko uzdisala. O vjerujte mi, nebi bilo lahko prebrojit one uzdahe, što su iz ravnoga Turopolja iz Ištvanićeva vrta put bielog Zagreba poletili.

Tri godine po prilici poslie svoga povratka šetala se Jelka zamišljena po vrtu.

Bila je nešto nemirna, a nije ni sama znala zašto, sve je ručicom češljala natrag zlatnu kosu svoju, sve su joj oči kojekuda šibale, i već je bila dvadeset putah u kolu obašla dosta široki vrt pa je počela iznovice trčkati kô pod mrak mladi zecevi.

Po objedu se je Jelica obično ovako šetala. Stari Ištvanić je u to doba nad „Wandererom“ il „Gospodarskim listom“ driemuckao u starom naslonjaču, il je opet gledao Ferketićev dvor i zemlje, koje bi se tako liepo slagale u jedno sa Ištvanićevimi, da nebude bilo Magjaronstva i Ilirstva.

Ta misô mu se često namećala i ululjala ga, nu kad se probudi, opet je bio kô što prije, i njegov stari gnjev nije se podao oportunitetu.

(Dalje drugiput.)

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Nadalje.)

Osviestiv se opeta, bilo mu drago da se oprostio tako nepovoljna gosta — a tu bukne u susjedstvu vatra, te ga naćera s nova u strah, dà strašna mu vatra razori pol stanja i liepe mu konje izgore, pa mu tako novu ranu i srcu i kesi zadadè.

U tom nepovoljnom položaju htiedè se barem batriviti s ljubljenom djevojkom; a tu moriaše vrućica, koja ju učini igračkom varave mašte. O Ljudomorskom nehtjedè ni samo da čuje!

On se dakle lati stare gospoje Hudovskove, da mu barem ona ulije melema na bolno mu srce, ali je ta sama trebala pomoći i utjehe, jer joj bezufano stanje Milkino podpunoma prevratilo glavu. Tako ti se nesretan, izmučen, nepokojan, a od svoga cilja podobro udaljen, vrati na svoju gospoštinu u Ljudomorce.

Obazrimo se malo po tom prijaznom seocu slovenskom.

Ljudomorci leže u X. koj županiji, naokolo otočeni zelenimi vršci, okrunjenimi davnoviekimi razvalinami gradovah. Maleno je to, nu prijatno mjestance. Uzke ali nježne kućarice u ugodnu neredu raztrešene, bistri potočić, koji bistrom svojom vodom tihim romonom obtiče to ti je selo, a nad seoskimi se kućami diže ponosito gospoština gospodina Ljudomorskoga de eadem.

Kočija zaruži, nu ne ona stara, već nova — konji zahržu, ali ne oni, kojino prodjoše od dvora na put — Ljudomorski se nadje kod kuće.

Služinčad, čeljad i kmetovi izgledahu željno mladu nevjestu, buduću svoju gospodaricu. Začudiše se veoma, kad vidiše, da je gospodin skočio sám s kočije i izgubio se u sobah gospoščinskog stana. — Rado bi bili zadovoljili svojoj znatiželjnosti; pitali služinčad, al jim neznadè ništa izvjestna kazati. Napokon stane kočijaš pripoviedati o nesgodah, koje im se pridesiše odkad odoše od kuće.

Ljudomorski stane nemirno mjeriti koracî svoju sobu. „Netretan li sam ja čovjek!“ će na glas, pošto si bi bio u mislih sve prošaste nesgode predočio, „toliko nesgodah, jedna za drugom! Ta mi kleta četa razbojnička poremeti sve osnove!“ Prekriženim rukama stane posried sobe. Na licu mu se vidilo kako se gnievom bori; za čas činjaše se da je umiren. „Polovit je dati“, nastavi samogovor, „je nemoguće: badava bi bio trud. Taj drzoviti mladić — ta vatra — a ta bolest Milkina, — to je preveć!“ Obučen kako biaše pretegne se na krevet, te napokon u bezkrajnih mislih i zaspi.

Čim se pomalo smrklo, umiri se sve u kući, a službenici i čeljad legne spavati.

Tihe bivaju kobne noći, a tiha biaše i ta. Najedanput se stanu kupiti oblaci, gromovi udaraju, a kiša lieva ko iz kabla; šušti, grmi, puca, da budu na pozoru spavajući na prieteću jim pogibelj. Tamno biaše ko u rogu, samo kad kada sievnu munja na nebu. Liepe li sgode za momke, štono nose zelene košulje!

Kiša neprestano curi i šumi, a kroz taj šum možeš, napeto li slušaš, razabrati približujuće se glasove.

„Mate, ti se stavi ovdje; svatko da je na miru! Ti Janko ovamo!“ Kad je zablisnulo, mogo si razabrati visoke osobe na svom staništu nepomične: široki šeširi, prostrane gaće, kabanica a u ruci puška. „Vi ostali za mnom!“ zapoviedi prijašnji glas. Četvorica jih se izgubi u gospoštini, ostali čekahu vani, da zaprieče pomoć.

Na udaranje i lamanje po vratih skoči služinčad i stane u polusnu amo tamo bježati; pripavni ju lopovi poloviše i povezanu po zatvoriše u jednu sobu.

U noj sobi biaše drugačije. „Poznašli me ubojico života moga?“ vikne jedan razbojnik, trgnuv Ljudomorskoga baš ne najblažije s kreveta.

Taj se sna prene i stane zaspanim očima mjeriti svoga protivnika: „Poznam!“ reče na kratko.

„Vjerujem ti!“ „Gdje je Milka, gdje ju imaš?“ će dalje razbojnik.

„Milka?“ zapita Ljudomorski, „Milka je kod kuće u svoje tetke, ovdje je nije. —“

„Ovdje je nije?“ krikne razbojnik, i udari gospodina valaškom u zatiljak: „ovdje je nije? — htio bi me lažju odpraviti? — Mislišli da siromak neima duše i ćuti?“

Nehaječ za Ljudomorskoga u krvi ležećeg bježao je po sobah tražio, zvao svoju ljubovnicu, o kojoj mišljaše, da je već zaručena s Ljudomorskim, te da mora ovdje biti. Ali kad je nemogaše nigde naći stane u sried sobe i vikne divljim pogledom oko sebe: „Milko, Milko, angjele moj! ozovi mi se, da te oslobodim s pandjah tomu bezdušniku!“ Nitko mu se neoglasi. Badava prisluškuje, badava stojì umukao, niem. Drugovi mu medjutim, vjerni svomu zanatu, izpraznivahu peneznice i sanduke.

Bogdan — taj bo to biaše — pristupi trgnuv se iz svojih mislih k Ljudomorskomu. Nemogaše se tog uvjerenja otresti, da nebi bila Milka ovdje. Misleć da je gdje sakrita, prigne se ka Ljudomorskomu, uzme ga za ruku i stane mu govoriti blagim glasom. „Kamo si sakrio Milku? što si s nje uradio? kaži mi, molim te?“

„Kako ti rekoh, kod kuće je u svoje tetke“, odgovori taj slabim glasom.

Bogdana obuzè na te rieči ljuta bol. Boljelo ga srce, što je badava ranio čovjeka, ako ga i držaše za svoga neprijatelja. Zato umoli tresućim se glasom: „Oprostite gospodine, mojoj vatri i naglosti! Oj grdnu mi udariste ranu u srce, a ta boli, peče, dà nedade više putah razumu da razmišlja. Nevoljan sam, nemoćan — glava me boli, srce me boli — sve me bolì. — Jao, zašto neizrekoste onu večer: imaj si ju, kad ju ljubiš! Zašto me prognaste ko kakova lu-

peža — tako me učiniste lupežom! — Nu sad je sve badava! — Ajte momci!“ prizove svoje drugove, „kažimo, da i pod kabanicom meko srce bije.“

S njihovom pomoći izpere ranu svomu neprijatelju i zareže mu ju kako je znao. „Gospodine Ljudomorski! kad ćete vi zavezati moju ranu? Jamačno nikada!“

Ljudomorski mučaše.

„Kada dodjete k Milki“, nastavi razbojnik, „pripoviedajte joj o meni. Rado će vas slušati. Nekažite joj, da sam to, što sam. Neranite joj onako dosta ranjena srca tom groznom novosti. Kažite joj

U jutro, kad sve doznadè, pokima glavom, metne raztuženim srcem svoga gospodara na kočiju i poćera na njegovu zapovied put Ljubinova.

Ljudomorski biaše težko ranjen; nu pomoć, koju mu izkazà Bogdan, zavezav mu ranu, dadè mu na toliko jakosti, da je mogao u varoš, da tamo pomoć liečničku potraži. Što se tamo sbilo, vidit ćemo.

(Dalje drugiput.)

S polja.

da se puga krasno raztegne po svodu, nu samo dok dažd škropi. Čim prestane nebo plakati, izčeznu i nade, koje su nas blago tješile! Pripoviedajte joj — ali ne, nepripoviedajte joj ništa! — “ Bolju obladan umukne. Prignuv se za čas k stenjajućemu Ljudomorskomu i umoli ga za oprost: „Možete li mi oprostiti zločin?“

„Neka ti bog oprosti, mladiću!“ će tihim glasom Ljudomorski.

„Momci, ajdemo u slobodne naše gore, tam je laglje odisati, negoli medju ovimi zidinami!“ Jošte se koji čas čuo štropot udaljujućih se a onda nastane opeta tišina.

U cieloj kući nebiaše žive duše osim kočijaša, koji je spavao u konjušnici. O tom što se u kući sgodilo ove noći, nije znao ništa.

S POLJA.

(Sa slikom.)

Za goricu sunce sjeda;
Pada, pada večer tija;
Mjesečina već se blieda
U jezeru gladkom nija.

A sa polja idu ljudi,
Vesela se pjesma ori;
Seka jeka svud se budi
U tihanoj zelen-gori.

Snažna uda, živa mladost,
Liep počinak poslie ráda,
Jedna pjesma, jedna radost
Iz sto grlah niče sada.

Al daleko od te družbe,
Eno mome samodruge!
Gdje od težke ide službe
Puna jada, puna tuge.

Tužna hladnim kamom kroči,
Uzdišući svejednako;
Suzne su joj crne oči,
A u srcu živ je pakô.

U veselom tamo jatu
Idu, skaču do dva mlada,
Mladić njegda njoj o vratu
Drugoj ljubi visi sada.

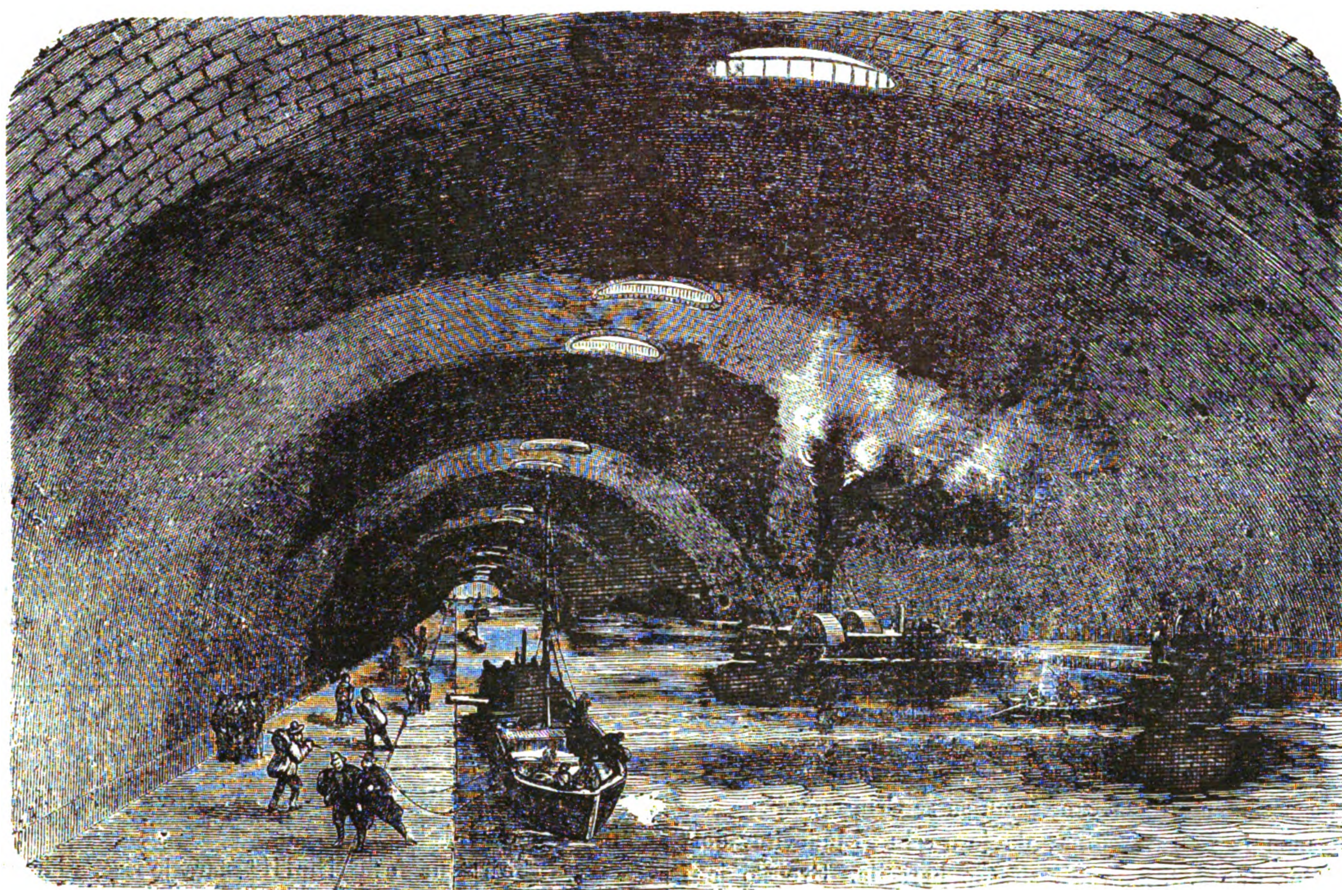
Kako ti je uzdisala,
Smrknula se večer tija,
Od suzice što joj pala,
Jezero se tužno nija.

—d—

Podzemni kanal u Parižu.

(Sa slikom.)

Sav je Pariž, rek bi čovjek, podrovan. Pod stolicom francuzke države prostiru se dugi i široki hodnici pod imenom katakombah. Izim toga je znamenit kanal, koj se na našoj slici vidi. Da se uredi nepravilni tok rieke Seine sagradiše od St. Denis-a prema jugu kanal, pravo čudo graditeljske umjetnosti. Svodovi od kamena umjetno sastavljeni protežu se pod najživljim dielom grada. Osobiti stroj sa šarafom dubio i vrtio je zemlju, kad su ga gradili. Dug je 1800 metrovah. S obih stranah nalaze se široki pločnici za stražare, a po sriedi mogu ploviti i manji parobrodi. Nad kanalom se nalazi „Boulevard de la reine Hortense.“

Podzemni kanal u Parižu.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Javit nam je tužnu viest o našem zemljaku Hinku Ježerincu, koga su ljudi u badenskom perivoju ubijena našli. H. J. boravio je više danah u Beču, pohodio je više prijateljah u kr. dvorskoj kancelariji, bio je ćudi mirne i vesele, da nije nitko žalostnu kakovu sgodu slutiti mogô. Gostioničar, u koga je pokojnik stanovao, hvali ga, da je bio tih i miran, te veli, da mu je polazeć u Baden poručio, nek se pripravi soba sa dvie postelje, da će se do skora sa prijateljem povratit. Isti dan t. j. u petak dne 28. travnja podje, ostaviv prtljagu u Beču, u Baden. U samom kolodvoru srela su ga dva Hrvata. Bio je miran i vedar; čekao je na polazak željezničkog vlaka mirno se šećuć i pušeć. U samom Badenu — kako mu je prijatelj g. F. B. saznao — nije s nikim obćio, već se sveudilj šetao što po gradu, što po okolici gdje je na „Morizhöhe“ jošt svoje ime zapisao. U subotu kupio si je u puškara prost pištolj a u dućanu do 8 zrnah najkrupnije saćme. U nedjelju dne 30. urani već u 5 satih, te ode iz gostione. Malo prije 7 satih čuli su ljudi, kako je puška pukla; tek kašnje nadjoše seljaci idući iz crkve H. J. ubijena na maloj ledini za grmljem — a kraj njeg spomenuti pištolj. Kod sekcije se je pronašlo da su mu 4 zrna ušla nad srcem u lieva pluća, te da je morao jošt nekoliko časovah poslie rane živiti. Razlog smrti nemože se točno opredieliti; nu to stoji da je H. J. od svoje ruke poginuo. U pismu, što ga je pokojnik svomu prijatelju F. B. pisao dan prije smrti iz Badena, veli da se mora pobiti sa dva Ingleza, s kojima se je u carskoj operi povadio bio, te da ih očekiva. Nu onih danah nije bilo tudjinacah u Badenu, nit je sudeći po miestancu gdje ga nadjoše, moglo bit uredna dvoboja. Tu il je moralo biti samoubojstvo il amerikanski dvoboj. Iz posliednjeg pisma neima traga samoubojnoj namjeri; pisano je mirno i razumno. Policija bečka iztraživat će cielu sgodu potanko. Pokojnik počiva na groblju u Badenu. Lahka mu zemljica!

* Svakoga će Hrvata zanimati viesti o austrijskih dobrovoljcih u Mexiku jer u toj legiji do stotinu naših zemljakah služi. Po svih dosadanjih viestih odlikovali su se našinci u svakoj bitki, a naročito neki Benjamin Ugarković rodom graničar, koji je radi svog osobitog junačtva u prvoj bitci, dobio mexikansku i austrijsku zlatnu kolajnu. Uz taj liepi glas o jednom zemljaku valja nam javit tužnu

viest o drugih trih zemljakah. Poručnik 3. lovačke čete Pekeč, rodom Ogulinac; stražmeštar Adalbert Lukšić Karlovčanin, (sin g. trgovca Blaža Lukšića a sinovac urednika ovoga lista); lovac Dutković Zagrebčanin sa 48 drugih strielacah navališe jurišem na miestance Axuluapan, (kraj grada Tlaxka) u kojeg se je sila Juarističkih guerrilah utaborilo bilo. Austrijski junaci, osobito naši zemljaci, ljuto su udarili na guerillaše i junački ih sjekli. Ali bilo je neprijateljah veliko jato. Sakupiše se oko njih, te sve žive uhvate, ponajviše već ranjene.

Kakva ih je kob stigla, toga jošte neznamo.

* Nj. car. Vis. veliki knez Mihajlo i supruga mu Olga Fedorovna stigoše dne 12. u Beč, te su odsjeli u carskom gradu. Dne 13. odputiše se put svoga zavičaja.

* Udovici, slavne uspomene Vuka Štefanovića Karadžića, doznačena je od Njeg. veličanstva, ruskog cara Aleksandra godišnja mirovina od 100 dukatah, koju će poslie smrti udovice Vukove uživati i kći pokojnikova, gospoja Mina Vukomanovićka.

* U Beču izlazeći list „Zukunft“ od više vremena veoma čudno spominje Hrvate. Smislise najme njegovi ljudi nov surogat, tobož pomiriteljan. Govoreć o hrvatskom narodu, ustavu, literaturi sve čitamo „srbsko-hrvatski“; dà neki dan smo čitali nešto o natječaju za srbsko-hrvatske drame u zagrebačkom glumištu ali o ciglom hrvatskom imenu ni rieči, kan da se ga „Zukunft“ boji ko vrag svete vodice. O srbskih stvarih nepiše „Zukunft“ nikad hrvatsko-srbski. Mi bi tu stvar prešutili, da taj list neizlazi na njemačkom jeziku, i da on ovu kompoziciju neéera tako demonštrativno. Nu tu moramo protestirati proti tomu da gospoda u „Zukunftu“ navadjaju hrvatski narod uvjek samo kao prišipetlju. Mi nećemo biti ničija *pars adnexa*, i ko što se u Srbiji samo o srbskom narodu u politiki govori, tako se mora, neobziruć se na genetičke pomanje razlike, u politiki u Hrvatskoj samo o hrvatskom narodu govoriti; niti je u nepolitici u Beogradu hrvatsko-srbsko ko što ni Zagrebu srbsko-hrvatsko glumište.

Trojedna kraljevina.

* Tršćanskomu listu „Il Tempo“ pišu da će se hrvatski sabor početkom lipnja sazvati. U Beču se u tu svrhu čine priprave.

* Dne 2. svibnja bili su na Rieci po nalogu kr. državnog odvjetničtva riečkog zaplienjeni svi iztisci Ljubićeva diela „Ogledalo književne povjesti jugoslavjanske.“ Vele da je razlog tomu uvrieda njemačke narodnosti u članku a sadanjem stanju glagoljice i Jugoslavenah.

* U Vukovaru neće biti štedionice, jer su Niemci i Židovi htjeli da bude poslovanje njemačko, čemu su se Srbi opirali.

* Pišu nam iz Petrovaradina, da je u selu „Ljudevitov dol“ do Petrovaradina dne 2. t. m. vatra strašno haračila. Sve što je 7 štrcaljkah neprestano vodu sipalo, sve što je vojska u pomoć pritekla bila, izgori 48 kućah, mnogo stajah, dvoje djece, i sila konjah, rogate i male marve.

* (Družtvo za poviest i starine Jugoslavenah.) Došlo nam je u ruke izvješće i računi tog družtva za godine 1860 do 1864.

U kratko je tu nacrtano djelovanje toga družtva za posliednjeg vremena, ko što i računi družtvenih dohodakah. Medju zaključci je najvažniji, da se iztraživaju grobnice starih hrvatskih kraljevah u Spljetu. Po računu g. 1863 čini glavnica družtva 5825 fr. 78 nov u novčanih papirih, a 1850 fr. 10 nov gotovine. Potrošeno je bilo 1715 fr. gotovine. Počastnih članovah broji družtvo 48, utemeljiteljah 61, a običnih članovah 420.

U imeniku je takodjer naznačeno koliko svaki član duguje.

Čini nam se da je tajničtvo tu imalo razlikovati članove koji kraj svih opomenah nisu platili od onih koji nisu ni opomenuti bili. Tim posliednjim je družtvo imalo poslati tiskane opomene, pa bi prinezsi za cielo izplaćeni bili, jer nalazimo medju njima visokih dostojanstvenikah, kojih takovi prinesci neće padnipošto vrgnut u nepriliku. Uvjereni smo, da je takove članove veoma neugodno dirnulo, da su im se imena bez krivnje njihove na javnost izniela, jer smo vidjeli takovih imenah, koja su sa svoga požrtvovanja za narodnu stvar poznata, i koja nisu takove opomene trebale.

Srbija.

* Početkom mjeseca lipnja slaviti će se u Biogradu petdesetgodišnjica ustanka srbskoga. Nadat se je da će ta slava osobito sjajna biti. U tu svrhu odputio se je već Nikola, knez crnogorske iz Cetinja u Biograd.

* Naš zemljak gosp. Orešković bivši zapoviednik srbske narodne vojske postati će glavarom srbskog vojenog štaba. (Gosp. O. bio je prije kapetan kod Banovacah.)

Francuzka.

* Car Napoleon prispio je u Alžir, te bi tamo velikim veseljem pozdravljen. Medjutim mu je namjestnicom u Francuzkoj carica Evgenija. Grof Walewski bjè imenovan predsjednikom sbora zakonodavnog.

Italija.

* Najvažnija politička viest iz Italija zatekla je sav sviet u čudu. Papa i Viktor Emanuel hoće da se pomire. U to ime dogovaraju se već Antonelli s rimske, a Vegezzi s talijanske strane. Važni ovaj čin, kojim bi rimsko pitanje dakako drugim putem pokrenulo, javit će se Talijanom manifestom.

Ruska.

* Dne 15. t. mj. ukinuti će se po kraljevini Polskoj obsadno stanje. Samo Varšava ostati će i dalje pod vojničkim zakonom.

* Veliki knez Aleksandro proglašen je carevićem.

Turska.

* Glasa se, da se Turci po Bosni i Hercegovini silno oružaju. Sa svih stranah dižu se dobrovoljci i skuplja se ratna sprema. Koja da je svrha tomu oružanju nije stalno. Nekoji vele: Crna gora; drugi: Srbija.

Amerika.

* Johnsohn preuzeo je vladu sjedinjenih državah. Čovjek taj, po zanatu krojač, bio je grdjen od evropejske žurnalistike rad govora svog u senatu. Nu sad se vidi da su se Evropljani ljuto prevarili, jer je vladanje Johnsohnovo odrješito. General Grant sklopi sa ostatci južnjačke vojske primirje, da se dogovaraju rad pomilovanja; nu Johnsohn zapovjedi Grantu da odmah nastavi rat. Država sjevernjačka razpisala je nagradu od 150.000 dolarah, tko uhvati Linkolnova ubojicu živa. U Marylandu stigoše Bootha, al su ga morali ubiti, jer se je protivio. Živa uhvatiše samo druga mu.

Književnost i umjetnost.

Kritike.

* **„Saćurica i šubara.“** Vesela igra od Ilije Okrugića Sriemca. U Osieku 1864.

„Habent sua fata libelli“ stara je rieč, a ide po mom mnienju naše knjige, osobito pako najnoviji plod Okrugićeve vile. Nekoje se mlitave knjige u zviezde kuju, nekoje opet ruže i sasvim nespominju, negdje je opet kritika samo sintaktična podnipošto estetična. Ta nesgoda je „Saćuricu“ našla. Prilikom njezina prikazanja u Zagrebu rekle su „Narodne Novine“ da je to proštačka ludorija, koja ze prikazati smiela nebi, a „Domobran“, da je to najbolja lakrdija naša, koja će na repertoiru protajati, nu i jedne i druge novine nisu se brinule za razloge; „Vidov-dana“, koj je topuzinom na pjesnika oborio, neću ni spomenuti; komu knjižica dopala šakah, odmah će vidjeti zašto. To sve nam sviedoči, do u nas belletističke kritike neima; (znanstvena ima hvala Bogu čestita sudca — Književnik) nevelim, da neima ljudih tomu vještih, al kritike neima. „Saćuricu“ ide veća pažnja neg možebiti nekoja gospoda misle, s toga sam ju sjeo — ma i nešto kasno razabirati. Okrugić već dugo spisateljuje; pisô je novele, pjesme pa se evo i na dramatiku dao. Novelista je dobar, njegova „Liepa Klementinka“ je jedna od najboljih novelah hrvatskih. Da je i vriedan pisati dramatičke stvari, vidimo po „Saćurici“; pjesme su od njegovih proizvodah po mom sudu najslabije. Al novele i lakrdiju to neka piše, za to ga molimo, za to imade izvrstnu žicu. Kao pokojni Ante Niemčić u „Varmedjinskoj reštauraciji“ tako je Okrugić u „Saćurici“ pokazao, kakove igre i kako ih treba pisati. Nevelim ja da su ove dvie igre

savršene, obie imaju jedne te iste naravske pogrieške, al i jedna i druga je tipička, karakteristička i ima veoma dobrih situacijah. A upravo to mora čovjek pitati, upravo za to mogu pisci u bujnom našem narodu naći silu gradiva, i kraj takva rada svakako će glumište bolje uspievati nego kraj nehistoričkih „historičkih“ tragedijah. Okrugić opisao nam je u „Saćurici“ život sliepački. U svem komadu se je bavio najviše sliepcî, to se vidi s one pomnje kojom ih je psihologički crtao. I vješto ih je nacrtao. Vidi se da upravo narod študira, što kod većine naših pisacah nebiva. Svi prizori gdje nam se sliepci prikazuju baš su živi i drastični, i gdje medju sobom sbore, i pred crkvom, i kako se svadjaju, svud su živi.

Osobito dobro je crtan Panto. Prevejanost, licumierstvo, lakomost, pijanstvo, nepovjerenje to su sve vlastitosti sliepca, koje je Okrugić vješto i baš sliepačkim — dakako možebiti odviše krupnim — jezikom protumačio. Osobito dobri su prizori kako Panto uči sliepce, prizor pred crkvom, 3 i 4 prizor trećeg čina, zatim sud sa sliepci. Okrugić je ovo sliepačko kolo propleo ljubeznom historijom da bude gradiva za veselu igru. Junak Mito je katana čitav i čil, prefrigana glava al podosta lahkouman. Nu u njega je Okrugić pogriešio nešto, o čem ćemo kašnje govoriti. Milka je djevojka bezazlena, koja nezna neg za Mitu. Njezin značaj je Okrugić prilično dobro crtao, samo s početka t. j. u 5. prizora prvog čina griešio je, jer naivna seoska djevojka neće mudrovati o ljubavi kô što Milka mudruje. I manja lica, ko predpotopni sudac i njegov sluga, brico i bake crtane su u kratko veoma dobro. Nu Miloš, Mileva i Baka vračara sasvim su suvišna lica, koja komad samo raztezuju i sa cielom pričom u veoma slabu savezu stoje. Ko što prije rekoh prednost „Saćurice“ stoji upravo u nekoliko drastičnih tipičkih situacijah i u jeziku sasvime osobam primjerenom.

Nu ima „Saćurica“, kako je sviet ugledala, dosta manah.

Ciela pripovjedka i spletka je veoma jednostavna. To po sebi nebi škodilo, da pisac nije suvišnimi epizodami svoj komad odviše raztegnuo, te naravska *vis comica* pojedinih prizorah prema drugim slabim malakše. Za predmet „Saćurice“ četiri su čina odviše. Osobito su tomu krivi dugački i slabi dialogi medj Milošem i Milkom n. pr. počam od 5 prizora do konca prvoga čina. Ekspozicija mora biti mnogo kraća u veseloj igri, a tomu je upravo Miloševa ljubav kriva, i podugački razgovori o tom. Upravo u veseloj igri takovi prizori što kraći biti moraju. Meni se čini da se drugi i treći čin prikratiti spojititi mogu, jer u njih stoji spletka cieloga komada, te bi igranje laglje bilo, i svakako bi „Saćurica“ više na obćinstvo dielovala. Sasvim pogriešan mi se čini konac. Vračara je tu *deus ex machina*, koja će Mitu sklonuti nek vrati sliepcem oteto blago. Tu svakako pada ljaga na junaka.

Pjesnik mogô je to liepo udesiti, da je Mito oteo saćuricu i šubaru sliepcem da ih kazni, a ne da ih za sebe zadrži. Pisac je mogô mnogo većim effektom završit igru, da je on baš uveo svatove a i sliepce. To bi bio konac živ i zanimiv, a tako je mlitav.

Po svem što rekosmo, vidi se da knjiga imade cienu, i imati će po naše glumište još veću ako ju pisac prikrati. One pako koji imaju pisanju žice molimo iskreno, nek se dadu na struku, koju si je Okrugić obrao, da nam glumište ostane čisto tudjih ludorijah.

* **Cvijeta.** Spjevao Medo Pucić. Slavna negda dubrovačka vila spala je sada na nekoliko samo gojenacah. Prvi od njih je vrli naš knez Medo Pucić. U njegovih se pjesmotvorih javlja dvojaki, Dubrovčanom tradicionalni značaj, gdje se slavenska naravska ćud spaja sa obrazovanjem talijanskim. Svjedok tomu su mu i prijašnje njegove — osobito liričke pjesme, svjedok tomu je i najnoviji pjesmotvor „Cvijeta.“ Čin pjesme spada u ono nesretno doba dubrovačke republike, kad su se Francuzi, Englezi, Rusi, Crnogorci zanj otimali, i konačno sve joj slavlje i silu utamanili. Cvijeta po zvanju šilica a po duši vrla djevojka obljubi častnika za ono vrieme u Dubrovniku deseće se Marmontove vojske, rodom Poljaka. Kad je bilo poći častniku prot Crnogorcem, harajućim dubrovačko zemljište u boj, zavuče ljubav i Cvijetu za vojnom. Ovaj padè od crnogorske ruke a razcviljena Cvijeta pade u sramotu, te bude od svieta „griešnicom“ prozvana, te je morala, tužna i suluda samovat u tužnoj kolibici. U to se udesi, da je pred Dubrovnikom oluja uhvatila brod, a kapetan, da se izbavi zavjetovà se, da će „griešnicu“ koju uzeti za ženu. Spašen podje k popu, a ovaj dozove suludu Cvijetu, koja svu nesreću svoju izpovieda, a konačno mrtva padne. Taj romantički čin odienuo je pjesnik u stihove, većinom narodne deseterce, nu imade mnogo i liričkih epizodah, koje liepu epičku cielinu mute. Osobito čini nam se mienjanje pjesmicah Cvietinih za tugu, sve što luduje, ponešto nepsihologičko. Pojedini opisi osobito „Oluja“ baš su prekrasni, jer se u njih javlja živa pjesnička plastičnost. Cvijeta imade veliku vriednost pjesničku. O jeziku nam je težko govorit, jer se gospodin Pucić drži u tom starih Dubrovčanah, nu našli smo miestah i oblikah, kojim ni hrvatskih ni u srbskih pisacah traga neima i koje se dan danas podniposto rabiti nesmiju n. pr.: „Medju sumnjah, medju tminah(!)“ Stihovi osobito deseterci gdje gdje pri koncu nisu gladki. Velezanimive su historičke opazke, koje svjedoče da bi si g. pisac spisanjem kulturne historije dubrovačke narod veoma zadužio.

* **Krvava košulja.** Pjevao J. Sundečić. „I Omir kadkad driema“, veli se. Ta tvrda istina nametnula nam se pameti, kad smo „Krvavu košulju“ pročitali bili. Mladu Crnogorcu ubio Turčin otca, majka nuka sina da osveti otca, kažuć mu krvavu košulju otčevu. Sin tiem potaknut podje na osvetu, pa jer ubojica već nežive ubije na mejdanu ubojičina sina, te se povrati k majci. To je sav čin „Krvave košulje.“ Vidi se da tu koješta nalići „Čengić-Agi“, samo što je Sundečić više ženskih licah upleo. U nas se je pjevalo i pisalo prozom o toj misli već do sita i grda, a pjevati o tom poslie Mažuranića to je težko te pretežko. Pjesnik „Krvave košulje“ nije ni u čem tu težkoću nadvladao. Istina da su mu jezik i stihovi gladki, al pravomu pjesničkomu uzhitu neima u pjesmi traga. Nekoje epizode, kô n. pr. razgovor Turčina sa kadunom sasma su suvišne. Nekakova nagrada za čitatelja su one dvie dodane pjesme „Crnogorac“ i „Crnogorska majka.“ Te, u istinu, prekrasne pjesme osladiti će dušu svakomu štiocu, i pokazuju da se je Sundečić više pobratio s vilom, neg bi čovjek po „Krvavoj košulji“ sudio.

* Dramatička diela slavno poznatoga pisca slovenskoga (slovačkoga) i kat. svećenika Jonaša Zaborskoga izdadè Josip Viktorin u Pešti (str. VIII. i 358) pod naslovom: „Jonáša Záborského básne dramatické.“ Željeti bi bilo, da koje od ovih dramah čitamo i našim jezikom a gledamo na našem glumištu, što bi svakako prije preporučali, nego prevode iz francezkog i njemačkog; gledali bismo barem slavenske proizvode, slavenskim bi se barem duhom napajali, a ne duhom našemu sasma protivnim. Ova knjiga sadržaje sliedeće:

I. „Posljedni dani velike Moravske“, poviestna žalostna igra u 5 činah. — II. „Bitka kod Rosanovcah“, pov. žal. igra u 6 činah. — III. „Felician Sah“, pov. žal. igra u 3 čina — IV. „Karl Drački“, pov. žal. igra u 4 čina. — V. „Jelisava Ludjekovna“, pov. tragedija u 3 čina.

O samom djelu, koliko smo ga pročitali, moramo radostno javiti, da ga smatramo kao napredak slovačke knjige. Drame se odlikuju vještinom historičkom, psihologijom i pjesničkim effektom.

Smrtno zvono.

† Dne 8. t. m. umro je u Budimu nakon dužeg bolovanja Mijo Raslić c. k. perovodja financijalni u 36. godini života svoga. Pokojnik je bio čestit Hrvat i vierno pratio razvitak našega naroda. Lahka mu zemljica!

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10**, drugi put **8**, a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu" plaća se za svaki redak 20 novč.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 10. **U Beču, dne 31. svibnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

ANKA NERETVANKA.

(Balada sa slikom.)

„Žalostan ti danas danak, oj ti more, more sinje;
Primakle se našem briegu crne ladje arapkinje,
Primakle se ljute guse, da nas satru. — Bog ih satrô!
Raznosi im buro jedra, skrši krmu božja vatro!
Spasi bože Dalmaciju, čuvaj moga Radovana!"
Tako sbori, tako plače neretvanskog žena bana.
Uzpela se mlada žena bielom dvoru na krunište;
Tu joj oko niz vrleti na pučini nešta ište;
A što ište? Zašto plače? Zašto gleda niz pučinu?
Sa svom četom ban je pošô proti vragu Arapinu.
Biesni more, grme gore, prska pjena put nebesa',
Oblak tamni mùklo zamnì i tisuću sipa kriesa';
Biesni more, grme gore, a gromorna sried mejdana
Tu arapske ladje lete, tamo šajke Neretvana'.
Kao kreljut morskoj zmiji prorokov se barjak vije,
Kô galebu bielo pero stieg mi krstaš liepo sije.
Ljut je mejdan, ljući bojak, plav se o plav ljuto hrva,
A medj svimi na mejdanu banova je šajka prva;
Ljut je mejdan, ljući bojak, more grmi i grohoće,
Cika cika, piska piska, nu pobiedit — bože tko će?
Anka gleda — srce kuca — oko sjevnù — željno vreba.
„Silni bože!" kliče Anka „šalji pomoć, pomoć s neba!"
„Gle radosti! — Arap bježi — Brže bolje oj šajkaši!
Tako valja! — Hvala bogu — Pobiediše momci naši.
Ali šta to? — Šta će sada? — Sveti bože! — Pogan stao.
Joj! Utonù krstaš barjak — s njime muž moj! Jao, jao!"
Pao krstaš — pogan dobì — a od valah sve do žala
Ori ljuta zaorija: „Pobiedismo! Alah! Alah!"
Već dopade pogan briegu, već se uz krš u grad penje;
„Alah! Alah!" grmi gora; „Alah! Alah!" ječi stienje.
A banica sirotica, jadom, strahom obhrvana,
Leti u dvor, pa uhvati vojnova si konja vrana.
Uzjahà ga, poćera ga, težko diše, tiho sbori:
„Oj konjiću ovili se, odnesi me kršnoj gori."
A konjić joj leti, leti i uz krši, niz vrleti,
Al prokleta za njom četa uz krš niz krš ljuta leti.
A konjić joj leti, leti kao vila bjegunica,
Plamen diše, — leti više, — jedva mi se zemlje tica;
Ogrli ga liepa Anka — već sumrtva gine, drkće,
Već se četa primaknula — shvatiti ju Arap mrk će.
„Ej konjiću!" viknù Anka: „mrieti valja! Već je dosta."
„Bože!" vrisnù, sunovratce sunula u ponor s mosta!
Zastrlo se nebo tamom, zanijao vrh se strmi,
A od krši sve do krši tužna jeka tužno grmi,
Orila se u dubini Ankinog vrh kršnog groba,
A to narod spominjao — spominjao dugo doba.

August Šenoa.

Turopoljski top.

Izvorna pripoviedka. Napisao **August Šenoa.**

(Nastavak.)

Onajput je o tom osobito dugo snivao.

Mirno je njegova glava počivala na prsih, liepo su se bile ruke složile na trbušini, gdje je palce čas življe čas slablje prebirao, da se je sjajni kamen u velikom prstenu svietlucao i titrao o suncu; lice bi mu se hitro nasmiehnulo, a driemne bi oči kadkad bljesnule put Ferketićeva dvora.

Čuo je, da se je Vladko na svoje imanje povratio, da bude ondje stalnim gospodarom; čuo, da je Vladko čovjek pošten, da prianja i u zlih časovih uz svoj narod; vidio je, da je Jelica već dozriela za udaju, bio je upravo čitao u „Gospodarskom listu“ veoma poučan članak, da drobno gospodarstvo mnogo nevriedi — i sve je više palce prebirao, sve se je više smiešio — kad u zô čas vražja muha na njegov papreni nos, i to baš na onu brazgotinu sjednù, te ga ljuto pecnù.

„Ne!“ viknu opet ljut opipav brazgotinu, „ne!“ I kad je već zadriemao, čuo si nekoliko putih. „Ne! — *inclyti status et ordines* — vražja muha! — ne!“

Jelica nije znala, da je Ferketić na imanje stigô, već je mislila, da je još svejednako kod „štathalterije“ činovnik, da se negdje oko kakove varoške „frajlice“ šulja.

Al vidila je, kako je jutros gospodska kočija kraj Ištvanićeva put Ferketićeva dvora projurila.

Zato je toli nemirno trčkala po vrtu.

Samo da znade, tko je u toj kočiji sjedio, samo da to znade.

Više nego devetputah je tratorić kraj staze utrgnula i perca mu čupala pitajući potiho: „Jel mlad, jel star?“ Pa kad je perce izašlo na mlada, opet: „Sjećal' me se il nesjeća?“ Pa kad je izašlo, da se sjeća, opet: „Ljubil' me il ne?“

A kad joj perce na cvietiću reklo, da ljubi — oh onda vam se mlada zažarila, kô onaj božur što je kraj nje cvao; onda joj je srdašce tako živo kuckalo kô tatina zlatna ura.

Skoknula mlada, pljesnula mlada, pa mal nepogazila svoju mezimicu bielu golubicu, koja je za njom leputala i gućuć svojoj se gospodarici sve cifrasto klanjala.

Al kad ju opazila, uhvati ju bielima ručicama, stiska ju, gladi ju, ljubi ju, kô da joj je u rukuh najmilije na svietu.

„O! ti moja sirotice, ja sam te htjela pogazit — o zlato moje da znadeš kako si mi srcu draga — a te tvoje crne očice — crne kô —“ dalje nije govorila, već žestoko golubicu poljubila.

Al golubica nešta čula, Jelki se izvinula, pa prhnula u ljeskovo granje kraj plota.

A Jelica? — Ta stoji, pa misli.

Ako sve to nije istina? Da cviet laže? Oh! onda bi sav trator po vrtu izčupala.

Samo da čovjek u drugi vrt poviriti može. Tamo se netko šeće. Ah! al taj nesretni plot, taj vam stoji tako visok, tako drven, tako nemilosrdan, kô sveti Mijo pred rajem.

Možebit ima gdje pukotina? Neima. Dvostruk je. A čemu opet ta ludorija? Ta valjda susjed susjedu jabukah krasti neće. O taj plot, taj nesretni plot!

I mala se vere i mala se šulja po ljeskovu grmlju, kad — nedaleko od nje golubica guknu i prhnu kroz škulju u plotu u drugi vrt. Škulja ostà od izpale grane, bila je velika ko zdielica.

S druge strane zalajà pas, i odmah zaorì mužki glas: „Hektor kuš!“

„A!“ kliknu potiho mala, pa se lagacko škulji došulja.

„A!“ vrisnu mala, kad je kroz škulju pogledala. Zašto? Zar se je prepala? Drktala je, žarila se, al nije se prepala, jer je ta vriska nekako vesela bila. U onaj par, kad je ona povirila kroz škulju u Ferketićev vrt, povirila su s druge strane u Ištvanićev vrt — izpod crnih brkovah — dva crna, žarka, Jelici dobro poznata oka.

Niema je stajala, desnom rukom za srce se hvatala, lievom se u stabalce upirala. Bila bi pobjegla, al to nesretno grmlje bijaše tako gusto, tako se je zaplelo u njezine haljine, da nije s mjesta mogla; inače bi bila pobjegla — o za cielo!

„A! — moja liepa susjedice — moja davna poznanice!“ progovori s druge strane zvonki glas — „koja nenadana sreća?“

„Oprostite gospodine Vla — Ferketiću!“ odgovori Jelka plaho upiruć oči u zemlju „moja golubica — prošla je kroz tu nesretnu škulju — a tamo na drugoj strani čula sam psa —.“

„Zar vam je žao, da ste ovaj otvor u plotu našli?“ zapita ju veoma nježno Vladko.

Mala pomoli malko prema njemu oči, zažari se i neprogovori ništa. „Vi mi nećete ni odgovoriti?“ će još željnije Vladko.

„O! — molim — dajte mi moju golubicu — molim —“ zapenta sva smetena djevojka.

„A znateli zašto ovamo doleti?“ zapità Vladko kažuć joj goluba modra i bielu golubicu, što ih je u rukuh držao.

„Zbilja?“ dodà zamišljeno mala.

„Evo vam golubice! Vi mi se niste nadali?“

Tu je mala šutila časak, težko uzdahnula i jedva:

„Ni — sam“, progovorila, te golubicu kroz škulju iz Vladkove ruke uzela.

„Al se nesrdite, da sam došô?“

„O ne!“ odgovori mlada sve golubicu gladeć.

„I da duže vremena ostajem?“

„Nesrdim se!“

„A jeste l onu posliednju kadrilu zaboravili, gospodjice?“ upita ju življe Vladko.

„O nisam!“ osovi mala glavu živo, al brzo poniknù žarke oči. Vidjelo se da ono „nisam“ znači više nego „nisam“

„Sad oprostite gospodine!“ — nastavi mala — „ja moram u dvor!“ I bila bi išla, da nebude toga grmlja i još — nečega.

„Počekajte časak liepa susjedice!“ ozvà se Vladko moleći.

„Molio bi vas za nešta. Dajte mi svoju golubicu a ja ću vam svoga goluba dati. Hoćete?“

Polagano pomolila Jelka sve smiešeći se žarke oči, dugo je Vladka gledala, al sve šutila.

„Vi se šećete često ovim vrtom?“ zapita Vladko videći, da se je djevojka zamislila.

„O! svaki dan po objedu, baš ovuda, — to mi je najmilije mjesto, — jer — jer ovdje puno hlada ima“, — dodà brzo djevojka kô probudiv se iz sna. Zatim približi se škulji, i oglednuv se potiho reče: „— i jer tata u taj čas driemucka. — Al sad moram —“

„A golubicu?“ zapita Vladko.

„Evo vam je!“ reče mala živo, pruži mu golubicu kroz škulju i primi goluba. Nu pri tom joj Vladko uhvati ručicu, poljubi ju živo pitajuć „Sutra?“

Mala zakimà „da“, viknù. „S bogom Vladko!“ i odleti kô striela s golubom put dvora.

Od onoga dana nebijaše već Jelica Jelicom. Nije starca ni gledati smjela. Tek kadkad bi kradomice na njeg požmirnula, a kad joj se oko sa starčevim srelo, sva bi se zažarila. Uzdahnula bi često, govorila malo, a kad je govorila, sve je smućena bila.

Nu po vrtu se je često šetala, više nego prije. Sad ju je tobož groznica tresla. Šta da radiš, neg grijat se u vrtu na suncu? Sad joj je opet vrućina glavicu mamila. Gdje da se ohladiš, neg u vrtu — tamo negdje oko ljeskova grmlja, u hladu.

Oj ti slaviću tankogrliću štono se nijaš na brezovoj hvojki nad ljeskovim grmljem reci mi tako ti mila grla, što ono šapuće, žubori i guče za grmljem? Zar golubovi guču? Il poigrava lahorac granjem? Oj slaviću da ti je sbora i govora, ne bil mi odao, da se tu srce sa srcem složilo, da tu usna usnu sladi? Bi, vjere mi!

Stari je Ištvanić dan na dan sve više kimao glavom. Bio je čovjek oštrovid. A kako ne? Tà bio je juratuš zagrebački, a ti ljudi su veliki vještaci „*in rebus amatoriis.*“ A kako da i nekima glavom? Mjesto biele golubice u kući modar golub. Hm! tà dan danas već se nesbivaju nikakva čudesa. Na Jelkinu prozoru stoji svaki dan liepa kita bielih ružicah, a u Ištvanićevu vrtu cvatu samo crvene. Jednom je Jelka soljenicu na gibanicu iztresla, drugi put šećernicu u juhu sipala. Malo je jela, malo govorila, za šivaćim se stolom često zamislila, često iglom u prst ubola.

„Hm! To nije čist posô!“ zakimà starac i stane ulaziti trag Jelkinoj smutnji.

Jednom dodje špan starcu Ištvaniću. Bilo to po kišovitu danu poslje podne.

„Neka mi oprosti Vaše gospodstvo, al vrag bi znao kakva je to coprija u vrtu.“

„Gdje? Šta?“ zapita ga Ištvanić.

„E tamo za ljeskovim grmljem, kraj plota. Grmlje stoji na krivo, grane su slomljene, tratina pogažena, a u plotu škulja.“

„Škulja? Velika?“ reče starac.

„Velika kao tanjur! Lisica to nije, ta se zna fino kroz grmlje šuljati. Čovjek tat to nije, tà samo vrag i vještice se znadu provuć kroz takove škulje. Ja pázim, lugar pazi, al ni vraga nejma. Zato sam došo pitat vaše gospodstvo, šta da radim?“

„Hm!“ zamrmlja stari gospodin uzev škriljak „Ajde da vidimo tu copriju!“

I podjoše u vrt put ljeskova granja.

Putem se starčevim očima nametnula čudna stvar. Staza bijaše vlažna, blatna. A gle! — u blatnoj ilovini zatiskan trag malih, maljušnih nožicah sve do ljeskova grmlja — sve do škulje u plotu.

„Hm!“ mislio si starac „to niti je lisica, niti vještica — pa ni vrag. Lisica ima papke, vještica kopita a vrag i jedno i drugo! — Hm! —“

„Dobro je!“ reče španu „Preksutra ću ti kazat, kako treba ovoj copriji kraj učiniti.“

Stari gospodin se vrati u dvor, a špan na posô.

Došav u dvor, napuni si lulu, sjedne na divan, puši pa puši gledajuć Jelku, Jelkine nožice.

Ona je sjedila za šivaćim stolom. Na podnožki počivahu joj nožice u sitnih čižmicah. A na tih jao i naopako vidio se trag nesretnoj ilovini.

Starac je to opazio, al je šutio. Drugi dan po objedu sjedè starac tobož driemati. Mlada ode u vrt.

Starac se šuljô za djevojkom, al drugim putem. Mlada podje jučerašnjim tragom sitnih nožicah — u ljeskovo grmlje. Starac obišav drugom stranom vrt zavuče se pod brez. Tu se čulo govorkanje.

„Zar se nisi jučer prehladila dušo moja?“ ozvà se s druge strane mužki glas.

„O nisam Vladko! Kad k tebi idem, čuva me bog“ odvrati Jelka.

„Al kako će dugo trajati to naše govorkanje kroz plot?“ mužki glas.

„Ah bog zna!“ odgovori Jelka uzdišuć, a liepa joj glavica klonu na stran.

„Hm! Vidiš vraga! — Pravo sam rekô. — Dakle u tom grmu zec leži. — Čekaj pasja capice!“ mrmljô starac pod brezom i polagano se odšuljô u dvor.

Tu jè odmah zvao špana.

„Štefić! na večer ti uzmi dasku i čvrste čavle, pa mi zabij tu vražju škulju; jesil čuo?“

Ovu kategoričku zapovied popratio je stari gospodin debelom prizom.

Sutradan po objedu ode mala u vrt. Šta je našla, to znate. Gorko plačuć vratila se je u dvor, gdje ju je starac pozdravio ljutom peroracijom, koju ste već s početka ove pripoviedčice čuli.

(Dalje drugiput.)

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Nadalje.)

IX.

Od onog časa, od kada se upoznao Bogdan s Milkom, odkako poćuti k njoj neodoljivu ljubav, biaše mu samo noć drugaricom, a tama prijateljicom. Noćju razpravljao bi otajstva duše svoje. Pred prijatelji i drugovi biahu mu prsa sve proždiruči vir, koji samo u gledaocu uzbudjuje misao: mnogo je u tebi zakopano!

Dobro mu je u tih storiekih gorah, koje vidiše već tisuću i tisuću olujah kao što i on, ako i je mlad; nad njima preleti već mnogo tmastih grozećih se oblakah, kao i nad njegovom mladom glavom.

Uprô se o bukvu kod romonećeg potočića, i počeo misliti o prošlih časovih. Sadašnjost mu nije pružala ništa prijemna, a budućnost ništa dobra obećavala, zato se bavio s prošlošću. „Tu stojim usried nepogodah života svoga!“ počè raztuženi mladić, „tu stojim zapušćen, odbačen, dà proklet od ljudih! a možda i od svojih? — Oprostite, mili roditelji, ako vam za mnom suza kvasi nagrbeno lice, što vam pod siedu glavu prouzrokujem žalost, bol i tugu. Oprostite zabludjelu sinu. — Nu dali sam mogô inače? — Dadoste mi život pun nade; odgojiste me kako vam moguće biaše; ljubavju me hraniste, milinjem napajaste, igre mladićeve bijahu pomisli o slavnih činih. Takova me poslaste u sviet, u sviet krasni, nu dvobojni. Izaslaste me pod gorostasne Tatre, izvedoste me na neizmierno polje znanostih, ah koje mi titrahu pred očima u najkrasnijoj bujnosti, cvieti pjesničtva, gore nepreglednog mudroslovja i crni oblaci povjestnice. Imao sam izbirati, a želja za znanošću hćela, da se zaljubim u taj umišljeni, uzorni sviet. Tako sam živio u Tatrah, nu u njih sam vidio gradove slovenske, u njihovih gorah vidjeh silu svoga naroda, u njenih ponorih otajstva svojih suplemenikah, na njihovih pećinah zaklete nemani, čekajuće slobodu. Tako sam živio u svietu, ali ne za sviet — tà živio sam u sebi, no ne za sebe.“

Ovdje zašuti. Noćnom tminom sjevala praskajuća vatra, a oko nje sjedeći u krugu sudruzi Bogdanovi, zadubljeni u medjusobnu razgovoru. Čini se, da Bogdan na taj razgovor malo pazi, jer nastavi opet svoje premišljavanje.

„Živio sam medju ljudmi, prijatelji i sudruzi — ali se mladenački duh uzdigne nad ovo nizko kolo te poleti tamo gore, gdje zviezdice krase svod nebeski. Liepo je orlu, kad dieli oblake, razastrv krila; liepo biaše i meni, kad sam, uzletiv nad zemaljsku tminu, uživao nebeske svjetlosti. A u tom svietlu zazrije oko moje obličaj sveti, angjeoski oblik Milkin, duša mi zatuži za njom, srce se razgrije, misao se oživi, a ja padoh omamljen s te visine na crnu zemlju. — — U toj nesviesti snivao sam sladke sne — oj žalosti, raspršiše se poput leptirah, kad se vjetar u nje upre. Ja se probudih — a ovom ozbiljnom svietu. Zrieo sam Tatre, nu samo u svojoj ogromnosti, koju čovjek svladat nemože; vidio sam njihove gore, ponore i hridi, nu samo kao tvar, u koju se nebogi čovjek trkne tielom, ako pozorno nepazi na svom putu. Vidjeh ljudih, prijateljah i znanacah, nu samo u svojoj sebičnosti — ljudih, brinećih se samo za svoju korist, te sam morao paziti, da se nerazgnievim nad njima, a oni da mi nenaškode. Vidjeh Milku u naručaju svoga zaručnika, jer mi nedopusti siromaštvo, da zasitim zlatom lakomu joj tetku. Probudih se u sadašnjosti; vidih sve to u goloj istini — pa da bude moj mladjahni duh navikao svoje želje izpuniti, svojim svetim čuvstvom zadovoljiti, svoje misli udjelotvoriti, — zar da bude u toj mutnoj zbiljnosti hladan, bezćutan, bezposlen? — Zar je mogô za ljubovnicom čeznuti, a neposjedovati je? — Oj ne, to nemogaše podnesti! Čin i to čin koji da uživotvori vatrene pomisli mladenčeva duha je potreban, neobhodno potreban junaku; nije li čina kadar — propao je navieke. — I ja si odabrah — ne, prisiljen biah na čine — nu dali na plemenite, o kojih snivah u časovih djetinstva?!“ —

Poćutiv neizrecivo čuvstvo, umuknè, što će mu odgovoriti na to pitanje. Glasan uzdah izvinuvši mu se s prsiuh mu se odazvà: „Ah!“

„Dakle mi se ozivljete, mile gore slovenske?“ začè opet mladić govoriti. „Valjda me tim odzivom opominjete, da se nezaboravim is ljubavi prama Milki, nu i ne s ljubavi prama vami, da se osvetim uništiteljem života vašega! Jest, pustih sve, žrtvovah sve: roditelje, prijatelje, mir, da pustim uzdu uzburkanim svojim čuvstvom, koja obuzdati već nisam mogô, da se osvetim toj hrdji, koja mi sav život strati. Ali me sada sjećate, mile šume slovenske, da se tom namjerom i druga uloga spojit dade, da je moguće biedni moj narod od nekoliko krvoločnih pijavicah osloboditi, moguće, okove, kojimi je sapet malo popustiti, moguće, stisnuti dah olahkotiti. — Neka, nazad mi je nemoguće; dakle istom stazom napried! — Mladići, braća, prijatelji! svaki neka radi za svoj narod, kako mu je dano; mene učini nesretna ljubav razbojnikom. Ako i je moje ime okaljano, pogrdjeno i osudjeno pred zakonom, no moji čini, ako i drzoviti, neka svjedoče: da je Bogdan — prem razbojnik — ipak vruće ljubio svoj narod te rado žrtvovao i život svoj za njegovo dobro i blagostanje. —“

Glas se razliežè po dubravi — vjetar zašušti i utečè dalje.

X.

U tamnoj smo šumi; samo kadkada zašušti po gdjekoji listić. Nu tvrde pećine se glasno ozivaju, jer si smjeli junaci oko plamteće vatre veselo pjevaju:

„Lećeli gavrani,
Lećeli nad nami:
Mili možni bože,
Što ćo biti s nami?!

Anka Neretvanka.

Bilo nas je dvanaest,
Sad nas samo deset:
Mili možni bože,
Još ćemo i visjet!"

Tako pjevahu Bogdanovi drugovi, kad on izza gusta stromovja odlučnim licem i čvrstom voljom medj nje stupi.

„Zdravo komšijo!" ozove se više glasovah, a Janko uzè obazriv se po drugovih, začme: „Obazri se po tvojih momcih, Bogdane, pa ćeš opaziti, da jim se oči kriese, vlasi jim se ježe a ruke grče: znadešli, što to znači?"

„Pogodit ću ja mačno — radi bi na posao!"

„Tako je! Neimadosmo bo već od prekjučer pečene guske."

Bogdanu biaše Jankova rieč došla baš u sgodu tim većma, što je i on težio za poslom. — Samoća i bezposlenost ga činiše namrgodjenim, zamišljenim i u se zadubljenim; — trebalo mu radinosti, bilo mu je razagnati tamne, neprijazne misli, štono mu se u glavi porodiše — bolne i tužne se otresti ćuti, što mu trovala dušu. Zato prihvati radostno prużeću mu se sgodu:

„Nebojte se momci! Kao što u vas, tako i u mene mlada krv vrije, kipi i čezne za osvetom. Nesretan onaj čovjek, koji neima odvažnosti naproti svojim potlačiteljem, naproti ugnjetiteljem svojih čuvstvah, naproti grabežljivcem svoga blaga, da se osveti. Nevriedan onaj muž, koji stenje, grči se i svija pod robskim jarmom, a nenapinje sve svoje sile, da se ga otrese i da si barem za čas netraži, po-

laktieu. — Mene uvriedi gospodičić, vas čifut; ovih danah posjetismo onoga, a sada ćemo čifuta."

„Na čifuta!" oglasiše se svi.

Janko prihvati rieč:

„Čekaj Šoleme! Kad se nemogu osvetiti na tvojoj osobi, napit ću se tvoje krvi. Imaš velik rovaš u mene!"

„Ne samo u tebe, brate Janko!" pretrgne Mate.

„Svi smo uvriedjeni", primjetne Bogdan, „svi odbačeni i izobćeni. Hajdmo ukupno na ljubinovskoga židova."

„Na ljubinovskoga Mojšla!" kriknuše svi. Skočiv na noge skakahu od radosti, mahajuć valaškami.

(Dalje drugiput.)

Pijanica na ruglu.

Prizor s amerikanskog ratišta.

(Sa slikom.)

Sjeverni su Amerikanci junaci na oružju, al su i pijanice na rakiji. Takovoj slasti je najsgodnija prilika vojniku a u taboru, gdje se junak i onako časicom na mejdan osnažiti mora. Ali je ljuta nevolja, da će ga to kriepilo prije shrvati, neg kakov neprijatelj. Drugdje po svietu je plaća vojniku pijanici, što no vele, ljeskova mast. Al nije u Americi. Tamo se pijanica stavlja drugovom svojim na ruglo. Kapetan dade doniet bure pa mi unj obuče pijanicu, kako ga na sliki vidite. Pod tim čudnim jarmom klipše junak kroz red drugovah, koji mu podcikuju i podvikuju šale i pošalice kô n. pr. „Ej momci čuvajte glavu! — S puta! — Ide ladja tovarica!" i t. d. Vele da je taj liek sgodniji neg kaprolska batina.

Pijanica na ruglu.

BOSANSKE NARODNE PJESME.

Iz rukopisa pokojnoga Fra Dobroslava Mihačevića.

I.

Jug poćera po nebu oblaka,
Doćera ga sjeveru na vrata.
U sjevera kćerca jedinica,
Jug ju prosi, sjever se ponosi.
„Otle ajde jugovino mutna!
Sve si hladne vode zamutila,
A nemožeš kraljeva studenca,
Gdje kraljica na vodu dohodi,
I dovodi tri nejaka sina;
Jednom ime jasna mjesečina,
Drugom ime ljetna porosica,
A trećemu ono sunce žarko."
Govorila sjajna mjesečina:
„Svi putnici za me boga mole:
„Daj nam bože sjajne mjesečine!"
Govorila ljetna porosica:
„Svi težaci za me boga mole:
„Daj nam bože ljetne porosice!"
Govorilo ono žarko sunce:
„Svi čobani za me boga mole,
Daj nam bože žarkoga sunašca,
Da otruni ljetnu porosicu."

GLASOVI.

Iz Beča.

* Ovih se je danah u Beču desio Nj. Visost Nikola, knez Crnogorski. Pratila su ga senator Vukotić i pobočnik-serdar Zega. Na kolodvoru pozdravio je kneza carski poslanik turski. Nj. c. kr. apost. Veličanstvo primilo je kneza na audienciji i pozvalo ga kašnje na ručak u Schönbrun.

O svrhi toga putovanja raznielo se mnogo glasovah. U obće se je mislilo, da će knez preko Beča u Biograd poći, da tamo bude kod narodne svečanosti srbske. Čujemo, da su Nj. Visost kojekakvi razlozi u Beču sklonuli na to, da odustane od prvašnje namjere svoje. Nj. c. kr. Veličanstvo podielilo je knezu Nikoli velekrst reda željezne krune, i izim toga čujemo, da je utanačen ugovor trgovački, da bude Crnogorcem trgovina k moru osobito Kotoru uspiešnija.

Tom prilikom zahvalio se je knez Nikola Nj. Veličanstvu za najviši dar, koji je naš list najprije spomenuo, t. j. 200 pušakah.

Po svem se čini da su austrijski državnici voljni u istočnom pitanju udariti smierom, koji će po jednokrvnu našu braću u Turskoj prijazniji biti neg dosadanja politika. Mi se takovoj promjeni od srca radujemo.

* Tielo pokojnoga H. pl. Jezerinca prenielo se je ovieh danah iz Badena, gdje je nesretnik preminuo, u Zagreb na groblje sv. Petra. To je razcvilenoj mu majci jedina utjeha kraj tolike nesreće.

* Ovih danah se je desio u Beču g. Mrazović, bivši zastupnik na saboru g. 1861. Viest po svih novinah razglašena, da je g. M. tom sgodom tražio koncessiju za samostalan politički časopis, nije istinita.

Trojedna kraljevina.

* Konačno poslie toliko vremena dočekati ćemo se sabora. Hrvatsko se pitanje posliednje vrieme po listovih življe pretresuje a nekidan viećalo je ministarsko vieće kroz cielu sjednicu o hrvatskom pitanju. Nu većina je novinarskih viestih il posve kriva il netočna. Nj. prouzv. g. ban Šokčević prošô je kroz Beč put Wartemberga, kupelji u Českoj, da se tamo lieči, jer mu zdravlje veoma zlo služi.

Budući onomadne ovdje pitao je savjet od glasovitih liečnikah i medj njima slavnoga dr. Škodu. Svaki od ovih reče mu posebice, da se neka lieči i koje vrieme miruje.

To je jedini razlog banovu putu. Ako uzmogne do 17. srpnja vratiti se u Zagreb, predsjedati će on hrvatskomu saboru. Ako mu zdravlje nebude dalo vratit se, predsjedati će saboru zakoniti namjestnik banov, Nj. uzoritost g. stožernik Haulik. Samo ako i ovaj zaprieč̌en bude, imenovati će Nj. Veličanstvo namjestnika banova.

Sve novinarske viesti o naimenovanju presv. g. gjenerala baruna Filipovića nisu dakle istinite.

Isto tako nestoji, što je neki bečki list javio, da je radnja banske konferencije po Nj. Veličanstvu zabačena. Elaborat taj služi kao gradivo jednomu od glavnih i prvih kraljevskih predlogah o novom izbornom redu.

Ni to nije istina da će ovaj sabor, koj će se na dan 17. srpnja sazvati, biti samo ad hoc, t. j. da izborni red sastavi.

Sabor će viećati, dok neriesi sva pitanja. Kao što već početkom godine rekosmo, biti će i naša krajina sigurno zastupana.

* Kako čujemo, stići će za kratko vrieme u Zagreb potvrdjena pravila jugoslavenske akademije.

* Dne 24. tj. m. dalo je hrvatsko pjevačko družtvo „Kolo" svetčani koncert. Uz velezanimive glasbene komade krasoslovila je vrla naša domorodkinja Mina Prešernova. Po koncertu bila je plesna zabava.

* Željeznica zagrebačko-karlovačka oživotvorila se netom. Redarstvena pokusna vožnja bila je 17. tj. m. Voz je trebao od Zagreba do Karlovca 70 minutah. U Jastrebarskoj pozdravila ga je silna svjetina klicanjem. U pol 4 vratio se je voz u Zagreb za 45 minutah. Dne 1. lipnja predati će se ova željeznica javnoj porabi.

Ugarska.

* Ovih se danah u ugarskom pitanju opaža osobit pokret. Nj. c. kr. veličanstvo car poklonio je madjarskoj akademiji od svojih novacah 15,000 fr. U to ime zahvaliti će se osobita deputacija caru na daru. Nj. Veličanstvo putovati će u Peštu, kamo ga je gospodarsko družtvo na izložbu pozvalo. Stoga mnogi slute da će se u ugarskom pitanju štogodj važna poduzeti.

Srbija.

* Do skora slavit će se narodna srbska svečanost na uspomenu srbskoga ustanka. Mnogo otmenih licah i sva narodna vojska 80,000 na broju prisustvovat će ovoj slavi. Nu kraj toliko veselja dolaze nam iz Biograda crni glasovi, da je ondje na sve strane razvratna agitacija nastala, te da se je ozbiljnog okršaja bojati. U Smederevu su nekoji prištaše Karadjorgjevacah po bielom danu iztakli zastave sa imenom Aleksandra Karagjorgjevića. To su svakako vrlo tužni znaci. Biogradska se vlada nemože pohvaliti sa slobodumljem, nu i njezini protivnici neznadu, šta bi htjeli, pa su većinom sliepo orudje tudjinacah.

* Srbski knez Mihailo bio je nakanio utemeljit osobiti red na uspomenu srbskoga ustanka. Porta ko suzerena vlast protestovala je proti tomu, te će se kovati samo medalja, od koje je u Beču 400 komadah naručeno.

* Preuzvišeni g. biskup djakovački J. J. Strossmayer putujući po zvanju po Sriemu prešô je i u Biograd, da tamo dieli svetotajstvo potvrde. Bio je pozdravljen gradskim načelnikom, vojničkom počasti i silnim narodom, tè se odvezè u kneževskoj kočiji u stan samoga kneza, gdje je na ručku ostao. Prilikom obredovanja govorio je liepo slovo o bratinskoj slogi Jugoslavenah. Biogradjani su ga uzhitom slušali.

Franeuzka.

* Car se desi svejednako u Alžiru. Svuda ga slave i časte pa i sami Arapi. Na ove je izdao car osobitu proklamaciju, gdje ih opominje na slogu i mir. Otmeniji glavari odgovoriše vele zanimivom adressom, te najveću pokornost caru izjavljuju, nu uz to vladin sistem u Alžiru ljuto šibaju. Prvoga lipnja povratiti će se Napoleon u Francezku.

* Prilikom odkrića Napoleonova spomenika u Ajačiju na Korziki govorio je princ Napoleon govor, koj je sve novinarstvo uzbunio, i povodom diplomatičkih razpravah medj francuzkim i austrijskim kabinetom bio. Govor se ticao dakako napoleonskog „demokratizma."

Italija.

* Firenca je već stolicom talijanske kraljevine. Sva ministarstva a i diplomatički sbor se onamo preselio.

* Papinska i talijanska vlada svejednako ugovaraju, nu potanjih viestih nemože čovjek saznati, jer je ugovaranje tajno.

Pokretna žurnalistika udara zbog toga silno na vladu.

Turska.

* Na medji crnogorskoj došlo je do sukoba. Turci su radi dočepati se Luke Vukalovića, koji se je u Crnu goru zaklonio. S toga obilaze turske čete medju crnogorsku, te nedavno izdajom nekog crnogorskog vojvode više Vukalovićevih ljudih zatekoše, i poslie ljuta boja žive uhvatiše. O samom Luki vele, da će preći u Austriju.

Amerika.

* S one strane oceana dolaze glasovi sve crni po mexikansko carstvo. Po svoj Uniji sastaše se odbori, koji primaju tobož izseljenike za Mexiku. Da ti ljudi nekane plandovat u Mexiki, lahko je razabrat, kad se znade da Ortega, poslanik Juarezov ruke u tom poslu imade. Njemu je, vele, Johnson izjavio da Unija javno u Mexiku navaliti neće, nu da vlada privatne podhvate nikako neprieči. U New-Yorku uredio se osobit odbor, koj će novčanu podporu za mexikanske republikance kupiti. Sjever se sve više snaži. Virginija je već poslala svoje poslanike da se sjevernjačkomu predsjedniku poklone. Sudeć po odgovoru Johnsonovu krčiti će unijska vlada nemilostivo put svojim odlukam. Johnson je izdao proklamaciju, gdje biedi Davisa Jeffersona bivšeg predsjednika južnjakah u sjevernoj Americi da je on smislio smrt Linkolnovu, te obećaje 100,000 dolarah onomu koj ga živa uhvati; i u istinu uhvatiše Davisa sa porodicom i cielom pratnjom u Makonu.

Književnost i umjetnost.

Kritike.

* **Leljinke** od Josipa Evgenija Tomića. U Požegi 1865.

Evo nam opet kite pjesamah. Štiocu hrvatskih listovah većinom su poznate, nu jer ih je pjesnik savio u jednu posebnu povorku, valja nam obširnije o njih govoriti. A Tomić to u istinu zaslužuje, ne toliko radi „Leljinkah" već jer u njega prave pjesničke žice imade.

Kad čovjek proštije pozorno Tomićevu knjigu opaziti će da se većinom o jednom predmetu — o „ljubavi" al u dva različita smiera pjeva. Prvi dielovi knjige veoma se duhom razlikuju od potonjih. U zadnjih 30 pjesmicah — koje su izim nekolicine liepe — javljaju nam se dva življa t. j. umjetno i narodno pjesništvo u jedan mah. To ista valja i o baladah „Ašik-Mahala", „Kralj Vladislav", „Nevjera". Takov smier je svakako hvale vriedan. Druge su vrsti opet „Soneti" i liričke pjesme s početka. Sonetni „vienac" Tomićev — koj strogo sonetnim viencem nije — nije nas ni najmanje dirnuo. Misli i slike u njem nisu podnipošto nove, i suzno „weltsmercovsko" pjevanje neprija hrvatskomu uhu, a jošt manje današnjemu občinstvu. Sonete graditi je u obće veoma mučan posô, jer lik mora da je gladak, da liepo zvoni; svaki stih sonetu mora biti osobita misô. A Tomić je kadkad jednu misô il sliku u osam stihovah razpleo, da se jedrina sasvim gubi, da pjesma neteče. K tomu je gospod. Tomić upleo mnogo sto i sto putah već čitanih mislih i slikah, a tvoreći izvornu sliku je kadkad čudno zagazio. Šta znači n. pr.

„Lipa 'e draga na nas cviet suzila" štan. pr. *„grud si špiljoliku."*

Kadkad je pjesnik svoga vilin-šarca tjerao baš maglušnim putem n. pr. Sonet 4, gdje tercine ovako kažu.

Blažen, koji za sve to neznade,
Jer riedke su u ljubavi sreće,
Odkad tvarstvo ljudstvo sliepit stade
Ter mu svoje ponudi očale,
Da ih uvjek na oči si meće,
Kada hoće da radi il sudi.

Te rieči izreći prozom hrvatskom bio bi zaista težak posô.

Drugi i treći dio diše istim duhom, kojim prvi. Pjesme „Milica.“ „Što je cielov?“ „Tvoje oči“ i još koje su iznimke. Da je to istina može čovjek već iz naslovah „Trpak smieh“, „Sjeta“, „Pod lipom“, „Na oprostu“ i t. d. razabrati. Kako je pako mogo g. Tomić onu plitku šalu „Dialog“ u svoju liepu sbirku namjestit mogô, toga nerazumijemo. Izvrstna i duhom i pjesničkom okretnošću je pjesma „Tko je naš“, a da bi pero Tomićevo i baladi spretno biló svjedoče liepe pjesme „Vuk Mrnjavić“, „Ašik-Mahala“, „Kralj Vladislav.“

Najbolji je posliednji dio t. j. onih 30 ljubovnih pjesamah. To diše duhom hrvatskim, tu ima mislih, a osobito liepa je forma. Samo jednom pjesmom je Tomić tu liepu kiticu nagrdio i to onom nepjesničkom grdobom „kurje oko.“ U kratko smo o pojedinih dielovih sbirke govorili. Neka nam g. Tomić jošt dvie tri oprosti. On pjeva većinom o nesretnoj ljubavi, premda i o drugom pjevati umije. Psihologički motiv može tomu biti sasvim istinit i osnovan, al to svatko znade, da se dan danas ljubezne jadikovice slabo čitaju. Pjesnik mora svakako gledati komu pjeva, zašto pjeva, da mu nebudu pjesme glas vapijućeg u pustinji. Na to neka g. Tomić pazi, prema tomu neka i žice udesi, pa će i njegove pjesme na narod hrvatski djelovati, kako treba. To ga bratinski svjetujemo, uvjereni, da će jednom u kolu naših pjesnikah dično mjesto zauzeti.

*** Iridion.** Napisao grof Krasiński. Preveo iz poljskoga Adolf Tkalčević.

Iridion je za cielo jedan od najzanimivijih pojavah u novijem pjesništvu poljskom. Krasiński je u formu tragedije odienuo onu istu misô koju je pokojni kardinal Wiseman u Fabioli nacrtao.

Čin Iridiona spada a ono doba, kad se nova sila — kršćanstvo oborilo na stari izkipjeli rimski sviet i slavodobitno mu otelo gospodstvo. G. prevodilac već je poznat u našoj knjizi kao vještak u jeziku, zato i netreba o valjanosti prevoda govoriti.

Opazili bismo tu samo nešta, što se u obće prevadjanja iz drugih najpače slavenskih jezikah tiče. Mi mislimo da se pisac, voljan štogodj tudjeg protumačiti našim jezikom, prije svega se obzirati mora na naše občinstvo. I tu moramo žalibože priznati da mi za Iridiona veoma malo občinstva imademo.

Stoga bi bilo željeti, da nam g. A. T. iz poljskoga protumači diela koja će više dielovati i na občinstvo. Da nespomenem „Pana Tadeusza“ navest ću samo Kraszewskoga i Czajkowskoga, koji su veoma mnogo prekrasnih, osobito za naše občinstvo sgodnih stvarih napisali.

Najnovije.

Svečano otvorenje „Slovjenske besede.“

U Beču, dne 31. svibnja

* Konačno je ovdješnje Slavenstvo sastalo se u stalnu mjestu. Družtvo „Slovanská Beseda“ slavila je sinoć dne 30. svibnja svoje oživotvorenje i to u prostorijah svojih u Maksimilianskoj ulici. Sve prostorije bijahu napunjene zastupnici svih slavenskih narodah, a medj njimi vidjesmo liepu kitu glasovitih glavah slavenskih. Slavni povjestničar Fr. Palacký, glasoviti fiziolog dr. Purkyně, preuzvišeni gosp. kancelar hrvatski Ivan Mažuranić, preuz. gosp. baron Metel Ožegović, velem. gosp. kraljevski savietnik dr. Ljudevit Gaj i mnogi drugi otmenici počastiše ova liepu zabavu.

Prije svega pozdravi predsjednik, pres. g. grof Eugen Černin družtvo govorom českim te na koncu govora kliknu Nj. Veličanstvu caru i kralju triputa „Slava“ a za njim cielo družtvo. Na to odpjeva „Slavensko pjevačko družtvo“ skladno „Mnogaja ljeta.“ Za ovim svečanim činom sliedio je koncert. Svaka narodnost slavenska bila je u programu budi pjesmom, budi deklamacijom zastupana. Hrvatsku pjesmu „Znaš li!“ od Livadića pjevao je naš zemljak gosp. Župčić, a srbsku „Sabljo moja“ čitavi sbor. Svi sborovi bili su baš izvrstno pjevani. Konačno možemo napomenuti, da je poljski glumac gosp. Lech Nowakowski preliepi pjesmotvor Mickiewiczev „Farys“ krasoslovio.

Poslie koncerta sjelo je družtvo k zajedničkoj večeri, gdje se je na brzo veoma živahna zabava razvila. U to stiže družtvu do 10 brzojavnih pozdravah većinom iz Česke, koje je družtveni tajnik, gosp. dr. Loebel uz gromovito klicanje družtva čitao. Za ovimi liepimi pozdravi ozvala se čitava poverka liepih napitnicah. Napomenut ćemo ih tu samo nekoliko. Vriedni starina Purkyně osobito je svojim humorističkim govorom razveselio družtvo te zdravicom želio „Slovanskoj besedi“ liep rapredak. G. podžupan Dobriansky nazdravio je diku hrvatskoga naroda, biskupa Strossmayera, a presv. g. dv. savjetnik Dobriansky preuzvišenog gosp. kancelara Mažuranića. Napijalo se tu zdravlje g. Palackomu, Purkyni, grofu Černinu, slogi slavenskoj, pjevačkomu družtvu i gradu Osieku, koj je pristupio kao utemeljni član. Osobito jedar bijaše govor našeg vrlog zemljaka gosp. Stjepana Pejakovića te je disô čistim, baš hrvatskim duhom. Občinstvo je sve napitnice živahnom radosti pratilo, i veselo se razišlo.

Veoma nam je žao, da nisu i slavenske gospoje dionice ove narodne svečanosti bile. „Beseda“ bečka za ovdješnje Slavene nije puka čitaonica, već mjesto, gdje da se socialni život slavenski razvija i snaži. Prostorije su zato žalibože male, i manje udobne neg slična mjesta po manjih gradovih, kao n. pr. u Zagrebu, Karlovcu itd. Bez ženah neuspieva nijedan narod na svietu, a kad gospoje mogu polaziti vatikanske i seraljske koncerte, bilo bi im za cielo i u „Besedi“ mjesta.

Moramo na kraju jošte jednu stvarcu natuknuti.

„Slovanská Beseda“ je družtvo slovjensko, u kojem svaki slovjenski narod ravno pravo imade. Što se nas Hrvatah, tiče mi nekanimo od toga prava odstupiti, jer imademo u Beču povelik dio inteligencije, svoju dvorsku kancelariju, svoj hrvatski list itd. te a ktomu smo mnogobrojni i živi dionici „Besede.“ Stoga se vele začudismo primiv pozivnicu samo na českom i srbskom jeziku a na prostoru tiskanu, na kojem je poziv u svih šest glavnih slovjenskih jezicih stajati mogô. Molimo dakle gosp. tajnika, neka u buduće bolje na to pazi.

Smrtno zvono.

† U Zagrebu umrô je nakon kratke bolesti dr. Ivan Tkalac, učitelj na višjoj gimnaziji zagrebačkoj. Pokazao se je uviek poštenim Hrvatom. Lahka mu zemljica!

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji**, po **Bosni**, itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10**, drugi put **8**, a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu„ plaća se za svaki redak 20 novč.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 11. **U Beču, dne 15. lipnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Turopoljski top.

Izvorna pripoviedka. Napisao **August Šenoa.**

(Nastavak.)

III.

Bilo suncu o zapadu. Liepa je večer lagacko padala na zemljicu kô perce rumena cvieta na zelenu travu. Bieli dvorac, kitnjasti vrt, stare vrbe, mali potočić, sve je gorilo večernim rumenilom. Plavetno nebo se sve više tamnilo; o njem si mogô razabrati na desno zagrebačku, na lievo okićku goru.

Gdjegdje je cvrčak cvrkutô pjesmicu večernicu, gdjegdje je nad vodom prhô vodeni cviet, a oko starih vrbah kraj potoka zuje komarci. Sve je tiše. Tek kadkad čuješ, kako seljačka kola, vraćać se iz grada, hrdjavom cestom ruže, a gospodar im „No! hi! ho!“ podvikuje. Sad se i ozové izza drienove šumice glasak čist i ljubak, kô da andjeli pjevaju. Tamo iz zeleni provirkuje šiljasti toranj župne crkvice. Zdrava je Marija.

Na prozoru gornjega sprata u dvorcu stoji stari Ištvanić gologlav. Ruke složio straga, pa gleda za Jelkom. Ova ide sitnim korakom preko dvorišta u vrt. Nekolikoputih šibale su joj suzne očice prema nesretnomu plotu. Mala uzdahnû i podje na desno k živici, odkud je mogla viditi za ledinom crkvu i župnu kuću.

Nadmetnula bielu ručicu nad oči, da vidi, ide l' već gospodin „plebanuš.“ Rumeno joj lišce sjalo jošt većma, zlatna joj se kosa divno vijala niz bieli vrat a dvie sjajne suze titrahu joj ko dva alema u žarkih očih. Divna je bila kô gorska vila, nježna kô rosna ružica.

Po stazi na cielini od drienove šumice šetô se prema dvoru starac. Lagano se je zibuljô. U lievoj ruki mu bijaše škriljak, u desnoj plavetan rubac, kojom si je kadkad oznojeno čelo i sjajnu ćelu otirao. Čas je starac stao i prema okićkoj gori pogledô, čas s kojim prolazećim seljakom koju riečcu progovorio. Onda je opet dalje koracao prema dvoru. Taj starac vam je bio gospodin plebanuš Ivanić, stari prijatelj Ištvanićev.

Ivanić bijaše prava anakreontička duša, a u mladosti svojoj grabancijaš djak. Kad je u sjemeništu prikazao u glumištnoj predstavi tog junaka, onda su i najozbiljnija gospoda kanonici pucali od težkoga smieha. Kao crni djak je bio prebrusio svu Hrvatsku „*per pedes apostolorum*“, dà, razveselio je često i štajerske i kranjske „fajmeštre“ svojim tankim grlom. U njegovoj okrugloj glavici bila se nakupila sila pjesmicah, pecavicah, napitnicah, zato je bio u kašnje vrieme po cieloj okolici „*perpetuus* kuće-gazda.“ Ištvanić bi ga često pozvô u goste, tà Ivanić, Ištvanić u Ferketić bijahu drugovi u sjemeništu.

„Hvaljen budi Isus!“ pozdravi ga Jelka, kad se je živici primaknuo bio, te ga poljubi u ruku.

„Na vieke, drago diete!“ odvrati joj smiešeći se starac.

„Ali šta je to *per amorem dei*? Moja Jelica plače? Zašto, drago diete?“ zapità ju gospodin plebanuš gladeći joj lice.

Jelica nije na to ništ odgovorila, već samo uzdahnula.

Takov niem odgovor nebijaše dovoljan starcu. Htio je svakako cielu istinu saznati, a kad je trebalo štogodj izpipati, u tom je Ivanić majstor bio.

Uhvatio dakle mladu za ručicu, pa šećuć se laganim korakom kroz vrt, izpitivao je, gledô ju izpod oka, te je konačno od djevojke saznao, što ju tako silno boli.

Došav vrtu do vratah, zahvati gospodin plebanuš prizu, otrô si još jednom čelo modrim rubcem, i pogladiv Jelicu nježno po glavici, reče:

„Neboj se drago diete! Neplači! — Sve će dobro biti!“

Tako dodju i u dvor.

„Hvaljen Isus! *Spectabilis amice!*“ progovori plebanuš, metnuv škriljak na stol gladeć si trbušinu.

„Na vieke, *admodum reverende amice!*“ odvrati mu Ištvanić.

„Jeli otava tvoja već pokošena!?“ zapità plebanuš Ištvanića.

„Jest, hvala bogu!“ odvrati ovaj, „a kakve imaš novine iz Zagreba?“

„E!“ će mu na to plebanuš otresav burmut s palca „nešto se kuha.“

„Vraga se kuha! Daj si mira brate! Ja ništa nevjerujem.“

„Daj si ti mira, nevjerujući Tomo!“ reče Ivanić složenima rukama idući k prozoru, gdje se je jasna mjesečina na njegovoj ćeli zrcalila, „daj si ti mira! Sviet je okrugô, pa se vrti, s toga mora

opet doći na staro! Sliepi će vidjeti, gluhi će čuti. Bit će nešta, bit će. Tirolac, naš „bezirksvorstand" nekako se uvjek za uhom češe — a ja imam fin nos!"

„Nek se Tirolac češe, ja ništa nevjerujem, a s tvojim nosom hod' s bogom, taj se je stoputah kruto i ljuto prevario."

Plebanuš je nehotice opipao svoj nos. Neznam, dal ga je komarac pecnuo, dal se je hotio osviedočiti, jel njegov nos zbilja tako fin. A jel se uvjerio? Šta ćete, tà bio je *perpetuus* kuće-gazda.

Ivanić se okrenù, pa kan da je na svoj fini nos zaboravio, progovorì prijatelju:

„Amice! znašli, da se je mladi Ferketić povratio?"

„Znam!" zamrmljà Ištvanić sjednuv u naslonjač, — „šta zato! Ja nemarim!"

„Ti si strašan čovjek amice! — Ti jošt miešaš staru kašu. Gdje su sada Ilirci, gdje Magjaroni? — A tebi se stare komedije svejednako po glavi roje — zato se i nemožeš ničemu boljemu nadati. A Ferketić je poštena duša!"

„E nek je! Pusti to brate! Nisam danas dobre volje! — Jelico!" viknù zatim Ištvanić „donesi svieću, Štefić nek nosi vino — a ti metni na stol karte za marijaš, *si placet admodum reverendo amico?*" okrenù se prema plebanušu — „do večere?"

„*Fiat voluntas tua, spectabilis amice!* Neka ti bude!" zakimà Ivanić lupkajuć prstì po svojoj zlatnoj tabakiri.

Jelica doniela svieću i karte, i pri tom bojazljivo šinula okom na plebanuša. Ovaj zažmirnù desnim okom, glavom malo zakimà, pa se mudro okrenù na peti.

Starci sjedoše za stol, plebanuš promieša karte, a Jelica natoči svakomu čašu vina.

Dok je Ištvanić predizô karte, posrknù plebanuš iz čašice, pa onda stao dielit i razredjivat svoje karte.

„Dvadeset u piku!" viknù Ištvanić, misleći, da je svoga častnoga protivnika već oborio.

„Nevalja ništa amice! Vierziger! Vierziger! — i dvadeset u trefu!" nasmijà se plebanuš svojoj pobjedi. Starci su dalje igrali, dalje pijuckali i po debelom puranu — al Ištvanić je sve gubio.

„Amice!" progovorì plebanuš pobiv Ištvanićevu deseticu kecom „amice! *revera* mi smo bome već starci!"

„*Revera* starci! — dvadeset karo!" odvratì Ištvanić dignuv kartu.

„A djeca sve više rastu. Zar neimaš više aduta?" dodà hitro plebanuš, videći da mu je prostije polje, jer Jelica već u svoju sobu pošla bila.

„Neimam aduta! E šta ćemo, djeca rastu, dà!" uzdahnù Ištvanić.

„Bome tvoja je Jelica — bi ja rekô — već za udaju zrela!" reče plebanuš.

„Jest, jest!" odvrati lakonički Ištvanić.

„Al slušaj *spectabilis amice!* da samo mladoga Ferketića vidiš! — Fin momak!"

„E! nek je!" osjeknù se sjetno Ištvanić.

„Kakve su to rieči? — Nek je, nek je! — Zar Vladko nije sin našega bivšega konškolarca —" progovori žešće plebanuš, metnuv karte na stol.

„Moga neprijatelja — koji me je —" planù Ištvanić.

„*Sat spectabilis amice! — de mortuis nil, nisi bene!*" Pri tih riečih iztrusnù Ivanić čašicu, pa nastavi:

„Ferko! Naši stari Hrvati su uvjek svoje volje ljudi, uvjek tvrde glave — al i žive krvi. Hrvat je kao kremen, pa kad kresivo kresne o kremen, onda iskre iz njeg sve frcaju. Tako je bilo s tobom i sa pokojnim Ferketićem. I jedan i drugi pošten čovjek, a jedan na drugoga kô pas na mačku. Ferko! to nije kršćanski, to nije pravo od tebe, da si tako tvrd kô živac kamen. Tvoja Jelica ljubi Vladka, Vladko ljubi Jelicu. Pusti tu staru komediju, koju su već i zagrebački vrabci zaboravili. Sad će doći vremena nova, vremena bolja. Hrvati biti će sretniji, pa — pa ako si mi prijatelj kô što *in illo tempore*, ti daj Jelicu Vladku. *Dixi!*" dodà svojoj peroraciji plebanuš šnofajuć.

„A reci ti, što ti volja, a peroriraj, ako hoćeš, do sudnjega dana, kô što Hrvati svoje stare pravice dobiti neće, tako neće ni Vladko dobiti Jelice. Evo ti moje poštene plemenitaške vjere, dok nepukne stari turopoljski top na Lukavcu gradu, Jelica neće bit Vladkova. *Punctum!*" Tako je gromorno replicirao Ištvanić, pa se je ljut po sobi šetao.

Prijatelji se nekako mrko razstaše.

Već se je mjesec visoko uzpeo bio. Pod vrbami blistô je žuborić potočić, a jabuka navrh crkve sjala o mjesečini ko zlatna tunja.

To je bila zviezda provodilja preštovanomu gospodinu plebanušu, koje je preko ledine put drienove šumice klipsô, i kimajuć glavom često mrmljô:

„Hm! Turopoljski top!"

(Konac drugiput.)

BOSANSKE NARODNE PJESME.

Iz rukopisa pokojnoga Fra **Dobroslava Mihačevića.**

II.

Znašli dragi, kad se kuniaše,
Tvrdu meni vjeru zadavaše,
Da me mlade ostaviti nećeš;
Sad si dragi vjerom prevrnuo,
Bôna mi te prevrtala majka
Od Lučina do Gjurgjeva danka.
Tebi majka lijekove tražila,
Svud tražila, a nigdje nenašla,
Dok do mene djevojke nedošla;
Ja imala, a ja joj nedala,
Već otišla u bašću zelenu,
I nabrala do tri kite cvieća, —
Jednu kitu bijela behara,
Dopô dragi golema belaja;
Drugu kitu žutoga nevena,
Venule ti kosti od bolesti;
Treću kitu al-maka cvijeta,
Bog te digô sa ovoga svieta.

Tri groba.

Slovenski (slovački) napisao Branislav Rovinov.

(Konac.)

„Slušajte!" opominjao je Bogdan, „idemo u mjesto, tamo treba odvažnosti nu i opreznosti. Hoćemo li sretno se dobaviti te mastne pečenke, mora da smo veoma pozorni. Obećajte mi indi svi, da ćete moje zapoviedi točno izpuniti, te se nedati osvetom zasliepiti, da se pustite u veće pogibelji, nego l' od potriebe; obećajete li?"

„Obećajemo!" odgovoriše jednoglasno razbojnici.

„Slušajte dakle dalje", nastavi Bogdan. „Poslje dvanaest, kad noćni stražar zatrubi, poći ćemo u mjesto. Židov biva, kako znate, umah pri kraju; kada noćni stražar prodje na drugi kraj ulice, porazgovorit će se Mate i Miško š njime malo, a mi ćemo ostali provaliti u kuću. Andrija i Ture ostat će vani na straži. — Bude li tako dobro?"

„Dobro, dobro!" se ozvaše.

„Jošte nešto."

„Čujmo, čujmo!"

„Ako se sretno vratimo iz kuće, da mi se nerazidjete po mjestu; svi se vratite u tamnu šumu, u prijatne gore. A sada valašku u ruku — hajdmo!"

Momci skočiše na noge i izgubiše se u gušti.

* *
*

Tiha, nu tamna biaše noć.

U duboku snu ležaše mjesto Ljubinovo posried gorah i gustih ljesovah, nesnivaše mu se o tom, što ga čeka.

Noćni stražar zatrubi, oglasi dvanaest satih i prodje dalje. Umjereni korak mu se oziva od gluhih zidovah. Došav ulici do kraja, sretne se s dvima poznanima ili nepoznanima — i pusti se s njima u razgovor.

„Ovamo!" zovne poluglasno jedan čovjek, pomoliv se s pobočne ulice, a nekoliko momakah priskoči k uličnim vratima. Pokuse ključem otvorit je, pa to jim zbilja za rukom podje.

„Dobro je!“ šapne Janko. Dvojica jih ostade kod vratah, drugi stupiše u kuću.

Sve biaše tiho; neprodje ni četvrt sata, već izidjoše ti noćni drugovi i pustiše se u bjeg u gore. Jedva jim mogô Bogdan naznačiti mjesto sastanka. Razbojnici izčeznuše, a i odziv koračajah bivaše sve slabiji, dok opet podpuna noćna tišina nenastane.

Oblaci, štono poput crna zastora pokriše svod nebeski, počeše se razbjegavati, zviezdica za zviezdicom se pomoleć posmjehivala, a rana zora zarudila na iztoku. U to doba stoji junak u maloj ulici pred znanom mu kućom, tiho, zamišljeno gleda prama svjetlu, što kroz prozor udara.

„Evo me blizu tebe, ljubezna Milko! Samo korak preko mrtvog praga, pa bi se bacila svomu Bogdanu u naručaj, na strapljeno srce! —“

Tu umukne, jer mu divlja vatra razžari dušu.

„Ah, nevin angjeo nepada razbojnikom na prsa! — a ja sam razbojnik — prokleto, prazno ime! — Jao gospodine, ubio si me, da uzkrsnuv tim većma svoju biedu počutim. Milka nije tvojom ženom, a ja je više imati nemogu! Što nisam gromom, da razorim taj mrzki sviet!“

Nemogaše od čuvstvah dalje. Sve rumenija zora ga opominjala, da se dan približava, pred kojim mu biaše bježati. Jošte jedanput pogleda na prozor; stupi bližje k njemu, a bliedo se lice Milkino pokaže na njem kao rano sunce. Mladić se prene; dušeć u sebi divlju vatru radosti i ljubavi, reče tihim glasom:

„Dobra Milko! Zar se jošte spominješ s biednoga Bogdana? — Dal' i ti preklinješ nesretnoga Bogdana?“

„Pred menom si čist, mili, Bogdane! nu čuvaj se ruke pravednosti ljudske. Ljudomorski će na smrtnoj rani umrieti — a ti — a ja? —“ Suza joj kanù niz krasno lice. Izza kratke stanke nastaví rieč: „A i ja ću se naskoro sdružiti s tim ženikom u nebu!“

Bogdan se sjeti, da mu je bježati pred ljudima, da mu se je maniti ljudskih staništah, jer ga sud i pravda išću. Težko li uzdahne iz dna grudih, rekav Milki zadnji s bogom.

„S bogom, ljubeznice! Tam ćemo se u nebu opet vidjeti.

XI.

Milka se digla od svoje težke bolesti. Za nekoliko danah kako je Ljudomorski u mjesto prispio, oporavila se već na toliko, da je mogla bez pogibelji čuti o sgodivšoj se Ljudomorskomu nesreći. Začù takodjer o zločinih Bogdanovih. Tko bi opisao te burne čuti, koje ju obuzeše misleću na njega i nesretni mu udes!

Mirno spavaše prošlu noć. Kad stane nebogi razbojnik pod njezinim prozorom govoriti, upoznà mu glas; dignuv se s kreveta, nemogaše odoljeti želji srdca, da neide k prozoru i da se o tom, što joj se snom činilo, okom ne osvjedoči. — Biasmo svjedocî tog prizora.

Kad krasno sunce svoje trakove razlijalo po zemlji, razleti se glas o noćnom lupežtvu na bogatom domaćem židovu; dà što više, pripoviedalo se o težkih smrtnih ranah, kojih bjè dopao taj nesretnik.

Služkinja tetke Milkine nezamučà to ni kod kuće, čim u mjestu saznadè o tom.

„Tà bilo jih, milostiva gospojo, jedno dvanaest; razidjoše se malo pred zorom.“

Milka se trgne na te rieči, jer joj pojavivši se Bogdan na misao dodje.

„Ali“, nastavi dalje služkinja, „već čine priprave, da je polove.“

Nemine ni sat, a ljudi se grnuše na trg, da vide pandure i mjestne i županijske, odredjene na poćeru. Začudjenje i radost zrcalila se na licih gledaocem; jer vidiše da idu poloviti ljude uznemirujuće občinu i pogibeljne imućtvu bogataševu.

I Milka gledaše te branitelje mira i sjegurnosti. Vidjela je, gdje se ljudi vesele, nadajuć se, da će se družba lupežka u mreži uloviti, vidjela je, da se vesele toga radi, a ona se radovati nemogaše, zašto? Jer joj taj jadni mladić, za kim podjoše u poćeru, ako i razbojnik, biaše mio.

„Bogdane moj“, govoraše sama sebi, Bogdane moj, ako su ti baš i tamne gore staništem, ja te ipak ljubim — ljubim iz cielog srca svoga. Vidim te srteća u ponor propasti, a nemogu te zadržati — ah slaba, slaba djevojka ja! Samo jošte jedno mogu — mogu u vrućoj molitvi bogu se za te moliti — tà on se zabludjelu smiluje!“

Djevojka klekne i digne nježne ruke prama nebu poluglasno moleć:

„Bože dobrostivi, pun ljubavi i milosrdja, koji se običaješ smilovati zabludjelu i opraštaš dug griešniku: smiluj se tomu mladiću nesretniku, komu je tako odano srce moje! Ako je moguće, obrati njegove korake na put pravedna života — nu ako je nemoguće, onda te prosim, daj tielu njegovu vječni pokoj u grobu, a dušu mu primi u vječnu radost.“

Svršiv molitvu, padè preobladana bolnim čuvstvom na tle.

XII.

Sunce se približavalo k zapadu; trakovi mu pozlaćivahu samo jošte najvišje vrhove Tatrine, a ljubinovski panduri tumarahu jošte bezuspješno po tamnih gorah.

„Toga ni djavo nenadje!“ progovori jedan.

„To i biaše pomisao, u tih divjih gudurah i nepristupnih pećinah htjeti ukebati čovjeka, komu su sve ceste, prolazi i zakutci poznati, kô meni vlastita kuća —“ opazi drugi.

„Samo jošte ovamo, onda onamo, možda nam sreća posluži —“ podbadao ih vodja, da vjeran ostane svojoj dužnosti.

Nešto zašušti, a u pandurih se pojavi nova živahnost. Obazriše se na sve krajeve, prihvatiše oružje i pripraviše se na lov, dva druga dovuku jednog razdrpanca, koji se sasma prenuo ili se barem tako pričinjao s nenadana napada.

„Tko si?“ zapita ga harambaša.

„Molim ponizno, ja sam siromak, pa berem drva.“

„Jesi li sam? Neimaš drugovah?“

„Neimam!“ odgovori na kratko.

„Nisi li gdjegod ovdje vidio takovih, koji hode u zelenih košuljah?“

Čovjek motrijaše sve redom i odgovori istom važnošću zatežuć:

„Ja — nisam li jih vidio? — Nisam.“

Vodja u ovakovih iztraživanjih izkusan, pojmio je ovo zanickanje, zato tisnuv himbeniku nekoliko srebrnjakah u ruku i pogledav ga uz to prijaznim okom stane opet izpitivati.

„Ti dakako da znadeš, priznaj, nagrada te nemine; nu ako budeš nadalje tajio, dat ću te nemilo izbiti.“

Sgrčiv vrat, očitovà taj lopov, s čijih se očijuh kriesila sakrivena zloća:

„Tamo na dubravskoj bačiji — ako neznate, odvest ću vas.“ Timè stupi napried, a panduri za njim. —

Bilo u istinu tako. Na rečenom mjestu sakupiše se gorski momci, pripravni na nasrt, jer jim dopre glas do ušiuh.

Noć sjala, kan da njima uzprkos, tiha razsvjetljena mjesečinom; bitka medju razbojnici i panduri biaše žestoka.

Smjelo nasrtahu panduri na razbojnike, a ovi se hrabro branijahu; akoprem jih samo šaka bila, nepredadoše se ipak, dok jim protivnici neupališe sjenik nad glavami.

Bitka se svrši. Ranjene i povezane razbojnike odvedoše pod stražom u mjesto.

Zašumila šuma, zaurlikao vjetar, kan da žali vjerne svoje drugove.

* * *

U Ljubinovu zamnješe zvonovi, i množina ljudih približavala se umjerenim korakom groblju. Šest momakah, na magjarsku odjevenih nose crnim baršunom obit les, na njem se čitalo:

Blagorodjeni gospodin Dragutin Ljudomorski od Ljudomorcah, rodjen godine 1820. 19. stud. — umro 1847. 7. srpnja.

Zvonovi odmnješe, pjevanje prestane, a sluga gospodnji izmol zadnju molitvu za dušu njegovu. Suznim očima vraćala se svjetina kući, željeć pokojniku: „Pokoj prahu njegovu!“

Zamnješe zvonovi ljubinovski iz nova, a mali sprovod se giblje put groblja. Na crnom jelovom lesu biaše bielom masti napisano:

Bogdan Zabojski,

rodjen 1825. 16. svibnja — umro 1847. 7. srpnja.

Glas zvonovah razliegao se slabije, pjevanje prestane, svećenik se pomoli za preminulog, ljudi se vratiše turobnim srcem kući želeć i tomu: „Pokoj u grobu!“

Pokopaše dva mladića, različna u mislih, pojmovih, rodom i stališem — usnula na jedan te isti dan — jednoga uz drugoga.

Bogdan padè, boreć se proti pandurom, a sudruzi njegovi očekivahu, zatvoreni u ljubinovskih tamnicah, svoju osudu.

Pusti ostaše grobovi novopokopanih; samo je vjetar oko njih šaptao, kišica ih prala, a sunašce sušilo.

Jednim jutrom pako nadjoše bliedo djevojče ležeće na grobu razbojnikovu; krasna biaše, dražestna, nu — mrtva! — Bila to žrtva ljubavi, Milka Milenskova.

Govore, da su ju vidjevali noćju tamo plakati, dok nedoletiše angjeli s neba, i neuzeše nevinu joj dušu sa sobom u raj vječni.

Zamnješe ljubinovski zvonovi jošte jednom. K dvama novonasipanima grobovima položiše zemaljske ostanke krasne Milke. Svećenik se pomoli, pjevanje prestane, a ljudi zovnu tužnim srcem: „Pokoj prahu njezinu, a duši njezinoj slava nebeska!“

Tako iztrgne nesretna, ni na rod, ni na zlato obziruća se čista ljubav tri cvieta iz perivoja ovoga svieta i presadi je u pokoj vječni.

PASTIR.

(Sa slikom.)

Navrh gore, na cjelinu
U prozorje pastir sjedè,
Niz goricu, u daljinu
Mladjahne mu oči glede,

Glede maglah bielo more,
Što se vije iznad gaja,
Glede prvu zraku zore,
Glede prvi danak maja.

Pokraj njega vierni šarko,
Oko njega bielo stado,
A nad njime sunce žarko;
Poskoči mu srce mlado.

A on sluša romon kaplja,
Čuje sladki glas slavulja,
Driemno oko mu se sklaplja,
Sve se bliže sanak šulja.

Plandujuć u bajnom miru
Planù lik od smieha mila,
Valjda u snu, oj pastiru,
Poljubì te gorska vila!

Radovan M—c.

Dr. Janez Bleiweis.

(Sa priloženom slikom.)

Od svih Slovjenah austrijskih imadjahu zaista Slovenci ponajgori položaj tečajem minulih viekovah. Sve od karolinžke dobe izvršeni uplivu Niemacah, poč̌eše se sinovi slovenskoga naroda iznevjerivati svojoj krvi. Tudje plemstvo i gradjanstvo naselilo se po Sloveniji, a što je ostalo domaćega većinom se je ponjemčilo, — samo puk — taj siromašni puk ostade čist pod ledom tudjinske navale, kao stado bez pastira.

Nu i Slovencem bjè bolja sreća sudjena, i njim je imala svanuti zora.

Ustadè medj Slovenci šaka mužcvah, koji pošav iz puka vierno čuvahu tajnu klicu rodoljubja, koja se kašnje u liep cviet razavila, i duhom svojim sav narod slovenski obodrila.

Ponajglavniji od slovenskih buditeljah ovoga stoljeća je čuveni dr. Janez Bleiweis.

Nije on ni sjajnim govorom, ni živom pjesmom budio svoj narod, neg listom malim s početka neuglednim, koji je više djelovao na narod, neg možebiti kakvo drugo sredstvo, a plodovi njegova djelovanja doista su tako liepi, da je vriedno život mu i medju Hrvati spomenuti.

Dr. Janez Bleiweis rodio se 19. studenoga god. 1808 u Kranju, gradu u gornjoj Kranjskoj, gdje mu otac trgovcem biaše. Svršiv liečničke nauke na bečkom sveučilištu, bude godine 1832 povišen na čast doktorsku. Do g. 1841 bijaše assistentom u živinarskom zavodu bečkom, gdje je napisô knjigu. „O konjskih bolestih."

Spomenute godine povrati se u milu svoju domovinu, i od onog doba počimlje neumorni rád njegov za napredak i razvitak slovenskoga naroda.

Tu bude imenovan professorom živinarstva i sudbenog liečničtva na kirurgičkoj školi ljubljanskoj, a kad je ova ukinuta bila, bude mu uz naslov c. k. professora povjereno mjesto zemaljskog živinara. U ono vrieme je počeo i njegov rád na polju gospodarstvenom. Kranjsko gospodarsko družtvo izabrà ga 1843 svojim tajnikom, a na tom se mjestu i dan danas nalazi, te si je častne diplome od svih skoro austrijskih gospodarskih družtvah stekô.

Najveće zasluge zadobio si je Dr. Bleiweis izdavajuć gospodarski list „Novice". Ovaj od g. 1843 izlazeći sve se je više medj slovenskim narodom širio, te je i svoj program na pouku, politiku i zabavu razmaknuo, i smielo se može za jednu dobu nazvati jedinim izvorom slovenskoga obrazovanja. Znamenito je, da su „Novice" godine 1846 poprimile Gajev hrvatski pravopis, koj se dan danas medj Slovenci svuda rabi. Uz Novice su kao prilog i popularne knjige na pouku puka izlazile. Izim Novicah uredjuje Bleiweis i gospodarski koledarčić „Pratika" koj se u 40,000 iztisakah štampa.

Kraj ovoga uztrajnoga djelovanja izdao je Bleiweis znatni broj slovenskih, većinom gospodarskih knjigah, kojih radi mala prostora izbrojiti nemožemo. Izdavanje velikog Wolfovog riečnika, utemeljenje slovenske Matice, ljubljanske čitaonice, i „južnonoga Sokola", kao i življe probudjenje narodnog života po Sloveniji, koju kao zastupnik sabora i zemaljskog odbora, muževno brani, imade se ponajviše Bleiweisu zahvaliti. Sva otmenija slavenska družtva počastiše ga začastnimi mjesti, ruska vlada odlikovà ga god. 1862 redom sv. Vladimira, a sav slovenski narod duboko si je njegovo ime u srce zapisô. Da Bog da, svaki slovjenski rodoljub tako uztrajno i uspješno za svoj narod radio, kô što Bleiweis!

Kraljevski reškript

banu Josipu barunu pl. Šokčeviću, o dozvoli izbornoga reda za predstojeći sabor.

Mi Franjo Josip Prvi,

po božjoj milosti cesar austrijanski, kralj ugarski i češki, kralj lombardezki i mljetački, dalmatinski, hrvatski, slavonski, galički, vladimirski i ilirski, arcivojvoda austrijanski itd. itd.

Velemožni barune bane, vjerni Nam iskreno mili!

Uvedena u kraljevini Našoj Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji godine 1848., odlukom tadašnje konferencije banske i tadašnjega bana, Josipa baruna Jelačića, promjena u zastupstvu trećega stališa i posadjeni na tom i na zastupstvu dvih ostalih historičnih stališah, prelatskoga t. j. i velikaškoga izborni red bijaše propisan samo za sabor godine 1848.; a i Mi, riešenjem Svojim od 21. veljače 1861, bijasmo dopustili, da se taj, pod uplivom dogadjajah godine 1848. nastavši izborni red, nekojimi promjenami, uporavi i za sabor godine 1861., ograničiv ga istim načinom izrikom samo na taj sabor, česa radi se taj izborni red već s toga nemože smatrat ni kao zakon ni kao uzakonjen običaj; proti čemu se Mi ovim i izrično obranjujemo.

I, jer ni od onda nebi satvoren zakon, nit ino trajno pravilo o zastupstvu ove Naše kraljevine, a s druge strane, rad promienjenih medju tim okolnostih, budući nemoguć vratit se na starinsku uredbu postojavšega do godine 1848. čisto starinskoga načina zastupstva: držasmo ne samo za kraljevsko pravo Naše, nego i za kraljevsku dužnost Našu, za sastanak predstojećega sabora te Naše kraljevine propisat izborni red; i toga radi, kraljevskim odpisom Našim od 17. siečnja t. g. bijasmo naložili vjernosti Vašoj prije još o tom saslušat konferenciju bansku.

Sazvana po vjernosti Vašoj banska konferencija, kao i sama vjernost Vaša, nastojaše revno i čestito uklonit, u koliko bijaše moguće, naznačene po Nami nedostatke i pogrješke nastavšega godine 1848. izbornoga reda; i, dočim i Vam i nadahnutim živom ljubavi domovine članovom banske konferencije kraljevsko Svoje priznanje i zahvalu Svoju ukazujemo, kanimo temeljite i shodne predloge njezine, a tako i obrazložene Vaše vlastite opazke, u koliko bude moguće, uvažit i uporavit u sgodno vrieme i na shodnu mjestu, naročito pak u kraljevskoj propoziciji Našoj o uredjenju sabora, za koju ćemo se pobrinuti, da bude svakako predložena već predstojećemu saboru.

Medjutim pako, jer je svakako od potriebe već i za sastanak predstojećega sabora propisat privremeno pravilo, s toga, očekujuć pouzdano, da će se viseće već od više desetoljećah pitanje o ustavnu konačnu uredjenju sabora, kraj dobre volje, kojoj se od bližnjega sabora u predmetu tolika zamašaja nadamo, sada svakako već predstojeće sjeditbe riešiti; a tako i smatrajuć da će pri ovom, kako se očekivat može, kratkotrajnom značaju obstojećih okolnostih, morda shodnije biti preći u budući konačni izborni red iz izbornoga reda, stojavšega već u porabi, premda mu u mnogom obziru popravka treba, nego li satvarat novo, samo za posve kratko vrieme izdano, ako i shodnije pravilo — odlučismo izborni red, bivši propisan riešenjem od 21. veljače 1861. za sabor iste godine, odobrit ovim i za sastanak predstojećega sabora, s tom ipak naročitom ustanovom, da se odatle u napredak neimaju izvodit nikakove posljedice u ograničujuće pravo krune, ter da s toga, za onaj slučaj, ako se proti Našemu, kako se uzdamo, temeljitu očekivanju ustavno i konačno uredjenje ovoga veleважnoga predmeta na predstojećem saboru pri svem tom nebi obavilo, i nadalje ostane ohranjeno zakonito pravo krune predmet taj na shodan način i u shodno vrieme urediti.

Dodajuć još samo, da smo Svojoj kraljevskoj kancelariji dvorskoj dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj nalog podieliii, da izda naputak, potrieban za jednolično uredjeno izvršenje ovoga izbornoga reda, nalažemo vjernosti Vašoj, da kraljevski ovaj odpis Naš priobći sakupljenu budućemu saboru.

U ostalom ostajemo Vam Svojom cesarskom i kraljevskom blagohotnošću i milošću naklonjeni.

Dano u cesarskom Našem glavnom i priestolnom gradu Beču, dne dvadeset i četvrtoga mjeseca svibnja, godišta gospodnjega tisuće osamsto i šestdeset i petoga, vladanja našega godišta sedamnaestoga.

Franjo Josip v. r.

Ivan Mažuranić v. r.
Po previšnjoj zapoviedi Njegova posvećenoga cesarskoga i kraljevskoga apost. Veličanstva
Franjo Žigrović Pretočki v. r.

Kraljevski reškript

banu Josipu barunu pl. Šokčeviću, o sazovu hrvatskoga sabora.

Mi Franjo Josip Prvi,

po božjoj milosti car austrijski, kralj ugarski i češki, kralj lombardezki i mljetački, dalmatinski, hrvatski, slavonski, galički, vladimirski i ilirski, arcivojvoda ausrtijski itd. itd. itd.

Velemožni barune bane, vjerni Nam, iskreno mili!

Da se uzmognu podvrći ustavnoj razpravi i riešiti zastavša od sabora godine 1861. pitanja, kao i drugi blagostanja kraljevine Naše Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, tičući se predmeti, odlučismo, da se sabor te Naše kraljevine na dan 17. mjeseca srpnja 1865. u kraljevskom Našem slobodnom i glavnom kraljevine gradu Zagrebu sakupi.

S toga ovim nalažemo vjernosti Vašoj, da prelate i velikaše zemlje, u smislu propisana kraljevskim odpisom Našim od 24. svibnja t. g. izbornoga reda, običnim načinom na rečeni dan i mjesto sazove, ter da se pobrine, da bude bez odvlake i za vremena preduzet izbor ustanovljenih pomenutim izbornim redom zastupnikah iz gradjanskoga područja kraljevine, kao i izbor zastupnikah iz hrvatsko-slavonske vojničke krajine, odredjenih kraljevskim Našim, na sabor upravljenim odpisom od 9. svibnja 1861.

Nu zastupnici vojničke krajine, koji uslied ovoga Našega odpisa budu izabrani, imat će, u smizlu pomenutoga malo prije kraljevskoga Našega odpisa, dio u saboru samo pri viećanju o pitanjih, tičućih se prava državnoga.

U ostalom ostajemo Vam Svojom cesarskom i kraljevskom blagohotnošću i milošću naklonjeni.

Dano u cesarskom Našem glavnom i priestolnom gradu Beču, dne dvadeset i sedmoga mjeseca svibnja, godišta gospodnjega tisuće osam sto i šestdeset i petoga, vladanja Našega godišta sedamnaestoga.

Franjo Josip v. r.

Ivan Mažuranić v. r.
Po previšnjoj zapovjedi Njegova posvećenoga cesarskoga i kraljevsko-apotošlskoga Veličanstva.
Franjo Žigrović-Pretočki v. r.

Rieč kraljeva otvara sbornici vrata, gdje da narod hrvatski po svojih povjerenicih vieća i sbori o svojoj sreći i budućnosti — neotvara ga po redu novu, jedino vladom osnovanu — već po starom izbornom redu.

Mi se ovomu kraljevskomu činu od srca radujemo i to tim više, jer smo se već odprije (u 2. broju „Glasonoše" od t. g.) proti svakomu oktrojiranju izjavili bili, jer je hrvatskomu narodu poslje toliko vremena sloboda dana, da se žudjenomu cilju bliže primiče, da u hrvatskom domu sreća stalnom redušom bude.

Nu kraj sve ote radosti nameću nam se misli ozbiljne, jer je željeti, da se hrvatski narod poslje toliko viekovah slavne al i žalostne prošlosti dokopa jednom zakona tvrda, slobode stavne i sreće trajne, jer su i doba i okolnosti, u kojih zastupnici naroda našega o najglavnijih pitanjih viećati imadu, važne i ozbiljne.

Hrvat pošten i iskren nemože svomu narodu sreće graditi, neg na hrvatskom temelju; gledište našoj politici mora prije svega hrvatsko biti.

Prije svega želimo da se sabor hrvatski reintegrira, da se ustavnost naša protegne na sve zemljište trojedne kraljevine.

Bez cielokupnosti svoje nemože se trojedna kraljevina ni intelektualno ni materialno razvijati, nemože ni svoje autonomije uspiešno uživati.

To nas uči naša povjest, to će opazit svatko, kad svrne okom na geografički položaj naše zemlje.

Da se Dalmacija s nami složi, tomu po našem mnienju, neima nikakve zaprieke.

Valja nam govorit i o vojničkoj krajini. Listopadska diploma izrekla je načelo „jednaki tereti, jednaka prava."

Već ovim sveobćim načelom imade krajina pravo na ustavnost, imade ga tim više, jer je kao cielokupni dio trojedne kraljevine po pravu dionicom našega ustava.

Mi netražimo, da se vojnička krajina jednim mahom ukine, već mislimo, da bi se naše pravo sa vojničkim sustavom, koliko ga za sad treba, složiti moglo. Već najviši kraljevski odpis od g. 1861 obećaje, da će tražiti dodirne točke medju krajinom i ostalom Trojednicom. Ove dodirne točke same se nameću oku. Vojnički zakon, vojnička uprava potrebita je vojnikom; nevojnikom toga netreba. S toga mislimo, da se sudačka, nastavna i upravna vlast naših domaćih sudovah i dikasterijah na nevojnike protezati može, da se i narodni jezik uvede u urede i škole nevojničke u krajini. Vojnici mogu ostati pod vojničkim zakonom, nu tu se može svakako tražiti, da se izviestni kontingent za pušku opredieli.

Taj odnošaj, s jedne strane nedira u vojnički sustav krajiški, s druge strane neprieči razvitak hrvatskoga naroda u krajini.

Svakako pako želimo, da na našem saboru i petrovaradinska pukovnija zastupana bude, jer je i njezino zemljište cieloviti dio trojedne kraljevine, što spomenuti kraljevski odpis sam priznaje, a to, da petrovaradinska pukovnija pod tamišvarskom generalnom komandom stoji, nije razlog, da nebude na našem saboru zastupana.

Ovo je naše mnienje glede krajine na medji austrijskoj nalazeće se.

Krajina križevačka i gjurgjevačka, satnije žumberačke nemaju nikakova značenja i s toga se može punim pravom zahtievati, da se svrši ono, što je već b. p. kraljica Marija Terezija obećala, da se najme ti dielovi sasvim sa provincijalom spoje.

Što je zadaća tako reintegriranog sabora trojedne kraljevine?

Sabor taj imade jasno označiti, kako da se naša domovina kao državna osebina utvrdi, i kao takova u zadrugi austrijskih narodah stoji za buduća vremena.

Kralj i narod izključivi su faktori, koji su vlastni ova pitanja riešiti, a temelj tomu je naš ustav. Način može biti jedino medjusobno ugovaranje, podnipošto oktrojiranje. Da smo u obće vlastni riešiti po pravu sami s kraljem takova pitanja, svjedoče i izbor cetinski, i naša pragmatična sankcija, i sabori 1848 i 1861 godine, a obseg naše autonomije, koju mi od svakoga tražimo, jest saborski kraljem potvrdjeni zaključak od 13 srpnja 1861 g.

Bez domaćeg zakonodarstva, uprave, nastave i proračuna je autonomija naša jalova, mrtva.

Budući u zadrugi austrijanskih državah želimo, da narod hrvatski sa svojom zakonitom glavom sa kraljem ugovori i utakmi ugovor o najviših t. j. ratnih, izvanjskih, višjih trgovačkih i financijalnih na našu zemaljsku upravu nespadajućih poslovih, bez kojih zajedničkoga riešavanja austrijska država zajednicom ostati nemože. Te najglavnije poslove nekako i sami Madjari pripoznavaju.

Način i forma, u kojoj se ovi poslovi zajednički riešit imadu, pripada svakako ugovoru medj kraljem i vladom, nu mi želimo da to bude u strogo ustavnu sboru svih ravnopravnih narodah austrijskih, kako ga je carska diploma od 20. listopada 1860 naznačila.

Ustavni surrogat zajedničkih deputacijah iz užjeg carevinskog vieća i „reintegriranog" madjarskog sabora biranih nemože hrvatski narod nikako prihvatiti, jer po takovoj kombinaciji nestaje mu glasa i zastupstva.

To su po našem mnienju načela, po kojih hrvatskomu narodu jedino spasa ima, ta načela su izražena saborskim zaključkom od 13 srpnja g. 1861, i u programu saborske manjine o odnošaju prema carevini, iz njih se vidi, da se mi jednako i centralizmu i dualizmu opiremo.

Pišući ovo znademo veoma dobro, da mnogim u našoj domovini nepišemo po volji, jer žele realnu uniju sa Madjari. Mi zato nemarimo, jer nam je prije svega na brigi hrvatski narod, jer nam samosviest i ponos, a i najnovija povjest hrvatska nedopušta da hrvatskoga imena u politiki nestane.

Mi nismo nikakva glasa razabrali iz madjarskih novinah, koj bi jasno naše pravo pripoznao, al sto glasovah, gdje se naše želje naše pravo kô sanjarija na ruglo meću, i premda je bilo više mističkih formulah i nejasnih deklamacijah o bratinskoj slogi, koje u politiki absolutno neima, to čitamo u novije vrieme mnogo glasovah po njemačkih i magjarsko-njemačkih listovih o nagodi medju Niemci i Magjari, gdje se o reintegriranom ugarskom saboru, bez spomena Hrvatah govori.

A pitam ja u čem da se mi s Ugarskom svežemo realno, pošto Magjari nekako pripoznavaju zajedničke poslove, i mogućnost nekog zajedničkog sbora za te poslove? Hoćemoli školstvo, upravu, zakonodarstvo, zaklade Madjarom povjeriti? Tomu se opire zaključak saborski od g. 1861 a i dostojanstvo i sreća hrvatskog naroda.

Hoćemo li visoku financiju, izvanjsku politiku, vojničtvo u Pešti sa Magjari pretresivati? Toga im Austrija nikada dati neće, pa su oni i onako voljni to u zajedničkom austrijskom dogovoru razpravljat.

Gdje je tu mogući objekt nagodi kakvoj? Ja ga nevidim, nemogu ga vidit kô Hrvat.

S toga i samo s toga razloga pišemo to — jasno, očito, i upravljamo svoj glas na buduće zastupnike hrvatskoga naroda, da im hrvatska sreća jedinom zviezdom provodiljom u njihovu rádu bude, jer dobro znademo, da javno mnienje u nas — i to u najodlučnijih časovih amo tamo koleba bez stalna smiera.

Al neželimo samo da vrieme našega saborovanja izpuni razpravljanje ciglih državnopravnih pitanjah, već da se izrade zakoni uprave i materijalnog probitka tičući se, jer je skrajne vrieme, da se riešimo sadanjeg polutanstva.

Vladi pako preporučujemo nek dobro pamti, što je iz novijih sgodah razabrala; nek se uvjek sjeća, da je autonomna Trojednica i u vanjskoj politici važan i po Austriju probitačan faktor u istočnom pitanju. —ć.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Prije nekoliko danah pojavi se u „Pesther Lloydu" dopis iz Beča, gdje se govori o zajmu Njegove Uzoritosti arcibiskupa zagrebačkoga g. G. Haulika, što ga u iznosu 40,000 fr. sklopiti namjerava. Kao razlog toj namjeri navadja se osobita darežljivost Nj. Uz. koja je za vrieme svoga biskupovanja i arcibiskupovanja t. j. od 1838—65 god. do 800,000 fr. na dobrotvorne svrhe razdala, al se nenavodi ni niečcom prava i jedina svrha zajma.

Budući, da je ova površna viest u mnogo bečkih listovah prešla, pa bi ju tkogodj krivo tumačiti mogô, dužnost nam je po najpouzdanijem izvoru cielu i čistu istinu javiti.

Njegova Uzoritost sklaplja spomenuti zajam od 40,000 fr. sa narodnom bankom i to privolom apoštolske nunciature bečke i naše visoke dvorske kancelarije, da se svrši kommassacija i segregacija na dobrih arcibiskupskih — sklaplja ga uz obvezu nasliednikah *(ad onus successorum)*.

Hipoteka tomu zajmu, uz koju je austrijska narodna banka u načelu pristala, biti će sve nepokretnine arcibiskupske u zagrebačkoj županiji ležeće, a svota izplaćivat će se uz prigled velečastnoga arcikaptola zagrebačkoga za 32 godine sve u polugodišnjih rokovih.

To je jedina svrha spomenutog zajma i nikoja druga, a mi smo ju ovdje razjasniti morali, da sviet taj čin možebiti neodbije na tobožnju oskudicu jednoga od najotmenijih dostojanstvenikah trojedne kraljevine.

* Slovački djaci, u Beču nalazeći se, pripraviše dne 13. lipnja kod „velikog čižka" narodnu besedu na uspomenu narodnog slovačkog kongressa svetomartinskog od god. 1861. Program biaše obilan, pjevanje i deklamacija dobra, a zabava veoma živa.

* Iz dobra izvora doznajemo, da je nastavno vieće utemeljenje „Jugoslavenskog sveučilišta u Zagrebu" (izim liečničkog fakulteta) zaključilo.

* Gosp. banski tajnik Bernardić bio je iz Zagreba, a gosp. Živko Vukasović, bivši gimnazialni ravnatelj iz Osieka na mjesto gosp. savjetnika J. Jurkovića u kr. dvorsku kancelariju pozvan.

* Poznati hrvatski rodoljub. gosp. St. Pejaković, perovodja ministerijalni, izdao je ovih danah u Beču knjižicu pod naslovom „Napisnik o skupštinah petrinjske bratovštine poljodielske", koju je on poznatom revnošću novu životu probudio. Mi ćemo o toj knjižici obširnije progovoriti.

* Kako čujemo, dati će vriedni rodoljub gospod. Ive Maršo, činovnik dvorske hrvatske kancelarije za kratko vrieme pod štampu novu knjigu, i to „Život sv. Ivana Kapistrana kô junaka i narodnog svetca" sa slikami.

Trojedna kraljevina.

* Kao grom iz vedra neba zateče nas viest o nesreći onomadne u Zagrebu sbivšoj se. Koliko smo do sada mogli saznati, kazati ćemo u kratko. Dne 9. lipnja na večer pripravio je bivši reditelj jahališta Lamberger, dieleći se od Zagreba, usried Jelačićeva trga sjajan vatromet. Sgrnula se bila sila svieta. Nu nesrećom razprsnû se neka ciev, a to bjê žalostan povod velikoj nesreći. Do 7 glavah, 2 djaka, 3 zanatlije, 1 kadet, 1 vojnički svirač ostaše na mjestu mrtvi. Izim toga imade mnogo težko i lahko ranjenih — više neg se je s početka mislilo.

Kr. dvor. kancelarija odaslala je s mjesta kô povjerenika gosp. tajnika Vočinčića. Lamberger je zatvoren, Urica s časti gradskog kapetana skinut, iztraga sudbena i redarstvena povedena.

* Izborna povjereničtva za saborske izbore u zagrebačkoj i varaždinskoj županiji već su imenovana, a u vojničkoj krajini počeli su već birat poslanike.

Ugarska.

* Nj. Velič. car bio je u Pešti. Slavlje, kojim su ga Madjari a najpače velikaši primili, nije lahko u malo riečih popisati. Premda je razlog tomu putovanju sasvim nepolitički bio, ipak nam se čini, da carev put neće ostati bez političkih posliedicah. Kraljevsko pismo, kojim se ratni sudovi po Ugarskoj od 1. srpnja ukidaju, već je izišlo, a biti će toga više. Kancelar Zichy slabo stoji, a sabor ugarski, koj se ima u jeseni sastati pozdraviti će valjda drugoga kancelara.

Srbija.

* Cvieti prodjoše, i s njimi i velika narodna slava srbska. Prošla je hvala bogu bez nemira. Tu bijaše časti, parade, narodne igre, pucnjave. Sav diplomatički sbor i narodna vojska biahu prisutni. Žalimo, što je program toli oficiozan, a značaj slave toli vojnički bio.

Francuzka.

* Car Napoleon je svoga bratića radi govora u Ajačiju javnim pismom u Moniteuru ljuto ukorio. Usljed toga zahvalio se je princ na svojih častih, te podjê na nekoliko godinah u Italiju.

* Vladavina carice Evženije svršila se, jer se je Napoleon vratio u Pariž. Tomu će se žurnalistika francuzka svakako veseliti, jer je privremena vladalica ljuto stala udarati na časopise, pa je tek pod konac svoje kratke vlade podielila časopisom obće pomilovanje.

Amerika.

* Južnjakah već neima. Posliednji se je njihov znatniji vodja Kirby Shmith predao sjevernjakom. Johnson izdao je proklamaciju, kako da se južnjačke države u smislu Unije na novo ustroje. Dawis Jefferson čuva se u tvrdji Monroe strogo. Proti njemu je podignuta parnica radi veleizdaje, pa će, kako vele, pred porotom zlo proći.

* One naše zemljake u dobrovoljačkoj četi mexikanskoj sa poručnikom Pekećem, koji su od gveriljašah uhvaćeni bili, pustiše Juarezovci, dne 6. travnja hvala bogu, na slobodu.

* Rat medju Braziliianci, Argentinci i Floresom s jedne, a paragvajskom republikom s druge strane živo je započeo.

Književnost, umjetnost i novinarstvo.

* Gosp. Iv. Filipović dobio je od kr. namjestničkog vieća dozvolu, da smije svoj vrstni časopis „Bosiljak" triputa za mjesec izdavati.

* Stigô nam je drugi svezak „Književnika". Mi ćemo o njem obširnije govorit.

Smrtno zvono.

† U Kotoru preminû gospodine Iridion Popović, provikar istočne crkve u Dalmaciji, a u Zagrebu poznati liečnik, dr. Josip Krieger, bivši gradski fizik.

NAŠIM ČITATELJEM.

Ovim mjesecom iztiče predplata za 185 polugodišnjih predbrojnikah Glasonošinih, pa s toga se obraćamo na ove prijatelje svoje, neka nas i druge pô godine podupiru. Da netražimo izdavajuć naš jedini hrvatski illustrirani list, nikakva probitka, to znade svatko, znade i to, da se svojim sadržajem sa svakim hrvatskim listom takmiti može. Molimo dakle sve svoje bivše polugodišnje predbrojnike neka predplatu obnove, i neka gledju, da nam list što više razšire. Novi predbrojnici, ako pošlju 6 for., dobiti će sve brojeve prvoga polugodišta i uz to krasne slike četvorice hrvatskih temenjakah Mažuranića, Preradovića, Pucića i Račkoga. Tako će nam „Glasonoša" potrajati do konca prosinca. Ako bude i onda dovoljno t. j. bar toliko podpore, kô što sada, izlaziti će i buduće godine, akoli manje, prestati će „Glasonoša", jer dalnje izdavanje sa manje predbrojnikah bila bi naša očita i ovelika šteta. To smo morali svomu obćinstvu reći, da nepropadne jedini illustrirani hrvatski list. A propast „Glasonošina" nebi služila ni na korist ni na diku hrvatskomu narodu, komu je taj list jedino posvećen!

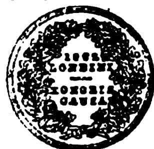
Uprava „Glasonoše".

Oglasi svake vrsti primaju se i nači će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10**, drugi put **8**, a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglašnik.

Za povećе uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu" plaća se za svaki redak 20 novč.

MOLLOV Seidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižke sveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k rodi u Beču.

Opomena. Budué sam izkusio, da se seidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru občinstva moj krivi podpis nose, te se tako, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvraćam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih seidličkih prašakah na različku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je 1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Hertara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bressláuera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikahi kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Iloku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i l. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcih kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthiga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel."

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravoga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukam i rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, budući se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenomi prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh narav' proizašla.

A. Moll,

ljekarnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

Ne gotovu

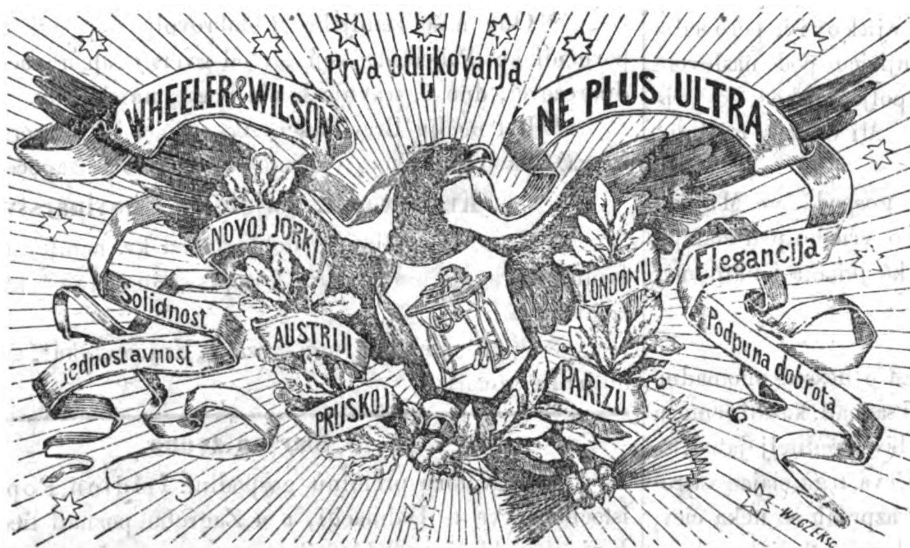
već po nalogu i ukusu tek. krojenu odjeću mužku

dogotavljat ću po najnovijem i najukusnijem kroju kao i narodnu odjeću u obće i to uz najumjereniju cienu i u najkraće vrieme.

U radionici mojoj u Beču, (**Stadt, am Bergl Nr. 2** nächst dem Rabenplatze erster Stock) izložene su na izbor sve vrsti ovo-i inozemna sukna i inih najukusnijih i najljepših tkaninah.

Molim u Beč pridošavšu gospodu p. n. iz Hrvatske za blagonaklone naruěbe. Izvanjske naloge obavljat ću točno i bezodvlačno.

Cvjetko Dvornikević,
krojač u Beču.

Srebrna kolajna

Zagreb 1864.

Wheeler i Wilson u novom Jorku (New-York)

tvorničari amerikanskih

šivaćih strojevah

za obitelji, za krojače, šeširdjije itd.

Garancija na pet godinah.

Najizvrstniji **pomoćni apparat** pridoban je svakomu stroju. — Ima na prodaj šivaćih strojevah i za težko šivanje čižmarsko, remenarsko, sedlarsko itd.

Podučavanje na tih strojevih je bezplatno!

Illustrirani katalogi šalju se na zahtievanje bezplatno i franko po pošti.

Glavni agenti za Austriju

Braća Kirsch u Beču.

Naslov na pisma neka se izvoli ovako napisati: **Gebrüder Kirsch in Wien, Kärntner-Ring Nr. 2.**

Za trojednu kraljevinu je naš glavni agent gosp. **Mio Krešić u Zagrebu** koji takodjer illustrirani katalog šalje svakomu, koji u frankiranom listu istog zaište.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 12. **U Beču, dne 30. lipnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Turopoljski top.

Izvorna pripoviedka. Napisao **August Šenoa.**

(Konac.)

IV.

Znate li kako je, kad se sliepu vrati vid, niemu rieč, gluhu sluh, majci sinak, ljubovci vojno, zemlji proljeće? Oh to sve nije ništa, ništa prema onomu blaženstvu, kad se narodu vrati sloboda, — zlatna sloboda! Sliepac će prožmirnuv proplakati, gdje mu pukne pred očima krasni božji sviet, niemak progovoriv kliknut u jedan glas, da tim jedinim glasom javi svietu sve misli, sva čuvstva, što mu je nevolja u glavu, u srce spregnula bila; glušca će minuti sviest, kad mu dopire do uha toliko milih, skladnih, donekle nečuvenih glasovah; majka će sinka suzom radostnicom orositi, ljubovca će vojna žarkim cjelovom pozdraviti, zemlja će se od proljeća u sto mastih odienuti, od divna mirisa zamirisati, al narodu — narodu, kad mu se vrati ono divno blago, što svemoguća sila njegovoj volji i želji prepušta, kad mu se vrati sloboda, oh narodu je onda, kan da ga je nevidjena ruka od dna dubine morske dovrh neba pošinula, on bi poljubio zviezde, ogrlio oblake, on bi suzom ugrio svaki kamen, sa svakom pticom popjevô, sa svakim leptirom poletio u krasni, slobodni sviet božji, on sam slobodan — sretan.

A kako je tek Hrvatom bilo pri duši, Hrvatom, ljutim svatom, od pameti slobodnjakom? Kako je njim bilo pri duši, kad je stara gazdarica — zlatna slobodica poslje toliko jalovih lietah opet kucnula na hrvatska vrata, oj to mi kaži mezimče moje, pero moje!

Al ne pero moje, nemoj toga! Znam te, krilata si roda, ti mi se sve gubiš u ono, što je bilo, u ono, što će biti. A prošlost hrvatska, oh to ti je krv i suza, a budućnost? Bog to znao i dobro dao.

Zato stani, pa me nezavlači u daleki sviet, tà ja sam samo sjeo pisat o turopoljskom topu.

Ljudi da ste mi sad vidjeli gospodina plebanuša!

Starcu se miešalo, u istinu miešalo.

A bome i nije to šala.

Pomislite si samo, Hrvati su opet dobili konštituciju, a stari Ivanić bijaše strašan konštitucionalac. On se je na vrat na nos vrgô u vrtlog višje politike; očale su mu cieli dan sjedile na nosu, misli su mu se po glavi rojile, kô crvići po vodi, kad sunce unj udara, i vjerujte, mi gospodin plebanuš trebô je svakog tjedna za šest lotih šnofanca više, neg obično, da razvedri svoju smućenu glavu.

A k tomu taj nesretni turopoljski top! Ivanićevu srcu je Jelica mila bila, tà bio joj je kum. Svaka bi mu njezina suzica kô kamen na srce pala, svaki njezin posmieh otvara starcu raj.

A Jelica je sve bliedja, sve tužnija, Ištvanić svejednako tvrd, plebanušu srce puca, a — turopoljski top bi to sve popraviti mogô.

A kako vam je ta nevidjena neman starca mučila.

U snu se starcu svake noći prikazao.

Sad je plazio top zelenko po zemlji, i izbuljio na starca ono svoje crno oko, kan da se starcu ruga.

Sad ga je starac htio uhvatiti, da ga izpali, al topu iznenada narasla krila pa on leti te leti pred starcem i — odleti.

Sad leži top kraj ceste nabit, samo da ga izpališ. Plebanuš ide cestom, top zelenko mu se klanja veleći. „Izvolite me izpalit, *admodum reverende domine!* ja sam nabit!“ Al čim je plebanuš goruću šibicu htio primaknuti topu, svali se top, grozno se smijuć u mlaku, i gospodin plebanuš za njim, t. j. plebanuš pao iz postelje.

„Prokleti tope! gdje si?“ kriknù Ivanić taruć si ozledjeni lakat, „al Miškec to mora znati.“

Dà, Miškec Bedeniković je to znati morô.

A tko je Miškec?

Plemenitaš dakako, ali pod širokim turopoljskim klobukom, u prostoj surini od darovca, al čovjek poštena srca, bistre glave, i skoro bi rekô, pismen čovjek, premda je samo težkom mukom svoje ime podpisati umio.

No u istinu skoro pismen čovjek.

Pa kako da i nebude, kad mu je mladji brat kod svete Klare kapelanovao? To nije šala.

Svi ljudi seljaci su ga štovali i za savjet pitali, pa bi bome i gospoda rado kod njega koju časicu iztrusili, i kraj toga liepa stara vremena, kad je po Hrvatskoj jošt duhan cvao, i turopoljska banda u Gorici svirala, spominjali.

A Miškec je znao o tih starih vremenih silu božju pripoviedati, dà, on vam je znao pripoviedati, kako je Turčin pod Goricom

bio, a to bome nije lahko pamtit, jer je od tog doba već puno vode proteklo Savom.

Zato se i nije čuditi, da je Miškec medj svojimi imô, štono se veli, vragometan „autoritaš".

Plebanuš je poručio Miškecu, nek k njemu dodje.

I došô je.

„Hvaljen budi Isus! gospodine plebanuš! Što zapovieda Vaše gospodstvo?" pokloni se Miškec držeći svoj klobuk desnicom.

„Na vieke. Amen!" odvrati župnik „Čujete dragi Miškec, vi znate naše navade i starine, kakov je red prije bio po Turovom polju?"

„Znam, hvala Bogu!" će Miškec nekako ponosito, pa nastavi uzdišuć „ah liepa stara vremena, nikad ih više nebude!"

„Biti će, bit će, ako bog da. Al čujete, znate li vi za turopoljski top, za „štuk" na Lukavcu gradu?"

„Ja plemenitaš biti, a za lukavački „štuk" neznati! I te kako znam. I ja sam ga jedanput sam izpalio, al onda — onda, kad su bila stara vremena, kad jošt nismo višnjevo lišće, neg hrvatski duhan pušili. Ah liepa stara vremena, nikad — nikad više!" uzdisô je svejednako Miškec.

„Dakle ga znate?" zakrči mu plebanuš nestrpljivo meditaciju o davnoprošlom blaženstvu, „recite mi brže, što je to?"

„A gospodin plebanuš da toga nezna? E! Vaše gospodstvo s menom šale sbija", progovori smiešeć se Miškec, počesav se za uhom i naheriv nekako glavu.

„*Revera*, neznam!" odvrati Ivanić posegnuv zamišljen u zlatnu tabakiru.

„E, kad nezna gospodin plebanuš, ja ću pripoviedat, što znam", progovori Miškec sjednuv na stolac, pa će ljubopitnomu Ivaniću nastavit:

„Pred dugo, dugo vremena, bilo je hrvatskoj zemlji, a i nam Turopoljcem zlo. Gospodin bog je mnoge biče na nas poslao, i glad i tuču i sušu i kugu. Al najveći bič je bio Turčin, koj nevjeruje ni u boga ni u vraga. Turčin je bio gorji nego kakov razbojnik. Kao kobilica nam je sve pojeo, sve uzeo, i djecu i žene i staro i mlado. Al nije taj pasoglavac samo išô na ljudsko dobro, već je i na božjem dobru mnoge griehote i pregriehote počinio. Pripovieda se, da je on spavô na svetom oltaru u crkvi, i svoje konje iz kaleža napajô. I došô je s velikom vojskom na konju i pješke i sa „štukom" do Turova polja. Al su Turopoljci svoje sabljice brusili pa su rekli: Nedamo se, ter se nedamo!" Pa su žene vodu grijale i rekle. „Ni mi se nedajmo, već pokrstimo Turčina!" Mnogo je Turčin kvara počinio, mnoga sela popalio, da se je Turovo polje dimilo, kao goruća lula. Mi smo — to jest naši otci, a i žene su išle u kaštele i grade, pa su žene Turčina iz kaštela kipućom vodom krstile, a koj se nije dao krstiti, toga je turopoljska sabljica k vragu odnesla. Turci s toga nisu dobre volje bili, pa su se njihovi generali i ciela vojska u poganiju povrnuli. Ali su zaboravili jedan „štuk", a to je taj, koj još dan danas u Lukavcu gradu stoji."

„Dakle jošt tamo stoji?" zapità Ivanić.

„Stoji, stoji" odvrati Miškec tužno „nekad je bio čist' i svietô, siromak, da je čovjek svoje brke u njem vidjeti mogô — onda, kad je god u Turovom polju slava bila, onda je morô „štuk" puknut, pak su svi korteši vikali „Livat!" Veselo je onda bilo, veselo u hrvatskoj zemlji, polić staroga za groš šajna, a purani kao vrabci. A sad, sad je tužno, sad pod ovom muštrijom svi driemlju, i stari „štuk" na Lukavcu negdje driemlje u prahu. Moram sad doma. Lahku noć želim gospodinu plebanušu" nekako tužno svrši Miškec, te se odpremi kući.

„Bog daj lahku noć! Bit će bolje kume!" primetnù Ivanić.

„Aja!" zakimà Miškec glavom i ode.

V.

Zima prodje, a proljeće dodje.

Oh duga je, jadna je ta zima, kad srce samuje, a za drugim srcem izčezava. Kad gledaš ono sivo zastrto nebo, podvojit ćeš da tamo gore milosrdja ima; kad gledaš, kako se biele pavuljice jatomice na zemlju sipaju, tu kan da je svaka pavuljica kamen, što ti na dušu pada.

Težko bijaše Jelici, težko Vladku; stari je čuvao jedinicu kao zmaj. Samo jednom se mladi sretoše, ne riečju, jer im starac nije dao, ne srcem, jer su srcem uvjek zajedno bili, već okom, molitvom, pjesmom a pred licem božjim, u crkvi.

O božiću su se vidjeli, o božiću zajedno pjevali, o božiću ih je stari plebanuš u duhu blagoslovio.

Nu šta će nam zima? Tà proljeće je; krasno, o mnogo krasnije proljeće, neg prije.

Već su stale lastavice doletati, a „bezirksvorštandi" odletati.

Sablje zazveknuše, pjesme zaoriše, a staroslavne su varmedje ustajale iz groba.

U Torovom polju je danas osobito veselo.

Neima ceste, kud danas nelete gospodske kočije

Kô strielc lete kočije, a na baku se vije o jutrnjem suncu katani biela perjanica, a u kočiji sjede bradaši, sabljaši, gospodski, liepi hrvatski ljudi.

Neima krčme pokraj ceste, u kojoj se nisu korteši „mužeki" sa sabljicom kraj sebe, rujnim vincem na važnu sgodu pripravljali.

Kakva sgoda?

Občinstvo „*inclyti campi nobilium de Turopolje*" ide u spravište, da se reštaurira.

I Miškec je sjedio u krčmi, a okô njega mnogo kortešah.

„Dà! ja vam velim, to nije šala!" progovori Miškec iztrusiv čašicu, važno.

„Čujmo, čujmo!" oglasiše se korteši.

„I ja vam velim, ter vam velim, što je pravica, to je pravica!" nastavi Miškec.

„Bome istina!" doda Ivica Mikulin, nagnuv se nad časicu.

„A naša pravica mora biti, kakva je u stara vremena bila," nastavi Miškec lupnuv šakom u stol.

„Tako je, a ne drugčije!" lupnuše svi za njim šakom u stol.

„Bog poživi našega dragoga Miškeca" podigne Ivica Mikulin punu čašu.

„Bog ga poživi!" ozvaše se korteši, zazveknuše čašice.

„Hvala braćo!" zahvali se Miškec znatno obodren. „Vidite, Kranjac nosi „gege," a mi Hrvati visoke čizme, bukovačko vino je bielo, a okičko crno, svaka stvar ima svoju felu. Tako i pravica. Druga je njemška, druga hrvatska pravica!"

„Bome istina!" zakimà Mikulin.

„Istina, istina!" svi za Mikulinom.

„Zato pazimo braćo. Naš gospodin plebanuš —" poče Miškec tiše, a svi sgrnuše glave šapćuć „Čujmo!"

„— naš gospodin plebanuš je fina glava."

„E bome, trinajst školah nije šala!" dodà Mikulin.

„On se razumije u te visoke meštrije. A on mi je rekô, da će nam danas u spravišću gospoda reći, da smo opet stare pravice dobili. Pak mi veli gospodin plebanuš, da toga nevjerujemo. Pravica ima svoje kvake, to svaki nas zna —".

„O! znamo, zmamo!" ozvaše se korteši važno.

„I naše turopoljske pravice imaju kvaku" prosbori Miškec primaknuv mudro kažiprst nosu.

„Čujmo, čujmo!"

„Gospodin plebanuš", produlji Miškec svoje tajno očitovanje „zna za starinska pisma pod pečatom komeškim u našem kaštelu, a u tih pismih stoji zapisano, da svakda, kad se imaju svršiti stare pravice, mora puknuti stari „štuk" na Lukavcu gradu, drugačije pravica ništ nevalja. Gospodin plebanuš je to čitô."

„A! vidiš ti! Vragometna kvaka" zakimà Mikulin glavom, pa iztrusnuv čašu dodà „Mudra glava gospodin plebanuš!"

„Pa zašto baš „štuk" puknuti mora, toga ja nerazumijem, kad se na prazno puca!" iznenada primieti Blaž Gljivarec, čovjek mladji, koj je kod Leopoldovacah služio bio.

„E!" će Mikulin „kad je pod komeškim pečatom."

„Mora, mora puknuti kume Blažu!" produlji Miškec, „vi ste čovjek pametan, i bili ste dosta po svietu, to je, bog i duša, istina; ali naša pravica je pravica. Što je pisano, to je pisano, a mi znamo svoje pravice!"

„O, znamo!" složiše se svi.

„E, kad je pravica, nek pukne top!" pokori se Blaž javnomu mnienju.

„Držmo se anda u spravišću braćo!“ zagrmi Miškec „dok nepukne, nevjerujemo!“

„Nevjerujemo!“ svi.

U to zaruži stara zelena kočija, prava ropotarnica kraj krčme; u njoj je sjedio gosp. Ivanić.

„Bog poživi gospodina plebanuša!“ skoči Mikulin. „Bog ga poživi!“ viknuše korteši u jedan glas. Ivanić se zahvali smiešeći se, Miškec mu nešta namignù, kočija ode dalje, i svi korteši za njom u spravišće.

* * *

„Sada znate gospodo moja, da imamo opet stare hrvatske pravice!“ poče s uzvišenog mjesta novoizabrani komeš turopoljski govorit škupštini.

„Ništ neznamo!“ ozvà se glas iz kola seoskih kortešah! po svoj prilici Miškec, koj je sve gledao plebanuša, sjedećega mirno pri kraju.

„Ništ neznamo!“ zagrmi za svojim vodjom sva kortešad.

„Dakle vam ja, *hoc tempore*, komeš turopoljski kažem, da smo dobili stare pravice! Živile hrvatske pravice!“

Nekoja gospoda viknula, al korteši nepisnuli.

„Dakle, vjerujete, da ih imamo?“ zapità sav smeten komeš skupštinu.

„Nevjerujemo!“ zagrmi Miškec.

„Nevjerujemo!“ korteši.

Komeš slegnù ramenî, gospoda slegnula ramenî.

Jedini Ivanić se u kutu smieši, pa šnofa.

„Koj je to bies?“ zamrmljà komeš gospodi „*quid volunt isti homines?*“

„Nek govore, *illustrissime!*“ zaviknù Ivanić iz kuta.

„Dà, dà!“ zagrmiše korteši „Miškec, Miškec, nek govori!“

Tišina zavladà.

Iz kola kortešah izadje Miškec, desnicom klobuk, ljevicom sablju držeć.

Pokloniv se progovori.

„Nek nam oprosti vaše gospodstvo! da nevjerujemo; mi znamo svoje pravice, —.“

„Živio Miškec!“ zaori škupština.

„Mi nismo pismeni ljudi, ali pisano stoji i dokazano je pod vjerovanim pečatom komeškim, da naša pravica nevalja, dok nepukne „štuk“ na Lukavcu gradu. Tako; sad znade vaše gospodstvo sve. Brez zamjere!“ pokloni se Miškec idué ponosito u svoje kolo, što ga je rogobornim „Živio! Livat“ pozdravilo i u vis dizalo.

Komeš i gospoda gledahu se u čudu, neznajući, kako se je lukavački top pod komeškim pečatom u sloboštine turopoljske zabludio bio, a konačno udariše u gromoviti smieh.

„A smijte se vi, smijte!“ šapnù Miškec drugovom, „znamo mi svoje pravice!“

„Al ih jesi, Miškec! i desno i lievo!“ zamrmljà veselo Mikulin.

„Ali dragi ljudi —“ stane gospodin komeš.

„Živio turopoljski „štuk!“ zagrmi sto grlah korteških u jedan glas.“

„— ja bome neznam —“ opet komeš.

„Živio, turopoljski „štuk“, živio!“ gromorno zakrčiše opet korteši rieč komešu.

Ljutit se ovaj okrenu Ivaniću: „*Quid sum facturus?* Šta sam „čineći“?„

„*Fiat voluntas eorum!* Neka im bude“, odgovori hitro plebanuš.

I pandur nabì po zapovjedi komešovoj stari top.

I opet zavladà tišina.

Sad se je imalo odlučiti, da l' su Turopoljci opet stare pravice dobili.

U ovaj par dovezè se stari Ištvanić, udje u skupštinu, i vele se začudi, kako je sve oniemilo, jer je on danas htio perorirati, mnogo perorirati.

Već se htjedè na uzvišeno mjesto popet, al kad —.

Bum! zagrmi cieli *campus nobilium.*

„Živio! živio! živio!“ sa svih stranah.

„Živile stare pravice!“ zaori sad Miškec i sva njegova četa.

A Ištvanić se u istinu popè na uzvišeno mjesto, govorio je o starih pravicah dugo, liepo, vatreno, da se „Livat“ i „živio“ sve na njega sipalo.

I svrši se prva skupština.

„Liepo je govorio, gospodin Ištvanić! bome liepo!“ reče Miškec drugovom odlazeć kući, to jest u krčmu.

„Liepo, al samo da je i o „štuku“ perorirô“ dodà Mikulin.

„Dà! to je falilo!“ rekoše korteši putem.

„*Spectabilis amice!*“ dovuče se sad straga plebanuš Ivanić Ištvaniću, koj se je upravo u kočiju odputiti htio „turopoljski top je puknuo, a po plemenitaškoj vjeri tvojoj mora biti Jelica Vladkova.“

Ištvanić se zapanjì.

„Št — šta! — dakle — ti si tu vražju kašu zamiesio? — Ti si — *admodum reverende amice* —“

„Ja *admodum reverendus amicus* jesam turopoljski kanonér! ha, ha ha!“ odvratì Ivanić gladeć trbušinu.

„Ajdmo skupa! k meni — k večeri!“ namrgodi se Ištvanić.

Oba se u Ištvanićevoj kočiji odvezoše.

Ištvanić se smrknuo, putem ni riečce govorio.

„Jelice!“ zaviknù došav kući „reci Štefiću: nek ide mladomu gospodinu Ferketiću; ja ga molim, da odmah dodje; imam š njim važnu stvar razpraviti.“

Mala probliedì, pogledà župnika, al ovaj motri ozbiljno muhu o zidu.

Jelica ode, pa se vrati.

Otac se je zamišljen šetô, plebanuš svejednako muhu motrio Jelica je htjela u svoju sobu poć.

„Ostaj tu, Jelice“ reče ozbiljno Ištvanić svejednako dalje se šećuć.

Mladu je tresla groznica.

Netko pokucà na vrata.

Sva se krv Jelici put srca grnula, upirala se u šivaći stolčić.

„Slobodno!“ progovori odriešito Ištvanić.

Vladko udje, pokloni se i htjedè progovorit, nu Ištvanić zakrči mu rieč:

„Gospodine Ferketiću! medj mojom i vašom kućom stoji visok plot. Ako hoćete, odstranimo ga, a gospodin Ivanić može vas sutra s mojom Jelicom prviput oglasiti.“ —

I zbilja je nestalo plota, pa nije ni trebalo živice.

To vam je ciela hištorija o turopoljskom topu, a ja ju znam, jer sam i ja u svatovih bio, i mnogu zdravicu pio.

BOSANSKE NARODNE PJESME.

Iz rukopisa pokojnoga Fra Dobroslava Mihačevića.

III.

Kad morija Mostar morijaše,
Sve pomori i staro i mlado,
A razstavi i milo i drago.
Mostar prodje, na Bjelove dodje,
I umori jedinog u majke.
Majka žali sina jedinoga,
Žaleći je njemu govorila:
„Neć' te sine u groblje kopati,
Već ću tebe u bašči kopati“.
I ukopa jedinoga majka.
Prvo mu je jutro dolazila,
Ter je njemu tiho besjedila:
„Jel ti sine svično i obično?
Jel ti sine crna zemlja težka?
Žuljaju l' te daske javorove?“
Iz mezora nešto progovara:
„Jest mi neno svično i obično,
Jest mi neno crna zemlja težka,
Žuljaju me daske javorove.
Već mi kaži mojim drugovima,
Nek neljube na silu djevojke;
Ja sam jednu mladu poljubio,
Poljubio, pa ju ostavio:
Sad mi guja crne oči pije,
Oči pije, na prsim' se grije.“

Čovjek, što neima mozga u glavi.

(Narodna pričica bosanska.)

Bio čovjek, ljut pijanica, velik šaljivdžija. Jednom se ljudski napije, te ševrljajuć ham ham! dodje u kuću jednog adžije, a u tursku kuću nesmije do Turčina ni živa glava. Već moj ti šaljivdžija zato mari i nemari, pa ajde u adžijinu kuću.

Tu je on sastô bule, po kući radeće, i zapaziv stolac sjedè nanj.

Turkinje ugledav došljaka stanu se skrivat ova u ovi kut, ona u udženu krišteći:

„Hù meti vjero Muhamedova, vlah udje u kuću!"

Šaljivdžija pako reče im:

„Drage kadune! nemojte se plašit, ja sam čovjek s onoga svieta."

A kadune njemu:

„E kad si i ti čovjek s onoga svieta, jesi l' vidio gdje našeg Ibru?"

Pa će kadunam šaljivdžija:

„Kako niesam, kad sam s njim, ima tri godine!"

Pa veli šaljivdžija, da je Ibro osiromašio, da je njega poslao, nek mu od kuće štogodj novacah donese.

„Daklo drage kadune" govori šaljivdžija „brzo štogodj pošljite Ibri, ja nemogu čekat!"

Tad bogate Turkinje, ona u svoj sanduk, ona u dolap, te neka gotovih novacah, neka pak djerdan dukatah — našem šaljivdžiji nabacaju u krilo, da nosi Ibri, i da ga pozdravi, pa da bi više toga bilo, da može čekat, dok adžija iz varoša dodje.

Al im šaljivdžija reče:

„Sad nemogu čekat, drugiput ću doći, da i adžiju sastanem kod kuće", te šaganjajuć ham ham! iz kuće izpuzi.

Istom se šaljivdžija udalji, kad eto ti adžije kući. A bule će mu na susret izići, da mu što prije kažu tu novost.

Saslušav adžija, kako jim je čovjek s onoga svieta došô, da Ibri novacah odnese; kako su mu, što su više mogle, dale brez adžije; kako nije mogô čekat, dok i adžija dodje, i — sve i sva, kucnù se rukom po koljenu, sjetivši se, da jih je netko morô prevarit, ter zaviče:

„Konja slugo! daj konja!"

U čas adžija poklopiv konja, pocerà na sve strane.

Naš pak šaljivdžija zapaziv adžiju, pojurì kroza šumu, ter izbije na njivu, gdje čovjek umoriv se kopajuć sjedi pod kruškom u hladu. Šalijvdžija upravo k ovom čovjeku, te mu reče: „Vidiš onog adžiju, što odonud leti na hatu?"

Čovjek na to: „Vidim."

A šaljivdžija opet: „Joj! Što će sada biti? Ako dodje adžija, ubit će nas oba. Već znaš, kako ćemo? Ajde ti na krušku, te viči i viči. „U mojoj glavi neima mozga!" Ja sam jači, te ću ostat pod kruškom. Pa bude l' i šakah, ja sam ti sigurniji."

Onaj siromah čovjek, bojeći se zla, težko dočeka, da se spasi; ajd na krušku, pa začme vikati:

„U mojoj glavi neima mozga!"

U to i adžija stigne pod krušku, te zapità pod kruškom šaljivdžiju: „Jel, boga ti, ono na kruški, onaj s onog svieta?"

Šaljivdžija odvrati, da jest.

Tad adžija predà svoga hata šaljivdžiji, govoreći: „Drž' tog konja, vlaše! Idem i ja nešto poslat u onaj sviet!"

I čim se adžija stane penjat, šaljivdžija počè pregledat konja i odtud i odovud, dok se jedanput zaskoči na konja, pa mahom udarì preko polja na konju.

Onaj na kruški sve to hitrije vikô. „U mojoj glavi neima mozga!" a adžija pogledav niz polje spazi, gdje šaljivdžija odjuri. Pak onom na kruški reče:

„Eh sinko! Dina mi, šta ti neimaš mozga u glavi, nije se čudit; al nù! ja imadoh, pa na kruški izgubih. Sad dakle ni u tvojoj ni u mojoj glavi neima mozga, to neima ni pameti."

Tad onaj čovjek reče adžiji, da on nije s onoga svieta, već morda onaj, što odjurì na hatu. Adžija pogladivši se po bradi će mu na to: „Eh! bar da znam, da će mog hata momu Ibri odvesti, nebi ni žalio."

„Hoće, hoće"; odvratì čovjek „povjerì ovce vuku. Nefali!"

A adžija priklopì tomu „Amin!" t. j. Da bog da.

Špilja u Ohocu u Moravskoj.

(Sa slikami.)

Špilja u Ohocu: Sniežna gora.

Kad ideš iz Adamstala po Josipovoj dolini pokraj Byčeskale, pući će ti pred očima prizor čaroban — veličanstvena crkva sa kubom, a oko nje seoce „Křtiny" (Krstine).

Ime to polazi od krsta, kojim su ovdje poganski Slaveni pokršteni bili, te se ciela dolina „Vallis baptizmi" (Dolina krštenja) zove. Seoce rečeno stoji po prilici tri sata od Brna.

Na putu do Krstinah nalazi se selo Ohoc. Kad zakreneš u dolinicu na lievo, doći ćeš za pol sata do ulaza špilje, koju svojim čitateljem predstavismo.

Ima tu pod briežuljkom više špiljah, al je samo jedna poznatija.

Odkrio ju g. 1831 neki čizmar, koji je ovim putem htio doći u dolnji sviet. Divna je i čista ova špilja, a mnogo ju ljudih polazi s toga. Duga je do 270 stopah, pa ima u njoj više manjih pokrajnih špiljah. Malenim ulazom dodje čovjek u okrugô prostor, kojemu je dužina po prilici 80 stopah. Odavle udje se u mjesto, koje po prilici lik „katedre" ima, te je 6 stopah široko a 21. st. dugo.

Na tom mjestu ima više ulazah u različne pokrajne špilje.

Osobito zanimivi su utvori prirodni na desnoj strani. Tu se nalaze tako zvani „lednici", dalje je korito pod svodovi, koje se za vrieme kiše vodom napuni. Nakraj korita diže se briežuljak do 8 stopah visok od samoga kristala, koj se kao alem-kamen sjaje. — Ima tu i pećina, što se rad svoga osobitoga lika „volovskom glavom" zove, ima tu i više briežuljčićah pod imenom „pčelinjaci." Najzanimiviji dio špilje je „ledena gora" sa oštrimi šiljci i prekrasnim vodopadom. Čarobno je to pogledati; kad luč u vodu i kristale udara, čovjek bi rekô, da se u kakovom vilinjem dvoru nalazi.

Kraj gore dieli ta špilja u dvoje, s jedne strane doći ćeš niz-

kim koritom do crkvice; na drugoj strani stoji „visi-vrba“ (salix pendula), ogroman kamen, koj trakove svoje kao vrbine grane razvija i spušta. Tu se otvara iznenada propast, u kojoj voda grmi, a nakraj propasti svršava se špilja.

Izložba starinah i umjetninah trojedne kraljevine u Zagrebu.

Divno je po naravi, čudno po sgodah svojih mjesto, na koje je sudbina hrvatski narod vrgla. Tko njime prodje, pa vidi, kakvo je, podiviti će se, koliko da se je krasote, razlikosti, bujnosti na toli malu mjestu sbilo; a tko opet promatra prošle sgode naše domovine, taj će vidjeti koliko da se različitih narodah, različitih težnjah, kulturah na našem žemljištu srelo.

Domaći prvoselci, kojim je traga nestalo, Grci, Rimljani, Goti, Obri, a konačno mi Hrvati zauzesmo ovu zemlju, za koju su se i Byzantinci, Mlietčići, Madjari, Niemci otimali, a od prvih i drugih ostadè upliv kulture na našoj zemlji.

Kraj toliko prevratah i promjenah naravska je stvar, da su i spomenici i ostatci prošlih vremenah veoma različiti, pa kraj sve nevolje, koju je Turčin našoj zemlji nanio i mnogo spomenikah uništio, ostalo je ipak dosta toga sačuvano.

Da nas čitatelj bolje razumije, kazat ćemo u kratko, da smo nakanili tu potaknuti misô, nebi l' se kod nas kô što u drugih zemljah, sastavila izložba starinah i umjetninah.

Na posliednjoj izložbi mogli smo zaviriti u sadašnjost našega naroda, zašto nebi mogli i mi, kô što drugi narodi rade, i u prošlost pogledati.

Naš muzej u tom obziru nije još osobito bogat a ni najmanje sistematičan. Tko udje unj, taj si neće nikako živu sliku naše historije stvoriti, a i nije ni čudo, jer su materijalna sredstva za sistematično nabavljivanje starinah i umjetninah preskromna.

Znademo i to, da mnogi naši velikaši i privatni ljudi čuvaju u sebe stvarih vele zanimivih, o kojih ponajviše malo tko saznade, a koje riedko tko vidi, pa ni najmanje nedvojimo, da će oni svoje stvari izložiti.

A da se takova izložba sastavi i popiše, bilo bi sad već vrieme, da barem znademo, što u zemlji jošte imamo, jer je koješta putovalo u Beč i u Peštu, odkud se nikad vratiti neće, pa kad su u Beču, Pešti, Pragu, itd. takove izložbe moguće, zašto nebi takova izložba barem razmierno u Zagrebu moguća bila.

Nebi li historičko naše družtvo tu misô uvažilo?

Špilja u Ohocu: Visivrba.

Leptir na ruži.

(Polag A. Bertola iz tal. preveo S. B.)

Basna.

Zlatokrila lepirica
Na ružu se naslonila,
S nje ponosno besjedila:
„Za mene se rumeni ružica“;
Za tim krila razmatala,
Te vrsima krasnog cvieta
Igrala se i drmala;
Igrajuć se i drmajuć,
Govorila zanešena:
„Za me zrije ružica rumena“.
No, čim ona, kô kraljica
Na tom busu sboreć stoji,
Bahnu selska djevojčica
I nastoji da j' osvoji;
Pruži ruku kradimice,
Dohvati se lepirice
Razbì jadnoj krila šara,
Pa i ružu još obara.
„Nemoj mi se ponašati,
„I ako te sreća prati;
„Neg se često i ti sjeti
„Da si lepir, što po ruži leti“.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Večerni listovi bečkih novinah a i sama oficiozna „Wiener Abendpost“ od 27. lipnja zatekoše čudom sve obćinstvo. Ministarska kriza, o kojoj se tolikoputah već gatalo i pričalo, pojavi se istinom. Spomenuti uredni list donio je sliedeću viest.

„Nj. c. k. apošt. veličanstvo dozvolilo je Sv. prejasnomu stricu nadvojvodi Raineru duži dopust, te je ministru carske kuće i izvanjskih poslovah, grofu Mensdorff-Pouilly-u povjerilo medjutim predsiedničtvo ministarskog vieća.“

„Nadalje je c. k. apošt. velič. izvolilo milostivo riešiti službe, i to na njihovu molbu, kraljevskog ugarskog dvorskog kancelara grofa Armina Zichy-a i ministra Nádasdy-a, prvoga uz drugu kakvu porabu u državnoj službi, drugoga uz podpuno priznanje vrlih njegovih zaslugah.“

„Ujedno bjè c. k. tajni savjetnik grof Gjuro Majláth imenovan kr. ugarskim dvorskim kancelarom, te je kao takov već složio prisegu pred Nj. Veličanstvom.“

Nadalje pišu bečki listovi, da su Schmerling, Lasser, Mecséry, Frank, i predsjednik državnog vieću barun Lichtenfels predali molbu, da se odpuste, i da će to po svoj prilici i Hein i Plener učiniti. Schmerlingov nasljednik biti će, kako se priča grof Belcredi.

Mi za sad samo u kratko javljamo te viesti, dodav samo to, da se ove promjene imaju svakako smatrati i kao promjene u nutarnjoj politici austrijskoj.

* U sjednici odbora „Slovanske Besede“ bjè na predlog gosp. dra. Bogišića zaključeno, da se utemelji knjižnica slavenskih i Slavenstva tičućih se knjigah. Nadalje složiše se članovi u tom, da odsele bude svakog tjedna „jour fixe“, t. j. da je točno svakog četvrtka večerna zabava, koju će i gospoje polaziti.

* Gosp. M. Mesić, prof. na kr. pravoslovnoj Akademiji zagre-

bačkoj i član nastavnoga vieća bje ovih danah u Beč brzojavom pozvan u poslovih jugoslavenske Akademije i sveučilišta. Mi možemo svoje čitatelje uvjeriti, da su naše viesti u tom poslu sasvim temeljite bile, da je dakle „Pressino" zavidno nagoviečtanje netemeljito.

Trojedna kraljevina.

* Izbori za budući hrvatski sabor živo se pripravljaju. Izborna povjereničtva sastaše se posvuda. U vojničkoj krajini već su svi izbori svršeni. Zastupnici su izim 6—7 ljudih civilnih ljudih sami častnici. U provincialu se je dosada malo izborah svršilo. U mjestu Daruvaru izabrani bješe preuz. g. dvorski kancelar Ivan Mažuranić i kotarski sudac g. Virágh. Grad i okružje bakarsko izabrà *per acclamationem* tri kandidata narodne opozicije: gg. Župe-a, dra Derenčina i Čepulića. U Koprivnici izabrani su: odvj. Špišić i Ant. Oštriš, u Karlovcu, dr. Jordan, i kožar Vranić. Riečki kaptol zastupati će na našem saboru gosp. kanonik Fiamin, a senjski gosp. kan. Ant. Sokolić.

Ugarska.

* Dvorska kancelarija ugarska izdala je naputak za tiskarske zakonske povriede. Taj je naputak po našem mnienju u nevrieme izdan, jer je prestrog a imade valjati, kad bi novine o naravnanju pisati morale.

* Priča se, da je vlada voljna mjesto palatina opet podieliti nadvojvodi Stjepanu, koj svejednako u Altenburgu žive, i da je s toga ovih danah poslala dostojanstvenika ugarskog, da se kod nadvojvode opita.

Francuzka.

* Sbor zakonodavni produžiti će svoja viećanja do 8 srpnja. Senatu će biti predložen zakon o Alžiru.

* Upliv carice Evgenije sve više raste, a princ Napoleon nije se mogô sa carem pomiriti, te će za cielo u Italiju poći.

Italija.

* Ugovaranje medj papinskom vladom i Italijom odgodjeno je na neko vrieme, jer se stranke za sad nikako složiti nemogahu.

* Čini se, da će budući izbori u parlament po vladu nepovoljni biti, i da će ministarstvo odstupiti.

Njemačka.

* Pruski sabor je zaključen, jer se nije nikako Bismarkovanju podati htio. Vladine novine počele su iz petnih silah udarati na slobodnjake, pa pričaju da će vlada izborni red oktrojisati.

* Šlezwig-holštajnsko pitanje svejednako je neriešeno. U posliednje vrieme pogavaralo se, da će Pruska odstraniti vojvodu Augustenburžkog, i onda tek sazvat starliški sabor, nu austrijska vlada se tomu odlučno opire, a sabor će se u polabskih vojvodinah za kratko sastati.

Španjolska.

* Natražnjačko ministarstvo Narvaezovo je palo, a umjereni naprednjak general Odonell sastavio je novo ministarstvo. Tobožnja pobuna u Valenciji neima nikakova značenja.

Azija.

* Chochinchina proglašena je francuzkom kolonijom.

Amerika.

* Sevjernjačka vlada poslala je notu u Pariž, koja traži, da ode francuzka vojska iz Mexike. Nu vlada tuljerijska nepristaje uz to, već šalje još više vojske onamo.

Književnost, umjetnost i novinarstvo.

Kritike.

* **Prve pjesme Gjure Kovačevića.** U Zagrebu 1865.

Da je g. Kovačević osvanuo sa svojom sbirkom negdje za ilirskog doba, svi bi rekli bili, da je on već sad, što tek s vremenom biti može — dobar pjesnik. Svi ovi gladki stihovi nikli su u čistom mladjahnom srcu domorodnom, svi odišu pravom ljubavlju hrvatskoga naroda. Nu dan danas nepišu se već domorodne pobudnice onim istim načinom, kojim n. pr. 1840.

A to domorodstvo poimence i tako anakronističkim načinom izneo je g. K. u svojih ljubezno-domorodnih pjesmah na sviet. Naš pjesnik je u tom tako daleko zalutô, da nekoje pjesme, izim nekoliko sročenih domorodnih imenah, nikakve poetičke misli neimadu, a takvi srokovi nisu jošt pjesme. Ta pogrieška t. j. pomanjkanje prave misli imade često u dosta nježnih „Ružicah."

U obće može se reći da gospodin K., gdje mislih imade, odviše ih razvlači te često jednu sliku u tri, četiri kitice razprede.

U liričkih njegovih pjesmah vidi se silan upliv „Kriesnicah", što pjesnik često nije umio zakloniti.

U epičkoj pjesmi Zuleijmi pošô je pjesnik tragom sasvim narodnim. Stihovi njegovi epički se čitaju lahko i laglje, neg u mnogo drugih spisateljah, ali prava narodna poezija nije posvuda pogodjena. Epički dio čini nam se svakako vriedniji od liričkog. Moramo mladoga pjesnika još jednom opomenut, neka osobito na to gleda da što više mislih u što manje stihovah napiše.

* **Književnik.** *Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti. God. II. Svezak. 2.*

Kad nam godj svezak našega vrstnoga „Književnika" šakah dodje, osvaja nas radost, jer svakim svezkom vidimo napredak znanosti u Hrvatskoj, jer je svaki svezak obilatiji.

Osobito nas je ovaj put uzradovalo, da je „Književnik" počeo suditi i beletristične plodove, a mi se nadamo, da će on to i nastaviti.

Nije nam toliko mjesta, da o ovom svezku obširnije govorimo, već ćemo samo javiti, što se u njem zanimiva nalazi.

Prvi članak sačinjavaju dvie slovničke rieči „Čast" i „Čest" izvadjene iz rukopisa Kurelčeva „Tumača". Kad ih proštiješ, makar to samo riečnik bio, radostno ćeš opazit, koliko blaga da je naš vriedni Frane u svoje dielo složio, i kolika, da će korist po Hrvate biti, kad mu vriedno dielo, čitavo i cielo ugleda sviet. Taj nas je članak tim više uzradovao, jer vidimo, da je u kolo „Književnika" stupio čovjek, komu po znanju hrvatske knjige i po milju pera, kojim piše, premca neima, te da se je nekako umirio onaj slovnički bojak, koji se samo na štetu — dà, štetu velim, naše književnosti rad malenkostih bije. Tumač Kurelčev, koliko iz navedenih dviuh riečih razabrati možemo, biti će više neg običan riečnik, vriediti će više, neg Vukov riečnik, a svaki će ga Hrvat tako rado čitati, kô što se u obće rado čitaju stvari Kurelcem napisane. Napomenut ćemo druge članke u kratko. Profess. Jagić napisà svojim marljivim perom razpravu „Primjetbe k našoj sintaksi s gledišta sravnjujuće gramatike." G. p. Mesić svršava svoj članak „Hrvati na izmaku XV. i na početku XVI. vieka." Vrli naš Rački donosi kao „Ocjenu starih izvora" kritiku starih srbskih ljetopisah.

U članku „Najnoviji pojavi našega pjesničtva" prosudjuje gosp. A. Tkalčević „Krvavu košulju", „Cvijetu", Tomićeve i Kovačevićeve pjesme. Vele zanimiv je Kořinkov članak o Napoleonovoj „Povjesti Julija Cezara."

Naravoslovna članka imade tri. Torbarov „O uzlazu na planine." Vukasovićev: „Dosadanji napredak u prirodopisu" i Valčićev „Sitnozor i ustroj našega tiela". Za drugim t. j. kritičkim dielom sliede kratke književne viesti, od kojih nam se osobito popis „Knjižnica presv. g. Ivana Kukuljevića" zanimiva čini.

Moramo jošt dvie tri o kritici g. Tkalčevića glede Tomićevih pjesamah spomenuti.

Naši čitatelji već su mogli saznati, što mi o Tomiću i njegovih „Leljinkah" sudimo; mi smo rekli da nam se posliednje njegove ljubezne pjesme osobito ljube i radi mislih i slikah, i radi liepog, zvonkog jezika. Po našem mnienju, je Tomić pogodio pravu i jedinu žicu, po kojoj se u nas takove pjesme pjevati mogu. Gosp. A. T. kori pjesnika, da je odviše drastički pjevao, da je trebalo dražesti ljubovce više zakloniti maglom, više abstrahirati.

Nam se čini, da takovo zaklanjanje u prozirnu maglu doduše rafinadom podnipošto pravim hrvatskim pjevanjem biti nemože, a pusta abštrakcija nedolikuje ni najmanje ljubovnomu pjevanju slavenskomu.

Uzeo čovjek ma koju književnost slavensku il istočnu, a napače narodne pripovjedke i pjesme, to će viditi, da je misô slavenskih narodah tako uzko skopčana sa živom naravi, da će puk gra-

deći pjesme za svaku abštrakciju smjesta stvorit sliku il prispodobu iz naravi.

Vila slavenska, to ti je narav, koja se živo i liepo pred tvojima očima razvija.

Naša djevojka, ako nije izkvarena krivim i tudjim odgojivanjem, djevojka je naravska, naivna, te ju pjesnik tako i pjevati mora. Upravo u toj plastiki stoji djevičanstvo našega pjesničtva, upravo kad pjesnik razmatra sve naravske krasote svoje ljubovce, kako se u divnu cielinu, u kojoj čista duša sjedi, slažu, pjevati će čisto, jer tko slaže nečiste želje u stihove, taj nepjeva.

Mi smo s toga neprijatelji Heine-izma, neprijatelji i onog erotičkoga pjevanja, koje se u magli pustih abštrakcijah vije, jer puste abštrakcije nisu za hrvatsku ćud, a cielov bijaše od pamtivjeka znak ljubavi u obće, jer se nesamo ljubovca, već i majka, otac, brat, sestra, djeca, prijatelji ljube.

* „Slavonac“ prestati će koncem ovog polugodišta za neko vrieme, isto tako i trgovački časopis „Sidro“.

Narodno gospodarstvo.

Misli o našem vinarstvu izražene po gospod. barunu Augustu Babo-u na predavanju doljno-austrijskog gospodarskog družtva.

Gospod. barun Babo, strukovnjak u vinarstvu, pohodio je naše krajeve, da prouči vinarstvo. Mi ćemo tu navesti njegove misli o Hrvatskoj, Istri i Dalmaciji.

Hrvatska.

Izložba trojedne kraljevine bila je ponukom barunova puta. S jedne strane je čuo, da će mnogo vina izloženo biti, s druge se je nadao upoznati sa mnogo gospodarah iz Hrvatske i Slavonije. I zbilja je našo oboje. Nenalazi se po njegovu mnienju druga koja zemlja, što bi vinarstvu tako sgodno podnebje i zemlju, a i toliko vrstih grožđja imala, kô što Hrvatska. Najbolje mu se vrsti grožđja čine „katanica“ i „kadarka“. Vinogradi se slabo obradjuju; obično se reže loza jednostavno u polukrug a i to nepravilno. Zbog malenog broja poslenikah obradjuju se vinogradi ljeti veoma površno, te se većinom samo trava oko trsa izčupa. O kolac nevežu se kô drugdje lozice već se samo vjese loze pune težka grožđja. Za prešu se neluče vrsti grožđja, već se sve meće u jedan sud, a tim gubi vino bolju žicu i slabije se čuva.

Podrumarstvo u Hrvatskoj čini se g. B. slabo, jer zato većinom samo male klieti u vinogradu služe; al i veći gospodski podrumi nisu sgodni, jer su većinom vrh zemlje zidani, da zrak lahko do njih dopire, a i prolazi po podrumih su s veće strane nespretni.

S tieh razlogah vidjela se g. B-u većina vinah, što ih je kod izložbe hrvatske okusio bio, ciknula.

Hrvati, reče gospod. B, tako su se privikli takovu vinu, da nije zagrebački odbor za prosudjivanje vina podnipošto priznati htio, da je to vino nezdravo.

Baron Babo veli, da je u Hrvatskoj malo čista vina našo.

Samo sladka vina dalmatinska i slavonska činjahu mu se bolja.

Po svem tom zaključuje g. B, treba mnogo ráda u tom poslu, dok vino dostigne u Hrvatskoj onu vrlinu, što bi ga po blagom podnebju i sgodnoj zemlji imati moglo.

Istra.

U Istri goji se vino više po talijansku. Obronci Alpah osobito su prijazno zemljište vinu, jer se vinovoj lozi malo zemlje hoće, pa s toga rodi medju pukotinami u krši, gdje se zemlja plodnica sleže, osobito vino.

Trst je medja medju „njemačkim“ (recimo sjevernim, jer u gornje Hrvate za cielo nisu Niemci vinovu lozu donieli. Ur.) i talijanskim vinogradarstvom. Po talijanskom načinu sadi se vino zajedno sa drugimi plodinami. Nu oko Trsta nevuče se loza, kô u Italiji po drveću, već se veže i vije uz popriečne prutove. To nekako naliči Hoimbrenkovu načinu.

Al ni žarko sunce južno nemože naknaditi, što ljudska ruka zapušta. Biela su vina u tom kraju veoma riedka, a rumenika je osobito tamna cvieta. Istra bi osobito vino roditi mogla, da joj bude podrumarstvo bolje. Po svoj Italiji nepreša, već gazi se vino. Grožđje se meće u badanj ili košaru, da se može mošt ocieditì, ostatak se gazi nogama, a stoga se dobiva vino za prostije ljude. Zato je u onih stranah vino većinom nezdravo. Po gostionah su na jestvenicih većinom austrijska vina oglašena. (t. j. često domaća pod austrijskom biljegom Ur.).

Dalmacija.

Prodoli medju pećinami, gdje se zemlja nabire čudno se protive goloj krši dalmatinskih gorah. Zemljište dalmatinsko nije sgodno, neg lozi i maslini, a to i sade Dalmatinci od viekovah; da se mudro goje dalmatinske loze, nebude Dalmaciji po Evropi ravna vina.

Ljudi za čudo pomno svoje vinograde čuvaju. Svako ma i maljušno trsje ogradjeno je proti buri i nesgodi visokim kamenim zidom. U nekojih krajevih razredjeni su zidovi, da uhvate i obustave zemlju plodnicu, što ju vjetar nizbrdice kotrlja. Razredjenje vinogradah je pravilno i pomno.

Svaki kopač imade svoj vlastiti loznik. Obrezivanje i obradjivanje trsa je jednostavo al prema okolnostim posve dobro; kolci se nerabe, već se loze viseće vežu uz nizko kolje, jer u Dalmaciji malo šume imade; uz sve to su vinogradi bujni i pravilni.

Nu nevaljalo baratanje s vinom nepušta, da tako pomnoj radnji i valjan plod bude. Pravih podrumah tude ni neima. Grožđje se meće u jarčeve mješine, gnječi se, pa se izlieva u sudove, gdje vino otvoreno, nečuvano ostaje. „Koliko sto tisućah forintih propada Dalmaciji uslied tako hrdjava baratanja s najplemenitijim grožđjem“, veli tom prigodom barun Babo.

Ljudi ni nedaju, da grožđje dozrije, da ga čim više na jedanput obrati mogu, i da im na svakdanju porabu bude, pa ga ni nečuvaju, već odmah izpiju.

Žalit je to nevaljalo vinarstvo tim većma, jer bolest nije jošt snašla dalmatinsko grožđje, pa bi s toga vino u trgovini mnogo vrieditì moglo. Ciena je vinu od 3—4 fr. na 7—14 forintih za vedro poskočila i to radi bolesti, koja je talijansko grožđje uhvatila. Da ga vinari na mjestu, gdje rodi, valjano pripravljati znadu, bio bi im dobitak znamenit. Većinom rodi po Dalmaciji rumenika, gdjegdje imade i sladka vina po imenu „maraskin“; nu u njem ima toliko sladorine, da je žicu vinsku posve izgubilo.

NAŠIM ČITATELJEM.

Ovim brojem iztiče predplata za 185 polugodišnjih predbrojnikah Glasonošinih, pa s toga se obraćamo na ove prijatelje svoje, neka nas i druge pô godine podupiru. Da netražimo izdavajuć naš jedini hrvatski illustrirani list, nikakva probitka, to znade svatko, znade i to, da se svojim sadržajem sa svakim hrvatskim listom takmiti može. Molimo dakle sve svoje bivše polugodišnje predbrojnike neka predplatu obnove, i neka gledju, da nam list što više razšire. Novi predbrojnici, ako pošlju 6 for., dobiti će sve brojeve prvoga polugodišta i uz to krasne slike četvorice hrvatskih temenjakah Mažuranića, Preradovića, Pucića i Račkoga. Tako će nam „Glasonoša“ potrajati do konca prosinca. Ako bude i onda dovoljno t. j. bar toliko podpore, kô što sada, izla[illegible] i buduće godine, akoli manje, prestati će „Glasonoša“, jer dalnje izdavanje sa manje predbrojnikah bila bi naša očita i ovelika šteta. To smo morali svomu obćinstvu reći, da nepropadne jedini illustrirani hrvatski list. A propast „Glasonošina“ nebi služila ni na korist ni na diku hrvatskomu narodu, komu je taj list jedino posvećen!

Uprava „Glasonoše“.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10**, drugi put **8**, a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu“ plaća se za svaki redak 20 novč.

MOLLOV
Seidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižkesveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k rodi u Beču.

Opomena. Buduć sam izkusio, da se seidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru obćinstva moj krivi podpis nose, te se tako, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvraćam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih seidličkih prašakah na razliku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je 1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Her:ara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bressláuera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikahi kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Illoku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i l. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcich kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthlga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel.“

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravóga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukami rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, buduć se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenomi prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh narav, proizašla.

A. Moll,

ljekarnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

Ne gotovu

već po nalogu i ukusu tek krojenu odjeću mužku

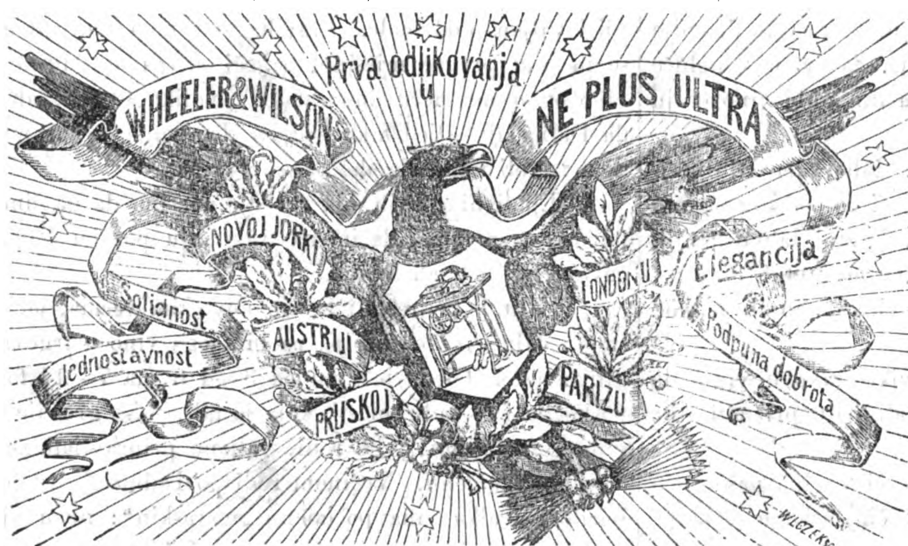
dogotavljat ću po najnovijem i najukusnijem kroju kao i narodnu odjeću u obće i to uz najumjereniju cienu i u najkraće vrieme.

U radionici mojoj u Beču, (**Stadt, am Bergl Nr. 2** nächst dem Rabenplatze erster Stock) izložene su na izbor sve vrsti ovo-i inozemna sukna i inih najukusnijih i najljepših tkaninah.

Molim u Beč pridošavšu gospodu p. n. iz Hrvatske za blagonaklone naručbe.

Izvanjske naloge obavljat ću točno i bezodvlačno.

Cvjetko Dvorniković.
krojač u Beču.

Srebrna kolajna

Zagreb 1864.

Wheeler i Wilson u novom Jorku (New-York)

tvorničari amerikanskih

šivaćih strojevah

za obitelji, za krojače, šeširdjije itd.

Garancija na pet godinah.

Najizvrstniji **pomoćni apparat** pridoban je svakomu stroju. — Ima na prodaj šivaćih strojevah i za težko šivanje čižmarsko, remenarsko, sedlarsko itd.

Podučavanje na tih strojevih je bezplatno!

Illustrirani katalogi šalju se na zahtievanje bezplatno i franko po pošti.

Glavni agenti za Austriju
Braća Kirsch u Beču.

Naslov na pisma neka se izvoli ovako napisati: **Gebrüder Kirsch in Wien, Kärntner-Ring Nr. 2.**

Za trojednu kraljevinu je naš glavni agent gosp. **Mio Krešić u Zagrebu** koji takodjer illustrirani katalog šalje svakomu, koji u frankiranom listu istog zaište.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

GLASONOŠA

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS
za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 13. **U Beču, dne 15. srpnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ino pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

POD PROMINOM.

(Balada od S. B.)

I.

Tamo na dnu visoke Promine
Brieg se diže iz sela Lukara,
A na briegu puste razvaline.
Sjajni dvori, u vremena stara
Glasovitih Batunićah banah,
Sad sastanak ćukah i gavranah.
Ne daleko crkvica bijela,
Majci božjoj davno posvećena,
A uz crkvu grobište je sela;
Krst do krsta, kamen do kamena
Zlobnim dusim oblasti ne daju
Nad pokojnim, što tu počivaju.
K' tom grobištu neka prikaz mila
Često, sama, u samotno doba,
Uporavlja svoja biela krila,
I vere se od groba do groba;
Na grob neki za tiem se nasloni
Tu zakuka, i tu suze roni.
Iz glasa joj, iz tužna joj lica
Svatko pozna i uvidja dosti,
Da je ona vila domaćica,
Da joj srce puca od žalosti
Nad udesom — Batunića bana,
Što dopade samrtnijeh rana.

II.

— „Hajd'mo, vojno, hajd' Radoje
Hajd' na šetnju, zlato moje;
Radmila te tvoja nudi,
Eda ti se duh razbudi." —
— „Prodji me se, rano moja,
Za me nije sad pokoja;
San noćašnji još me mori,
O šetnji mi ne govori." —
— „Bane, diko, ne djetinji,
Nit mi sane ti spominji,
Već ih pusti babicama
Što se bave preslicama." —
Tako veleć banica Radmila,
Stisla bana u nježna si krila,
Pa skočila na noge laga'ne
Tako ljubko, da s' i banu svane.
Uga, slugu, sobom dozivali,
Na šetnju se skupa opremali;
Kroz šetnju im rieči se vrtjele
O pakosti Turadije smjele,
O nevjeri hitrijeh Mletčana'
O vječitoj neslogi Slavjana'. . .

III.

Već se sunce dankom dieli,
A zraci mu, kô uvéli,
Tek glavice prosvietljuju
I oblake obrubljuju.
Pod Prominom nešto riknû.
„Jezus! Jezus!" kan da viknû.

Šta je bilo? Šta li se je zbilo?
Ugo leti Radmili u krilo;
A Radoje Batuniću bane
Na tlu, krvav, ne može da dáne.
Prama suncu oči izdrečio,
U vječnost se dušom preselio!...

IV.

„U krilo mi slobodno!“
Ugu govorila
Banica Radmila.
„Grozni udes Radoje!“
„Ne plaš' se junače!“
„Radmila ne plače.....“
„Njemu rajske naslade,
„Njem nebesa vedra....“
„Tebi ... moja njedra.....“
Čim banica tako govorila,
S muževljim se krvnikom grlila,
Nož, još krvav, Ugu sa bedrice
Iz koricah trgne kradimice.....
Pa š njim hitro kô nebeska striela
Grudi mu je skrozi provrtjela....
Od sebe ga odbacala,
Na pokoru svjetovala,
Krivnju s' sebe odbijala:
„Pri tvom vječnom rastanku
Sa ovijem svietom,
Ne ću t' duše vriedjati
Riečicom nesvetom.
„Neg ću molit iz srca,
Da ti duša mine
Pred prestoljem milostnim
Sve pedepse ine.
Al mi kaži Radoji
Da te spoznah s toga,
Što on isti nije me
Isleisat *) mogâ.
„Da duše mu slavjanske
I prekrasne ćudi
Svedj ću spomen gojiti
U harnijeh grudi'....
„Da, dok bude Promine
I pod njom Šušela, **)
Moja će se spominjat
Poviest nevesela!“ ....

*) Ovdje upotrebljavam rieč, kako ju upotrebljavaju u pričanju ovog groznog dogodjaja, kog sam, u istinitih podatcih izcrpio iz nekog Nazionalovog dopisa iz Promine.

**) Tako se zvaše dvor Batunićah banah. S. B.

Div-dvor.

Pripoviedka iz ruske povjesti.

Divna, predivna li je narav! Lišće tek požutilo, pa se o vijavici jesenskoj vijalo, kad eto ti zime, gospe injevite, gdje zemljici poručuje: „Oj zemljice! da si mi se u bliedo ruho odienula, da si mi u sniežni grob sanak spavat legla!“ I jedviče to zima rekla, već se nad vodami cakli gladko ledeno zrcalo, već se hvojke osule sjajnim kitnjastim injem, a inje se vije od grma do grma, od drveta do drveta, da šuma blišti kô staklena dubrava u vilinjem kraju. Pa plane li sjajna mjesečina o pol vedra neba nad staklenom šumom, na svakoj se hvojki razvija liepa dúga nebeska; pá lupne li s lahka lahora grana o granu, tu kan da vile milopojke u srebrne žice udaraju, i driemnu zemljicu pjesmicom romonicom uspavaju.

Ljuta je, ciča je zima 1611 ljeta gospodnjega navalila na zemlju. Do krova se uzpeo snieg, po šumah od ljute ciče popadali vukovi jatomice, nad vodami pucô led, a sa stratišta pred moskovskim Kremlom svakog bi se jutra prosula krv ljudska kapimice put rujna bisera po ledenoj gladčini.

Krvna mi onda slavlja po širokoj zemlji ruskoj! Četiri glave, četiri lažna nametnika od smrti Ivana groznoga uzpela se silom na carsku stolicu rusku, četiri laže, četiri Laži-Dimitrija.

Prvi po imenu Otrepjev, po krvi plemić iz Arkangela grada, osvoji Moskvu i zadavì Feodora, po krvi i pravici baštinika ruskog gospodstva. Al ga brzo smaknù nož drugog nametnika Vasilije Soskoja. Nu tek što se ovaj drznù ovjenčat si lažnu glavu sjajnom krunom moskovskom, izturì se pred sviet Ivan, kaludjer djak, tvrdeći, da je on istinski Dimitrij, te gladom svlada stolicu rusku, i robom zarobì laži-premca svoga.

I razvrže se narod ruski, prianjajuć uz ovoga i onoga, a sve uz laž.

Jedni branjahu Ivana, drugim bijaše glavom žena Vasilijina, trećim omiljè gospodstvo poljsko, a da laži i jadu puna mjera bude, pomoli se i progłasì se Dimitrijem četvrti lažac, Zidor, iz Nižjeg Novgoroda, po zanatu mesar, i silom zauzè Moskvu.

Hù! grozna bijaše čaša jadikovica, kojom četiri ota krvnika narodu ruskomu zdravlje napijahu, grozna čaša, puna krvi.

I navali na narod ruski tuga i nevolja, i smutì mu se glava, i smrknù mu se duša, gdje sjekira krvnička ljuto haračila medj ruskom krvi.

Klanjaj se ovomu, a onaj će ti odrubiti glavu, klekni pred onoga, propadè od ovoga; kriva il prava, dužna il nedužna smrtca te minuti neće.

A Zidor, krvnik nad krvnici, dobitnik nad dobitnici ljuto satrè sve suparnike svoje, ljuto zaplieni Moskvu, i ljut razbì stan svoj u carskom Kremlu.

Taj čovjek nečovjek osladio bi si svako jutro zvierskim prizorom, umiljatim smiehom gledjuć sa doksata, kako se nevina krv ciedi sa stratišta.

A nije ni čudo; krv mu omiljè od krvnog zanata, krv mu i sad uzradovà oči.

Al nije on sam svakog jutra gledao tu grozu.

I djevojka, moma moskovska ju gledaše. Tik stratišta stoji, i gleda i gleda, i vesele joj se oči za grozom otimlju.

Oh liepa bijaše ta moma, preliepa. Lica su joj lier i ružica, rujne joj usne buje od vriela života, divno se svijaju pod vedrim čelom crne obrve, a crne joj oči sve žarke munje sipaju; sve — sve se složilo u jednu divnu divotu.

Pa nebijaše ni u junaka većeg junačtva, no u moskovske djevojke.

Kad bi vapaj nevine žrtve uztegô svjetini dah, kad bi mužke glave bliednule, a ženskim tajna suza na oko skočila, kad bi sam krvnik krenuo glavom od groze, tu opazi Zidor radostno se čudeć, da ne samo on jedini krvni taj prizor mirnim okom motri, da imade u tom kolu jošt jedna čelik-duša — a to bijaše moskovska djevojka.

Neki dan zapoviedì Zidor, budući vesele volje, nek djevojku pred njega dovedu.

Za časak stajaše djevojka pred njim.

„Kako ti je ime?“ zapità Zidor ljutim ju pogledom ošinuv.

„Simejka!“ odvrati mu djevojka mirno i kriepko.

„A kako si smjela nazvat se „caricom“?“

„Onim pravom, kojim se ti Dimitrijem zoveš.“

Ljuto se prestraši Zidor s drzovitog odgovora Simejčinog.

„Tko si? Šta si?“ viknù za čas srdito silnik.

„Ribarica sam. A tko si ti?“

Car udarì nehotice u smieh. Tolika drzovitost očarà ga.

„Reci mi po duši Simejko, što te nuka gledati svakdan krvno stratište tako uztrajno?“

„Lahko ti to izpoviediti mogu;“ odgovori djevojka. „Kad gledam, kako glava za glavom leti, kako oči sklaplja i opet para, kako bi još progovoriti htjela, pa se konačko smrkne, oh tu me osvaja radost. Često glava zažmirne, nasmije se, ha ha ha, kan da nam „S bogom!“ kazati hoće, oh to ti je slast — prava slast!“

Živo bljesnule Simejčine oči, i svaka joj žilica treptijaše od divljeg, djavolskog razkošja.

Car nemogaše s nje ni okom krenuti, moma ga očarà.

„Ovamo te, Simejko!“ kliknù, ogrtajuć djevojku carskom rumeljkom — „do mene sjedni, tu ti je mjesto. Ja mesar, ti ribarica! Našô drug drugu.“

„Nećemo tako!“ odvratì Simejka. „Ti si car Dimitrij, a ja Simejka, tvoja carica; tako će bolje biti!“

Zidoru divljom radosti Simejčinom uzhićenù poskoči srce. I carsku krunu i carsku moć dieljaše Zidor od onoga dana sa moskovskom ribaricom, a djevojka prosta bude proglašena caricom ruskom.

Od vajkada ljubljahu vladalice ruske zalihu i raskoš, al nijedna toliko, koliko Simejka, carica ribarica.

Prije kadjahu se carske dvorane miloduhom, skupocjenom ambrom, a Simejka je njom grijala peći. Nikad se nebi odienula dvaputa istom haljinom, već ju je odmah sažgati dala. Počivala je na svilenih, ženskom kosom napunjenih dušecih, kupala se u rumeniki madjarskoj. Podkove konjem, kolesa kočijam njezinim od suha bijahu zlata, pa da objestnu ribaricu sjeta noćju nesnadje, zapovjedi, da se koja palača plemićka il crkva božja upali, te je buktećim plamenom vedrila driemne oči i crnu sviest.

Al objest nad objesti bijaše želja, koja joj jednom razvraćenom glavom munù, pa se i istinom stvorì.

„Podić ćeš mi“ reče jednom carica caru „dvor, kakvoga nije ruska carica imala, kakvoga nije sviet vidio — dvor od cigla leda.“

I car se žurio, da bude Simejčina želja živom istinom.

U jedan mah zapovjedi, da se sieku ogromne ploče leda iz rieke Moskve, da se otešu i slažu. Vajarsko dlieto izkiti ih stupovljem, slikami i divnim cviećem, kan da su sve to vile sazdale bile.

Sto i sto jadnih poslenikah zadavi ljuta zima, a mjesto njih natjerà silnik nove žrtve okrutnomu poslu.

Al sve više i više uzpinjalo se nebu pod oblake sjajno, donekle nevidjeno čudo — ledeni div-dvor carice ribarice. Visinu mu mogaše ljudsko oko jedva dosegnuti, a oriašku mu kubu vienčalo dvanajst vitih, šiljastih kulah.

Što se u objestnoj mašti ženskoj zametnulo bilo, to je sada očaravalo ljudsko oko sjajnosti i razkošju svojom.

Veliko slavlje naredi Simejka i pozove svu gospodu i gospoje dvorske u svoj ledeni dvor. Sjajna bijaše čast.

Čim car il carica podignù čašu rujna vina, zagrmiše ledeni topovi sa ledene kule.

A narod nevikô takovu čudu, sjatì se oko ledena čudovišta, što se je sa tisuće zubaljah žarilo kroz noć kô sunce o pônoći. Od radosti kliknuo narod, gledjuć kako se u sjajnome dvoru vilinsko kolo vije te vije, kako se iz prozorah sjajni vatrometi kô žarki dažd u tisuće iskarah sipaju.

Na veleliepom, ledenimi gorostasi poduprtom, doksatu pomoli se sada carica caru po boku, držeć desnicom sjajnu alem-kùpu, sipajuć ljevicom indijski biser medj razigrani narod. A taj klicaše, taj se radovaše sjajnosti, bogatstvu Rusije. — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Zima prodje i prvo povjetarce proljetno raztopì oriašku kubu, vite kule, ponosite stupove — raztopì veličanstveni div-dvor.

I kako se razplinu ledena palača, tako se razplinu moć gospodara joj, Zidora.

Brzo pojavi se istina, pocrnì laži lice, brzo saznadè sviet, da car nije Dimitrij, već varalica prosta roda, zanata mesarskoga.

Nitko mu nije skidao krune, već ona padè mu sama s glave; vojská ostavì ga, plemstvo mu se rugalo, i nestà mu vlade, kô što je nestalo sjajnog dvora sa briegovah Moskve.

Slutio lažac odavna, da na carskoj stolici potrajati neće. Nevidjen od nikoga, pobježè jednog dana sa Simejkom, te se zavuče u najgadniji dio Moskve, gdje se provlači izmet roda ljudskoga. I opet bude Zidor mesarom, i opet bude Simejka ribaricom.

Ivan Feodorović, zakonom nasliednik Ivana groznoga zauzè stolicu carsku.

I on je ništio i triebio ortake laži-predšastnikah, i on im je rubio glave, kô njekada Zidor, javno pred Kremlom.

Glasalo se doduše, da se Laži-Dimitrij IV. negdje u Moskvi pritajiva, al nije se znalo, gdje.

Svakdan bi Simejka došla k stratištu, al nije dolazio Zidor. Mirno je kutrio u svom zakloništu i danju i noćju, a Simejka ga hranila suhom ribom i mutnom vodom.

Dan za danom u duši bi se zaklela Simejka, da Zidora izdati neće. Al joj car mesar jednom omrzi, i ona ga odà carskoj straži.

Kad ga stražari iz zakutka izvukoše, zapità biesan, zašto ga Simejka toli sramotno izdala.

„Ej! prohtjelo mi se vidjeti, kako će skočiti laži-careva glava“, odvratì mu ribarica.

I nije trebalo dugo čekati. Za kratko omastì Zidorova krv moskovsko stratište.

Simejka se udala za ribara, u nju nije carski gnjev dirnuo. Mirno je živjela s mužem, vierno ga u poslu pomagala, slavu i moć svoju kan da je zaboravila bila; ni riečcom je nebi spomenula. Samo je kadkad, barkom ribaricom vozeć se kraj briegovah Moskve, dugo stajala, i skrstiv ruke, dugo gledala prostrano mjesto, zamišljena, omamljena, al konačno udarì u gromorni smieh.

Tu bi se sjetila, da je na ovom mjestu sjajni div-dvor stajao, da je ribarica u tom div-dvoru caricom bila.

POSAVKE.

(Pjeva **Aug. Šenoa.**)

III.

Znam-neznam.

Znadem dušo, da si liepa,
Milokrvna, zorolika;
Znam, od tebe ljepše neima
Hrvatskomu rodu dika.

Znadem, da ti duša diše
Milije od karanfila,
Prema oku tvomu zviezda
Da bi samo sjenom bila.

Znadem, da je ćud golubja
Prema tvojoj tvrdi kamen,
Znadem prema tvomu žaru
Mraz je cigli — sunca plamen.

Znadem, dano smrtna majka
Takve rodit već nemože;
Znam, da si se, stvoriv Milku,
Izcrpio viečni Bože.

Samo ljubka riečca tvoja
Jel istina, je li šala,
Toga neznam, oj djevojko!
To mi kaži diko mala.

Bliedi mjesec.

Humoreska. Napisao **August Šenoa.**

Fertig! („Gotovo!“) zaviknù željeznički vodja na zagrebačkom kolodvoru. Zazviždnù para, povoz se stade micati! miče se, miče se brže i brže, pa žic! odjurì put Štajerske.

„Do vraga!“ viknù sad jedan od trojice mladićah, što u kolodvoru stajahu, pa ljut bacì svoju goruću kubu o tle. Bio je čovjek crnomanjast, vit, čil, nù živa hrvatska krvca.

„A koja ti je nevolja Gjuko!“ zapità ga drug mu, ševrljasto,

opomadjeno momče sa kozjom bradicom, skačuć na tankovitih nožicah, kô komedijaška lutka o željeznoj žici.

„Jožice!“ progovori sad treći mladić drugomu, upiruć se o stup i mirno pušeć „Jožice tebi se uvjek glavica vije po višjoj politici, a ipak si sliep, kô onaj zakadjeni šerežanin od stive na tvojoj lulici. Zar nisi vidio onu liepu plavušu u trećem vagonu, za kojom su se Gjukine oči otimale? Pa kako mu se djavolica sladko smiešila, dok ju nije pasja para u štajersku „deželu“ odniela.“

„Mila ode u jagode“ — deklamirô Jožica gledjuć svoga morskoga šerežanina.

„Do vraga!“ namrgodî se Gjuka gledjuć za bielkastom parom željezničkom, koja se sve više put Štajerske gubila.

Kod „zlatnoga ždriebića“ je Gjuka sa svoja dva druga sladku uspomenu na zlatokosu vilu u zlatnom bukovcu brzo utopio.

* * *

I Gjuki dodje brzo hora, da ga pasja para odnese iz Zagreba. Kamo? U Beč, da uči doktoriju.

Sestra mu je dala na put sladak kolač i srdačan poljubac, majka pečena purana i — iskren blagoslov, a tajko liepe nauke i što je najvažnije, odebeo smotak onih crvenih kipacah, kojih gospodin Plener, a bome i mlada gospoda „doktori“ — osobito kad su Hrvati — silu božju trebaju.

I Gjuka ode u jagode.

Mladi „doktori“ su velika gospoda, a Plenerovi kipci spadaju ako i ne po zoologiji, a ono za cielo po naravi u razred pticah krilaticah. Logička posliedica ovih dviuh premisah je često — mrak u kesi doktorskoj. A s toga opet sliedi, da se mlada gospoda rad različitih potriebštinah sa onom bagrom čovjeka, što ga drugi smrtnici „vjerovnikom“, mladi doktori „manikejcem“ zovu, u diplomatičko obćenje upuštati moraju.

I Gjuka je dakako „manikejacah“ imao u obće, a napose jednoga, koj nije samo krivovierac već upravo poganin bio.

Taj poganin bijaše *pleno titulo* gospodin Vendelin Venclićek, „*tailleur des habits pour messieurs*“ ili hrvatski rečeno — krojač.

Andrew Johnson.

Gospodin Venclićek bijaše čoviečac uzpeta, krtasta nosa, debelih ježi-obrvah, uviek smiešeća se lica, bez brkovah ali bradat *à la gorilla*, „tjelesni“ krojač liečničkog fakulteta, a „manikejac“ *par excellence*.

Gospodin Venclićek, taj patuljak, trčuljak bezbrkuljak vijao je mladu doktoriju po Alservorstadtu kô krvolok pauk sirote mušice.

Osobito nesretna muha bio je naš Gjuka, komu se je ime takodjer u crnoj knjigi Vendelinovoj sjajilo.

Gospodin Venclićek bijaše doduše takodjer dobar Slaven, kô što Gjuka, al — krojački računi se zaiibože nekompenziraju uzajamnosti slavenskom.

Drugi „manikejci“ polazili su Gjuku bar u vrieme, kad se obično vizite prave, al tek je palo sunce Gjuki u prozore, eto ti već Venclićka na Gjukinih vratih, gdje cvrkutajućim glasom pita driemnoga „doktora“, jel' već iz Zagreba „debelo“ pismo stiglo, i to bome svaki božji dan.

Razsrdì se jednom naš Gjuka, pa će se ugibati napasti krojačkoj.

Svako bi jutro uranio, pa ajd! u Prater. Donle nesiže mrieža Venclićkova, mišljaše Gjuka.

Jednog dana — bilo je po podne — tucao se naš nadobudni Gjuka po Prateru, kad eto ti pred njega — one liepe plavuše, koju je bio u zagrebačkom kolodvoru obljubio.

„Ah!“ zaviknù Gjuka radostno, nevideći ni stare bake kraj plavuše.

Plavuša se milo nasmijà, al stara ju zavuče u omnibus, jer je kišit počelo.

I Gjuka će u omnibus, al upravo kad se na vozom zaletio bio, povirì iz omnibusova prozora krtast nos — Vendelin Venclićek — a moj Gjuka bjež!!

Lahko se je šetat po Prateru, kad je liepo vrieme, al naopako, kad je kišovito.

Kod kuće vreba Venclićek, ni kavanar neće da čeka, kiša pada cieli dan, kud ćeš?

Kuda, neg k Milanu. Taj stanuje blizu.

Milan bijaše čudan svat. S nikim nije govorio u kući, sve je ni desno ni lievo gledjuć išô svojim putem, no — Milan bijaše pravi pravcati sin junačke krajine.

Gjuka izpoviedì Milanu svoje jade, tražeći da, mu dade zaklonište pred arcimanikejcem Vendelinom.

„E pa ti ostaj tu! Evo knjigah, cigarah, ja idem na universitet. Bog!“ reče Milan naturiv klobuk na nos, pa ode.

Gjuka si zapali cigaru, legne na divan i stade motriti sobu. Na lievoj strani bijahu vrata, odanle se čuo kadkad šušanj ženske odieće, ništa više.

Gjuka uhvati sa stola svezak izvornih hrvatskih novelah. Stane čitati.

„Ludorija!“ viknù, pa bacì knjigu.

Cigara mu zlo goraše.

„Ludorija!“ viknù, pa bacì cigaru.

Na gornjem podu sobe bje naslikana šarena zviezda.

U nju je Gjuka upirô oči, pa joj broji trake.

Kod trećeg traka sjetì se plavuše, Vendelina, i omnibusa; i opet viknù „Ludorija!“ pa broji dalje.

„Vidiš!“ stane sám umovati „da nisi lien, kô što jesi, ti bi mogô polaziti svoju rodjakinju Milicu. Još je nisi nikad vidio. Mlada je. U Beču kod tetke stanuje. Stari ti sve piše, da ju pohodiš. Al gdje biesa stanuje? Stari moj mi dao adresu, a ja ju izgubih. Ludorija!“

U to je u drugoj sobi za ormarom počela biti ura i brzo na to zasvira pjesmu:

„Bliedi mjesec! tebi tužim —“.

Gjuka naperì uši, da sluša uru sviralicu. Svirka prestà.

Gjuka brojeći opet zviezdi trakove stane zviždati: „Bliedi mjesec —“.

U to zaori iz druge zaključane sobe tanko žensko grlo i to hrvatskim glasom „Bliedi mjesec —“.

„Bliedi mjesec? — Koga biesa? — Hrvatica!“ skoči Gjuka.

Iz druge sobe se čulo, kako je ruka uru sviralicu opet navila.

Ura opet svira, Gjuka opet zvižda, hrvatski glasak opet pjeva i tako — dva, tri, četiri, pet putah.

Gjuka htjede proviriti kroz ključanicu.

Al s druge strane stoji ormar.

Konačno se osmjeli, pa zapità „Oprostite liepa zemljakinjo, koliko je satih?“

„Pet, gospodine zemljače!“ ozvà se s druge strane milen glasak.

Gjuka htjede svoj dialog nastaviti, al tamo netko udje u sobu, stara žena po glasu, pa pozove mladju, nek ide u treću sobu, da spremi stvari na put.

Gjuka poletì niz stube na ulicu, nebi l' na prozoru svoju zem-

„Upravo prije dva sata odvezla se na ladanje“, odvratì Milan.

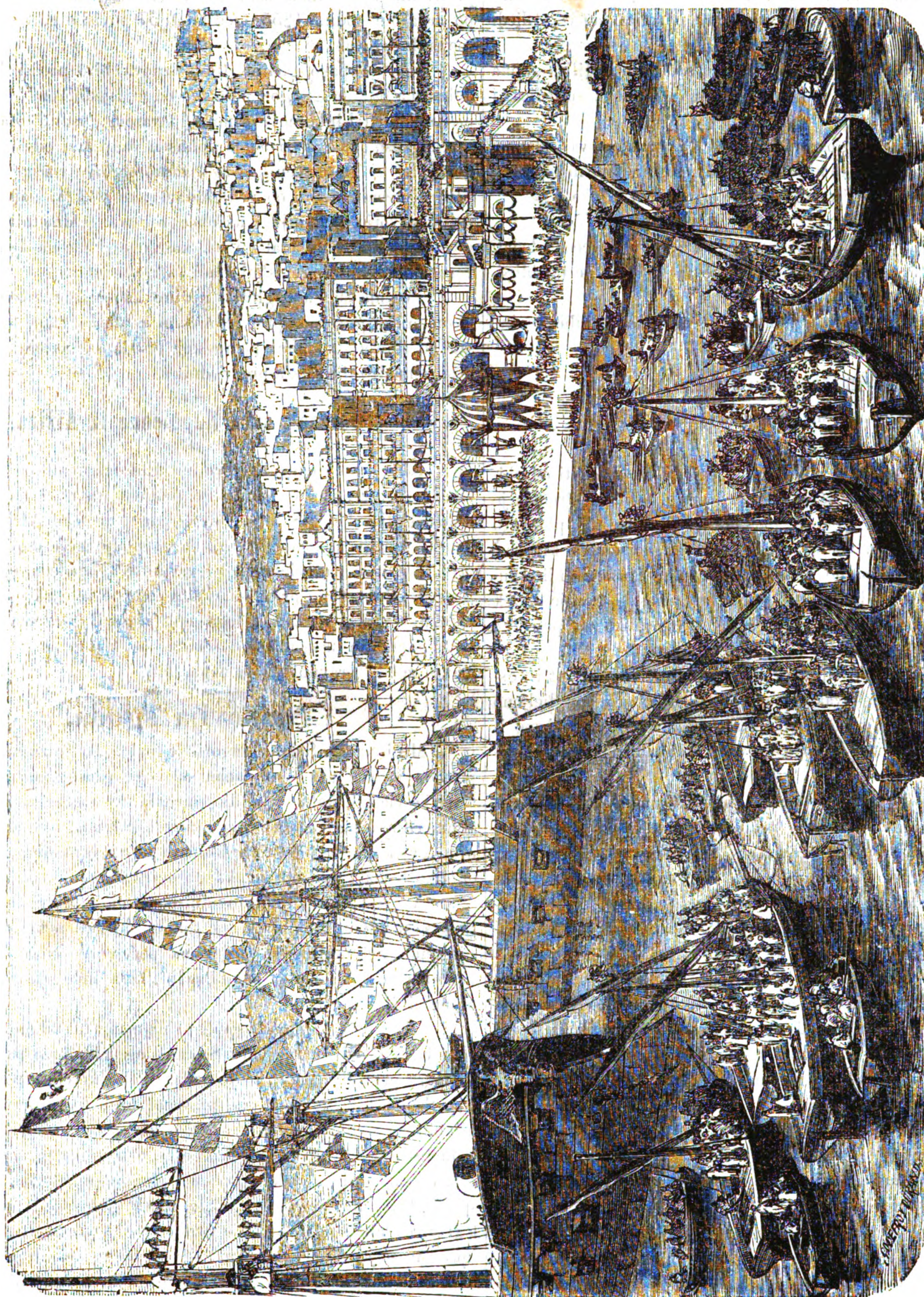
„Oh! To je opet ludorija. Neznadeš kako se zovu? Tà mlada je Hrvatica.“

„Viš! toga nisam ni znao. Neznam, kako se zovu —“.

„A ti stanuješ već mjeseca ovdje?“

„E! staru sam vidio, al mlade nisam.“

„Oh ludorija nad ludorijom!“ viknù Gjuka lupiv se rukom u čelo.

Odlazak cara Napoleona iz Alžira.

ljakinju smotriti mogô.

Oštro je motrio prozor, kapcì se polagano otvarahu, biela ručica se pomolì, a sad — se pojavi na ćošku ulice trke trke, put Gjuke — Vendelin Venclìček.

A jadni Gjuka? Jao i naopako opet bjež!

Drugi dan pojurì za rana Gjuka k Milanu.

„Milane! boga ti, reci mi, tko je tvoja gazdarica, imal' kćer — reci, govori!“

„Pa šta zato!“ odvrati hladnokrvno Milan.

* * *

Krojačka napast nije već mučila Gjuku.

Nekoliko Plenerovih kipacah ju umiri.

Nekog dana pokucà u jutro opet netko na Gjukina vrata. Već je mladi doktor mislio, da je to opet koj „manikejac“, kad eto u sobu — njegova starca, njegova otca.

Izljubili se, izgrlili se, pa će u mah starac:

„Gjuko! odvedi me k Milici. Ja sam joj sada skrbnik!“

„Dragi otče —“ zapentà mladi „doktor.“

„Ti nisi ni kod nje bio? Nesretno diete! To sam si mislio. Ajd! sad moraš, ona je na selu, u Dornbachu!“

Obojica se odvezoše fiakrom u Dornbach.

U ljetnom stanu primì ih stara tetka.

Milice tu nebijaše, pošla je bila šetat se u perivoj.

Gjuka nije znao, šta da radi, kako da odgovori na onu silu tetkinih pitanjah, a jošt većma ga smutì ura sviralica, što je „Bliedi mjesec!“ svirati počela. Tetka poslà po Milku.

Za čas zaorì u dvoru zvonki glas, i u sobu skoči Milica — ona liepa plavuša od zagrebačkog kolodvora, ona Milanova susjedica, i smijuć kliknù:

„A dragi striko! A gospodin Gjuro! O poznajem vas odavna, po fotografiji, po zagrebačkom kolodvoru, i po „bliedom mjesecu!“

„Dà! po bliedom mjesecu!“ progovorì smeten Gjuka.

* * *

Kad su kašnje Gjuka i Milica, muž i žena pod večer gledali sjajnu mjesečinu, često bi mlada gospoja rekla. „Glè to je taj bliedi mjesec.“

„Al sad mu već ništa tužiti neimam!“ reče Gjuka, poljubiv ženku.

Andrew Johnson.

Predsjednik sjedinjenih severoamerikanskih državah.

(Sa slikom.)

Koliko da su politički odnošaji novoga svieta različiti od običajah staroga svieta, to je već ponešto u Evropi poznato. Premda je i u Evropi minulo doba, gdje su samo nekoje porodice t. j. plemstvo opravnjene bile uticati u vladu i službu državnu, to se ipak kraj sve jednakosti tvori tradicionalno dielenje po zvanju, i u socialnih krugovih evropejskih opredieljuje čovjeku budućnost i zvanje uvjek školničko odgojivanje, podnipošto sposobnost naravska za pojedine struke, koja se često tek kašnje tečajem života pokazuje.

U sjevernoj Americi odlučuje samo osobna valjanost i čestitost; tu tradicija nije svakoga spregnula u strogo opredieljeno zvanje, u Americi često jučeranji laži-učenjak sutra čisti čizme il prodaje šibice, a bivši krojač postadè tamo nedavno glavarom slavodobitne Unije.

Pošto je ubojita ruka prvoga domorodca amerikanskog, predsjednika Abrahama Lincolna nemilice smakla, pozvan bjè po ustavu Unije podpredsjednik Andrew Johnson, da do budućeg izbora ravna sjedinjene države, gdje je upravo ustaška vlada richmondska pala, a sloboda nad robstvom pobjedu održala.

Mi ćemo tu u kratko nacrtati vele zanimivi život krojača-predsjednika.

Andrew Johnson rodio se u Raleighu, gradu u sjevernoj Karolini god. 1808, imade mu dakle sada 58 godinah. Već za mala izgubi otca, a majka siromašna dadè ga nekomu krojaču, neka se uči otčevu zanatu. O školanju kakvom nije tu dakako govora bilo. Nu duh mladoga Andrije sve se više otimao za učenjem i dobra mu sreća u tom poslu zbilja i posluži.

U krojačnicu dolazaše čovjek pismen, te je tamo vrstne englezke knjige čitao. S tim čovjekom sprijatelji se mladi Andrija. Od njega se mladić nekako čitanju naučio, te po svršenom poslu u krojačnici, ciele noći neprestance čitao.

Godine 1824 svrši svoj nauk krojački te podje u Laurens-Carthouse u južnu Karolinu, gdje je dvie godine za dnevnice radio.

Tamo se htjede oženiti, nu majka mu toga nije dozvolila. Tako se navrati u svoje rodno mjestance, a odavde podje u zapadne krajine sa svojom majkom, koju je svejednako svojim zanatom hranio.

U Greenville Tenessee oženì se, te se sa svojimi jošt dalje na zapadu namjesti.

Kroz sve to vrieme učila ga njegova žena pisanju i računanju, pa mu je obrazovanje s toga i laglje bilo.

Prva mu briga bijaše, da bude vješt državnomu ustavu i zakonom, te s toga izadje zbilja tako na glas, da je već god. 1828 izabran bio gradskim zastupnikom. Godine 1830 postadè načelnikom gradskim, te je vršio tu čast kroz tri godine. Godine 1835. izabraše ga kô poslanika u zakonodarni sbor države Tennesee. Budući da se je u tom sboru protivio svom silom novim nevaljalim promjenam, nebjè godine 1837 već tek 1839 na novo izabran, pošto se pokazalo, da promjene te zbilja ništa nevaljaju. Godine 1841 dodje u senat tenneseejski, god. 1843 u kongres washingtonski, gdje je do godine 1853 narodnim zastupnikom bio. Ove godine bio je kraj sve ljute protivštine aristokratah izabran guvernerom tenneseejskim, pa tako i po drugiput godine 1855. Godine 1857 povisiše ga na čast senatora spojenih državah.

Kad se pako godine 1863 iznova birô predsjednik, zapadè Johnsona osobita čast, on postadè podpredsjednikom Unije, a uslied nasilne smrti Linkolnove samim glavarom države. Za vrieme južnjačkog ustanka pokazivao je Johnson vanrednu odvažnost. U njegovoj državi Tenneseeu kao robljanskoj brojio je ustavnak ogromnu silu privrženikah, nu on podje onamo, te je kraj najveće pogibelji javno govorio za Uniju i ukinuće robstva. Odmetničtvo je u njegovu zavičaju nadvladalo, i tek kašnje podvrže ga Johnson kô guverner opet washingtonskoj vladi.

Premda su ga englezke novine kao pijanca razvikale bile, to je on prvim govorom predsjedničkim pokazao, da je vrle glave, a i sad po smirenoj pobuni južnjačkoj klanja se evropski sviet odvažnosti i mudrosti krojača-predsjednika.

Odlazak cara Napoleona iz Alžira.

(Sa slikom.)

Alžir, ova znamenita osvojina francuzka, mnogo je već jadah vladi zadavala, jer je dosadašnje stanje upravno i naselbeni zakon veoma hrdjav bio. S toga odlučì car Napoleon Alžir glavom pohoditi. Mnogi su listovi gatali, da ga ondje neće osobitim slavljem primiti. Nu ta nagovieštanja prevariše se. Napoleon bjè svuda i od Arapah oduševljeno primljen, a kako mu je odlazak sjajan bio, vidi se iz naše slike. Posliedica toga puta je predlog zakona „o Alžiru“, sada predložen francuzkomu senatu, po kojem će se ova kolonija materi zemlji pravno sasvim uzporediti.

Najnovija sgoda.

Ministarstvo Schmerlingovo je palo. To je za sada u politici, premda je već nekoliko danah od toga prošlo, najvažnija sgoda. Ova je viest dakako veći dio žurnalistike bečke a i privrženike Schmerlingovâ programa kao gromom ošinula, i od dugo vremena nije čovjek po bečkih centralističkih novinah onoliko malodušnosti, onoliko bojazljivosti opazio, kô što ovich danah.

A i sada jošt, gdje novo ministarstvo jošt sastavljeno nije, pomaljaju se u novinah najprotivnije kombinacije, dà nekoji odprije vierni stiegonoše Schmerlingova programa počeše na svoga bivšeg zapoviednika udarati, i to za kombinaciju, koja im se je prije najpoganijom činila.

Mi se ovoj najnovijoj sgodi ni najmanje nečudimo. Nije se bilo istinabog nadati, da će vitez Schmerling tako brzo pasti; al je pasti morô prije ili kašnje, to je stajalo u logiki ciele političke situacije. Schmerling, idući svojim pravcem dosliedno, nije mogô liberalniji biti, jer bi mu uz veću slobodu i onako silna opozicija federalistička i dualistička jošt ljuće dojadila bila, a njegovi bivši centralistički ortaci zahtievali su svakako, da slobodoumnije reforme uvede. Gospodin bivši ministar ih je doduše uvjek tješio „Mi možemo čekati“, nadajući se, da će se oporni narodi s vremenom omekšati; al uprav tu se je vidjelo, da se narodi tako lahko mekšati nedadu, a osim toga stoji takova politika silu novacah, kojih u Austriji malo imade.

Propast ministarstva Schmerlingova nov je dokaz stare istine, kolika da je politička pogrieška državnika austrijskoga, kad si stvara program apriorički, neobziruć se na historički razvitak pojedinih narodah austrijskih, kad radi tjerati ustavnu politiku, s kojom se ogromna većina austrijskih narodah neslaže. To je, što no se veli „contradictio in adjecto.“

„Šta sada mi Hrvati?“ pitati će se mnogo i premnogo ljudih u nas.

Tko se je dosad živo borio za program bivšega ministarstva, u ovaj mah, gdje se nova vlada u stalne forme složila nije, neće ni

znati odgovora, jer mu je preko noći nestalo programa. Nu, kad si čovjek sliedeći povjest svoga naroda, i uvaživ sve njegove potriebštine i njegov položaj, stvori stalan program, koj će u svih okolnostih braniti, to odgovor nije podnipošto težak, to će si čovjek jednostavno moći odgovoriti: „Što sam do sada branio, to ću i u buduće." Vladavina se, osobito u ustavnoj državi, često mienja; zdrave i zrele težnje naroda nikada!

Kojih se mi načelah držimo, da mi federalistički, kao hrvatskomu narodu jedino sgodni program branimo, držeći se pri tom dakako historičkoga prava i ustavnosti, to su naši čitatelji već iz našeg posliednjeg članka razabrati mogli *).

U ovaj par, gdje te redke pišemo, nije jošte odlučeno, kojemu da će sustavu, federalističkomu ol dualističkomu buduća vlada više prijati; nu sudeći po imenih rekô bi čovjek, da će vlada ponešto federalistička biti.

Mi nismo sangvinički politici, mi nemislimo, da će borba u ovaj mah prestati, da ćemo sve steći, što tražimo.

Nu ta neizvjestnost nemuti nas ni najmanje, jer unapried znademo, da ćemo braniti sve one svetinje, koje je svaki Hrvat braniti dužan.

Mi ćemo vazda braniti naš individualitet, vazda tražiti, da hrvatski narod imade za sebe svoj najvišji dikasterij, svoju dvorsku kancelariju, mi ćemo vazda protiviti se tomu, da naša Trojednica bude tudja prikrpina.

Zato i mirnim okom čekamo buduću političku kombinaciju, zato radostnom sviesti opažamo, da će se po najnovijih sgodah ipak stvari morati navratiti na sustav, za koj je većina našega naroda zauzet i pod kojim jedino ciela slobodna Trojednica procvasti može. —ć.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Tvrda je istina, da je ministarstvo Schmerlingovo palo, i to stoji, da je grof Belcredi naimenovan državnim ministrom, nu nova vlada se jošt nije sastavila, pa s toga nije ni lahko reći, kojim da će putem nova vladavina udariti. Grof Belcredi odputovà na neko vrieme u kupelj, da se oporavi dok primi poslove ministarske, a bivše ministarstvo voditi će, po izjavi „Wiener-Abendposta" poslove, dok poslanička kuća carevinskog vieća razpravi godišnji proračun državni. Prilikom ministarske krize raznieše se takodjer glasovi, da će se hrvatska i erdeljska dvorska kancelarija spojiti sa ugarskom. Ova viest, po sebi nevjerojatna, sasvim je netemeljita, jer u tom poslu i hrvatski sabor koju govoriti ima, a taj se neće nikada odreći ove hrvatske stečevine.

* Presvietli gosp. namjestnik banov i veliki župan zagrebački Iv. Kukuljević Sakcinski, i presv. g. Ljudevit Vukotinović, veliki župan križevački stigoše prije nekoliko danah u Beč. Prvi od ove gospode bjè već primljen u audienciji kod Nj. Vel. kralja.

Trojedna kraljevina.

* U „Wiener-Zeitungu" čitamo: Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko veličanstvo blagoizvolielo je previšnjim riešenjem Svojim od dana 2. m. srpnja t. g., kardinala i prabiskupa zagrebačkoga, Jurja Haulika Varaljskoga, od časti namiestnika banskoga, koju je obnašao od 1838. godine ovamo, na preponiznu prošnju njegovu u milosti odriešiti, ter podjedno namiestnikom banskim usque ad beneplacitum i s onimi samo pravi i povlasticami, koje pripadaju namiestniku banskomu kao zamieniku banovu na saboru kraljevine, premilostivo imenovati u redu najstarijega velikoga župana, Ivana Kukuljevića-Sakcinskoga.

Istim je previšnjim riešenjem blagoizvolielo Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko veličanstvo, kardinala i prabiskupa, Jurja Haulika Varaljskoga, premilostivo imenovati za kraljevskoga povierenika Svoga u tu svrhu, da novoimenovanoga namiestnika banskoga, Ivana Kukuljevića-Sakcinskoga, budućemu saboru kraljevine predstavi i kao takova umiesti u prava i u povlastice gore naznačene.

* Sabor trojedne kraljevine odgodjen je na dan 28. kolovoza. Uredne novine tvrde, da se to rad poslovnih zapriekah sbilo, nu čini nam se, da je tomu i ponešto ministarska promjena kriva.

* Izbori za budući sabor hrvatski gotovo su svršeni. I senjska Rieka će ovajput zastupana biti, jer su „Nessuniste" tamo propali.

* Na prugi karlovačko-zagrebačkoj podignuta je nova postaja i to u Zdenčini medj Zagrebom i Jastrebarskom.

Ugarska.

* Nj. Uz. primas odputovà u Ugarsku; pošto od kralja i dvorskog kancelara g. Majlátha primljen i saslušan tio.

* Madjarske novine živo razpravljaju nutrnja pitanja politička, a i agitacije za budući sabor već se počimlju.

Francuzka.

* Najvažnija politička viest je za cielo, da će sastati — kako vele — evropejski kongres, koj da vieća o obćem nazoružanju, i o reviziji ugovorah od g. 1815. Vele, da su Russija, Pruska, Španija i Italija uz taj predlog pristale.

* Zakon, kojim Alžir usporedjuje ostaloj Francuzkoj, primljen je u senatu i u poslaničkoj kući.

Italija.

* Vlada španjolska pripoznala je talijansku kraljevinu.

* Veli se, da će obustavljeno ugovaranje medj Italijom i papin ko u vladom opet započeti.

Englezka.

* Dne 5. t. m. zaključen bjè parlament englezki. Prije zaključka složio je na zahtievanje komore Lord-kancelar svoju čast.

Turska.

* Bosna i Hercegovina spojene su carskim fermanom u jedno upravno tielo.

Amerika.

* Crnci u Uniji za sada neće još uživati jednaka prava sa bielimi, s toga je medj njima ogorčanje veliko.

* Negrete, poglaviti general juaristički hametom bjè potučen od Francuzah i mexikanskih carevacah.

*) Posliednji naš članak o budućem saboru bio je preštampan u više listovah. Preštampao ga izim uvoda i „Domobran" pod naslovom „Hrvatske težnje." Po uvodu Domobranova članka čini se, da taj list misli, da smo mi njegove članke izcrpili, i s toga svoj članak načinili. Neka nam uredničtvo „Domobranovo" dopusti dokazati, da je to mnienje netemeljito, i kakva da imade razlika medj članci našimi i njegovim programom.

„Domobran" je pisô za oktrojiranje izbornog reda, Glasonoša proti svakomu oktrojiranju; „Domobran" se je višeputah izrazio, da bi nagoda kakva prije moguća bila, nego se Dalmacija i Krajina inkorporira, a Glasonoša stavlja to za „conditio sine qua non" svakoj nagodi. Iz dovih vih silnih razlikah može svatko razabrati, da Glasonoša svoje političke misli neprepisuje iz Domobrana. —ć.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10,** drugi put **8,** a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirane pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu“ plaća se za svaki redak 20 novč.

MOLLOV Scidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižke sveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k ródi u Beču.

Opomena. Buduć sam izkusio, da se scidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru obćinstva moj krivi podpis nose, te se take, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvracam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih scidličkih prašakah na razliku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je 1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Hertara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bresslánera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikah kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Illoku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i l. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcich kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthlga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel.“

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravoga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukam i rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, buduć se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenomi prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh narav. proizašla.

A. Moll,

ljekárnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

Ne gotovu

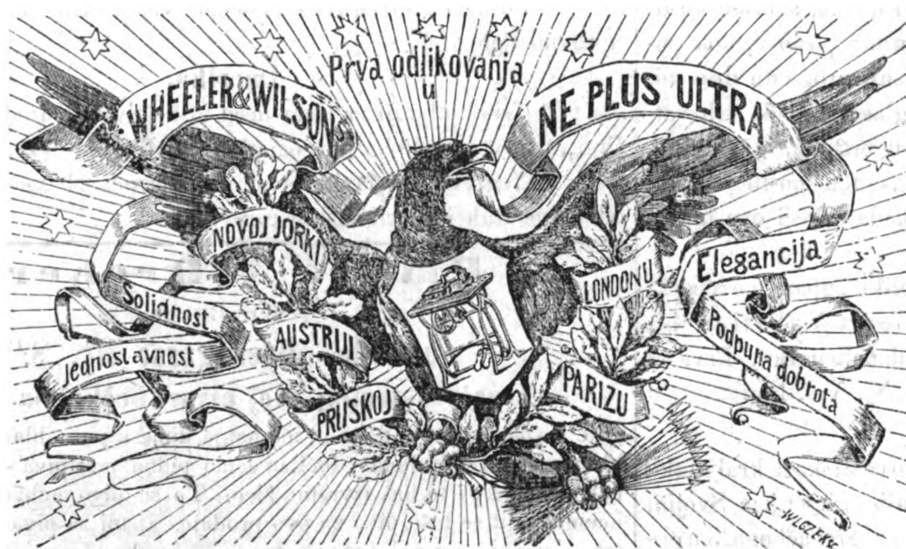
već po nalogu i ukusu tek krojenu odjeću mužku

dogotavljat ću po najnovijem i najukusnijem kroju kao i narodnu odjeću u obće i to uz najumjereniju cienu i u najkraće vrieme.

U radionici mojoj u Beću, (**Stadt. am Bergl Nr. 2** nächst dem Rabenplatze erster Stock) izložene su na izbor sve vrsti ovo-i inozemna sukna i inih najukusnijih i najljepših tkaninah.

Molim u Beč pridošavšu gospodu p. n. iz Hrvatske za blagonaklone naručbe. Izvanjske naloge obavljat ću točno i bezodvlačno.

Cvjetko Dvorniković,
krojač u Beču.

Srebrna kolajna

Zagreb 1864.

Wheeler i Wilson u novom Jorku (New-York)

tvorničari amerikanskih

šivaćih strojevah

za obitelji, za krojače, šeširdjije itd.

Garancija na pet godinah.

Najizvrstniji **pomoćni apparat** pridoban je svakomu stroju. — Ima na prodaj šivaćih strojevah i za težko šivanje čižmarsko, remenarsko, sedlarsko itd.

Podučuvanje na tih strojevih je bezplatno!

Illustrirani katalogi šalju se na zahtievanje bezplatno i franko po pošti.

Glavni agenti za Austriju
Braća Kirsch u Beču.

Naslov na pisma neka se izvoli ovako napisati: **Gebrüder Kirsch in Wien, Kärntner-Ring Nr. 2.**

Za trojednu kraljevinu je naš glavni agent gosp. **Mio Krešić u Zagrebu** koji takodjer illustrirani katalog šalje svakomu, koji u frankiranom listu istog zaište.

Svojina i vlastiti naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 14. **U Beču, dne 31. srpnja 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Kakov bi imao biti savez medju

kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i kraljevinom Ugarskom s obzirom na medjusobne njihove odnošaje? *)

Slavjani, živući pod krunom ugarskom, a navlastito Hrvati i Slavonci, ljube sa svim srcem narodnost i slobodu svoju, i s toga niti jesu niti mogu biti neprijatelji Magjarom; poznaju bo i štuju oni Magjare kao vitežke i neustrašive branitelje od oba ova pomenuta, svakomu narodu najdragocienija amaneta; njihov takodjer primjer biaše, koi ih silnije potaknù te stadoše življe njegovati svoju narodnost i slobodu. U borbi proti življu njemačkomu, koi, kao što nam svjedoči desetolietna vlada pokojnoga cesara Josipa II., a i deset posliednjih, što ih preživismo, godinah, sa svojimi na germanizaciju i centralizaciju smierajućimi težnjami skrajnjom pogibelju pretiaše narodu jednomu i drugomu, bili su im Magjari bi reć vodje i subojnici, bili su im od naravi drugovi, s kojimi ih povrh toga još i zamienitim i sladkim vezom ljubavi spajaše povorka od tolikih viekovah, što ih kao braća preživiše u sreći i nesreći.

*) Pod ovim naslovom napisà jedan od prvih i najzaslužnijih naših domorodacah nakon izišavše listopadske diplome od god. 1860. odmah mjeseca studenoga iste godine svoje misli o državo-pravnih odnošajih trojedne kraljevine naprema kraljevini ugarskoj i ukupnoj cesarevini, i dadè ih mjeseca siečnja 1861 kao rukopis tiskati u posebnoj knjižici.

Premda je nakon toga našim saborskim i po kruni sankcioniranim zaključkom od 13. srpnja 1861., ovom našom najnovijom ali i najslavnijom stečevinom, rek' bi našom „velikom listinom" (*Charta magna*), državopravni odnošaj trojedne kraljevine naprema kruni i kraljevini ugarskoj već riešen na temelju podpune ravnopravnosti, budući si naš sabor priuzdržao sva temeljna prava ugarsko-hrvatskoga ustava sve do godine 1847. dakle i svekoliko zakonarstvo u zemaljskih poslovih, dosliedno i o novačenju i porezivanju, kao što ga je i odprije sám sobom a kašnje od godine 1790. slobodnom voljom u zajednici s kraljevinom Ugarskom na obćenitom saboru ugarskom izvršivao, prepustiv prema našemu interessu dalji savez, — ako bi se nuždnim pokazao, — ugovoru, koi bi sklopile ove dvie kraljevine. — to mi pri svem tom drage volje ustupljujemo mjesta ovim mislim, nadajući se, da će naši domorodci moć u istih naići i na koi taj nazor, kako bi se konačno dalo riešiti pitanje o našoj cielokupnosti i ustavnosti, zatim budući državnopravni odnošaj naprema cesarevini a i zastupstvo naše u obćenitom skupu svih narodnostih austrijanskih na temelju naše opeta stečene autonomije a u smislu diplome listopadske. Opazka uredničtva „Glasonošina".

Nego ljubav ova, premda naravska i premda osnovana na zajedničkoj slavi prošlih vremenah, moradè u Hrvatih i Slavoncih i nehotice malo po malo padati i gubiti se, čim narod magjarski ne samo po svojih zastupnicih, kojih na obćenitom saboru kud i kamo više imadiaše, nego i po zajedničkih vlastih upravnih stadè prevagu svoju razvijati i služiti se njom na štetu i na propast slabijega mu druga.

Ima istina, da se nevraćamo u davnija jošte vremena, uspomene dostojnih tragovah od svrhe vieka 17. i od početka vieka 18, koji nam svjedoče, da je već onda izmedju zastupnikah Hrvatske i Slavonije i stališah ugarskih, budući ovi bezobzirno gospodovati htieli nad onimi, bilo na saborih ugarskih neskladah i razprah radi pravah, što ih uživahu sdružene kraljevine; nego neskladi ovi i razpre ove mnogo laglje utaživale su se u ono doba, dok još i jednomu i drugomu narodu bijaše latinski jezik službeni; radi jezika bo i radi narodnosti, s jezikom skopčane, nisu se još onda ovi politično-sjedinjeni narodi ciepali na stranke. Nego od godine navlastito 1830. zavladaše već žešće razpre izmedju stališah naroda jednoga i drugoga, kada većinu Magjarah obuzè nesretna ona misao, da slobodno i priekim načinom mogu na saborih svojih dirati u prava i u narodnost, pače i u istu cielovitost kraljevinah sdruženih; kada uslied toga stadoše dolnju Slavoniju i grad Rieku, dà i svekoliko Primorje odkidati od Hrvatske; prava municipalna sdruženih kraljevinah, neobazirući se na temeljne za njih zakone, čl. 120. 1715 i 58. 1790, ne samo pobijati kao sumnjiva, nego i samovlastno ih ukidati: unutarnje poslove sdruženoga naroda, koji se ticahu izklopno samouprave njegove, privlačiti u područje svoje; i napokon kada stadoše i isti sabor sdruženih kraljevinah, posliednju ovu svetinju političkoga im života, po svojoj volji uredjivati, i tim sve ono, što svakomu narodu treba da bude sveto i neoskvrnjeno, podkopavati.

Na sve ovo dodjè još godine 1848. i neograničena vlast u zao čas satvorena ministarstva magjarskoga, koje odgovorno biaše jedino Magjarom, kao pretežnim na saboru ugarskom. Ovomu ministarstvu svezanih rukuh predani Hrvati i Slavonci neimadiahu očekivati ino, nego očitu, neodoljivu propast narodnosti svoje. Ovi i ini dogadjaji, kojih gorke uspomene neće nam se ponavljati ovdje, razdražiše srca Hrvatah i Slavonacah tim većma i tim ljuće, što su razcviljenom dušom morali gledati, gdje se narodnomu i političkomu

14

njihovu obstanku grob kopa baš onda, kada su drugi puci uzhićeni slavili radostnu onu dobu, gdje se kao narodi izbaviše; gdje kod svih narodah uskrsnù opet ravnopravnost, od Boga im data, i gdje opet ogranù sunce slobode, jednakosti i bratinstva. Koje tužne posliedice nastadoše iz svega ovoga, i koji nemili udarci postigoše malo zatim domovinu jednu i drugu, to još živo osiećamo svikolici, niti je potriebno trošiti o tom riečih.

Sada, gdje su se po blagoj volji premilostivoga vladaoca sretnom kobi povratila prava i slobode narodom cesarevine austrijanske, — sada radi se o tom, da se povrati opet i savez onaj, koi je sedam viekovah i pol pod jednom krunom skapčao narod hrvatsko-slavonski i narode ugarske. Svaki pako, koi je dobar i vieran sin domovine, nemože želiti ino, nego da povraćeni savez bude takov, da uztraje na vieke i da neuzmogne ništa više razvrći ga i uništiti. U tom obziru, na koliko se je stvar ova po mogućnosti na sve strane zrelo i mnogo promatrala, mnogi iskreno osviedočeni ovako misle: da će oni, koji su pravi prijatelji saveza takova, koi sastoji u suglasju i slozi srdacah, i koi bi se izmedj obostranih narodah imao povratiti, te koji su stvar ovu zrelo promislili i prosudili bez svake pristranosti, težko naći za plemenitu ovu svrhu način shodniji, nego što je onaj, koi bi se podpuno slagao s prvobitnim, jurve pod kraljem Kolomanom godine 1102. sklopljenim saveznim ugovorom, to jest: da se i jednoj i drugoj kraljevini neoskvrnjena sačuva samostalnost kako u upravi tako i u zakonotvorstvu. Ovom samostalnošću nebi se u poslovih, koji su zajednički kraljevini jednoj i drugoj, kao što ćemo dole nižje vidjeti, podnipošto izključivalo zamienito suglasje i uspiešno sudielovanje, dapače silno bi se olahkoćivalo i podupiralo isto kao takovo, koje proizhodi iz slobodnoga porazumka zemlje jedne i druge.

Nije bo Hrvatom i Slavoncem ni na kraju pameti, da kraljevine Hrvatska i Slavonija budu od Ugarske sasvim razstavljene; misle dapače i žele Hrvati i Slavonci sklopiti s braćom Ugri savez prijateljstva, i to tiešnji, nego što biaše odprije; a nadaju se, da će biti isti tim dugoviečniji, čim se osnivao bude ne toliko na sili, koliko na slobodnoj volji i slobodnom suglasju srdacah, koje će i onako potriebno biti jedino u onih zakonotvornih poslovih, koji bi bili zajednički zemlji jednoj i drugoj. — Da pako sveza ova nikada više neuzmogne prilike dati nenadanim medjusobnim razmiricam, potriebno će biti nastojati poglavito o tom: da se od strane Hrvatske i Slavonije nebudu na sabor ugarski onako, kao što se je činilo prije godine 1848., izabirali opet poslanici, koji bi kao cieloviti članovi saborski držani bili bezuzkratno pokoravati se volji većine magjarske; iz toga bo, i odtudà, što vrlo malo imade Hrvatah i Slavonacah, vieštih jeziku magjarskomu, kojim će se bez dvojbe sabor ugarski izklopno služiti, kad većina Magjarah na saboru sakupljenih nerazumije našega jezika, opet će prije ili poslie silno buknuti nesretni onaj predjašnji plamen od neslogah i svihkolikih zalah, kojih se i dan danas tužnim srcem sjećamo, — od čega da nas Bog sačuva!

U mjesto poslanikah dakle trebalo bi da se u buduće svagda od strane sabora hrvatsko-slavonskoga šalje na sabor ugarski deputacija, sastavljena iz triputa onoliko članovah, koliko će ih kraljevine ove imat slati u vieće državno (Reichsrath) ili ma kako nazvano tielo, zastupajuće cielokupnu cesarevinu.

Ova deputacija hrvatsko-slavonska imat će sa deputacijom ugarskom o svihkolikih stvarih, koje su zajedničke domovini jednoj i drugoj, viećati u jeziku, što ga sučlanovi po volji svojoj budu odabrali; imat će se dogovarati o zakonih gradjanskih i kaznenih, u koliko moguće primierenih okolnostim kraljevine jedne i druge; riečju, bit će zadaća deputacije ove: u svihkolikih poslovih zajedničkih, kojih vrlo je mučno pače i nemoguće unapried potanko naznačiti, nu koji treba da budu svakako ustanovljeni medjusobnom privolom, zatim i o onih, koji će u smislu milostive diplome cesarske od 20. listopada 1860. preći u područje vieća državnoga, zamienito se dogovarati i porazumievati, i o uspiehu dogovorah i viećanjah ovih saboru hrvatsko-slavonskomu podnositi izviešće u jeziku narodnom. U područje pako sabora hrvatsko-slavonskoga spadat će zatim, čim razabere i prouči stvari zajedničke, što ih je deputacija hrvatsko-slavonska sa deputacijom ugarskom pretresla i dogovorila, zaključke sabora ugarskoga, koji će samo u Ugarskoj imati moć zakonitu, ili sasvime ili stranom, sa promienami ili bez promienah prigrljivati i od svoje strane, ili pako satvarati druge okolnostim i potrebоćam svojim shodnije zaključke, i iste, da zadobiju moć zakona, podnositi Njegovu Veličanstvu, da ih potvrdi.

Hrvatsko-slavonska dakle deputacija, koja će se izašiljati na svaki sabor ugarski, imat će od strane sdruženih kraljevinah biti i pri samom krunjenju kraljevskom, i držana će bit za kraljevine ove izhoditi svagda posebnu diplomu inauguralnu, t. j. glaseću o krunjenju kralja i osiguravajuću ustavna prava ovih kraljevinah, kao što je to u običaju bilo do konca 17. vieka, i kao što sviedoči i čl. 49. 1622, i diplomu izhodjenu podnositi domaćemu svomu saboru; riečju, nastojat će pomenuta deputacija, da s jedne strane savez domovine hrvatsko-slavonske sa Ugarskom bude jednakošću zakonah i inštitucijah doduše čim ozbiljniji i za obie kraljevine koristniji, ali s druge opet strane da se pravo vlastitoga zakonotvorstva istim kraljevinam sačuva u svakom obziru nepovriedjeno i neoskvrnjeno. — Da su pako kraljevine ove pravo to njegda jurve uživale, to nam, mûkom mimoišavši ostale spomenike starodavne, dovoljno i jasno svjedoče „*Constitutiones Regni Slavoniae*" od god. 1492 i 1538., uvrštene takodjer u zakonik *(corpus juris)*; pokazuje nam to i kašnji, po sviedočanstvu čl. 61: 1625, i 52: 1662 zavedeni običaj, po kojem su se k jednomu i drugomu stolu sabora ugarskoga slali u ime ovih kraljevinah govornici *(oratores)*, a ne poslanici od pojedinih oblastih, koji govornici kao takovi biahu vlastni, proti činom, kojimi bi striliši ugarski dirali u prava sdruženih kraljevinah, ogradjivat se i svoj „*Veto*" izjavljivati; a da su se govornici često služili ovim pravom, svjedoče nam to mnogi spisi saborski. Kada su pako i u koliko kraljevine sdružene u svrhu, da im pravedna zahtievanja i tegobe lieka laglje nadju, u vlastitih svojih poslovih želile i tražile posriedovanje sabora ugarskoga, to su se tegobe i zahtievanja njihova, pošto ih je vlastiti njihov prabilježnik pismeno sastavio i uredio, i pošto ih je ponajprije dovoljno pretresla deputacija hrvatsko-slavonska, već u starodavna vremena u ime strilišah i redovah hrvatsko-slavonskih iz sabora ugarskoga bez ičijega prigovora odpravljala previšnjemu mjestu; a i članci saborski, iza kako bi stigle bile odluke kraljevske, izradjivali su se takodjer jedino po prabilježniku i gotovo jedino sudielovanjem hrvatsko-slavonskih sučlanovah sabora ugarskoga, a nije se od strane Magjarah ni najmanje priečila samostalnost sdruženih kraljevinah, pače štovali su ju oni i u ovom obziru. Običaj ovaj bit će onim, koji su čitali starije spise saborske, ili koji su do godine 1830. sviedoci bili poslovanja saborskoga, jamačno tako poznat, da će težko ikoi od njih moći o njem posumnjati; nego običaj ovi ukinù se priekim načinom onda stopram, kada težnja Magjarah, smierajuća podkopati posebni narodni sustav sdruženih kraljevinah, stadè rasti gorostasnimi koraci; onda bo, pošto latinski jezik sasvim prognaše iz viećanjah saborskih, lahko im podjè za rukom, prabilježnika kraljevinah sdruženih pod izlikom, što biaše neviešt jeziku magjarskomu, na očevidnu štetu istih kraljevinah ukloniti, da neizviešćuje i nepredlaže više stvarih njihovih. Čim se pako na ovi način razoriše i porušiše takova, tečajem tolikih viekovah posvećena braništa i bedemi prijateljskoga saveza izmedj ovih sdruženih odprije narodah, dà ii će se čuditi itko, što nastadoše tužne one posliedice, što ih gori napomenusmo?

Kada se dakle dogovarati i kada viećati valja o tom, da se predjašnji savez medju ovimi narodi opet povrati tako, da se sloga nikada više neizvrgne u neslogu, i da iz jedinstva nepronikne nikada više propast narodu i jednomu i drugomu, nego da po blagoj slozi svih srdacah od dana do dana sve to većma raste i uspieva snaga i sreća domovine jedne i druge: nemože tad zaista govora bit o tom, da se satru ili stegnu starodavna prava sdruženoga naroda, nego može se razborito govoriti samo o tom, da se zavede takova, okolnostim sadašnjega vieka primierena inštitucija, koja će, što najvećma moguće, sudarati se sa duhom saveza prvobitnoga, i koja će nam pružati što najkriepčije sredstvo, da uzmognemo postići svrhu ožudjenu. Sve

ovo pako moguće će biti i to jamačno s uspjehom spasonosnim na način gori pomenuti, ako t. j. na saboru ugarskom sdružene ove kraljevine nebudu zastupane po poslanicih, nego po deputaciji regnikolarnoj, koja opet nebude radila i viećala sa stališi kraljestva ugarskoga, nego jedino sa deputacijom istih stališah. Česa radi željeti nam valja: da deputacija ugarska nebude veća od deputacije hrvatsko-slavonske, ili najviše da bude u njoj članovah onoliko, koliko bude ustanovljeno, da se od strane Ugarske šalje viećnikah u vieće državno, jer ako glede množine članovah s jedne i druge strane, koji će imat medju sobom viećati i dogovarati se, bude nerazmierna razlika, sliedit će odtuda neobhodno, da će većina imati prema znatnoj manjini nieku moralnu prevagu, a time će sloboda u viećanju bit svakako stegnuta, — to pako da nebude podnipošto.

Radi zamienite koristi i radi suglasja izmedju oba naroda, potrebita u svih poslovih važnijih, bilo bi po mnienju našem najprobitačnije: da se od strane Ugarske u svrhu, da viećaju s deputacijom hrvatsko-slavonskom, izaberu oni upravo muževi, koji odredjeni budu kao viećnici za vieće državno; tako će bo samo i najvažnija ona pitanja, koja će kašnje imat doći u vieće državno, dozrievati pomalo u predbiežnom viećanju muževah, odabranih od strane kraljevine jedne i druge; a tim će se silno olahkoćivati i pretresanje i riešavanje istih u vieću državnom, gdje će Hrvate i Slavonce dopasti liepa zadaća: uzdržavati s jedne strane savez s Ugri, s druge pako nastojati o savezu s ostalimi državnimi viećnici plemena slavjanskoga; — dopast će ih zadaća veleznamenita: oživotvoriti spasonosan uzteg proti prevagi življa njemačkoga, u kojem uztegu nahodi se upravo prava moć i snaga cesarevine austrijanske, koja treba da poslanstvo svoje traži i nalazi u samoj sebi a ne u odnošaju prema ostalim državam njemačkim. A kako su Hrvati i Slavonci svagda iskreno mislili naprama cesarevini austrijanskoj, kako su neumorno, neštedeći ni života ni imetka, radili o tom, da se ukriepi ova cesarevina, kojoj bi pod zakriljem svikolići njezini narodi, uživajući vlastitu svoju samoupravu i slobodu, mogli postići najsrietnije stanje, svjedoče nam to jasno i bielodano načela, koja svečano očitovà njihov u poviestnici glasoviti sabor od god. 1848; evo bo sada nakon dvanaest godinah, pošto se je u vieću državnom, sastavljenu iz najodabranijih muževah, puna četiri mieseca viećalo o budućem ustrojstvu cesarevine, biahu — kao što svjedoči milostiva diploma kraljevska od 20. listopada 1860, ova bi reć charta magna austrijanska — gotovo od rieči do rieči prigrljena ona načela, da se na njih kao na novom temelju iznova ustroji svakolika cesarevina.

Iz ovoga pako užjega saveza medju narodom slavjanskim i ugarskim kolika će korist proizticati narodu jednomu, i koliko će napose spasonosno i uharno biti za Ugarsku, ako narod magjarski ne samo nebude priečio, da sdruženi mu narodi mirno i slobodno uživaju prava svoja i njeguju narodnost svoju, nego ako im u promicanju svega toga na način, što ćemo ga niže razložiti, još i na ruku bude išao, vidi se to i po sebi, a viditi se može i iz dojdućih onih dogadjajah, što ih lahko već unapred slutiti možemo. — Kada se jednom razpade carstvo tursko, koje silnimi koraci hrli u propast svoju, i kada se onda radilo bude o tom, da se opet povrate pod svetu krunu ugarsku one pokrajine, koje su niegda već bile pod njom, neće li iste, kada vide sreću, napredak i blagostanje bratje svoje slavjanske, u isto takovu savezu s Ugarskom rado tražiti sebi zaštitu i branište? — a nasuprot, ako narodnost i prava srodnih im narodah slavjanskih budu u pogibelji, neće li se tada srca stanovničtva tamošnjega od Magjarah, kao od tlačiteljah plemena slavjanskoga, i nehotice odtudjivati pače i izvrgavati u ćud upravo neprijateljsku? A neizkazana bit će to nesreća za prava ne samo krune ugarske, nego i iste cesarevine austrijanske, kojoj će budućnost, kada se konačno odlučivala bude sudbina Istoka, najveća visiti od toga, kako se je riešilo pitanje ovo.

Iz svega ovoga, što do sada rekosmo, sliedi samo od sebe: da u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji u svihkolicih njihovih sastavnih čestih: u Krajini vojničkoj, dolnjoj Slavoniji, Primorju s gradom Riekom, i u Medjimurju (koje jedino hrvatskim pukom naseljeno, i kao što sviedoče stariji spomenici historički, do 16. vieka s Hrvatskom i Slavonijom skopčano biaše, tek porodica grofovah Zrinjskih, koji bijahu i nasliedni vrhovni župani zaladski, glede političke uprave odciepì od Hrvatske, nego ostà i nadalje dio biskupije zagrebačke) treba da jezik narodni bude jezik službeni, i da se svikolici poslovi javni obavljaju izklopno u jeziku narodnom, koi je Magjarom i onako nepoznat, — i upravo zato sliedi odtuda nadalje, da se istim kraljevinam ima ne samo ostaviti u Zagrebu vlastito namiestničtvo (Consilium), koje imadiahu i u prijašnja vremena, i koje su od godine 1840. stališi hrvatski i slavonski iz svojih saborah toliko putih opet tražili, zatim i banski stol kao sudište prizivno; nego da im se podigne i posebna vrhovna oblast juridičko-politička u Beču kao u središtu svekolike cesarevine, za riešavanje svakovrstnih poslovah, koji se podnosili budu samomu Nj. Veličanstvu; a vrhovna ta oblast da bude ili poput kancelarije erdeljske skupa sa kancelarijom ilirskom, koja bi se možda povratila opet za vojvodinu srbsku, kao što je negda bila, ili pako, ako za narod srbski, koi se je po zaključcih narodnoga sabora od g. 1848 sdružio s Hrvati i Slavonci, nepodje za rukom više izhoditi, nego samo poseban departemenat kod kancelarije ugarsko-dvorske, da se Hrvatom i Slavoncem dade posebna od upliva magjarskoga neodvisna kancelarija dvorska, gdje će se, poput kancelarije erdeljske, obavljati poslovi ne samo politički, nego i svikolici juridički kao pri sudištu vrhovnom; parnicah bo iz Hrvatske i Slavonije odpravljati u Peštu k stolu sedmorice (Septemviratu) neće dopuštati ni razlog taj, što su narodi ovi suvrstni i s toga, što nemože jedan drugomu biti podredjen, a zatim ni razlog onaj, što su Magjari neviešti našemu jeziku narodnomu, u kojem bi se svakako imale parnice iz sdruženih kraljevinah riešavati i odluke i presude izdavati. Budući pako da broj sudacah, koji iz Hrvatske i Slavonije namiešteni budu pri vrhovnom sudištu, neće dovoljan biti da mogu sastaviti sbor od sedam članovah, moć će se u svrhu, da broj taj bude podpun, uzimati pravoslovi iz vojvodine srbske, koji možda pri kancelariji ugarskoj, ili iz Dalmacije, kad bi ovi dotle, dok se Dalmacija sjedini s Hrvatskom i Slavonijom, kod vrhovnoga suda kasacionalnoga služili, ili drugi koji sudci od jednoga ili drugoga ovoga sudišta, viešti narodnomu jeziku slavjanskomu; time će se načelu samouprave narodne u onih stvarih, koje idu Hrvatsku i Slavoniju, i što se pravosudja tiče, podpuno zadovoljivati i u molbi vrhovňoj, a to sve bez ikakova novoga trha za blagajnu državnu.

Što se tiče: kakova da bude sistema javne uprave, i kako da se uredi zemaljski sabor kraljevinah Hrvatske i Slavonije, razumieva se samo po sebi, da se predmeti ti sasvim ostaviti imadu zastupnikom naroda hrvatsko-slavonskoga, da ih oni urede posve neodvisno od sabora ugarskoga; premda i tù priznati valja, da bi iz istih razlogah, što ih gori jurve navedosmo, vrlo uputno i probitačno bilo, kad bi se i ove velevažne, na ustrojstvo odnoseće se stvari u zamienitom suglasju sa Ugarskom, koje bi posredovati imala pomenuta deputacija, uredile, u koliko moguće, na način posve jednoličan.

Onih istih načelah, koja do sada razložismo glede namieravana saveza Hrvatske i Slavonije s Ugarskom, valjalo bi se bilo držati i glede Vojvodine srbske, kad bi ista bila uzhtiela sačuvati posebni svoj obstanak i kad nebi bila voljna sjediniti se neposredno ni s Hrvati i Slavonci a ni s Magjari; nego sad samo po sebi sliedi: dà kad je već Vojvodovina srbska utielovljena neposredno Ugarskoj, sdruženim kraljevinam imao se je opet povratiti onaj dio Sriema, koi se je god. 1849 odciepio od Slavonije.

Na isti način valja uvažavati i smatrati i savez Hrvatske i Slavonije s Dalmacijom. Dalmacija jedino posredstvom ovih kraljevinah povratiti se može pod oblast svete krune ugarske; i s toga treba da se ista prije svega sjedini s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, da se podčini vlasti banskoj, i da u upravnom i zakonotvornom savezu bude sa svojimi sestrami Hrvatskom i Slavonijom po uvietih onih, koji u medjusobnom vieću i dogovoru izaslanikah

od jedne i druge stranke budu ustanovljeni i po Nj. Veličanstvu potvrdjeni. Kada pako savez ovaj podje za rukom, onda će kraljevina Hrvatska, Dalmacija i Slavonija, kao što negda, tako sad opet iznova biti jedno tielo moralno-političko i narodno, koje će, tako sastavljeno, rado stupiti u savez s Ugarskom.

U ovo područje sdruženih kraljevinah imali bi povrh toga po pravu i pravici spadati i otoci kvarnerski a i onaj dio od Istre, koi se proteže do rieke Raše, kao starodavne medje Hrvatske. Ovo dakle zemljište, koje nepravednom sudbinom bì od Hrvatske odciepljeno, moglo bi se punim razlogom u prvom budućem viećù državnom tražiti da se povrati; i ako to, kao što se nadamo, pomoćju prijateljah življa slavjanskoga, koji kao članovi siedili budu u vieću državnom, podje za rukom, povrnut će se isto milostju prejasnoga vladaoca nakon tolikih viekovah i majci svojoj, a i svetoj kruni ugarskoj!

Tako isto treba da kraljevine Hrvatska Slavonija i Dalmacija neoskvrnjeno čuvaju svoje pravo na one preplodne svoje i bujno negda cvietavše krajeve, koji dan danas još stenju pod jarmom turskim, i koji, trista jurve godinah odciepljeni od tiela svoga, spadali su negda k Hrvatskoj tja do rieke Vrbasa, a k Dalmaciji tja do izvora rieke Neretve.

Da je kojom srećom onda, kad se je posliednji mir ugovarao i sklopio s Turci, uvažavalo se zakonito pravo ovih kraljevinah, mogli bi se bili neznatnim doista trudom dobiti natrag oni krajevi; nego trebalo bi i sada još, da cesarevini austrijanskoj pri nedvojbenom pravu, što ga glede njih imade, pripadu barem kao nieka naknada za nepravedno izgubljenu Lombardiju. Na to bi jamačno privolile svekolike vlasti europejske, a težko da bi se pravednomu tomu zahtievanju odviše opiralo i isto carstvo otmansko, budući poznato, da su upravo stanovnici onih hrvatskih i dalmatinskih, sada turskih krajevah, najžešći svagda i najtvrdokorniji protivnici carstva turskoga, i da poglavito oni potiču bune i nemire u Bosni; — a s druge opet strane poznato je i to: da će se granice cesarstva austrijanskoga, koje u ovih upravo stranah neimaju braništah od naravi, kao što treba učvrstiti moći, čim najprije u obziru geografičnom budu izjednačene, i da će tad biti osigurane i obezbiedjen-e proti Turkom i bez vojske krajišničke. A tim načinom koje će nastati blagotvorne posliedice! Neće više biti potriebno, stanovništvo od jednoga gotovo miliuna dušah u Krajini hrvatsko-slavonskoj sa znatnimi žrtvami blagajnice državne uzdržavati pod strogimi zakoni vojničkimi, i to lišeno svake slobode političke i posve razstavljeno od ostale braće, živuće u Provincijalu, raztrganu različitimi obtočinami vojničkimi. I ovako će znatna ova kolicina naroda hrvatsko-slavonskoga napokon primiti odavna jurve zasluženu nagradu viernosti svoje; dobit će i uživati sa ostalimi podložnici cesarevine austrijanske jednaku slobodu, osiguranu i ujamčenu premilostivom diplomom cesarskom od 20. listopada 1860. A da se živa ova želja, i u umnoženu državnom vieću od strane Hrvatske i Slavonije izražena bez ičijega prigovora, dakle sa privolom svih državnih viećnikah, izpuni čim sigurnije, kruto se nadaju Hrvati i Slavonci i u ovom obziru kriepkoj pomoći od ustavne svoje drugarice Ugarske; pamte bo dobro Hrvati i Slavonci, da su Magjari i na obćenitih saborih smatrali svagda Krajinu vojničku kao cielovit dio otačbine, podčinjen istim zakonom; da su muževno svagda podupirali pravedna zahtievanja, što su se izjavljivala od strane sdruženih kraljevinah, da bi im se opet povratile i utielovile Krajine, koje onomu, na što odredjene biahu, i onako neodgovaraju više, što se imenito reći može o gjeneralatu varaždinskom i kotaru žumberskom (Sichelburger-Compagnien), koji se nalaze usred Hrvatske provincijalne, udaljeni od granice turske. — Nego žalibože ostadoše želje jalove, zahtievanja bez uspieha pri svem tom, što su na svaki gotovo sabor dolazila u tom obziru previšnja obećavanja, i što se je usljed tih obećavanjah toliko putih satvaralo i članakah saborskih.

Ovo je dakle misao, koja nam je proiztekla iz čiste ljubavi prama narodu i domovini, i koju ovdje iskreno u kratko razložismo, — misao o načinu, kako bi se moglo riešiti pitanje velevažno i mučno, t. j. kako da se opet povrati i ustanovi žudjeni savez medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom. Dade li Bog, da misao ova zadovolji onomu, što žele i što očekivaju razboritije i umierenije glave kraljevine jedne i druge, čvrsto se tad nadati možemo, da će ovim putem pravednosti i čovječnosti, putem dakle prave i zamienite slobode, povratiti se opet izmedj vitežkih ovih narodah na obću korist stara sloga; a blagoslivljat će i najkašnje potomstvo vrle one muževe, koji su radili i nastojali, da se je povratila. A i ostale pokrajine cesarevine austrijanske, koje iz obzira bud' historičkoga, bud' narodnoga, bud' napokon materialnoga teže za posebnimi svojimi svrhami, koje su njim samim zajedničke, n. pr. Erdeljska sa Ugarskom, Galicija s Bukovinom, a na koliko od starine spada na pravo svete krune ugarske, takodjer s Ugarskom, Česka s Moravskom i Šlezkom, gornja i dolnja Austrija sa Salcburžkom i Tirolskom, Kranjska stranom sa Istrom i Goričkom, stranom pako sa Štajerskom i Koruškom, — mogle bi po primieru goripomenutom takodjer prigrliti ovo najshodnije i najuspiešnije sredstvo, što im ga sama narav pokazuje, kako t. j. da složnimi silami i zamienitom pomoćju, a da neštetuje ni jedinstvo cesarevine ni samo-uprava njihova pokrajinska, promiču zajedničko svoje blagostanje narodno i materialno, i tim mogle bi složno raditi i nastojati, da se postigne namieravana svrha napredka obćenite sreće.

Karlo Svoboda.

Dodatak i razjasnjenje.

Zajedničko sudielovanje zakonotvorstva u obćenitih predmetih s Ugarskom treba da se steže samo na tako zvane ustavne zakone, tičuće se pravah temeljnih, kamo spadaju n. pr. i zakon o tisku (štampi), zakon o druženju, i o načelih političke uprave. Ostali predmeti morali bi se pridržati izključivo saboru hrvatsko-slavonskomu, kao i sve što se tiče narodnosti, dakle i čitavi predmet nastave, t. j. odgojivanja mladeži i sisteme naukah, u kojem obziru, kao što i u zakonotvorstvu glede administracije političke i pravosudne mora se pridržati u zajednici s Dalmacijom naša podpuna autonomia, kojoj će naša posebna dvorska vrhovna politička i pravosudna oblast najbolje odgovarati.

Ako bi pako Ugarska imala svoje posebno ministarstvo svomu saboru odgovorno, onda je posve naravno, da naš ministar, koi bi imao stajati na čelu naše zemaljske vlade, nemože biti ugarskomu, nego našemu saboru odgovoran. Na ovo bi trebalo obzir uzeti, kad se bude imala formulirati osnova o našem budućem sjedinjenju.

Osim gori naznačenih predmetah neće niti ostale krunovine, koje budu imale u posebnom oddielu državnoga vieća svoje zakonotvorstvo za one predmete, koji su njim bez ugarskih krunovinah obćeniti, nikakvih drugih pitanjah ustupiti istomu oddielu državnoga vieća; odkud sliedi, da niti mi naše autonomije nesmiemo dati više

stegnuti, nego to učine ostale pokrajine. Što se tiče poreza, nakoliko se imade porez za potrebe čitave države opredieliti, to nemože biti o tom drugdie govora, nego na obćenitom zastupstvu čitave države, t. j. u sveobćem državnom vieću, gdje će biti sve krunovine carstva zastupane; dočim se usuprot moraju iz dosadanjega poreza našega odbiti sve svote, koje su se iz poreza državnoga za unutarnju upravu zemaljsku u svih strukah administrativnih upotrebljavale, pak se ova strana dosadanjega poreza imade smatrati ne kao državni, nego kao zemaljski porez, koi bude sačinjavao predmet našeg domaćeg saborskog dielokruga; naravnim načinom imade se za toliko umaliti državni porez t. j. oni, koi bi bio opredieljen za potrebe čitave države; i budući da se polag nove sisteme ustavne možemo nadati jeftinijoj zemaljskoj administraciji, nego je bila dosadanja, to iz toga sliedi, da će se porez dosada na zemaljsku upravu trošeni svakako umaliti, nipošto pako nećemo, kako neki ljudi misle, osim onoga, što smo dosada kao državni porez (landesfürstliche Steuer) plaćali, još napose morat podnašati zemaljske upravne troškove, jer bi po tom upravo u mjesto olakšice novo obterećivanje našega i dosada već odviše obterećena naroda sliedilo, što se nedade spojiti niti s pravdom niti s ustavnošću.

Nam je treba neizmierne opreznosti u svakom obziru, naročito u našem odnošaju prama Ugarskoj, koi može biti za nas u svakom pogledu ubitačan, ako se podpunoma neosiguramo. Mi kao Slavjani nemožemo i nesmijemo podnipošto poći pravcem, koi bi nas odciepio od ostale braće slavjanske u Austriji, i upropastio našu budućnost, već se imamo i moramo strogo držati cesarske diplome od 20. listopada god. 1860., jer bez iste neimade čitavi sadanji ustavni razvitak nikakva sigurna temelja, na kojem bi s uspiehom raditi mogli. Ako dakle Magjari nepriznadu valjanosti te diplome, i ako uztraže drugi temelj svojim zahtjevom, to se mi š njimi podnipošto družiti nemožemo, ako nećemo, da nam cielo naše sadašnje ustavno gibanje ostane bezuspiešno, što nijedan prijatelj zakonite slobode željeti nesmie.

Prva dakle točka i prvi uvieti druženja našega moraju biti temelji u rečenoj diplomi izraženi; ako na to Magjari nepristanu, onda nećemo mi biti krivi, nego oni, što želja za savezom medjusobnim neće moć nadvladati zapriekah iz ovakova postupka neobhodno proiztičućih.

Karlo Svoboda.

(Sa slikom.)

Tužne sgode u povjesti slavenskoj, viečna nesreća i nesloga nisu dale, da se je umjetnost slavenska uzpela do onoga stepena, do kojeg se je po naravskih sposobnostih Slavenah, po bujnoj mašti njihovoj uzpeti mogla. Niklo je doduše već u raznih slavenskih narodih vieštakah slavnih, glasovitih slikarah kao n. pr. u nas Hrvatah Julijo Klovio, Andrija Medunić, al ti ljudi, premda netajeć svoga porekla, prigrliše ipak većinom tudj smier umjetnosti tako, da o posebnoj slikarskoj školi slavenskoj malo gdje spomena biti može.

O Česih se jedino može reći, da su njihovi slikari vazda težili za nekim samostalnim smierom, što im je osobito u prijašnja vremena, kad su samostalnu kraljevinu sa Pragom, toli sjajnom stolicom imali, lakše bilo.

Tà već za Karla IV. razvila se u Českoj osobita slikarska škola, kojoj su glavniji zastupnici Teodorik Mutina i Božetěch, da nespomenem prekrasne slikarije drobne, kojih sila božja u Českoj imade.

Već ova škola odlikovala se živahnošću i bujnošću mastih, te je nadaleko nadkrililа onodobne sevrkle, lipove i bliede proizvode njemačkog kista.

I za rudolfinske dobe cvala je česka slikarija, a i Brandl i Skreta proslaviše se veoma. Nu najnovije doba, doba narodnoga preporoda u Českoj, djelovalo je svojim uzhitom i živahnošću na vrstne glave jošt silnije, te proizvelo i proizvadja liep broj baš slavenskih umjetnikah.

Ponajotmeniji od novih českih slikarah jest Karlo Svoboda, proslavljen rad krasnih dielah svojih ne samo po slavenskom već i po tudjem svietu.

Svoboda se narodi dne 14. lipnja g. 1824 u Planici u Českoj. Za mladosti njegove umrieše mu roditelji, a stric mu Václav Svoboda Novarovský, književnik česki, odgojivao je mladoga Karla sasvim u duhu narodnom. Svoboda svrši u zlatnom Pragu gimnaziju, fiziku i logiku. Nu već za mlada se vidjelo, koliko da je dara u Svobode za slikariju. Grof Franjo Thun, videći risariju „Bitku kod Krespy-a“ začudi se darovitosti Svobodinoj, te mu priskrbì mjesto učeničko u slikarskoj akademiji pražkoj. Na skoro izadje prva slika njegova „Smrt kralja Václava IV. na Kundraticah“, te bude pohvalno primljena.

Duša mladoga umjetnika, opojena čistim rodoljubjem, proizvadjala je većinom prizore iz domaće povjesti česke. Tako je slikô „Strmoglavljenje carskih viećnikah s pražkog grada“, „Andriju Šlika na stratištu“, „Bojište na Bieloj gori“, a izim toga „Cellini-a“ i „Palestrinu“.

Nu nam Hrvatom mora da je Svoboda tim miliji, jer je slikao i prizore iz našeg narodnog života. God. 1846 pozvà ga dr. Ljudevit Gaj u Zagreb, da sastavi slike za „ilirsku dogodovštinu“. Svoboda je u istinu sastavio nekoliko krasnih slikah, od kojih ovdje „Čeha Leha i Meha pod krapinskom lipom“ i „Miloša Obilića u šatoru Muratovu“ spominjemo. Tom prilikom putovao je Svoboda po Hrvatskoj, Slavoniji, a osobito po krajiških predielih.

Vrativ se u Prag naslikà cieli red prizorah iz hrvatskog krajiškog života, kojimi si je u obćinstva veliku slavu stekô. Tu se upoznà sa osobitom ljepoticom, kćerju glasovitog českog glasbenika Jelena, te se brzo i oženi. A žena njegova vrla domorodkinja podbadala ga je sve više domorodnoj umjetnosti. Godine 1851 preseli se Svoboda u Beč.

U Beču sastavi osnove za velike slike „al fresco“ za pražku belvedersku dvoranu. Slike te kašnje zbilja Svobodinim kistom prekrasno izvedene jesu: „Krunisanje Vratislava prvoga kralja českoga“, „Václav II.“ „Krunisanje kralja Albrechta“, „Car Josip II. u zlatnom Pragu“, i „Smrt Václava svetoga“.

U više izložbah stekoše njegove slike prvu nagradu, i neke bile su uvrštene u carsku kiparnu u bečkom Belvederu. Medj ove izvrstne slike spadaju. „Ivan Friderik saski u tamnici“, „Bieg Karla V. pred Moricom saskim,“ i „Ivana kastiljska“.

God. 1860 svrši Svoboda veličanstvenu sliku „Barbarossa pred Milanom“, koja se živahnošću, veličjem, i dubokim karakterisanjem odlikuje.

Konačno moramo spomenuti da je Svoboda izim više drugih illustracijah i prekrasne slike za kraljodvorski rukopis sastavio.

To je u kratko životopis slavnoga slikara slavenskoga, koj je nuz svu slavu i po tudjem svietu ostao živim, iskrenim rodoljubom slavenskim.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Uredne bečke novine od 29. srpnja donose cieli red najviših u Laxenburgu 27. srpnja podpisanih pisamah, kojimi se je promjena ministarska istinom stvorila. Ovimi se pismi riešavaju ministarstva policije bar. Mecsóry uz daljnje službovanje; ministarstva državnoga vitez Schmerling uz naimenovanje za predsjednika vrhovnoga sudišta; ministarstva financijah pl. Plener uz privremenu mirovinu i dalnje službovanje; upravnog ravnanja u državnom ministarstvu vitez Lasser uz stalnu mirovinu; ministarstva pravosudja vitez Hein uz daljnje službovanje, ministarstva trgovine bar. Kalchberg uz mirovinu i podielenje velekrsta reda Franje Josipa; podkancelarstva erdeljskoga bar. Reichenstein uz stalnu mirovinu; ministarstva pomorskog bar. Burger uz daljnje službovanje; te se tim i ministarstvo pomorsko razpušta.

Za državnog ministra i političkog ravnatelja svih neugarskih kraljevinah i zemaljah naimenovan je grof Belcredi. Ujedno se povjeruje grofu Belcredi-u ravnanje ministarstva policije, te i predsjedničtvo ministarskog vieća, budući da se je grof Mensdorf-Pouilly na njem zahvalio bio, nu tako, da grofu Mensdorfu prvenstvo u ministarstvu sačuvano bude.

Nadalje se naimenovaše: grof Larisch ministrom financijah, vitez Komers ministrom pravosudja svih neugarskih zemaljah, a grof Haller (negdašnji ban hrvatski) privremenim ravnateljem erdeljske dvorske kancelarije.

Poslovi vojnički bivšeg ministarstva pomorskog spadaju od sada pod ministarstvo rata, a trgovački pod ministarstvo trgovine.

* Dne 27. zaključi se svečano zasiedanje carevinskoga vieća. Nj. car. visost, gospodin nadvojvoda Ludvik Viktor pročità u velikoj dvorani carske palače u prisustvu zastupnikah prestolni govor, što mu ga presv. gospodin grof i komornik P. Pejačević predà. Zahvaliv se zastupnikom na revnomu njihovu poslovanju, osobito u stvarih tičućih se obrta, prometa i željeznice, kao i na štedljivosti, obećaje da će Nj. vel. zajedno sa pruskim kraljem pitanje polabskih vojvodinah uspiešno riešiti. Konačno se s daleka spominju i nutarnje promjene sliedećimi riečmi:

„Važni, sveobćeg probitka države tičući se i od obiuh kućah domorodnim uzhitom prihvaćeni razlozi nukaju vladu, da čim brže zakonite zastupnike narodah iztočnih stranah države sazove, te ju sklonuše, da viećanje financialnog zakona za godinu 1866 propusti."

„Velemožna, prečastna, presvietla, veleštovana gospodo! Zadovoljstvo, što ga uspjeh obzirnog i domorodnog vašeg dielovanja probudjuje nemože ipak stegnuti živu i iskrenu želju, da najme zajedničko razpravljanje svim kraljevinam i zemljam zajedničkih pravah, dužnostih i interessah za kratko vrieme sve narode države tvrdim vezom u slogu sveže. Želja ova zasadjena je u poznanju uvietah, pod kojimi država jedino potrajati može, zasadjena u plemenitom čuvstvu ljubavi i viernosti prema prestolu i obćoj domovini."

„A gdje je nada tako tvrdo osnovana, tamo će se ono, što se sad najvrućijom željom javlja, pomoćju božjom za kratko tvrdom istinom stvoriti.

* Kako doznajemo, bio je naš zemljak poručnik Pekeč sa svojimi drugovi od Juarezovacah uz zamjenu nekoliko protivničkih uhvaćenikah na slobodu pušten, te se nalazi sad opet u Mehiki. Samo nekoliko ranjenikah zaostà jošte u neprijateljskoj bolnici, nu tamo ih liepo čuvaju. Pekeč i njegovi drugovi bijahu, kako sami vele, od neprijateljah liepo gledani i čašćeni, a P. je za sve vrieme sužanjstva svoju sablju nositi smio.

* Nj. c. kr. apošt. vel. izvoljelo je Nj. car. visost gosp. nadvojvodu Rainera na njegovu molbu riešiti predsjedničtva ministarstva. Isto tako su riešeni časti svoje barun Lichtenfels predsjednik državnog vieća uz podielenje reda sv. Stjepana, i gosp. bar. Krausz, predsjednik vrhovnog sudišta.

* Dne 24. srpnja bilo je zasiedanje poslaničke a 26. srpnja gospodske kuće carevinskog vieća zaključeno.

* Nj. vel. kralj sastati će se sa kraljem pruskim u kupelji Gasteinu.

* Od više vremena desi se u Beču Nj. svietlost, Julija Obrenovićeva, knjeginja srbska, te će, kako čujemo, jošte mjesec danah u Beču boraviti.

* Presvietli gosp. namjestnik banov Ivan Kukuljević Sakcinski, položiv prisegu viernosti Nj. vel. kralju povratì se u Zagreb.

* U Beč stigoše presv. gosp. grof Pejačević, bivši vel. župan sriemski i velem. gosp. barun Ladislav Hellenbach.

* Iz privatnog dopisa vriednog rodoljuba, gosp. Franje Jordana (Senjanina), našeg višegodišnjeg predplatnika, iz Kaira u Egiptu doznajemo kraj inih vjestih o biesnoj koleri, da je od svih tamošnjih Hrvatah s te bolesti poginuo jedino remenarski majstor Josip Kaurić (Zagrebčanin); bio je čestit Hrvat, koga su svi tamošnji zemljaci osobito štovali.

Trojedna kraljevina.

* Neke bečke novine pričaju, da će se na 28. kolovoza odgodjeni sastanak hrvatskoga sabora još dalje odgoditi. Stalna se o tom ništa neznade.

* Kraljevski predlozi za hrvatski sabor biti će tako udešeni, da će se razpravi o državnopravnih pitanjih podpuna sloboda ostaviti.

* Vele, da će se i dalmatinski sabor do skora sastati.

* U Zagrebu će se početkom buduće školske godine otvoriti viša djevojačka učiona.

* Preuzv. gospod. biskup Štrossmayer odputovà u jamničku kiselicu preko Zagreba, te bje tom prilikom od zagrebačke omladine liepom pjevankom počašćen.

* Gospodin prof. J. Kostić bje naimenovan ravnateljem karlovačke gimnazije.

* Hrvatsko pjevačko družtvo „Kolo" dalo je 29. srpnja velezanimiv koncert u prostorijah strieljačkih.

* Sinoda pravoslavnih vladikah dozvoljena je, te će se 15. kolovoza sastati. Carski povjerenik će joj biti gosp. gen. barun Ivan Filipović.

* Novoj pravoslavnoj crkvi u Zagrebu svečano bje ovih danah temelj položen.

* U Stonju blizu Dubrovnika porodi se prilikom obćinskih izborah krvavo kreševo, da je vojska posriedovati morala. Jedan čovjek ostà mrtav a više je ranjenih.

* Ovog mjeseca predloži u maloj skupštini varaždinske županije gosp. Petar Horvat, da se drže opet redovito velike skupštine. Ovaj bì predlog prihvaćen jednoglasno.

Ugarska.

Iz Baranje, dopis od 22. Srpnja.

* Slučajno dobijem onomadne „zagrebačke narodne nov." od 4. srpnja t. g. i naidjem na stupac književnosti, gdje pozivate rodoljubne duše, da podupru predplatom hrvatskoga „Glasonošu." Tim pozivom pobudiste i mene na javnost i petoricu prijateljah mojih, koji se na Vaš cienjeni list pod otim uvjetom predbrajamo, ako nam dopustite kadšto mjestanca, da u njem izrazimo želje i misli prostačke naše i našega roda u Baranji živućega. U oči hrvatskoga sabora, koj će imat i o nas povesti rieč, i zauzet se čvrsto u Pešti za našu narodnu budućnost govorit ću iz izkustva, kako me naučilo šestnaestoljetno životarenje.

Ako jo itko okle dužan se pojaviti na osviet preporoda narodnoga, dužni se scienimo i pisati i govoriti i djelovati za se, mi baranjski Slovjeni s inom braćom krvi naše u Ugarskoj živućom; jer svatko brani sebe i svoje; jer svatko traži i dobit će svoje, — samo mi, bez zamjene i obrambe zagrebačkoga sabora, ostat ćemo glas vapijućeg u pustinji. U nas je u svoj državi možbit austrijskoj na najkukavnijem stepenu i glede narodnosti i glede znanja našega jezika i župstvo i školstvo i sudstvo. Bar dosadanji provizorij dokazao je to jasno. Uzmete li svećenstvo — čast mu i poštenje! — Nu nemala dika s neznalosti našega jezika. Ono će ti u slovjenskoj našoj sriedini sve prije naučiti, sve radje činiti, nego nam zamiešenu kvasom milozvučnog našega jezika naviešćati rieč Božju. Dà, jedna rieč naška proizvadja silan zulum i strah. Obučeš li plavobojno slavonsko ruho na slovjensko svoje tielo, trkaju se magjarski laktovi, gledju te prezirne oči, izpuštaju se kroz stisnute zube rieči: „Vražji panslav!" — Školstvo? — mislite da je naprednije? — ni drama! — Šokački učitelj, rodjen, odhranjen u pravom slovjenskom mjestu, pretrkavši pisarsku visoku čast, te dobavivši se liepa krušca, nezna ti hrvatske knjige ni pet riečih bez pogreške pročitati. A napisati? a sastaviti šta pravilna? — ubij ga, nije u stanju! Slovnice jugoslovjenske, poviesti, novinah il ma kake poučne hrvatske knjige — jošt manje knjižnice — Diogenovom svietiljkom ako najdeš, evo me! Mladji naraštaj učiteljski u našoj Baranji, misliš da je bolji? Pa ćeš reći: „E! tim starcem bilo prošteno, — al mladji su vješti našemu jeziku, našoj stvari!" — Jest u Hrvatskoj! jest u Slavoniji, — izim Valpovštine — al bogme kod nas baš zagrdì!

Uzrok je tomu taj, što se na pečuvskoj preparandiji nikada do ove godine nije predavao naš jezik, a i sad se pripravnikom razlaže tako, da ni svom mukom nemogu dočuti kako? i po kom? Hoće li čovjek, da razpiše natječaj, nebi li se za našu mladež od zagrebačke ili djakovačke preparandije odlučio amo koj Hrvat il Slavonac, — tu mu se od strane i crkvene i svjetovne nametnu hiljade preponah. Pa s toga hoće neće, moraju nam na očigled propasti naše škole. — Što rade sudci kotarski u tom obziru? Malo pa ništa! Nje je briga kô i odvjtničtvo, da se, sudeć poprieko, muzuć sirotu prostotu za ovoga kratkoga provizorija neznajuć, hoće li ostati nastalim saborom u službi ili ne, zadobave novca; da si pokupuju zemlje, livade i vinograde, pa se poslje smiju nad uginulom rajom. Ele hvala Bogu

— nisu nam još zasjekli vrata, — nisu pogibeljni; jer toliko imamo svicsti kraj sve tlake, da uz postojan rád ostat ćemo živi. — U ovaj razdjel spadaju i obćinski biljcžnici, — koji svojim zanatom do zla boga izkvariše nam puk. Tu su ti odvjetnici, zemljomierci — i svatko — koj se dovuca od nemila i nedraga.

O tom svem govorit ću Vam do skora više, nek i Beč i Pešta i Zagreb od naših baranjskih Slovjenah čuje, kako se stvari imadu. — U brzu ruku, priobćujem Vam još i to da su naši seljaci naumili listom držati različite novine poput braće naše u Českoj. Dao Bog uspieli, — a Vaš nas list uzeo takodjer u obranu, i neprestao dotle, dok si bratski svi Slovjeni na jugu nepopružimo ruke i prijateljski neizcjelujemo lica, — kako se rukuju i cjeluju šestorica Vaših predbrojnikah Marko Sedlar, Mato Radičić, Vinko Vlašić, Stipan Petrović, Stipan Ivičin, Gjuro Rukhuber. *Jerko Istinović.*

* Dosadanji namjestnik ugarski, podmarš. grof Pavao Palfy riešen je svoje časti, te mu je podieljen velekrst reda Leopoldova. Tavernikom ugarskim naimenovan je bar. Sennyey.

Njemačka.

* Pruska sve življe radi za aneksiju polabskih vojvodinah, nu austrijski kabinet prieči joj u tom veoma. Vojvoda augustenburžki odrekô se časti pruskoga majora.

* Veliko je nezadovoljstvo probudio silovit čin arcinatražnjaka ministra Bismarka. Slobodoumni zastupnici pruskog parlamenta htjeli su dati u Kolonju na Rajni veliku čast, nu vlada ih je dala vojskom raztjerat, a kad su pošli na nassovsko zemljište, dodje vojska ove natražnjačke državice, pa je soldateska tom prilikom i više ljudih ranila.

Francuzka.

* Štatut alžirski bje Moniteurom proglašen. Car je pošô u kupelj. Vele da će se sastati sa kraljicom španjolskom. Za kratko će se obavljati municipalni izbori po svoj carevini. Misle, da će većinom opozicija nadvladati.

Englezka.

* Izbori za parlament englezki svršeni su. Slobodoumna strana je sjajno nadvladala.

Amerika.

* Petorica krivacah smrti Lincolnovoj, 4 mužkarca i jedna žena biše sudom vojničkim odsudjena na smrt i u Washingtonu obješena.

* Sa Brazilijom i generalom Floresom složiše se i Argentinske države proti Paraguayu. Bilo doduše već ljuta kreševa, nu saveznici nemogu se jošte kakovom pobjedom pohvaliti.

Književnost, umjetnost i novinarstvo.

Kritike.

Arkiv za povjestnicu jugoslavensku. Knjiga VIII. Uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. U Zagrebu i u Mletcih. 1865.

Arkiv zauzimlje u našoj knjigi velevažno mjesto. Pomoliv se za onog nesretnog doba, kad je sav drugi književni rád reć bi driemao, izneo je pred narod obilno gradivo našoj povjesti, knjizi i jeziku. Nastaše, bar po knjigu hrvatsku, življa i bolja vremena, radi se, piše se toga više, neg se prije pisalo i radilo, a „Arkiv“, preživiv žalostno doba narodnog mrtvila, svejednako Jugoslavenstvu odkriva nova vriela zapuštenoj i zaboravljenoj prošlosti, te se može svojom vrlinom i zanimivošću sa svakim sličnim spisom drugieh narodah takmiti. Evo nam sada osme njegove knjige, a u njoj puno liepa blaga.

Na prvom mjestu stoji produženje Sanudova dnevnika o „odnošajih skupnovlade mletačke prama južnim Slavenom.“ U ovoj knjizi nalaze se biljcžke od god. 1501—1517. Tko znade kakvo da je mjesto obnašô Marino Sanudo, da je dalmatinske okolnosti dobro poznavô, u Zagrebu dugo se desio, taj će lahko ponjati, koliko da su važne ove potanke bilježke za povjest hrvatsku.

I listine, što ih je presvietli i velezaslužni za povjest našu urednik „Arkiva“ iz svoje bogate sbirke u ovaj svezak namjestio u svakom su obziru zanimive. Vidimo tu iz poslanice Bajazidove od god. 1492, da su se i turski carevi našim jezikom služili. Listine Stjepana Tomaša kralja bosanskoga, dubrovačke vlastele, Vladka hercega svetoga Save, kneza Kuzme Danilovića, i u jezikoslovnom obziru važne, pokazuju nam, kako su se jugoslavenske države medj sobom sticale. Ima i u 8 knjizi 19. dosada — izim jedne — neštampanih hrvatskih listinah i pisamah, tičućih se sve slavne porodice Zrinovićah, i to ponajviše kneza Petra i Nikole mladjega. Ovi će izvori ne samo našim povjestničarom no i beletristom zanimive biti, jer se po njih socialni odnošaji onog doba razabrati mogu. Kako je n. pr. krasno, upravo hrvatskim srcem pisano pismo Kate Zrinjske rodjene Frankopanke njezinoj kćeri Juditi, redovnici sv. Klare; kako je odvažno pismo, kojim se Petar Zrinjski prije smrti svoje od žene si Kate oprašta. Mi preporučamo i našim pravnikom i našim novelistom, da takove listine pomno uče; prvi da izglade svoj slog, drugi da pišu ponešto viernije historičke novele.

U drugom dielu nalazimo opis „bugarskih narodnih običajah“, preveden po izvorniku vrloga književnika bugarskoga Rakovskoga. Taj opis nam je tim miliji, jer se u nas Hrvatah do sada o bugarskoj knjizi il žurnalistiki malo šta znade, te želimo, da se svakako življe duševno obćenje sa Bugari zametne.

Na koncu sliedi popis svih novijih po jugoslavensku poviest važnijih knjigah.

Smrtno zvono.

† Gosp. pl. Janko Gvozdanović, odvietnik i notar karlovački preminù nakon duže bolesti u Karlovih varih u Českoj. Pokojnik, bio je kraj svojih osobitih političkih načelah iskren, i po svoj zemlji poznat rodoljub.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10,** drugi put **8,** a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirana pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu" plaća se za svaki redak 20 novč.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 15. **U Beču, dne 22. kolovoza 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

LASTA I JAGLAC. *)

(Narodna priča. Pjevao **Franjo Marković.**)

Dieva iz dvora jeca i kleca,
Tko li ju tješi, tko li ju prati?
Vjetra jesenskog huk ju obtieca,
Grozna s njim dragog kletva na vrati'.

Mrazna joj pratnja vijora huka,
Mraznija dragog kritična kletva:
„Nevjero! svuda stigla te bruka,
Svud jad ti sjetva, sto jadah žetva!“

Dieva kô mrtva bludi, vrluda,
Niti što ćuti, čuje il vidi;
Svjetina bježi: „Luda, gle luda!“
Blieda o zimnoj svinù se hridi.

Nad njom tu vijor vijori, huji,
Inje se kosom, čelom joj redi,
Tuga joj srcem buji te buji,
Suza na oku ledom se ledi.

Molitve zraka u grud joj mune,
Srce oživi, kuca i vrije;
Bistre iz oka suzice trune,
Nebu visokom duša se vije.

„Bože o podaj, podaj mi krila!
Bijela svieta širom da lićem,
Sve što je krasna, sladka i mila,
Žarku u pjesmu ljubavi splićem.“

Lastom se stvorì. U sviet daleki
Gorami, morem, svjetlom i mrakom,
Stravnimi jazi, i jadî priekî,
Svodom nebeskim, tanahnim zrakom;

Gorami, morem lasta se vrati,
Divnu i bajnu pjesmicu savì,
Iz nje se sunce topli trak zlati,
Iz nje se nebo milotno plávi;

Zviezdica iz nje milena sija,
Rosice blage biserje blišti,
Tihani lahor s nje se lelija,
Ljubavi žića tok mi s nje prišti.

Ljubavi nosi lasta dar sveti,
Pjesmicu živu, pjesmicu žarku;
S njom da se dragom na grudi sleti,
Njome da satre klevetnu varku.

Lasta doleti. Dragoga dvorî
Pustimi lasta liće, poliće;
Bol ga za dievom čistom umorì,
Nad njim jur drač i trn se proplíće.

Pjesmicom lasta grob mu ovija,
Budi ga, budi, žićem opaja;
Jaglac iz groba zlatan proklija,
Lasta si dragog oživi, obaja.

---

*) Jaglac cviet = *primula veris.*

Prima donna.

(Pripoviedka iz taljanskog života.)

I.

Glasbena zabava.

Mila bijaše noć.

Sjajna se mjesečina vijala o čarobne kube i kule mletačke; bliedo joj svietlilo posizalo u tmušaste uzke uličice i pod starinske svodove, titralo o krnjastom balkonu i porušenih stubah.

Na Markovu trgu vrvila sila svieta. Pod stupovljem orijaških Prokuracijah sjahu se bogati dućani o plinu put biela dana.

Duž kavanah vijahu se hrpe plandujućih bezposlicah, zibahu se na laganih stolicah mlada gospoda mletačka šibajuć očima na prolazeći ženski sviet, srčuć sladoled il razdimujuć fine cigare. Šali, govorkanju, smiehu, bockanju nebijaše ni kraja ni konca.

Tu ti se dan i noć kovalo i snovalo, plelo i melo o ljubavi i neljubavi, tu bi često planulo iz potaje žarko oko djevojačko, često bi šapnula ustna vojnu svomu sladke rieči; sad se je ljubav zaklonila pod stupove duždine palače, sad opet na ladjici krilatici leti po sjajnoj gladčini. A ostali Mlieci? — Kamen oriaš, pust, bez srca, bez života, što ga je mjesečina u bliedo tužno ruho odienula.

Svi živi Mlietli kan da su se na Markovu trgu sjatili. Tà i sam taj gospodski Canal Grande skoro je pust, mučê se uzpinju silne palače iz mora, tamni su im prozori, tek iz jedne razlieva se silno svietlo.

Pod stubami mekanim sagom prostrti mi stajalo nekoliko gondolah grbom urešenih, pod vrati zievalo nekoliko slugah u šarenoj livreji, a od palače Foskarske i Rialta jurilo nekoliko plemićkih ladjicah prema razsvietljenoj palači. Neima sumnje, gospodski će se ljudi danas u ovoj palači zabavljati i veseliti.

Jedna od ovih gondolah bila se otisla prije malo časa od palače Grassi. Sad skoči iz ladjice debeljušast, fino odieven gospodin, te se žurno penjô uz mramorne stube.

U vratah velikog predsoblja pozdravi ga bogato odieveni vratar.

„Jel započela glasba?“ zapita gospodin jedva dišuć.

„Jest, Eccellenza!“ odvrati mu vratar kažuć prstom garderobu.

Tu skinu gospodin gornju haljinu, naravnà crnu vlasulju svoju pred ogromnim zrcalom, nakesi malo svoje oštro lice, te pojuri u daljne sobe. Prošav brzo kroz nekoliko sjajnih, starinski urešenih sobah dodje do koncertne dvorane.

Tu kan da mu je sunce pred očima puklo. Što i sto sviećah obasjalo je staromlietačku razkoš.

Divno je kolo danas skupila gospodarica — markeza Tiepolo a to bi se kolo skupilo svake nedelje jedanput, jer je markeza ljubila umjetnost. Otmeni plemićki umjetnici drage bi volje iznieli svoju vještinu u markezinih salonih pred sviet; svatko se je otimao, da dieli njeno družtvo.

A kako ne! — Ta sve što bijaše u Mlietcih krasna, umna, plemenita, bogata, sve se je jatilo oko markeze.

Salon njezin bijaše njetilom svega mletačkog plemstva, koje se je od nekog vremena sve više javnosti uzteziyalo, te se u novi politički red ni najmanje nepačalo.

Brzo projuri oko starca gospodina sve sjajno kolo, dok je na samoj gospodarici zapelo, gdje se od cigla alemkamenja sjajila. Gospoja vita, tanka stasa, fina aristokratična lica u tren smotri došljaka, te mu namignu, nek pristupi.

Gospodin podje k njoj. Tu nešta zapenta izpričavajuć se, da je malko zakasnio.

„Meni bi bilo ljutit se na vas, Carlatti“ odgovori markeza, „dva su se broja programa naše male akademije svršila, a vas nebijaše! Nežellim, da se dielite s Mlietci neuvjeriv se, da i u nas imade vrle glasbene žice.“ Nu jošt stigoste u dobar čas, jer će se dika mojega družtva tek sad pojaviti. Žao bi mi bilo, da je čuli niste, maestro, vi ponajveći vještak glasbi u Talijanah! Rada sam znati vaš sud o toj našoj divnoj pjevačici!“

Starac debeljak zahvali se markezi poklonom.

„Gospojo markezo!“ odvratì smiešeći se „čovjek ravnatelj glumištni, kako sam ja, lahko će pogriešiti sudeći vrlinu kakove pjevačice, ako njegovu podhvatu sasvim sgodna nije. Vjerujte mi — a to vam moram na svoju sramotu izpoviediti — u meni imade dva čovjeka — jedan pratičkan podhvatnik, a drugi zanešenjak za umietnošću. Ta dva se čovjeka u meni neprestance bore, pa je žaliboże praktična stranka ponajviše pretežnija!“

„O liepa grofica Julija neće u vašoj podhvatnoj duši takove borbe potaknuti“ progovori markeza kroz smieh „al ajdmo, da vas grofici predstavim!“

Govorkajuć ovako okrenula je bila markeza glasoviru, usried dvorane stojećemu, ledja, pa ni neopazì da je mlada gospoja do glasovira stala. Žamor se razleže dvoranom.

Markeza krenù glavom.

„Ah!“ će liepa gospodarica debeljaku „maestro vi ste na svem spor čovjek. Prekasno je. Eno nam dike do glasovira!“

„A to je grofica?“ prihvati Carlatti, izpod oka motreći divnu gospoju — „Hm, tu kan da je bog za glumište stvorio; plemenita, ponosita je, sve kako „Norma“ biti mora.“

„Vidim, vidim dragane moj!“ će na to podrugljivo markeza „da ste impresariom dušom i tielom, odkad Firencu ostaviste.“

„E šta ćemo gospojo markezo!“ legnù ramenima maestro „čovjek od zanata sve po zanatu sudi.“

Gospoja do glasovira bijaše ljepota žena. Vita, visoka struka, fina, plemenita lica, tamnih žarkih očiuh, svakim je migom, svakim trenom svoju divotu sve više razvijala.

Mlad ju gospodin odpratì glasoviru.

Grofica uhvatì list, gospodin sjedè za glosovir, sve ušutì.

Markeza sjednù na svoje mjesto pa namignù impresariju, nek nek se do nje namjesti.

Gospodin stade prebirati na glasoviru uvod ariji iz Rossinijeve „Semiramide.“

Julija stane pjevati. Kô srebrno zvonce zazvoni joj glas, kô skladne žice plivahu joj zvuci, kô živa bura tresla se pjesma.

Obajala, osvojila je pjesmom sav sviet, omamila svaku glavu, zanicla svaku dušu. Umiela je glas svoj vještački udesiti, da je čas planuo svom čarobnom silom, čas se razplinuo u bajno milje, nù čovjek bi bio rekô, tu nepjeva smrtna žena — tu žamori zlatna kreljut nebesnika.

Čim joj se pjesma više razvijala, čim joj se glas više uzpinjô, tim se više razigravao impresario. Svaka žilica mu zadrhtà, oči su mu se parile na zvonku ljepoticu, usne treptile, ruke trosle, disô je, disô i jedva se zraka dodisô. Sve se vrzô na stolici, sve se nemiran trzô.

Svrsì se pjesma. Gromoran pljesak zaorì dvoranom, kako ga samo u Italiji ima.

Milo se poklonì grofica.

„E! šta sudite Carlatti?“ okrenù se markeza debeljaku „ima l' u vašem glumištu takova pjevačica? Kako vam se ljubi grofica?“

„Milijun bi steći mogô, da mi je takova pjevačica“ zapentà impresario.

„Vi ste baš tvrd griešnik!“ prihvatì markeza. „Dok sav sviet

tone u razkoši sa milja grofičina grla, to vi računate, koliko bi se probitka od te zvonke glavnice steći moglo. Stidite se!“

„A zašto milostiva gospojo?“ će opet Carlatti hitro. „Ja sam u tome družtvu jedini čovjek od pjevačkog zanata, pa mi zato prosto budi, da vrlinu grofičinu po svojoj žici udesim.“

„Al vi ste i osobit vještak glasbi, pa ste, koliko ja znam, zanešen za umietnosti!“

„I Rossini, divni labud pezarski zanešen je za glasbom, al to njegovoj kesi ništa neškodi. No molim vas za jednu milost, markezo! Predstavite me grofici!“

„Ta valjda nećete liepe Julije za svoje glumište steći htjeti?“ pošali se markeza „Badava prijatelju! Julija imade već one miliune, zkojimi se vi polakomiste!“

„Vidim žalibože, da dragulji o njezinu vratu devetputah više vriede, neg bi joj ja za jednu godinu platiti mogô“ odvrati debeljak što smiešno, što tužno. „Dà žalibože! Al“ — nastavi hitro „sreća je lahkokrila bjegunica. Miliuni se danas brzo raztepu, vrline nikada. Znam ja više takovih otmenih gospojah, kojih je nužda ka glumišnoj umjetnosti nukala.“

„Varate se dragane moj!“ odvratì prezirno markeza „grofica Julija, ma kakva ju bieda snašla, nikada neće zaboravit koga je roda i koljena. Druge su se slabašne žene možebiti toliko ponizile, al Julija — a ja ju poznajem dobro — neponosi se ni bogastvom, ni tankim grlom, ni osobitom svojom ljepotom, već starodavim, svietlim, od pameti čistim imenom.“

To je markeza govorila starcu, sve više prema Juliji idué.

Carlatti neodgovori ni riečce, već mu je samo okô usanah titrô lahak, zloban smieh. Pomno je motrio groficu, okô koje poklonici i zanešenjaci sve vrvljahu, pa smotrì kraj ljepote pjevačice čovjeka, ružna starca, koji se vladao, kan da ponešto grofičine slave i njega ide.

„Tko je onaj čovjek?“ prišapnù Carlatti markezi, izpod oka motreći starca.

„To vam je muž naše divne Julije“, odvrati mu markeza.

„Po svoj prilici fina glava i umiljata duša, kad je starac, kakov jest, toliku ljepotu steći smio?“ zapità pomnjivo impresario.

„Varate se. U grofa Amalfija neima ni jednoga, ni drugoga. Nije grofica pošla za njega s ljubavi. Nam se čini, da je narav Juliji sve ljepote, sve vrline dala, a ljubiti da joj nedaje.“

„Mislite? Ja toga nemislim gospojo markezo. Tko tako živo pjevati umije, kao što grofica, taj će i ljubiti znati. — Hm! — a ima li djece?

„Neima! — Ona je“ —

Markeza nije svršiti mogla. Julija ju opazi, te pohiti k njoj.

Nije ona dala, da ju markeza hvali i slavi, već je brzo zametnula živ i zanimiv razgovor, pa se tako i otè dosadnomu družtvu.

Markeza predstavi Carlattija.

Julija se s njegova slavovanja umiljato nasmijà.

Pokazali su i drugi ljudi svoju vještinu, al poslje grofičina pjevanja slabo je tko mario za druge vještine.

Govorkalo se o pjevanju, o umjetnosti, ob ovom i onom živo.

Carlatti sve je samo Juliju gledao, sve se više njezinoj milini, njezinu oštru umu čudiò. Kan da joj u dušu poviriti i shvatit ju htio. Impresario bio je vikô finu družtvu, bio je čovjek fina, oštra oka, koji je lakomost svoju dobrodušnim licem i veselastim nemarom zaklanjati umio. Po njegovu vladanju činilo se čovjeku, da je ponešto vješt muziki i glumištu. Al u istinu je on dobro poznavô sviet i ljudsku ćud, bijaše u njega znanja svakojaka a hitrine premnogo. Spadao je u onaj red podmuklih sebičnjakah, koji će se na oko plitki, brzo svemu doviti, sve brzo shvatiti, a njima se nitko nedovije, njih nitko neshvati.

Brzo je lija razabrala, da je u Julije ćud, koja će se zanieti živo za čistom umietnosti, nu koja taj svoj plemeniti uzhit s pristojnosti i u sebi pritajivati umije, i svako nametničtvo kriepko i ponosito odbija.

Stoga se i činilo, da je Julija u družtvu hladna, sve što se je milo vladala; svatko se čudjaše njezinoj ljepoti, vrlini, al ne više nego kakovu umotvoru bez srca.

Grofica zapjevà jošt nekoliko pjesamah. Zabava se svrši. Sviet se razidje. Dok je šajka Carlattijeva plovila velikim Kanalom, nije on mario za šarenu vrvu bogatih gondolah, što se oko njega vijala, nit za mjesečinu, što je zlato svoje na Mletke sipala. Skutrio se, zamislio se, a duh mu bog zna za čim zanio.

„Miliun bi steći smio“ zamrmljà „to stoji! A zašto da nestečem? Grofica je hladna, ohola — pa da neima sredstva, što će ju svladati? — Mlada je, neima djece, neljubi muža. Nije ona, kakova se čini. Hm — vidit ćemo!“

(Dalje će sliediti.)

MALOJ MARICI

u oči prvog joj imendana.

Oj, Marice milolika,
Materina sladka brigo,
Mila ráno roditelju
Tebe sam se pjevat digo.

Medju cviećem oj cvietiću
Prolazili tvoji danci!
Vedar bio tvoj životak,
Zlatni bili tvoji sanci.

Kô igračke ručice ti
Viek se sreće dohvatale,
Samo blagi posmieh srele
Ljubice ti oči male.

Veselje ti tek srdašce
Viečnim miljem opajalo,
Da ti duša zla nekuša,
Da si zdravo čedo malo.

Snivajući nek prolazi
Mlad ti život kao svetak,
Dok se gondže razaviješ
U divotan ružin cvietak.

Dok dušice nam procvateš
Na hrvatsku liepu momu,
Radost otcu, radost majci,
Divna dika rodu svomu.

A medjuto na jastučku
Bez brige se proljulala,
Nožicami depajući,
Oj Marice dušo mala!

M.

U Beču, dne 14. kolovoza 1865.

Gradivo za hrvatsku poviest u Českoj.

Kako sam već u „Glasonoši“ bio spomenuo, nalazi se u Třebonju starohrvatska Aleksandreida prekrasnim jezikom pisana, koju pokloni naš junak Nikola Jurišić nekomu gospodinu iz slavne porodice Rožemberkah. Sada mogu javiti, da je g. prof. Tade Smičiklas to liepo hrvatsko blago prepisô, i da će po svoj prilici u Zagrebu izaći pred sviet. Svakako bi bilo želiti, da se Jurišićeva Aleksandreida sravnjiva sa onom, što ju u svojoj knjižnici gosp. dr. Ljudevit Gaj čuva.

Izim ovog važnog diela ušô je g. T. Smičiklas u trag mnogo važniju blagu, izvorom povjestničkim najme, što se tiču zavjere Petra Zrinjskoga i Frankapana.

Ovaj toli zanimivi, toli tragički dio naše povjesti dosada jošt nije razjašnjen, kako bi se htjelo. Spisi ciele parnice Šubićeve, čuvani u bečkom arkivu nisu dovoljni, da čovjek shvati bistro velevažnu ovu sgodu. Gospodin Smičiklas našô je u knjižnici knezovah Lobkovićah u Rudnici blizu Praga liepu sbirku izvornih dopisah polazećih od najglavnijih licah one dobe. Ima vlastoručnih pisamah od Petra i Nikole Šubića i Frankapana, od žene Frankapanove i Sofije Zrinjske, žene mladjeg Nikole Šubića rodjene Loeblove, i od više članovah otih obiteljih na latinskom, talijanskom i njemačkom jeziku. Nalaze se nadalje i izvorna izviešća knezovah Nikole ml. i Petra Šubića, gdje su oni sami opisali sve svoje bojeve. Prevažan spis za našu poviest je „Promemoria“ karlovačkoga generala grofa Herbersteina, koj je radio, da se Hrvatska od ugarske krune odciepi, i da bude, kako sam kaže, „Erblandom“. Opisan je tu cio njegov put po Hrvatskoj i političko mnienje svakoga grada i velikaša. O istoj povjestnoj sgodi se nalazi u rudničkoj knjižnici više njemačkih kronikah u rukopisu i francuzko znamenito dielo iz one dobe „Le trouble en Hongrie.“

I za kašnju dobu naše poviesti važan imade tamo rukopis. To je knjiga dva prsta debela in folio, gdje general knez Lichtenstein caru Josipu drugomu točno popisuje stanje Hrvatske i Bosne.

To sve je za cielo veliko blago za našu poviest, koje će dielovanja znamenitog i nesretnog Hrvata Petra Šubića razjasniti.

U Rudnici imade kraj knjižnice i znamenita kiparna. I u njoj se nalazi slikah za nas važnih. Imade tu slika Adama posliednjeg Zrinovića, koj je kao dragunski častnik u bitki kod Slankamena poginuo. Slika je 5 stopah visoka i prikazuje Adama kao mladića u hrvatskom odielu pod kalpakom.

Druga je slika Baltazara Zrinovića, sina Petrova, koj na Kufšteinu zatvoren poludi i poginu.

Treća slika prikazuje Julija Frankapana, a konačno ćemo jošte spomenuti slike Eve Zrinovićke rodjene Rožemberkove, žene sigetskog junaka, i Sofije Zrinovićke rodjene Loeblove, udove po Nikoli Zrinoviću mladjem.

Mi se tvrdo nadamo, da će naše historičko družtvo il akademija sve ove važne slike za naš muzej preslikati dati.

Progovoriv u kratko o historičkih hrvatskih spomenicih u Českoj moram i spomenut grob hrvatskog junaka, koj sam na zabitnu mjestancu u Pragu našô. U maltežkoj crkvi „Sancta Maria sub catena“ imade na desnoj strani ovelik grobni kamen iz dobe Ferdinanda III. Pod grbom, u kojem lipa stoji, veli latinski napis da tude počiva „dominus Joannes Hrasztovachky de Lipa, colonellus legionum croatarum, eximius heros croaticus.“ (gospodin Ivan Hrastovački od Lipe, vodja četah hrvatskih, i osobit junak hrvatski.) Ma i nebio taj kamen od historičke važnosti, nek se bar ime junaka Hrvata spominje. A. Š.

Starožitnosti slavonske.*)

Iz sbirke Luke Ilića Oriovčanina.

V. Bečic.

I. Nad selima Bečicom i Ciglenikom u oriovačkoj satniji gradiške pukovnije stajaše na briegu Radoš zvanom, tvrdja podosta jaka, te su joj se jošt g. 1700 razvaline vidile kako se iz listine u arkivu požežke županije nalazeće se, vidi. Ta listina veli, da je razvalina hajdukom zakloništem bila.

II. Ježovitski katolog zove tu tvrdju Ezek ili Serke, a Ortelio naprosto Ezek. A Otac Abram veli, da se Radoš zove. Po svoj prilici zvaše se tvrdja Radoš za vremena hrvatske samostalnosti, a tek kašnje za ugarskih kraljevah pokrstiše ju valjda imenom Serke ili Ezek. Narod znade samo za ime Radoš, pa i dan danas spomenuto brdo tiem imenom krsti.

III. U povjesti se o toj tvrdji samo znade, da su ju Turci odlazeć iz Slavonije popalili. Kamenje joj je bilo razmetano, i raznešeno za druge gradjevine, pa se sada samo ponešto tragovah staroga zdanja vidi.

IV. Nezna se stalno, koj da je rod toj tvrdji gospodarom bio. Samo g. 1485 spominje se kao gospodar neki „Tobias de Serek“,*) a njegovu potomstvu oteše ju valjda Turci.

V. I starinah se je tuj našlo i to, koliko znadem, mač, dva buzdohana i podosta turskih novacah. Dà, priča se, da je i zlatnih, novacah izkopano bilo, nu iz koje dobe neznam, niti mogu reć, kamo da su sve te starine dospiele.

VI. Nedaleko od Radoša stoji brdo, po imenu „svatovsko groblje“. O njem narod priča, da su se tuj sastali dvoji svatovi, i tako se ljuto pobrvali, da su i oba zaručnika i zaručnice poginuli. Nalazi se na ovom mjestu mnogo ljudskih i konjskih kostih valjada od kakove bitke, pa si narod po tom udesi priču.

VI. Drenovac.

I. Povrh sela Drenovća u spomenutoj krajini stoji stara crkva sv. Mitru posvećena. I tu bijaše nekoč tvrdja, od koje je samo bedem i sa riekom Orljavom spojeni vodovod ostao.

II. Ježovitski katalog zove tu tvrdju imenom Mitrovac. Tako se barem zvala prije Turakah. Kašnje je nastalo pod njom selo Mitrovac, što ga danaske Drenovcem zovu. Ovaj je Mitrovac različit od onoga, što je stajao kraj Save. Otac Abram piše, da imade dva Mitrovca, jedan kraj Orljave, drugi kraj Save, nu onaj kraj Orljave — o kojem mi govorimo, — da je glasovitiji, što i izkopani u njem a s dola navedeni spomenik pokazuje.

III. Iz poviesti se znade, da je tu tvrdju za kralja Vladislava II. i to g. 1494 Vuk Branković od Ujlakija oteo, pa da ju je kralj Ujlakiju povratio, čim se ovaj pokori. G. 1502 poharaše ju Turci, a kad ju kršćani iz nova podigoše, osvoje ju Turci sasvime. Franjo Ilić krećuć se god. 1596 s vojskom proti Požegi, znatno ju ošteti, a braća Lapsanovići popališe ju g. 1601 do temelja. Kašnje bude od Turakah na novo sazidana a od kršćanah dne 8. lipnja god. 1653 tako razorena, da joj se jedva i trag vidi.

IV. Prvi vlastnici Mitrovca bijahu božjaci (templarii). Pošto im je red ukinut bio, spado Mitrovac na porodicu Horvatah, a kad su i Horvati prognani bili, prodà ga kralj Sigismund „Gaši od Mitrovca“ a od ovog dodje u šake Ujlakiju, komu ga Turci oteše.

V. G. 1801 nadjoše grobni kamen, na kojem je ovo uklješano:

HOC TVMVLO CONDITVR
VLTIMVS SVRCVLVS, DEMETRIVS
FILIVS GASPARI DE MITROVAC
MORTVVS DIE VII. ID APRILIS.
ANNO MCCCLXXXXIX.

(Ovdje počiva posliednji potomak Mitar sin Gaše Mitrovca. Umre dne 7. Travnja godine 1399).

Izim toga izkopalo se mnogo oružja, nu je sve u Beč odpremljeno bilo, a i sada se nadju svak čas stari novci.

VI. Spomenut mi je ovdje priču, što ju narod o tom mjestu pripovieda. Veli se, da su tri kćeri bogata vlastelina od Turakah zarobljene bile. Robujući učiniše djevojke zaviet, da će svaka podići božju crkvu, ako ih bog turskoga robstva oprosti. I djevojke se u istinu oslobodiše i svršiše vierno zaviet svoj. Najstarija sagradi crkvu u Drenovcu sv. Mitru, sriednja kod Ratkovice sv. Mihalju, a najmladja u Lipovcu sv. Luki. Sve tri crkve jošt danas stoje.

*) Vidi 3 broj Glasonoše.

*) Vidi Milesio kod Fuchshofera. Tom. 2. p. 288.

Možebiti imade u narodnoj priči zrnce istine, a sve to se je 1502 godine sbiti moglo. Znade se, da su Turci spomenutu tvrdju porobili i do Vukovara doprli. U to poslà ban Ivan Korvin Pavla Brankovića u poćeru za Turci, a ovaj ih porazi kod Mitrovice, ote im plien i kršćansko roblje; tom prilike su se možebiti i one tri djevojke oslobodile.

Petstogodišnjica bečkog sveučilišta.

Nedavno minu petsto godinah, da visoka škola bečka stoji. Ta se je uspomena kojekako slavila, novine su koješta o toj slavi pričale. Mi kao Hrvati neimamo doduše neposredna razloga o tom šta govoriti, radovati se il neradovati, mi bi najradje pisali o našem sveučilištu u Zagrebu, koje će se — kako vele — osnovati. Nu nas nuka osobit razlog i prizor, koj se je prilikom ove svečanosti udesio, da koju reknemo.

Ima ljudih koji neprestance pričaju, da je Beč glava austrijske države, da se sve sile moralne i materijalne tude složiti moraju, a umujuć tako mora čovjek i do te misli doći, da bečko sveučilište medj drugimi austrijskimi prvenstvuje i reć bi znanstvenu silu austrijskih narodah reprezentuje.

Mi sa svoje strane držimo se pravila decentralizacije u svem i svačem. Kao što se Austrija trajno politički po francuzkoj prilici centralizirati nemože, isto tako se mora i materijalna i duševna sila po svoj državi tako razdieliti, da pojedine njezine zemlje i narodi živo uspievaju. Nu to svejednako stoji, da je bečko sveučilište najvrstnije u Austriji, dà jedno od najboljih u Evropi. S toga nije ni čudo, da mladež ne samo sa svih stranah države, već upravo svega svieta na bečku visoku školu grne. Ima tu Čehah, Slovakah, Hrvatah, Srbah, Slovenacah, Poljakah austrijskih i neaustrijskih, Rusah i Rusinah, Bugarah, Madjarah, Talijanah, Grkah, Rumunjah, dà i Amerikanacah, i Niemacah, koji su željni obrazovat se.

Da je bečko sveučilište stecište učeće se omladine svih narodah, tomu je izim vrline njegove razlog zemljopisni položaj Beča u sriedini istočne Evrope, tomu je razlog, jer je Austrija sastavljena iz tolikih različitih narodnostih, koje se sve obrazovati rade.

Značaj bečke visoke škole mora biti medjunarodan, a nesmije podnipošto udariti jednostranim germanskim smierom, jer ni većina omladine nije njemačka, a bome ni novci, što se za taj zavod troše, nisu sasvim njemački.

Ona gospoda, koja uvjek pripoviedaju, da je znanost uzvišena nad narodnosti, kad se god o osnovanju kakovog narodnog nenjemačkog učilišta radi, prilikom su ove svečanosti opet udarili u talambase vičući staru pjesmicu o njemačkoj znanosti, u njemačkom duhu, o njemačkoj omladini, o germanstvu bečkog universiteta, i pokojni neki državnik upleo je u zdravicu svoju frankfurtske ideale i „Deutsches Vaterland“. Već s toga, što je husarska banda na pitanje. „Wo ist des Deutschen Vaterland?“ sa Rakoczyem odgovorila, moralo se je ćuvstvovanje bivšeg ministra malko otriezniti a mi žalimo samo, da se izim madjarskog govora gosp. rektora Hyrtla nije pojavilo više drugih govornikah u drugih jezicih, jer bi onda visokoučeni gostovi uvidjeli bili, da bečko sveučilište sasvim germansko nije po svojoj mladeži, a da po svojih učiteljih nije, to su ta gospoda gostovi opaziti mogla, kad se je Hyrtl ponosio tim što je Madjar, mogla su to vidjeti i s toga, jer su u sboru Škoda, Rokitansky, Pita, Miklošić t. d. sve temenjaci znanosti a sve rodom Slaveni sedjeli. Mi s toga mislimo, da će medj bečkom omladinom veoma malena četica uz ideale frankfurtske viteza Schmerlinga prionuti, i čudimo se vele, kako je tu zdravicu izreći mogo uprav u onaj par, kad sva njegova državna teorija propade.

Ako je tko, to smo mi Slaveni zauzeti za obrazovanje, za kulturu, al neka se ona gospoda, koja se baš nametnički za našu civilizaciju brinu, nas kane. Uma ima po svem svietu, u svakoga naroda, bog tvoreći narode, nije nijednoga povlastio, da bude školnikom drugoga, a mi ćemo tražiti civilizaciju ne samo u Niemacah, već i u Talijanah, Francuzah, Englezah, a još manje želimo, da se naša omladina, trošeći svoje novce po tudjem svietu opaja duhom jednostranim, tudjim, koji se sa našom ćudi ni najmanje neslaže. Mi želimo da bečko sveučilište bude austrijansko, a ne germansko.

Naša sabornica.

Kad čovjek ide po Markovu trgu prema župnoj crkvi, viditi će na lievoj strani kuću, pred kojom momak od tako zvane „Strafhauswache“ nabitom puškom stoji; po samoj kući zvekeću lanci, po njoj se šeću i stanuju zločinci, to je tako zvana županijska kuća; u njoj stanuje županijski magistrat, u njoj su tamnice, u njoj se nalazi i naša buduća sabornica. To je svakako veoma čudna kombinacija. Hrvati su vazda strpljivi ljudi bili, al bome sad bi već vriedno bilo, osobito na primaku budućeg sabora, da se uznici uklone u drugo kakovo stanište, da najotmenije glave domovine neborave u isti mah pod istim krovom sa izmetom naše domovine. Već prilikom velikih skupštinah — dok ih je bilo — neugodno je skupštinare diralo ovo zvonko družtvo, a kako neće za vrieme sabora? Ako se uzme, da se po drugih pokrajinah austrijskih u svrhu kaznionice grade nove kuće, il se stare udešavaju, to bi se nešta slična moglo učiniti i u Hrvatskoj, osobito kad se znade, da je ta kuća županijska imovina. Nu pustimo medjutim te želje, koje se i onako prije il kašnje istinom stvoriti moraju, pa recimo koju o našoj sabornici.

Bivši je sabor saborovao u glumištnoj dvorani, a sad se je gledalo, da se nadje shodnije — dakako provizorno mjesto, jer se za naš sabor svakako samostalno dostojno saborište udesiti mora, kako ga skoro svaka pokrajina austrijanska izim Hrvatske imade, jer će naši zastupnici, kako se tvrdo nadamo, češće saboravati, nego do sada. Kraj toga čini nam se, da će opet velikih županijskih skupštinah biti, a u jednoj dvorani nemože sabor i skupština u jedan mah viećati.

Da je bilo po našoj želji to se je mogla odmah stalna, udobna sabornica u zemaljskoj kući n. pr. u računovodstvu, udesiti, a tako se je 30,000 fr. — toliko stoji privremena sabornica — za provizornu stvar potrošilo.

Nu bilo i to, samo neka se i u toj privremenoj sgradi brzo sabora dočekamo, da vidimo, kakova je ta sabornica. Prije svega moramo spomenuti, da ju je udesio gospodin Zettel iz Beča, koj je i „zemaljsku bolnicu“ kraj savske ceste tako sagradio, da se sada rabiti nemože. Hrvati su, kako je poznato, ljudi koji se slobodno kreću, ljudi živi, al ljubeći i udobnost.

Hoćel' se u privremenoj sabornici slobodno kretati moći? Nebi rekô. Klupe su već sprva nespretno udešene bile, a mjesta za pojedinca bijahu preuzka. Na jedan put izadje zapovjed, da će sabor sastavljen biti po izbornom redu od god. 1848. Eto ti velikašah, eto ti krajišnikah, eto ti nevolje! Kud š njimi? Lahka je tu pomoć bila. Iz dva uzka mjesta načiniše sjedala za tri čovjeka. Pitam ja sada, kako će tu ljudi sjediti, osobito ako naš sabor jošt u jeseni saborovao bude, pitam ja, kako bi se naš vriedni rodoljub gospod. Pavao Hatz, da ga je poslanički mandat zapao, na takovu mjestu kretao bio? Ja mislim, da tu odgovora netreba. Govornice, kako u svih parlamentih svega svieta u privremenoj sabornici, ni neima. Zašto se je to mjesto graditeljem suvišno činilo, toga mi skromni ljudi neponjamo. Klupe u našoj budućoj sabornici tako su razredjene, da je n. pr. stolica posliednjeg velikog župana na desno stupom prema jednoj strani zastupnikah sasvim zaklonjena tako, da se ljudi medju sobom ni čuti ni vidjeti nemogu. Žurnalističkoj loži u hrvatskoj sabornici opet ni traga, premda i tirolska i salcburžka sabornica takovih miestah ima. O valjanoj saborskoj kancelariji, o čestitih sobah za odborske sjednice neću ni govoriti. A što se tiče ukusa, to se moramo samo čuditi kako su se klupe tako prosto bojadisat mogle, kako su oni kavanarski stolčići za bilježnike namiestiti smieli. Mi zbilja neshvaćamo, zašto smo mi Hrvati upravo tako nesretni, da se kod nas za novce i ono tako čestito načiniti nemože, što i najmanji gradići imadu?

—čić.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Nj. preuzv. gosp. biskup Štrossmajer bavio se se duže vremena u Beču. Bio je primljen u dužoj audienciji kod Nj. veličanstva kralja. Pohodi ga tom prilikom i više otmenih glavah kao državni ministar gr. Belcredi, ugarski kancelar gr. Majláth, preuzv. gospod. kancelar hrvatski Mažuranić, i čuveni državnik česki dr. Ladislav Rieger. Zajedno sa gosp. biskupom desio se ovdje gosp. Ivan Perkovac, urednik pokojnoga „Pozora" i hrvatski pisac gosp. J. Miškatović. U čast slavnomu gostu uredi „Slovanska beseda" dvie zabave, gdje se slavensko pjevačko družtvo a navlastito naš zemljak gosp. Županić i vještakinja česka gdčna Hollasova osobito odlikovaše. Nj. preuzvišenost darovà tom prilikom „Slovanskoj besedi" 150 a pjevačkomu družtvu 50 for. U ponedeljak t. j. 14. t. m. krenuo je svietli gost opet put svoje postojbine.

* Štatut za našu jugoslavensku Akademiju već je — kako iz vierna izvora čujemo — odpremljen u carski kabinet na podpis, te će se za najkraće vrieme priobćiti. Razlog, da nije tako dugo, izašo na sviet jest, jer je državnom vieću do tri mjeseca ležao. Kako čujemo, biti će u svem obsegu u načelu potvrdjen, nu je više toga, što je sabor osnovao, izbrisano. I to čujemo, da će se taj znanstveni zavod za sada samo na dvie struke na historičko-filologičnu i fizičko-matematičnu protegnuti.

* Presv. namjestnik banov gospod. Ivan Kukuljević Sakcinski stigô je opet u Beč i to — kako vele — u poslovih našeg budućeg sabora.

* Preuzv. gospodin barun Metel Ožegović odputovao je za neko vrieme u Hrvatsku.

Trojedna kraljevina.

* Viest, da je naš sabor opet na neko vrieme odgodjen, sasvim je istinita. Sastati će se dne 9. listopada.

* Gosp. grof Julijo Janković, i gosp. prisjednik septemvirata Jov. Subotić odrekoše se svoga zastupničtva na hrvatskom saboru.

* Već smo jednom javili, kako naša vriedna zemljakinja gdjica M. Matilda Mallingerova, pitomica pražkog konzervatorija liepo napreduje. Kako sad u pražkoj „Politici" čitamo, položila je vrla ta Hrvatica svoj izpit upravo sjajno, stekla je prvo mjesto medju učenicami a listovi se je dost nahvaliti nemogu. Sada se je naša zemljakinja vratila u Zagreb, te će tamo davati više koncertah.

* Sve što se je gradsko zastupničtvo zagrebačko izjavilo, da neima dovoljno novacah za višju djevojačku školu, to će se ova ipak otvoriti. Učit će se tamo vjeronauk, povjestnica, hrvatski jezik i književnost, kemija, prirodoslovje i prorodopis, risanje, njemački jezik i žensko ručno dielo. Mi bi želili, da se naša ženska omladina osobito u hrvatskoj povjesti, jeziku i pisanju vježba, da jednom već tudjeg jezika medju našimi krasoticami nestane.

* Gosp. Svilović, pisac hrvatski, naimenovan bje pravim ravnateljem gimnazije spljetske.

Ugarska.

* Županije po Ugarskoj neće prije sabora ponovljene biti. Magjarski listovi se tomu ni najmanje neopiru, veleći da se njemački novinari neće na nikakovu terrorizaciju županijah pri izborih pozivati moći.

* U Pešti se je sastavio osobiti odbor magjarskih velikašah, koj će zgodno mjesto za sabornicu iztražiti.

* Vele da će se magjarski mjeseca studenoga sastati, pa da će u to ime kraljevska pozivnica izaći dne 20 t. m.

* Čuje se, da će se kraljevska ugarska komora ustrojiti kako je prije godine 1848 obstajala. To bi bila neka vrst ugarskog financijalnog ministarstva.

Galicija.

* Poljski listovi, koji su se do prije malo vremena slabo nutrnjom politikom bavili, stali su ju sada živo pretresivati. Svi pozdravljaju liepo okružnicu državnog ministra Belcredia i njegova načela o decentralizaciji. Zahtievaju ti listovi da Galicija sa Bukovinom sačinjava osobito autonomno tielo, sa dvorskom kancelarijom, i da se zemlji što prije izruči uprava zemaljskih zakladah. Naproti tomu traži rusinski časopis „Slovo" da se Galicija razdvoji u dvie upravne časti, u poljsku i rusinsku.

* Pogovara se, da će grof Karnecki, zasada austrijski poslanik na švedskom dvoru, postati namjestnikom galičkim.

Poljska.

* Kraljevina poljska biti će na novo ustrojena. Osobita zemaljska vlada u Varšavi ostaje. Zemlja će se razdieliti na gubernije, a ove na okružja. Občine će biti udešene po načinu slobodnih ruskih občinah. Zemlje svećeničke uzet će vlada ruska pod svoju upravu, te će svećenici odsada dobivati stalnu plaću.

* Bojeći se budućeg novačenja mnogo mladih ljudih bježi iz Poljske prema Pruskoj, i s toga je na medji puno ruske i pruske vojske ponamješteno.

Italija.

* General Ulloa bje imenovan poslanikom na dvoru madridskom.

* Dogovaranja medj talijanskom i papinskom vladom su opet započela a posriednicom u tom je, vele, Španjolska.

* Papa će svoju vojsku za 3000 stranih najmljenikah povećati.

Francuzka.

* U francuzkoj politici je mrtvo doba nastalo. Car se odmara u kupelji, te će poći samo a vojnički tabor chalonski. Svečanost brodovlja francuskoga i englezkoga u Cherbourgu biti će osobito sjajna i, kako vele, od velikog političkog značenja, al je car glavom pohoditi neće.

Španjolska.

* Kraljica španjolska bavi se svejednako u baskičkih pokrajinah. Strana svećenička silnc ruje proti ministarsvu Odonellovu, al čini se bez uspjeha. Otac kraljev je umro.

Turska.

* U Carigradu buknula je kolera silno. Uslied toga zapinje sva levantinska trgovina.

Amerika.

* Viesti iz Mexike u novije doba sve su povoljnije po mlado carstvo. Car Maksimilian otvorio je nedavno akademiju znanostih. Juarez je svojim pozivom na kongress ostao na cjedilu te prestaje biti ovom godinom predsjednikom.

Književnost, umjetnost i novinarstvo.

Kritike.

Kriesnice. Milošte dragoj nesudjenoj II. Knjiga. Tiskom tiskare Abela Lukšića u Karlovcu. 1865.

Radostno pozdravljamo drugu sbirku krasnih pjesamah lirijskih našeg proslavljenog a Hrvatom dobro poznatog pjesnika bezimenovića. Kriesničar pokazà već prvom sbirkom, kako se ljubovne žice u Hrvatah udešivati moraju, pa kako se čistim hrvatskim glasom i duhom i u liku umjetnu i slikovanu pjevati može. Kriesničar nek je našim lirijskim pjesnikom ugled, kako da se čovjek uči narodnim pjesmam, kako da se u njihov duh u njihovo milje zaroniti mora. Pjesnik „Kriesnicah" pjeva o nesretnoj ljubavi, al u njegovih kiticah nećeš ući u trag suznoj prećeranoj romantiki, ni zvonkoj patetiki dubrovačkoj, ni čestoj razvlačnosti narodnih pjesamah. I drugi vienac „Kriesnicah" pun je milja i nježnosti, svaka se žarka Kriesnica razvija u šest preliepih kiticah, koje našu knjigu vilinju upravo kite. Odsobita žara i uzhita su „Čudnovata pjesma", „Javor", „Zlatokosa premica" i „Dunav". Ova liepa sbirka tvori sa prvom preliepu knjigu, koja će srce svake prave Hrvatice zaista razblagati, a mi ju našim ljepoticam što življe preporučamo.

* Odbor Matice ilir. naložio je g. g. A. Veberu, A. Zoričiću, Vatr. Jagiću, i. I. Filipoviću, da se dogovore glede nekih obćih ustanovah, po kojih bi se urediti imao izdati se imajući „Cvietnjak pjesničtva“; pa da onda o tom svoje mnienje podnesu istomu odboru. Na temelju dogovora te gospode zaključio je Matičin odbor u svojoj 17. srp. držanoj sjednici sljedeća: a) Cvietnjak jugosl. pjesničtva ima da obsiže svu jugosl. literaturu, naime: bugarsku, srbsku, hrvatsku i slovensku, i nesamo umjetnu nego i narodnu. b) Sav materijal ima se po raznih vrstih pjesničtva podieliti na grupe, a u grupah, izim nar. pjesmotvorah, po kronologičkom redu. c) Pojedini pjesmotvori imaju se tiskati onimi pismeni, kojimi su piscem izdana, naime latinicom ili ćirilicom. d) Uvod u cielo djelo ima sadržavati obća pravila o pjesničtvu, t. j. sve što na tako zvanu poetiku spada. e) Na koje grupe pjesničtva da se djelo razdieli, to se ostavlja onim, koji će sav posao na sebe primiti. f) Kod svake pojedine grupe imaju se opet razviti posebna pravila, koja se one posebne vrsti pjesmotvorah tiču. g) Da se izdanje djela što prije pospješi, izručuje se izradak jednomu odboru iz vještakah tomu poslu doraslih. U taj odbor pozvat će se g. g. Ad. Veber, Mirko Bogović, dr. J. Subbotić, V. Jagić, Kořinek i Erjavec. h) Taj odbor ima pozvati sve živuće jugoslavenske pisce, da mu na pojedine grupe spadajuće najbolje svoje proizvode pošalju, ujedno sa svojim mnienjem o ovoj il onoj vrsti, u kojoj je dotičnik najvještiji, ili o kojoj jo najbolje upućen. i) Sav taj materijal ima spomenuti odbor poredati, izpraviti, popuniti i za tisak prirediti ili sám ili pod svojom upravom po osobah, koje si on u tu svrhu izabrao bude. k) Djelo ima iznositi najmanje 80 arakah u IV. največeg formata, a pjesmotvori tiskat će se u dva stupca. l) Glede pristojne nagrade sporazumjet će se matica u svoje vrieme s dotičnim odborom po okolnostih i potrebi. m) Posao se ima čim prije započeti.

* Ovih danah dotiskan je u Albrechtovoj štamparni i razaslan svezak treći ovogodišnjega „Književnika.“ Sadržaj ovoga svezka jest sliedeći:

I. Razprave: Jugosloveni u Turskoj. Narodopisni nacrt od profesora Fr. Bradaške.

Slovensko jezikoslovje. Priobćio V. Jagić (Nastavljenje).

Ociena starijih izvorah za hrvatsku, srbsku poviest srednjega vieka. Izpituje dr. Fr. Rački. II. Domaći lieto- i zgodopisi (Konac).

Zemljopisni odlomci. Priobćuje prof. dr. Petar Matković.

O nosnih samoglasih. Priobćuje M. Hattala.

Dosadanji napredak u prirodopisu, priobćuje Živko Vukasović (Nastav.)

II. Kritika: Lexicon palaeoslavenico-graeco-latinum. Emendatum et auctum edidit Fr Miklosich. Priobćio V. Jagić.

Riečnik iz književnih starinah srbskih, napisao Gj. Daničić, Priobćio V. Jagić.

Nikoljsko jevangjelje, na sviet izdao Gj. Daničić. Priobćio V. Jagić.

Život sv. Simeuna i sv. Save, napisao Domentijan, na sviet izdao Gj. Daničić. Priobćio dr. Franjo Rački.

Arkiv za jugoslavensku poviestnicu Uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. Knjiga VIII. Priobćio dr. Franjo Rački.

Slovanská čitanka. Izdao Karel Jaromír Erben. Priobćio. V. Jagić.

Mali ratar ili kratki nauk o ratarstvu. — Mali stočar ili kratki nauk o stočarstvu. — Mala gospodarica ili najbitnije čestice umnoga gospodarstva. Napisao Franjo Klaić. Priobćio B. Š.

Praktično podučavanje u zemljopisu trojedne kraljevine od V. Z. Mařika. Priobćio Ed. Streer.

Kratke književne viesti. Stanje troj. kraljevine u statistici evropejskoj. Pribobćio V. Jagić.

P. J. Šafařika: Rozpravy z oboru věd. slov. Priobćio dr. Fr. Rački.

O životopisu Aleksandra Velikoga. Priobćio V. Jagić.

* Kako čujemo, putovati će naš vriedni Fran Kurelac u vrieme praznikah po Primorju, otocih i navlastito Dalmaciji, da tamo kupi narodno blago. On će i sve svoje putovanje potanko opisati i tiskom priobćiti. Nadalje možemo javiti, da će skoro njegov veliki hrvatski „Tumač“ pod štampu doći. Kurelac će takodjer sastaviti sasvim praktičku knjigu za naše žene i to „hrvatskog kuhara.“

* A Jaranić, učenik zadarske gimnazije izdao je u Zadru „Vjenčić narodnih pjesama“. Ima u toj knjizi do 33 pjesme većinom na otocih Pagu i Krku zapisanih. Mi od srca želimo, da drugi naši mladići njegov primjer sliede, i to osobito otočani, jer se je upravo u tih predielih sačuvao čisti hrvatski, reć bi homerički život. Takovim putem bismo mi Hrvati do toga doći mogli, da se jednom izdade velika sbirka upravo hrvatskih narodnih pjesamah.

* G. Miroslav Goleš preveo je s maloruskog jezika Duhnovičevu veselu igru „Kriepost premaže bogatstvo“.

* Peta knjiga Vukovih „srpskih narodnih pjesama“ upravo je ugledala svieт. Ima u njoj sve većih epijskih pjesamah, najviše Crne gore tičućih se. Mi ćemo o njoj jošt obširnije progovoriti. Poslje pete knjige izići će odmah i šesta.

Smrtno zvono.

† Ovog je mjeseca preminuo gospodin Lavoslav Firholcer, župnik vinički i pisac hrvatske slovnice.

Budući, da je urednik ovoga lista putovao po Slovačkoj i skupštini slovačke Matice u sv. Martinu prisustvovao, nije ovaj broj „Glasonoše“ u svoje vrieme izaći mogô. **Uredničtvo „Glasonoše.“**

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10**, drugi put **8**, a treći put **6 nové.**; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvć. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za povеće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma **frankirane pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.**

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu“ plaća se za svaki redak 20 novč.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 16. **U Beču, dne 31. kolovoza 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu prosta od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

F E D R A.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine. S francuzkog preveo August Šenoa.

Lica.

Tezej, sin Egejev, kralj Atini.
Fedra, žena Tezejeva, kći Minova i Pazifajina.
Ipolit, sin Tezejev od Antiope kraljice amazonske.
Aricija, kraljevica od koljena Palantidah.
Enona, dadilja i povjerenica Fedrina.
Teramen, učitelj Ipolitu.
Izmena, drugarica Aricijina.
Panopa, služkinja Fedrina.
Straže.

Sbiva se u Trezeni, gradu peloponežkom.

Čin prvi.

Prizor 1.

Ipolit. Teramen.

Ipol. Tvrde vjere, idem Teramene,
I ostavljam milenu Trezenu;
Strašna dvojba osvaja mi dušu,
Stid me bije s plandovanja lienog:
Ta već šesti mjesec otca neima,
Neznam, kakva ga je sreća našla,
Neznam kraja, što mi ga zaklanja.

Teram. A gdje misliš nać ga gospodaru?
Da odlane pravednom ti strahu,
Kraj Korinta sam ti oba mora
Nalazeć ga prebrodio zaman,
I Tezeja tražih sried medjaša,
Gdje u pako Akeron propada;
U Elidi bijah, — kraj Tenara
Do Ikarskog plovio sam mora;
Koja nada obećava tebi
U kom kraju, otčev trag uhodit?
Pa tko zna bil' otcu drago bilo,
Da odkriješ, zašto ga tu neima,
Tko to znade, dal' nečeka miran
Zamamljenu ljubovnicu koju,
Dok mi za njeg ginemo od straha.

Ipol. Stani starče, nediraj u otca!
Neuzteže nam ga prikor takov,
Jer se griehu mladosti već otè.
Fedra, spregnuv nestašnu mu želju,
Nuzljube se davno već neboji:
Ali zakon tražit ga me nuka,
I ostavit mrzko to mi mjesto.

Teram. Mrzko? Odkad ti je gospodaru
Mrzak prizor zavičaja mirnog,
Tvom djetinstvu toli drag i mio;
Miliji neg sjajna gizda dvorska,
Neg veličje gromorne Atine?
Koj te strah, koj jad te od nas tjera?

Ipol. Liepi čas taj minù — sve je prošlo,
Odkad viečni donieše nam bozi
Kćer Minovu na taj brieg atinski;

Teram. Razumijem: znadem što te boli;
Fedrin prizor peče te i vriedja;
Maćuha ta ljuta tek te smotriv
Tvim izgnanstvom slavila je dobit;
Al ta pizma proti tebi ljuta
Izčezla je, ili bar malakše.
Pa šta može nahuditi žena,
Što umire i umrieti želi?
Fedru shvati tajna neka bolest,
Koju pomno svemu svietu krije;
Mrzkoj sebi i sviet joj je mrzak,
Šta da ona proti tebi snuje?

Ipol. Nije Fedra pred kojom ja bježim,
Drugoj biedi uklanjam se jadan;
Čujder! ja pred Aricijom bježim,
Pred ostankom grozne po nas krvi.
Teram. Zar si i tineprijatelj jadnoj?
Jeli ikad sestra Palantidah
Pomagala krvnom poslu braće?
Treba l' mrzit nevinost za usud?
Ipol. Da ju mrzim, nebi bježo od nje!
Teram. Kazat ću ti, što te od nas tjera:
Nisil više taj Ipolit gordi,
Sve ljubavi neprijatelj kleti,
Koja otca tisućputah skuči?
Zar Venera ljut ti prezir kazneć,
Od otca te ljuće shrvat radi?
Dal te sklonu da joj na oltaru
Poput inih smrtnih žrtve pališ,
Ljubav li te shvati?
Ipol. Šta to veliš?
Tà ti znaš mi dušu, odkad dišem;
A ti prijo, ti me smiješ pitat,
Dal je srce ponosno i gordo
Naopako pokrenuti moglo.
Nije samo što sam malo čedo
Amazonku majku svoju sisô,
I usisô od nje majčin ponos,
Već kad mladjan razboru dorastoh,
Što sam takov, radovah se sebi.
Ti si meni, mladiću drug revan
Pričô slavne sgode moga otca,
Ti to znadeš, kako mi je krvca
Uzkipila živo, slušajući
Sjajne čine bezsmrtnog junaka,
Koj junačtvom Herkula izmieni,
Kako planuh, kad si vješto slikô
Kako j' Tezej sve nemani satro,
I lupežke podavio čete:
Kerkiona, Skirona i Sinu,
Kako junak razsù grdne kosti
Epidaurskog diva, — s njegve ruke
Kako s' puši Minotaura krvca.
Ali kad na manju slavu krenu
Pričajuć mi ljubovne mu sgode
O Jeleni otetoj is Šparte,
O tom plaču Feribeje jadne,
I o mnogih prevarenih ljuto,
Kojim ime već nepamtim sada,
Ariadnu kada mi spomenu,
Kako sama sried pučine jeca,
Sretnom domu ugrabljenu Fedru,
O tu mi je duši težko bilo,
I prečesto molih te da staneš;
Sretan bijah, kad sam zabit mogô,
Tužni konac slavne one priče.
A ja da se sam zarobih?
Tako da me ponizişe bozi?
Kukavica bi ja crna bio,
I čist Tezej silnih svojih griehah
Prema gadnoj kukavštini mojoj;
On junačtvom svoje griehe oprà;
Šta počinih slavna ja sve dosad,
Da na račun taj i griešit smijem?
Pa sve da se gizdost moja slomi,
Zar ju smiela Aricija slomit?
Dal sam viečni jaz taj zabit mogô
Kojno medj njom i medj menom puče?
Otac moj ju mrzi, — težak zakon
Porod s krila kobnoga joj brani;
Strah bje otca, da će s klete loze
Niknut opet omladina griešna,
Ime grozno nek sa sestrom gine.
I do groba štitnikom joj Tezej
Sve do groba muža grlit neda.
Pa da ja svog otca zakon gazeć
Tu djevojku vjerenicom grlim;
Ja da griehu crnom izgled budem,
Ja da mlad u ludu ljubav srtam? —
Teram. O gosparu! čas kad kobni dodje,
Razlog naš ni bozi spasit neće.
Otac voljan zatvorit ti oči
Zakonom ih većma još raztvori;
S njegva gnjeva plam u tebi buknù,
Ali plamen, kojim ljubav plane;
Gnjev uzvisi čar djevojke kobne.
Pa zašt grozit ljubavi se čiste?
Il se bojiš kušat njene slasti?
Il se nadaš navjek joj se otet?
Hreljo joj se otet nemogaše;
Kog junaka neće ljubav shrvat?
Gdje bi bio ti, da Antiopa,
Mrzeć ljubav, neobljubi otca?
Ali čemu tašte ove rieči,
Priznaj, da već nisi koj si bio.
Ti već nisi tako gord i divlji,
Nit već letiš na kolih kraj mora,
Niti žvališ više biesna hata,
Vješt učenik pomorskoga boga;
Glas tvoj slabo oziva se šumom,
Žarko oko ublaži se veće,
Da tek ljubav iz njeg gatat možeš,
Srce gine, jerbo jad svoj taji,
Toliko te dakle zanie moma?
Ipol. Teramene, idem tražit otca.
Teram. Nešli Fedru vidjet, prie neg podješ?
Ipol. Hoću! Idi, rec joj, da ću doći.
Vidit ću ju, kad to obred ište.
Al gle! koja sreća loša snadje
Drugaricu Fedrinu — Enonu?

Prizor 2.

Ipolit. Enona. Teramen.

En. Možel' groze bit nad mojom grozom?
Skoro ć' Fedri tužan konac dospit;
Ona gine ljutu bolest krijuć,
Duh se njezin posvema razvrati,
Crna tuga otima ju sanku,
Danak gledat želi — pa mi kaže,
Nek uklonim sviet pred njenom tugom,
Evo je —
Ipol. Dost! ja ju tu ostavljam,
Da ne vidi mrzka sebi lica.

Prizor 3.

Fedra. Enona.

Fed. Nemoj dalje! Tu ć'mo draga ostat.
Sustala sam, izdala me sila;
Bieli danak moje oči muti,
Slabim nogam otima se zemlja,
O! (sjedne)
En. Ustavili bozi tvoje suze!
Fed. O taj tašti ures, koprena ta
Kako me sve tišti, kako boli.
Koja mi je luda ruka splela
Oko čela tol nespretno kosu?
Sve me jadi — sve me mučit radi.
En. Čudne li su želje tvoje gospo;
Časak to, čas baš protivno hoćeš.

Ti nam sama tamnu zabit bježeć
Zapoviedi da te nakitimo,
Ti si sama osnaživ se opet
Zaželila bieli danak gledat.
Evo ti ga! — ali voljna bježat,
Što zaželi — sada opet mrziš.
Fedr. O sunčani plemeniti bože!
Sjajna glavo porodice tužne,
Komu majka moja kćerkom bjaše,
Kog sram možbit bije s bludnje moje,
Evo me — da zadnji put te gledam:
En. Šta? zar biesni gnjev te minut neće?
Zar ćeš uvjek prezirući život
Crnu smrt si sama opet snovat?
Fed. Bozi! zašt nekrije hlad me šumski,
Gdje bi oko moje vrebat smielo,
Kako junak bojnim' koli leti?
En. Šta to?
Fed. Luda gdje sam, šta sam rekla?
Kuda bludi želja — kuda pamet?
Pamet? — Ah tu oteše mi bozi.
Jad sramotni odkrivam i sama
I nehotè osvoje me suze.
En. Ak te razlog rumenit se nuka,
Zašto razlog taj pred nama kriješ,
Da otajstven ljuće srce glodje?
Hošli gluha brigam, riečim našim
Bez milosti mladi život končat?
Koji bies te život kratit nuka,
Koj ti čemer mladi viek ustavlja?
Triput mrak već zagrnuo nebo,
Triput danak tamnu noćcu razsu,
A bez hrane tjelo tvoje gine.
Koja strašna namjera te shvati?
Kojim pravom u svoj život diraš?
Boga vriedjaš, što ti život dade,
Izdajicom bit ćeš muža svoga,
Izdajicom jadne svoje djece,
Jer će smrt ih u jad gori svrći.
U taj čas, što ugrabi im majku,
Svanuti će tudjem sinu nada,
Gordom vragu tvom i ploda tvoga,
Svanut nada amazonskom sinu
Ipolitu —
Fed. Bozi!

(Dalje će sliediti.)

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života).

II.

Španjolski grof.

Četrnajst danah po prilici poslje glasbene zabave posjeti grofica Amalfijeva operu u glumištu „La Fenice“.

Pjevahu Donizettijevu „Luciju“, i to sve vrstni pjevači. „Luciju“ pjevala je nova umjetnica.

Glumište bijaše prepuno, a po ložah su se banile sve redom krasne gospoje, no čovjek bi mislio, da se tuj sročio sav gospodski mletački sviet. Pjevačica je doduše pohvalu stekla, al pravoga uzhita tu nije bilo. Većina občinstva, a najpače otmeni ljudi po ložah nisu pazili na samu operu, već su više motrili sve one spletke i sgode medj slušateljstvom, kojih ima do sita, gdje se sviet sastaje ne samo da druge gleda, već da drugi njega gledaju.

U grofice nebijaše takova ljubopitstva.

Nije ona marila ni za sjajno odielo, ni za prazno govorkanje, već je živo slušala pjevače.

Donizetijeva mekana al strastvena žica osvoji svu dušu grofičinu. S toga nije ni opazila nedaleko od sebe lica, za kojim su se mnogoj mletačkoj krasotici oči otimale.

Tik pozorišta siedjaše u loži mlad čovjek, koga je i mužki i ženski sviet pozorno motrio.

Bijaše u crno odieven, na lievoj strani mu se sjajio red, i po svem kretanju i vladanju pokazivao se čovjekom plemenita roda.

Slabo se je pokazivao občinstvu, već je svejednako motrio pozorište, kan da se je sasvim zanio za pjevanjem.

Sa više stranah naperiše gospoje svoje očaline na stranca.

Ova se čudjaše potajno njegovoj finoći i umiljatosti, ona se opet očito divila njegovu licu, al svih je najviše zanimala ona tajna tuga, što se je s njegova liepa lica razabrati mogla.

S nova se sada obrati pozorištu.

Tu se Juliji primaknù susjedica, odebela plavka namiguša.

„Poznajete l' onog mladog čovjeka?“ zapità ju omašna ljepotica.

Julija svrnù okom kud i susjedica.

„Kojeg?“

„E onog, koj u loži tik pozorišta sjedi. Zar nevidite, kako ga sav sviet motri?“ nastavi plavuša. „Zar ga jošt nevidite?“

„Vidim!“ odvrati Julija, gledjuć ložu tik pozorišta.

„Gledajte samo“ će plavuša iza šarenog hladila „kako je sanjarske svoje oči upilio u zastor. Taj čovjek il je blaziran il nesretan, jer baš ništa nemari za veselu vrvu po kazalištu. Dakle vi ga nepoznajete?“

„Nepoznajem!“ odvrati grofica „čini se, da je stranac.“

„Al svakako liep, mio čovjek!“ šaptnù plavuša.

Julija neodgovori ništa.

Mladić krenu okom, a njegov i grofičin pogled sretoše se u tren.

Strančevo oko sjevalo plamom tajnim, čarobnim, koj se je opet prigasio u tugu i snivanje.

Grofica bje ponešto dirnuta.

Brzo je krenula glavom.

„Meni se vidi, da je gospodinu dug čas“, prihvati Julija mirno.

„U taj par ne, grofice!“ odgovori susjedkinja, „jer vas neprestano motri.“

„On me valjda tako slabo vidi, kô što onaj zastor, što ga je neprestano motrio!“ progovori grofica okrenuv očalin prema pozorištu.

Poslje časa svrnù Julija okom nehotice na stranca.

Al njegovo sanjarsko oko zapinjalo je sveudilj na Juliji, pjevanja na pozorištu kan da i nije bilo.

Julija bijaše vikla, da ju mužki sviet motri, al strančeve oči smutiše ju.

Nisu mu bile ljubopitne, nametničke, al je iz njih sukljô tajni oganj, koj srce nehotice zavlači.

Dobro je primjetila Julija, da ju negleda rad puste zabave, već da joj se divi.

Iznenada porumenì grofica.

Brzo krenù glavom put pozorišta, kan da samo za pjevanje mari, al u istinu sve joj je mišljenje osvajao stranac.

Sve do konca opere nije pogledala njegove lože, nu ćutila je, da ju stranac gleda.

Zastor se spusti posliednji put, občinstvo se razilazilo.

Pred ložom nadje grofica više plemićah, koji su se grofici na takmu klanjati stali.

Ova družba odprati ponositu Juliju do njezine kočije.

Ulazeć u kočiju svrati Julija oko svoje na svjetinu oko glumišta vrveću, kan da je koga htjela uhoditi okom.

Al već nestade mladoga stranca.

Po svom običaju šetala se Julija svakog dana po Markovu trgu, gdje je ročište svega gospodskog svieta.

Kroz osam danah se je ondje srela sa mladim strancem. Ovaj ju motriaše sve dubokim štovanjem, te se nije namećao njezinu pogledu, dà pazio je, da ju nesretne višeputah na šetalištu.

Devetog dana urečena bje večerna zabava kod kneginje Romano.

I Julija posjetì zabavu.

Kod kneginje skupi se sav domaći i strani odlični sviet.

Julija je s gospodaricom prolazila kroz sjajne dvorane.

„Danas ćete u mene osobito zanimiva čovjeka vidjeti“ reče joj

stara fina kneginja „obrekô mi je barem, da će doći, premda neljubi bučnih zabavah.“

„Po svoj prilici je osobit vještak glasbi, svietlosti?“ zapitâ ju Julija.

„Težko će to biti!“

„Vi znadete kneginjo, da mene samo glasba zanima.“

„Znam draga grofice! Al ja se nadam tvrdo, da će vas moj štićenik, grof Juan de Riego, zanimati tako, kako sve druge gostove. Grof polazi iz španjolskih naselbinah. On vam je proputovao podobar dio svieta, pa znade pričati silu toga o Mexiku, Australiji. Čovjek je uman, ljubezan, pa osobito okretan medj svietom, sve što se je prozibô puno vremena po moru.

„Dakle se desi tek nekoliko danah u Mletcih?“ zapita ju Julija mirno „ja nisam nigdje vidjela u posliednje vrieme takova stranca!“

„Bit će tomu osam danah, što je stigô u Mletke“, odgovori kneginja „odasvud ima preporukah, al vam uvjek samuje, kan da ga tišti neka tajna tuga!“

Grof de Riego pojaviv se glavom zakrči daljnji razgovor. Kneginja ga predstavi grofici — a ova u tren spozna mladog stranca iz kazališta.

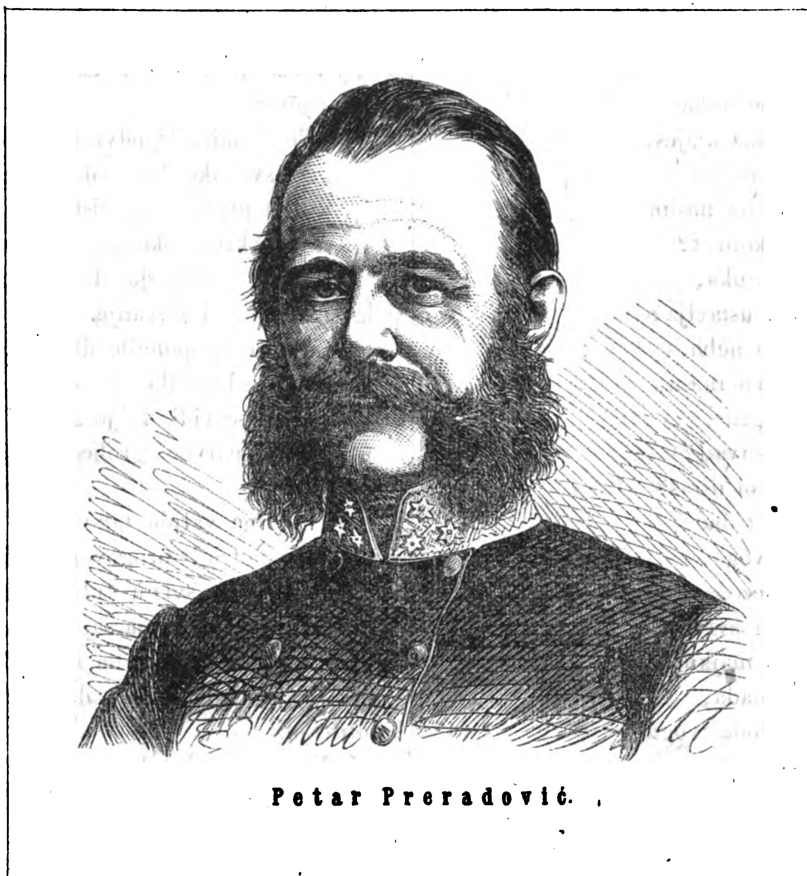
Grof nije odao ni migom, da je negdje već vidio Juliju. Gledaše ju tako milo al i tako odvažno, kan da je mučeć reći htio. „Kob nam ukobi, da se sastanemo!“

Prviput za života osvoji groficu čudno, neponjatno čuvstvo.

Kneginja je grofa častila osobito, pa je to učinila punim pravom. Bistri njegov um, fino vladanje, osobita živahnost brzo osvojiše svu pozornost družtva, i za kratko poredali se svi sjajni gostovi oko Julije i grofa kao zviezde oko dva sunca.

Kad se je družtvo kasno noćju dielilo, moradè grofica nehotice priznati svojoj duši, da joj od grofa neima opasnije mužke glave.

„Da mi je ljubit dano“ reče si sama „to bi ovaj — al ne, ne! nikad mi takova slabost neće osvojiti duše!“

Petar Preradović.

Odsada vidjahu se Julija i de Riego često u otmenih družtvih mletačkoga plemstva, jer mu je ovo volilo, tà nebijaše ni Niemac ni Francuz.

Svuda je prijô i to osobito gospojam, nu on nije mario za sve te ljepote, on je mario samo za — Juliju. Čedan i miran nije svoga čuvstva iznašô na vidjelo, te je grofica samo iz potaje gatati smjela, kakva da se ljubav pritajiva u Juanovu srcu.

Za malo nedeljah zapade grofa čast, da je smio Julijin salon, kad mu volja, polaziti, a to je bilo dopušteno samo malomu kolu izabranikah.

S prva uztezivao se je Juan, sve što ga je silno zavlačila Julijina ljepota. Bijaše miran, šutljiv, čovjek sanjar pred groficom, al u jedan mah kan da je razlog pečali odolio njegovu srcu, i Juan se prenu u svoju živahnost, ljubeznost i dosietljivost. Juliji se činilo, da se u njegovu srcu radja silna strast, kojoj se zahman oteti radi, te mu satariše svu tvrdu volju.

I nju uhvatì čudno neizvjestno čuvstvo.

Još neljubljaše grofa, il je bar mislila tako, vidjelo joj se samo, da joj grof biva tim miliji, čim je više tajio pred njom svoje čuvstvo, dà pokazivala mu je sama, da ga sažaljuje, pa je kanila strast njegovu svratiti na pravo prijateljstvô.

Htjela mu je nekim načinom zaštitnicom — majkom biti, a to je svakako veoma opasno po mladu ženu, koja jošt nije poznalà ljubavi.

Pa kad je tek stala slagati starca si muža sa mladjahnim strancem. Zlo onda po tvrdu njezinu volju!

Muž joj bijaše starac, iztrošen, izkipio čovjek, a Riego ugled mužke ljepote, muž joj plitka uma, pun hirah, nevješt krasoti i umjetnosti, a Riego sve što mladić, vještak ljudskoj ćudi, mladić ljubezan, i zamiernik pjesničtva i glasbe, no čovjek pune glave, puna srca.

Prodje podosta vremena, a grofica nije svršiti mogla svoje nakane. Odviše je čestna i tanke ćudi bila, pa joj je i odviše prijô mladi Španjolac, da bi sama udesila bila sgodu, kojom da se strast njegova spregne u postojano prijateljstvo. Da je bila namiguša, kô što nije, lakše bi se bila dala na opasnu kušnju, nu Julija bila je žena poštena, stalna, i kraj toga — čega nije nikad odavala svietu — žena strastna.

Uztezala se je javiti štogodj Španjolcu, jer je u mah na nju navalio strah, jer nije znala sama, kud ju želja vuče, jer se je bojala da će silna strast i živa mašta jednim trenom odoljeti svoj mudrosti, svoj razboritosti, svim zakonom, kojimi je srce u ljudskom družtvu ogradjeno.

Još mišljaše, da je stalna, da je svoja, a već nebijaše svoja.

Tu se sgodi nešto, što joj uzdrmalo svu dušu, i uskorilo ono, što se je svakako sbiti moralo po čuvstvu u njezinu srcu prema Juanu niklu.

Julija primjeti da ju grof de Riego sve redje polazi, da je od dana do dana smućeniji, i da se pomno ugiba svakom sastanku sa groficom.

„Zar da svojim uztezanjem izgubim čovjeka, koj mi duši godi, koga počitujem?“ reče si grofica, „Sviet ženski mu se klanja, a ja mu se činim hladna, ja, koja mu želi biti prijateljicom. Pa zašto mu i tajim svoju naklonost, zašto puštam, da mu zaklanja udvoravanje drugih žcnah moju prijazan? Oh, on me neponaje, on misli, da u mene srca neima, kô što sudi i ostali sviet o meni, o dà, on će me ostaviti! Pa da ga shvati mrieža kakove nevriednice, od koje ga može braniti samo prava prijateljica? Zar bi to bio grieh, da mu kažem, koliko mi je mio? Bil’ me plemenit čovjek korit smio s toga, il odbijat moju iskrenost na griešne kakove želje?“

Tako je umovala Julija, ni nemisleći, da je zalazila na opasnu stranputicu. Njoj se je sve to činilo samo nježnom brigom za Španjolca, a u istinu bijaše to ljubomornost, nikla iz tajne ljubavi. Žena nije neg žena, kad se u srcu zametne čuvstvo. K tomu bijaše Julija Taljankom.

Odsada se je vladala prema grofu prijaznije. Javila mu je prijazan svoju malenkostmi, nukala ga je sama, da joj se približi i to više, neg to strogi obred družtveni dozvoljava, tražila mu je ponešto odkrivati svoje srce, znala je često sgodu udesiti, da je s njime na samu bila.

Tiem je načinom nekako sama nukala mladića, da joj očituje ono, što je odavna žensko oštroumlje opazilo bilo u njegovu srcu; bezbrižna je težila za sporazumljenjem, o kojem nije mislila, da je kakova ljubovna spletka, već čist savez dviuh dušah.

Al za čudo! Čim je Julija više ódavala mladiću svoju prijazan, tim joj se ovaj ugibô sve više. Kad je bio sa groficom na samu,

u kan da mu se duša zatajivala što više. Nebijaše hladan, al bojazljiv. Govorio je malo, govorio brzo, pa bi se uklonio čim prije.

Ovo je čudnovato vladanje poticalo je groficu jošt većma. Od njegova nemira bude i ona nemirna, dà smućena. Sad je tek opazila, da u njezinu srcu ima više od prijateljstva, pa da se nemože oteti tomu čuvstvu. Mišljaše do sada, da Riegova strast pod njezinom moći stoji, a sad je stala dvojiti, imade l' zbilja takove strasti u njega.

„Zašto to?“ pitala se sama „tà nijedna ljepotica mletačka nemože se hvaliti, da je osvojila liepoga stranca.“

Znala je ona prije, zašto da je Riego, zamišljen, turoban, al sada, gdje mu je sklonija, zašto se je boji sada? Razlog tomu je htjela svakako saznati.

Za malo danah podje joj muž u Veronu i to na kratko vrieme. Juliji odlanù. Nije možebiti, jer joj je prostija volja bila. Muž ju nije priečio u ničem. Tvrdo je vjerovao, da se Julijino srce za ničim uznieti nemože, van za umietnošću.

Suhoparan, aristokrat po žici prijašnjeg stoljeća puštao je ženi svojoj sve na volji, te je polazio njezin salon ne da ju čuva, no da dio slave njezine odbije na sebe.

Ponosio se je svojom liepom, umnom ženom, kô što imenom i bogatstvom svojim.

Grofica je i sada primala obične pohode.

Pohodi ju i Juan.

Bijaše onog dana bliedji nego obično, a oči mu bile nekako mutne.

Govorio je grofici samo, kad je nužda bila, činilo se, da je veoma raztrešen.

Smiešio se nekako na silu, glas mu je drhtô, al od svih gostovah opazila je samo Julija Juanovu zabunu, i oči i srce njezino otimahu se za njim.

„Moram ga s kakova razloga zaustaviti, ako se oprosti s drugimi“, odluči Julija. Nu danas nije trebalo toga. Španjolac obično bi otišo s drugimi gostovi, al danas ostade, kad se je već razilazio drugi sviet.

Nije on tim povriedio obreda, ta bilo je prije podne.

Kad je s groficom na samu ostao, podje k njoj.

„Milostiva gospo!“ reče, hineći hladni udvorni glas „oprostite, da sam danas ostao toliko vremena. Nu danas mi je potajno poći iz Mletakah, pa nisam htio pokazati svietu, da sam došô dielit se s vami.“

Grofica za časak probliedi. Nu ni vladanjem ni licem nije pokazivala, da ju ova viest osobito dira.

„Šta to grofe!“ odvrati hladnim, dostojnim glasom „vi polazite na put?“

„Dà, milostiva gospojo!“

Medjuto upiraše Španjolac sanjarske svoje oči u groficu.

„Dakle u Veneziji neima ništa“ prihvati Julija drhćućim glasom „što bi vas obustaviti smielo? Što ja znam, sav mletački sviet voli osobito grofu de Riego, i sve su kušali ljudi, da ga privežu stalno našemu družtvu!“

„Ja svu tu čast veoma cienim milostiva grofice! Nevjerujte, da sam čovjek neharan, i da ću zaboraviti i najmanje od tolikih prijateljstvah, kojom vaši zemljaci odlikovaše mene — strana čovjeka. Pa upravo jer mi se ta čast čini odviš velika, idem potajno iz Mletakah, da se nemoram dieliti sa svimi, koji mi vole.“

„Ah zar tako gospodine grofe!“ odvrati tužno se smiešeć Julija „vi me niste htjeli osobito počastiti svojim oproštajem, i čini mi se, da vam neće palača Amalijeva ostati tako mila u pameti kô što one sretne kuće, što vas primiše u gostoljubivo svoje krilo.“

„Vi ste okrutni milostiva gospojo“ odvrati grof tužno „dodjoh k vam, jer bi to bio velik grieh otići a da vi toga neznadete, da vam se nezahvalim za sve liepe časove, kojimi ste mi osladili život u Mletcih, kojih neću nikad zaboravati, i koji mi jedino olakšaju onu nesmiljenu sudbinu, što me iz Mletakah tjera.“

Julija se zažari, i grudi joj se nadimale življe.

„Nesmiljena sudbina vas tjera iz Mletakah?“ progovori za čas sileći se zahman lahku govoru „Ne, ne recite cielu istinu, tužni i tamni Mletci i mi ostanci slavnih porodicah dosadiše vam već, pa ste željni promjene kakove. To je grofe. A ono, što velite o nesmiljenoj sudbini, samo je fina, učtiva izlika, da nas se riešite laglje“!

„Krivo me sudite grofice“ odvrati mladić brzo nekako korećim okom. „Pamtite, da sam Španjolac, a ne kakov lepušasti Francuz, komu su rieči na vjetru osnovane, komu blažene uspomene odliću ko oblaci na nebu. Vele ljudi, da smo najoholiji narod na svietu, al taj pravedni ukor ujedno nam je i dika, jer oholi ljudi nelažu! Kad rekoh, da me nesmiljena sudbina iz Mletakah tjera“ nastavi turobno „govorio sam cielu gorku istinu! Ja sam, milostiva gospojo nesretan čovjek.“

Pri ovih posliednjih riečih drhtô Riegov glas, te je poniknuo oči. U taj par kan da se je sva njegova odvažnost slomila, a iz bliedog lica, iz tužnih mu očiuh razabirô je čovjek, da je mladić u istinu nesretan.

Na groficu navali silna muka.

Dà, njegovi su jadi istinski! reče si sama.

Al razlog, gdje im je razlog? Zar ljubav prema meni, ženi udatoj već? Zar Juan bježi, jer plemenita njegova duša sluti, da će se njegova strast izvrći na nesreću.

Il mu se otvorila stara kakova rana pa ga tjera od ljudih prijaznih mu? Zar ga je sreća prevarila, te se neuzdaje u sviet, koj ga vabi i odbija u jedan mah? Možebiti tjera sve to nesretnika od nas!

Ove joj misli projuriše glavom. Sad je ne samo žalila mladića, sad mu se je smilovala, i više nego smilovala. Sad mu već nije htjela biti zaštitnicom, već prijateljicom, sad se u njezinu srcu već zamećala ljubav.

Dirnuta, smućena gledaše liepog mladića.

„Vi ste nesretni?“ progovori jedva. „Zar vam neprija razkoš, veselje? Vi ste čovjek mlad, čovjek slobodan. Plemeniti ste, umni ste, sve vas gleda, sve vas miluje, A šta vam treba više?“

„Milostiva gospojo!“ prihvati Riego važno „meni već ima dvadeset i osam godinah, ja nisam mladić, koj može bezbrižan letiti za svietom i praznom mu radosti. Ja prezirem sviet, mrzim tašte mu radosti, pa se uvjerih, da je samo onaj nekako samostalan, koj je sebičniji ad drugih ljudih. Tužne doista samostalnosti, koja nikako nije prema mojoj ćudi! To mi kaže srce moje, s toga sam i nesretan.“

„Vi ste nesretno ljubili!“ šapnù Julija.

„Dà milostiva gospojo! Uvjerio sam se, da se može djavo zakloniti i angjeoskim likom!“.

„Pa kad vas je prevarila ljubav, žašto netražite bar — prijateljstva?“

„Prijatelj mi je zaveo ljubovcu, onaj isti prijatelj, koj mi ote otčinsko blago!“

„Nemislite li, da se dan danas samo u žene tražiti može pravo — čisto prijateljstvo? — Zar nepovjeriste nikada ženi jadah svoga srca?“

„Dosada nisam tako sretan bio, milostiva gospojo!“ odgovori Španjolac tužno „dosada jošte nisam našô toli čiste plemenite duše, koja bi shvatila bila sve moje jade!“

Grofičino čelo se namršti malko. Ženska pristojnost i sladko neponjatno čuvstvo dieljahu u ovaj par boj u njezinoj duši.

Al brzo se svrši taj boj.

„Pa da ju nadjete sada?“ zapita ga željno al bojazljivo Julija.

„Oh — tu bi mi opet zasjala prehodnica zviezda, duša bi mi se osovila, bio bi sretan,“ živo odvrati Španjolac.

„Evo vam dakle mene!“ šaptnu Julija blažena, pružeći mu željno biele ruke svoje.

Srce joj kucaše silno, čekala je, da grof primi njezine ruke.

Al gle! Mladić uzmaknu, oči mu zasjaše grozom, na licu se vidio strah.

„Nikada!“ zaviknù Riego „Zaklinjem vas živim bogom gospojo, nemojte toga!“

Julija probliedi.

„Zar — tako?“ izusti jedva.

Sprva se smuti, al za kratko se prenu u stari mletački ponos, i ponosito progovori Španjolcu.

„Nudila sam vam se za prijateliicu, a vi me odbijate? Zar vam je moje prijateljstvo od toli malene ciene gospodine grofe?“

„Sveti bože! kliknu Riego strastno „šta da vam odgovorim

gospojo!? Vi vidite, da sdvajam, da me ubija muka. Ta odavna mogli ste uhoditi trag svim mukam mojim! Vaše prijateljstvo drugomu je milost nebeska, al meni — koj vas ljubim, obožavam bez sviesti, bez mjere, koj radi vas ostavljam Mletke — meni bi bilo to prijateljstvo izvorom bezkrajnich jadah. Mrzio sam ženski sviet, al gledajuć vaše veličje, vašu ljepotu, naučih se opet cieniti žene, sve vaše vrline zanieše me jadna! Mišljah da je u vašem srcu više za mene, neg prijateljstvo! Oprostite mi to! Nevriedan sam vašega prijateljstva, jer ono, što u mojem srcu vrije i kipi nemože samo mirnim prijateljstvom biti, ono je živa, sliepa, bezkrajna strast! Oh oprostite mi grofice, da sam vam očitovao sve svoje srce, oprostite, da timi pomamnimi riečmi vriedjam čistu plemenitu dušu vašu! Al nebojte se, otić ću, da vas više nevidim za života! Samo to mi recite, da me žalite, i sve sudjene mi muke pretrpit ću smjelo!"

Brzo pristupi Španjolac grofici i poljubi ju živo u bielu ruku, a ona mu nije branila toga.

Španjolac gledaše Juliju, čekajuć sudbinu svoju.

Julija bje tronuta. To joj se vidjelo na licu. Tolikoj strasti se nije danala, s tolike strasti prokipi joj žilami onaj žar, koj je tinjao odavna u njezinu srcu.

Sad je tek ćutila, šta da je Riego njezinu srcu. Al jošt se je um opirô srcu, jošte dužnost strasti.

„S bogom!" to jedino šapnuše bliede joj ustne.

S Riegova lica vidilo se, da se podaje priekoj sudbini. Jošt jednom uhvati Julijinu ruku, jošt jednom taknuše se njegova usta biele ručice. Al žarki cielov Španjolca projuri joj krvcom do razigrana srca i potrese ju munjevito.

Nesviestna gledaše, kako Riego ide prema vratima.

Juliju popade vrućica, mozag joj se zavitla, dah joj se otimaše, i sva joj krv šinù put srca. Tu niknuše u tren iz liepih joj očiuh guste suze, i Julija stade muklo jecati. Ljubav održà mah, strast odolje ponosu.

Riego se dovuče k vratima. Odanle je tužno gledao groficu. Julijine oči zabljesnuše u ovaj mah.

„Juane!" kliknù nemareći za sav ostali sviet „možete li ostaviti me?!"

Mladić pohiti k Juliji i ogrli živo prekrasnu ženu.

(Dalje će sliediti.)

Petar Preradović.

(Sa slikom.)

Da je hrvatski narod uživao tečajem prošlih viekovah toliko sreće, jedinosti i samostalnosti koliko drugi narodi, za cielo bi mu knjiga cvala bila ljepše, te bi se dičiti mogla jošt većim čislom ljudih na peru slavnih, pa nebi danas bilo toliko takme, toliko napora, da se štogodj na sviet iznese. Hrvati dižući staro književno blago iz praha i nehajstva, i tvoreći novu knjigu, novijim potrebam priličniju, moraju raditi na svaku ruku, za svaku struku. To je dakako žalostan razlog žalostnoj istini, da se mnogo i premnogo književna ráda izmetne na diletantizam, da se sila liepih sposobnostih, što ih u hrvatske mladeži ima, razbije i raztroši na ništa. Pa kad s ove nesreće bolujemo jošte dan danas, gdje nam je obrazovanje bolje, narodnije, kako je tek moralo biti u ono vrieme, kad se je hrvatski narod probudjivao novu životu? Nije se dakle čuditi da je mnogo duševnih proizvodah valjalo za onu dobu, a dan danas imaju malu il nikakve ciene, te im je jedino mjesto u književnoj povjesti.

Nu tim dičniji, tim slavniji su oni muževi, koji, nikli za onog burnog vremena, nadkrilìše perom ne samo vršnjake, kojim stavna slava nesiže ne samo u svu budućnost Hrvatah, no koji stvoriše diela prekrasna, kojimi bi se dičiti mogao svaki narod, svaka književnost.

Vrla takova, narodu mila i po svoj Jugoslaviji čuvena glava, slavni je naš pjesnik Petar Preradović.

Vele ljudi, da nevalja živim dizati spomenike, premda je u nas i mrtvim dugo na kamenu slavicu čekati; nu mi mislimo da je upravo nam od prieke potrebe, da svojemu narodu stavimo one uzorite glave na uglod, koje su vazda revno i srcem i umom pristajale uz narod, i nikad se neodmetnule od njega, jer se narodu takovim ugledom snaži vjera u samoga sebe. A najpače je vriedno spominjati takove prvake, kojim su njihova djela već za života trajnim spomenikom.

Sve to, što spomenusmo, valja za našega Preradovića, pa s toga nadamo se, da ćemo ugoditi crtajuć u kratko njegov život, svim Hrvatom, kojim su mile njegove pjesme toliko putah razblagale dušu.

Preradović je sin hrvatske krajine. U Grabovnici, selu gjurgjevačke pukovnije ugledô je 18. ožujka 1818 sviet.

Budući mu otac častnikom, namieniše roditeli po tadašnjem običaju i sinu si Petru sablju.

Preradović polazio je malu školu u Grubišnom polju, zatim dvie godine školu u Gjurgjevcu, te je jednu godinu boravio u vojničkom zavodu belovarskom.

Pošto mu otca smrt zateče na samo mlado ljeto g. 1828, podje majci poslje dužeg vremena za rukom, da namjesti sina u vojničkoj akademiji u Bečkom Novom mjestu.

Od g. 1830 do 38 dakle punih osam godinah bavio se Preradović u tom učilištu o nauku, te je daleko nadkrilio vještinom sve svoje drugove.

God. 1838 bude Preradović poručnikom kod pukovnije Bakonji.

Deseći se toliko vremena po inostranstvu, nedrugujući sa ljudmi svoga naroda, zaboravì Preradović svoj materinski jezik, te budući pun pjesničke žice stade njemački pjevati.

Dobra po Hrvate sreća nanese u to doba narodnog pisca presv. g. Ivana Kukuljevića Sakcinskog u istu pukovniju, kamo je iz ugarske dvorske garde premješten bio kao poručnik.

Kukuljević je već za ono vrieme pjevao hrvatski, pa videći koliko da je dara u Preradovića, podbadao je druga svoga, da je sve više grlio hrvaštinu.

Za ovo vrieme počeo je pisati njemačke al u našem duhu sastavljene pjesme u zagrebački njemački časopis „Croazia".

Al kan da je Hrvatom Preradovića dosudila sreća, bude na skoro premješten u koljevku Hrvatstva u Dalmaciju. Tu na svojom zemljištu medj svojim narodom sve si je više prisvajao hrvatski jezik i na skoro stao je u Kuzmanićevoj „Zori dalmatinskoj" hrvatski pjevati. Vila je njegova odtada sve više razvijala krila, i već 1846 ugledà prva sbirka njegovih pjesamah pod imenom „Prvenci" sviet.

Pjesme ove odviše su Hrvatom poznate, da ih čovjek ovdje posebice razabire i ocienjuje. Malo imade hrvatskih kućah, gdje „Prvenacah" neima, malo ima hrvatskih domorodkinjah, koje divnih ovih pjesamah nepjevaju. Ovu je sbirku zapala riedka po hrvatskog pjesnika sreća, da se je zbilja raširila medj našim narodom, a to je za cielo najveća hvala i slava pjesniku.

Već u toj prvoj sbirci pokazà Preradović svoju samostvornu, samoniklu žicu, gdje se i lik i misli u jednu divnu cielinu slažu. O njem se može tvrdo kazati, da je naznačio našemu novijemu pjesničtvu smier. Pa tko čita većinu potonjih pjesnikah, morati će priznati, da većina pjeva po Preradovićevu ugledu.

(Dalje će sliediti.)

GLASOVI.

Iz Beča.

* Prošle nedjelje donio nam je na našu veliku radost zabavni povoz mnogo milih nam gostih iz Hrvatske u Beč. Bilo je tu Zagrebčanah, Karlovčanah, Sisčanah i Varašdinacah. Naši zemljaci su se baš hrvatski po Beču veselili, i kad su krenuli natrag u svoju postojbinu, bješe izpraćeni od mnogo ovdje živućih Hrvatah do željeznice.

* Njegova. preuzv. ban hrvatski, g. podmaršal barun Šokčević stigô je u Beč u povoljnom zdravlju i dne 29. odè put Zagreba.

* Ovih su se danah desili u Beču otmeni slovenski rodoljubi dr. J. Bleiveis i dr. E. Kosta. Drugi od njih predao je državnomu ministru gr. Belcrediu adressu povjerenja grada Ljubljane. Tom prilikom izjavi državni ministar gosp. dr. Kosti, da je najtvrdja volja Nj. veličanstva, da svestrana autonomija postane istinom.

* Gastinjski ugovor glede polabskih vojvodinah zaključen je sastankom salcburžkim. Ugovor taj neriešava konačno prepornog

pitanja, al po njem je Pruska mnogo više prolitka stekla nego što Austrija. Pravo svoje na vojvodinu lauenburžku odstupi Austrija Pruskoj za 2 miliuna danskih talirah. Holštajn će za sada držati Austrija, Šlezvig i kielsku luku Pruska. Rendsburg biti će zajednička tvrdjava.

Trojedna kraljevina.

* Nj. vel. kralj oprostio je g. Ivanu Perkovcu, kao i gosp. A. Starčeviću, bivšemu velikomu bilježniku riečke županije posliedice karne osude. Ujedno je ukinuta naredba, kojom bje „Pozor" obustavljen i mi se nadamo, da će taj odvažni branitelj hrvatskog prava za kratko ugledati sviet.

* Kako iz vierna izvora doznajemo, biti će prije sabora našega po starodavnom običaju sazvane glavne skupštine svih županijah, da se uzmogne razabrati mnienje naroda.

* Previšnjim riešenjem stavljen je dvorski savjetnik gosp. Ed. Mrzljak u privremenu mirovinu, i ravnanje namjestničtva povjereno je medjutim dvorskomu savjetniku gospod. N. Melinčeviću Haličkomu.

* Riečke demonštracije počele su opet uslied dopisa „Zukunfta", koji biedi Riečane, da su za Italiju zauzeti. Neka frakcija gradskog zastupničtva izradila je nekakov protest proti tomu, i zahtieva u njem, da se Rieka neposredno pripoji Ugarskoj. Mi zbilja neznamo, kada će se jednom nekoje laži-suverene glave riečke opametiti? Smiešna bi doista stvar bila, da svako gradsko zastupničtvo imade pravo riešavati državnopravna pitanja. A gospoda Riečani nek se sjećaju, da im grad na hrvatskoj zemlji stoji, pa da ga Hrvati iz šakah nipošto dati neće. Ujedno moramo se izjaviti proti svakomu nerazložnomu razdraživanju, a u riečkom dopisu „Zukunfta" je poněšto toga bilo.

* U Moslavini pojavila se je čitava četa, po svoj prilici bosanskih hajdukah. Gosp. veliki župan križevački pošô je s tog razloga odmah iz Beča u svoju županiju, da se zlotvorom dalnji zulum zakrči.

Ugarska.

* Ugarski sabor sastati će se tek negdje mjeseca prosinca, jer će donle tek gotova biti sabornica.

* Mjesta velikih županah popunjuju sve novimi osobami. Novi ti župani većinom su oni isti, koji su obnašali tu čast prije provizorija vojničkog.

* Magjarski se listovi za sada glavno bave erdeljskim pitanjem a i vlada razpravlja ovu prepornu točku. S toga bjehu pozvani u Beč gr. Kemény i bar. Jozsika a od strane Sasah narodni grof saski Konrad Schmidt. — I crkveni glavari mitropolit bar. Šaguna i nadbiskup Šterka-Sulutiu stići će za koj u prestolni grad, da izjave svoje mnienje. Svakako će to pitanje vladi podosta jadah zadavati, jer nekoji Madjari zahtievaju neprosredno spojenje Erdélja sa Ugarskom i to u smislu zakonah od god. 1848, nu po svoj prilici će se sastati erdeljski saboru na temelju izbornog reda, što ga je izradio za svoga kancelarovanja grof Kemény. Promjenah, što se sbiše za Šmerlingovanja, kan da i nije bilo.

Francuzka.

* Listovi francuzki a i njemački neznaju dosta nahvaliti pomorske svečanosti u Cherbourgu i Brestu. Englezi i Francezi, ovi protivnici od starine pobratiše se ondje, i govori glavarah s jedne i druge strane bijahu baš demonštrativni. Dal je ova demonštracija naperena proti Ameriki, nemože se kazati.

* Car se desio sa caricom u Arenenburgu u Švajcarskoj. Za koje vrieme sastati će se sa kraljicom španjolskom u Biarrizu.

Italija.

* Lanza ministar nutrnjih poslovah zahvalio se je na svojoj časti.

* U Milanu se kolera pojavlja sve to jače.

Rumunjska.

* Pobuna u Bukureštu se je doduše utišila za čas, no bojat se je novog ustanka. Ministarstvo priobćilo je doduše proklamaciju na narod, al je ova od malene koristi.

* Knez Kuza povratio se je uslied nemirah u Vlašku.

* U Galacu a osobito u Brajili otimlje kolera sve više mah.

Amerika.

* Unija umaljava svoju vojsku sve više u posliednje vrieme osobito u Texasu, te se mexikanska carevina neima bojati kakove navale. Vele, da je Francuzka obrekla, da će svoju vojsku sve malo po malo odpremiti iz Mexika.

* Južnoamerikanske republike Chili, Peru, Bolivia, Ecuador, Kolumbia i Venzuela sdružiše se proti vanjskoj intervenciji.

Oglasi svake vrsti primaju se i naći će uzpješno razširenje po cieloj **Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji,** nadalje po **Sloveniji, Istriji,** po **Srbiji,** po **Bosni,** itd. Uvrstnina stoji za svaki redak ili prostor mu: prvi put **10,** drugi put **8,** a treći put **6** novč.; za svaku uvrstbu plaća se posebno **30** nvč. državne pristojbe za oglase.

Oglasnik.

Za poveće uvrstnine, ili one, što bi se višeputah u godini tiskale, plaća se — prema ugovoru — manje. Za sastavak kojeg oglasa plaća se 2 novč. od redka. Umoljava se, da se sva pisma frankirane pošalju, jer se nefrankirana pisma neprimaju.

Za uvrstnine u „Javnu sbornicu“ plaća se za svaki redak 20 novč.

aus dem Croatischen übertragen von August Šenoa. — **Lausitzisch-serbische Volkslieder.** — **Branko,** Ballade von Chalupka; aus dem Slovakischen übertragen von Paul Kuzmány. — **Gedichte von Branko Radičević;** aus dem Serbischen übersetzt von J. J. — Aus dem **„Gorski vienac“** (Bergeskranz) des Fürsten Petar Petrović Njeguš; aus dem Serbischen übersetzt von August Šenoa. — **„Crnogorac“** (Der Montenegriner), Gedicht von Ivan Sundečić. — **Zmiraj krasna je narava** (Ewig schön ist die Natur), Gedicht von weil. Josefine Turnogradska; aus dem Slovenischen übertragen von G. R. — Gedichte von Dr. F. Prešern; aus dem Slovenischen übertragen von L. T. — **„Die „Insel“ (Ostrov)** und **„Vision“ (Vidjenie),** Gedichte des A. S. Homjakov; aus dem Russischen übertragen von J. N. L. — **Ausgewählte polnische Gedichte** von A. Mickiewicz, Słovacki, Kochanovski etc.

Die zahlreichen Freunde des slavischen Fortschrittes werden sich die Verbreitung dieser Zeitschrift gewiss zu einer Ehrenaufgabe machen, indem sie eine Subscriptionsliste in befreundeten Kreisen cirkuliren lassen, und die Bestellungen nebst dem entfallenden Betrage franco an die Administration der Zeitschrift (Wien, Josefstadt, Buchfeldgasse Nr. 3) absenden. Nach Erhalt der Pränumeration werden die bereits erschienenen Hefte sogleich per Post franco expedirt.

Željezarnica Franje Solara

u Zagrebu u dolnjoj Ilici,

ima uviek veliko skladište svakovrstnih ratilah, po imenu:

Plugovah, osobito vješto napravljenih i jakih, zato su i bili na lanjskoj izložbi trojedne kraljevine prvom nagradom odlikovani, pošto ih je imenovani za to odbor, prokušao. Jedan ovakov plug zajedno s ornicami (kolečkami) stoji 23 do 29 forintih.

Sječkarnica Arnhoferova nadmašuje svojom jevtinoćom, jednostavnošću, te vrsnoćom i brzinom svoje radnje sve ostale ovakve strojeve, zato i bje na lanjskoj izložbi prvom odlikom nagradjena. Jedna ovakva sječkarnica (zajedno s jednim nožem u zalihu) stoji 60 forintih.

Vinske preše (osobito praktične) prodaju se po 100 do 150 for.
Greštalo grožđja *(Weintrauben-Quetschmaschine)*, stoji 15 for.
Krupila *(Schrotmühlen)* po 26 do 100 for.
Mlinovi ručni *(Mahlmühlen)* po 60 for.
Krunilo (ruljilo) kukuruza *(Kukuruzrebler)* po 22 do 40 for.
Sijače *(Säemaschinen)* po 15 do 20 for.
Vjetrenjače *(Putzmühlen)* po 25 do 35 for.

Osim toga ima ondje na prodaju i drugih ovdje poimence nenavedenih ratilah i ratarskih strojevah, a sve od najbolje ruke i u cienu što se može priličniju.

Upravo su dotiskane, te se dobivaju u knjižari Svetozara Galca u Zagrebu:

Kriesnice,

milošte dragoj nesudjenoj.

Knjiga II.

u maloj 8-mini 127 stranah, ciena samo 80 novč.

Prva knjiga **Kriesnicah,** na toliko je omiljela našemu svietu, osobito pako krasnomu spolu, kojemu je i ova II. knjiga namienjena, da nije nuždno i koju navesti u preporuku tih prekrasnih pjesamah, neznana pjesnika.

☞ U istoj knjižari ima i od **I. knjige Kriesnicah** nekoliko iztisakah. 3—2.

Ne gotovu

već po nalogu i ukusu tek krojenu odjeću mužku

dogotavljat ću po najnovijem i najukusnijem kroju kao i narodnu odjeću u obće i to uz najumjereniju cienu i u najkraće vrieme.

U radionici mojoj u Beču, (**Stadt, am Bergl Nr. 2** nächst dem Rabenplatze erster Stock) izložene su na izbor sve vrsti ovo-i inozemna sukna i inih najukusnijih i najljepših tkaninah.

Molim u Beč pridošavšu gospodu p. n. iz Hrvatske za blagonaklone naručbe.

Izvanjske naloge obavljat ću točno i bezodvlačno.

Cvjetko Dvorniković,
krojač u Beču.

Ivan Dežman,

doktor medicine i kirurgije, magister primaljstva, bivši liečnik c. k. sveobće bolnice bečke,

preporuča se slavnomu obćinstvu

za sve nutarnje i izvanjske bolesti.

Ordinira u svom stanu od 11—1 sata

u Zagrebu u Kriegerovoj kući u dugoj ulici, br. 272.

MOLLOV

Seidlički prašak.

Odlikovan nagradnom kolajnom parižke sveobće izložbe od g. 1855. i londonske 1862.

Središnje razpošiljališće: ljekarna k ródi u Beču.

Opomena. Buduć sam izkusio, da se seidlički prašak prodaje s naputci rabljenja, koji su iz mojih od rieči pretiskani i još na prevaru obćinstva moj krivi podpis nose, te se tako, sbog vanjske sličnosti lasno s mojim fabrikatom zamjenjuju: to odvraćam svakoga, od kupovanja tih falsifikatah, s tom opazkom, da je na svakoj škatulji mojih seidličkih prašakah na razliku od sličnih proizvodah i na svakom papiru, koji obhvaća pojedini obročić praška, utisnuta moja službeno prijavljena zaštitna biljega.

Ciena jedne zapečaćene izvorne kutije je **1 for. 25. n. n. v. Naputci za porabu** dobivaju se u svakom jeziku.

Ti prašci stoje sa svoga izvanrednoga, u više slučajevih dokazana učinka nedvojbeno na prvom mjestu medju domaćimi ljekovi. To nam pokazuju mnoge tisuće zahvalnicah, što nam stigoše iz svih stranah prostrane carevine, da se isti mogu proti zaporu, neprobavnosti i žgaravici grčevom, bubrežnoj i živačnoj bolesti, trepeta srdca nervoznoj glavobolji, navali krvi, kostobolnoj bolesti, napokon kod onih koji su skloni na maternicu, hypochondriju, trajno smućivanje, itd. najboljim uspiehom upotrebieti.

Skladišta nalaze se: u Karlovcu kod J. Benića, u Zagrebu kod. g. G. Mihića, ljekara; u Staroj Oršovi kod L. Hertara; u Biogradu kod D. Genića; u Bjelovaru kod G. Lackovića; u Brodu kod Angela d. Elia; u Karlovcih kod L. Strassera: u Čakovcu kod L. pl. Gönera ljekarnika; u Daruvaru kod. Bressláuera; u Osieku kod. E. Ledkića i F. S. Thürnerova sina; na Rieci kod Catta i Rigotta; i kod Miroslava Dragovine ljekarnikahi kod Franje Jechel-a trgovca, u Glini kod A. Haulika, ljekarnika, i Gabriela Pelleša; u Križevcih kod Teodora Bošnjaka, u Brodu kod A. Gerard-a ljekarnika; u Virovitici u ljekarni, u Gospiću kod Ivana Borića i N. Ristovića; u Illoku kod L. Kempnera; u Kapósvaru kod Fer. Kegla ljekarnika i l. Kohna; u Koprivnici kod A. Verli-a, ljek; u Križevcich kod V. Detonijeve udove; u Kloštru Ivaniću kod A. C. Fibića, ljekarnika; u. Mitrovici kod Krstnošića; u Novom sadu kod I. L. Vidaša; u Palanki kod Ant. Karvazy-a; u Pančovi kod P. Krančevića; u. Petrovaradinu kod Jungingera i drug.; u Petrinji kod I. Turopolčića; u Požegi kod Karla Csilagha, ljekarnika; u Sisku kod Ante Diericha; u Sv. Giurju kod E. Nöthlga; u Virovitici kod Lad. Dome; u Vukovaru kod Th. Stanića; u Vrbovskom kod P. Hodniga; u Varaždinu kod A. Haltera; u Senju kod Planinca i Bontića; u Zenti kod braće Vuićah.

Gornje tvrdke priuzimati će takodjer za takovo zvano:

„Echtes Dorsch-Leberthran-Oel.“

iz Bergena u Norvežkoj.

Ciena za punu flašu, s naputkom je 1 for. 80 novč. za pol flaše 1 for. a v.

Svaka flaša toga pravoga ulja providjena je, na razliku drugih vrstih jetrene masti službeno udarenom tvrdbenom biljegom.

Ovo ulje upotrebljava se najboljim uspjehom proti prsnoj i plućnoj bolesti, gukami rahitidi. Lieči već zastariele kostoboljno-rheumatične boli, kano i kroničke osuvke na koži.

Ta najčistija i najdjelatelnija vrst jetrene masti dobiva se najbrižnijim sabiranjem i otrebivanjem ribah doracah (Dorschfisch), bez ikakva lučbena priredjivanja, buduć se u flašah stojeća tekućina sasvim u neoslabljenomi prvobitnom staležu nahodi kako je neposredno iz rukuh narav, proizašla.

A. Moll,

ljekarnik i vlastnik povlaštene pharmacetičko-lučbene tvornice u Beču.

U maloj lutriji

može čovjek po mojoj jasnoj, lahkoj, osobitoj al tajnoj uputi **sasvime sigurno** steći zgoditke. Novčanu nagradu za tu uputu i druge uvjete doznaje svatko pismeno. Dopisi francuzkim, talijanskim il njemačkim jezikom pisani, primaju se samo, kad su frankirani. K tomu mora svatko 20 nov. u novcu il listovnih biljegah za odgovor priložiti, i svoje ime i stan jasno naznačiti. — Ja odgovaram nefrankirano, i to, pošto sam se ostavio poslovah i nekako mirujem, po mojoj udobnsoti tek poslje nekoliko danah. Adressa mi je: Ingenieur **Ag. Bold,** Particulier.

pr. Hamburg a. d. Elbe.

Opomena. Samo takova pismena uputa ja **prava, valjana** i **nepogriešiva,** koja **neposredno od mene** polazi. Svako drugo posried no iz tudje izviešće, izjava il uputa je **kriva.**

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel ić,Lukš

GLASONOŠA

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 17. | **U Beču, dne 15. rujna 1865.** | **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

FEDRA.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine. S francuzkog preveo August Šenoa.

Čin prvi.

Prizor 3.

Fedra. Enona.

En. Vriedja l' te to?
Fed. Što spomenù bolna ovo ime?
En. Dà i pravom ime to te ljuti,
Milo mi je, da se njega groziš.
Živi! ljubav, zakon nek te budi;
Živi! — nedaj da barbarski porod
Djecu ti pod mrzku vladu skuči,
I najčišćoj da je glavom lozi
Svega grčkog i božanskog roda;
Al nekrzmaj — svaki čas te mori,
U prijašnju preni mi se snagu,
I na novo daj da plamen plane
Života ti tinjajućeg jedva.
Fed. Ah i odviš griešan mi već traje!
En. Šta ti tužnu saviest tvoju peče?
Koji grieh te tako smutit smio?
Zar nevina krv ti kalja ruke?
Fed. Hvala nebu! ruke su mi čiste;
Ah da mi je srce tako čisto!
En. A koj grieh počini bolna, reci,
Da ga srce toliko se grozi?
Fed. Dost ti rekoh — nepitaj me dalje;
Propast ću — al i moj grieh će sa mnom.
En. Gini dakle — taji ljutu pečal,
Ali ja ti očih stisnut neću;
Jer sve što se život tvoj već gasi,
Ja ću prije usmrtit se jadna,
Usmrtit se jadna jednim mahom.
Okrutnice! kad te ja prevarih?
Nisul ove zibale te ruke?
Nisam li rad tebe ostavila
Dom svoj — djecu — sve što srcu milo?
A ti tako moju vjeru plaćaš?
Fed. O Enono! našt' si tako ljuta?
Da odkrijem, što u srcu krijem,
Strašna bi te ošinula groza.
En. Šta bi mogla groznijeg jošt kazat
Nego da ćeš tu, pred menom umriet?
Fed. Ak ti grieh i ljutu sreću javim,
Prije ću i griešnija ću propast.
En. Gospo! tak ti gorkih mojih suzah,
Što ih tužna a za tebe ciedim,
Tako slabih koljenah ti tvojih,
Što u prahu evo jadna grlim
Reci gospo, što ti srce ciepa!
Fed. Volja tvoja! ustaj!
En. Evo! Slušam!
Fed. Bozi; šta ću kazat? gdje da začnem?
En. Nemoj gospo utaman se strašit!
Fed. O Venero grozovita, zlobna,
Na što mi je majka s tebe spala!
En. Zaboravi oto — nek budućnost
Mučeć dovjek prošlu biedu krije.
Fed. Ariadno! sestro i tebi je ljubav
Smrt zadala prevarenoj ljuto!
En. Šta je tebi gospo? — što spominješ
Groznu sudbu porodice svoje?
Fed. Venera me sili — a ja propah
Zadnja a i najbiednija roda.
En. Zar da ljubiš?
Fed. S ljubavi pobiesnih.

En. A za kim?
Fed. O čut ćeš grieh najveći,
Ljubim — strašno ime! — sva se grozim —
Ljubim —
En. Koga?
Fed. Znaš barbarskog sina,
Kom toliko veće zadah jadah?
En. Ipolita? Sveti bozi!
Fed. Izreče ga!
En. Sveti bozi krv u žilah stine!
O nesrećo griešna jadnog roda!
Proklet put, što ovamo nas doni!
Proklet kraj, gdje sad stojimo! proklet!
Fed. Ah odavna već ta bol me mori.
Kad me ženu sveti zakon svezà
S mužem mojim, Egejevim sinom,
Mir moj, sreća, mišljah, da je tvrda.
Tu osvanù neprijatelj gordi.
Rumenih se, bliednuh gledjuć njega,
Jadna moja razvrati se duša,
Očim mojim otelo se svietlo,
A jeziku uzteže se slovo,
Čas mi stinu, čas uzkipi krvca.
Ah tu poznah Venerinu biesan,
Žar prokleti — kojim rod naš muči.
Zavjetom sam htjela gasit muku,
Hram joj gradih — uresih ga sjajno,
Samo slažuć preobilne žrtve,
I ništetnim prot ljubavi liekom
Htjedoh pamet smućenu izliečit.
Al badava pirila sam vatru;
Dok božicu zazivahu usta,
Klanjala se duša Ipolitu,
Kraj oltara, gdje goraše žrtva,
Njegov lik se namećao duši,
I svi dari bjahu namienjeni
Bogu, komu ime kazat nesmieh.
Bježah ga — al prieka moja sreća
U otčevu njegov lik mi vrati;
Sama sam se proti sebi digla,
Na okrutnost nukala se sama.
Da uklonim, koga obažavah,
Hinila sam maćuhinu zlobu,
Poticala muža, da ga goni,
I viječno naricanje moje
Odtjerà ga iz otčinskog krila.
Odlanù mi — odkad njega nebje,
Nevine sam proživila dane
Vierna mužų — svoju sjetu krijuć
Gojila sam plod odurna braka.
Tašta vjero! ljuta kobi moja!
U Trezenu muž me glavom dove,
Onog smotrih — koga sama prognah,
I stara mi rana ljuće puče.
Ne, to nije više tajni oganj,
Što u žilah nesretnici tinja,
To je ona — ta Venera biesna
Što me sgrabi svemogućom silom.
Ja se sama svoga grieha grozim,
Sama mrzim kukavni svoj život,
Sama žar taj ogavni proklinjem,
I da ime ostane mi svietlo,
Grieh i sebe htjedoh skinut s svieta.
Al nemogah odoljeti suzam,
Nisam mogla muku svoju stisnut,
Sve ti rekoh — i nežalim toga,
Jer ćeš razlog mojoj smrti štovat,
I koreć mi nezadavat jadah;
A sad prestaj taštom brigom budit
Žar gaseći se života moga.

Prizor 4.

Fedra. Enona. Panopa.

Pan. Rad bi gospo zašutila tebi
Tužnu viest, — al moram ti ju odkrit.
Smrt ugrabi slavnoga ti muža
I do tebe sviet već sav to znade.
En. Šta to reče?
Pan. Da badava gospa
Za Tezejev povratak se moli.
Od brodarah, što su amo stigli,
Saznô Ipolit, da Tezej umrie.
Fedra. Sveti bozi!
Pan. Sav se narod dieli
Rad kraljestva u protivne stranke.
Jedni tvoga sina hoće gospo,
Drugi opet nemareć za zakon
Pristaju uz sina barbarkinje;
A i to se glasa, da se tajno radi
Podić na trun Palantovu kćerku.
U Atinu Ipolit se spravlja;
Bojat se je, da će u toj buri
Za sebe sav osvojiti narod.
En. Dost Panopo! gospa te razumie,
Pa će za tu važnu viest i marit.

Prizor 5.

Fedra. Enona.

En. Gospo! nisam te je poticala bila
Dalje živjet, — s tobom htjedoh propast,
Ma ni riečcom nehtjedoh te krenut.
Al nesreća novi razbor ište.
Sreća tvoja sada se promieni;
Kralj poginu; a njegovo mjesto
Sina ide — za njeg živjet moraš;
Rob će biti — ako te izgubi,
Kralj će biti — ak ostaneš živa.
U kog da se jadno čedo uzda?
Tko će suze nevine mu otrt?
Plač djetinski dopirat će k nebu
U djedovah dano majku tuži.
Živi dakle — sad ti grieha neima,
Tvoja ljubav obična je ljubav.
Smrt Tezeja razkinula svezu,
Po koj ljubav groznim griehom bjaše.
Ipolit ti strašan više nije
I bez stida sad ga smiješ gledat:
Možebit će, da ga mrziš misleć,
Glavom biti buni proti tebi.
Skini mu sa duše crnu sumnju,
Skloni mu taj duh ponosni, smieli,
U Trezeni sretnoj on je kraljem,
Al on znade, da zakonom ide,
U Atini vlada tvoga sina;
Teb' i njemu protivnica ima,
Slož'te se i smrvte Ariciju.
Fedr. Svjetu tvomu podajem se posve.
Živit ću, ak oživjeti smijem,
Ak majčina ljubav u zli čas taj
Slabu dušu osnažiti može.

Čin II.

Prizor 1.

Aricija. Izmena.

Ar. Ipolit me ovdje sresti želi?
On me traži, da se sa mnom dieli?
Jel istina? — il me samo varaš?

Iz. Smrt Tezeja sgodi toj je razlog,
I za kratko, to mi vjeruj gospo
Sva će srca povratit se k tebi,
Kojih Tezej odciepi od tebe;
Dà, za kratko će se Ariciji,
Svojoj glavi, ciela Grčka klanjat.
Ar. Nij to dakle samo prazna priča,
Robstvo da se svrši, vrag moj propô?
Iz. Nisu više protivni ti bozi;
Tezej podje — kam i braća tvoja.
Ar. Kako, vele, da je poginuo?
Iz. Pričaju o njegvoj smrti čuda,
Kojih skoro vjerovati nemož'.
Jedni vele, da je ženu tudju
Oteo i uzeo za ljubu,
Da progutnu more nevjernika;
Drugi opet glasaju posvuda,
Da je sišô s Piritojem u Ad,
Da Kocita tamne briege smotri,
I živ podje medj paklene sjene;
Al nemogô vratiti se s kraja,
Odkud smrtnim povratka već neima.
Ar. Zar bi smio čovjek prije smrti
U kraj mrtvih duboki navalit?
Koja slast da živu dušu vabi
Na brieg dal'ki paklenoga jaza?
Izm. Tezej umrie; ti tek o tom dvojiš,
Sva Atina za njim već uzdiše,
Sva Trezena zato veće znade,
I za kralja Ipolita prizna.
Fedra za svog sina zabrinuta
U palači ovoj za svjet pita
Smućene već prijatelje svoje.
Ar. A ti misliš, da će od otca blaži
Taj Ipolit ublažit mi robstvo,
Smilovat se jadu?
Izm. Mislim gospo!
Ar. Zar ti znadeš onu tvrdu dušu?
Koja prazna nada tebe nuka,
Da će jad moj pokrenut mu srce?
Da će mene žensku glavu štedit,
On — koj mrzi sve na svietu žene?
Izm. Znam, što o tom mraznom srcu vele.
Vidjeh ga kraj tebe ponosita,
I čuvena gizdost većma jošte
Razpalila ljubopitnost živu.
Vidjeh ga — al što o njemu vele,
Kad ga gledah — činjaše se krivo.
Čim te smotri — sav se jadan smuti.
Zaman s tebe uklanjao oči,
On ih s tebe nemogaše skinut.
„Ljubovnik" se čini mrzko ime
Tom junaku odvažnomu možbit;
Ali ako mu i jezik nebje,
Oči bjahu ko u ljubovnika.
Ar. O da znadeš kako željno sluša
Uho rieči tvoje — prazne možbit.
O ti koja sve mi dušu znadeš,
Bi l' pomislit mogla, da bi srce,
Kom do suzah, jada brane neima,
Koje udes nesmiljeni goni,
Da bi srce to i poznat smielo
Ljubav — i sve mahnite joj muke.
Zadnja grana kraljevskoga roda,
Koga majka Zemlja porodila,
Krvnom ratu utekla sam jedva.
Šestero sam braće — šešt mladićah,
Rodu liepu nadu — izgubila.
Mač ih sharà — majka im je zemlja
Upijala tužna mladu krvcu.
Od tog doba znaš, da strogi zakon
Obljubit me svakom Grku brani,
Dano sestrin plamen neoživi
Opet pepeo silovite braće.
Ta i sama znaš, kak priekim okom
Gledao me bojazni dobitnik,
Ti to znadeš, kako ljubav mrzeć
Često hvalih silnika Tezeja,
Što mi strog razpiri mržnju većma.
Ah al donle nevidjeh mu sina!
Nij krasota, nij milina njegva,
Kojom narav divno ga uresi,
Za koju on nezna — il nemari,
Toliko mi uzniela oči.
Ljubim u njeg plemenitu dušu,
Ljubim kriepost, al ne mane otca,
I taj divni nevidjeni ponos,
Koga ljubav nikada neskuči.
Nek se Fedra uzdasima hvali,
Kojima je Tezej za njom disô,
Moj se ponos uzvisio više.
Ja nemarim za tu malu slavu
Onog spregnut — koga svaka može,
I do onog dopirati srca,
Do kojeg je svakoj dopriet voljno.
Al osorni duh taj posve sklonit,
Jade zadat onom tvrdom srcu,
I u lance robom onog spregnut
Koj se robstvu tomu gizdav ruga,
To bi htjela — to bi kušat smjela.
Ah lakše je osvojiti Hrelju,
Neg zarobit robom Ipolita,
I predobit predobljena stoput
Manja ti je dobitnici slava,
Neg pobiedit nikad pobiedjena.
Al Izmeno ludo ti govorim;
Duh će gordi opirat se ljuto,
Pa će ponos komu sad se divim,
Skoro možbit muke mi zadavat,
On da ljubi? — kako da sam sretna
Sklonula ga? —
Izm. To ćeš od njeg čuti.
Evo ti ga!

(Dalje će sliediti.)

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života).

III.

Bieg i nevolja.

Od onog dana, kad je Riego Juliji izjavio svoju ljubav, sastajali se ljubovnici u kući pouzdane nekdašnje služkinje Julijine. Grof Amalfi povrati se s puta. Riego i Julija bijahu oprezni, da im sviet neudje u trag ljubavi, jer su ljudi ne samo motrili groficu, kao osobitu ljepoticu, već i mladoga stranca i toga osobito otmene gospoje mletačke.

Tako su se ljubovnici pretvarali od dana do dana, što je osobito za rukom išlo Riegu. Prema svietu pokazivao se čovjekom, koga muči tajna tuga, a na licu mu se crtala sanjiva turobnost, s koje bijaše osobito zanimiv gospojam. Ove su opažale, da je, da je Španjolac ljubezan prema cielomu ženskomu svietu, nu da nijedna, ma ni krasna Julija razgrijati nemože hladnog mu srca. Često bi se jošt većma namrknuo, raztužio, pa je bježô od družtva kô od neprijatelja svoga.

Julija je zaklinjala svoga dragog, nek nepokazuje svietu radosti, u kojoj mu je tonulo srce.

„Da ti vide promjenu, ma i s drugom obćio“ reče mu Julija „začudio bi se sviet, te bi stao ulaziti razlog tvojoj radosti!“

„Radit ću po tvojoj volji“ odgovori joj on „premda mi je velika muka hiniti tugu i žalost, gdje me opaja najveće blaženstvo, gdje me je tvoja ljubav probudila novu životu!“

Što Španjolac reče i neporeče. Bijaše pred svietom tužan, žalostan kô i prije.

Al skoro opazi Julija, da je tuga u njega više neg pretvaranje, jer mu se na licu vidjela odviš istinska žalost.

„Zar da se čovjek na toliko pretvarati može?“ zapità se Julija.

„Vjere mi, mal da se nebojim Riega! Al ne! On je čovjek čestit, ponosit pa neće hiniti ljubavi, tako podlim načinom! Al nešta mu peče dušu! Zar nisam ja jedina u njegovu srcu?“

„Zar mu se ona stara rana zacieliti nemože?“

Odsada pri tajnih sastancih motrijaše Julija Juana onim oštrim okom, što ga ima u svake žene, koja ljubi al ujedno sumnja.

Sad je tek opazila nešto, čega nevidjaše u prvom blaženstvu ljubavi. Riego bi se kadkad prenuo od neke tajne boli, pa po najživljih riečih ljubavi bi se često smutio i zamislio.

„Što ti je Juane?“ reče jednog dne Julija. „Ti si žalostan, a sve mi se kuneš, da si presretan! Gdje da nadjem tomu razlog?“

„Varaš se Julijo!“ planù iznenada Riego „nisam li s tvoje ljubavi zaboravio sve minule jade, nisam li s nje najsretniji čovjek u svietu?“

„Govori istinu Juane!“ prihvati Julija umiljato „i ove rieči tvoje, kojimi utažiti kaniš nemir, odavaju tajnu neku pečal. O ćutim to, jer sam žena, koja te ljubi, veoma ljubi!“

Niem upiraše Riego oči u krasnu si ljubovnicu. Srce mu dirnula tuga. Divlju bol odavahu mu oči.

„Čujder istinu!“ zavapi strastno Španjolac „kad si pogodila, da mi tuga ciepa jadno srce. Nemogu dalje živjeti, kako sada živem!“

„Šta to?“ progovori jedva probliedjela Julija.

„Ti me ljubiš Julijo“ odvrati Riego žestoko „al nisi moja čitava i ciela! Sastajem se s tobom, grlim te, ali samo za časak! Kradomice tek smijem dolaziti k tebi, kradomice odlaziti od tebe, ja, komu bi najveća radost bila, da se tobom ponositi mogu pred čitavim svietom. Zar misliš, da ja njegovo milovanje gledati mogu mirnom dušom, da me nevriedja ljuto, kad se on ponosi pred svietom svojom divnom ženom?“

„Jadniče!“ šaptnù Julija tužno se smiešeć „a šta možemo proti tomu, što je udesila kob i zakon? Zar ti nije dovoljno, kad sam ti poklonila sve svoje srce? Ti znadeš, da muža svoga nisam ljubila nikad.“

„Da te neljubim, koliko te ljubim, da mi se naša ljubav čini samo šalom, nebi ja mario za sve to, dovoljno bi mi bilo da sa liepom gospojom, proplandujem nekoliko sladkih časovah. Al nad tobom Julijo neima mi dražeg na svietu, ti si mi spasenje, žudjenje, milovanje, ti si mi izbavila dušu, otvorila raj! Sad znadeš, kolika me muka peče?“

„Strast, ljubomornost pomamljuju me, pa s toga nemogu više trpiti stanja, koje nam kalja svetu ljubav našu!“

Grofici se potrese srce. Žar joj planù licem, ljut ju strah osvoji.

„Zaklinjo bi te Julijo, da sa mnom biežiš“, prihvati opet Riego, „al ja sam siromah, meni je malo što ostalo od silnoga mi nekda bogatstva. Znadem, da ni ti nisi bila bogata, kad si pošla za grofa. Ponos bi tebi branio, da poneseš sobom, što je od grofa, čest bi i meni branila, da zajedno uživamo ono, što bi ti grof davao, da se od njega dieliš. Ti si vikla životu sjajnu, udobnu, nuz mene bi našla biedu i nevolju. Ah kako bi jadan tražiti smio od tebe, da sa mnom nevolju dieliš? Al kako bi ja mogô dalje trpiti ono pritajivanje pred svietom, koje mi zadaje sto i sto jadah? Oh Julijo, tu neima lieka do — razstanka!“

Grofica zajecà.

„Razstanka?“ zamrmlja tronuta.

I dugo — dugo gledaše pred sebe.

Strast u njezinu srcu boraše se proti svim zakonom, koji se opet oživljuju u duši čestite žene. Da joj je Riego rekô naprosto, nek bježi, odbila bi ga bila razoviljenim srcem. Al Riego podavao se priekoj sudbini, voljan je bio odreći se sreće, koju je samo postići smio, da se Julija odrekne zakona, zvanja, svieta.

On joj je htio žrtvovati sve, a ona njemu — ništa? Šta je ona marila za sviet, za onaj sviet, koj se javno ponosi poštenjem, a potajno ga gazi, šta bijaše njoj mrtva zaliha i razkoš prema ljubavi Juanovoj? A nije li morala priznati sama, da to dosadanje ljubovno pritajivanje potrajati nemože?

I opet nadjačà ju strast.

Strastno ogrli Španjolca, koj ju je dosad motrio tužnim okom.

„Tebe da se ja odreknem?“ šaptnù Julija. „Ah ni ti se već nemožeš odreći Julije! Zar ti se toli malodušna činim, da nebi mogla podnositi nevolje rad ljubavi? Idi iz Mletakah al s tobom će i — Julija!“

Živo privinù srcu si Juan liepu groficu, odbijajuć tobož njezine žrtve, al u duši željeć, da mu se izpuni volja. —

Pri sliedećem sastanku dogovarahu se ljubovnici, kako da bježe.

Dodje večer tamna, kišovita. Nebo bijaše zastrto, a staru kraljicu sinjega mora pokrivala gusta, bieljasta magla.

Grof Amalfi pohodi samodrug večernu zabavu nekog plemića, a grofica hineći boležljivost ostà kod kuće. Odpusti služinčad i podje u nutrnje sobe svoje.

Bilo po prilici deset satih.

Vijor uzrujavô glatčinu velikog Kanala. Kiša udari živo, a talasi uzavrieše burom.

Riedke su gondole jurile biesnom vodom. Namicala se noć, gdje živa duša neće ostaviti svoga zakloništa.

Njegda se šuljô za takova nevremena podmićeni zlotvor kroz tmaste uličice, da zatisne preljubniku, koj je sa tudjom ženom plandovao na doksatu, nož u srce; njegda za takove bure lovljahu lov plaćenici grozne inkvizicije, da napuče olovne komore, da iznenada izmedj vreve mletačke jadnu, okrivljenu žrtvu otmu, nek daleko od svieta i sunca gine i vene sried gada, tmine, groze podzemnih tamnicah.

A takova je noć imala tamnom, mraznom koprenom svojom zakloniti bieg dvajuh ljubovnikah, bieg čiste i kriepostne do nedavna žene, hladne ponosite ljepotice, koja pogazi zakon i vjeru, koja se stvori preljubnicom.

Crne, nieme, oriaške uzpinjahu se stare palače iz burnih talasah u tamnu noć. Po velikom Kanalu letila šajka plaćenica strielimice, ugibajuć se vješto svakoj zaprieki.

U jedan mah dotisnù se ladjica nu no pod puste stube stare palače, iz koje se malo svietla vidjelo, već pod mala pokrajna vratašca.

Najednoč pomoli se kraj brodara čovjek zagrnut plaštom.

Pomno je motrio jedan od zatvorenih prozorah.

Izza tamna prozorà kan da se je bielila marama.

Za nekoliko časovah polagano se otvarahu vratašca.

Žena pod koprenom i kabanicom pojavi se na pragu.

Čovjek poskoči k njoj, i ogrliv ženu ponese ju u ladjicu.

Pomno zatvori brodar vratašca, i otisnù šajku. Gondola se zazibà i odjuri po mutnih talasih.

Riego i Julija zavuku se brzo u kolibicu na gondoli, i jedva smieli prišapnut si koju riečcu, dočim pljusak i vijor živo udarahu o slabo im zaklonište.

Nemirno bijaše to putovanje. Liepa je griešnica drktala od straha u ladjici, koju je šikala ljuta bura.

Skoro stigoše na svoje mjesto. Dopadnuv kopno po noći letili prema kolodvoru.

Već sukljahu iskre iz parovoza, zviždalo zvižnù i za nekoliko časovah odletì preko ponositog srodovlja povoz krijući dvoje bježećih ljubovnikah, kojim duša smućena bijaše, kao crni oblaci nad njima leteći.

Postaju za postajom, grad za gradom prevališe bez odmora.

Već im ostà za ledjima austrijska Lombardija, pa im i odlanù s toga.

Al je Riego tjerô sve dalje i dalje.

Minù noćca. Sretno stigoše u Milan. Al samo nekoliko satih ostaše tamo, pa onda podjoše put Genove.

Odavle putovali parobrodom do Livorna, od Livorna kopnom do Firence. Firenca, raj Italije, ponos umjetnosti, pod divnim nebom, imala je biti prvim stalnim utočištem njihove ljubavi.

Za malo danah razabraše iz novinah, da je grofu Amalfiju kaplja pala. Umirući grof uztegnù Juliji svu baštinu.

Viest ova uzdrmà živo Julijinu dušu. Zar nije ona bila razlog grofovoj smrti?

Riego nije dao, da mu se osviesti ljubovnica, več je življom ljubavi razžario nesretnicu, i zaglušio milovanjem probudjelu sviest Julijinu.

„Sad si slobodna; sad si moja sva i čitava!“ uzkliknù radostno.

„Slučaj, koj nas sastavi, nenadana njegova smrt, koja slomi nenaravski taj savez, svjedoči su nam s neba, da smo si sudjenici! Što je nesgoda pokvarila, to je narav popravila!“

Oh kako je rado slušala Julija ove zamamljive rieči, koje joj sve više oglušivahu sviest! Pa nije l' ju sve nukalo, da joj iz duše gine i najmanji prikor?

A izgubljena baština?

Zar nije osveta grofova oprala njezina grieha? Ja sebe žrtvovah starcu, on meni svoje blago — a sad se svršio dug!

Tiem je načinom kušala mirit svoju dušu — i za malo vremena zadje čista nekad žena na put, kojemu je svrha ljuta pokora, gotova propast.

Razdragani miljem zemskoga perivoja plandovahu ljubovnici, sretni, blaženi pod sjenom divnih palačah, kraj čarobnog žamora vodometah, sried žive vesele vrve firentinske.

Nitko ih neznadjaše, svuda im bijaše prosta slobodna volja.

Srca, u Mletcih tvrdim obredom družtvenim svezana, tonula im ovdje u slobodnoj razkoši. Sad nije već trebalo pretvaranja, sad se nebijaše bojati izdaje. Blaženih li im časovah!

Po žaobi ih je imao svezat sluga božji zakonitu braku. Medjutim odlučiše samovati daleko od šumnoga svieta. A šta im je i trebalo više!

Izvan grada si najmiše tihu kućicu.

Malena bijaše al udobna, a u prekrasnu kraju.

Oko prozorah se vijahu vinjage sve više i više preko krova; na malenu pločištu cvale zlatne naranče i bieli liljan, rumena ruža, šareni karanfil. U vrtlju listala se lovorika, sjajno drvo bademovo, a sa brežuljka nad kućicom mogo si motrit bieli grad sa sto sjajnih kulah, sa sto divnih palačah, a dalje rieku Arno, srebrnu zmiju zavijušu, zelenimi gajevi, snježnimi villami zarubljenu.

Juliji, sve što vikloj sjajnosti visokih dvoranah, poskoči srce od radosti. U malašnoj sobici bijaše sretnija neg u ponositoj palači.

Tu joj se sve mililo, tu joj sve godilo, tu joj se pojavi blaženstvo gospodskomu dvoru nepoznato.

Al nije samo ljubav nukala ljubovnike skromnosti, već i pamet.

Dalje će sliediti.

Petar Preradović.

(Sa slikom.)

(Konac.)

Lahko si je misliti, kako su i naši listovi a i talijanska „Gazetta di Zara“ primili prelieрe ove pjesme.

Za njih bi mu podieljena i zlatna kolajna za umjetnosti i znanosti.

Nu skoro morade naš pjesnik ostaviti Dalmaciju, jer ga u Peštu premiestiše.

Na tom putu boravio je i u Zagrebu tu je imao priliku pobliže se upoznati sa vodjami narodnog pokreta.

Godina 1848 nadje ga na bojištu talijanskom, gdje se je u bitkah kod „Gliangeli“, „Curtatone“ i „Goita“ odlikovao, te postà kašnje kapetanom.

I opet pohodì sada Dalmaciju, te se oženì sa Dalmatinkom, Pavlinom, kćerju savjetnika de Ponte.

Sliedeće već godine bude povišen na majorsku čast, bio je sprva glavarom ratnoga odiela banske vlade, a kašnje ga premiesti ban Jelačić u prvu banovačku pukovniju. Za kratko vrieme pozvaše ga opet generalnomu zapoviedničtvu u Zagreb, gdje ga je ban za svogu pobočnika primio.

Kao takov izdade svoje „Nove pjesme“ posvećene mecenu hrvatskomu biskupu Štrossmajeru. U toj sbirki imade poviše prigodnih pjesamah. Najkrasnija pjesma u njoj je svakako „Dubrovniku“. Osim toga je liepa i „Dušan“. Predmet te pjesme upotriebio je dalmatinski slikar Salghetti za jednu krasnu sliku, koja u zagrebačkom muzeju stoji.

Značaj „Novih pjesamah“ jednak je „Pervencem“, nu vidi se u njih veća savršenost jezika.

Izim ovih dviuh, svakomu Hrvatu veoma dobro poznatih sbirakah nalaze se mnoge pjesme Preradovićeve raztrešene po novinah i zabavnicih, koje bi svakako u cieloj sbirki izdati trebalo.

Veće i znamenitije od njih su „Smrt“, „Prvi ljudi“ i „Ljubav“.

U svih trih navedenih pjesmah vidi se bujnost vile Preradovićeve. Žive slike vještački poredane, puno dubokih misliħ, smioni polet, a osobito ritmičko spojenje sadržaja sa formom, to su sve one riedke prednosti, koje označavaju pjesmotvore Preradovićeve i osobito posliednje. Preradović sliedio je smier osobit. Nit se je on vrgô na romantiku, kao što naš pokojni Stanko Vraz; nit on misli, da se savršenstvo pjesničtva hrvatskoga sastoji u imitiranju narodnih pjesamah. Njegove su pjesme umjetne, uzvišene, nu ipak govori iz njih narodna vila, ali ne tako na široko kao kod nekih pjesnikah, koji će po uzoru Dubrovčanah jednu misô u nekoliko kiticah razvlačiti.

Ja mislim, da je smier Preradovićev našemu občinstvu najprijazniji, i okolnostim književnim najprimjereniji.

Prekrasne su mu i pjesme pojedinice „Rodu o jeziku“, „Slavjanski dioskuri“, „Starac kipar“, „Jezik roda moga“.

U rukopisu čuva pjesnik, dramatički epos „Kraljević Marko“, i tekst narodnoj operi „Vladimir i Kosara“.

God. 1852 bje Preradović u političkih poslovih poslan u Travnik, gdje se je sa Omer-pašom sastao. Još iste godine premiestiše ga k njemačko-banatskoj pukovniji, koja je za ono vrieme u Kremoni stajala. Nu već za godinu danah vrati se sa pukovnijom u Pančevo, i tu je živio na kovinskom kordunu do g. 1854. Odavle bude premješten k romansko-banatskoj pukovniji u Karanšebeš, s kojom je jošte mjeseca srpnja g. 1853 u Erdélj podje. Iz Erdelja pozvaše ga vrhovnomu zapovjedničtvu u Beč. Za ovo vrieme otè mu nemila smrt ženu a za nekoliko mjesecih kašnje i malašnu kćerku i to u Italiji. Na njegovu molbu bude opet uvršten u prvu banovačku pukovniju, odkud opet i to trajno generalnom štabu dodje. G. 1858 bude u Beču povišen na čast podpukovnika, a 1859 gdje je pridieljen bio primorskoj armadi, postane pukovnikom. Kao takova premiestiše ga godine 1859 najprije u Temišvar žatim u Beč, a 1865 u Veronu. U Beču se oženi po drugiput sa Emmom, kćerju ministerijalnog savjetnika J. V. Regena Bleylebenskog.

Prije godine bje mu i staro od Ferdinanda II. polazeće plemstvo obnovljeno.

To je su kratko Preradovićev životopis, a vriedan je da ga

Hrvati znadu, jer Preradović nije samo velik pjesnik već i čovjek postojana značaja, koj je i u najgore vrieme pristajô uz svoj narod!

August Šenoa.

Narodno gospodarstvo.

Poslanica bratovštinarom petrinjskim od Stjepana Pejakovića.

Veleclenjeni bratovštinari! Ljubljena braćo moja!!

Evo već iztiče gotovo godina danah, odkakò se odielih od Vas i od miloga mojega zavičaja. Kao što sam Vas uvjerio u oproštajnom svojem govoru, držanu u školi realnoj, boravio je moj duh sve ovo vrieme medju Vami i neprestano je o tom razmišljao, kako bi i započeto djelo pomoćju božjom ka kraju i priveli. Ako dakle nije sve onako išlo, kako sam želio, nije doista krivnja na meni, već na sili okolnostih, kojoj nije kadšto moguće odoljeti i pri najkrjepčijoj volji. Na dalcko smo jedan od drugoga a svaki dogovor, ako hoću da bude uspješan, skopčan je s velikim, trudom, dà i sa znatnim troškom. Što je medjutim bilo moguće, učinio sam od svega srca, nepropustiv nijedne prigode, u kojoj bi Vam mogao biti koristan. Evo i sada, gdje je od prieke nužde, da se uzajemno porazgovorimo, činim to, rek' bi, kradomice i na skokce, jer mi upravo manjka tomu vrieme.

Ponajprije dakle čujte draga braćo povod ovoga mojega današnjega pisma:

Kao što će se svaki izmedju Vas još dobro sjećati, a i kao što je mogao čitati u „Napisniku", što sam ga ovdje dao štampati u 600 komadah, od kojih poslah 200 i Vam, povjerila je glavna skupština od 2. Listopada 1864. umnoženu odboru, da za bratovštinu izradi štatuta iliti pravila a tako isto i osnovu iliti plan, kako bi se u Petrinji dalo uvesti umno poljodjelstvo i stočarstvo.

Po ovom nalogu sabrali su se odbornici odmah drugoga dana, tojest 3. Listopada 1864. u kući odbornika-prvnika gospodara Ive Biffela, da započmu svoju radnju. Budući pako oni uvidili, da će mnogo uspješnije i brže doći k svrsi, ako ova ciela radnja bude povjerena kojemu odborniku-pojedincu, to je kocka pala na mene, i meni bijaše izručen čitav ovaj posao, kojega sam se s najvećom pripravnostju primio, ali o kojem sam podjedno bio kazao, da nije tako lahko moć proračunati roka, do kojega ću bit u stanju svršiti i jedno i drugo, budać da se tomu hoće svestrana razmišljanja, no da ću svakako nastojati da čim prije svršim ovaj izradak, koi ću zatim u nekoliko primjerakah poslati odborniku-prvniku, neka ga pretresu odbornici a zatim podnesu glavnoj skupštini.

Kao što se često sgadja, da se u čovjeku, kad počme snovati kakovu osnovu, radjaju nove misli same po sebi a i oku otvaraju novi predieli i novi krajevi, tako se je upravo godilo i meni, pak je posve naravno, da se je prema ovim novim nazorom morala mienjati i ciela osnova, dok sam na posljedku postao pri jednoj, koja mi se je s obzirom na sve obstojeće okolnosti vidila da će biti najprimjerenija za našu bratovštinu. Mogao sam, istinabog, ovu posliednju osnovu poslati u Petrinju već prije nekoliko mjesecih, ali budać ja nakanio, da budem glavom u skupštini, u kojoj će se pretresati ova osnova, da ovako uzmognem odmah i obrazložiti, zašto sam u osnovu primio ovo ili ono, da mi se inače kojom nesrećom neosakati cielo djelo i neojalovi sav trud, odlučio sam bio, prije svega štampati Napisnik, da ovako ponovim sve ono, što smo bili zaključili prošaste jeseni, a pravila iliti štatuta glavom ponieti sa sobom u Petrinju, kad i onako budem tamo išao odmora radi. Ja ću dakle, draga braćo, koncem ovoga mjeseca doći u Petrinju, sastat se s izbornici, i imati brigu, da se čim prije sazove glavna skupština, koja bi pretresla i odobrila ova pravila, a ovdje samo toliko primjećujem, da će mi biti moguće izraditi osnovu o umnom poljodjelstvu i stočarstvu istom onda, pošto carstvo odobri pravila, koja će onoj osnovi imat služiti kao temelj. Da pako i svaki onaj, kojega zanima napredak naše bratovštine, uzmogne i sám razmišljati, kako bi se ova pravila mogla još većma dotjerati i prilagoditi našemu rodnomu mjestu, mislio sam, da neće biti s gorega, ako ovdje koju tu progovorim o nekojih najglavnijih točkah, sadržanih u tih pravilih i u toj osnovi. Prije pako nego to učinim, napomenut ću, što su to pravila bratovštinska.

Bratovština poljodjelska, ili pako kao što se meni čini, da bi bilo mnogo uputnije „Bratovština gospodarstvena", budać da se ona neće zaminati jedino poljodjelstvom, već i svačim, što je kadro unaprediti blagostanje, ter tako utvrditi sreću i zadovoljstvo, započet će svoj osobit život, tojest unapredjivat će stvarno blagostanje svakoga pojedinca i cieloga mjesta i biti podjedno i podporna bratovština, osnovana na temelju prave kršćanske ljubavi, ter svoje članove po mogućnosti podupirati, kad ih snadje kakova nevolja, i kako ono tako i ovo imat će obavljati po stanovitih propisih; u ovoj bratovštini uživat će svaki bratovštinar osobita prava, na primjer, dolazit će u skupštine, ondje glasovati i izabirati predsjednika, i odbornike, koji će zastupati bratovštinu svagdje, gdje to budu naredjivala pravila itd., ali i uzet na se stanovite dužnosti, na primjer, plaćati prijemninu iliti taksu i četvrtgodišnine (kvartale) i t. d..

Što sam ovdje samo primjera radi napomenuo, to će se sve obširno nalaziti u pravilih, koja će zadobiti svoju jakost stopram onda, kad ih carstvo potvrdi, niti bi bratovština smiela sastajati se, zaključivati i raditi na drugom kojem temelju. Iz ovoga uvidit ćete draga braćo, da će pravila biti upravo dušom bratovštine, i da se je valjalo ovdje na koješta obazirati, da bratovština gdjegod nezapne, kad jedanput započme svoje djelovanje, jer bi tad bilo od potrebe sgradu opet rušiti i nova pravila snovati, što bi bilo i tegotno a i štetno za sám napredak, kojega Vam je od potrebe kao gladnu korice hlieba, što ćete Vi još bolje osjećati nego li ja, koi sam podosta udaljen od Vas. Iz svega dakle srca želim, da svi Vi listom dodjete u tu skupštinu, koja bude pretresala pravila iliti štatuta, da ovako podpomognete riešiti ovu zadaću svojim znanjem i izkustvom, i da danas sutra nebudete imali povoda tužiti se, zašto ovo ili ono nije inako. Nezanemarite prilike ove, pak dodjite svi u skupštinu, ali prije i sami promišljajte, kako bi bilo najbolje, pak onda neka bude onako, kao što većina bude želila. Ovom prilikom pozivam prijateljski i one bratovštinare, koji u skupštini, držanoj 2. Listopada 1864 prije podne u kući starješine Mažića, nisu bili za preustrojstvo bratovštine, već za to, da ona ostane i nadalje onakova, kakova je bila i prije razgovorah, tojest da i nadalje životari a ne da živi. Neka se i oni jedanput osvieste, ter neka uvide, da kako svagdje po cielom svietu, tako i u bratovštini treba da se manjina podvrgne volji većine, budać da drugačije nebi moglo ni govora biti o napredku, jer bi tad svaki pojedinac držao sebe za bratovštinu i sebi prisvajao veća prava nego što ih ima ciela bratovština.

Pri ovakovu ozbiljnom poslu, gdje se upravo radi o obstanku ili propasti cieloga mjesta i nekolicine hiljadah stanovnikah, tu na stran sa svakom osobnostju i sa svakim jogunstvom, tu treba da čovjek ima pred očima jedino napredak; koi dakle neima toliko jakosti u sebi, da se nadvlada, taj će pametnije učiniti, ako i nedodje u skupštinu, nego da ondje sije sjeme razdora i mržnje, kao što ga je bilo žalibože dosada dosta posijano, da nebude danas sutra potomstvo proklinjalo one, koji su drugim bili na spačku. Neka nitko nemisli, da sam se ja možebiti iz bezposlice kakove odvažio na pretežak ovaj posao i rád a i na velike one žrtve, koje dragovoljno prinosim za svoje rodno mjesto, koje bi moglo biti imućno kao jedno po jedno, umjesto da je ovako duboko palo, da bi čovjeku srce proplakalo od tuge i žalosti, kad vidi skrajnju onu sirotinju i nevolju, koja Vas je stisla sa svih stranah.

Dosta budi rečeno o ovoj pretužnoj slici miloga mi zavičaja, i upravo ova njegova nevolja prinukala me je, ter sam još prije vremena bio prisiljen stupiti na javno pozorište, razbijajući si glavu, kako bi pribavio lieka ranam Vašim.

Povraćajući se nanovo k pravilom, o kojih govorih u početku ovoga pisma, napomenut ću nekoje glavne stvari o bratovštinarih, o odbornicih i odsjecih odborskih.

Bratovštinari diele se:

a) na bratovštinare-počastnike, koji su si zaslugah stekli za stvarno blagostanje u obće a u Petrinji napose;

b) na bratovštinare-utemeljitelje, koji ili na jedanput ili za 10 godinah plate barem 50 for. u imé utemeljitbine;
c) na bratovštinare-članove, koji plate prijemnine 6 for., ako su poljodielci, ili pako 4 for., ako su već članovi druge koje zadruge, dočim će članovi izvan Petrinje stanujući plaćati prijemnine 6 for.; i
d) na bratovštinare-podupiratelje, koji, nepripadajući nikojemu od pomenuta tri razreda, iz osobitoga nagnuća prema bratovštini i napredku njezinu promiču svrhe bratovštinske.

Bratovštinari, pomenuti pod a) i b), oprošteni su od plaćanja četvrtgodišnine (kvartala) od 1 for.. Imena njihova, a tako i imena bratovštinarah-podupirateljah, koji su darovali barem 50 for., upisivat će se na vječnu uspomenu u osobitu zlatnu knjigu i čitati, doklegod bude obstojala bratovština, svake godine onoga dana, kojega se bude za spas njihovih dušah držala misa zadušnica iliti rekviem.

Odborničtvo sačinjaju oni bratovštinari, koje skupština bratovštinska izsred sebe izabere odnosnom (relativnom) većinom glasovah. Ovih odbornikah bit će 30 na broju. Oni biraju izsred sebe stariešinstvo bratovštinsko, tojest: namjestnika predsjednikova, zatim tajnika iliti sekretara, i blagajnika iliti pjenezničara, i diele se na sliedeće odsjeke:

1. na odsjek za odgojivanje mladeži, za sgradarstvo, za kućanstvo, za voćarstvo, za vrtlarstvo, za pčelarstvo, dudarstvo i svilarstvo;
2. na odsjek za poljodjelstvo i alatarstvo, i za lanarstvo;
3. na odsjek za livadarstvo i stočarstvo, i za umjetno ribarstvo;
4. na odsjek za šumarstvo, vinogradarstvo, vinarstvo i podrumarstvo.

Prvnici od pomenuta četiri odsjeka pako sačinjavat će

5. odsjek, koi će se zanimati snovanjem, nadgledanjem i uzdržavanjem biblioteke iliti knjižnice (za koju sada već opredieljujem sve svoje knjige u vriednosti od 2000 for., i o kojoj ću drugom prigodom obširnije progovoriti), zatim obučavanjem bratovštinarah, priredjujući u tu svrhu predavanja prosto-pučka, i izložbe, i razpisujući nagrade iliti premije, a i dieleći ih za one struke gospodarstvene, za koje budu razpisane; nadalje zanimat će se nadziranjem i upravljanjem kako pokusnoga gospodarstva bratovštinskoga, što će se s vremenom u jedno 50—100 ralih kao svojina zakotariti za bratovštinu gospodarstvenu, tako i gospodarstvenih sgradah bratovštinskih, koje će se s vremenom sagraditi na ovom gospodarstvu; napokon bit će ovomu petomu odsjeku zadaća, da se stara za odgojivanje jednoga ili više mladićah u gospodarstvenoj učionici križevačkoj, za obučavanje nekoliko mladićah, što će ih bratovština slati u nauku u Česku i Šlezku, da se ondje izuče u lanarstvu i platnarstvu. Ovaj odsjek ići se bratovštinarom na ruku pri kupovanju i prodavanju prirodninah, osobito vina, lana, čahurah (galetah), sakupljat će potrebite podatke statistične, a i želje, porodivše se u pojedinih odsjecih, ter ih meni priobćivati, da ih uvažim pri izdavanju osobitoga prosto-pučkoga časopisa, što ću ga ovdje u Beču od sgode do sgode pod naslovom „Gospodarstvene poslanice“ štampati za bratovštinare petrinjske.

Kako vidite, draga braćo, bratovština naša bit će, ako Bog dade, osnovana na veliko, i počivat će na čvrstom temelju prave i uzajemne ljubavi kršćanske, na kojem temelju podić će se danas sutra liepa sgrada, u kojoj će potomci Vaši srietnije dane boraviti, nego što ih Vi boravite baš upravo sada u ovo najoskudnije vrieme, gdje su Vas stisle nevolje sa svih stranah, i gdje ćete većma nego ikada prije osjećati svaku žrtvu, što ju budete prinosili na žrtvenik obćega napredka.

Ova oskudica Vaša prinukala me je, ter sam već odmah u početku, kad sam stao razmatrati o pravilih, počeo ozbiljnije misliti, kako bi već sada bratovštini namaknuo i štogod novacah, kojih će joj svakako trebati, pak podhvatila se ona čega mu drago. Meni je pošlo za rukom, privoljeti Njegovu Jasnost kneza Pilipa Batthyány-a, da je po prirodjenoj svojoj darežljivosti iz osobitoga obzira prema meni i gledom na obćekoristnu svrhu bratovštine velednšno darovao i meni već uručio 200 for., koje ću bratovštini predati ujedno s pismom njegovim; nadalje je kraljevski savjetnik i pensionirani professor peštanskoga sveučilišta, velemožni gospodin Josip Jurjević-Tuolski, starac od 80 godinah, i moj osobiti prijatelj, kojemu ću biti ovršitelj oporučni, zapisao u svojoj oporuci iliti testamentu bratovštini 200 for. u 5% metalik-zadužnicah, koje ću po njegovoj smrti iz mase njegove izplatiti prosto od svake pristojbe iliti takse, samo je prepustio meni, da ja za svrhe bratovštinske razpoložim ovim novcem onako, kako budem mislio, da će biti najkoristnije; Njegova Svietlost Ban Josip barun Šokčević obećao mi je takodjer, da će podupirati svrhe bratovštinske što bude većma mogao, a nadam se daru kakovu i od njegove strane. Ima i ostale visoke gospode, naklonjene bratovštini, koji će takodjer rado podpomoći plemenita nastojanja bratovštinska; a osim toga obrekoše mi svoju podporu i drugi prijatelji napredka, imenito velemožni cesarski savjetnik i ces. kr. viećni tajnik pri vojničkom sudu prizivnom (apelacionalnom) u pensiji, gospodin Antun Kemminger, bivši nekada sindik u Petrinji, kojega će se još mnogi Petrinjac radostno sjećati, jer je bio baš pravi čovjekoljub plemenita srca, zatim velečastni župnik Novski, gospod. Andrija Stipić, i trgovac sisački a rodom Petrinjac, gospodar Mijo Šestić, da će kao utemeljitelji pristupiti k bratovštini, čim joj budu pravila potvrdjena. Premda se nadam, da će mnogi prijatelji napredka, osobito pako mnoga gospoda Petrinjci, koji se kojekuda nalaze izvan Petrinje i u odličnom su dostojanstvu, ter koje ćemo na svoje vrieme pozvati, podupirati svrhe bratovštinske, to će pri svem tom najveći teret pasti svakako na same Petrinjce, poglavito pako na one, kojim je Bog blagoslovio, i koji su stekli toliko imetka, da će moć od istoga štogod doprinieti i za obće dobro.

(Konac će sliediti.)

GLASOVI.

Iz Beča.

* „Wiener-Zeitung“ od 12. t. m. doniela je kraljevski odpis, kojim se sazivlje ustavni sabor erdeljski u Kološ na dan 19. studenoga. Osnova saboru tomu jest zakonski članak XI. od g. 1791 sa promjenami od g. 1848. Glavni predlog kraljevski ticati će se spojenja sa kraljevinom ugarskom, a predsjednikom sabora biti će barun Fr. Kemenyi. Istim odpisom razpušta se oktrojirano zastupničtvo zemaljsko, i tim prestaju dakako sve za prijašnjeg ministarstva sbivše se promjene.

* O audienciji slovenskog domorodca gospod. dr. Koste kod državnog ministra govorismo već u posliednjem broju. Sad doznajemo iz „Novicah“ što je grof Belcredi govorio gosp. dr. Ivanu Bleiweisu, kad se je ovaj ministru predstavio kao zemaljski odbornik. Vrli slovenski rodoljub razložio je iskreno državnomu ministru nepovoljno stanje Slovenacah, kojim je bivše ministarstvo odbijalo ravno pravo u školi i uredu. Grof Belcredi je ovo iskreno očitovanje pozorno slušô, i obećao, da će se dielovanje saborah povećati i da je prava ravnopravnost svih narodah jedina osnova budućnosti i sreći Austrije. Mi svojoj braći za Sutlom želimo, da se ove rieči stvore istinom, jer je i po nas Hrvate važno, da se Slovenci, ova predstraža naše Trojednice proti Niemštini, osnaže i okriepe.

* Od nekoliko danah desi se u Beču seraskier Omer-paša. Ova odkinuta grana našeg stabla kraj sve svoje starosti čovjek je snažan i čil. Lice mu je dugoljasto, tamno i osuto bielom orezanom bradom. Pohodio je u Beču više dostojanstvenikah a i ratnog ministra austrijskog.

Trojedna kraljevina.

* U pojedinih županijah već su razpisane glavne skupštine. Vis. dv. kancelarija hrvatska izdala je velikim županom okružnicu, po kojoj se glavnoj skupštini županijskoj vraća prijašnje pravo podpuno. Ovom se okružnicom ukida i za provizorija izdana neustavna naredba o disciplinarnoj vlasti velikih županah. Ona će pravo pripadati odsad ko i prije skupštini, koja će jedino odlučivati, imade l' se iztraga povesti ili ne. Uslied ove promjene rehabilitiran je, kako „General Corr.“ piše i bivši veliki bilježnik zagrebačke županije gosp. bar. Dragojlo Kušlan. I za gosp. Ev. Kvaternika, koj se sada u Turinu nalazi, vele, da će biti pomilovan.

* Vis. kralj. dvorska kancelarija hrvatska naimenovà gospod.

Aleksu Fabkovića, dosadanjeg učitelja na glavnoj učioni karlovačkoj učiteljem na zagrebačkoj preparandiji.

* O krvnom kreševu pri občinskih izborih u Drnišu i Kniu još se nečuje ništa izviestna. Vladine novine dalmatinske o tom šute, samo se znade, da je poslа na svako od spomenutih miestah iztražna komisija, i da je više uglednijih osobah zatvoreno i odvedeno bilo u Zadar. Izim toga bila je takodjer redarstvena prometačina u uredničtvu „Nazionalovu", i u stanu gg. Nodila i Klaića.

Ugarska.

* Medju novinarstvom magjarskim nastala je razprava glede županijah. Dočim Deákovci u svom glasilu „Pesti Napló" pišu, da se županije prije sabora neobnove, zahtjevaju „zaključnjaci" u „Honu" obnovu. Nu čini se da neće grof Majláth izpuniti volje posliednjim. Svakako je veoma težka stvar složiti želje Madjarah — odgovorno ministarstvo i autonomne županije.

Njemačka.

* Iz činah i iz novinah pruske vlade vidi se očito, kako gosp. Bismarck tumači gastinjski ugovor. Njegovo tumačenje nije dakako ni najmanje povoljno po Austriju, koja će se i onako u Holštajnu mučno održati moći. Škupština staliških zastupnikah šlezvik-holštajnskih sastavila je doduše oštar prosvjed proti dielenju „nerazdieljivih" vojvodinah, nekoje njemačke države protestirale su kod Bunda. Al šta da su protesti, šta da je Bund gospod. Bismarku, to se odavna znade. Mnogo važnije je vladanje Francuzke u tom poslu. Listovi francuzki tjeraju to pitanje sve na „sveobće glasovanje", osobito što se danskog diela Šlezvika tiče.

Francuzka.

* Konačno se izpunì Napoleonu želja. U St. Sebastianu i Biarricu sastaše se francuzka i španjolska vladalačka porodica. Novinarstvo gata, da je general Odonell ovaj sastanak uspiešio rad iberskih spletakah. To svakako stoji, da francuzka oficiozna žurnalistika tomu pripisuje veliku političku važnost. I ženitba Amadeja kraljevića talijanskog sa španjolskom princessom čini se vjerojatan, jer se taj princ upravo u Biarricu desi.

Smrtno zvono.

† Dne 11. o. mj. preminuo je u Beču u 33. godini dobe svoje gosp. Dimitrije Musulin, doktor pravah i banskog stola tajnik. Bio je rodom Karlovčanin a vriedan rodoljub i izvrstan činovnik hrvatske dvorske kancelarije. Tudja zemlja nebila mu težka!

Očitovanje.

Čujemo iz Baranje da se tamo u više stranah te županije pogovara, da nam je častni gosp. Blaž Modrošić, kapelan u Daljoku, dostavio onaj dopis štono ga tiskasmo u 14. broju „Glasonoše".

Istini za volju izjavljujemo, da g. Modrošić nije pisac rečena članka.

U ostalom možemo u ime našeg u Beču sada desečega se g. dopisnika izjaviti, da on sve ono, što je u „Glasonoši" i u „Slavische Blätter" (Svezak 8.) napisao, može obširno dokazati i živimi primjeri potvrditi.

Uredničtvo „Glasonošino".

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel ić.Lukš

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 18. **U Beču, dne 30. rujna 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

Kapu skidam i do crne klanjam ti se zemlje
Stupiv na obzor tvoj, na čudovito čitava svieta,
Veliko, silno, preslâvno, svemogûće Slavjânstvo!
Uzhitom trepti mi duh i razkriljuje krila
Silno i smjelo i zahvaća okom k nebu visoko,
Hoće da ti nâ slavu danas visoko poleti.
Ali gdje mi je glas da dolîči tvome na svietu,
Gdje su mi gusle pramâ tebi jake da se neslôme,
Kad mi duša, uzplamtiv munjom žara tvojega,
Stane grmljeti pô njih. Oj po želji da mogu
Da si izpredem žice iz zlata sunčanijeh zrakah,
Da ih od briega do briega prepnem preko sinjega mora
A da mi gudalom je sjajna duga nebesna,
Pa kad zagudim da mi zatutnje mora dubljine
Šumom ogromnim silah si tajnih, a valovi gore
Sladko prirode milinje ono da slažu,
Kojim vjetrići zuje i poju ptičice njojzi,
A da jekom stostruči sve to svod mi nebesni
I opet ujedinjuje sve veličanstvenim skladom:
Tada bi samo, tada jedino udesit mogô
Pjesmu onako, kô što ti vriedi sila i slavá,
Prošast i veća budućnost na svietu. Silno Slavjânstvo!
Kud ti je pukla svietom pučina? Kako-no more
Ruka sali te božja zemlji u krilo i prem da
Zaliev mnogi i mnogi nakrnji tebi tudjînstvo,
Ipak još te imade toliko, da kad se makneš
Samo udom i-kojim, sva se zemlja zatrese.
Stoji tudjin izbuljenih očjuh, skrštenih rukuh
Na tvojih obalah svud okolo, tebi se divi,
S tebe i protrnjuje strahom. Zašto se boji?
O! po tvojoj veličini pravedna savjest mjeri mu
Osvetu, što-no ide ga za griehe silne na tebi.
On gusarski brodjaše pô tebi, zastava krsta
Stieg mu bijaše, prosvjeta cilja izlično svjetlo;

Ali jadra naduta pohlêpe nečistim dahom,
Kormilo rukom ravnato grabežljiva koristoljublja,
Mačem vesljaše, kópljem dobadaše dna ti se, a za
Ladjam mu striekom krvavom plovljahu na gomile mrtci
Ubjenici tvoji. Nebu je plakati bilo
Plod si gledajuć blagoslova, na polju čovječtva
Najljepši rodnoj po sreći tad, kako crna ga
Kosila kletva; uzspjeh si njegovanja gledajuć
Najveći tada ljudstva po broju, kako divljač ga
Harala biesna na uštrb vjekovom; riečju gledajuć
Lik si najsličniji tad na zemlji kako u božje
Imé ga bezbožnost trla opaka, poradi
Krsta kako na krst razapinjala narod najblaži,
Najpobožniji na svietu. A taj krvavi
Tudjinu čim si vratilo zajam? Krvlju da kako!
Ali svojom junačkom u bojevih azijskom
Sa divljadi kobnom, koja mračili si i ono
Malo sutonske prijetiše utrnut luči,
Što na zapadu tinjaše svietu. Tada već shvativ
Zadaću pram veličini si velikoslavnu, ti niesi
Marilo u mnogom se sgodnom osvetiti času,
Ljepša sgoda činjaše tebi se — jakom medjniku
Progledaloga svieta i sliepog —, bit posrednikom
Onoga, a navalam ovog grudi junačke
Štitom oprieti. I ko što tad si stajalo dvojakom
Ponosno slavom, tako stojiš i sada na medji
Tijeh svjetovah divom doraslim zvanja na zemlji
Najvećeg: jednom rukom dohvaćaš sa zapada
Prosvjete zviezde, drugom ih siplješ po iztoku tamnom.
Ali to nije dika ti ovdje jedina; još većim
Možeš ponosom do neba dignut vitežku
Glavu. Digni ju, digni smjelo i veselo svietu
Nâ ugled, nek ti svuda vidi se na čelu junačkom
Svietli cjelov, kojim božja tebe ljubav posveti
Svetu si ovdjeka radu. Po bezkrajnom nebesah
Prostoru zviezdami tvorac razpisa ljubavi zakon,
A tečajem vječnim svih si naredbah kroz svu vječnost
Vlast joj podieli. Namjestnicom tako mu ona
Svud i svagda naprêdno radi: liči i krasi,
Mekša i ugladjuje, miri, kroti i pitômi,
Blaži, plemêni, svêti, upriltčuje Bogu
Sve božje na svietu — tebe odabra, ovlasti
U pokolenju ljudskom na zemlji bit joj ljubimcem,
Bit joj junakom. Ah! nedodieva nebesnim ljubimcem
Dobro na zemlji: nebu težače a pakla izimat se dugo
Neuzspievaju tužni! I ti već vjekove mukah
Nižeš nâ nit si života, nâ svakome ogromnog
Tiela si udu s drugojačije se osjećaš
Boli čovječje bolnim. Kolje te mržnja, nenavist,
Zloba i nesloga ljuta, strasti sve krvi tudjinskom
Tvome uciepljene zdravlju. Kisa krv ta otrovnim
Kvascem u tebi, drhću ti svi živci, komeša ti sva se
Utroba, trtaš, klamaš, glavinjaš, posrćeš smirom,
Ali ipak nepropuštaš nijednim stupit korakom
Dalje na stazi k jedinstvu; ne k onom jedinstvu, koje ti
Zlobni podmeću neprestano dušmani, k onom
Jedne glave sakupnom krunom ovjenčane
Svima nâ silu (s tôlike krune bi svakoja
Klonula glava), već k onomę, što ga krunit imade
Viencem uzajamnosti stoglava sloga na volju,
Jerbo nâ sreću svima. Sloga je zora, predlâzi
Uviek ljubavi danak, tebi zarudjuje lice
Zdravlja rumenilom već, lice bliedo sa sanka
Bolnog; već ti Krkonoše, Triglav, Tatra, Balkan i
Ural i Velebit plamte novimi Horêbi
Duha božjeg opet govorećeg; već ti se Vuga,
Visla, Vutava, Dunav, Sava i Drava novimi
Sjaju Jordani, gdje se krste novorodjene misli
Vieka novoga; već ti se suzah rosa sjetluca
Nadom utjehe blize; jutarnje ti se magle
Već zlatnimi utvaraju slikami sjaja budućeg;
Rano vjetarce, slutnja preblaga, već ti kriocem
Svojim hladi čela i grudi, raztrešene ter ti
Misli i ćuti sgrće malo pô malo sviesti u sakup;
Duhovi sa zadnjim ti bore se već sankom, u zadnjêmu
Srca ti otimlju se čamu; brecaš se i pružaš,
Prevraćaš se i oči si tareš, već si na mahu
Da se probudiš, da progledaš slogom u prekrasni
Božji danak, kojemu ljubav je sunce; oh! skoro,
Skoro će tvoji osviestit se puci, ustat i širit
Jedan drugome ruke, cjelivat lice, za sreću
Pitat se i za junačko zdravlje; skoro će ljubav
Lomačom sreće presilnom buknut, ognjištem
Sva široka će tvoja biti joj zemlja, gorivom
Srca sva tvoja; bit će joj prvi, veliki primjer,
Donle nečuven, nevidjen na svietu; sviet će vaskolik
Njim se zapanjit, njemu se divit, gledat i gledat,
Dok mu se struji zabliešten nepoda, š njim se u jedno
Ljubavi carstvo nesteče, u ono božje po Pismu.
U velikom tako sustavu svieta kretalo ti si
Moćno, u vječnoj ljudskoga napredka borbi
Silan zatočnik mu, komu skuta da ljube
Zahvalno svi na zemlji puci! Ali ova dok
Tamnica zviezda, koju sužnji joj crnom nazivlju,
Dok bude rodiljom jada i zla svakojakog,
Čim da imade kaznit si sužnje, nemoj se na njojzi
Nadat priznanju; s ključevah, što ih nosiš, tamničarom
Zvat i mrzit tebe će robovi njeni; tek ona
Blažijom kad bude s boljeg si ljudstva, kad sviet joj
Progleda, razabere bistro i pravo upozna
Ustroj na zemlji nebesni, priznat će tebe i onda
Slavit do vieka neba ključarom. Zâ sada samo
Mladi naraščaj tvoj listom okolo groba
Padših predsudah hvata u jedno se kolo,
I uz tutanj, kojim udara duh vremena gromno
Hod čovječanstvu tipareć, slave pjesan ti slaže,
A s te pjesme već zemlja na svê četir strane zamnieva!

Na Malu Gospojinu 1865.

Opaska pjesnikova: Ova je pjesma sastavljena u heksametru, kako mu je g. A. Veber-Tkalčević za naš jezik razložio pravila u 3. svezku I. godine „Književnika". Ja scienim, da ova pravila dolikuju sasvim našem jeziku i da po njih izlazi naš heksametar isto tako liep kao starogrčki, ako ne ljepši. Ja bi ovim pravilôm dodao samo još jedno i to ne svojevoljno nego po naravi jezika i ustanovio bi: Svaka duga slovka, ako ju neposredno predilazi duga naglašena, uviek je krаća od ove i može služiti kratkom, osobito u daktilih, gdje sliedi poslje nje još kraća, n. p.

Šūmŏm ŏgrōmnĭm sĭlăh sĭ tājnĭh á

ili

a za

Lādjăm mŭ strĭekŏm krvāvŏm plŏvljāhŭ

Ovakovi dugi daktili dobro dolaze pjesmi na mjestih, gdje se šta važna, ozbiljna izraziti ima. — Moram još i to napomenuti, da se kao rodjen štokavac po gdje-gdje neslažem s naglaskom kako ga je gosp. A. Mažuranić u svojoj slovnici upravilio.

Kako obećasmo, priobćujemo evo prekrasnu odu „Slavjanstvu". Nadamo se tvrdo, da će ovaj najnoviji dični plod hrvatske vile ugoditi svim čitateljem.

Uredničtvo „Glasonoše"

FEDRA.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine. S francuzkog preveo August Šenoa.

Čin II.

Prizor 2.

Ipolit, Aricija. Izmena.

Ipolit. Prie neg podjem gospo,
Dodjoh k tebi, kako sam i morô.
Otca mog već neima. Slutio sam
Zašto dosad ovdje ga jošt nebje;
Smrt jedina ustaviv junačtvo
Mogla ga tol dugo svietu tajit.
Baštinika, pobratima Hrelji
Voljom božjom Sudjenica skonča.
Nadam se da će i tvoja mržnja
Štujuć kriepost uzorite glave
Mirno slušat hvalu, što ga ide.
Jedna nada tek mi tugu blaži,
Da te riešit mogu težkog robstva.
Onaj zakon glavom opozivam,
O kom žalih, da bje toli težak.
U Trezeni, djedovini mojoj,
Koju Pitej baštinom mi pusti,
Koja me i u čas kraljem prizna,
Prosta budi od sad tvoja volja,
Prostija neg i sloboda moja.
Ar. O ustavi obilnu ti milost!
Neznam kako da ti hvalim zato;
Tolikom me brigom nesretnicu
Častit — više jest, neg strogi zakon
Skinut s mene jadne gospodaru!
Ip. Jošt Atina nezna, kog da bira;
Tvoje ime spominju i moje,
Pa i ime kraljičina sina.
Ar. Moje ime?
Ip. Neću sam se hvalit.
Znam, da zakon oholi mi brani
Popeti se na atinski priestol,
Jer me, vele, Grkinja nerodi.
Al da inog suparnika neimam
Do svog brata Fedrinoga sina,
Veće bi u mene pravo bilo,
I to pravo bi ja znao otet
Zakonu tom meni protivnomu.
Nu svetije ima nad njim pravo,
Što smionstvo moje mi obuzda.
Tebi puštam, il da kažem, vraćam
Žezlo, baštinu djedovah tvojih,
Što im dade čedo majke Zemlje.
Oni sinom osvoje Egeja,
I Egejo bude kralj Atini.
Moga otca, jer joj vlast uzvisi,
Ko svog kralja primila Atina,
I pozabi jadnu braću tvoju.
Sad te opet ta Atina zove.
Dosta bilo nesmiljena boja,
Dosta dugo povodom si bila,
Da se krvca proljevala ondje,
Odkud i ti lozu vučeš gospo!
Trezena je moja — liepa Kreta
Obilno je utočište Fedri,
Al Atina tvoja je — ja idem,
Da za tebe razne stranke složim.
Ar. Sve, što evo smetena sad slušam
Od čuda i vjerovat nemogu,
I bojim se skoro, da me varaš.
Nije l' san to? Jel istina zbilja?
Koj te bog na sve to sklonù, reci?
Ah i pravo sav te svijet slavi,
Slavi manje, neg si slavan zbilja.
Nij samo, da mrzio me nisi,
Da si mogô opirat se gnjevu
Proti meni —
Ip. Ja da tebe mrzim?
Ma i kako da s gizdosti slovim,
Zar u krilu nosila me neman?
O koja se ćud ma kako divlja,
Koja mržnja ukrotila nebi,
Kada tebe divna dievo gleda?
Pa kako bi ja se opriet mogô?
Ar. Šta to reče? —
Ip. Rieč me zanie odviš.
Vidim — razum podao se srcu.
Sve ću kazat — tajnu ću si odkrit,
Koje srce tajiti već nesmje.
Evo tebi — kraljevića jadna,
Gorda njegda, da mu nebje para,
Evo mene — koj sam ljudsku ljubav,
Prezirao cielom dušom svojom.
Tvrd se njenu robovanju rugah,
Sjeguran ko s briega dovjek
Mišljah buru ljubavi pomatrat,
Gdjeno srca tonu i utonu.
Nu ko sve — i mene ljubav svlada!
Kao vijor me je uhvatila,
I otela davnoj sili mojoj.
Časak jedan svlada strast mi ljutu,
Ali sad je duša gorda robom.
Šest mjesecih stid me i sdvojenje
Od nemila do nedraga goni;
Lice ono, što u srcu nosim,
Lice ono srce moje ciepa;
Tebi sam se otimao ljuto,
Otimao sebi, — sve badava!
Kad te vidjeh — bježô sam pred tobom,
Kad te nebjè — nehotè te nadjoh,
U tamne me šume lik tvoj sliedi,
Vedri božji danak — tamna noćca,
Sve mi dražest tvoju prikaziva,
I svuda me tebe dušo sjeća.
Ah badava sva bje briga moja!
Ja za sebe ni sám neznam više,
Bojna kola, koplje mi dodijà,
I moj uzdah samo šuma čuje,
Vranci moji lieno plandujući
Gospodara glas svog već neznadu.
Stid te možbit pobjede je tvoje,
Kada slušaš divlju moju ljubav.
Jel' da srce divlje ti se nudja!
Čudan rob taj, kog zarobì liepa.
Al taj dar ti mio biti mora:
O pomisli da taj jezik nije
Viko sladku ugladjenu slovu,
Da on nikad to izreko nebi,
Da na svietu Aricije neima.

Prizor 3.

Ipolit. Aricija. Teramen. Izmena.

Teram. Gospodaru! kraljica će doći,
Da te traži.
Ip. Mene?

Teram. Neznam šta će.
Ali Fedra poruku ti poslà,
Da je s tobom jošt govorit rada.
Ip. Fedra! Šta ću ja joj progovorit?
Čemu ona od mene se nada?
Ar. Molbu ovu odbiti joj nesmješ;
Sve što znam, da tebe ljuto mrzi,
Nekrati joj malo smilovanja.
Ip. Ti već ideš? Ja se na put spremam.
Neznam, da l' sam uvriedio krasnu,
Koju srce moje obožava,
Dal to srce, što ga ovdje puštam —
Ar. Kraljeviću idi, pa izvrši,
Što ti liepa duša odlučila.
Pod vlast moju vrgni mi Atinu,
S tvoje ruke dar ću svaki primit.
Al ta kruna slavna nij' najdraži
Dar mom srcu, što od tebe primam.

Prizor 4.

Ipolit. Teramen.

Ip. Jel' sve spremno već o prijatelju?
Fedra ide! — Idi brže bolje.
Na oružje nek se dignu ljudi,
Poći valja odmah — pa kad svršiš,
Odmah dodji amo, da me otmeš
Odurnomu govoru sa Fedrom.

Prizor 5.

Fedra. Enona. Ipolit.

Fedra. *(straga Enoni).*
Evo ga! Sva krv mi k srcu juri;
Kad ga gledam, neznam što ću reći.
En. Pamti sina svoga, kom do tebe
Na tom svietu ine nade neima.
Fed. Vele, da ćeš gospodaru za čas
Krenuti odavle; s tvojom tugom
Hoću jadna svoje suze složit.
Dodjoh, da ti kažem kako mi je
Zabrinuto srce za mog sina.
On već otca neima — a za malo
I majčinu smrt će bolan gledat.
Odsvud već se diže neprijatelj
Na to biedno, opušteno diete;
Ti jedini možeš ga obranit.
Ali tajna dušu moju peče,
Bojim se, da sam ti srce sama
Oglušila svemu smilovanju,
Bojim se da gnjev pravedni tvoj će
Progonit u sinu mrzku majku.
Ip. Gospo! duša nij mi tako podla.
Fed. Tužila se nebi kraljeviću!
Samo mene kukavnu da mrziš.
Da ti škodim svedj me vidje spravnu,
Svagda revnu, da ti mrzka budem.
Trpila te nisam, gdje ja bijah,
Želila sam, da nas more dieli,
Dà, i strogim zakonom zabranih
Ime tvoje preda mnom spomenut.
Al ak mjeriš ljute one jade,
Što je mržnja ta mi zadavala,
Ako pizma nije drugo smiela,
Neg probudit i u tebi pizmu,
Nikad nebje smilovanja tvoga
Žena koja vriednija od mene,
Nikad nije manje zaslužila
Žena koja mržnju tvoju, neg ja.
Ip. Maćuha će, pazeć svoju djecu
Riedko prijat sinu druge majke,
Znam to gospo, — crna ti je sumnja
Plod obični obnovljena braka.
Svaka mene gledala bi prieko,
Druga možbit mučila jošt gore.
Fed. Kraljeviću tako mi spasenja!
Vjeruj, ja ti nisam takva bila,
Drugi jad ti mene tužnu jadi.
Ip. Nejadikuj utaman sad gospo!
Možbit muž tvoj jošte sunce gleda,
Bog ga može našim suzam vratit,
Neptun štiti ga — i štitnik silni
Uslišit će molbe moga otca.
Fed. Čovjek dvaput crnu smrt nevidi.
Tezej smotri brieg vječne noći,
A ti 'man se povratku mu nadaš,
Pako tvrdi već nepušta pliena.
Al šta rekoh, da se vratit neće,
Nije mrtav, kad po tebi diše;
Kad te gledam, kan da vidim njega,
Kad ti sborim, kan da njemu sborim,
Srce moje — al kud luda srtam,
Strast se sliepa nehotice javlja.
Ip. Vidim silnu tvoju ljubav gospo!
Sve što mrtav Tezej ti se kaže,
Sve ti za njeg srce tvoje plamti.
Fed. Dà, o dà ja ginem za Tezejem!
Za Tezeja žarko srce plamti;
Ljubim ga — al neljubim ga takva,
Kao što ga crni pako primi,
Poklonika svakog ženskog srca,
Koj i bogom i samrtnim ljudem
Smielo vriedja svetilište žensko,
Neg ga ljubim ponosna i vierna
A i nešto možebiti divljeg,
Liepa, mlada svakom srcu mila,
Takva kô što bogove nam rišu,
Tako mila, kô što tebe gledam.
Kao tvoj mu viti stas bijaše,
Kao tvoje žarke one oči,
Kao tvoje milo bjaše slovo,
Kao tebi milenim se stidom
Rumenilo liepo ono lice,
Kad do Krete donielo ga more,
Vriedna mladca, da se za njim otmu
Mlada srca Minovijeh kćerih.
Ah gdje onda ti bje Ipolite?
Zašt je Tezej zatočnike grčke
Bez svog sina Ipolita digô?
Zašto tebe ah premlada jošte
Na kraj kretski nedoniela ladja?
Sve što bilo utočište pusto,
Ti bi bio smakô Minotaura.
Moja sestra nit bi tebi dala,
U bludištu da nam nezabludiš.
Al ne — ja bi ju pretekla bila.
Mene ljubav potakla bi na to.
Ja bi bila odkrila ti tajnu,
Da sačuvam milu tvoju glavu.
Al ljubovca uzdala se nebi
U kažiput dvojbena spasenja;
Da nesrtaš u pogibelj samcat,
Ja bi bila vodila svog vojna,
U labirint podje Fedra s tobom,
Da te spasi il da s tobom gine.
Ip. Bozi! šta to čujem — zar već neznaš,
Da je otac moj i mužem tvojim?
Fed. Po čem sudiš, da nepamtim toga?
Zar sam ime svoje i poštenje

Povriedila čime — kraljeviću?
Ip. Prosti gospo! sam se sebe stidim.
Nepravo te nevinu ukorih,
A moj stid već neda, da te gledam.
Idem!
Fedr. Ah tu ostaj okrutniče!
Odviše si od mene već čuo,
Odviš rekoh, da bi dvojit mogo.
Da! znaj kako je ta Fedra biesna.
Ljubim! Al nevjeruj da u čas taj,
Gdje za tobom zavlači me ljubav,
Sama sebi nevina se činim,
Da se grieha svoga oprat želim.
Negojih ja slaba svoje volje
Otrov sladki ljubavi te biesne,
Koja pamet i srce mi smuti.
Žrtva biedna osvetnika boga
Više sama pred sobom se grozim,
Neg me ti oj okrutniče mrziš!
Vjeruj to, tak onoga mi boga,
Što razpali ta prokletu ljubav,
Koj okrutnu onu slavu steče,
Da no zave slabu žensku glavu;
O sjećaj se svijuh prošlih sgodah.
Nebježah te samo — otjerah te,
Da ti mrzkom okrutnicom budem,
I da ti se jadna mahom otmem,
Na gnjev proti meni te poticah.
Našto bjahu prazne brige moje!
Ti si mene mrzio još većma,
Ja te manje ljubit mogla nisam,
Čim jadniji, draži si mi bio.
Venuh kao da me guje piju,
Žar me ljuti na pepeo spali,
Suza gorka na smrt me izsuši.
Ah i sam bi znao, da nelažem,
Da si sam me biednu gledat mogo.
Al šta velim — zar bi hotimice
Žena grieh svoj mužu odat mogla?
Zabrinuta za svog jadnog sina
Molila sam, da ga neprogoniš.
Joh! al pomamljeno moje srce
Nije znalo neg o tebi sborit.
O kazni me — osveti se meni
Rad opake, ogavne te strasti!
Vriedni sine slavnoga junaka!
Skini neman odurnu sa svieta;
Skončaj griešnu udovicu otca,
Koja sina obljubiti smiela,
Vjeruj ti je promašiti nećeš.
Evo srca! de udaraj amo!
Ćutim, željno oprati se grieha
Srce samo tvom se maču nadja.
Udri! Il ak vriedno nije,
Da mu glavom sladku ranu zadaš,
Ako nećeš gadnom mojom krvi
Sám junačke svoje ruke kaljat,
Mač mi podaj — da se sama sharam
Podaj mi ga!
En. Sveti Bozi! Gospo!
Što to radiš bolna — ljudi idu.
Bježi da te duša tu nevidi!
Dodji — da na ruglu neostaneš.

Prizor 6.

Ipolit. Teramen.

Ter. Je li Fedra ono što tam bježi,
Il da kažem, što ju tamo vuku?
A ti zašto si mi tako tužan,
Gdje je mač tvoj reci — zašto bliedneš?
Ip. Bježmo! Strašna sgoda me zateče,
I od groze sam se gledat mesnijem.
Fedra — al ne strašnu ovu tajnu
Nek mi duša dovjek pritajiva.
Ter. Ako hoćeš — razpeta su jadra,
Al Atina već se odlučila;
Glavari joj saznaše već glase:
Brat tvoj, Fedra pobiediše posve.
Ip. Fedra?
Ter. Ulak prispje, da joj javi,
Da Atina sva se Fedri klanja
I sinu joj kralju.
Ip. Sveti bozi!
Vi znadete, kakova je Fedra;
Zar ste kriepost njojzi nagradili?
Ter. Nu opet se tajno nešta glasa;
U Epiru vele, osvanuo Tezej,
Ali ja štono ga tražih, znadem —
Ip. Ništa zato. Sve izpitat treba,
Što se glasa, odkud sve to pošlo;
Pa ak nije brige naše vriedno,
Ajdmo, da sve napnem svoje sile,
Nek kralj bude, koga kruna ide.

(Dalje će sliediti.)

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života.)

III.

Bieg i nevolja.

(Nastavak.)

Julija bila je pobjegla sa Juanom bez svega i svačega. Nije ona uzela ni svojih draguljah ni drugih dragocienostih, što je imala od grofa. Ponos joj nije toga dopuštô. Samo malo uresa, što ga imadjaše kao djevojka, bijaše joj sva imovina. U Juana je bilo nešta dragocienostih, odiela i tisuća cekinah.

Valjalo je dakle ljubovnikom stezati i ugibati se sjajnim družtvom, kojim su obojica vikla bila i po rodu i po odgojenju.

A nije im to ni težko bilo. Ta sreća njihova zazirala je od bučnih zabavah svieta.

Skromno si urediše romantičko svoje utočište, i Julija je odbijala sve blaženim posmjehom, što joj je Juan nabaviti htio preko potrebe.

„Netreba badava trošiti prijatelju moj, reče Julija, već i misliti o budućnosti!“

„Pravo veliš!“ odgovori Španjolac „Naši cekini neće se množiti. Već sam ja mislio o budućnosti. — Valja mi raditi.“

„A što ćeš raditi?“ zapita ga pozorno Julija.

„Ti dosada samo znadeš, da sam vještak odličnu drugovanju, Julijo!“ odvrati joj Riego smiešeći se, „Al znaj, da imade u mene nešta, što si čovjek nemože pribaviti ni odgojivanjem, ni drugovanjem ni znanjem. To ti je dar od boga, što ga ljudi samo usavršivati mogu.“

„A! Valja da si dosada mi neznani umjetnik?“ odgovori zatečena Julija.

„Pjesnik sam ti, dušo, ma še još nepojavio pred svietom. Što dosada putujući svietom napisah, samo su ulomci, stihovi, crtice iz mojega izkustva. Meni je bila slast napisati moje tucanje i vucanje po svietu, pa nisam pri tom ni sanjao, da će mi to jednom od koristi biti. Onda sam sve to crtao samo na brzu ruku, jer sam bio čovjek bogat, pa sam si pišuć samo prikraćivao vrieme. Tako se razvijahu Sue-ove i mnogih drugih sposobnosti, koji su si izgubiv sve, punô zlata perom tekli. Pa zašt da meni nepodje za rukom, što je drugim?“

„A zar se smije grof de Riego pridružiti onomu jatu pisarčićah?“ zapita ga Julija osviestiv se nekako u svoj stari ponos.

„Zašto ne? Zar nisu moj zemljak Martinez de Rosa i Portugež Espaceiros veliki državnici al i ovjenčani pjesnici? Zar nepriobćiše vojvodkinja d'Abrantes, Chateaubriand i grof Volney svoja diela svietu? Nije l' kralj Friderik piscem, kralj bavorski Ludwik pjesnikom? Neima li u talijanskoj literaturi sila velikašah, nije l' i Louis Napoleon publicistom bio? I družtvo pisacah biti će mi, kako vidiš, otmeno družtvo. Književnost i umjetnost —" ovu posliednju rieč osobito naglasi Riego iz potaje motreći Juliju — „na toliko štuju dan danas svi ljudi, da se ni velikaš ni plemkinja nemoraju stiditi, javnimi umjetnici biti! Pa šta da i počmem? Kao Španjolac težko bi se u Italiji dočepô kakove časti — van u vojski —"

„Šta to?" prepade se Julija.

„Da podjem u piemontežku vojsku, ti nebi mogla za menom Julijo! A da podjem u papinsku —"

„Juane! Ja sam Talijanka!" zakrči mu grofica strastveno rieč.

„Evo dakle!" prihvati Riego mirno. I ja po sebi nebi htio biti plaćenikom države, koja je, po mom mnienju i onako propala. Al mi sad reci, šta da radim?

Julija se zamisli.

„Juane!" reče nakon časka „radi šta ti volja za našu budućnost. Al tako ti spasa i ljubavi naše, nebiraj mi zvanja, po kojem bi mi se bilo dieliti s tobom ma i za čas. Toga mi nečini Juane! Ta sve i ime i poštenje, razkoš i zalihu, sav ovaj sviet ostavih rad tebe! Ah nepuštaj me samu, jer sviest bi me glodala do očajanja! Samo tvoj umiljati posmjeh, samo tvoje ljubezno oko otimlju me jadu i prikoru. Oh prosti, da ti tako govorim, tà govori ti žena, koja te ljubi bez kraja i mjere, koja se boji, da s uspomene mojega grieha negine iz tvoga srca živa ljubav."

„Nemahnitaj dušo moja!" odvrati joj ljubezno Riego. „Zar bi ja ikad zaboraviti mogô sve one jade, po kojih sam tebe steći moro, tebe zlato svoje? Borba ova posvetila je i ljubav našu. Kako da je griešnica ona, koja posta mučenicom ljubavi. A ljubav, prava živa ljubav to ti je najviši zakon u svem svietu, komu su podana sva srca živa i žarka. A dok bude u mom srcu kaplje krvi, klanjati ću se i ja zakonu tomu, nehajeći za sve prazno pretvaranje drugoga svieta!"

Strastno privinù Riego k srcu Juliju.

„Miruj zlato moje! Ne, neće se Riego dielit sa svojom Julijom. Zajedno ćemo živjeti, zajedno ćemo plandovati u ovom milom nam zakloništ u. Al da nam sreće nemuti briga, valja mi dušo raditi!" To šaptnù Riego blaženoj si drugarici.

„A nadašli se dragane moj, da će nas pero tvoje pomagati. Ti si vještak našemu jeziku kan da to je Talijanka rodila. Al pamti, da svu zemlju, sav narod u taj par osvaja tek jedna misô — sloboda jedne i ciele Italije. Mlado i staro, veliko i malo nemisli sada neg ó politici. Pjesničtvo, umjetnost, znanost to je sada sve ništa prema sveobćemu uzhitu za slobodom. Tko će sada slušati pjesnika, ma mu žice kako milo zvonile? Živa ona bura, koja je svačiju dušu uzrujala, zavlači sve u vir narodne borbe. A sada gdje nitko nečita, već svi samo rade, sada se ti kaniš latiti pera? Gdje ćeš si naći nakladatelja, gdje obćinstva?"

„Sve ću naći" odvrati Riego pouzdano „jer ću raditi, kako svi rade. Narodna pjesma, narodna drama, narodni roman, sve to je zgodno našemu vremenu, a u meni ima k tomu sile. Vješt sam vašemu jeziku, ona misô, koja oduševljava svu Italiju, uzhićuje i mene. Sve svoje živce ću napeti, da stečem sebi lovoriku, a tebi, dušo, stalnu sreću."

Julija se nasmjehnù. Pametna, kako je bila, razabrà, šta da važe taj domorodni uzhit Juanov, kad mu je razlog sačuvanje sama sebe, nu sve to ju nije vriedjalo — ta mišljaše tek na jednu stvar — da priveže dragog stalno k sebi, da ga drži daleko od šumnoga svieta.

Da je nije sliepila strast ljubavi, opazila bi bila za cielo, da Riego nije čovjek tvrda stalna značaja, da sve njegove misli o ljubavi i poštenju, kojimi je mirio njezinu sviest, neniču iz duboka uvierenja, već da da je to sve sofistika.

Al u njoj je živilo samo srce, a to srce je kucalo za Riega, koj pokazà svoju plemenitu dušu, hoteći se odreći drage, kad mu je nudila srce svoje.

Prvo vrieme ljubavi prolazilo je u najvećem blaženstvu. Iz Mletakah nečuše ljubovnici ništa, iz Firence samo to, što se je radilo po Italiji, jer nisu tražili nikakova poznanstva.

Konačno se lati Riego posla, koj je imô ljubovnikom osigurati budućnost.

Najprije poče socialan roman, koj je bio zajedno sa Julijom osnovao.

K tomu je poslu trebalo nekoliko mjesecih.

Živo je mlada gospoja pratila radnju, a Riego pisaše marljivo. Ona se brinula sa službinjom za maleno gospodarstvo, koliko je znala kao gospoja visoka roda.

Liepo prolazili časovi mira, a onda bi Julija razigrala ljubovniku srce čarobnim pjevanjem.

Riego joj kupio glasovir, pa bi joj donio sve talijanske opere, što su se pjevale za ono vrieme u Italiji.

„Al zašto mi toliko trošiš, prijatelju?" rekla bi Julija ljubezno.

„Zar da ti ja kratim onu radost, za kojom ti srce živo čezne? Tko je vještak pjevanju, taj ga je i željan, kô što zraka, svietla, cvieća. A ti dušo da nepjevaš na radost sebi, na radost meni poslje posla i truda? O de pjevaj dušo, ja ću raditi, puno raditi, i prva će mi zasluga nadoknadit sav taj trošak."

Julija pjevaše po želji ljubovnika si, te se je učila svim partijam najglasovitijih talijanskih pjevačicah.

Pjevanje i ljubav to joj napunjivalo svu dušu. Sve je zaboravila, i razkoš i sjajnost i sviet, sve prošle uspomene izčeznuše iz njezine duše.

Bijaše sretna.

Ljudih drugih vidjala je malo i to samo kad bi pohodila operu u Firenci. Riego bi ju često poveo onamo, sve što ga je Julija karala radi toga troška. Al ni u glumištu nije marila za sjajni taj gospodski sviet; pozorište, pjevanje obuzeše joj svu dušu miloglasjem svojim.

Riego svrši dielo svoje. Kolike s toga ljubovnikom radosti!

Ma i nebilo toli vrstno, Julija opojena ljubavlju precienjivala ga je.

Riego podje u Firencu, da prodade dielo. Bilo je i skrajnje vrieme, jer je od one tisuće cekinah samo dvadeset ostalo.

A tako brzo, za pô godine? Zar se nisu ljubovnici dosta stezali? Dà po njihovu mnienju, koji bijahu vikli najvećoj sjajnosti. Al mnogim te mnogim činio bi se bio taj život razkošnim.

Riego bio je otišô u jutro; o podne se povrati.

Lice mu bijaše mrko. Hrabar je bio otišo, malodušan se povrati.

Smiešeći se izadje žena pred njega i zabrinuta je gatala iz njegova lica.

„Što ti je? zapita ga brzo. „Zar ti neprimiše diela."

Riego neodgovori ništa, već izvadiv rukopis svoga romana baci ga na stol.

Snužden se spusti na stolicu i upiruć glavu u lakat nemirno gledaše Juliju.

„A jesi l' i svagdje bio?" pitala ga dalje. Kod svih knjigarah?

„Kod svih nisam!" odgovori konačno Riego „kod otmenijih sam samo bio. A nijedan nehtjede ni pogledat rukopisa. Nije im se ni vriedno činilo pòvirit unj. Pišite političke brošure, rekoše mi, te se sada čitaju silno. Sad gdje se sav sviet bori, neimaju ljudi ni volje ni vremena čitati romane. Pa još da već imate glas u literaturi! — Ta upravo tiem djelom htio sam izaći na glas, odgovorih im ja. Sve što se u brošurah samo površno kaže, sve to skupio sam u pripoviedku! Ljudi na to legnuše rameni. Jedan jedini htio je preuzet rukopis."

„Pa zašt ga nisi dao?" prihvati brzo Julija.

„On mi reče, da je voljan staviti svoje ime na knjigu, da ja platim unapried sve tiskarske troškove, jer da je to običaj u svih plemićkih pisacah, koji si kao diletanti moraju tek tražiti nakladatelja."

„A ni taj nije htio čitati diela?"

„Ni taj! Mogô sam potražiti još nekoliko manjih knjigarah, al čemu da se čovjek od njih nada, kad su me prvi tako odbili."

Mrko je Riego gledao pred sebe.

Gdje se o životu radi, žena imade više odvažnosti i uztrajnosti nego čovjek, osobito ako se je čemu tvrdo nadao, i ako nije vikô maljušnim svakdanjim brigam života.

Tješećim posmjehom podje Julija k ljubovniku.

„Šta?" reče „A tebe je prvi taj pokus sasvim pobio? Zar ti mora dielo upravo u Firenci izaći na sviet? Zar neima po Italiji dosta drugih gradovah? Što ti nije pošlo za rukom danas to može na nekoje vrieme! Pošlji dielo svoje u Milan, u Genovu ili Napulj. Ta valjda će se gdjegodj pametna kakva glava nać, da ga izdade!"

„Ah slutim ti dušo, da će ga posvuda naći takova zla sreća" odvrati Riego snužden.

„Al nevalja tako slutiti" prihvati živo Julija „jer tako ništiš vjeru u samoga sebe. Samo onog zapasti će sreća, koj je odvažan, pa neklone duhom, ako mu sreća i neprija odmah!"

„Dà" odvrati Riego tužno „al da je tko i voljan primit moje dielo, neće l' se pogadjanjem potratit nekoliko mjesecih, a naši novci nesižu neg do nekoliko nedeljah!"

„Pa i za to vrieme možeš štogodj raditi!" reče smiešeći se Julija. „Piši medjutim brošure, kako ti ljudi rekoše."

„Brošure se mogu sada pisati samo o financialnih i političkih pitanjih a tomu nisam dosta vješt!"

Julija se zamisli.

„E, piši za glumište!" prihvati živo.

„To i hoću!" odgovori joj skočiv na noge „dà za glumište. Tu će biti brza uspieha, pa napišem li igrokaz po sadanjem duhu, neće mi ga odbiti, kao što onaj roman!"

Ljubovnici se ogrliše i sretno se svrši taj nesretni dan.

Drugog jutra podje Španjolac opet u Firencu, da nudi djelo knjižarom. Al kako pošô, tako opet kući došo. Djela mu nehtjede nitko primiti. Kod kuće ga zapečati, pa ga posla u Milan. Zatim sjede i odmah snovati dramu.

Šta bi bio stvorio pravi pjesnik u takovoj milenoj zabiti, kraj tako divne žene, koja mu rajskim pjevanjem razblagala dušu, šta bi bio stvorio?

Al Španjolca nije bila odojila vila. Bio je čovjek vješt svietu i svietskoj ćudi, naučio je bio svašta putujući po svietu.

S toga mu se i čudjahu Mletčani. Al kako rekosmo, Juan nebijaše pjesnikom.

Al Julija nije toga opazila. Duša njena umjetnička, opojena najživljom ljubavi dosudjivala je ljubovniku sva svojstva pjesnika.

A Riego?

Znao je on, da nije pjesnik, al nije htio pokazati toga.

Za nekoliko nedeljah svrši dramu, koja probudi u Julije radost, a Juana bar nekako nadu.

A i bila je to jedina nada. Iz Milana nebje odgovora a od svih novacah ostade im samo — cekin.

„Za kratko će nam sreća bolja biti" reče Riego veselo s rukopisom drame polazeć u Firencu. „Sinoć sam saznao, da je reditelj ovdašnjeg glumišta čovjek pametan. On je doduše glasbenik, koj više troši na operu i balet, al znade ocieniti i drame. Ako mi posô iole valja, primit će ga."

„Kako se zove taj čovjek?"

„Carlatti."

„Čini mi se, da sam već čula to ime."

„Možebiti. U glumištu spominju ga ljudi često."

„Ne, ne! Čini mi se u Mletcih —."

„I to je moguće. Vrstan, kakov je, znadu ga po svoj Italiji. Al sad idem, da kušam sreću. S bogom dušo!"

Riego ode, a Julijin ga je blagoslov pratio.

(Dalje će sliediti.)

Omer-Paša.

Omer-Paša.

(Životopis sa slikom.)

Nesgoda je mnogo cvieta i sjemena odniela iz našega kola u strani sviet, da se ondje zametne i zaplodi tudjinu na diku i slavu.

Jedan sin hrvatske majke, koji se je u tudjinstvu do najvećeg stepena slave popeo jest Omer-paša, seraskier (Generalissimus) turskog carstva, kojega viernu, ovieh danah u Beču po životu izradjenu sliku našim čitateljem prikazujemo.

U Plaškom, poznatom liepom selu ogulinske pukovnije, narodi se 24. studenoga godine 1806 poručniku Lattasu sin, koga Mihajlom pokrstiše. Na Turnju kraj Karlovca svrši mladić vojničke nauke i bude kadetom u ogulinskoj pukovniji. Bijaše ponajvještiji od svojih drugovah. Odlikovao se osobito liepim pismom i matematičkim znanjem. Kašnje bude pridieljen nadzorniku cestah, nu slavohliepju njegovu pokazivala se u krajiškoj službi slaba nada, te s toga predje u Bosnu pa se najmi kod trgovca, vjerom Turčina.

Al u Turskoj ima samo za Turčina časti i vlasti. Slava bijaše provodiljom mladoga Latasa, slavi za volju prevjerì se, poturčì se, a gospodar mu povjerì djecu, da ju odgaja.

Godine 1833 podje sa svojimi učenici u Carigrad. Tamo se je za ono vrieme sve, a osobito vojničtvo preustrojavalo na evropejsku. I mladog Latasa primiše Turci rado za taj posô.

Na skoro postade učiteljem u vojničkoj školi, i kao takov stečč si prijazan seraskiera Kosru-a. Preporukom ovoga pozove ga car Mahmud, da mu uči sina — potonjeg sultana Abdul-Medžida — pisanju. Zauzimajuć toli važno mjesto, lahko se je dokopao važnije časti.

U Carigradu oženi se sa bogatom kćeri age janičarskog, postade majorom, te je stao na novo uredjivati tursku vojsku.

Prvu slavu na bojištu steče si u Siriji, gdje je kod Beksaje razpršio provažnu četu Ibrahim paše. S ove pobjede povisiše ga na generalsku čast. Kašnje ratovao u Libanu, a godine 1843 pobi arnautske ustaše kod Kaplanlije, Kalkordlera i Prajčine.

Godine 1849 i 1850 osobito u bitki kod Banjeluke održa pobjedu nad bosanskimi begovi a godine 1852 vodio je vojsku proti Crnojgori.

U rusko-turskome ratu bijaše vrhovnim zapovjednikom turske vojske. Kao takov opiraše se pretežnijoj sili ruskoj kod Kalafata, Oltenice i Silistrije, nu prave pobjede nije steći mogô. U Krimu pobjedi Ruse kod Eupatorije. U novije vrieme bio je vojvodom proti Hercegovini i Crnoj gori.

Vele o njem da je čovjek veoma uman i darovit. Omer-paša drži strogo vjeru tursku, a u privatnom životu sasvim po evropejskih običajih živi. Lice mu je dugoljasto, oštro a tamne puti, brci i brada sasma su mu posiedili; inače je čil i okretan kao mladić i sjajne mu se oči okreću na sve strane.

Deseći se ovih danah u Beču pohodio je više vojničkih otmenikah austrijskih, te bje takodjer primljen od cara i carice, i odlikovan velekrstom reda Leopoldova. Za kratko vrieme vratit će se u Carigrad, pošto je zadnjih mjesecih skoro pol Evrope proputovao.

—k—.

Gjuro Daničić.

(Sa slikom.)

Ako je gdje, a ono je za cielo na slavenskom jugu velika potreba, da se pomole u književnosti pravi znanstvenjaci. Učenost umirivat će strastne ćudi, učenost stroga i ozbiljna djelovat će spasonosno na občinstvo, koje je žalibože na slavenskom jugu smućeno bilo od toliko i toliko laži — i nadriučenjakah, koji su svojimi frazami još više kvarili ono, što je trebalo unapriediti.

Srbsku je književnost do početka toga stoljeća priečila ta nesgoda, da su pisci, misleći, da je jezik, kako ga narod govori, preprost za višja diela, misli svoje odievali u tako zvani crkveno-slavenski jezik, u neku smjesu crkovnog i narodnog govora. Takovo pisanje je narodu dakako bilo od male koristi, pa nije potrajati moglo po okolnostih našega vieka. Prvi, koji svratiše pisce srbske na naravski put, na čisti narodni jezik, bijahu Dositej Obradović i Vuk Stefanović Karadžić. Od njih se broji novije doba srbske književnosti.

Da je osobito Vuk, krčeći put razumljivu jeziku naišô na silu okorielih protivnikah medju srbskimi pisci, od kojih se i dan danas neki lupajući mlatom po vjetru, bore bog zna zašto i rad šta, to je našemu svietu dobro poznato, a nije ni vriedno da se dalje spominje, jer su Vuk i njegova škola nadvladali.

Nije nam tu govoriti o Vukovu djelovanju jer je to odviše poznata stvar, mi ćemo koju reći o životu slavnoga mu učenika, svemu učenomu svietu poznatog jezikoslovca srbskog, — o životu Gjure Daničića, koj presadjuje vješto svê Vukom odkriveno blago na polje stroge znanosti.

Gjuro Daničić ili kako se u istinu zove — Popović narodi se mjeseca travnja godine 1825 u Novom sadu. Otac mu bijaše čovjek obražen i protivnik okorielih konzervativacah. On namjesti oba svoja sina u gimnaziju novosadsku. Svršivši ovdje pet prvih razredah podje Gjuro u 15 godini svojoj na evangelički licej požunski. Zavod taj slovio je u ono vrieme sa vrstnih učiteljah i njihovom ponukom i uputom razvijaše se Daničićev duh sve većma.

Daničić udario je poslje gimnazialnih naukah putem pravničkim i to god. 1844 na peštanskom sveučilištu. Nu za godinu dana donese ga sreća u Beč. Ovdje se upozna sa starinom Vukom i sa glasovitim slavenskim jezikoslovcem Miklošićem.

Stalno obćenje sa ova dva glasovita čovjeka skrenû Daničića na drugi put, on zamjeni pravničtvo filologijom. Daničić je od god. 1846 bivao stalno uz Vuka i pomagao ga revno u radnji književnoj, osobito kod velikog srbskog riečnika, kod narodnih pjesamah i pripoviedakah.

Sliedeće godine priobći Daničić prvu samostalnu književnu razpravu i to „Rat za srpski jezik i pravopis.“

Spis ovaj sastavljen po pravcu novijih književnikah probudi posvuda pozornost i „Družtvo srbske slovesnosti“ naimenovâ Daničića stalnim članom svojim. Kašnje se je Daničić desio u Biogradu, nu brzo (god. 1853) pozvâ ga knez Mihajlo Obrenović opet u Beč. Knez Mihajlo čovjek obražen po evropejsku primi mladoga učenjaka u najveće prijatelje svoje, te ga podupiraše svakim načinom. Kada se kašnje Mihajlo oženi sa groficom Julijom Hunyadijevom, učio je Daničić svietlu vjerenicu srbskomu jeziku. Ova mu se oduži plateći trošak više Daničićevih dielah a najpače „Rječnika iz književnih starina srpskih.“

God. 1856 bude Daničić bibliotekarom zemaljske knjižnice biogradske a godine 1859 učiteljem slavenskoga jezikoslovja, estetike i sveobće literarne historije na velikoj školi u Biogradu.

God. 1865 izdade ministarstvo ukaz, kojim je čovjek neknjiževnik bio namješten kao nadziratelj djakah. Ovaj ukaz probudi medju učitelji velike škole biogradske nezadovoljstvo, Daničić se zahvali na svome učiteljstvu, a sada je tajnikom u ministarstvu nutrnjih poslovah i to u odsjeku za poštu i telegrafisanje (!)

Pero Daničićevo osobito je plodno, a pri tom imadu mu diela strogu znanstvenu važnost. Njegov „Rječnik iz starina“ — nije samo po srbskog već po svakog jugoslavenskog povjestničara od velike koristi, jer je Daničić unj složio za čudo puno blaga književnoga. Od iste tolike važnosti mu je „Srpska sintaksa.“ Ova dva diela pohvalio je osobito glasoviti Miklošić; njegove su ocjene pune hvale i priznanja, pa stoga sve ono prostačko ruganje, što ga protivnici na Daničićevu glavu sipaju, pada samo njim na obraz.

Svršiv ovu crticu Daničićeva života napomenut ćemo u kratko važnija djela po njem spisana ili izdana. Ovo su: „Pripoviedke iz staroga i novoga zavjeta“, „Mala srpska gramatika“, „Muravijeva pisma o službi božjoj u pravoslavnoj crkvi“ (Prevod iz ruskoga). „Maikova Istorija srpskoga naroda“. (Prevod iz ruskoga). „Lazića“ (Razprave polemične). „Oblici srpskoga jezika“ (ćirilicom i latinicom). „Novi srpski bukvar“, „Život svetoga Save od Dometijana“ (Kritičko izdanje staroga rukopisa); „Nikolsko jevandjelje“; „Vukov prijevod novoga zavjeta“ (Obrana); „Psaltir Davidov“ (preliep prevod ćirilicom i latinicom); „Život svetoga Simeuna i sv. Save od Dometijana (Kritično izdanje).

Osim ovih dielah napisâ Daničić mnogo vrstnih članakah i ocjenah po raznih časopisih, a sada pripravlja za tisak stari rukopis pod imenom „Rodoslov srpskih kraljeva i arhiepiskopa.“

Spomenuti ćemo tude još da je Daničić god. 1863 postao dopisujućim članom car. ruske akademije u Petrogradu, i da mu je sadanji ruski car poslao za „srpsku sintaksu“ prekrasni prsten.

Mi smo namjestili životopis slavnog srbskog učenjaka u ovaj hrvatski list, jer što duševno Srbi napreduju, koristi Hrvatom isto tako, kao što Srbom napredak Hrvatah. Minuti će vrieme medjusobnih predsudah, koje samo obrazovanje skršiti može, pa će svaki član i jednog i drugog naroda uviditi svetu ovu istinu.

Carski manifest.

Mojim narodom!

Da se čuva moć carevine zajedničkim riešavanjem najviših državnih poslovah, da se utvrdi jedinstvo države nuz obzir na razlike pojedinih njezinih dielovah i različiti im povjestnički razvitak — to je glavna, Mojom diplomom od 20. listopada god. 1860 izražena misô, koja će mi i unapried provodiljom biti na sreću mojih viernih podanikah.

Pravo narodah, da po svojih zakonitih zastupstvih zaključujuć utiču u zakonarske i financialne poslove, to tvrdo jamstvo napredovanju interesah toli carevine koli pojedinih zemaljah svečano je zajamčeno i nepovriedivo postoji.

Način, kako da se to pravo vrši, označio je Mojim patentom od 26. veljače g. 1861 priobćeni temeljni zakon o zastupstvu carevine, i člankom šestim spomenutoga patenta proglasio sam sve bivše, što opet oživljene što na novo izdane temeljne zakone ustavom Moje države.

Da se forma ta oživi, da se ustavni red u sklad složi, sve to povjerih složnomu zajedničkomu radu svih Svojih narodah.

Živim mi se je priznanjem sjećati pripravnosti, kojom je po više godinah velik dio carstva, sliedeći moj poziv, slao zastupnike svoje u prestolnicu države, da prevažne poslove pravne, državno-i narodno-gospodarske rieše.

Nu namjera moja, na kojoj ću tvrdo potrajati, da najmo interesse cielokupne države osiguram ustavnim pravnim ustrojstvom, koje opet crpi svoju silu i važnost iz slobodnog sudielovanja sviuh narodah — namjera ta se neizpuni.

Velik dio carstva, sve što mu srca živo i domorodno kucaju, otimao se je postojano zajedničkomu zakonotvornomu poslovanju, dokazivajuć, da njegov pravni prigovor polazi s razlikosti ustanovah onimi temeljnimi zakoni označenih, koji svi zajedno sačinjavaju ustav carevine.

Vladarska mi dužnost brani, da se i dalje neobazirem na ovu istinu, koja nedaje, da mi se namjera, za razvitkom slobodnog ustavnog života težeća, oživi, koja drma temelj pravu svih narodah; jer se i zemljam k ugarskoj kruni nespadajućim zajedničko zakonotvorno pravo osniva samo na onom temelju, što ga je članak VI. patenta od 26. veljače god. 1861 označio ustavom carevine.

Dok neima glavnoga uvjeta životvorne cieline temeljnih zakonah i jasnog sklada pojedinih dielovah, donle se neće ni stvoriti istinom veliko zaista blagonosno dielo trajnog ustavnog ustrojstva carevine.

Da održim carsku svoju rieč, da nebude bitstvo žrtvom formi, odlučih poći putem sporazumljenja sa zakonitimi zastupnici narodah Mojih u istočnoj polovini carevine, i predložiti ugarskomu kao i hrvatskomu saboru diplomu do 20. listopada g. 1860 i patent od 26. veljače god. 1861, da ih poprimu.

Uvaživ pako, da je po pravu nemoguće, da jedna te ista ustanova u jednom dielu carstva predmetom razprave, u drugih pako dielovih valjanim državnim zakonom bude — prinuždeu sam obustaviti valjanost zakona o državnom zastupstvu očito izjavljujuć, da si čuvam pravo predložiti prije svoje odluke posliedice razpravah onih istočnih kraljevinah, ako sadržavale budu kakovu po jedinstveni obstanak i moć države uspiešnu promjenu spomenutih zakonah, zakonitim zastupnikom drugih kraljevinah i zemaljah, da i njihovu jednako važnu izjavu čujem i ocienim.

Žalit mi je, da ova neobhodno potriebita odluka ište, da se obustavi ustavno dielovanje užjeg carevinskog vieća, al organički savez i jednaka valjanost svih temeljnih ustanovah za sve dielovanje carevinskog vieća nedaje, da se taj posô dieli, i da zakon valja samo dielimice.

Dok se neskupi zastupstvo carstva, zadatak će biti vlade moje, da se svi prešni poslovi i to osobito oni riešе, što ih ište financialni i narodno-gospodarski probitak države.

Prost je put, po kojem se uz pažnju zakonitog prava stići može k sporazumljenju, ako bude, kako se tvrdo nadam, mojim viernim narodom, kojim ovo pouzdano carsko slovo govorim, provodiljom duh pomiriv, žrtvam pripavan i razmisô zriela.

U Beču, dne 20. rujna 1865.

Franjo Josip, s. r.

Poslje tolike mutnje, poslje tolike jalovih kušnjah bivših državnikah austrijskih eno nam s prestola premudre, preobzirne i slobodne rieči našega vladara, gdje se je digô iskrenim srcem pozvati sve narode svoje, da mu očituju želje, kako da im se u carevini slobodan zavičaj udesi. Ovaj čin zabilježiti će i povjest a dan 20. rujna 1865 god. nije za narode austrijske manje slavan neg 20. listopad godine 1860.

Glavna misô koja nadahnjuje manifest, to je namjera vladara, da se u Austriji ustroji tvrda ustavna sloboda. Malo koji vladar je ovu misô tako liepo i iskreno izrekô, kao što naš prejasni kralj a zlobni glasovi pticah-gatalicah, koje su izgubile predjašnju moć svoju, moraju zašutiti pred tako svečanim, tako iskrenim slovom.

Dvie se glavne i radostne istine nalaze u samom manifestu. Onaj oktrojirani ustav od 26. veljače god. 1861 od koga je većina narodah zazirala, obustavljen je i podvržen sudu svih narodah, kojim je upravo taj zakon hotio stegnuti slobodno kretanje. Austrijski narodi tvorit će nov temelj zajedno sa vladarom, temelj slobodan, stalan, koj će za cielo više vriediti neg izum birokratički.

Što se nas Hrvatah tiče, to razabiremo radostno, da su nagoviestanja o dualizmu jalova, da se našemu saboru povjeruje isti posô kô što ugarskomu. Ali poslu tomu se hoće ozbiljnosti, sdušnosti, zriela razmatranja jer od hrvatskog i ugarskog sabora polaziti će iniciativa, od tih skupštinah zavisiti će buduće uredjenje države.

Gjuro Daničić.

Naš sabor od g. 1861 mogao se je samo opirati centralističkomu sustavu, ali sabor od godine 1865 može osnivati, tvarati, njemu nisu vezane ruke. S toga želimo našim budućim zastupnikom sreću i ustrajnost, pa ako svrše ovaj posô sretno i za hrvatski narod dostojno, ako nam utvrde stalnu pravu slobodu, sjati će im ime u povjesti hrvatskoj, i mi ćemo im tako iskreno kliknuti „Živili narodni zastupnici od god. 1865/6?" kô što sada kličemo: Živio kral!

GLASOVI.

Iz Beča.

* Tužno i pretužno je stanje, naše za sad odkinute grane Dalmacije, koja onkraj Velebita čami i stenje pod talijanskom birokracijom. Vitez Schmerling imao je tamo čitavu četu svojih zatočnikah veljačarah, koji si na zastavu svoju upisaše, onu i po Hrvatskoj dobro poznatu rieč „Trbuhom za kruhom." Pod likom loyaliteta mećalaje ova četa bez obzira i stida na narodnjake dalmatinske ruglo i blato, pa kad se bivši autonomiste, uvidiv kovariju birokratičnu, spojiše sa narodnjaci, onda su natražnjaci crnili opoziciju u vlade, veleći, da su tô buntovnici, grozeći im se svakom prilikom, dà ovu tvrdnju moradosmo žalibože i čuti u pokojnom „Reichsratu" sa stolice bivšeg državnog ministra proti našim čestitim fratrom u Sinju. Bivša vladavina je pala, a natražnjaci dalmatinski veoma dobro ćute, da je pod Belcredijem svemogućnosti kancelarskih kraljićah odzvonilo, da im osorni njegda rogovi sami od sebe odpadaju. Al njima vije se i sada stieg nad glavom, i bojeći se da bi im možebit s unije sa Hrvatskom sjajnost potamniti mogla, napinju sve žice, da opoziciju i u sadašnje vlade oerne, i buntovnicom proglase. Žalostni dogodjaji u Stonju, Drnišu i Kninu, gdje je krv tekla, posliedice su takove rovarije, oni imaju natražnjakom biti krvavo svjedočanstvo naprema vladi, da narodnjaci dalmatinski o prevratu rade. Tko poznaje hrvatski narod po Dalmaciji, znati će dobro da taj dobro-

čudni puk, koj se svejednako oružje noseć, nije nikad bunio i uvjek zakone pazio, da je taj neuki puk razjaren bio od spletakah natražnjačkih. Neodvisni rodoljubi dalmatinski uvidiše, da tu drugog lieka neima, neg da se glavom obrate na glavare sadašnje vlade, te s toga podjoše dvje deputacije u Beč od kojih je jednu vriedni rodoljub dr. Vojnović, odvietnik spljetski a drugu G. dr. Keller, odvietnik zadarski vodio, da razlože ministrom stanje sadašnje uprave dalmatinske. Ove se dvie deputacije spojiše u Beču, te predaše g grofu Belcrediju i ministru pravosudja g Komersu obširan memorandum o pritužbah. Izim toga pohodiše preuzv. gospodu Mažuránića, Majlátha i Eszterházy-a. G. državni ministar saslušav njihove pritužbe, uvjerio je gospodu dalmatinsku, da će sve moguće za boljak Dalmacije učiniti. I hrvatski i ugarski kancelar obreče im, da će njihovu stvar, koliko na njih stoji, braniti. G. knez Eszterházy reče o uniji sa Hrvatskom da je to preважno političko pitanje, koje o mnogih drugih zavisi, pa da se o njem za sad nemože reći ništa stalna.

Ministarstvo znade potanko sve tuge i jade Dalmatinacah, i po onom, što doživismo od njega do sada nadamo se tvrdo, da će i u Dalmaciji sve jade bivše vladavine izliečiti korjenito, a to je prvi uvjet, da budo moguća unija sa Hrvatskom. Glede ovog posliednjeg pitanja preporučamo našemu saboru najveću energiju; to i mi a i Dalmatinci očekivamo, tu valja i uticati u situaciju, jer se svatko ljuto vara, koji misli, da je moguća pogodba sa hrvatskim saborom bez uspiešnog riešenja dalmatinskog pitanja.

* Naš slavni pjesnik presv. g. pukovnik Petar pl. Preradović desi se od više danah sa svojom gospojom u Beču, te će za koji dan odići u Zagreb, gdje kani namjestiti sina si u kr. konviktu.

* Spomenik Jelačića bana gotov je. Umjetnik Fernkorn lievao ga je ovih danah; posô mu podje sretno za rukom. Za kratko vrieme će se skinuti kalup sa spomenika.

* Manifestom carskim promienilo se cielo političko stanje Austrije. Nekdašnji gospodari u kući pred škotskimi vrati izgubiše ovom carskom odlukom nekdašnje prvenstvo svoje, a svi narodi su zvani, da slože red i sustav, po kojem će se prava sloboda svakoga naroda što najvećma razvijati moći. Manifest ad 20. rujna pozivlje poglavito ugarski i hrvatski sabor, da najprije očituju svoje mnienje glede državnoga sustava. Ako je dosada zadaća narodne stranke hrvatske bila, odbijati krjepko navale Šmerlingove i njegovih ortakah na naš ustav, ako je dakle situacija naše opozicije sasvim negativna proti centralizmu bila, to se je ovo stanje promienilo, jer carskim manifestom pripada našemu saboru zadaća tvorna. Koliko je častna ova zadaća, toliko je težka osobito kod nas u Hrvatskoj, gdje se uslied žive krvi javno mnienje često nagiblje, sad na ovu sad na onu stranu. Nojbolji liek proti tomu je posve samostalan dnevni list, koj će u glavnom gradu naše domovine na temelju našega ustava, odlučno braniti naše pravo i ravnati javno mnienje.

Od kolike da je to važnosti, to je počam od konca g. 1860 pokazao naš „Pozor“, koji je članci i državnopravnimi razpravami svojimi mnogo i premnogo koristio hrvatskomu narodu. Odvažnost i mudrost kraljeva skršila je neugodno stanje centralističko-germanističke vladavine, te uslied toga padoše i oni iz Bachove dobe polazeći birokratički ukazi, koji pokopaše „Pozor.“ Od svih stranah trojedne kraljevine pitaju nas, hoćel opet osvanuti „Pozor“? Mi nemožemo na ta pitanja ništa stalna odgovoriti. Al nam je dužnost i zvanje, da pozovemo i molimo urednika bivšeg „Pozora“ gosp. Ivana Perkovca, nek u ovo odlučno doba opet uskrisi svoj nekada toli vrstni list; neka ga opet postavi kao budnu stražu na prag hrvatskoga prava! Od naših oblastih se pako nadamo tvrdo, da će sve kobne uspomenice bachovskog karnog prava za sad ponešto slobodoumnije tumačiti, jer na to bi ih barem nukati morale iskrene rieči kralja i gospodara našeg.

* Hrvatski sabor odgodjen bje previšjom odlukom na dan 12. studenoga. Razlog tomu jedino je to, da je večina narodnih zastupnikah zabavljena gospodarskimi poslovi.

* Guverner dalmatinski gosp. podmaršal barun Mamula desi se u Beču. Vele da će biti zamienjen drugim guvernerom, pa se priča, da će guvernerstvo dalmatinsko zapasti gosp. podmaršala bar. Kuševića.

* Ovih danah ostavio nas je poznati vrli rodoljub, dvorski perovodja, gosp. St. Pejaković. Pošô je u Petrinju, gdje će se do skora glavna skupština petrinjske bratovštine držati. Zavod taj je počeo upravo ponukom gosp. Pejakovića cvietati. Da bi Bog dao, da bude svaki rodoljub u svojoj struci tako revan, i za svoje rodno mjesto tako brižan kô što je gosp. Pejaković.

* Hrvatski rodoljub i pisac gosp. Mirko Bogović desi se od više danah u Beču.

Trojedna kraljevina.

Svaki iskreni rodoljub hrvatski mora se klanjati radu, uztrajnosti i odvažnosti naše braće u Dalmaciji, da mi moramo očito izpovjediti, da je Dalmacija u zadnje vrieme razmjerno napredovala više nego Hrvatska, pa ako se okolnosti po našu posestrimu okrenu na bolje, zaista će nam Dalmacija davat cviet hrvatske inteligencije. Uztrajnost ovu treba i mjeriti prema protivnikom, a naša stranka u Dalmaciji imala je silnih, žestokih protivnikah, a to je birokracija, koja se boji unije kao živoga vraga. Ovim pticam birokraticam je gnjezdo kameni Zadar, pa evo u Zadru im se stvori trn u oku, stvori se — „narodna čitaonica“, koja prvenstvuje svemu narodnomu drugovanju, gdje se stiču sve vrle glave dalmatinske. Zazorno ovo sastajalište radjahu protovnici naši svom silom tamaniti, sileći odvisne ljude, nek se okane čitaonice. Nedavno se je svetkovala Mamulina petdesetgodišnjica. Čitaonica nije dielila toga slavovanja, jer se podmaršal bar. Mamula nije pokazao osobitim prijateljem narodne stranke. Ovo je bila birokratom dobra sgoda, jurišat na taj narodni zavod, i oni silnice odvraćuju odvisne ljude od družtva. Tiem načinom meće se u pogibelj glavno narodno sastajalište u Dalmaciji, jer članovah manje biva, a veliki troškovi za zabave i druge potriebštine ostaju isti. Zato je dužnost svih viernih Hrvatah da priteku braći onkraj Velebita u pomoć, a najbolja je pomoć, ako ih se što više i što brže upiše kao članovi u zadarsku čitaonicu. Nadamo se stalno, da će ovaj poziv naći sto i sto odziva!

Narodno gospodarstvo.

Poslanica bratovštinarom petrinjskim od Stjepana Pejakovića.

(Nastavak).

Ovako marljivo ali i postojano radeći u uzajemnoj slogi i bratinskoj ljubavi imat ćemo doskora bratovštinu gospodarstvenu, u kojoj će biti sjedinjeni svi plemenitiji umovi, koji će ovakovim načinom razvijati blagotvornu silu na sve stanovnike, ter tako voditi ih k spasonosnoj svrsi. Neće tu danas sutra biti više prigovora, kad bratovština ovo ili ono zaključi kanoti potrebito u obćem interesu, već će se svatko rado pokoravati volji večine. Neće tad nijedan, na primjer, reći: što je meni stalo do ovoga ili onoga, ja ću gospodariti i raditi kako je meni volja, ja ću n. pr. grožđje svoje brati i onda, kada i nebude zrielo, ta ja sam ga rezao, kopao, vezao, podžinjao i t. d., već će, čuvši pametnu rieč večine, da je prestalo vrieme, kad su gospodari, nevješti zakonom prirodnim, jedino po kalendaru i orali, i sijali, i želi, i brali, a nisu se ni najmanje obazirali, jesu li usjevi zrieli, je li grožđje doista i sazrielo, je li ovo dosta i sladko, jer samo od sladka grožđja, u kojem ima potrebita kolicina sladora (šećera), pravi se dobar mošt a od ovoga dobro vino. Nestoji svagda ona gospodarstvena izreka: Kada dojde sveti Mihalj i t. d., jer smo lani doživili takovu godinu, koje grožđje nebi bilo sazrielo ni do svisvetah, gdje će ljetos, kako je sva prilika, biti podpuno zrielo i prije Miholja. Neće nadalje u buduće nikoi gospodar opirati se tomu, kad večina zaključi, da bi bilo želiti da se one naše divje živice ili sasvim izkrče ili barem zamienć živicami koristnimi, kao što bi bile živice od dudovah, od kojih bi mogli cieloga ljeta rezati grančicah i

tako s mnogo manjim trudom nego dosada hraniti bubah svilenih (svilačah), ter ovako na hiljade forintah, prislužívši si na godinu podmiriti mnogu potrebštinu, gdje Vam ovako, one divje po dva tri fata visoke i isto toliko široke živice prave hlad po zemljah, na kojih iza ovih živicah gotovo ništa ni neraste. Pak koliko ovakovim gospodarenjem ide i zemlje i truda po zlu? Ja znadem, da je ovakovo krčenje skopčano s velikim trudom, a i s troškom, to sam i sám izkusio lani, kad sam na svojoj livadi u duljini od 120 hvatih pokraj ceste, kako se ide u Hrastovicu, dao izkrčiti svu onu živicu i posaditi 1600 grabrićah, koje ću pustiti u vis samo $\frac{1}{2}$ hvata od priliko, samo što ću još s jedne i druge strane do godine posaditi 3200 mladih dudovah, od kojih ću lišće opredieliti za one djake, koji budu u školi hranili bubah svilenih, gdje ću dat o svojem trošku napravit i sve spreme, da se ovako želja za svilarstvom pobudi odmah od mladosti, a dat ću im svojega sjemena japanskoga, što sam ga ja ljetos uhvatio stranom od bubah petrinjskih, a stranom od mojih, koje sam ovdje hranio, i od kojih ovoga ljeta upravo sada hranim već treći uzgoj. Koliko će pako blagotvornih posljedicah nastati odatle, to netreba tek kazivati, medju kojimi bit će svakako najglavnija ta, da će gruntovi postati kretnijimi, tojest moć će se onda bez težkoće spajati u veće krpe, a neće biti više razkomadani, kao što su žalibože danas, gdje ima bez broja krpah od $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ i 1 rali, koje su na sve četiri strane okružene živicom, koja na veliku štetu gospodarstva zaprema toliko zemljišta, da bi već od ovih izkrčenih živicah petrinjskih naraso broj od nekoliko stotinah ralih. Da bi ovako skočila ciena gruntovom, znade se samo po sebi, a i da bi se za koju hiljadu vaganah moglo više žitka priraditi i krme dobiti, to mislim, neće nitko od Vas dvojiti. Kad baš govorim o krmi, napomenut mi je i onaj griešan običaj, po kojem govedari i konjari odmah s proljeća pak sve do Jurjeva, bez ikakova obzira, tjeraju svoju marhu i konje na livade, na kojih i onako neima onda još nikakove trave, pak ovako sgaze ih za strahotu tako, da u onih stopinah riedko kad naraste štogod trave. Posljedica ovoga, rek' bi, nasilja, kojemu nitko neusudjuje se na put stati, jest ta, da gospodari svoje livade kose samo jedanput, ili pako dvaputa, kad je osobito vlažna godina. Da pri ovakovu gospodarenju nemože biti niti govora o umnom stočarstvu, netreba mi dokazivati, to Vi i sami dobro znadete, koji ste jako spali u svojoj stoki, jer po lanjskom popisu iliti konškripciji imate samo 169 konjah, 13 kobilah, 4 ždrebeta, 471 kravu i 48 volovah. A što je to naprema stanovničtvu od 3076 dušah s kotarom gotovo od jedne kvadratne milje, što čini toliko koliko deset hiljadah jutarah (ralih). Znadem ja, draga braćo, da Vam je godine 1863 i 1864 od kuge palo kojekakovih 1000 glavah marhe i tim Petrinja siromašnijom postala za jedno 50.000 forintih, od kojega udarca kasno ćete se opet moći oporaviti, ali ruku na prsi, i priznajte, da sa velike strane leži krivnja i na Vami, koji se neznate osviestiti pak uviditi, u kakovu hrdjavu stanju se nalazite, i kako baš uslied ovih udaracah trebalo bi Vam podvostručenim korakom uklanjati s puta sve zapreke, koje Vas prieče, da se nemožete otresti velike svoje bjde i nevolje. Da završim ovu točku, napomenut ću još i drugi za gospodarstvo veoma štetan no žalibože u Vas već uzakonjen običaj, da govedari i konjari i iza svake druge košnje u jesen kao i s proljeća tjeraju svoju stoku na livade, gdje bi osobito onih godinah, kad je duga i liepa jesen, mogli i treći put kositi, kao što to čine i po drugih zemljah, gdje vlada red.

Radite dakle draga braćo, i neočekujte pomoći od nikoga već sami od sebe, i sjećajte se onoga: Pomozi si, i ja ću ti pomoći; gdjegod Vas bude više zajedno, povedite koju-tu i o gospodarstvu, da se ovako najprije misli razviju o onom, što Vam je potrebito, pak onda podjite za jedan korak dalje i počmite oživotvorivati ono, što ste obnašli, da je koristno, a neklonite odmah duhom, jer tad doista nećete napredovati. Ugledajte se u ostale narode, koje je Bog stvorio kao i Vas i obdario ih onimi istimi darovi, kojimi i Vas, pak se učite od njih, što je sve čovjek kadar počiniti, samo ako ima znanja i ozbiljnu volju. Zar smo baš mi stvoreni, da budemo svagdje zadnji, gdje bi mogli biti medju prvimi; osobito pako oni izmedju Vas, koji su imali priliku štogod naučiti se, koji su putovali po tudjem svietu i vidili, kako su napredni ostali narodi, oni neka budu Vaši učitelji, uvjereni budući, da je sreća ili nesreća pojedinacah uzko skopčana sa srećom ili nesrećom cieloga mjesta. I ja sam draga braćo, mogao misliti, što je meni stalo do toga, ako ovaj ili onaj izmedju Vas propade, ako još i večma osiromaši moje rodno mjesto, meni hvala Bogu neće faliti, ja sa svojimi moći ću živiti, pak bilo još i desetputah gore nego li je danas, ali nisam htjeo poći ovim putem nesitih samživah, kojim je najveća sreća ovoga svieta, samo ako mogu ugadjati svojemu tielu i njegovim požudam, nebrineći se ni najmanje, što Bog i njegova pravda zapovjeda, i hoće li ove svoje čine poslie svoje smrti moć i opravdati pred licem božjim. Već je tomu kojekakovih 20 godinah, odkako sam počeo bio ozbiljnije razmatrati svrhu, radi koje sam stvoren, i odkako sam, osvjedočiv se vidimice, da je providnost božja izlila na me obilat svoj blagoslov, podhvatio se ozbiljno zadaće, koju sam si dragovoljno zadao. Vi draga braćo i Vaše nevoljno stanje bili ste najmilijim predmetom, kojim se je zanimao moj duh, Vam dakle odlučih posvetiti sve svoje sile i duševne i tjelesne, medju Vami danas sutra boraviti svoje stare dane a i grob naći medju Vami pokraj onih, koji me rodiše. Sve dakle, čega sam se podhvatio u ovom obziru, odavna je već svestrano razmišljano a i dobro promišljeno. —

Po skrojenoj osnovi imat ćemo mi napredovati u svakoj struci gospodarstvenoj, nego bit će nam od prieke potrebe, dati se iz svih silah i bez dangube na one struke, koje bi mogle što prije ukriepiti blagostanje naše, a te su svilarstvo i lanarstvo, budući da je i jedno i drugo posve vrstno, za najkraće vrieme dići cielu Petrinju. Uzmimo na primjer, kad bi Vi opet počeli hraniti bubah svilenih, kao što ih hraniste nekada skupa sa mnom; kad bi prema tomu imali i dudovah, kojih žalibože sada neimate, jer ono, što ih imate, onemoglo je od starosti a novi nisu bili sadjeni, nebi li svaki stanovnik mogao ovom strukom gospodarstvenom za mjesec danah zaslužiti si liepu krajcaru. Po drugih zemljah svilarstvo je jedno od najobilatijih vrelah blagostanja, tako na primjer Kinezi dobivaju za svilu svake godine do 425 milijunah franakah, i ovaj prihod državni najveći im je poslie čaja iliti teja, Japanci 80 milijunah, Francezi 100 milijunah, Talijani do 200 milijunah franakah, od kojih pada na samu Lombardiju $69\frac{1}{2}$ milijuna. U zemljah, u koje od godine do godine neprestano teče ovako silan novac, osjeća to svaki stanovnik, kojemu se i pozna u svem da je imućan. Kako je slabo svilarstvo u našoj domovini, vidi se to najbolje odatle, da je od 15 svilanah, postojavših odprije samo u Krajini vojničkoj, tojest u Glini, Petrinji, Kostajnici, Belovaru, Gjurgjevcu, Novoj-Gradiški, Oriovcu, Podvinu, Vinkovcih, Moroviću, Mitrovici, Golubincu, Žablju (u šajkaškom batalijunu), u Pančevu i u Bieloj-Crkvi, prestalo raditi njih 10, medju kojimi je i Vaša petrinjska, i da za sada u veliko rade samo Hofmannsthalove svilane u Kostajnici i u Novoj-Gradiški. Sjećam se ja vrlo dobro, kad su u Petrinji u veliko hranili bubah, ali evo od nekoliko desetak godinah prestade narod hraniti ih. Neću da svu krivnju bacim na Vas, jer su Vam galete slabo plaćali, tojest po 20, 24 i 30 krajcarah funtu, a k tomu udarila je bila i bolest u bube, pak je narod prestao hraniti ih, i tim presahnu mu izdašno vrelo materijalnoga blogostanja. Da ste Vi, draga braćo, radini i posleni, i da ste svagda spremni zaslužiti si krajcaru, samo da možete laglje podmirivati carevinu a pokraj toga gdješto i udobnije živiti, to je meni dobro znano, ta Vi ste to i ljetos činom pokazali, kad sam bio u Njegove Uzoritosti Kardinala i Arcibiskupa Haulika izposlovao, da Vam je poklonio nekoliko lotovah semena bubinoga, od kojega odhraniste toliko galetah, da se čovjek upravo čuditi mora, kako je to bilo moguće. Mojemu pozivu od 16. Travnja ove godine, u kojem bratovštini javih, da je Nj. Uzoritost Kardinal i Arcibiskup bratovštinarom poklonio 5 lotovah, a gospod. August Hofmann-Hofmannsthalski takodjer na moju prošnju 2 lota sjemena bubinoga, i to japanskoga, i u kojem podjedno razpisah tri nagrade: od jednoga cesarskoga dukata, jedne škude i jedne forintače, ter u kojem i to objavih, da ću nastojati da Nj. Uzoritost prekupi te galete, što je i učinila, prekupiv svaku funtu po 1 for. bez obzira na vrstnoću galetah, odazvala se je liepo bratovština, i bila mi je pri prosudbi galetah i pri dosudbi nagradah na ruku, poslav mi dne 24. Lipnja t. g. i imenik svih

onih, kojim je bilo dano sjemena, a tako i svih onih, kojim su nagrade bile dosudjene. Uspomene radi štampam ovdje taj imenik:

Imenik

babaricah, koje su u Petrinji godine 1865. bubah branile od sjemena, što im ga pokloniše Njegova Uzoritost Stožernik i Arcibiskup Juraj Haulik i August Hofmann-Hofmannsthalski, i koje su od njih bile nagradjene nagradami, razpisanimi po gosp. Pejakoviću:

Katica Platnarka i Barica Borošićka	od	1	lota	prihrani	54	℔	čahurah.
Katica Fricovka i Katica Rakarićka	„	$^{2}/_{4}$	„	„	20	„	„
Marija Jovanovićka i Marija Becijevka	„	1	„	„	35$^{2}/_{4}$	„	„
Nina Domitrovićka	„	$^{2}/_{4}$	„	„	5$^{3}/_{4}$	„	„
Barica Ivaniševićka	„	$^{2}/_{4}$	„	„	4	„	„
Ana Koletićka	„	$^{2}/_{4}$	„	„	49$^{1}/_{4}$	„	„
Marica Jakupovićka	„	$^{1}/_{4}$	„	„	17$^{1}/_{4}$	„	„
Ana Čičinica	„	$^{3}/_{4}$	„	„	31	„	„
Kata Sremićka	„	$^{2}/_{4}$	„	„	26$^{1}/_{4}$	„	„
Eva Belkovka	„	$^{1}/_{4}$	„	„	2	„	„
Katica Zabianskova	„	$^{2}/_{4}$	„				
Jula Jajničićka	„	$^{2}/_{4}$	„				
Barica Basiljevićka	„	$^{2}/_{4}$	„				
Svega skupa		7$^{1}/_{4}$	lota	a 2 cente	45	℔	galetah,

koje je prekupila Njegova Uzoritost bez svake klasifikacije za 245 for. a. vr., plativ funtu po 1 for.

U Petrinji, dne 24. Lipnja 1865.

Nikola Boroević s. r., satnik u miru.

Presudba galetah i dosudba nagradah.

Podpisani odbornici poljodjelske bratovštine petrinjske, opunovlašteni po ces. kr. ministarskom koncipisti i počastnom bratovštinaru gosp. Stjepanu Pejakoviću, sabrali su se danas u domu gosp. satnika Nikole Boroevića, da prosude kako kolikoću tako i kakvoću galetah, a i da dosude i odmah podiele nagrade, zaključujući, kao što sliedi:

1. Jednoglasno izjavljuje se blagodarnost gospodinu darovniku, koi i sada kao i svagda pokazà, koliko mu na srcu leži sreća i napredak njegova rodnoga mjesta.
2. Uočivši kolikoću i kakvoću galetah nadjeno je za pravo, da budu nagradjene:
   a) **Ana Koletićka** dukatom, koja je od $^{2}/_{4}$ lota uzgojila **49$^{1}/_{4}$** ℔ čahurah.
   b) **Katica Platnarka** i **Barica Borošićka** škudom, koje su od **1** lota uzgojile **54** „ „
   c) **Marica Jakupovićka** forintačom, koja je od $^{1}/_{4}$ lota uzgoj. **17$^{1}/_{4}$** „ „
3. Kako izloženo tako su nagrade bile odmah i podieljene shodnim govorom, da vriedne ove nagradjenice nepropuste hraniti svilenih bubah i budućih godinah, čim se ova dosudba zaključuje.

U Petrinji, dne 24. Lipnja 1865.

Jandro Mažić, s. r. — Rafaël Kukić, s. r., župnik.
Luka Miholjević, s. r. — Ivo Biffel, s. r.
Mijo Guzanić, s. r. — Joso Antolec, s. r.
Ivica Petković, s. r. — Nikola Boroević, s. r.
satnik u miru i punomoćnik Pejakovićev.

Ovom prigodom predano je odbornikom 160 komadah od štampana Napisnika bratovštinskoga, da ih podiele bratovštinarom, što se takodjer ovdje bilježi.

(Dalje će sliediti.)

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 19. | **U Beču, dne 15. listopada 1865.** | **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra: Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše“ nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ino pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše“ neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

SRBIJA POZDRAVLJA ITALIJU
pri Dantovoj svetkovini
14. maja 1865. u Firenci.

Italijo čestita
Mati pjesnikova
Koji duhom uzleti
Božjih do krugova,
Netom si se otresla
Nesrećnih okova
Odma slaviš spomenu
Veljih si sinova!

Blago tebi susjedo!
Viek ti se otvara
Da ponoviš u bolje
Sva čudesa stara
Kojima nam od onda
Svietu um začara
Kad ti novom životu
Dante put propara.

Ono slavno bijaše
I za mene vrieme;
Carskim viencem blistaše
Dušanovo tieme,
Vjere svud i prosvjete
Probijaše sjeme,
A slavom mi disaše
Liepo srpsko pleme.

Ali bič me božiji
Turčin stigne kleti;
Opustoši zemljicu
Kudgodjer proleti,
Razruši mi gradove,
Svali hram moj sveti,
Srce, dušu i ruku
Dade lancem speti!

Sam se sili izmakne
Guslar na planini,
On sam pjeva slobodan
Božjoj u visini,
Vjeran krstu časnome
Vjeran domovini
On mi narod predvodi
Ognjen stup istini

Pjesma mi je još sama
Neuvehla dika,
Njom ću danas slaviti
Italskog pjesnika,
Da, časno je u zboru
Najmudrih jezika
„Slava Dantu, slava mu!“
Nek je moja vika!

„Italijo, slava ti!
„Božja ugodnice,
„Veseli se, uživaj
„Nove si srećice
„Ali djedje, susjedo
„Svrni k meni lice
„Daj mi ruku, boga ti,
„Stisnimo desnice.“

Sloboda je, sloboda
Uzdah naših grudi;
Ko da žive po ropski?
Svi smo braća, ljudi!
Eto novu popjevku
Danas guslar gudi:
I na mom se Istoku
Nova zora rudi.

Medo Pucić.

F E D R A.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine. S francuzkog preveo August Šenoa.

Čin III.

Prizor 1.

Fedra. Enona.

Fedr. Ah! nek nose kraljevske te znake,
Što Atina poslala mi, — inam!
Bolna! Zar pred sviet izaći mogu?
Našt me opet utješiti kušaš?
Sakrij me — ah odviš sam mu rekla,
Strast me biesna na toliko zanie,
Da izjavih Ipolitu ono,
Što on saznat nikad smio nebi.
Ah kako je nesretnu me slušô,
Kako mojim ugibô se riečim,
Kako gledô oteti se meni!
Živi stid taj na njegovu licu
Sramotu mi moju još uzvisi.
Zašt mi nisi dala da se smaknem?
Ah kad njegov mač prot sebi digoh
Nit probliednù, nit mi mač iztrgnù
Samo što sam jadna ga se takla,
Već je bilo okrutniku tomu
Kô da grieh moj i okalja mač taj.
En. Nesretnice! zar da ništa neznaš
Do viečnoga svoga naricanja?
Onaj žar, što ugasiti imaš,
Sama tugom razpiruješ većma.
Nebil veća tebi dika bila,
Kćeri slavnog kraljevskoga roda,
Nevriednika, što te bježi, zabit;
Svetijoj se radje podat skrbi,
I kô glava državi zavladat.
Fed. Ja da vladam, ja da zakon dielim,
Ja — što sama svladat se nemogu,
Kojoj posve razvrgnu se pamet,
Ja — što s težka robstva jedva dišem,
Što umirem!
En. Bježi dakle!
Fed. Nesmiem!
Ah nemogu tu ostavit njega!
En. Prognati si Ipolita smiela,
A ugibat mu se da nemožeš?
Fed. Ah nemogu sad već! On sve znade;
Stid sa sebe skinula sam biesna,
I sramotu izpoviedih sama
Nesmiljenom dobitniku momu,
Nehotice mi se u mom srcu
Zametnula tajna neka nada;
Tà ti si mi život oživila
Ti si znala liepim slovom kriepit
Mene — koja sam već izdisala;
A iz tvojih razbrala sam riečih,
Da ga sada ljubiti već mogu.
En. Ah! nekriva il kriva tvom jadu
Našto li se odvažila nebi,
Samo da ti spasim glavu gospo!
Ako nikad uvrieda te dirnu,
Zar mu možeš prezir tolik prostit?
Zar nepamtiš, kako mrzkim okom
Gledao te u prahu pred sobom?
Odurna bje divlja ova gizdost,
Zar nevidjè Fedra sama sve to.?
Fed. Gizdost ova koja te sad vriedja
Vjeruj ta će Ipolita minut.
Od mala je bludio po šumah,
Vjeruj zato ti je samo divlji,
I gojenac naravi te divlje
Prviput je slušao za ljubav;
Možebit je mučô tek od čuda,
Možebit je naricanje moje
Odviš živo il žestoko bilo.
En. Pamti da ga barbarkinja rodi.
Fed. Neka! Ljubit je i ona znala.
En. On sve žene nesmiljeno mrzi.
Fed. Bar ni druge žene ljubit neće.
Ah! sad već me svietuješ badava;
Nije pamet, koj pomoći treba,
Srcu momu biesnomu pomozi!
Tvrd Ipolit nemari za ljubav,
Drugčje valja, da ga predobimo.
Znam ja, da je carske krune željan
Hoće mu se država atinska,
Toga ni sam nemogaše tajit.
Već brodovlje put Atine spremi,
I o vjetru vijahu se jadra.
Id! — u moje ime — o potraži
Tog mladića sjajne slave željna,
Daj da svietla kruna ga omami,
Nek si njome vienča mladu glavu.
Ja netražim — nego šnjim ju dielit.
Moć mu dajem — kojoj sam preslaba,
On će učit kraljevat mog sina,
On će sinu možbit otcem biti:
Sebe cielu ću i svoga sina
Vrgnut pod vlast Ipolitu kralju.
Sve, o sve mi kušaj, da ga skloniš:
Zaklinjaj ga, uzdisaj i plači,
Reci mu, da Fedra već umire,
Nežali ni prosjačiti u njeg.
Tebi svu mi povjerujem sreću!
U tebe se sad jedino uzdam;
Idi! čekam te, da znadem šta ću!

Prizor 2.

Fedra.

Fed. Oj Venero grozna nesmiljena,
Ti što vidiš, našt me ljubav dove,
Nijel muka mi još savršena,
Nijel dost već okrutnosti ove?
Ti pobiedi — strast me sliepa svlada;
Ak si novu zaželila slavu,
Okrutnice digni mi se sada
Na oholu Ipolita glavu?
On te bježi — osorna tvom biesu
Nikad jošte pred oltarom tvime
Koljena mu sklonula se niesu,
I mrzko je njemu tvoje ime.
Osveti se oj božice veće,
Tebe mrzi — mene jadne neće,
Neka ljubi! — Al ti već se vrati
On nesluša — neće za me znati?

Prizor 3.

Fedra. Enona.

En. Sad se tašte ljubavi te mani,
I kô prije opet čista budi!
Kralj, za koga rekoše da propa,
Glavom će pred tobom osvanuti;
Tezeo se vrati, on je ovdje,

U susret mu silan narod srta,
A ja tražeć mladog Ipolita
Gromorno sam slušala klicanje.
Fed. Muž moj živel O Enono dosta!
Grieh prot njemu očitovah svietu!
Žive — više netreba mi znati.
En. Šta to?
Fed. Što ti rekoh, nisi htjela,
Savjesti su odolile suze;
Jutros mogla sam još umriet čista:
Poslušah te — sad ću umrt griešna.
En. Ti da umreš?
Fedr. Bozi, šta učinih!
Sad će muž mi doći — doć i sin mu,
On — taj svjedok mojega preljubstva;
Kako smijem otca njegva gledat,
Dok je srce moje puno jada,
Za koj sin mu nehtijaše marit,
Dok su oči moje pune suzah,
Kim neharnik smilovô se nije!
Nadašli se da će bies moj tajit,
On — koj čest svog otca pomno pazi;
Da će dati otca — kralja varat?
Bil' ugušit mogô gnjev prot meni?
Zaman bilo bi i to — ja znadem,
Koliko se ogrieših prot vjeri;
Nisam ti ja onakova žena,
Što će grieh svoj proplandovat mirno,
Koja srama odviknut se znala.
Znadem, ćutim, kako se pomamih!
Ti će zidi, čini mi se, odat
Prevarenom mužu crni grieh moj.
Umriet ću — smrt nek me jada spasi;
Jel tolika nesreća neživjet?
Nesretnik se samrti negrozi,
Ja se grozim imena po meni,
Baštine te grozne mojoj djeci;
Bog će znati osokolit djecu,
Al ma slavno poriekio im bilo,
Crno ruglo bit će majčin spomen.
Ah bojim se, da će glas istinski
Djecu karat s majčine sramote,
Da ukorom snuždena mi djeca
Neće smieti pomoliti očih.
En. Ah i ja ti žalim jadnu djecu,
Dà imaš se zašto grozit gospo
Ali zašt da na ruglo se mećeš,
Zašt da biesniš sama proti sebi?
Sviet će vikat, da je Fedra griešna
Bježala pred licem gnjevnog muža,
I smrt tvoja bit će sgodan svjedok
Proti tebi tužbi kraljevića.
Tužit će te — šta ću ja mu na to?
Lahko će me kraljević pomutit,
Pa ću vidit, kako ljut pobiedi,
Kako svietu tvu sramotu priča,
Ah! ubila prije mene striela!
Al mi reci, jel ti jošte mio,
Reci kako kraljevića gledaš?
Fed. Da je strašna neman, čini mi se.
En. Zašt mu onda pobjedu prepuštaš?
Bojiš se ga; daj ti prie ga tuži
S krivnje, s koje on te tužit može,
Proti njemu sve svjedoče sgode:
Mač svjedoči, što u tebe osta,
Strah svjedoči, što te sad osvoji,
Gnjev prot njemu i sve glasne tužbe,
S kojih Tezej Ipolita progna.
Fed. Ja da tužim, crnim čistu dušu?
En. Brižna za te, ištem tek da šutiš;
Ah i mene savjest ljuto peče,
Stoput radje srnula bi u smrt;
Nu kad inog neima mi lieka,
Da sačuvam milu tvoju glavu,
Tu na svietu ništa štedit neću;
Na sve spravna da mi nepogineš,
Jer nad tobom milijeg mi neima.
Govorit ću — i Tezejo neće
Neg prognanstvom osvetit se sinu,
Otac ma ljut viek ostaje otcem;
Mala kazna bit će gnjevu dosta.
Nu sve da i nevina krv teče,
Pamti da je tvoja čast na kocki,
Šta rad časti učinila nebi?
Odviš velko ti je ona blago,
Da na ruglo vrgnuti ju možeš,
Ma i šta ti njezin zakon kaže,
Ti se gospo podati mu moraš,
Da poštenje okaljano spasiš,
Moraš sve — i kriepost žrtvovati!
Gle Tezeja! —
Fed. Ah i Ipolita!
Oči ljute javljaju mi propast,
Čini što ti drago — podajem se,
Strah i groza svu mi volju otè.

Prizor 4.

Tezej. Ipolit. Fedra. Enona. Teramen.

Tez. Dobra sreća već mi se nekrati,
Daj da grlim gospo —
Fed. Stan' Tezejo!
I nekaljaj — liepog srca svoga.
Uvriedjen si. Zavidna ti sreća,
Dok te nebjè, nepoštedi žene;
Nevriedna tvog milovanja sladkog
Pred tvim licem uklonit se moram.

Prizor 5.

Tezej. Ipolit. Teramen.

Tez. Čudno li ti dočekaše otca
Sine!
Ip. Samo Fedra znade zašto.
Al mi slušaj živu želju otčè!
Pusti otče, da je već nevidim,
Daj da sin se ugiba na vieke
Mjestu — gdje se tvoja žena bavi.
Tez. Sin me bježi?
Ip. Ja je nepotražih.
Ti dovede ovamo ju glavom,
Ti povjeri da ih vierno čuvam
Ariciju i kraljicu meni;
Sad me tudo neveže već briga.
Dost sam mladih protrajao danah,
Stižuć vješto po divljači zvierad;
Nebi l' mahnuv zabiti se puste,
Na slavniju krv se dići smio?
Ti mi nebjè jošte dobom vršnjak,
Kad već mnogi silnik, mnoga neman
Desnicu ti junačku oćuti,
Kad nasilja strenitelj već sretan
Dvajuh morah brieg očisti guse;
Bez bojazni kročio je putnik,
S tvog junačtva odlanulo Hrelji
Što on njekad, vršio si ti sad;
A ja slavnog otca sin neznatan

Ma ni majci glasom vrha dodjoh.
Daj junaku, da i junakujem,
Daj ak neman koja ti se otè,
Da ju ja pred tebe plienom složim.
Il junačka nek me samrt nadje,
Da mi ime s viečnom slavom sluči,
Nek se zna, da tvojim sinom bijah.

Tez. Šta je to? — Koi jad se tu udesi
Da pred menom mili moji bježe?
Ak sam toli grozan, toli mrzak,
Zašt me bozi izbaviste robstva?
Jednog samo prijatelja imah,
Al taj otè ludilom razžaren
Mladu ženu epirskomu kralju.
Ja sam ljubav vierno mu pomagô;
Nu kob ljuta pamet našu smuti.
Kralj zateče bez oružja mene;
Prijana mog, jadnog Piritoja
Krvcom ljudskom pitati se viklim
Biesnim hatom za jestojsku vrže.
Mene krvni uklonio silnik
U samotna, pusta, mračna duplja,
Kojih carstvo pakleno se tiče.
Po pol ljeta smiliše se bozi,
Budnu stražu nadlijô sam vješto,
Sviet izbavih grozovitog vraga,
Gospodar svim hatom krmom bude.
A sad, gdje se opet grlit nadah
Ono sve, što bozi srcu daše,
Sad gdje duša s prizora tol mila
Novom silom k životu pokrenu,
Na pozdrav se mili mene groze
I naručju užasom ugiblju.
Ja sám jadan, grozeći se straha
Što ga glavam milenim zadavam
Volio bi čamit u sužanjstvu.
Reci, šta je? Fedra mi se tuži;
Čast je, veli, okaljana moja.
Tko me izdà? Zašt me neosvetì?
Zar je smiela zakloniti Grčka,
Koju mač mi mnogoput zaduži,
Griešnika i vraga moje časti?
Ti mi šutiš — ti rodjeni sin moj?
Zar se i ti s vragom mojim kumiš?
Idem! dvojba grozna me ubija,
Grieh ću poznat, griešnika ću saznat,
Fedra jadna sve mi javit mora.

Prizor 6.

Ipolit. Teramen.

Ip. Koi je smisô ovih groznih riečih?
Zar će Fedra, kako je sad biesna,
Tužiti se, pogubiti sama?
Bozi! A što kralj? O ti ljubavi
Ljut li otrov rodu mom zamiesi!
I ja glavom živim plamteć žarom
Što li bijah njekad, što sam sada!
Crna slutnja mori moju dušu;
Al zašt da se čisto srce grozi?
Ajdmo! Bolju sgodu valja naći,
Da otčevo srce sebi sklonem,
Da mu kažem za tu silnu ljubav
Koju njekad razvrgnuti htjede,
Al razlučit cielom silom nesmje.

(Dalje će sliediti.)

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života).

III.

Bieg i nevolja.

(Nastavak.)

Poslje ure povratì se Riego radostnim licem. Julija razigrana jedva se je mogla dočekat odgovora.

„Ima, ima nade!“ reče Riego „Carlatti je čovjek obražen, vješt. Primio mi je dramu i obećao, da će mi odgovoriti prije neg minu četiri nedjelje.“

„Četiri nedjelje?“ prepade se Julija. „Zar neznaš, da nam neće za koj dan ni dinara biti u kući?“

„Ima i tu pomoći!“ odvrati joj Riego smiešeći se. „Meni kao strancu neće nitko osobito u sadašnjih okolnostih uzajmiti novacah, al zato imam uru, prstenja i dragociena oružja.“

Julija nemirno gledaše ljubovnika.

„Ah! to bi odviše bilo!“ šaptnula „da svoje stvari prodadeš za malen novac!“

„E pa ću ih založiti!“ prihvati bezbrižno Riego.

„Strašno!“ viknù mlada gospoja.

„Zašto strašno?“ nastavi Riego. „Za nekoliko nedjeljah, kad naša stvar pokrene na bolje, izvaditi ću svoje dragocjenosti. A sada ih i onako netrebam. K tomu mora iz Milana doći kakov odgovor.“

Drugoga dana spremi Riego svoje dragocienosti, da ih odnese u grad.

Julija nije ciele noći stisnula oka.

Nju, otmenu negda gospoju, vriedjalo je duboko, da joj muž s potrebe mora zalagati stvari. Njoj se je to činilo sramotno.

Al nije l' ih potreba nukala na to?

Drugog jutra, kad se Riego spremao u grad, drhtala je kao šibka na vodi.

Zar se u njoj već zametnù dvojba, da joj je ljuvovnik spisateljstvu vješt?

Razžarenim licem pristupi k Riegu.

„Drži uru svoju Juane! pa nosi, što je meni dragocienostih ostalo!“ progovori jedva grofica.

„Ni za živog boga!“ odvrati ovaj strastveno „ja da te lišim jedine stvari, što ti osta odprije!“

„Zar nisi i sám rekô“ moleći ga prihvati Julija „da ćeš moći za nekoliko nedeljah izvaditi založene stvari. Dakle uzmi!“

I mlada gospoja pruži ljubovniku malu kutijicu.

„Tà, to ti je sve, što imadeš. Sramota bi bila, da ti uzmem i to.“

„Zar ćeš me manje ljubiti bez ovih narukvicah?“ zapita ga umiljato. „Nije l' prikladnije našemu seoskomu životu, da se kitim cviećem?“

Nastade nježna prepirka i takmenje, al konačnò pobjedi Julija.

„Dobro!“ prihvati Riego „i to ću odnest, da nam život bezbrižniji bude.“

Riego izrekav ove rieči, pogledà ljubovnicu tužnim okom, reć bi, da ju je žalio.

A šta je bivalo u njegovu srcu.

Težkom mukom i ode.

Dragocienosti pribaviše ljubovnikom novacah za osam danah.

Skoro stiže i rukopis i pismo iz Milana. Nakladatelj odbì roman veleći, da će jedva itko štampati ovu smjesu uvodnih članakah i ljubovnih sanjarijah.

Riego baci i pismo i rukopis u oganj, premda se Julija tomu opiraše.

„Šta učinì?“ viknù Julija probliednuv. „Da je obćinstvo primilo tvoju dramu, za cielo bi bio našô i roman kupca! A tako si u jedan mah utamanio plod i trud nekoliko mjesecih!“

„Julijo!“ odgovori Riego strastveno „sdvajat bi mi bilo o mojoj sili duševnoj, da mi neuspie drama. Al tri nedelje moram čekati, jošt tri nedelje, dok saznadem, što Carlatti sudi! Nisam pravo uradio, da sam se ugibô svietu, da se nisam upoznô sa plemstvom. Takovi znanci pomagali bi me u toj neprilici za cielo.“

„Traži de sada njihovo poznanstvo!“ reče Julija.

„Ah da se mogu pokazivati u javnom životu kao plemić! Al kakov sam sada —! Ne, neima drugog lieka, valja mi tražiti ma kakovu službu.“

Riego zamuknù, i nije onog dana progovorio ni riečce.

Drugog dana ode zorom od kuće.

Kad se povrati, stisnù mu ljubovca u ruke znatan broj cekinah.

Potajno je bila prodala glasovir.

„Evo ti sada sredstva“ šaptnula grofica „sad se pokazuj u družtvih. Idi, ja se odričem slasti, da te uvjek vidim kraj sebe!“

Riego se prepade. Pa kad mu je tek izpoviedila, kakovim da je načinom pribavila novacah, vas zadrkta.

„Šta? Ti si prodala svoj glasovir? Ti si se rad mene lišila jedine radosti u ovoj biedi? Oh ženo plemenita!“

Strašna borba osvoji Riega, mučio se, borio se, čovjek bi bio rekô, da će pasti pred Juliju, da će joj odkriti štogodj.

Julija i opazi ovu zabunu, a on stajaše pred njom poniknutima očima.

Tako skrušena nije ga još vidjela Julija.

Ljuta pečal vidjaše se na njegovu licu.

„Šta ti je, Juane?“ zapita ga ljubovca nježno al i bojazljivo.

I opet kan da je htio progovorit, kan da mu se duša uzdrmala silno.

Al ni riečce neprogovori.

Tu se trgnù, baci prezirnim okom zlato na stol, i pade u stolicu.

„Ja sam kukavica“ uzdahnuše mu usta muklo.

„Al za boga Juane, osviesti se!“ šaptnù Julija, sklanjajuć se ljubezno k njemu.

Lice mu se bilo strašno izobrazilo.

„Ja sam te prevario, lišio sam te svega — mira, poštenja, sreće, — ja sam te izmamio iz sjajnog života, koi tvoja plemenita duša zaslužuje — ti si rad mene pretrpila muke, nevolju — a to sve učinih radi — “.

„Nemoj dalje!“ zakrči mu Julija strastveno rieč „necrni samog sebe! Zar nepodjoh s tobom svojo volje?“

„Ah — ti ni neslutiš —“ progovori Riego jedva.

„Šuti“ prihvati mu Julija zanešenim okom, „nevriedjaj sám plemenite duše svoje! Ona me je zavlačila za tobom, ja bi bila išla za tobom, da si me i odbijao! To mi je kob ukobila! Pa kad te toliko ljubim, mogu i stradati radi ljubavi!“

Riego htjede dalje govoriti, al Julija zatisnù mu žarkim cjelovom usta.

Riego joj se izvinù, i padnuv pred nju obuhvati joj koljena.

„A vjeruješ li da te ljubim, da te u istinu ljubim? Da si mi ti jedino blago života moga?“ pentašè Juan mahnit pred Julijom.

„A kako me možeš zato i pitat?“ odvrati mu Julija smetena sa Juanova mahnitanja.

Ovaj skoči i pobježe, kan da su ga tjeralo sve paklene sile.

Julija ga tražila oko kuće, al nebijaše ga.

A šta ga je oćeralo?

Zar ga je pekla sviest, zar je htio odkriti Juliji tajnu, kojoj se ona nije nadala ni u snu?

Il mu je grieh stezao dušu, koi je već izpoviediti htio kad mu ljubovca zakrči rieč?

A kamo je pošô?

Kad se je na večer vratio, bio je snužden.

Ljubeznost Julijina kan da mu je još više ciepala srce.

Nije ni smio pogledati ljubovce, vladao se kao čovjek, koi je počinio težak grieh, a nesmje da ga izpoviedi.

Kadkad bi samo kao kroz vrućicu zapitao Juliju „Ljubiš li me, hoćeš li me i uvjek ljubiti, ma se sbilo što mu drago?“

Onda se opet zamisli. Odsada se vladaše nemirno, bojazljivo.

„Boji se jadnik, da će sd s većom nevoljom smanjiti ljubav moja“ rekla bi si Julija.

I sama se sebi zaklela, da će mirno trpiti i najveću nevolju.

Prodje dan za danom.

Riego uze novce ponudjene mu od Julije.

Al i ti nisu dugo trajali.

Dug za dugom se nakupi, pokućtvo sve više izčezavalo. Nevolja bude velika.

Dodje i rok kad je imao Carlatti izjaviti, prima li dramu il ne.

Julija se je dobru nadala. Smiešila se, kad je Riego snužden išô k impresariu.

A zašto nije i on veseliji bio.

Tà i za slamku ćeš se hvatat u krajnoj pogibelji.

Za sat se vrati Riego. Bio je blied.

„Impressario ti valjda reče, da počekaš koje vrieme?“ zapita ga bojazljivo Julija.

„Odbio me je sasvim“ zapenta Riego.

(Dalje će sliediti.)

GLASOVI.

Iz Beča.

* Podmaršal barun Mamula riešen je najvišjim vlastoručnim pismom časti namjestnika dalmatinskoga, i za njegove zasluge podieljen mu komanderski krst reda Leopoldova kao i naslov generale topničkoga ad honores.

* Ovih je danah bila u Beču deputacija županije varaždinska i to gg. Koloman pl. Bedeković, barun Gjuro Rauch, Petar pl. Horvat i gosp. kanonik Vuković, da predlože molbu svoju najvišjemu mjestu, neka se administrator varaždinske županije presv. gospod. Pogledić odstrani. Ovaj posliednji stigô ovih danah takodjer u Beč.

* Baron Alexander Bach, poslanik austrijski na rimskom dvoru, a prije svemu svietu poznati dezorganizator Austrije, odstranjen je sasvim iz državne službe i postavljen u stanje mira. Zamienit će ga, kako se veli, baron Hübner.

Trojedna kraljevina.

* Sve županije izim virovitičke svršile su glavne svoje skupštine. U sriemskoj bio je podžupan gosp. Kiriaković rehabilitiran, te zaključeno, da se traži od sabora trojedne kraljevine potvrdjenje karlovačke srbske skupštine od god. 1861, dakle vojvodina. U ostalom nisu u taj par županijske skupštine toli važne, jer je sve bliže primiče sabor, koji će najpoglavitija pitanja razpravljati. Kao što smo već jednom izrekli želju, želimo i opet da naš sabor nerazpravlja izključivo državnopravna pitanja, već da štogodj učini za administraciju, da svrši zakon o zadrugah, a poćera življe pitanje o vjeresioni. Od vlade pako očekivamo, da neće praznih rukuh stupiti pred sabor i da će nas zateći sa dugo izgledanom jugaslavenskom akademijom i sveučilištem.

Ugarska.

* Kao što je Ugarska prije godine danah mrtva bila, tako je sad živa. Sa svih stranah pripravljaju se izbori, sa svih stranah čitamo i čujemo govore kandidatah saborskih. Ponajznamenitiji medju njimi bio je Eötvösov govor, koji će biti izabran zastupnikom grada Budima. Deák i Šišman Kemény, urednik „Pesti Napló—“va biti će u Pešti izabrani. Većina zastupnikah od god. 1861 sjediti će i u budućem saboru. Po dosadanjih očitovanjih je težko suditi, na koliko da će Madjari popustiti.

Česka.

* U posliednje vrieme razvija žurnalistika česka opet onu živahnost, s koje se je toli odlikovala, prije neg je prijašni državni ministar nemilice stao udarati na nju. Listovi različitih stranakah glede svojih su zahtievanjah sasvim složni. Cielovitost česke krune, glavni sabor u Pragu, zakonodarstvo zemaljsko, samouprava, — to su one točke koje Česi zahtievaju na svaki način.

Galicija.

* Težko je reći, kakov da je politički program Poljakah u Austriji. Barem iz njihovih glavnih listovah nije to lasno razabrati. „Gazeta narodowa“ hoće da se stvore četiri grupe: ugarska, njemačka, talijanska i poljska. „Hasło“ i „Przegląd“ pobijaju mnienje „Gazete“ i govore za sustav posve federalistički, a „Czas“ kao obično govori malo o nutrnjoj politiki. Jedino zahtieva ovaj posliednji list, da se svi odsudjeni i osvadjeni za vrieme zadnjeg ustanka pomiluju, da i oni mogu uticati u političke poslove.

Slovenija.

* Braća Slovenci postupaju odvažno. Najotmeniji njihovi rodoljubi složiše program stalan. Traži se ondje, da se kranjska vojvodina popuni kako je prije bila, da se sazove generalni sabor zemaljah nutrnjo-austrijstih, da se izvede ravnopravnost jezikah, da se uvede po svih školah slovenski jezik, da se stvore veće i manje autonomne občine. Pozitivan program od strane Slovenacah svakako je znak živog napredka.

Književnost i umjetnost.

Kritike.

* Srpske narodne pjesme. Skupio ih Vuk Stef. Karadžić. Knjiga peta. U Beču, u nakladi Ane, udove V. S. Karadžića. 1865.

Eto nam i pete knjige Vukovih pjesamah. Ona je prvi plod narodne sbirke za Vukova diela. Svakomu je dobro znano, koliko da si je Vuk zaslugah stekô sabiranjem tieh proizvodah narodne vile. I hrvatski i srbski književnici i jezikoslovi i pjesnici uče te uče pomno ove preliepe rezultate Vukova neumornoga truda, da si pribave u svojih dielih čistu narodnu žicu. Ova knjiga, isto toliko omašna kô što i prednjašnje, sadržava u sebi po broju manje pjesamah, koje po obsegu spadaju medju najobširnije proizvode narodne poezije. Ima u njoj do 18 brojevah, koji zajedno sačinjavaju, reć bi, jednu cielinu, jer se u njih pjevaju najglavnije sgode crnogorske povjesti za kneževanja Danilova. Pjesnici tim pjesmam većinom su srdari i kapetani, a ne sliepci. S toga će čitatelj lahko razumieti, da se ovi proizvodi upravo nemoraju uvrstiti u stroge narodne pjesme, premda im je i slog i lik narodan. Vidi se iz pojedinih pjesamah, da su sačinitelji obraženiji ljudi; to pokazuju i izrazi i kadkad čitava politička razlaganja. Ovo valja osobito o velikoj epijskoj drami: „Žalost i radost po smrti knjaza Danila“ od Save Martinovića, koja je dramatički udešena i mjestimice i prozom preplетena. Navest ćemo tu i u kratko naslove pojedinih pjesamah. 1. „Postanak knjaza u Crnojgori“ od kap. Save Martinovića. 2. „Smrt Djulekova“. 3. „Udarac Omer-paše na Crnugoru“. 4. Isti predmet drugčije. 5. Isti predmet od srdara Gjuke Srdanovića. 6. Crnogorci na Žabljaku od istoga. 7. Vojevanje na Kuče od S. Martinovića. 8. Isti predmet od Gjuke Srdanovića. 9. Ženidba knjaza Danila. 10. „Boj na Grahovcu“ od Gj. Srdanovića. 11. Isto drugčije. 12. Pohara Kolašina od S. Martinovića. 13. Isto od P. S. Drobnjaka. 14. Udarac na carske ladje na Blatu. 15. Udarac Ali-pašin na Liješnjane. 16. Smrt Danila od Save Martinovića. 17. Tugovanje zmaja na Lovćenu. 18. Žalost i radost po smrti knjaza Danila od Save Martinovića.

Posliednja pjesma broji 2256 stihovah i po svome je slogu sasvime izvorna i jedina ove vrsti u našoj književnosti.

Mi ovu vele zanimivu knjigu preporučamo svim prijateljem naše književnosti. Javljamo ujedno, da će i šesta knjiga do skora izaći. Sva Vukova diela dakle i ova V. knjiga mogu se kroz odpravničtvo „Glasonoše“ naručiti.

* Aždaja sedmoglava a drugčije ukor malovridnostih čovičanskih, od Vida Došena, drugiput na vidik iznese David Starčević. 1865.

Izdavanje starih naših pisacah svakako se odobravati mora, jer su i mnogi neštampani a mnogi štampani vele riedki. S toga nije se ni lahko potanko upoznati sa starom hrvatskom književnosti, s toga je i težko spisati literarnu povjest, koja bi nam od prieke nužde bila. Dakako bi to imao biti poglavito Matičin posao a ne pojedinacah, i to u čitavoj jeftinoj sbirki, kako toga imade u drugih narodah. Zato i hvala izdatelju što je starca Vida i opet iznio pred hrvatski sviet. Nu ima dvie, tri, što se moraju spomenuti i glede ove knjige i glede drugih knjigah starih pisacah, što su izašle u novije vrieme. Dan danas nije dosta da se star pisac na prosto preštampa, da se napiše kakov takov makar i poduži predgovor, ili da se literarna povjest ćera kô u čitanki za višju gimnaziju „rodio se ove godine, umro one godine, napisao n. pr. pjesni razlike.“ Dan danas se hoće da se stari pisci tumače, karakterišu, da im se djela valjano ociene. Ima žalibože ljudih i književnikah kod nas, koji klassičnost pisca po starini sude, pa mnogi djačići u petom razredu misle da su svi Dubrovčani klassici. Tako se je bar prije više godinah učilo. Za ugled u izdavanju starih pisacah služi nam naš Fran Kurelac; čitajte mu Budinića!

Za drugo nemožemo se nikako slagati sa pravopisom toga izdanja. Čemu rabiti pravopis, koi samo ex offo postoji, pa se nenalazi van u gimnazialnih zadaćah i urednih spisih. Zašto se je i sedmoglava aždaja pod jaram oficioznog pisanja sklonuti morala. To opet tako malo razumijemo, kô što pravopis Matičin, koja „Književnik“ izdaje, u „dielih Stanka Vraza.“

Zadnja naša primjetba tiče se samo — formata. Ja neponjam zašto se kod nas pjesnička djela štampaju kao latinske slovnice u velikoj osmini. Čovjek kan da vidi školsku knjigu. I tu mi se je sjetiti Matičina izdanja Vrazovih dielah.

* Hrvatski pučki koledar za godinu 1866. Treća godina. U Zagrebu. Naklada i tisak Antuna Jakića.

Koledari jedine su u nas knjige, koje se razširuju medju većim občinstvom. Dok od drugih knjigah štampati možeš samo nekoliko stotinah, prodati ćeš od koledarah mnogo više. Na ovu istinu bi se izdavatelji koledarah uvjek obzirati imali, te u koledar namjestiti više poučnih i zabavnih članakah, da puk štogodj čita. Jakićev pučki koledar za god. 1866 imade doduše nekoliko članakah, al nam se to čini premalo. Osobito nemožemo odobravati, da se čita u takovoj knjigi „nastavljenje“ od prošle godine kao n. pr. u članku. „Iz hrvatske povjesti“. Isto tako je trebalo da se mjesto preštampanog ulomka „Aždaje sedmoglave“ štampa štogodj izvorna. Praktički dio koledara dobro je sastavljen. Izim hrvatskog povjestničkog pametara i koledarskog diela, imade ljestvica za biljegovine, genealogija kraljevske obitelji, popis dostojanstvenikah, red željeznički, članak o ljubkom vinu, o koristi ovacah i konačno popis sajmovah. Koledar ovaj će se uz svoju jeftinu cienu dobro razprodati, jer pošto neizlazi više ni „Prorok“ ni Krešićev „Hrvatski koledar“ ima u toj struci manje konkurencije.

* Spisi za puk od Mijata Stojanovića. Knjiga I. Sadržaj: Ćudoredba. Zakoni kao temelj puč. blagostanja. Moli se Bogu. U Zagrebu 1865.

Gospodin Stojanović zacielo je jedan od najrevnijih pisacah. Neće proći godina, da od njega neizadje kakova knjižica, a izim toga piše i u različite novine. Tu moramo dakako primietiti, da mu proza ide bolje za rukom, nego stihovi.

Po svome zvanju, živući medju pukom, poznaje pisac veoma dobro narodnu ćud, i kako iz njegovih pripovjedakah i poslovicah vidimo, pogadja našu zicu sasvime. S toga je pametna misô bila od njega, da se je stavio na spisanje popularne ove knjižice. Ovaj je svezak razdieljen na tri diela što čitatelj iz naslova razabrati može. Sva načela morala pripoviedana su jasno, razgovetno i osnovana sasvim po mišljenju našega naroda. Slog je dobar i jednostavan, kako se to popularnu spisu ište, i mi se nadamo, da će i druga knjiga tako dobra biti kao što je prva. Mi se radujemo Stojanovićevoj radnji tim više, jer nam pisci u novije doba upravo zanemaruju praktičku, popularnu književnost, koja nam je preča neg sve drugo. Samo toga nerazumijemo, zašto je pisac pisao tiem pravopisom. Čemu nam ono česko „ĉ“ i „è“, kad ga i onako skoro nitko nepiše? Pri koncu molimo pisca, da štampa osobito svoje narodne priče, običaje, poslovice. On mora mnogo toga imati, a izdavanjem tieh stvarih poslužio bi našoj književnosti veoma.

* Mjeseca svibnja slavila je Italija petstogodišnjicu bezsmrtnog pisca „božje komedije“. Svi narodi bješe zastupani pri Dantovaj svečanosti, a bio je i naš. Slavni naš pjesnik, knez Medo Pucić, umoljen od zagrebačkog „družtva za povjestnicu i starine jugoslavenske“, podje kraj bolesti svoje, u Firencu, da nas ondje zastupa. Bio je osobito čašćen od talijanskih otmenikah i tom prilikom sastavi u našem jeziku pjesmu: Pozdrav Italiji pri Dantovoj svetkovini. Ovu je pjesmu preveo na talijanski jezik slavni pjesnik F. Dall'Ongaro, spisatelj talijanske drame „Kraljević Marko“. Izvornik i prevod pjesme Pucićeve biti će uvršten u poliglotni pametar Dantove svetkovine, što ga sastavlja osobiti odbor. Radost nam je ovom prilikom javiti, da će buduće zime u Firenci izaći:

„Izbor pjesmicah Meda Pucića“ u talijanskom prevodu. Prevodi polaze ponajviše od znatnijih talijanskih književnikah a poglavito od profesora Giovanni de Rubertis pisca znamenitoga u sve slavenske jezike prevedenoga dielca: „Delle colonie slave nel regno di Napoli.“ Ujedno saznasmo, da će se gosp. knez M. Pucić po svoj prilici sasvim ostati u Firenci.

* Čujemo, da slavni naš povjestnik dr. Franjo Rački pripravlja za štampu dvie vele zanimive historičke razprave i to: „Trojedna kraljevina godine 1790/1“ i „Sriem“. Prva razprava izaći će posebice a druga će biti naštampana u „Književniku.“

Narodno gospodarstvo.

Poslanica bratovštinarom petrinjskim od Stjepana Pejakovića.

(Konac.)

Iz ovoga imenika možete draga braćo razabrati sliedeća:

1. da su bubarice nakon tolikih godinah istom ljetos počele opet u Petrinji hraniti bubah;
2. da nije hranio bubah nijedan mužkarac do jedino onih od regimentske bande, koji su hranili 4 lota sjemena, nego o kojih ovdje nemogu ništa izvjestna kazati. Računajući ipak po kolicini galetah, uzgojenih po prevriednoj bubarici Ani Koletićki, možemo zaključiti, da su od ova 4 lota jedno s drugim prihranili barem 3 cente galetah, i za iste dobili do 300 for.;
3. da je ciela Petrinja hranila samo 11¼ lota, gdje bi mogla hraniti i 100 lotovah, samo kad bi bilo i volje i znanja i dudovah, ter kad bi se ovoga velekoristnoga posla podhvatili i mužkarci, osobito u takovo doba, gdje neima silnih radnjah u polju. Po drugih zemljah biva tako, i nitko se živ nekaje. Da dudovi petrinjski nisu dovoljni za obilatije gojenje bubah, to se je pokazalo odmah ljetos, gdje su dudovi bili tako smuždeni (opundrani), kao da nisu bili nikada ni listali. O umnu svilarstvu može samo ondje biti govora, gdje tomu nefali nijedna potrebština, i gdje bubari imadu i svojih dudovah, a nemoraju po koju uru hoda ići kojekuda po svietu tražiti dudovah, kojih je i težko naći a i kojim gospodari tako lahko ni nedadu lišća brati. Kad promislite, da u 1 lotu sjemena imade od prilike dvadeset hiljadah jajah, od kojih se izleže a i odhrani do 14 hiljadah bubah, jer 6 hiljadah od prilike propade koje pri leženju koje pri uzgajanju, osobito pri svlačenju, i od raznih bolestih, i kad nadalje čujete, da ovih 14 hiljadah bubah za 30—32—34 dnevnoga življenja treba od prilike 10 centih čista lišća, to ćete moć proračunati, koliko bi Vam trebalo dudovah, da uzmognete hraniti onoliko, koliko bi se dalo hraniti pri najkriepčijoj i najpostojanijoj volji svih onih, koji bi bili u stanju hraniti ih. Ja ću dakle, da doskočim ovomu nedostatku dudovah, do godine posijati do 20 hiljadah dudovah, koje ću presadjivati stranom u drvorede (aleje) a stranom u živice, ter ću tako postupno u Petrinji umnožavati dudove od godine do godine, dok ih nedotjeram na nekoliko stotinah hiljadah. Da pako po kolicini bubah uzmognete odmah proračunati, koliko ćete dobiti galetah, reći ću Vam, da od 1 lota sjemena jedno s drugim možete dobiti 12.500—14.000 galetah u teži od 50—100 funtih, a od ovih galetah (od kojih 60—70 daje 1 lot odmotane svile) možete računati i 5 funtih svile, kojoj 1 funta stoji 25—30 forintih;
4. da je svaka bubarica prihranila drugu kolicinu galetah, premda je sjeme bilo jedno isto, a to je sasvim naravno, jer u svake bijaše drugo znanje, druga vještina, drugi postupak, druga prostorija a i druga hrana, što je sve od upliva za dobar uzgoj. Da je Ana Koletićka najumnije postupala, i da su u nje bile sve okolnosti najprijatnije, očevidnim je dokazom polovica cente galetah, koju je prihranila od ½ lota sjemena, od kojega po drugom svietu prihrane istom 25—40 funtih galetah, a da su u Ivaniševićke i u Belkovke sve ove okolnosti bile najnepovoljnije, svjedoči njihov uzgoj od 4 i 2 funte galetah od ½ i ¼ lota sjemena, nepominjući ovdje još i onih bubaricah, kojim propadê sjeme pri leženju ili pako i čitav uzgoj prije zapredanja od studeni, koja je bila zavladala mjeseca Svibnja;
5. da nam ovaj imenik može kao mjerilo služiti za budući naš napredak u svilarstvu, koje bi već samo po sebi moglo uzdići Petrinju, jer dočim na Vaših poljih nepriradite ni toliko žitka i krme, a u vinogradih ni toliko vina, da bi Vam svega ovoga dosta bilo za podmirbu Vaših domaćih potrebštinah, ni negovoreći ovdje o natjecanju sa proizvoditelji po drugih mjestih, koji sve ovo mogu priraditi i bolje i jeftinije nego Vi, koji imadete odviše zemaljah, malo marhe a još manje rukuh, i prisiljeni ste obradjivati svoje zemlje većom stranom tudjimi rukami, plaćajući težaka i po 80—100 krajcarah na dan, dočim galete po cielom svietu s malom iznimkom jedne su ciene, i kupci dolazit će čak u Vaše kuće, i sve se trgati za njih, a nećete morat istom ići kojekuda po vašarih na dobru sreću, kao što to činite s drugimi stvarmi, n. pr. sa žitkom, marhom, vinom i tako dalje, mogli biste za same galete, a s vremenom, kad ih budemo sami i preli, za svilu dobiti svake godine i više hiljadah forintih, što bi za koju godinu iznosilo već toliko, da bi to osjećao svaki i posliednji stanovnik petrinjski. Napokon razabrat ćete iz ovoga imenika i to,
6. da u njem neima ni govora o kakovu sjemenu, premda sam ja u svojem pismu, upravljenu bratovštini poljodjelskoj dne 16. Travnja 1865., bio podjedno razpisao 3 nagrade (premije) i za sjeme, da ovako svaki bubar priuči se kako da i sám hvata si sjeme, koje je podobro skupo, osobito ako je japansko, jer tad 1 lot stoji 4—6 forintih. Jedanput dvaputa možete naći prijatelja, koi će i pokloniti sjemena, ali treći put reć će: imadete galetah, kao i ja, pak si sámi hvatajte sjeme. Dakle netreba zaboraviti i na sjeme, kojim se baš počima svilarstvo, i kojemu ćete najbolje znati za narav, ako ga budete sámi hvatali; ali i tomu hoće se znanja. Jedna svake hvale najdostojnija bubarica, kojoj bi ime ovdje štampao, da mi je bilo prijavljeno, uhvatila je bila sjemena i od njega prihranila drugi uzgoj, poslav mi 80 galetah, od kojih sam uhvatio do jedno 12.000 jajah sjemena, kojega ću sa sobom ponieti u Petrinju i podieliti ga, ter tom prilikom i podučiti, kako sam ga ja hvatao a i kako sam postupao pri hranjenju bubah, ter što sam sve pri tom izkusio.

U koliko je dakle ljetos sušno proljetno vrieme bilo povoljno za svilarstvo, u toliko je bilo štetno za lanarstvo, za koje takodjer razpisah 3 nagrade, nego bojim se, da ih nećemo dieliti, jer kako mi pisà moj punomoćnik gosp. kapetan Nikola Borčević, mnogi su lanari morali preoravati svoje zemlje, na kojih je sjeme gotovo sasvim propalo od prevelike suše. Ja sam bio poslao u Petrinju dvie cente lanenoga sjemena rižkoga (iz Rige u Ruskoj), od kojega jednu centu u vriednosti od 36 for. poklonì bratovštinarom petrinjskim Nj. Uzoristost Kardinal i Aeribiskup zagrebački, kao što sam i to bio objavio u onom svojem pismu od 16. Travnja 1865. Onim bratovštinarom, koji su bili posebice pri meni naručili jednu centu toga sjemena, ali su žalibože za ljetos postradali od velike suše, poklonit ću ja nešto od svojega sjemena, da im trošak nebude badava. Završujući ovu točku o lanarstvu napomenut ću Vam draga braćo i to, da je po drugom svietu, na primjer u Českoj, Moravskoj i Šlezkoj, u ovih najbogatijih i najobrtnijih pokrajinah naše cesarevine, lanarstvo i platnarstvo jedna od prvih strukah gospodarstvenih i preobilato vrelo imućtva i blagostanja njihova, koje se svake godine umnožava za milijune forintih. A koliko, mili Bože, dodje novacah iz drugih zemaljah u našu domovinu za lan i platno? Niti krajcara, što više, izlazi svake godine novca na stotine hiljadah forintih, koi bi mogao ostati kod kuće, kad bi naš narod i htjeo i umjeo baviti se lanarstvom i platnarstvom. Kod Vas u Petrinji siju lan samo uzgredice, da se običaj nezatrgne, a mnogi ga niti nesiju, već vole, kao što to pomenuh u onom svojem pismu od 16. Travnja 1865, sa žemičkami i kolači ići po lan u múže, ter potucati se po tudjih pragovih, umjesto da ga sami siju. Živa je istina, da je ovako mnogo laglje doći do lana, ali neda više nitko lana za pecivo, reče mi lanjske

jeseni neki lanar ove vrsti, jer je narod preko Kupe i Save i sám ogolio, pak nepreostaje drugo, već da opet Petrinjci počmu sijati lan. Ovoga je nauka trebalo, da sliepci progledaju i uvjere se, da je najpametnije i najkoristnije ostati kod kuće i hraniti se čestito. Po drugih zemljah znadu presti i isti mužkarci, osobito zimi, ili u drugo doba kad ponestane silnijega kakova posla, i počamši od dječaka pak do starca-sjedoglavca svaki ima svoj kolovrat, i svi znadu presti izvrstno, kao i ženske, a nerugaju se ženam, kao što to u nas biva; da je to jest samo ženam sjediti za zapećkom i kudjelju presti. Ja sam već prije nekoliko godinah nabavio nekoliko českih kolovratah, na koje je preo i moj tast, starac od 68 godinah, kako je bio naviknuo od mladih noguh, pak ćemo pokušati, nebi li se i naši mladići poveli za onimi po drugih zemljah; ja ću im badava dati lana svojega a k tomu još i nagraditi ih premijami, koje ću do godine razpisati. Dakle na noge mladići! Nego bit će na svoje vrieme govora i o ovoj radnji, koja će biti za njih mnogo čestitija i koristnija, nego da planduju, trateći zlatno vrieme, ovo najdragocienije blago ovoga svieta.

Ovoliko, draga braćo, scienjah pisati Vam ovom prigodom, i ništa neželim živahnije, nego da nauk moj, ovo najizvrstnije sjeme materijalnoga blagostanja, padne u plodnu zemlju, i da urodi plodom stostrukim. Zdravstvujte, dok se opet u zdravju vidimo. S Bogom.

U Beču, dne 10. rujna 1865.

Stjepan Pejaković s. r.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 20. U Beču, dne 31. listopada 1865. Peti tečaj.

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

DIVNA MJESEČINA.

Divna mjesečina
 Zasijala gorom,
Zasijala stranom,
 Dolom i ponorom:
Liepe, divne, sjajne noći
Na tišini, na samoći.

Samo tihi vjetric
 Lavori po granju,
A šapuće nježno
 Lišće u titranju,
Po gladčini nježna lista
Mjesečev se odsjev blista.

Samo slavuj skromni
 Grlce udešuje,
Umiljatim glasom
 Nježnu pjesmu snuje,
U tuzi se razgaljuje,
U svom grmu samotuje.

Samo potok gorski
 Žuberka po prudju,
Zrake mjesečeve
 U talase udju
I š njima se druže, grle
I u ponor slasti hrle.

Samo gorska vila
 Bratca prisluškuje,
Noćju, mjesečinom
 Njedra razgaljuje
I u potok liepa stupa,
Lagodice tu se kupa.

Biele ruke širi,
 Sladke želje želi,
I milost i tugu
 Sa slavujem dieli,
I stvara si i prisvaja
Što blaženih osjećaja?

Ona lavor lišća,
 Ona žuber vode,
Ona shvaća silno
 Sreću tajne sgode
I tišine i samoće
I nadanja i punoće.

Ona strastnom voljom
 Hladni talas grne,
I očima vedri
 Mrake noći crne,
Ni njezine bez pričine
Nema divne mjesečine! **I. T.**

FEDRA.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine. S francuzkog preveo August Šenoa.

Čin IV.

Prizor 1.

Tezej. Enona.

Tez. Joh! Šta čujem! Crna izdajica
Toliko svog otca čest povriedi,
Grozna sudbo, što me tako goniš!
Je l' sam ja to? Je li to Atina,
Je l' to plaća otčevoj dobroti?
Bludna željo prokleta mu bila!
Da namiri pohotnu si ljubav,

Na silu se crni zlobnik dao,
Dà, prepoznah mač, oružje kleto
Što mu dadoh, da njim junakuje,
Kojim se je digô na kraljicu.
Sve je svete preziro sveze!
A Fedra mu kaznu odgadjala,
Štedila ga crni grieh mu tajeć.
En. Uvjek štedila je jadnog otca.
Zastidjena požudom opakom,
Grozeći se biesnog kraljevića,
Umiraše nevina sirota,
Svojom rukom pogubit se voljna.
Ja pohitih da ti Fedru spasim,
Ja ju sjetih ljubavi Tezeja,
I žaleći strah joj, mutnju tvoju,
Nehotice odah, zašto plače.
Tez. Dà, nevjernik preda mnom probliedi,
Na polazku drhtô vas od straha.
Tuga me je njegova zatekla,
Pozdrav hladni ohladi mi dušu;
Al mi reci jel ta biesna ljubav
Odkrila se veće u Atini?
En. Ta sjećaj se kraljičinih tužbah!
Ljubav griešna probudi joj mržnju.
Tez. Tude dakle plamen s nova buknu?
En. Več ti rekoh, što se sbilo kralju,
Fedru nesmjem u toj biedi pustit.
Pusti sada, da pohitim k njojzi.

Prizor 2.

Tezej. Ipolit.

Tez. Ha, evo ga! Koga neće bozi
Plemeniti njegov lik zavarat!
Kako da na čelu preljubnika
Čista kriepost u veličju sjaje?
Zašto neima očitih znamenjah,
Što odaju srca zlobnih ljudih
Ip. Reci otče što ti čelo smuti,
S kog se jada namrknulo lice?
Nesmje l' sin tu tajnu otca saznat?
Tez. Izdajice! Ti se jošt odvaži
Kazati se tu pred mojim licem?
Oj nemani poštedjena odviš,
Ti ostanče gnjusnieh gusarah,
Od kojih sam sviet taj oprostio!
A i sad još gdje ti biesna želja,
Na ložnicu otca se podignu,
I sad jošt mi crni lik tvoj kažeš,
Ovdje — gdje si počinio grieh svoj!
Ti nebježiš tražeć daljna mjesta,
Gdje je ime moje nepoznato?
Skini mi se, nepoticaj mržnje,
Nerazdražuj dalje moga gnjeva,
Koga ljutit jedva spregnut smijem
Ta kraj viečnog rugla momu glasu,
Da porodih na sviet griešnog sina,
Bar toliko utjehe mi ostà,
Da si slavnog imena nekaljam
Priekom smrti kazneć tvoju zlobu.
Bjež, i ak te nije volja poći
Onim putem, kojim svi podjoše,
Svi zlobnici, sharani od mene,
Čuvaj mi se, da te viečna svieća
U tom kraju više neopazi,
Bježi, velim, hrliem korakom,
Očisti mi državu atinsku,
A na vjeke odurnog ti lica.
A ti bože bezkrajnoga mora
Ako ikad pomorske ti žale
Oslobodih krvnih ubojicah,
Sad se sjećaj obećanja tvoga,
Da'š uslišit prvu moju molbu,
Odužit se mojemu junačtvu!
Čameć jadan u kukavnu robstvu
Nisam tvojoj utekô se moći,
Več sam štedljiv besmrtnu ti silu
Na važniju sgodu sačuvao sebi.
Silni bože evo sad se molim,
Ah osveti nesretnoga otca!
Tvomu gnjevu puštam izdajicu,
Ti uguši žudnju griešne krvi!
I čim ljuća osveta ti bude,
Tim će veća milost biti meni.
Ipol. S griešne strasti obtuži me Fedra!
S takve zlobe moje duša trne,
S toliko mi nenadanih jadah
Na jeziku mome rieč zapinje.
Tez. Oj zlobniče, je si li se nadô,
Da će Fedra zločin tvoj zašutit?
Nebijaše tebi mač ostavit,
Znamen grieha u Fedrinih rukuh;
Il si morô, da je mjera puna,
Rieč i život Fedri mahom otet.
Ip. Crna laž bi morala me nukat,
Da ti javim istinu baš cielu;
Ali neću, jer se tebe tiče.
Priznaj otče duboko štovanje,
Što mi evo govoriti neda,
I da t' mnogom rieči nedosadim
De prebiraj sav moj prošli život,
I sjećaj se, tko sam gospodaru!
Malen grijeh provodnik je velkog;
Tko je ikad povriedio zakon
Taj će vriedjat i najviše pravo.
Al nevinost plaha neće nikad
Promienit se mahom opačinom,
Za čas jedan neće čovjek vriedan
Ubojicom, preljubnikom biti.
Ja gojenac junakinje čiste
Nikada se krvi iznevjerih.
A i Pitej, koga ljudi kažu,
Da je mudar na sve ine ljude
Naukom me svojim udostoji.
Nije meni do vlastite hvale,
Al ak mlad osvojih koju kriepost,
To je mržnja proti opačini,
Što ju zloba nametnula meni.
Tà po tom me ciela Grčka znade,
S te krieposti sam ti podivljao.
Svatko znade, kako tvrdom voljom
Jade srca svoga svladat smijem.
Vjeruj otče sjajno ono sunce
Nije čišće od mojega srca.
A sad kažu, da me griešna čežnja —
Tez. Dà, ta gizdost tvoja kukavice
Sama te je veće osudila.
Znam ja dobro gnjusni onaj razlog,
Koi prem otcu srce ti ohladi:
Bezstidnog te zaniet će tek Fedra,
A za svaku drugu čistu ljubav
Griešno srce tvoje i nemari.
Ip. Ne, moj otče ovo mlado srce
— Sin ti toga više tajit neće —
Ono mari a za čistu ljubav,
Tu u prahu javit ću ti otče
Ono čim te zbilja sin uvriedi.

Ljubim, dà oh ljubim, istina je,
Ljubim otče proti tvojoj volji!
Aricija srce mi zarobi,
Kći Palanta tvoga sina svlada;
Kô boginji klanjam joj se otče,
Duša moja proti tvojoj volji
Nemože neg za njom čeznut otče!

Tez. Ti da ljubiš? Bozi! Ne, neljubiš!
Odviš jasna izlika je tvoja,
Kojom 'man se opravdati kušaš.

Ip. Šest mjesecih od nje bježim otče,
Šest mjesecih strastveno ju ljubim;
A sad dodjoh vas obuzet strahom,
Da ti ljubav svoju izpoviedam.
Sveti bozi! Neima l' otče lieka,
Da ti mrenu s trojih očih skine?
Kojom groznom da se kunem kletvom,
Da dokažem vjeru riečih svojih?
Nuder dakle, tak mi zemlje ove,
Tako neba i prirode ciele —

Tez. Lahko griešnu uteći se kletvi.
Idi, velim, pa netroši riečih,
Ak se lažna tvoja kriepost nezna,
Drugim, nego crnom laži branit.

Ip. Tebi otče čini se da lažem,
Ali vjeruj Fedra će u srcu
Više pravde meni dosuditi.

Tez. Ha! Zar tako crni bezsramniče!

Ip. Reci kam da idem u progonstvo?

Tez. Ma da ideš dokraj ovog svieta,
Prebliza bi zloba tvoja bila.

Ip. S ljutog grieha sviet me ovaj biedi,
Koi će mene nesrętnika žalit,
Ako ti me otče moj ostavljaš?

Tez. Nek te žale crni prijatelji,
Nek te slave s tvojega preljubstva.
Zlotvornici bez boga i vjere,
Kô i onaj, koi se njim utiče!

Ip. O preljubstvu kralju mi govoriš.
Neću ništa reći. Al to pamti,
Da je Fedru porodila majka,
Kojano si ocrnila ime
Grozom većom, neg o meni vele.

Tez. Oh zlotvore kud te bies zanosi!
Skini mi se, to ti velim, odmah;
Id otale izdajice, da te gnjev moj
Svim na ruglo silom neotjera.

Prizor 3.

T e z e j.

Tez. Oj u propast srtaš nevriedniče!
Neptun, strašan istim nebesnikom
Svojom silom burnieh talasah,
Tvrdo se je meni zavjerio,
A pokrenut svojom vjerom neće.
Bog osvetnik trag ti crni stiže,
Njemu nikad ugibat se nečeš.
Ljubljah ga, i svè što me uvriedi,
Strah za njega srce mi osvaja.
Ali nije l' sám kriv, da ga prokleh?
Imal' težeg grieha proti otcu!
Viečni bozi, je l' Tezeo jadni
Toli griešan porod rodit mogô!

Prizor 4.

F e d r a. T e z e j.

Fedr. Strah gosparu dovabi me amo,
Ja razabrah ljute grožnje tvoje;
Bojah se da zbilja i učini,
Kako si se sinu zagrozio.
Ak je vrieme, čuvaj svoga sina,
Štedi krv si, ja te zato molim.
Nemoj da mu grozni vapaj čujem,
Nedaj da sad jadna gledat moram,
Kako otac sina krv prolieva.

Tez. Ne, kraljice nisam svoje ruke
Okaljao vlastitom si krvlju.
Al neharnik neće živ uteći,
Besmrtna će ruka njega dostić,
Neptun se je meni zadužio,
Neptun će te sada i osvetit!

Fedr. Neptun! — Šta što? — Zar će jarost tvoja —

Tez. Oj zar mi se Fedra veće boji,
Da će bog uslišit molbu moju?
Želja moja bud i želja tvoja.
Sad mi kaži sve mu opačine
I razžaruj gnjev mi odviš slabi.
Oh ti neznaš sve mu crne griehe;
Biesan stao klevetati na te,
Klete laži, veli biesnik, sboriš,
On da sklonu srce k Ariciji,
Da ju ljubi?

Fed. Ljubi!

Tez. Tako reče.
Al ja odbih kletu ovu varku,
Bog će sudit osudu pravednu,
A ja idem njegovu oltaru,
Da ga molbom, žrtvom sklonem,
Da što brže svoju kletvu vrši.

Prizor 5.

F e d r a.

Fedr. Ode. Šta sam jadna sada čula!
Žar ugušen opet mi se budi;
Ljuta li me ošinula striela!
Ja poletih da pomognem sinu,
Otevši se Enoninim rukam,
Savjest svoju ucviljenu sliedeć.
Šta i mal' da nisam počinila!
Možbit bi me sklonula pokora
Da se sama svomu mužu tužim,
Možbit bi se otô grieh moj ustim,
Da mi Tezej nezakrči rieči.
Sin mu ljubi, a neljubi mene!
Aricija osvoji mu srce,
Bozi! Kad me nesmiljeni mladić
Odbijao gizdaviem okom,
Kad namršti svoje gordo čelo,
Mišljah da mu srce od kamena,
Da ko mene svaku ženu mrzi.
A sad druga Ipolita sklonù,
Drugoj se je ohol poklonio.
Sad tek vidim da u Ipolita ima
Takvo srce, kô u drugih ljudih,
Da to srce mene tek odbija
A ja — ja da ga jadna branim?

Prizor 6.

Fedra. Enona.

Fedr. Znašli što sam dočula Enono?

En. Ne, al drkćem kukavna od straha,
Prepadoh se kad se izvì meni,
Pobojah se, da će biesan tvoja
Sama tvoju pogubiti glavu.

Fedr. Znašli, ja ti suparnicu imam.

En. Šta to?

Fedr. Dà, on ljubi, neima dvojbe,
Divljak onaj nikad nepobiediv

Prezirući moje srce, suze moje;
Žvier ta ljuta, momu vidu grozna,
Pokloni se drugoj dobitnici,
Aricija smiela ga je svladat.

En. Aricija?

Fedr. Jaoh, jaoh meni!
Zar me i ta muka naći mora!
Sve što sam ti jadna protrpila,
Strah i čežnja, biesna strast i savjest,
Prezir njegov ruglo momu licu,
Sve to nije ništa prema jadu,
Koi me sada nesmiljeno bije.
Ljube se! Oh reci mi od boga
Kako su mi oči zavarali?
Vidjali se! Kako, odkad reci?
Ti si znala zato, zašto si me,
Zavarala, zavadjala bolnu?
Zašt neodkri tajnu ovu ljubav?
Jesu l' često tražili se, reci,
Il u šumah tamnih sastajali?
Joh! Bez grieha sastajat se smieli,
Na nevinost im se nebo osmiehnu,
A nevina čista im se srca
Podavahu blaženu žudjenju.
Svaki danak osvanu im vedar,
Meni pako izrodu sveg ljudstva,
Bilo bježat pred božjiem suncem,
I u tminu glavu zaklanjati.
Smrt mi bila božica jedina,
Koju sam ti jadna dozivala.
Oh kako ju željno, željno čekah!
Muke gorke bile su mi hrana,
Gorke suze pojile me bolnu,
A ti jadi godili mom srcu,
Jer sam od njih spas svoj izgledala,
I da nitko muke mi nevidi,
Gušila sam silom suze svoje,
A pod smiehom tajila sdvojenje.

En. Našto će im tašta ljubav biti?
Već se vidjet neće.

Fedr. Ljubit uvjek!
U taj par gdje ovo ti govorim,
Kô na ruglo biesnoj ljubovnici
Možebit se kunu svetom kletvom,
Ma progonstvo da ih razstavljalo,
Da se nikad ostaviti neće.
Ne te njine sreće trpit neću!
Oh prosti mi ljubomornost moju.
Aricija — ona neka padne.
Ja ću s nova staru mržnju budit
Prot djevojci u kraljevu srcu,
Ljubomorna molit ću ga plačuć,
Nek ju lakom mukom već nemuči,
Nek ju kazni ljuće jošt od braće,
Jer je teže sgriešila od braće.
Al za boga! Kud sam luda zašla!
Ljubomorna! Pa svog muža molit!
Muž je živ a srce moje plamti!
Al za koga? Kud me strast zavlači?
Vlastite me rieči grozom biju,
Mom zločinstvu više mjere neima.
Griešan dah mi dišu zlobna usta,
Ruke moje, krvne ubojice,
U čistoj se krvi kupat želo.
Oh prokleta ja! Pa jošte živem,
Jošte smijem sveto sunce gledat!
Ono sunce, s koga ja polazim.
Nebo, zemlja ova, i sviet cieli
Pun djedovah božanskijeh mi je
Kamo kam da zločinica bježim.
U paklene bježmo dakle tmine!
Al šta rekoh! Jao meni, jao!
U paklu mi otac griehe važe,
Udes ljuti povjeri mu sudstvo.
Mino strog je sudac ljudskim sjenam.
Oh kak bi mu trzala se duša,
Da mu kći se pred očima javi,
Da mu javi svoje opačine,
Kojih neima možbit ni u paklu.
Šta bi rekô otac griehu momu?
Ha! kan da te vidim stroga ruko,
Kako novu nesmiljenu muku
Vriednu plaću svojoj kćeri biraš,
Kako 's krvnik svojoj krvi biti!
Ah oprosti! Bog osvetnik ti je
Pogubio jadnu porodicu,
Fedrin bies to osveta je njegva.
Joh! A tužno srce nije nikad
Uživalo ploda groznog grieha,
Do posliednjeg časka jad me gohi,
I na mukah nevoljnica ginem.

En. Čemu gospo izlišnoga straha,
Drugče valja bludnju tvoju sudit.
Ljubiš. Kobi oteti se nećeš.
Kobna žudnja srce ti zahvati.
Jel to čudo u nas nevidjeno,
Nesvlada li strast prie tebe nikog?
Slabost to je prava ljudska narav.
Tužiš mi se, da već davno ljubiš
Ta i bozi, silni nebešćani,
Što no kazne ljuto opačinu,
Često veće uzplamtiše živo
Sa ljubavi griešne, preljubovne.

Fedr. Ha šta čujem! To su tvoji svjeti?
Ti me posve otrovati radiš?
Nesretnico! Ti me na zlo krenu.
Bježala sam pred svietom i svietlom,
Ti si mene izvela na svietlo.
Ja ugibah sve se Ipolitu,
Ti si mene s kraljevićem svela.
Čija li si crna poslanica?
Kako smiela bezbožna ti usta
Zlobnom tužbom čisto lice crnit?
Poginut će možbit. Gnjevni otac
Izmolit će možbit kletu želju.
Oj nemani skini mi se s očih!
Idi, pusti mene mojoj kobi.
Nebo strogo neka te naplati!
Oj da bog da ti ljuta kazna
Groza bude sviem podlim dušam,
Što kô i ti laskanjem i himbom,
Razdražuju žudnju i slaboću
Nesretnieh krunjenieh glavah,
Štono grieha provodilje klete
U propast ih neizbježnu vode,
Laskavice crne, što će svesti
Na vladare najpre gnjev božanski.

En. (sama).
Da joj godim sve sam ostavila,
Njoj za volju sve sam učinila,
A to mi je sada moja plaća,
Al pravedna plaća sveti bozi!

(Dalje će sliediti.)

Prima donna.

(Pripovjedka iz talijanskog života).

III.

Bieg i nevolja.

(Nastavak.)

„Odbio!" progrovori sdvajajuć Julija. „Oh nije je ni čitô!"

„Priličan bi to predmet za operu bio, reče mi Carlatti", nastavi prisiljeno Riego, „Sastavite libreto, pa ga pošljite Verdiju u Pariž. Taj će možbit operu sastaviti. To mi reče, tako me odpravi. Ja sam mu razlagao svoju biedu, a on —."

„A on?" opetovà Julija bojazljivo.

„Vi ste mlad, liep, obražen čovjek, reče mi, glas vam je ugodan, vladate se okretno. Sve to vam može budućnost osigurati i pribaviti priličan imetak. Idite ka glumištu. Vi ste plemić, grof — kako velite, al to nek vas neprieči; eno vam više velikih gospojah, što se dramatičkoj umjetnosti posvetiše. Pikolominijeva je kneževskog roda, Ristorica je markeza. Zato budite i vi glumcem!"

„Glumcem!" šaptnu probliedjela Julija. „To ti je dakle rekô?"

„Dà, to." Odvrati joj poluglasno Riego. Zatim baci dramu na stolicu, grčevito stisnu ustnice i podje k prozoru.

Tu pritisnu bliedo čelo na staklo. Vidilo se, da se nekako osviestiti želi.

Govoreći ženi, upiljio je svoje oči u zemlju, ma ni časka nije smio pogledati Julije.

Julija se osovi, i niema gledaše pred sebe.

Grudi joj se silno nadimale — razna se čuvstva borahu u njezinoj duši.

„Glumištu!" šaptnula višeputah sanjarskim glasom. „Dà, dà, Pikolominijeva — Ristorica —."

Na Riega navali strašna muka, i silom se odvrati od ljubovnice.

I opet progovori, al i opet poniknutima očima.

„Kao pisac" nastavi jedva „neimam nikakve nade. A savjet Carlattijev pusto ti je podrugivanje — ja neimam ni dara ni glasa za glumište."

„A ipak!" prihvati Julija živo i odlučno, kô da joj je iznenada sunce razvedrilo dušu „ipak nam pokazà Carlatti put, kojim poći valja."

Riego iz potaje motrio ljubovcu.

Njegovi se živci tresli.

„Šta to reče?" zapità ju.

„Čujder!" prihvati ona živo prenuv se u divno veličje, „ako tebi nije narav podielila dara i glasa za glumište, zar ih neima u mene? Zar me nisu učili najslavniji vještaci mletački pjevanju? Zar nisam pjevala u plemićkih zabavah da su mi se svi čudili? Ima tomu više godinah, da je umjetnost, glasba jedino moje žudjenje. A po svem tom treba mi se malo bojati ma samo ponešto blaga občinstva. Pa šta da oklevam posvetiti se umjetnosti?"

„Ti — da —?" poče Riego. „Ti da podješ onim putem". —

„Kojim — kako Carlatti veli — reć mnoge otmene gospoje podjoše, kojim se sav sviet čudi, koje si stekoše i slave i zlata. Svuda im se sviet čudi, svuda ih časti i to ponajviše plemstvo, časti ih više, neg kad su živile same u plemićkom družtvu. A nije l' sviet pripoznô odavna, da tekar duh, umjetnost oplemenjuje čovjeka? Ta i ti mi to reče Juane, kadno odluči latiti se pera. Zar da gine bez koristi onaj dar od boga i to s puste oholosti, u ovaj par, gdje me štititi može pred biedom i nevoljom? Ne, neponjam — zašto nam je tek Carlatti kažiputem k sreći biti morô, k onoj sreći, koja je toli bliza bila! Pa nemogu l' svršiti odmah svoje odluke? Tà naučila sam sve partije najpoglavitijih operah! Ti si mi ih sám donosio Juane i ni nesluteći učinio si, da odmah izaći mogu pred javnost. Nije l' to prst providnosti?"

„Nesluteći!" prošaptnù Juan oboriv oči.

„Evo!" nastavi Julija uzhićena „sve me k umjetnosti zove, to mi je zvanje, to moja misô, to će mi sreća, budućnost biti! Vodi me Carlattiju!"

Riego se iznenada prenù.

„Julijo!" progovori muklim glasom „odluka ti je liepa, plemenita; ti ćeš biti sretna, slavna. Al ako ti to podje za rukom, oh onda ćeš, sve — sve imati sebi zahvaliti a ja, tvoj ljubovnik biti ću hranjen od tebe, ja te nisam ni obraniti mogô od biede, mene će biti stid pred tobom!"

„O negovori mi tako" reče mlada gospoja grleći svoga vojna. „Pita li prava ljubav tko daje, tko li prima?"

„Al da se jednom pokaješ s ove odluke — ma s kakvoga razloga?"

„Nikad! Zar bi se kajati mogla, da sam pošla s tobom?"

Cesarević Aleksander Aleksandrović.

Riego se trznu.
„A sad miljane moj vodi me Carlattiju.“

(Dalje će sliedit.)

Cesarević Aleksander Aleksandrović.

(Sa slikom.)

Nemila smrt ugrabi caru Aleksandru prvog sina Nikolu. Po domaćem zakonu o nasliedstvu postade drugi sin cara, Aleksander Aleksandrović, nasliednikom ruske krune, i bje kao takov carskim dekretom 24. travnja u ruskoj crkvi i to u Nizzi proglašen.

Mladi je carević rodjen 10. ožujka 1845 godine u Petrogradu. Vele da je osobito darovit, a generali Perovski i Gogol i savjetnici Titov i Grimm, kojim je odgojivanje budućega cara povjereno bilo, razvili su ove vrline jošt većma. Hvale u njega stalan i odvažan značaj. Um mu je bistar, sud oštar. Prema podložnikom je osobito blage ćudi i zakon mu je svetinja. Al što ga najviše resi živa je ljubav i naroda ruskoga i svega koljena slavenskoga. Po svih vlastitostih se je nadat, da će jednom cesarević dielo napredka u Rusiji isto tako liepo nastavljati, kao što ga je otac mu, car Aleksander započeo.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Najvažnija sgoda po hrvatski je narod promjena, koja će u našoj kancelariji nastati. Sve bečke novine pune su bile viestih o tom poslu, te su se medju sobom pobijale i opet nove viesti o budućem kancelaru doniele. Govorilo se o kandidaciji preuz. g. biskupa Štrossmayera, grofa Petra zatim Ladislava Pejačevića, gospod. Zidarića a sad se govori o podmaršalu gosp. Kuševiću. Viest o kandidaciji preuzv. g. Štrossmayera dementirala je „Generalcorrespondenz.“ Zna se i to za stalno, da neima više govora ni o g. Zidariću ni o gosp. Petru Pejačeviću. To je stalno da će se naimenovanje za koi dan u Wienerzeitungu čitati, jer se dosadašnji dvorski kancelar preuzv. g. Ivan Mažuranić sprema na put u Zagreb. Po svem se vidi, da će budući glavar naše dvorske oblasti svakako pripadati madjaronskoj stranki, da se ministarstvo nije ni najmanje obziralo na narodnu — u zemlji — najsilniju stranku. Sve to imati ćemo poglavito uplivu magjarskih članovah vlade zahvaliti. O programu ove gospode glede nas čudne se stvari pripoviedaju. Oni bi željeli, da se naša dvorska kancelarija, naš septemvirat, naše namjestničko vieće ukine a sabor trojedne kraljevine da smije samo o nižjoj upravi i školstvu razpravljati. Tiem načinom bi Hrvatska gore stajala nego koja druga krunovina a sabor bi bio à la Schmerling udešen. Ove stvari smo morali svojim čitateljem u kratko pripovjedati, a svatko će razabrati, da se tu radi o političkom biću i nebiću hrvatskoga naroda. Prije svega moramo reći da nam se ova akcija državnikah nesretna čini, i da oni hrvatskoga naroda nepoznavaju, ako misle, da će sve što se je od 1835 godine sbilo, zaboraviti, ako misle, da ćemo si dosadanje stečevine radi slave magjarske dati izvinuti iz rukuh lahkim načinom. Mi smo iz privatnih pisamah razabrali, da su viesti o budućih promjenah u magjarskom smislu probudile ogorčanje kod svih narodnjakah i kod takovih ljudih, koji su privrženici unije s Ugarskom bili.

Jasna je volja našega kralja, se da svi austrijski narodi slože, a za taj posô, ako je promjena u hrvatskom kancelarstvu potriebita, hoće se da na čelu dvorske oblasti stoji muž, koi uživa povierenje čitavog naroda, a ne čovjek koi je sasvim nepoznat narodu, koi ni jezika hrvatskoga neumije, koi ni smisla ni čuvstva za sreću hrvatskoga naroda imati nemože, koi je magjarski velikaš. Mi jošt jednom kažemo, da će takova tendenciozna promjena prvim kamenom smutnje biti na onom putu, koi se je otvorio narodom carskim manifestom, a magjarske državnike možemo uvjerevati, da ćemo svoje narodne svetinje tako dobro braniti proti magjarskoj centralizaciji, kao što smo ih branili proti Schmerlingu.

* Njegova preuzvišenost g. biskup djakovački J. Štrossmayer bavio se je ovih danah u Beču, te je bio u audienciji kod Nj. vel. kralja.

* Gospodin pukovnik Gedeon pl. Zastavniković imenovan bje predstojnikom krajiške sekcije u ministarstvu rata.

* Pogl. gosp. general Filipović dosadanji zapoviednik u Dubrovniku naimenovan bi guvernerom Dalmacije.

* Naš proslavljeni pjesnik g. pukovnik Petar pl. Preradović povratio se je prije nekoliko danah u Beč, te je dne 30. listopada krenuo u Veronu.

Trojedna kraljevina.

* Kako čujemo biti će sabor trojedne kraljevine i opet odgodjen, jer da novi ravnatelj dvorske kancelarije druge kraljevske propozicije za sabor izraditi mora.

* Po svoj trojednoj kraljevini proglašen je prieki sud. Razlog tomu su razbojničke čete, koje u novije sve smielije dižu glavu. Mi moramo revnost naših županijskih oblastih pohvaliti, jer baš čestito ulaze trag ovim zlotvorom. U Zagrebu uhvatiše gradski stražari poznatoga razbojnika Udmanića i tri njegova druga.

* Kako iz vierna izvora čujemo, izlaziti će za kratko vrieme opet „Pozor“ i to pod redakcijom prijašnjega urednika gosp. Ivana Perkovca.

* U opatovačkom kotaru sriemske županije izabran je za hrvatski sabor na mjesto presv. g. J. Subotića g. podjašprišt Martić.

* Gospoda Priester i Pongratz predadoše vis. dv. kancelariji molbenicu, da se pravila hrvatske eskomptne banke, po njin predložena, potvrde.

Ugarska.

* U Ugarskoj kandidira se živo za budući sabor. Koliko se iz dosadanjih govorah razabrati može, to će Madjari malo ili nikakve koncessije bečkoj vladi praviti. Nemagjarske narodnosti veoma će slabo zastupane biti u peštanskom saboru. Izim 5—6 Slovakah, dva Rusina, nekoliko Srbah i Rumunjah sjediti će u sabornici sami Magjari. U Erdelju se živo agituje za kološki sabor. Kako se čuje, protestovati će Rumunji proti uniji i ostaviti će sabor.

Česka.

* U slavu listopadske diplome bile su u Pragu i po svoj zemlji velike svečanosti. Sam Prag bio je sjajno razsvietljen premda su Niemci proti tomu agitirali. Namjestnikom češkim biti će po svoj prilici sadašnji vrhovni maršal zemaljski grof Rothkirch.

Galicija.

* Galički Rusini izdali su ovih danah svoj politički program, gdje sasvim pristaju uz federalizam a odustaju od prijašnjega zahtieva, da se Galicija na dva diela razdieli. To se o Poljacih u obće nemože reći. Nekoji listovi od njih brane doduše federalizam, drugi pako kao što krakovski „Czas“ bore se i proti federalizmu i proti centralizaciji i proti dualizmu. Šta oni žele, toga neznamo.

Najnovije.

Dne 1. studenoga. Danas bje najvišjim odpisom preuzvišeni g. dvorski kancelar Ivan Mažuranić uz milostivo najvišje priznanje i sačuvanje za daljnju službu oprošten časti dvorskoga kancelara trojedne kraljevine, a presv. g. namjestnik kancelarov Žigrović Pretočki stavljen u mirovanje. Za privremenog ravnatelja dvorske kancelarije imenovan je gosp. podmaršal Kušević.

Književnost i umjetnost.

* Govoreći u zadnjem broju o književnoj revnosti g. M. Stojanovića izrazismo želju, da taj vrli pisac izdade svoje poslovice, rieči, izreke. A evo ovih danah zateče nas radostno poziv g. A. Jakića, gdje se obćinstvo pozivlje na predplatu g. Mijatom Stojanovićem skupljenih narodnih poslovicah, riečih i izrazah protumačenih. Biti će ih do 4000, a taj tridesetgodišnji trud revnoga radnika na polju narodnom iznosit će 18 tiskanih tabakah u osmini. Knjiga tvrdo vezana stajati će 1 fr. 50 nov. Mi podravljamo taj podhvat srdačno i primamo drage volje predbrojke koje se odmah i platiti moraju.

Narodno gospodarstvo.

Napisnik

o **petoj** *skupštini petrinjske bratovštine poljodjelske, držanoj u školi realnoj dne* **15. Listopada 1865.** *u 10 urah prije podne pod predsjedom starješine* **Jandre Mažića.**

U ovu skupštinu, koju sazvà i otvori starješina Jandro Mažić u svrhu, da pretrese i odobri pravila bratovštinska, a i da razpravi ine poslove bratovštinské, sakupi se neobičan broj bratovštinarah iz svakoga stališa. U istoj bjehu satvoreni članci sliedeći:

Članak I.

Na predlog počastnoga bratovštinara Stjepana Pejakovića, koi javi, da je uslied Članka I., točke 5., satvorena u drugoj skupštini poljodjelske bratovštine od 25. Rujna 1864., spisao napisnik o lanjskih skupštinah ove bratovštine, i o svojem trošku dao ga štampati u Beču, razdieliv ga medju bratovštinare u 200 primjerakah, ovjeri ova skupština jednoglasno ovaj napisnik s tim dodatkom, da je spisan točno i sdušno, i zahvali se sastavitelju na trudu njegovu.

Članak II.

Po ovoj ovjerbi stadè počastni bratovštinar Stjepan Pejaković čitati izvješće umnožena odbora, izaslana iz skupštine poljodjelske bratovštine od 2. Listopada 1864 po glasu Članka IV. u svrhu, da izradi pravila bratovštinska, a isto tako stadè čitati i sáma pravila.

Pravila ova, sastojeća iz 30 paragrafah, bjehu primljena jednoglasno, i uvršćuju se ujedno s propratnicom odborskom od rieči do rieči u ovaj napisnik:

Slavna Bratovština!

U skupštini bratovštinskoj, držanoj u školi realnoj dana 2. Listopada 1864, naložila je Slavna Bratovština po glasu Članka IV. umnoženu odboru bratovštinskomu, neka izradi pravila bratovštinska.

Po ovom nalogu sakupio se je bio odbor odmah 3. Listopada 1864. u odborsku sjednicu, u kojoj je ovaj posao bio jednoglasno povjeren počastnomu bratovštinaru Stjepanu Pejakoviću, koi ga je svršio a i glavom donio u Petrinju svoj izradak.

Pošto bi se svikolici odbornici dana 12. ovoga mjeseca bili sakupili u domu svojega prvnika Ive Biffela, i pošto bi bili pretresli a i jednoglasno primili osnovu ovih pravilah, ter opunomoćili nas podpisane, da ju u ime odbora podnesemo Slavnoj Bratovštini na
A. pretres, uzimljemo si slobodu, podnieti ju pod A., podjedno obznanjujući, da je odbor počastnoga bratovštinara i perovodju Stjepana Pejakovića imenovao i odredio za odborskoga izviestitelja u skupštini, koja bude pretresala tu osnovu.

U Petrinji, dana 15. Listopada 1865.

U ime odbora umnožena:

Stjepan Pejaković s. r. perovodja. *Ivo Biffel* s. r. prvnik.

A.

Pravila gospodarstvene bratovštine petrinjske.

Pojam.

§. 1.

Poljodjelska bratovština petrinjska, osnovana godine 1847., i obstojavša od toga vremena sve do danas, ter preustrojena po glasu
⁒. priklopljena štampana Napisnika pod ⁒. uslied zaključakah bratovštinskih od 18. i 25. Rujna i od 2. Listopada 1864., pretvara se na neopredieljeno vrieme u „Gospodarstvenu bratovštinu petrinjsku".

Sadanji bratovštinari.

§. 2.

Svi sadanji bratovštinari, popisani u priklopljenu imeniku pod
://:. ://:, jesu pravi bratovštinari gospodarstvene bratovštine petrinjske, i praviloma sabrani sačinjaju skupštinu bratovštinsku.

Budući bratovštinari.

§. 3.

U buduće moć će postati pravim bratovštinarom svaki državljanin austrijanski i svaki stanovnik petrinjski bez razlike stališa, ako je samosvoj i neporočan. Bratovštinari u Petrinji stanujući imat će pred skupštinom bratovštinskom zavjerovati se na svoju poštenu rieč, da će poštovati tudje dobro, od koje zavjere moć će skupština i oprostiti pojedine bratovštinare u slučajevih osobitoga obzira vriednih.

Razredba bratovštinarah.

§. 4.

Bratovštinari diele se:

a) na bratovštinare-počastnike, koji su si zaslugah stekli za promicanje blagostanja u obće a u Petrinji napose;
b) na bratovštinare-bezplatnike, koji, zauzimajući odlično mjesto u družtvenom životu, svojim umom i izkustvom promiču svrhe bratovštinske;
c) na bratovštinare-utemeljitelje, koji u pjeneznicu bratovštinsku ili na jedanput ili uz deset godinah plate utemeljitbine barem petdeset (50) forintih austr. vr.;
d) na bratovštinare-članove, koji uz prvu godinu, odkako su bili primljeni u bratovštinu, namire 6 for. takse iliti prijemnine, ako su tojest poljodjelci, ili pako 4 for., ako su već članovi drugo koje zadruge petrinjske, dočim će svi ostali članovi bez svake razlike plaćati 6 for.; već ako skupština bratovštinska odmjeri drugu taksu (§. 15, g.);
e) na bratovštinare-podupiratelje, koji iz osobitoga nagnuća prema bratovštini dobrovoljno unapredjuju svrhe bratovštinske. Ovakovi bratovštinari mogu postati pravimi bratovštinari-članovi ili utemeljitelji, ako podmire dotičnu svotu od 6 for. odnosno od 50 for., a i izjave da žele stupit u bratovštinu.

§. 5.

Bratovštinari, pomenuti pod a), b), c), i e), oprošteni su od četvrtgodišninah (kvatrah) od 1 for. austr. vr.

Imena bratovštinarah-počastnikah, zatim utemeljiteljah i podupirateljah, ako su ovi drugi namirili barem 50 for. ustanovljene utemeljitbine, upisivat će se na viečnu uspomenu u osobitu zlatnu knjigu-uspomenicu i čitati u skupštini bratovštinskoj jedanput u godini, ako je moguće, onoga dana, kojega se za spas njihovih dušah bude čitala misa-zadušnica.

Prava bratovštinarah.

§. 6.

Svaki pravi bratovštinar uživa sliedeća prava:

a) dobiva povelju (diplomu) kao dokaznicu, da je primljen u bratovštinu;
b) ima u skupštinah bratovštinskih mjesto i glas, i vlastan je namjesto sebe poslati u skupštinu svojega punomoćnika, koi će ondje uživati ona ista prava, koja idu i njega kao opunomoćitelja, samo što neće moć biti za ništo izabran, ako i sám nije bratovštinar;
c) vlastan je u smislu pravionika, što će ga utvrditi skupština, služiti se zavodi bratovštinskimi, kao što su: čitaonica i knjižnica itd., zatim bratovštinskimi alati i nastroji itd., dobivajući od bratovštine razsadah i sjemenja ili badava ili pako u cienu jeftiniju, nego u koju bi svega toga dobili nebratovštinari;
d) ide po smrti kako njega tako i njegovu ženu i zakonsku mu djecu bratovštinski sprovod i svieće. Skupština bratovštinska opredielit će od sgode do sgode mjeru, u kojoj će se upotrebljavati ove svieće.

§. 7.

Bratovštinar, koi ili neće ili nemože da sám glavom dodje u skupštinu bratovštinsku, vlastan je pri predsjedničtvu bratovštinskom barem na dva dana prije skupštine ustmeno prijaviti svojega punomoćnika; ako toga nebi učinio, dovoljno će biti, ako svojemu punomoćniku izda prosto sačinjenu punomoćnicu, kojom će se izkazati u skupštini.

§. 8.

Bratovštinar, koi neodabere nijednoga od dva prije pomenuta načina, već uzvoli na pismu podnieti skupštini svoju želju i svoje mnienje o dotičnih pitanjih, koja budu razpravljana u skupštini, vlastan je zahtievati, da se ovo njegovo pismo pročita u skupštini i uzme u pretres.

Prestanak bratovštinarstva.

§. 9.

Bratovštinarstvo prestaje:

a) ako bratovštinar izjavi, da želi izstupiti iz bratovštine;
b) ako mu skupština bratovštinska oduzme bratovštinarstvo poradi

nečestnih činah ili poradi neizpunjavanja dužnostih bratovštinarskih;

c) ako umre.

Svrha bratovštine.

§. 10.

Syrha ovo bratovštine je: u smislu pravionika, sastavljena na temelju ovih pravilah i utvrdjena po kojoj od prvih budućih skupštinah, svimi dopustnimi sredstvi unapredjivati blagostanje bratovštinarah, i podupirati ih, kad ih snadje kakova nesreća, kojoj oni nisu krivi.

Izvanjsko obilježje bratovštinsko.

§. 11.

Bratovština zadržaje i nadalje svoju zastavu bratovštinsku, koju će biti vlastna prednositi svakom uobičajenom prigodom svečanom, i služit će se svojim osobitim pečatom, na kojem bit će izrezano znakovah od raznih strukah gospodarstvenih, i koi će u napisu sadržavati ove rieči: „Pečat gospodarstvene bratovštine petrinjske.“

Sredstva bratovštinska.

§. 12.

Sredstva bratovštinska sastoje:

a) iz prinesakah novčanih, ustanovljenih u ovih pravilih;

b) iz dragovoljnih prinesakah i darovah kako u novcu tako i u stvarih u naravi;

c) iz prihodah od imetka bratovštinskoga, sastojeća budi u nepokretninah budi u stvarih potrošnih, a i od kamatah glavničnih;

d) iz pripomočih, što će ih zastupstvo občinsko od sgode do sgode po premogućnosti svojoj dozvoljivati bratovštini za unapredjivanje svrhah njezinih.

Ustrojstvo bratovštine.

§. 13.

Poslove bratovštinske oskrbljujo stranom skupština bratovštinska a stranom starješinstvo bratovštinsko.

Poslovnik skupštinski i starješinski.

§. 14.

Prva buduća skupština bratovštinska utvrdit će poslovnik, kojega će se imat držati kako ona sáma tako i starješinstvo, što ga izabere iz svoje sredine.

Djelokrug skupštinah bratovštinskih.

§. 15.

U djelokrug skupštinah bratovštinskih spada:

a) ovjerivati napisnike skupštinah bratovštinskih;

b) utvrdjivati poslovnike i pravionike;

c) izabirati predsjednika bratovštinskoga i namjestnika mu, a isto tako i starješinstvo bratovštinsko od 30 odbornikah i 15 njihovih zamjenikah;

d) preinačivati pravila bratovštinska i podnositi preinake istih višjoj vlasti potvrdbe radi;

e) sastavljati proračune četvrtgodišnje i cielogodišnje, prosudjivati račune, izabrav u tu svrhu osobite preglednike, a i podieljivati odriešnice iliti absolutorije;

f) ustanovljivati svote novčane, do kojih smjet će razpolagati starješinstvo bratovštinsko;

g) odmjerivati takse iliti prijemnine a i četvrtgodišnine;

h) voditi vrhovno i izklopno nadzorstvo nad svim imetkom bratovštinskim, razpolažuć istim, a i obterećujuć ga, kada se obnadje da je ovo drugo neobhodno nuždno;

i) rješavati u drugoj molbi (instanciji) razpre, porodivše se izmedju bratovštinarah i starješinstva bratovštinskoga, a i odredjivati način, kako da se uporni bratovštinari pozovu pred skupštinu;

j) imenovati bratovštinare-počastnike i bezplatnike, a i izključivati iz bratovštine takove bratovštinare, koji budu nevriednimi priznani da i nadalje budu bratovštinari;

k) predlagati mjestnomu poglavarstvu i zastupstvu občinskomu takove svoje zaključke bratovštinske, koji smieraju na unapredjivanje blagostanja ciele Petrinje, i kojim se za oživotvorbu hoće i sudjelovanja njihova; a isto tako i podnositi im svoja mnienja o takovih pitanjih, glede kojih se jedno ili drugo obrati na bratovštinu;

l) uzdržavati savez s družtvi gospodarstvenimi kako u trojednoj našoj kraljevini dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj, tako i u čitavoj cesarevini našoj, a isto tako postavljat i osobitih opravnikah (agentah) bratovštinskih, koji će upisivati nove bratovštinare i kupiti njihove prineske;

m) izreći zaključak, da se razvrgne ova bratovština, a i opredieliti svrhu, na koju da se upotrebi imetak bratovštinski.

Prava predsjednika i namjestnika mu.

§. 16.

Predsjednik ili namjestnik mu saziva skupštine bratovštinske i sastanke starješinske, rukovodeć u istih razpravljanja a i završujuć ih.

Ako li su oba prepriečena, tad će odbornici nadpolovičnom većinom svojih glasovah izsred sebe izabrati privremena predsjednika.

(Dalje će sliediti.)

Matica kipu za pjesmu našega slavnoga pjesnika I. T. „Divna mjesečina“ nije bila u opredieljeno vrieme gotova, s toga i nije mogô ovaj broj „Glasonoše“ izaći u svoje vrieme. **Uredničtvo „Glasonoše“**

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 21. **U Beču, dne 22. studenoga 1865.** **Peti tečaj.**

Ovaj list izlazi 15. i posljednjega dana svakoga mjeseca i stoji: na čitavu godinu 6 for. a. v. a napol godine 3 f. — a. v. Četvrtgodišnjoj predplati nema mjesta. — Tko predplati na čitavu godinu 1865 poslav u to ime 6 for. franko, dobit će za nagradu četiri slike slavnih hrvatskih književnikah p. n. gospode Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, dra. Franje Račkoga i Meda Pucića. — Uredničtvo i odpravničtvo „Glasonoše" nalazi se u Beču u prigradju: Josefstadt, Buchfeldgasse broj 3. — Ako koi broj nestigne gg. predplatnikom, tad molimo da bi ga reklamovali u otvorenu nefrankovanu pismu, napisavši izvana uz nalov: Zeitungs-Reklamation. — Pisma i ine pošiljke na uredničtvo ili odpravničtvo „Glasonoše" neka budu proste od poštarskoga troška. — Rukopisi se nevraćaju. —

F E D R A.

Tragedija u pet činah. Napisao Francois Racine.
S francuzkog preveo August Šenoa.

Čin V.

Prizor 1.

Ipolit. Aricija. Izmena.

Ar. Šta? ti sutiš u toj pogibelji,
Nepobijaš kletu ovu varku,
Kojom otca tvoga zavaraše?
Okrutniče! Vidim moje suze,
Za tebe već ništa nisu vriedne,
Svoje volje od mene se dieliš,
Da se nikad veće nevidimo,
Idi! Dà, ostavljaj Ariciju,
Al bar glavu svoju milu pazi,
Oh očisti čistu svoju dušu
Ukora tol crna i opaka,
Da prisiliš jednoga si otca,
Da svoj grozni zavjet opozove!
Jošt je časa. Zašto puštaš, reci,
Da je Fedra dobitnicom tvojom?
Bogovah ti izjavi se otcu!
Ip. Ah, šta nisam rekao već otcu!
Ali mogul' na rug vrći ono,
Što je otcu momu svetilište,
Smije l' rieč mi biti tol slobodna,
Da zastidi stidom roditelja?
Samo ti za ovu tajnu znadeš,
Jer do tebe i bogovah višnjih
Duša moja utočista neima.
Tebi ništa zatajiti nesmjem,
— S toga sudi, koliko te ljubim, —
Al mi pamti pod kakovom kletvom
Tebi gospo istinu povjerih!
Oh, ak možeš, zaboravi sve to,
Nemoj, da ti čista tvoja usta,
Toli crnu sgodu pričat stanu.
Bog pravedni ufanje nam budi,
Jer ga pravda na osvetu zove,
Jer će Fedru kazna nebesnikah
Prije, poslje nemilice stići.
To jedino od tebe sad tražim.
Al ti velim srca mog žudjenje,
Sve ću druge za te napet sile;
Pusti robstvo što te ljuto veže,
Sliedi mene, sa mnom bježi dušo,
Man' se mjesta ovog prokletoga,
Što će dahom kriepost otrovati.
Ja ću bježat, sad je dobra sgoda,
Da se i ti nevoljnice otmeš,
Oh uzdaj se u smionstvo moje,
Ono će te dušo moja branit,
Branit će te prijatelji naši.
Šparta zove, Argos će nas primit,
Pa ć' mo složno s prijatelji našim,
Glas podići da nas Fedra liši
Krune moje otčinske i tvoje,
Da plien svomu sinu namienjuje;
Čas je dobar, prihvatit ga treba.
Al koi strah te hvata? Zašto kasniš?
Ta spasenje tvoje tek me jači,
Ja vàs gorim, tebe mraz probija,
Boji šli se prognanika sliedit?
Ar. Oh koliko volila bi bježat,
S tvojom srećom svoju sreću spojit,
Ta sav sviet bi pozabila odmah!
Al nas zakon nesvezao sveti,
Mogul' bježat nevriedeć poštenja?
Znam da čista oteti se mogu
Robstvu strogom otca tvoga, kralja,
Da me neće rodbina proklinjat,
Slobodno je nasilju se otet.

Al te ljubim, pa bi glas moj čisti —
Ip. Oh ne! Ja ću ti ga pazit gospo!
Svetija me amo dove želja,
Bježi otud, od svih nasilnikah,
Sliedi mene, svoga viernog muža,
Slobodni smo, bozi tako hoće,
Volju našu nitko već neveže,
A taj savez, štono srca veže,
Neće vazda vesô plam ožarit.
U Trezeni, usried mirna groblja
Starodavnih ovjenčanih glavah,
Hram je sveti, strašan vierolomnu,
Jer će bog ga iznebice satrt,
Svetija je kletva tu, neg igdje.
Ondje dušo neka našu ljubav
Kletva sveta na vieke utvrdi.
Bog će višnji nama svjedok biti,
Bit svjedokom a i dobrim otcem;
Božice ću najsvetije zazvat,
I Dianu čistu i Junonu,
Nek ti one dušo moja jamče,
Da ti nikad vjerom krenut neću.
Ar. Tezej ide. Bježi kraljeviću,
Samo časak ostati ću jošte,
Da nesluti nitko moga bjega,
Idi, al mi vierna vodju pusti,
Da me jadnu s tobom opet sluči.

Prizor 2.

Tezej. Aricija. Izmena.

Tez. Sveti bozi razvedrite mutna,
Dajte da se istina mi javi,
Kojoj bolan ovdje trag ulazim.
Ar. Sve razmisli dobro o Izmeno,
I na bjeg što treba, pomno spremaj!

Prizor 3.

Tezej. Aricija.

Tez. Zašto bliedneš, što si zabunjena?
Šta Ipolit htjede ovdje, gospo?
Ar. Došô, da se navick sa mnom dieli.
Tez. Ove oči dakle smiele svladat
Ćud mu divlju — ti si prva srctna
Probudila u njem sladku čežnju?
Ar. Dà gosparu, nesmjem toga tajit,
Mržnja tvoja nepredje na sina,
Nisam mu ja zločinica bila,
Tez. Razumijem. On se tebi zakle,
Da će na vjek ljubiti te gospo,
Al nevjeruj nestalnomu srcu,
Kako tebi zakleo se drugoj.
Ar. On gosparu?
Tez. Valjalo je gospo,
Lahkoumnog tvrdje k sebi svezat,
Il ćeš mirno gledat, kako druga
Ipolita ljubav s tobom dieli?
Ar. Oh kako mi možeš dati kralju,
Da to l' strašna slova nemilice crne
Onu liepu dušu Ipolita,
Toli slabo srce mu poznaješ,
Tako l' grieh od čiste duše lučiš?
Zar da oblak oku tvom zaklanja,
Kriepost, koja svemu svietu sjaje?
Ah odviš te zamamile laži,
Oh odustaj od krvnich željah,
Pazi kralju, da te silni bozi,
Ljuto mrzeć neizpune želju;
Često prima nebo biednu žrtvu,
Što ju bogom ljudska jarost nudja,
Često su nam dari nebesnikah,
Vriedna kazna naših opačinah.
Tez. Zaman radiš očistit ga grieha,
Tvoja ljubav te je zasliepila,
Al u mene vierni su svjedoci,
Gorke suze vierne sviedočice,
Ar. Oh čuvaj se kralju! Tvoja ruka
Nedobitna sviet je oprostila
Mnogo grdne, ljute krvopije,
Al svih nije — jedna jošte žive —
Nu tvoj sin mi sve izjavit brani.
Znajuć kako glavu tvoju pazi,
Da sve reknem, njeg bi uvriedila.
Stid mi brani rieč — ja idem sada,
Da mi sila jezik nerazveže.

Prizor 4.

Tezej.

Šta li misli? Zašt toliko putah
Progovori i opet zašuti?
Hoće li me vještom varkom sliepit?
Složiše l' se oba proti meni?
Ah al meni, toli strogom otcu,
Glas se bolan sad u srcu budi,
Milosrdju moju dušu nuka.
Jošte jednom valja sve izpitat:
Nek je jasna svietu opačina.
Oj stražari, nek Enona dodje!

Prizor 5.

Tezej. Panopa.

Pan. Neznam kralju što ti gospa kani,
Al se bojim pomame joj ljute,
Na čelu se očajanje javlja,
Blieda smrt joj osù tužno lice.
I Enona, oćerana rugom,
U more se bolna sunovrati;
Neznam razlog mahnitosti njenoj;
Burni vali progutali biednu.
Tez. Šta to reče?
Pan. Ali smrt Enone
Nije bolnu Fedru umirila;
Duša joj se sve to većma muti,
Kadkad da si tajnu bolest blaži,
Diecu svoju gorkom suzom kvasi,
I čedanca miluje i gladi,
A u mah ko da im majka nije,
Ljuta diecu od sebe odbija,
Koljeno joj tetajući kleca,
Družbe svoje nepoznaje više.
Ljuto vrisne — pismo pisat sjedne,
I što pisà, biesna pak uništi.
Oh gledaj ju, gledaj svietli kralju,
I pomozi nevoljnici Fedri!
Tez. Sveti bozi! Fedra već umire,
A Enona mrtva! Ljudi, ljudi,
Zovnite mi sina, nek se brani!
Slušat ću ga, sve ću slušat mirno. (sam)
Oj Neptune štedi svoju silu,
Ma me nikad i neosvetio.
Možbit laži jadan povjerovah,
Odviš digoh krvni glas svoj k tebi,
Oh ja vidim, mojoj strašnoj molbi,
Bit će ljuto očajanje plaća.

Prizor 6.

Tezej. Teramen.

Tez. Teramene ti? O gdje je sin moj?
Tebi sam ga mlada povjerio!

Ali reci, zašto suze roniš?
Gdje je sin moj?
Ter. Utaman su sada
Tvoje brige! — Zaman nježnost tvoja,
Sin tvoj kralju — Ipolit poginù.
Tez. Sveti bozi!
Ter. Oh gosparu svietli,
Vidio sam jadan tužni konac
Najmilije od svih smrtnih glave,
Najčistije na tom svietu duše,
Tez. Sin poginù! — Kad ga grlit željah,
Hrli bozi pospiešiše smrt mu;
Reci starče koja ljuta striela
Lišila me jedinoga sina?
Ter. Jedva bila Trezena za nama,
Na kola je sjeo; tužne straže,
Šuteć prate svoga gospodara,
Sjetan krenù kola put Micene,
Puštajući brzim konjem uzde:
Al i oni, viloviti njegda,
Glas gosparov njegda slušat vikli,
Mutnih očih, poniknute glave
S njegvom tugom kan da svoju slažu.
Kada u par iz dubine mora,
Grom zatutnjì — sva se zemlja strese,
I iz zemlje strašna jeka jeknù,
Ledom nam se vruća krvca stvori,
Bujna griva naježi se vrancem,
Tu kad eto iz gladčine mora
Put nebesah talasi se penju,
More puca a iz burne pjene
Grdna neman pred nas na brieg pade;
Oštri rozi iz čela joj strše,
Sjajne ljuske osule joj tielo,
U sto i sto zavojah se vitla
Zmaju ljutom grdna tjelesina;
Ruknù neman — sva se zemlja trese,
Ruknù neman — uzdrma se nebo,
Kužnim dahom napuni se vasduh,
S ljuta straha osjeklo se more,
Sve već bježi; bez junačtva taštog
Bližnjemu se hramu uticalo.
Sám Ipolit, vriedni sin junaka,
Zaustavi konje, hvata koplje,
I desnicom snažnom grdnom zmaju
U slabinu ljutu ranu zadà.
Puče rana, crna krvca prska,
A zmaj biesan sa bolesti strašne,
Ručuć pade pred konje mladiću,
Tu se svija vatrena grdoba,
A iz ždriela na hatove plahe
Plamen, paru, crnu krvcu bljuje.
Strah ih hvata — biesni kao munja,
Razuzdani, pjeneći se krvlju,
Lete, lete, kud ih noge nose.
U taj par je, tako vele ljudi,
Bog u rebra ostan im zatisko.
Jure konji preko strme krši,
Rudo puca — sva se kola krše,
U vodjice kraljević se zaple.
Oh oprosti! Al taj grozni prizor,
Bit će izvor viečnieh mi suzah!
Gledah kralju, kako biesni hati,
Zavlačili tvoga jadnog sina,
Oni, koje mladić sám hranjaše.
On ih zove — al sa glasa njegva,
Biesniji jošt vilovnjaci jure.
Jure — jure — sve mu mlado tielo,
Jednom grdnom ranom nam se javlja,
Od vapaja ori se dolina.
Sad tek stanu — ondje nedaleko,
Gdje tri djeda tvoja zemlja krije;
Tam poletih i stražari za mnom,
Trag nam bila junačka mu krvca.
Tvrde krši krv mu omastila,
A po grmlju razsuti mu prami;
Dodjoh. On me zove, pruži ruku,
Mutne oči bolan raztvorio,
I umiruć vako progovori:
„Čisti život oteše mi bozi.
Pazi starče ljubimicu moju,
Kad izdahnem. Reci otcu momu,
Kad požali jednom svoga sina,
Varalicom tužbom okrivljena,
Nek ublaži moju krvnu sjenu,
Njegujući svoju robinjicu,
Nek joj“ — to izusti, dušu pusti;
U rukuh mi krvno mrtvo tielo,
Tužni plijen nebeskoga gnjeva,
U kojem se roditelj prevari.
Tez. Sine moj! Oh jedina mi nado,
Propade mi, propô jao, jao!
Strašna li bje vaša služba bozi,
Hoću l' ikad s tog se dost nakajat.
Ter. Aricija bolna k njemu dodje,
Dodje kralju pred gnjevom ti bježeć,
Da tvom sinu vierna žena bude;
Već se bliži — opazila jadna
Rujnom krvlju orošenu travu,
Vidje — oh a ona Ipolitu ljuba —
Vojna, gdje izranjen, blijed leži.
Časak nehtje vjerovati, šta je,
I nespoznav drúga s ljutih ranah,
Pita jadna, kud Ipolit pošô.
Al kad vidje, da je on tu pred njom,
Digne oči, kô da nebo kara,
Blieda, drkćuć u jecanje udri,
I kô mrtva kraj svog vojna pade.
Izmena ju prati, pa ju krisi,
Na nov život, il na nove jade.
I ja dodjoh k tebi sada kralju,
Da ti zadnju volju sina javim,
Da se riešim zapoviedi tužne,
Što m' umiruć kraljević naloži.
Al gle — evo krvnica mu ide.

Prizor 7.

Tezej. Teramen. Panopa. Straže.

Tez. Evo Fedro ti si predobila.
Jadni sin moj mi je poginuo.
Oh! U srcu mom se budi slutnja,
Koja sina moga izpričava!
Al je mrtav, krvna žrtva tebi,
Sad se raduj, da ga smrtca nadje,
Zaslužena il nezaslužena:
Ja vam toga prosuditi neznam.
Ti ga tužì, ja ti povjerovah.
Oh ta smrt će mene stajat bolna
Gorkih suzah — ne, o neću da mi
Oči mutne istina razjasni,
Ta ona mi sina vratit neće,
Al zadavat možbit veće jade.
Daleko od tebe, od tog žala
Bježat ću pred krvnom sjenom sina,
Oh ja jadan, ta iz svega svieta,
Prognati se voljan sam ti sada,

Toliko mi guja srce jede.
Men je sada ko da čitav sviet se
Na nepravdu Tezejevu diže.
A što jesam slavniji po glasu,
To sam crnji svojom opačinom.
Mrzim sve, i onu krvnu brigu,
Kojom gnjevni častili me bozi,
Proklinjati ću im crne dare,
I netražit novih, tà što otè,
Nemože mi tužna milost vratit!

Fedr. Ne Tezejo! Nesmjem dalje šutit,
Javit moram nevinost tvog sina,
On je čist.

Tez. O jao, jao meni!
Radi tebe prokleo sam sina,
Okrutnice zar ti sada misliš,
Da je rieč te ova očistila?

Fedra. Čas je kratak; slušaj me Tezeo.
Ja preljubno svoje oko svratih
Na tvog čistog sina. Nebo mi je
Razpirilo kleti žar u srcu,
A Enona svrši opačinu.
Kukavica bojeć se da mladić,
Spoznav biesan preljubovne strasti,
Neodkrije opačinu tebi,
Sklonula me slabu nesretnicu,
Tužila je s grieha Ipolita.
Plaća ju je stigla. Gnjev moj bježeć
U talasih kukavna zaglavi.
Već sam bila naperila bodež,
Da se smaknem — ali nisam htjela,
Na krieposti da i rug ostane.
Polagano krenuti ću dolje,
U Ad crni. Žarki otrov žeže
Moje žile. Medea ga donì.
Već je blizu srca — mraz me hvata,
Kroz maglu tek vidim nebo, muža,
Kojim mrzkim zamjerih se griehom,
Smrt otimlje mojim očim svietlost,
Nek nemute više svietlost dana.

Pan. Izdiše već!

Tez. Ma ni smrt joj neće
Spomen grieha crnoga izmirit.
A sad hoću, klete bludnje riešen,
Krvlju sina jadnog suze miešat,
I okajat nesmiljenu bludnju.
Slavimo ga, on je toga vriedan,
Pa da sjena uvriedjena sina
Mirna bude — nek je Aricija,
Kraj sve zlobe njene obitelji —
Kô rodjena od danas mi kćerka.

Konac.

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života).

IV.

Odkrivena spletka.

Izpuni se želja Julijina. Riego ju predstavi Carlattiju, te je pred njim pokazala svogu pjevačku vještinu.

Uspjeh ovog pokusa bijaše sjajan.

Impresario i reditelj dočuv tek prve zvukove Julijina grla planuše radostno, te ju pohvališe živahnim klicanjem.

Mlada pjevačica predloži sve opere, kojim se je naučila bila, a Carlatti se s toga uzradovà.

Odmah po prvom pokusu ponudi joj reditelj engagement i to tako sjajan, da su uvjeti zatekli i sámu Juliju.

Utanačeno bi, da se imade ugovor po prvoj predstavi podpisati. Tako nestade ljubovnikom nevolje.

Nadat se je bilo, da će se Julija proslaviti medju prvimi pjevačicami Italije, a stalno se je tvrdit moglo da će steći za nekoliko godinah silan imetak.

Julija bijaše sretna i presretna.

Željnim je srcem izgledala onaj čas, kad se imala pojaviti pred svietom. Nebijaše ju strah javnosti, jer joj je srce kazalo, da je umjetnost njezino zvanje.

Al ćutila je i to, da će ju grijati živa, bezbrižna ljubav ko sunce nebesko, da je minula bieda i nevolja, koja ubija život, maštu i sve vrline duha, koja trga srce od srca.

Riego se ponosio svojom ljubovnicom pred svietom, al njegova radost nebijaše čista. Vidjelo se, da mu tajni jad srce peče. I sad, sried tolike radosti, nije smio pogledati svoje ljubovce.

Al Julija nije opazila toga — ta šta da je i slutiti mogla kraj tolika veselja.

Carlattiju nereče pravog imena svoga.

Ovaj nije ništa primietio, već ju primio kao da ju vidi prviput u životu.

Nije l' se više sjetio Mljetakah i one večerne zabave?

Ta čitav sat se je ondje zabavljao sa groficom, i odlazeć šaptnuo, „Miliun bi steći mogô!“

A to sve da je zaboravio?

Tko je to i pogoditi mogô nepoviriv u dušu lukavog Talijana.

Nu ni trenom nije odao gledajući i slušajući Juliju, da se je već negdje sreo s njom. Samo kad je sa Riegom odlazila, požmirnù Carlatti smiešeći se na ovoga, da se je Julija nekako prenula.

A ona? Nije l' ona prepoznala Carlattija?

Nije?

Sviet ju je bio onog večera okupio toliko, da je impressario brzo izčeznuo iz njezine pameti.

Vrativ se u svoj skromni stan, odà se Julija sasvime punoj radosti.

Za osam danah — tako je bilo urečeno — imala je pjevati „Normu“.

Za sat poslà joj Carlatti predujam od sto cekinah.

Ovo je novce popratilo fino uljudno pisamce, gdje je reditelj natuknuo, da ponešto znade za nevolju ljubovnikah.

Julija se uzradovà živo.

Riego pohiti, te izkupi glasovir, jer ga Julija sada silno trebala.

Za sat i donieše glasovir.

Plačuć grljaše grofica svoga ljubovnika.

„Za osam danah podpisat ću ugovor“ kliknù mlada „a dan zatim drugi, po mene sretniji ugovor. A ti toga nepogodi? O dragane, zar nepamtiš, da je već davno minulo vrieme žaobe? Al kako da se i sjećaš toga kraj tolike biede i nevolje? Al sad, sad je sve dobro, sad ti mogu biti vierna, zakonita žena. Ako mi bog podieli uspjeha i slave, blagoslovit će sluga božji naš savez. Al Juane, to mi obećaj, da nećemo iz ovog ljubkog zakloništa, ma kako nam sreća prijala. Neću ja mariti za poklone svega svieta — a i ti, jel i ti ćeš se okanitì praznoga svieta? Jel da hoćeš?“

„Hoću dušo!“ prihvati Riego strastveno.

Brzo se oživì skromna kućica Julijina, jer je bilo posla svake ruke.

Tà za osam danah imala je pjevati „Normu“. Šilice prigotavljale odielo.

Riego izkupi Julijine dragulje i svoje oružje.

Bio je čas vesô, čas tužan.

Julija vasdan se smijala i pjevala.

Doskora počeše kazalištne kušnje.

Riego je svakan pratio Juliju u glumište, a odanle kući.

Prva kušnja podje sjajno za rukom.

Nova prima donna uzhiti sve glumištno osoblje, to jest mužko dočim su ju žene, premda pljeskajuć gledale zavidnim okom.

Medju ovimi bijaše i signora Trapola od više godinah ljubovca Carlattijeva.

Bijaše sve do posliednjeg vremena prvom pjevačicom, i sve što pristara, nije dala, da joj druga umjetnica vrha dodje.

Občinstvo nije marilo za nju, a u glumištu pljeskahu joj samo podmićenici.

Carlatti bijaše čovjek novčar, dušom i tielom.

S toga nije bio ni najmanje voljan uveloj ljepotici žrtvovati svoj podhvat.

Odriešito izjavi svojoj signori da se glumišta mahnuti mora prvom prilikom, al da joj neće faliti dosadanja plaća i njegovo srce.

Trapola revno je polazila kušnje Julijine.

Za kratko uvidi, da se neće smjeti na pozorištu takmiti sa vještinom Julijinom.

Nu kraj toga moriaše ju druga briga.

Bojala se, da nije samo grlo već i ljepota Julijina zaniela Carlattija.

Još se nije bila Julija pojavila pred svietom, a već je imala sa svih stranah i udvoricah i zavidnicah, a prije svega ljutu protivnicu, pred kojom je predalo sve osoblje firentinske opere.

Strielimice se razležè glas po gradu, da će nova umjetnica, prava slavulj-ptica pjevati „Normu". Carlatti razturi ovu viest po svih novinah. Obćinstvo bijaše što najvećma ljubopitno.

Konačno prispije urečeni dan!

Glavna kušnja se svršì, Julija je pjevala prekrasno. Svi članovi orkestra pljeskahu joj živo.

Carlatti ju poljubi pri odlazku u ruku i reče, da su već sva mjesta razprodana. Riego ju odprati kući.

Julija bijaše razigrana al pouzdana.

Za nekoliko satih imala se odlučit njezina sreća.

Julija je sve ovo vrieme pripravljala svoje odielo pjevajući sad ovo sad ono mjesto iz „Norme". Čas je pohitila u kuću, čas opet u vrt, nu bila je nemirna, kô u obće žena pred važnom kakovom sgodom.

Riego podje vrtljaru, da naruči svojoj ljubovci umietno sastavljenu kitu cvieća.

Tek je bio nekoliko časovah od kuće, stigne iznenada Juliji pismo.

Nadpis zateče Juliju.

„Grofici Juliji de Amalfi" to bi na listu upisano.

Al dodje iz Firence, jer nije na njem biljege poštovne bilo.

„Neznam ove ruke! Tko je u Firenci za moje ime saznao!"

Julija brzo skine pečat, te stane čitat.

Sad porumenì, sad probliedì.

Čim je dalje čitala, tim je više bliednula.

S boli joj se krasno lice izobrazi, cielo joj tielo drktaše, i ljuto vrisnuv padne na stolicu.

Nalikovala više mrtvoj neg živoj glavi.

A šta je čitala?

Strašnu viest.

U pismu stajalo ovo:

„Gospojo grofice! Voljni ste posvetiti se glumištu i podpisati ugovor sa impressarijom Carlattijem."

„Vam nije ni na kraj pameti, da je Carlatti sklopio prije više vremena, s čovjekom, koi se Juan de Riego nazivlje, s kojim iz Mletakah pobjegoste — drugi ugovor, iz kojega razabrati možete, da ste žrtvom gadne, opake spletke. Ako vas je volja uvjerit se o tom, otvorite kutiju il sanduk Riegov, ondje ćete za cielo naći ugovor. To pismo mora svakako kod njega biti, jer se je Carlatti obvezao utanačenu svotu tekar izplatiti poslje vašega engagementa. Onaj čovjek, kojeg toli strastno ljubite, rad koga ste sve i bogatstvo i plemstvo ostavili, nije ni nikakov Španjolac, niti, kako kaže, rodom iz španjolskih naselbinah. On vam je siromah plemić iz Napulja, prefrigani pustolov. Carlatti sklopì š njim djavolski ugovor, da vas u Mletcih zasliepi, omami, iz obitelji i družtva izvabi, da se nikad više povratiti nemožete, da spadnete u biedu, da vas ona primora posvetiti se glumišta, da budete plienom Carlattijevim. Sve što vam se činilo kao povorka nesretnih slučajnih sgodah sve to vam je podla sleparija, kojom vas je Riego, sluga Carlattijev zavaravao po propisu svoga gospodara. Stan vaš najmio je Carlatti za tu svrhu, prije neg u Firencu stigoste; sva pisarija tobožnjeg Španjolca pusto je sliepilo i zamama, da vas predobije za svoje osnove, da vas silom stvori umjetnicom. Carlatti je dao da spadnete u krajnu biedu, da bude tim sigurniji."

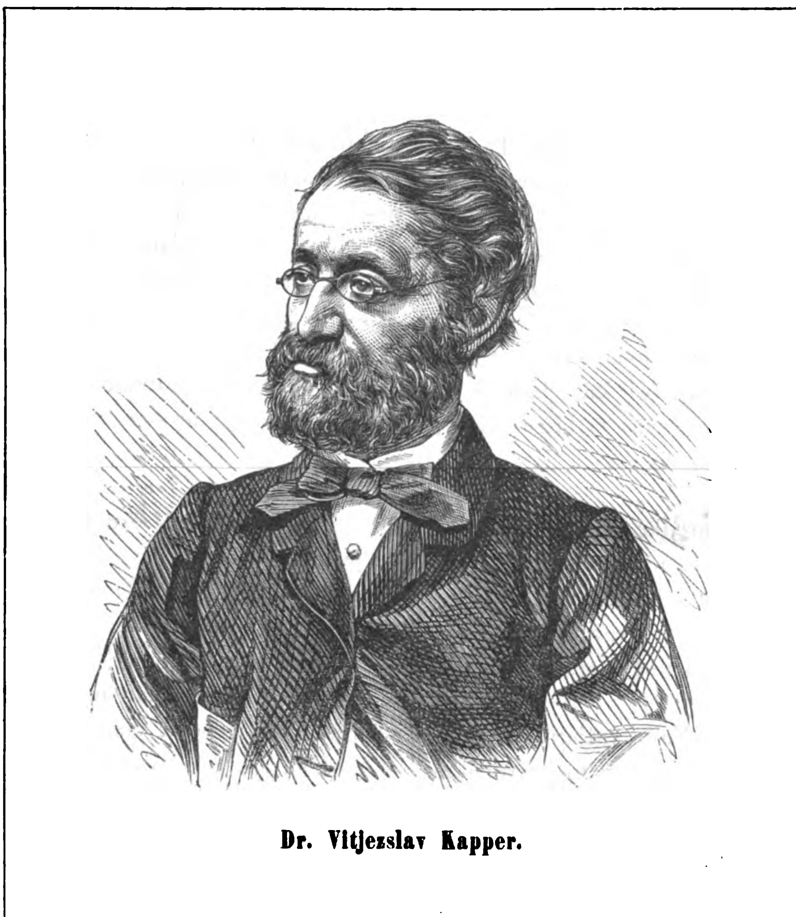
„Ja sam vam sve to odkrila, jer mi vas je žao, jerbo ćutim, da je mjera podlosti puna, i da bi to grieh bio, da ona kukavica, koju do sad ljubljaste, s vami uživa plod vaše vrline i umjetnosti!"

„Nemislite da je to opaka kleveta, jer klevetnici zaklanjaju obično svoje ime."

Ja sam ljubovca Carlattijeva, kojoj je on jednom razigran ovu osnovu priobćio. Odkrila sam vam grofice što znadem i to upravo u onaj par, kod kanite svezati se na vieke sa varalicom.

„Znadem, da će vas ove viesti ljuto iznenaditi, al bar me veseli da sam veliko zlo od vas odvratila." Tereza Trapola.

(Konac će sliediti.)

Dr. Vitjezslav Kapper.

Dr. Vitjezslav Kapper.

Od onih spisateljah, koji si za Jugoslavenstvo stekoše osobite zasluge tumačeć Neslavenom običaje, odnošaje a najpače divnu poeziju južnih slavenskih plemenah, zaslužuje zaista dr. Kapper jedno od prvih miestah. Njegovi prevodi daleko nadmašuju Talvjine, a i članci kulturno-historički su mnogo pouzdaniji nego u drugih pisacah, jer je Kapper rodom Slaven — Čeh.

Literarno dielovanje Kapperovo proteže se tako rekuć izključivo na Jugoslavene. S toga ide ga po našem mnienju i mjesto u ovom listu. Vitjezslav Kapper rodjen bi g. 1821 u Smihovu, gradu do zlatnoga Praga. Neznajući za mlada drugoga do českoga jezika bijaše opojen divotom narodnih pričah i pjesamah. U Pragu svrši i gimnaziju i filozofiju, a u Beču medicinu, te bude i god. 1847 na čast doktorsku povišen. U Pragu dodje Kapper u krug živahnih književnikah, koji ga takodjer na pisanje poticahu. U ono vrieme već bavio se je poglavito učenjem slavenskih jezikah, te je u Glaserovu „Ost und Westu" priobćivao njemačke prevode slovačkih i českih narodnih pjesamah, koji su u najvrstnijih njemačkih listovih preštampani bili.

Sve ove prevode izdade K. u Lipsku (1844) pod naslovom „Slavische Melodien". Pjevô je i u materinskom to jest českom jeziku prekrasne pjesme, što pod imenom „České zvuky" izadjoše.

Prva ova sbirka bje veoma dobro primljena, nu nekoji nesmotrenjaci rugahu se Kapperu kao Izraelićaninu te s toga odreče se českoga pjevanja. Česti sastanci sa starinom Vukom u Beču pobudiše u njem želju upoznat se sa Jugoslavenstvom.

Sretna prilika odnese K. kao praktičkog liečnika u Karlovac. Ondje se upozna sa Ivanom Mažuranićem, bar. Kušlanom, Mirkom Tkalcem. Upoznav se tu sa stanjem Hrvatske proputova Dalmaciju, otoke, Bosnu i Hercegovinu. Godina 1848 zateče ga u Beču, gdje se je poglavito žurnalistikom bavio. Tekar godine 1850 proputovà Slavoniju, Vojvodinu, Srbiju, Bugarsku, Vlašku i Moldaviju. Od

godine 1851 živi Kapper u svojoj domovini i to u Mladoj Boleslavi kao liečnik.

Govoreći u njegovih spisih valja nam prije svega spomenuti izvornu, u njemačkom jeziku spjevanu pjesmu „Car Lazar". U ovom prekrasnom pjesmotvoru najbolje se vidi, kako je K. proniknuo duh naših narodnih pjesamah. Izim toga izdao je K. „Gesänge der Serben", „die Legenden der Serben", „die Todtenklagen bei den Südslaven". „Südslavische Wanderungen", „Christen und Türken". „Die serbische Bewegung in Südungarn". Kraj ovih veleznamenitih dielah napisô je stranom posebice stranom u najuglednijih njemačkih listovih o Jugoslavenstvu a najpače o Crnogorcih znamenite i temeljite razprave, koje mu u literaturi odlično mjesto priskrbiše. Do skora će izaći obširno njegovo djelo „Crna gora", koje će, kako iz pojedinih ulomakah uvidismo, najvrstnije dielo svoje struke biti.

Kraljevski odpis saboru trojedne kraljevine.

Mi Franjo Josip prvi,

po božjoj milosti cesar austrijanski, kralj ugarski i češki, kralj lombardezki i mletački, dalmatinski, hrvatski, slavonski, galički, vladimirski i ilirski, arkivojvoda austrijanski itd. itd.

Častni, poštovani poglaviti i velemožni, ugledni i plemeniti, mudri i obzirni, vierni Naši!

Sastavljajuć sada po drugi put sabor kraljevine Naše Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, rado se poslužujemo prilikom ovom, poručiti Vam svimkolikim kraljevski Naš pozdrav.

A ćutimo i potrebu od godine 1861. ovamo, uvjeriti Vas sada i opet, da, kó što Nam je iskreno na srdcu napredak i razvoj moći ove po providnosti Nam povierene državo od narodah, isto smo tako iskreno i toplo osvjedočeni o tom, da uzvišena ova svrha ne samo neprieči organičnoga, naravi shodnoga razvitka i jačanja pojedinih njezinih sastavinah, nego dapače da svrha ta bez ovih nije ni moguća, i da upravo ova imadu joj biti najčvršća i najsilnija podpora.

Starodavne od diedovah nasliedjene naredbe, zakoni i zakonski običaji kraljevine ove, kao što i njezin način mišljenja, jezik i narodnost — bitna su sastavina najunutarnjije joj naravi, a podjedno i temelj svekolike joj političke, umne i družtvene sgrade.

Naravski ovaj temelj prigrljujemo rado i sa svom odvažnošću kao izhodište daljemu obrazovanju.

Ono dakle, što je historično, neima Nam valjati kao svrha skrajnja, nego samo kao zemljište, buduć zakonito, zato i najprikladnije, koje jedino trajno, kako za zemlju samu tako i za državu ukupnu, uroditi može plodom novim, vremenu shodnim.

Kao što smo sigurni, da ćete Vi, koji ste zastupnici naroda darovita, priznati ovo načelo istom onom iskrenošću i prostodušjem, kojim Mi obnadjosmo izreći ga naprema Vam, isto smo tako osvjedočeni, da se Vi nećete oglušiti onim uvažavanjem, koja Mi gledo najviših poslovah državnih, jednako tičućih se svihkolikih zemaljah monarkije Naše, izjavismo u prvom dielu kraljevskoga Našega reškripta od 8. studenoga 1861.

Neobhodna je u istinu potreboća vremena, da u buduće pri zakonotvorstvu ne samo pojedinih kraljevinah i zemaljah cesarevine Naše, nego i monarkije ukupne kao takove zaključujuć sudjeluju zastupnici narodah.

Koji se poslovi pri tom razpravljati imadu kao poslovi zajednički, odredismo Mi u cesarskoj Našoj diplomi od 20. listopada 1860. Forma razpravljanja ovoga bi naznačena u temeljnom zakonu, proglašenu patentom Našim od 26. veljače 1861.

Saobćujuć Vam dakle u prilogu oba ova državna spisa, kao što glase od rieči od rieči, pozivamo Vas ovim, da ih prihvatite.

Ovo je prvi Naš kraljevski predlog, o kojem dakle — prije svih inih pitanjah — očekujemo zaključke sakupljena zemaljskoga sabora.

Riešivši posao ovaj, Vaše će Viernosti kao dalje Naše kraljevske predloge, u redu, kao što su ondje navedeni, preduzeti ostale one predmete, koji su u kraljevskom Našem reškriptu od 8. studenoga 1861. naznačeni kao neriešeni

Povodom zaključka posliednjega zemaljskoga sabora o odnošajih naprema Našoj kraljevini Ugarskoj — izjavljujemo živu želju, da riešenje pitanja ovoga, o kojem će i ugarski sabor viećati, putem porazumka izmedju oba zemaljska sabora podje do skora za rukom.

Sabor ugarski, koi će se sastati na dan 10. prosinca o. g., bit će kao i onaj od godine 1861., namienjen poglavito tomu, da krunjenje Naše kao kralja od Ugarske, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije priugotovi, pak primiv diplomu krunitbenu (inauguralnu), da božjom pomoćju krunjenje sad u istinu i ovrši. Pozivamo Viernosti Vaše, da se pobrinete za dobe, da ova Naša kraljevina u onom zemaljskom saboru bude zastupana.

Što se tiče Dalmacije, pozivamo se na izjave, sadržane u kraljevskom Našem reškriptu od 8. studenoga 1861., po kojih će se pitanje o sjedinjenju konačno riešiti moći stopram, pošto uredjeni budu državo-pravni odnošaji Hrvatske. — Čim ova pitanja sretno budu riešena, neće smetati ništa, da Viernosti Vaše predju na pretresivanje ostalih Naših kraljevskih predlogah.

Kao takov označujemo oddavna jurve viseće u kraljevskom Našem reškriptu od 30. srpnja 1861 zemaljskomu saboru predloženo, nego na žalost neokončano pitanje o vremenu shodnom uredjenju zemaljskoga sabora i o izradjenju nova zakona izbornoga.

Dotične osnove zakonske, prilagodjene, koliko moguće potreboćam sadanjim, Naša će vlada odmah, čim završeno bude viećanje o predmetih predidućih, predložiti Viernostim Vašim na razpravljanje ustavno.

Na koncu zemaljskoga sabora očekivamo pouzdano, da će Viernosti Vaše zaključke saborske, priredjene po običaju kao članke zakonske, podnieti Nam kraljevske potvrde i izdatbe radi.

Ljubezni Vierni!

Velike i važne su zadaće, o kojih Vam je viećati, koje Nam je zajednički riešiti.

Pouzdanjem, umierenosiju i zrielim, mirnim razsudom učinit ćete Vi, sinovi vitežkoga naroda, da Nam, zakonitomu Vašemu kralju, moguće bude, učvrstiti temelje narodnomu Vašemu obstanku, i osigurati ih za sva buduća vremena.

I sad, uzdajuć se u Boga i u Vaše domoljubje, proglašujemo, da je sabor otvoren.

U ostalom ostajemo Vam Našom cesarskom i kraljevskom prijazni i milosti blagonaklonjeni.

Dato u cesarskom Našem, glavnom i priestolnom gradu Beču u Austriji na drugi dan mjeseca studenoga, godine spasa tisuću osamsto i šestdeset i pete, vladanja Našega godine sedamnaeste.

Franjo Josip s. r. Milan barun Kussevich s. r.

Po previš. zapoviedi Nj. posvećenoga ces. i kralj. apostol. Veličanstva.

Ivan Daubachy s. r.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Nj. vel. kralj naimenovà namjestnikom kr. hrvatskog dvorskog kancelara presv. gosp. dra. pravah, c. kr. komornika Edvarda plem. Jellačića Bužimskoga.

Trojedna kraljevina.

* Dne 12. t. m. bio je sabor hrvatski svečano otvoren, te se tako obistini davna želja našega naroda. U devet satih u jutro podjoše svi zastupnici a crkvu sv. Marka, da slušaju svečanu misu.

Sakupljene u sabornici zastupnike pozdravi podužim govorom najstariji veliki župan presv. gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski, te predloži saboru deputaciju, koja bi imala po starodavnom običaju bana pozvat u sabornicu. Na ovaj poziv dodje i preuzv. gosp. ban. podmaršal Šokčević te stupiv k prestolu pročità najprije odkrivenom glavom kraljevski naslov, a zatim sjedeć sadržaj kraljevskog odpisa, što ga svojim čitateljem priobćujemo. Isti dan bješe zastupnici počašćeni što kod preuzv. g. bana što kod uzor. g. stožernika Haulika. U drugoj skupštini pozvà ban zastupnike govorom neka se zastupnici late sviestno svoga zvanja na što mu g. stožernik Haulik podužim govorom odgovori. Zastupnici razdieliše se u 5 odborah.

Ugarska.

* Izbori počeše po Ugarskoj. Po svem se vidi da će većina zastupnikah od g. 1861 sjediti u ugarskom saboru. Najzešća borba biti će svakako u Pešti. Medju ostalimi kandiduje za sabor i bivši general g. Gjuro **Stratimirović** te je izdao osobiti program, osnovan na temelju rasnopravnosti narodne. Nj. vel. kralj otvorit će glavom ovaj sabor, i stolovati će duže vremena u Budimu. Jedan dio carske tjelesne straže već je dobio nalog, da podje u Budim.

Galicija.

* U Lavovu se svrši ovieh danah jedna od najžešćih borbah izbornih. Poljaci birali su za saborskog zastupnika lavovskog grofa Agenora Goluchovskog a Rusini i Židovi odvietnika Rodakovskog. Poljaci nadvladaše većinom od 1000 glasovah. Poljski listovi su se konačno svi za federalistički sustav izrazili.

Narodno gospodarstvo.

Napisnik

o petoj skupštini petrinjske bratovštine poljodjelske od 15. List. 1865.

(Nastavak.)

Rokovi za držanje skupštinah.

§. 17.

Svakoga četvrtgodišta drži se po jedna skupština bratovštinska, kojom prigodom namirivat će bratovštinari svoje četvrtgodišnine, a na koncu svake godine cielogodišnja glavna skupština, u kojoj će predsjednik razložiti bratovštinsko i starješinsko djelovanje za ciele minule godine.

Tajnik bratovštinski vodi napisnik skupštinski, i podpisuje ga s predsjednikom, i samo ovako vodjen a i ovjeren napisnik nepobitnim je dokazalom o dotičnih zaključcih.

Valjanost zaključakah skupštinskih.

§. 18.

Da zaključci skupštinski uzmognu biti valjani, hoće se tomu prisutnost barem od trećine svih bratovštinarah, a i nadpolovična većina glasovah od svih onih, koji su ili došli glavom u skupštinu, ili koji su bili zastupani po punomoćnicih. Nijedan punomoćnik nesmije više zastupati nego samo jednoga bratovštinara.

§. 19.

U skupštini pako, koja bi imala izreći odluku da se razvrgne bratovština, treba da bude polovica svih bratovštinarah, i da je dvie trećine glasovah bilo za razvrgnuće.

Starješinstvo bratovštinsko.

§. 20.

Starješinstvo, sastojeće iz predsjedničtva i 30 odbornikah, zakoniti je predstavljatelj i zastupnik bratovštine, kadgod neima skupštine bratovštinske, i kao takov obavlja u sastancih starješinskih pod predsjedom predsjednika bratovštinskoga ili namjestnika mu ili privremenoga predsjednika (§. 16, točka 2) sve one poslove, koji nisu naročito priuzdržani skupštini bratovštinskoj, ter je vlastno oskrbljivati i takove poslove, kojim bi se po §. 1008 obć. gradj. zakonika htjelo osobita punomoćja. Ono priobćuje mjestnomu poglavarstvu imena onih, koji će biti vlastni zastupati bratovštinu i u stanovitih prigodah.

§. 21.

Starješinstvo bratovštinsko bira se u skupštini bratovštinskoj na 3 godine danah. Po izmaku ovoga vremena imade se obaviti obnova. Ako uz ovo vrieme koi odbornik umre ili izjavi da želi izstupiti iz bratovštine, ili je radi svojih poslovah ili inako prepriečen na više vremena ter nemože udioničtvovati u djelatnosti odbora, tad ga zamjenjuje onaj od 15 zamjenikah odborskih, kojega je pri izboru porazmjerno dopalo najviše glasovah.

Valjanost zaključakah starješinskih.

§. 22.

Da zaključci sastanakah starješinskih budu valjani, treba da su satvoreni u prisutnosti barem od dvie trećine svih odbornikah. Napisnik o ovih zaključcih vodi tajnik bratovštinski i podpisuje ga podjedno s predsjednikom starješinskim.

Tajnik i pjeneznićar bratovštinski.

§. 23.

Starješinstvo bira izsred sebe tajnika za poslove pisarske i pjeneznićara za poslove pjenezničné.

§. 24.

Predsjednik i tajnik podpisuju sva pisma bratovštinska a isto tako i napisnike, sastavljene o skupštinah bratovštinskih i sastancih starješinskih.

§. 25.

Pjeneznićar pohranjuje novce i izplaćuje samo one račune, koje radi izplatbe doznači (assignuje) predsjednik, i ima za kontrolora onoga od odbornikah, kojega u tu svrhu odabere odbor iz svoje sredine. Predsjednik i kontrolor jesu suzapornici pjeneznični.

Odsjeci odborski.

§. 26.

Da moguće bude, čim uspješnije uvažavati pojedine struke gospodarstvene sa obće-petrinjskoga gledišta, dieli se odbor na sliedećih 5 odsjekah:

1. na odsjek za odgojivanje mladeži, za sgradarstvo, kućanstvo, voćarstvo, vrtlarstvo, pčelarstvo, dudarstvo i svilarstvo;
2. na odsjek za poljodjelstvo i alatarstvo i za lanarstvo;
3. na odsjek za livadarstvo, stočarstvo i za umjetno ribarstvo;
4. na odsjek za šumarstvo, vinogradarstvo, vinarstvo i podrumarstvo; i
5. na odsjek prvnički (sastojeći iz samih prvnikah od pomenuta četiri odsjeka) za snovanje, nadgledanje i uzdržavanje čitaonice i knjižnice, za podučavanje bratovštinarah poučnimi sastanci i izložbami, za razpisivanje nagradah, za snovanje, nadgledanje i uzdržavanje pokusnoga gospodarstva bratovštinskoga a i sgradah gospodarstvenih, za uzdržavanje jednoga mladića u gospodarstvenoj školi križevačkoj, i za obučavanje nekoliko mladićah u lanarstvu i platnarstvu, što će ih bratovština slati u Česku i Šlezku, za sabiranje gospodarstvenih podatakah statističnih a i željah, porodivših se u pojedinih odsjecih, riečju, motriti napredak ili nazadak Petrinje.

Svaki od pomenuta prva četiri odsjeka može po obsegu svojega djelokruga sastojati iz više ili manje odbornikah, kao što to odbornici sami medju sobom odrede. Svaki će odsjek sa svojega stanovišta uvažavati doznačene si struke gospodarstvene, a svi odsjeci zajedno sabrani kao starješinstvo bratovštinsko činit će skupštini bratovštinskoj shodne predloge a i preporučivati potrebite mjere. Po tom dakle imat će se sastati barem jedanput prije nego što će da se drži sastanak starješinski odnosno skupština bratovštinska.

Nagadjanje razprah.

§. 27.

Razpre, porodivše se u unutarnjosti bratovštinskoj iz razmjerja bratovštinskoga, rješavat će osobito obraničtvo. Članove odabrat će svaka preporna stranka na jednake dielove, i proti odluci istoga neće biti mjesta daljemu prizivu.

§. 28.

Razpre pako izmedju bratovštinarah i starješinstva bratovštinskoga rješava u drugoj i posliednjoj molbi (instanciji) skupština bratovštinska.

Jezik razpravni i poslovni.

§. 29.

Bratovštinski jezik razpravni i poslovni je narodni hrvatski jezik, i iznimice samo može se upotrebljavati i drugi koi jezik.

Razvrgnuće bratovštine.

§. 30.

Po zaključenu razvrgnuću bratovštinne (§. 15, m, i §. 19) imat će se iz imetka bratovštinskoga najprije podmiriti dugovi bratovštinski, a preostavša gotovina okamatiti sve dotle, dok se opet nezavrgne nova petrinjska bratovština gospodarstvena, koja će onoga časa, kada stupi u život, postati jedinom i pravom vlastnicom ove gotovine a i svih stvarih u naravi, o kojih nebude u dotičnoj skupštini zaključeno da se prodadu.

U Petrinji, dana 12. Listopada 1865.

Članak III.

Iza kako bi skupština bila odobrila pravila bratovštinska i za prave bratovštinare petrinjske bratovštine gospodarstvene priznala sve one, koji su popisani u priklopljenu konačnom imeniku bratovštinskom, sastavljenu po odboru računskom na temelju Članka I., točke 1., satvorena u skupštini poljodjelske bratovštine od 25. Rujna 1864, a i po glasu Članka V., točke 2., satvorena u četvrtoj skupštini bratovštinskoj od 2. Listopada 1864., ter iza kako bi skupština primila bila predlog odbora računskoga od 8. Listopada 1865, da se oni nemarni prijašnji bratovštinari, koji još duguju u pjeneznicu bratovštinsku, mogu sa 6 for. nanovo prikupiti u bratovštinu, predloži počastni bratovštinar Stjepan Pejaković, da bi iz obzira na osobite u Krajini vojničkoj postojeće okolnosti skupština vjerodostojnim priznala njemački prievod pravilah po njem sačinjen, da ovako višje vlasti nedobiju povoda da natrag pošalju pravila, sastavljena i podnešena im jedino u jeziku hrvatskom.

Skupština uvidila je shodnost ovoga predloga i zaključila, da vjerodostojnim priznaje taj prievod njemački, koi će pri tumačenju imati istu jakost, koju ima i izvornik hrvatski. Dotična propratnica bratovštinska na slavni ces. kr. komunitetski magistrat petrinjski, kojom mu skupština podnosi ova pravila, čitana je zatim u skupštini, i uvrštuje se u ovaj Napisnik:

(Dalje će sliediti.)

Očitovanje.

Kad sam dne 20. listopada god. 1861 „Glasonošu“ izneo pred hrvatski sviet, sa svih se je stranah pokazivala radinost na književnom polju, sa svih je stranah hrvatskim listovom priticalo obćinstvo. Ali posliednjih dvih godinah životari naš narod u tako nestalnih okolnostih, da svu svoju pažnju i silu svraćati mora na političku borbu, te čita samo političke listove, od kojih n. p. „Politika“ pražka ima u trojednoj kraljevini više predplatnikah, nego što je ikad koji hrvatski zabavni list imao.

Taj politički rád djeluje veoma zlo na našu zabavnu i poučnu književnost. Listovom tog smiera odmeće se obćnistvo sve više i više, a i pisci naši slabo takove listove pomažu. Stoga je nestalo: „Pravnika“, „Slavonca“. „Sidra“, a i ostali u domovini izlazeći zabavno-poučni listovi „Naše gore list“, i „Bosiljak“ neevatu bome, već se drže jedino vrućim domoljubljem i požrtvovanjem njihovih vrlih vlastnikah.

Ja već evo dvie godine znatno kvarujem na „Glasonoši“. Dok sam ga u Karlovcu izdavao i u vlastitoj tiskarni štampao, laglje mi je bilo kvar pretrpjeti. Ali ovdje gdje me je izdavanje od 19. studenoga 1864 do danas novčanu žrtvu od blizu 1000 fr. stajalo, nisam u stanju takav kvar dalje podnašati. A k tomu evo nam nevesele sgode, po kojoj se u našoj domovini jošt manje na drugi van politički rád pomisliti može.

Posliednjih su naime mjesecih političke okolnosti pokrenule takovim putem, da se je sada Hrvatom sjatiti u složno kolo na složnu borbu za narodne svetinje i sloboštine, a sve sile duševne nagnuti će dakako na politički rád.

Stoga sam odlučio do godine neizdavati više „Glasonoše“.

Dieleći se sa vriednimi čitatelji „Glasonoše“, od kojih je jedno dvie stotine vierno podpomagalo to moje poduzeće tečajem svih pet godišnjakah, preporučujem jim vruće ostale zabavno-poučne naše listove, da neostanemo sasvim bez tog novinarstva.

Moj političko-literarni list **„Slavische Blätter“** koji se po čitavom izobraženom svietu sve to više širi, izlazit će i nadalje u istom liku i obsegu, i služiti će vruće milomu hrvatskom narodu kao i dosada.

Abel Lukšić.

☞ Urednik ovog lista bio je više danah na putu, a pomoćnik bolestan; s toga je Glasonoša zakasnio te će ovog mjeseca samo ovaj broj izaći, a čitateljem će se izpušteni broj u dva buduća broja naknaditi. Uredničtvo Glasonošino.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 22 i 23. **U Beču, dne 20. prosinca 1865.** **Peti i zadnji tečaj.**

ROMANSA.

(Iz Puškina.)

Kišovita jesen, mrkla večer studi,
Po pustoši moma krije lagan hod,
Šta to tako stiska drkćući na grudi?
Nesrećnoga milja stidni, tajni plod,
Polje, gora driema izpod noćnog skuta,
Sad je samo vjetar kroz ogranke šušno,
Uzveren joj pogled na sve strane luta,
Pa umoren pade na čedo majušno.

Gledala je dugo nevino čedance,
Mirno puno lice, andjeoski mu san,
„Spavaš muko moja, jadno nevinašce,
A kako će sutra da ti svane dan?
Mjesto mile pjesme i poljubca mekog
Doć će vjetar, donle da mi te probudi,
Kad otvoriš oči, bit će već daleko,
Nesretne ti majke ogrejane grudi.“

„Zalud ćeš je zvati — a sa moje vine
Sramota će mene, da do groba tre,
Ti ćeš mene lako zaboravit sine,
Ali majka tebe, nikad, nikad ne!
Ti ćeš naći tudje hladne zagrljaje,
Ali će te gurkat, da se dalje spremaš,
Ti ćeš pitat: Zar ja nemam sladke maje?
Kazt' će ti da svoga ni imena nemaš.“

„Lomit ćeš se stranac od kuta do kuta,
Medj veselom djecom ti ćeš biti sám,
Namrštenim čelom mislit ćeš sto puta,
Na ljubavi moje prvi, kleti plam,
Kud se vineš, krećeš, tudjina ćeš biti,
Prokljinat ćeš udes zlopake sudbine,
A sviet neće ruga i ukora kriti,
Oh prosti mi tada, oprosti mi sine!“

„Spavaš čedo moje! — spavaj da te majka,
Poslednjiput stisne u naručaj svoj,
Naš će život biti patnja bez prestanka,
To je moja vina, to je udes tvoj.
Spavaj moja tugo, dok još neznaš šta si,
Snivaj tije snove bezazlenih daná,
Spavaj, dok ti vrieme radost neugasi,
Dok ti nije duša svietom otrovana.“

U tom mjesec sinù ozgor sa visina',
Oblaci se šire da mu čiste put,
A djevojka blieda uhvatila sina,
A ruke joj drkću, drkću kao prut.
Primče se do vratah doma nepoznata,
Diže čedo k usti, pa ga na prag spusti,
Pa razširi ruke, pa odvrati oči,
Pa je mahom nesta u sumračnoj noći.

J. J.

22

Iz zapisnika staroga kapetana.

(Po Al. Dumas-u).

Moja pukovnija stoji u seocu malenu — od carske ruske stolice podaleku.

Medju malimi židovskimi kolibami vidi se liep gospodski dvor, kraj njega krasan vrt i čiste sgrade gospodarske.

Nas častnike nastaniše u pokrajnih stranah dvora.

Po cieloj okolici neima ništa osobita van dva humka pó milje od sela stojeća. Ljudi im kažu „bratske mogile“, jer tu da se dva brata pobiše i ubiše rad žene nevjernice.

A svake godine — veli sviet — na dan svoga krvnog mejdana ustanu braća iz groba o pó noći, te se biju s nova do zore.

I ja sam gledao na tom mjestu krvav mejdan, pa ću vam o njem kazivati.

Biti će od te sgode godina danah. Častnici se bili sastali da slave ime svoga pobočnika.

Mi uprav da sjednemo za stol, kad eto ti poruke od pukovnika, da pobočnik k njemu dodje.

— „Neće ništa važnoga biti“ progovori pobočnik „zapovjedi sam već jutros primio od pukovnika. Zato moja gospode sjedte medjutim pa ručajte. Za čas me evo natrag.“

Častnici obrekoše, da će to i učiniti, ako se svečar nevrati za deset minutah, a ovaj opet, da će se vratiti što prije.

Da se i to kratko vrieme prikrati, govorkalose je o kojekakvih milih i nemilih poslovih, koje će častnika živućeg u posadi lahko snaći.

Kolov, sluga pobočnikov, spremao je medjutim stolove i karte, jer se bilo nadati baš ljutoj igri.

Deset minutah prodje, a mi da sjednemo, nu kuhač nas umolì, da počekamo nekoliko časakah, da budu jela savršena. To mu i dozvolismo.

Za časak povratì se i pobočnik.

Svi kliknusmo kao na pozdrav došljaku:

„Za stol!“

Svaki zauze svoje mjesto, odprije već naznačeno.

— „Al da oprostite gospodo, ne bi l' se saznat smjelo, što da je važna pukovnik povjerio Andriji Mihajloviću!“ prihvati poručnik Stamm.

— „Zašto ne! Kazat ću vam gospojo šta je. Ta vi biste to i onako saznali. Ona prazna kapetanija u našoj pukovniji zapala je nekog častnika od carske garde.“

— „Kako mu je ime?“

— „Poručnik Zodomirski.“

— „Kad će doći?“ zapita major Belajev.

— „Već je došo; vidio sam ga kod pukovnika. Pukovnik me pozove, da mi ga predstavi.“

— „Kakva je lica“ zapita mladi zastavnik Natelov.

— „Čini se da je junak po redu. S njim zajedno stiže i carski ukas, u kojem mu je imenovanje. S toga vidite, da je čovjek brz. Želio bi on, gospodo, da se s vami upoznade; zato ga i pozvah k objedu. Tu će dosta prilike biti k poznanstvu. Al dà, Zodomirski vam putuje u paradnom odielu. Jeste l' to kada vidjeli. U Petrogradu pritezuju njegdje gospodi častnikom jako uzde!“

— „Manite tu petrogradsku gospodu pod sabljom“ zakrči mi major Belajev rieč „to nisu neg junaci cifraši, a ja vam takova gospodičića živa gledati nemogu. Carska palača je mjesto paradi a ne naše zabitno seoce. Al nam recite dragi Mihajloviću, kakov vam se čini taj novi kapetan?“

— „Ta rekó sam vam prije odgovori pobočnik. Čovjek je liep, al i dakako cigli gardijski oficir. Poče mi govoriti čistim francuzkim jezikom i to tako laskavo, kan da sam kakova djevojka. Vidi mu se, da se je mnogo sklizao po potrogradskom parketu. Nu kraj toga čini mi se čovjek vrl, komu ćemo za kratko biti prijatelji.“

— „Gospoja Ravenska nije se dakle prevarila. Već prije osam danah govorila nam je za to;“ progovori Stamm, „al kapetane vi ga morate znati, ta i vi ste služili u onoj gardijskoj pukovniji!“

— „Dà!“ odgovorih mu ja — „mi smo zajedno polazili školu. Puno sam hvale za njega čuo; vele da je poštenjak i čovjek dobra srca. Drugovi su mu bili prijatelji, i sav ostali sviet pazio ga je liepo. Neznam kakov je sada, al za ono vrieme bijaše veoma žestok. To mu je bila jedina mana.“

— „To mi reče i gospoja Ravenska. Odmah će skočiti, pa na sablje, veli mi ona. Baš mi je drago“ nastavi Stamm „okršaji to su nam domaće zabave, a „bratske mogile“ naša bulonjska šumica. Dobro došó nam zato gospodin Zodomirski.“

Ovo je Stamm govorio nekako tajnom ljutinom.

— „To je vaš posó“ nastavi pobočnik. „Zodomirski vam je na putu. Da nebude njega, kapetanija bi bila zapala Dimitriju, a vas gospodine poručničtvo. Sada dakako valja i opet čekati koju godinicu.“

— „Da mi je čekati rad kakvoga prijatelja, nebi ni žalio. Al nemogu mirno gledati, kad mi bog zna čija udvorica zakrči put. Nek mi se čuva taj gospodin Zodomirski! Pa ako je i krvca vrielica, ohladiti ću ju!“

— „Zar su mu vjerovnici dodijali, da je ostavio gardu?“ zapita Natelov.

— „Kakvi vjerovnici! Gospoja Ravenska mi reče, da mu je tetka ostavila dvadeset tisućah rubaljah godišnjega dohodka. Prsa su nekako slaba jadniku, pa da jednom s nami uztraje trideset i šest satih za jednim stolom, nestade mu sape —“

— „Dosta toga gospodo! Karte nas čekaju, pa nam uz to može Kolov puniti čašice.“

Svi se latiše karatah.

— „Držte vi bank majore!“ progovori Natelov Belajevu „sto rubaljah bit će dosta.“

Belajev izvadi sto rubaljah, te ih metne na stol. Karte se razdadoše i svaki oficir metne na svoju.

Podporučnik Stamm, čovjek dosta siromah, upravo je bio izgubio šestdeset rubaljah, kad eto Kolova u sobu, da javi:

„Kapetan Zodomirski je došó!“

II.

U taj par svi krenuše okom k vratima, u kojih se pojavi Zodomirski.

Stamm zamrmljà „Vrazi ga donieli! —“

Ljutit turi šestdeset rubaljah majoru, i stane dubsti po žepovih, da skuca ostatak svoga imetka.

„No hvala bogu evo vas!“ viknù Mihajlović skočiv prema gostu — „dobro nam došli!“

Zatim nastavi okrenuv se prema nam. „Evo vam novih drugovah, kapetane! Sve dobri ljudi, čestiti husari, koji bi svakoj zemlji osvietljali lice.“

— „Gospodo moja!“ progovori Zodomirski „sreća mi je velika, da me uvrstiše u ovu pukovniju. Odavna sam to želio. Pa ako sam vam dobro došao, kako rekoste, blago meni medju vami!“

Opaziv mene, starog znanca i druga podade mi ruku i nastavi:

„Zdravo kapetane! Bog i sreća nas slučiše opet. Tà valja nezaboraviste starog si prijana?“

Dok mi je tako prijateljski govorio, okrenuv ledja Stammu, planuše ovomu oči živim gnjevom na Zodomirskog.

Pozdravismo se prijateljski. Nu nešta se zamislih, jer se nemogoh doviti razlogu, zašto da čovjek zazire od Zodomirskog, koi nebijaše nikomu ništa kriv.

Odlučih braniti ga, te ošinuh okom Stamma tako ljuto, kako je on došljaka.

Za čas osvojiše karte Stamma opet.

Stavio je dvadeset rubaljah, polovicu svoje gotovine, a sreća mu bude i opet loša.

Ni živa duša u pukovniji mu nebijaše prijatelj. Bijaše čovjek hladan i šutljiv, te je tako svačije srce od sebe odbijao.

Mene je najviše vriedjala njegova mržnja na Zodomirskog.

Al i druge je to mutilo.

Ponudiše Zodomirskomu cigaru. Smiešeći ju ovaj primi, zapali i udari u veseo razgovor sa drugovi.

Govorilo se tuj o petrogradskoj gardi, o vojničkom živovanju na selu, o Poljskoj, o gospojah, lovu i šta ja znam.

— „Hoćete l' skoro k svomu škadronu?“ zapita ga major želeći Zodomirskog namamiti na karte, pošto je čuo, da je bogat čovjek.

— „Neću majore!“ odvrati mu ovaj „ostati ću medju vami gospodo, dok mi dadu, da se naučim pošteno službovanju. Gospodin Ravenski, s kojim sam probavio zimu u Petrogradu, uredio mi je liep stan u onoj kući na brdu. Tu ću bar razgrijati moći svoje kosti, jer da vam kažem ljetos nije mi bilo zdravlje osobito. Do skora će mi doći i konji. To mi je najveća radost. Imam i čestita kuhača, priličnu knjižnicu, i malen vrt. Tu ću načinit strieljanu, i živit poput pustinjaka kó mali bog. Odavna sam ginuo za takovim mirom, ginuo i usried bučnog razkošja petrogradskog.“

— „Ah, vi se rado zabavljate pištoljem!“ progovori iznenada Stamm smiešeći se porugljivo, da ga je Zodomirski gledao u čudu, nu za časak okrene se opet k družtvu.

— „Dakle vam je toliko po volji zabava iz pištolja?“ nastavi Stamm čudnim glasom. — „Da se čovjek vježba puškom, e hajde de! to se hoće lovu — al pištolj? — Čemu to?“

Zodomirski opazi, da je Stamm na njega kivan. Bliedo mu se lice zažarì iznenada. I opet osvrnuv se k Stammu progovori mirno:

„Čini mi se gospodine, da se ljuto varate, veleći da je to prazna muka. Čovjeku vojniku lahko se pridesi sgoda, gdje se vješta oka hoće, da se opravda il sudi kakova nesmotrena riečca. Kraj toga će vam najprije zamuknuti klevetni jezici i nametnici pred vještačkom rukom.“

„To nije nikakov razlog kapetane. Mejdanu se hoće više sreće neg vještine. Ja velim i tvrdim da čovjeku, čitava poštenja netreba toliko providnosti.“

„A zašto netreba?“ zapita Zodomirki blied kó i prije.

„Kazat ću vam“ odvrati Stamm „Igrate li karte?“

„Što me pitate za to?“

„Zašto? Čujte! Svatko znade, da ima igračah vještakah, što svojoj sreći kojekakvom majstorijom pomažu. A ja vam kažem, da je svejedno, da vješto izvučem kralja u igri, ili vješto pogodim neprijatelja iz pištolja. Razlika je samo, da se tu životu, ondje o novcu radi.“

Zatim nastavi mirnijim glasom. „Nisam to htio reći o vami već o svietu u obće.“

„A to je odviše gospodine!“ planù Zodomirski. — „Ja molim gospodina kapetana, da s vami posó uredi. Jelda hoćete prijatelju?“ okrenù se prema meni.

„Neka bude po vašem“ odvrati Stamm. „Al neću vam tako lahko prepustiti pobjede. Vi se vježbate svaki dan, to ste i sami izpoviedili. A ja ni da se taknem pištolja van na dvobojištu. Ovu razliku nam valja izravnati, i prijatelj Aleksej Stefanović biti će mi pri tom u pomoći.“

Izgubiv i posliednji dinar digne se.

„S bogom Andrija Mihajloviću! Idem k pukovniku, da bude više mjesta za vašim stolom.“

To rekav ode, pa ga i nije nitko zaustavljao.

Za ove kavge šutilo sve družtvo, da se nezametne jošt veća.

Pošto nestade Stamma, stari će kapetan Pravdin:

— „Gospodo tu nesmije nikako dvoboja biti!“

Zodomirski mu položi ruku na rame.

— „Oprostite mi kapetane! Ja sam tek došó medj vas, ni duša me nepoznaje u pukovniji. S toga ište poštenje, da se bijem. Stamm me uvriedi silno. Neznam, šta sam mu kriv, al vidim, da mu se je prohtjelo kavge s menom. Pa kad mu se hoće, neka mu bude!“

„Stamm ljubi gospoju Ravensku“ progovori Naletov, komu je sreća osobito služila. „Ona ga odbija, jer gospodinu Zodomirskomu voli. Stamma mori ljubav. Sad znate, zašto mu se prohtjelo kavge. Jer radi toga, da jedan drugom zakrči mjesto u časti neće se ljudi biti.“

— „Moguće — dà vjerojatno je, da mi gospoja Ravenska voli“; odvrati Zodomirki, „ja i njezin muž veliki smo prijatelji i stari znanci. Al bilo šta bilo, ova mi je sgoda dobro došla, bar ćete vidjeti gospodo da nestekoste nevriedna druga. Za sad vam hvala za vaše prijateljstvo a osobito vam kapetane Pravdine.“

— „Za stol gospodo!“ viknù Mihajlović. „Najprije dote čašijicu rakije Zodomirski — amo, amo kraj mene sjedte. Vi ste nam danas gost, pa bog dao mnogoputah se tako složno i bratski našli.“

A drugim reče: „Sjedte gospodo, budite kó kod kuće. Ej Kolove, nosi vina!“

Za večerom bijasmo veseli. Svi kan da zaboraviše, što se je nemila sbilo, samo Zodomirski siedjaše snužden za stolom.

Nazdravismo svečara a i gosta. Zodomirskog dirnù naša bratska zdravica osobito poslje kavge sa Stammom. Veselim okom, živim slovom zahvali se na njoj.

Mjesto kave pio se čaj i grog. Pravdin junak na čašici iztrusnuv čašu hladna groga viknù: „Tko će s menom k Ravenskim gospodo?“

„Ja ću kapetane!“ prihvati Zodomirski. „Ovog mi je večera svakako govoriti sa Ravenskim. A vi Alekseju Stefanoviću“ nastavi meni „vi ćete mi svjedokom biti. Idite k Stammu, pa razpravite cieli posó. Primite uvjete, ma kakovi bili. Za tim dodjite k meni na čašicu čaja. Tko prije dodje nek čeka, kapetan će kod mene spavati. Valjda će nam trebati sutra uraniti. Jel dobro tako gospodo?“

„Dobro!“ odvrati Pravdin.

„Gospodo mi ćemo sutra k „bratskim mogilam“ doći, a vi nam poručite kada“, ozva se više glasovah.

„Hvala braćo!“ pokloni se Zodomirski, „Aleksej Stefanović učinit će vam po volji. Dodjite, da se oprostimo!“

Sve družtvo doprati Zodomirskog do Ravenskove kuće. Pred vrati se rukovao sa svimi, kó da su mu od mlada prijatelji.

Ja podjoh k Stammu.

Čekao me je; u kratko mi javi svoje uvjete:

„Dvie sablje nek se zabodu korak od sebe u zemlju. Preko ovih nek svaki pruži ruku, pa kad se izbroji. „Tri!“ nek odapne. Al samo jedan pištolj nek je pun.“

Ja sam kojekako gledao, da ga sklonem na druge uvjete, al on tvrdo ostade na svojem.

— „Neću da budem Zodomirskomu žrtva već protivnik“; reče mi hladno „il kako ja hoću, il nikako. Akoli Zodomirski nepristane, vidit će se da je samo junak, kad promašiti nemože.“

Tu nije bilo oklevati, tà i onako mi reče Zodomirski da primim ma kakve uvjete. Povratih se k Zodomirskomu. Jošt ga nebijaše kod kuće.

Da tugu svoju malo raztrieznim, uzmem mu motriti stan.

Bijaše udoban. Zidovi odieveni finimi tapetami, po prozorih namiešteno cvieće; sve bogato i jednostavno, sve liepo i ukusno.

Taj red, ta udobnost to je moró biti ženski posó.

Primaknem naslonjač k balkonu, da gledam noć.

Nebo bijaše mutno, zastrto; namicala se bura. S polja žurkali se seljaci, da sprave snopove prije kiše pod krov. Iznenada zahujì bura. Debele kaplje udarale u prozore, s daleka zatutnjì grom.

Za čas bje krajina pusta.

Za časak povratiše se Zodomirski i Pravdin.

— „Oprostite mi, što sam zakasnio“, reče Zodomirski „al nisam ja kriv: Ravenski me je zadržavao. On mi je govorio o svom gospodarstvu, ona o sto drugih stvarih. Al čini mi se, da je tu nekako vlažno. Trofime zatvori balkonska vrata, ugrij kamin i nosi čaj!“ — pa zatim zapita me iznenada: „No — a što veli Stamm?“

Rekoh mu, što. Hladno me je slušo, tek pod kraj mojih riečih nasmiehnu se tužno.

— „To sam si mislio“ reče primaknuv za mene i Pravdina stolice. „Drugog puta i nije bilo. Vi dakako primiste uvjete?“

— „Vi mi to naložiste.“

— „Dakako. Trofime nosi čaja!“

Pravdin napuni si čašicu ne čajem već rumom, zapali lulu, i stane na široko pričati, kako je g. 1814 u Parižu bio.

Ja sam tu historiju možbit stoputah čuo bio, pa sam ovajput slabo pazio.

Zodomirski je pazio bar na oko, te bi s udvornosti zapitao Pravdina sad sa ovo sad za ono iz parižke priče.

Ovu je udvornost nekako opazio Pravdin, jer je ovajput svoje kazivanje prije svršio neg obično.

Zaglavio ga je običnom frazom:

„E onda — onda su bila blažena vremena; živio sam vam kó bubreg u loju.“

Po Pravdinovu kazivanju šutili smo podug čas.

Ja stanem kraj kamina, Pravdin raztegne se u naslonjač, a Zodomirski siedjaše podupiruć glavu laktom zamišljen za stolom.

Sjedio je upravo proti vratima. Ova se iznenada otvore, Trofim unidje, da javi gospodaru nešta tajna. Desnom rukom držaše kvaku a lievom kan da je nekomu ulazak branio.

Zodomirski u prvi mah ga i neopazi.

„Gospodine! — će Trofim poluglasno, — „gospodine!"

„Šta je?"

„Molim vas, izadjite na časak."

„Imaš mi štogodj kazati?"

„Imam."

„Govori samo. Ova su mi gospoda prijatelji."

„Gospodine, tajna je!"

Zodomirski ustade, al u taj par pomakne nevidiva ruka Trofima, a u sobu stupi — gospoja crnom kabanicom i kapucom zagrnuta.

U jedan mah skine pokislu kabanicu — a pred nami stajaše blieda lica, razpletenih kosah gospoja Ravenska.

III.

Nenadani taj pojav svakoga je od nas dirnuo drugčije. Ja se na mjestu od čuda stvorih kamenom, Pravdin dignu se lagano i pobra joj kabanicu na podu ležeću, Zodomirski skoči prema njoj te ju živo uhvati za ruke:

„Sveti bože, što učiniste zašto dodjoste amo!" zapita ju.

„Zašt sam došla Gjorgje?" kliknu ona; — ti me za to pitaš ove noći, koja ti je možbit posliednja u životu. Zašto sam došla? O bože mili — da se dielim s tobom, da ti posliednjiput „S bogom!" kažem nesretniče! A ti — ti mi ništ nereče o tom — što će sutra biti! Jel to liepo?"

— „Al ja nisam sám tude Dino!" odvrati Zodomirski poluglasno „pazi poštenje svoje, glas svoj."

— „O sám si ti Gjorgje za mene na ovom svietu! Zar mi nisi ti jedina briga? Zar te nemoram ljubiti?"

Zatim metnu ruke na njegova ramena, a glavu spusti na prsa.

Pravdin i ja spremismo se na odlazak.

— „Ostajte gospodo! — molim vas!" — kliknù Ravenska.

— „Kad ste me već vidjeli ovdje, neimam vam ništa tajiti. K tomu ste mu prijatelji i meni ste zato mili. Ostajte. Znam, da ćete mi biti u pomoći. Jer imam razpraviti velik — velik posó sa Zodomirskim."

Prima donna. (S. 178)

Zodomirski ju privinu k srcu, al ga je ona nježno odbijala te sjede na stolicu kraj prozora.

Uredi zatim kosu, i pričvrsti ju češljem.

Za života svoga nevidjeh krasnijega prizora od ove žene. Sjedjaše blieda, uzbunjena — u očih joj se sjajile suze, iz pootvorenih ustih ozivala se čestimi uzdisaji silna bol njezine duše.

Živa bura njezina srca smutì doduše divni sklad liepog joj lica, al ga nije izobrazila. U pogledu joj tinjaše iskrica nade, iz crna joj oka plamtila odlučna volja; nedodje ona da se oprosti sa Zodomirskim, već da ga spasi.

Laganim korakom se šetó ovaj po sobi.

Kadkad bi stao pred Ravensku, kó da ju za nešta pitati želi, al brzo se okrenù pa podje dalje.

Nepomična ga gledaše gospoja, i kan da mu je tajne misli uhodila reče mu lagano:

„Neboj se — on je pošó na put — pa kad sám otišla od kuće svi su već spavali."

„Zar sama nesretnice?"

„Ne, s Marinom!"

Žena, što je sama srtala u propast, što je na kocke mećala i ime i poštenje, bojaše se izreći ime onoga, koga je izdala. Pred nami očitova, koliko da ljubi Zodomirskog, al kad joj se jeziku nemećalo muževo ime, sgrozi se jadna. Kad je govorit stala, stao Zodomirski pred nju, a kad svrši pošeta se opet malko, pa joj reče:

„Mila Dino, zar nepomisli, da ćeš mi tvrdu volju lahko uzkolebati, kad ovamo dodješ?"

„O ti nećeš poginuti Gjorgje, ti nećeš satrti dvie duše u jedan mah! Zar mi neposveti sav svoj život? Zar mi se nisi zakleo, da će ti moja sreća jedinom brigom biti? Ne, Gjorgje ti nećeš poginuti, ti se nećeš sa Stammom biti. Molim te, zaklinjem te — nečini toga! Ne, ti nesmiješ Gjorgjo! Tvoj život pripada meni, ja sam ga stekla ljubavlju, požrtvovanjem. Ti si moj — moj si Gjorgje!"

„Dino, zoklinjem te živim bogom nemuči me! Kako da odbijem Stammov poziv. Ja bi bio čovjek kukavica, propalica. Vjeruj rug i sramota prije bi me ubila neg Stammova ruka!"

„A zar sam ja ikad govorila o dužnosti o zakonu, kad si od mene pitao ljubav, Gjorgje? — Jesam li jadna govorila o imenu i poštenju? — Nisam li se tebi žrtvovala sva čitava bez prigovora, bez uvjeta. A sada tražim isto od tebe. Pomisli, što sam ja učinila, što mi ti uzkraćuješ, pa onda sudi o mojoj — o tvojoj ljubavi!"

Nu kad vidje, da joj Zodomirski ništa neodgovara, obrati se Pravdinu:

„Kapetane! Ciene vas u pukovniji kao čovjeka nad ine čestita. Sudite vi o poštenju. Slušajte pa onda nas sudite, a ja unapred primam vašu osudu. Smilujte se ovim suzam kapetane, pa mu recite, nek se nebije; dokažite mu, da je to borba nepoštena, da se tako biju hajduci. Govorite mu — boga vam kapetane — vas će za cielo slušati."

Pravdina dirnuše ove rieči; niz siede mu brkove kapale suze.

Digne se, podje gospoji Ravenskoj i poljubiv ju u ruku progovori drkćućim glasom:

„Gospojo života nežalim, da vas izbavim jada, ali kó prijatelj nesmijem Zodomirskomu savjetovati da si okalja vojničko poštenje. Svaki ima pravo naznačiti uvjete dvoboja. Ali ma kakovi ovi bili, nijedan neima prava odbiti dvoboj. Pamtite, da je Zodomirski osobit vještak pištolju. Da neizadje pred Stamma, reklo bi se, da je samo junak, kad mu je pobjeda sigurna."

Dok je Pravdin ovako govorio, gledaše ga Ravenska pozorno, kan da mu vreba na najtajniju misó, kan u njegovih riečih nalazi ma iskricu nade.

Al razabrav, da ni od njega pomoći neima, nije ga više slušala. Zamislì se, niema gledala pred sebe.

Na licu Gjorgjinu pojavì se strašna borba — vidjelo se, da čast i strast u njegovoj duši ljut bojak biju.

U sobi nastà tišina. Al ta bijaše tek prehodnicom bure.

Ravenska klone na stolicu. Iznenada skoči blieda ko smrt pred Zodomirskog i progovori mu odrješito:

„Čuj me Gjorgje, slušaj, što sam odlučila. Sjećaš li se onog večera u Petrogradu, kadno me zamolì, da bježim s tobom u Finlandiju, da živemo ondje sretni, blaženi — od nikoga nevidjeni. Nisam ti molbe odbila, al ti si i sám uvidio, da mi se je težko dieliti sa porodicom, prijatelji, sa domovinom. Ti si mi se onda smilovao ti si sám od toga odustao. Ta nitko nas nije priečio, nitko razdvajao, ljubljasmo se živo, složno. Sad se je sve promienilo. Dà, ti se biti moraš, ti nesmiješ odbiti Stammovih uvietah. Al bilo kako mu drago, mi smo izgubljeni. Ubije l' te on, propadoh i ja, ubiješ li ga ti, poslati će te u Sibiriju."

— „Dosta Dino za boga!" viknu Zodomirski „ta zar nevidiš, kolika mi muka srce ciepa? Jesil promislila, što od mene tražiš? Ja sam častnik. Da pobjegnem bio bi bjegunac — pred zakonom

zločinac. Pojmišli tu rieč — i sve ono ruglo, što o njoj visi. Pa da pobjegnem da se nebijem. O Dino! tà sam bi na sebe navalio tiem činom toliko sramote, da bi se i ti morala stiditi mene? Bil i nadalje ljubiti smiela nevriednika?“

Ravenska probliedi. Nova joj misó munù glavom. Iznenada ustane i uhvati svoju kabanicu.

— „Pravo reče Gjorgje; ja bi te doduše uviek ljubila, al ti bi mene mrzio.“

Zodomirski mahnù rukom, htijući time pokazati, da se toga nikad bojati neima.

— „Pa da me i ti nemrziš, mrzila bi se sama, da sam te svalila u toliku sramotu. Podajmo se dakle, primimo što nam sreća usudi; podaj mi ruku Gjorgje, možebiti se sastanemo jošt jednom. Ne, ti nećeš poginuti ne, ima u boga milosrdja, nije on okrutnik. Sutra — sutra Gjorgje!“

Živo ga ogrli, a ni suzica neskoči joj na oči. Vidjelo se, da joj se misli po glavi roje kó pavuljice o burnoj mećavi.

Htjela je sama kući, al konačno privoli, da ju je odpratio Zodomirski.

Bura umuknù, kiša presta i sjajna se mjesečina razlievala po ravnici.

Kad se Zodomirski povrati, otvorì balkonu vrata, da se okriepimo ugodnim hladom a sám zamišljen sjede na balkon.

(Konac će sliediti.)

POSAVKE.

(Pjeva **Aug. Šenoa.**)

IV.

Vrieme.

Lieno teče i lagano
Tromo vrieme poput zmije,
Kada k tebi moja hrano,
U tvoj dvorac poći mi je.

Ali kan da krila ima,
Leti nalik lakoj lasti,
Kad me žarkim cjelovima
Bujna tvoja usna časti.

Ah da dodje sretna hora
Mojoj mladoj duši biednoj,
Da ležimo na dnu mora
Dva biserca školjki jednoj;

I kô more tamo, sjemo
Nad nami bi vrieme vrilo,
Mi ga sretni nečujemo:
O'šli tako diete milo?

V.

Robstvo.

Ljubim te, oj ljubim te slobodo,
Jedina ti mog života cieli!
Srce moje za tebe bi prodo,
Žrtvovao za to život cieli.

Put nebesah podigo sam čelo,
Za tvojim se povadjajuć migom,
Sve ću jade podnositi smjelo,
Al pod robskim neću kutrit igom.

Jedno robstvo tek me zarobilo,
Jel da jeste sladka moja sele?
Težko robstvo — al je srcu milo,
Težke negve — dvie ručice biele.

VI.

Naša kćerca.

Moje ljubav vam je diete,
U mom srcu sried koljevke,
Ja ju šikam ja ju ninam,
Uspavam ju uz popjevke.

Moja ljubav vam je diete,
Buji, cvate — živa, liepa,
Smiešeć svoje ruke širi,
I o miloj majci tepa.

Ona raste i poraste,
Srce zibka joj premala,
Ona misli, ona pita,
Gdje bi majku ugledala.

Milko dušo — gledaj amo,
Izbavi me mile muke,
Smiluj mi se sirotčeta,
Ljubav ište nježne ruke.

Njeguj mi ju i cjelivaj,
Nedaj njojzi od svog srca,
Tvoja ljubav — moja ljubav,
Reci Milko — naša kćerca.

VII.

Zlatni cviet.

Vrhu zlatnih zviezdah — kažu ljudi,
Miloduhi cvate perivoj,
Tu vam sjaje sila zlatnog cvieća,
Svaka duša ima cvietak svoj;

Svaka duša andjela svog ima,
Kad joj dodje pramaljeća dan,
Na kreljutih sjajnih andjô krene
S božjeg raja u zemaljski stan.

I u srce čovjeku usadi,
Dobri čuvar zlatni božji dar,
Ljudskom čedu razgali se duša,
Ljudsko čedo ljubi u taj par;

Ljubi — rosom očiuh zalieva,
U čas jada ljubav — zlatni cviet,
Ljubi — suncem milog smieha grije
Roda ljudskog prvi amanet;

Al u srcu komu cvietak vene,
Komu cvietak na kám tvrdi pó,
Nad tim andjô gorke suze roni,
Taj vam čovjek ima srce zlo.

Prima donna.

(Pripoviedka iz talijanskog života).

IV.

Odkrivena spletka.

(Konac.)

Malo po malo po malo osviesćivala se je Julija.

Skrajnje očajanje ju osvajalo, iz caklećih joj se očiuh neskoči ni suzica.

Bijaše ona žena ponosita, kojoj će pući srce, al neće proplakati oko.

Velika bijaše bol njezina, veća ljutost.

Ako je istina bila, šta u je pismu stajalo, ako to nesmisli klevetnica kakova, onda je Julija svu sreću svoju žrtvovala propalici, onda joj neima lieka — neg smrt.

Neučini Julija kako joj Trapola pisà, nije ni dirnula u sanduk Riegov.

Zar nije mogo biti nevin?

Al ne, toga nije više vjerovala.

Sad joj puče medj očima, sad si je tumačila čudno njegovo vladanje — sve, sve to je svjedočilo da je kriv. Ta toliko mu nebijaše okorjelo srce, da ga sviest nebi pekla, da nebi žalio Julije, nje, koju je zavaravao toli griešno.

Žalio! A ne ljubio?

Možbit ga sviest i srce nukalo k ljubavi, možbit je u posliednje vrieme protrpio muke, tako ljute, kô što ih sada trpi Julija.

Pa da ju i ljubi sada, nije l' svejednako varalica?

Takove se budjahu misli u Julijinoj duši.

Sad se otvore vrata. Riego se povrati.

Smiešeći se stupi u sobu. U rukuh mu biaše kita prekrasna cvieća.

On — pa se smieši? Ljuti mraz prosviri srce Julijino.

Grofica se dignù, blieda, ponosita, veličanstvena.

U mah nestade smieha s Riegovih usnah, cvieće mu pade na zemlju i niem stajaše pred Julijom.

„Šta ti je?“ zapità jedva Juliju.

„Čitaj!“ odvrati mu ova prezirno, pružeći mu pismo.

Riego ga uzme, razvinù i pročita tek nekoliko redakah.

Sdvajajuć pade pred mladu gospoju.

„Ti znadeš sve — sve“ kliknù prodirućim glasom Riego „al neznadeš onih paklenih mukah, što mi ciepaju srce Julijo! Dà ja sam najpodliji stvor na svietu, ja sam zločinac; mišljah da ću kao okorjeli sebičnjak mirno izpuniti djavolsku namjeru Carlattijevu. Al bog je strašno naplatio moju opačinu, jer se u meni probudi ljubav oh svesilna, neodoljiva ljubav Julijo! Vjeruj mi to, spasenja mi moga! Odkad zajedno u Firenci živimo, odkad spoznah koliko me ljubiš, kako si voljna sve meni žrtvovati, od onog doba osvoji moje srce silna strast za tebe, al osvoji i sviest moju uvjerenje, da sam najpodliji čovjek, što ga grije sunce božje! Znam, ti ćeš me prezirati, znam da se od tebe neimam nadati oproštenju, jer u mene vjere neima!“

Julija ustupi nekoliko korakah od Riega, koi se je usnom taknuti htio njezine haljine.

Bijaše mirna, nema kô mramor-kamen, kô duša, štono se odreče ovoga svieta.

„Pravo rekoste, gospodine!“ odvrati mu „al vam praštam rad one ljubavi, koja je nekad bila prema vam toli silna —“

„Julijo — Julijo! —“ kliknù Riego skočiv na noge.

„Oprostih vam“, nastavi Julija hladno, „al od sada ćemo ići raznim putem! Budite sretni, ako možete! Al sad me — ostavite!“

Ozbiljno pokazà mu Julija vrata.

„A to, to da ti je zadnja rieč?“ progovori jadnik „Julijo bez tebe mi neima života! Neodbijaj me! Ja neću ni oka više pomoliti k tebi, ja ti neću ni riečce spomenuti o ljubavi, bit ću ti sluga, rob, samo da kraj tebe budem, da ti dokažem, da moje rieči nisu puste laži! O Julijo smiluj mi se!“

Julija nemaknu ni zenom.

„Oprostiti mogu nevriedniku, drugovati se s njim nikada. S bogom!“

„O sveti bože!“ vrisnù Juan očajavajuć. „S bogom, s bogom! Al Julijo čuj me! Dokazat ću, da se prezirem više, nego ti mene, da te toliko ljubim, koliko si me ti ljubila. — S bogom!“

Težko se izvuče iz sobe.

Julija si pokrì rukama suzne oči.

Tako stajaše časak niema.

Al u jedanput se trgnu i zavrisnù ljuto.

U drugoj sobi puče pištolj.

Drkćući poleti Julija u drugu sobu.

Riego ležaše mrtav na zemlji.

Zrno mu prosvirilo srce.

Bolno kliknuv padè Julija na Juana.

Sad joj vrvljahu silne suze na oči, a iz prsih joj jeknule sdvojne rieči pune boli, pune jada. Cjelivala jadna mrtvog si ljubovnika u bliedo čelo, u hladne usne.

Al to sve trajalo je samo časak.

Prije neg koi sluga udje, uhvatì iznenada šešir i zagrtalo, pa odletì iz kuće. —

— — Dva sata već vrvjela je svietinja oko glumištne sgrade.

Sjajna kočija za kočijom doletì po širokom pločniku.

Dvorana se napuni najsjajnijeg najotmenijeg družtva.

Glava do glave stajaše, da nije mogla pasti ni jabuka.

Mukli se žamor razlieže svjetinom.

Sad kucnù sat, da predstava počne.

Orkestar se sastao. Al uverture jošt nebi.

Sviet se sve više bunio, stade vikat, ružit, lupat.

Tu se iznenada digne zastor.

Svjetina umuknù.

A gle? Druidska šuma se pokaže gledaocem, al nebijaše ni Norme ni svećenicah.

Sav sviet se nadje u čudu.

A sad — izadje odebeo čovjek u crnom odielu.

„Impresario!“ šaptali ljudi.

Carlatti pristupi dokraj pozorišta.

Lik mu bijaše strašno izobražen.

Sad stade govoriti.

„Strašna sgoda“ progovori „zapriečì današnju predstavu. Kasiri će obćinstvu vratiti novce. U ovaj čas mi dodje glas, da se je mlada gospoja, što je imala pjevati „Normu“ utopila sama. Mrtvu ju izvukoše iz Arna.“

Stjepan Moyses.

(Sa slikom.)

U svakoga naroda ima muževah, koji mu u borbi za napredak i razvitak duševnimi vrlinami prvenstvuju, koji sve težnje i misli naroda i u najvećih nepogodah zastupuju odvažno i pošteno. Čim je stanje naroda nepovoljnije, čim mu je napredak teži sa zapriekah protivničkih, tim veća slava i čast ide prvake narodne.

Od slavenskih granah živu u ponajneugodnijih okolnostih zaista Slovaci. Sto i sto godinah od propasti slavne velikomoravske države stenjahu po jarmom feudalizma, pa kad ga je novije vrieme skinulo svim narodom, navali na Slovake jošt teža borba proti Magjarom a jošt više proti narodnim odmetnikom. Teža borba rekoh, jer bome nije šala, kad narod u jedan hip stvarati i tudjinske navale odbijati mora. Puk izbavljen nedavno robstva čamio u neukosti. Nit su marili zanj pomadjareni plemići, nit germanski apoštoli prosvjete. Jedino sinovi slovačkoga naroda brane smjelo i odvažno svoje svetinje, jedino sebi imadu Slovaci sve zahvaliti.

Ponajglavniji vodja Slovakah u borbi proti tudjemu nasilju je vrli rodoljub, banskobistrički biskup Stjepan Moyses. Al i za nas Hrvate borio se je ovaj otmeni vojvoda Slovakah i s toga priobćujemo i lik i životopis njegov.

Moyses se rodi god. 1797 u Veselu, selcu kraj Vaga u njitranskoj županiji ležećem. Polazi s roda seljačkoga. Za rana mu umrieše otac i majka, a nejako diete dodje pod skrb Andriji Jelenčiku, činovniku kod baruna Révaya. Svršivši prve učionice, dodje g. 1806 u Trnavu, gdje je i glavnu školu i gimnaziju i to god. 1813 svršio. Moyses bijaše najvrlija glava od svojih drugovah, s toga primiše ga u arcibiskupsko sjeminište u Oštrogonu, a odanle u središno sjeminište peštansko.

Izim bogoslovja učio se Moyses tude francuzkomu, madjarskomu i njemačkomu jeziku, jer do onog vremena nije umio jezika do materinskoga i klassičnih. Sjajnim uspjehom svrši nauke g. 1819. Nu nebudući punoljetan primì svete redove tek god. 1821, a medjutim je odgojivao djecu kraljevskoga Al. Lipthaya.

Kao svećenik kapelanovao je osam punih godinah uztrajnom revnošću, a na izmaku ovih bude povišen u Pešti na čast doktora filozofije.

U to se sbude sgoda, koja zanie vatrenog slovačkog rodoljuba u Hrvatsku, gdje se je upravo narod budio na nov život.

Godine 1828 podielì peštansko sveučilište Moysesu učiteljstvo mudroslovja na kraljevskoj akademiji zagrebačkoj.

Moyses je sve do godine 1847 učiteljevao u Zagrebu.

Za ovo vrieme djelovao je kô učitelj uspiešno, i mnogi ga s njegovi djaci sjećaju rado.

U ono vrieme borio se hrvatski narod svimi silami, da netom popravi ono, što je zanemario bio kroz viekove.

Za vrieme te žestoke borbe zapade Moysesa pretežko zvanje cenzora hrvatskih knjigah. Budući iskrenim rodoljubom nije samo propuštao žive obrane narodnoga prava, već je našu knjigu podupirao sveudilj. Izim toga povjerì mu vrhovni ravnatelj školah Antun Kukuljević podravnateljstvo akademije.

Domorodno vladanje Moysesovo nije ugarskomu namiestničkomu vieću ni najmanje bilo po volji. Na sve strane se je počelo plesti i snovati, dok nebude dignut s cenzorske časti. S toga i nije htjela vlada potvrditi predlog biskupa zagrebačkoga, da bude Moyses kanonikom začesanskim.

Ali god. 1846 proglase Moysesa u obziru cenzorstva za nevina, a ovaj ured bude odsada podredjen banu.

Budimsko namiestničtvo ukloni Antuna Kukuljevića s direktorata, te je opet proti Moysesu zaplitalo. Na to izstupi ovaj iz oštrogonskog svećenstva te se dade uvrstiti u svećenike zagrebačke biskupije, i za kratko postade kanonikom zagrebačkim. Iste godine bude izabran kao poslanik hrvatski na požunski sabor i tu je sve do god. 1848 muževno branio hrvatsko pravo. Kad se one godine ustanovi banska vlada, povjerì pokojni ban Jelačić Moysesu nastavni odsjek. Izim toga bijaše upraviteljem sjemeništne i deficientske zaklade i urednikom „Zagrebačkog katoličkog lista.“

Godine 1849 bude Moyses pozvan u Beč u sbor onih povjerenikah, koji su imali vladu svjetovati o budućem uredjenju carevine.

Stjepan Moyses.

U ono doba radilo se o tom, da se biskupija zagrebačka podigne na arcibiskupiju. I u tom poslu bijaše Moyses Jelačićeva desna ruka, te je radio za to i perom i govorom.

Revnovanjem ovim steče si Moyses pred vladom priznanje, te ga ova naimenovà biskupom u Banskoj Bistrici. Dugo se Moyses opirô toj časti, al konačno privoli, te bude 30. kolovoza 1851 posvećen za biskupa na veliku radost slovačkoga naroda.

Stignuv tako opet u krilo svoga roda započe dielovanje spasonosno za boljak i napredak Slovakah, da se dan danas i to svim pravom njihovim čeljovodjom zvati može.

S početka naginjô je na onu stranku pisacah, koji pisahu čistim českim jezikom, nu uvidiv da je većina Slovakah za vlastiti slovački pismeni jezik, prionù uz posebnu literaturu.

Moyses je prineo za duševni napredak svoga roda znatne žrtve. Utemeljenje višje gimnazije u Banskoj Bistrici, osnovanje učiteljske preparandije, znatne podpore slovačkih djakah na raznih sveučilištih, razširenje pučkih školah, izdavanje spisah pučkih, to su sve sjajni dokazi Moysesova žarkog rodoljubja. Izim toga je vriedni vodja Slovakah utemeljio znatnim troškom katoličko djevojačko odhranilište u Banskoj Bistrici.

Nu Moyses bori se odvažno i u politici za svoj zanemareni narod. On je predvodio narodnu deputaciju svetomartinske skupštine, te predao vladaru slovački memorandum. Uslied ove predstavke bje potvrdjena „Matica slovenská“ te joj sam kralj pokloni 1000 fr. Matica postade ognjištem svih narodnih duševnih radnjah slovačkih. Moyses joj je pokrovitelj i predsjednik. Govori njegovi prilikom velikih skupštinah matičnih govoreni, puni su žarkog rodoljubja, te u tisuće iztisakah medj narodom razšireni. Tu nam valja primietiti da mu je vlada u novije vrieme podielila čast kraljevskog tajnog savjetnika.

Evo vam muža, koi je kraj velikog dostojanstva svoga, kraj svih klevetah protivničkih vieran kući, vieran rodu svomu. A taj rod ljubi ga živo videći u njem prvoga zatočnika narodnih svetinjah. Pošav iz kolibice postade Moyses narodu apoštolom svietla, a povjestnica pravednica zapišat će njegovo ime za cielo zlatnim pismom na svoj list.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Dielo sveobćeg ustrojstva u Austriji započelo je već na toliko, da je vlada bar mnienje saborah ovkraj Litave saznala. Poslje rujanskog patenta stali su svi veljačarski listovi živo udarati na vladu i branili su na takmu upravo biesnim načinom onaj zakon pored kojega Austrija nije mogla izaći na kraj. Koliko su bile strašne ove grožnje, toliko su im posliedice maljušne bile na saborih. Za obnovu

veljačkog patenta i carevinskog vieća izraziše se sabori gornjo i doljnoaustrijski, salcburžki, šlezski, štajerski, koruški i — vorarlberžki. Svi drugi sabori poglavito galički, česki i dalmatinski il poslaše adressu zahvalnosti caru il odbaciše predloge centralističke o obnovi patenta. A kraj svega ništetnog uspjeha centralističkog, ipak su se po tih saborih gospoda patentaši uzpinjali, kan da o njih spasenje čitave Austrije visi, kan da su oni zvani razpolagati srećom i nesrećom austrijskih narodah. To je dakako ona stara pjesma koju će centralistička gospoda uvjek zapjevati, kad se radi o tom da se pravedne želje narodah austrijskih namire kako treba. Po različitih saborih se ova gospodska želja ozvala dugačkimi govori, u kojih se priča, da Austriji grozi iz nova absolutizam. Mi neznamo zašto se ti ljudi upravo groze absolutizma. Nam s naše strane čini se da je upravo rujanski manifest, najbolje jamstvo, proti samovladju, šta više, po njem su pozvani narodi austrijski, da si kroje sami red u kući. A sustav nikó iz duše svih narodah svakako će više valjati te će imati u sebi veće garancije, neg oktrojisani patent, po kojem bi manjina zapoviedati a većina slušati imala. S toga nam se i čini da su veljačarske rezolucije pošle od nekoliko manjih saborah od veoma male važnosti za ustrojstvo Austrije, s toga se nadamo, da ti glasovi neće ni najmanje vlade priečiti, da svrši ono, što je započela.

* Dne 18. t. m. bila je u dvorani vrtljarskog družtva velika Beseda slavenskog bečkog pjevačkog družtva. Pjevala je naša vrla hrvatska umjetnica gdjica Matilda Mallingerova i to sjajnim uspjehom: ariju iz Lisinskove opere „Ljubav i zloba“ i kavatinu iz opere „Marino Faliero.“

* Našemu slavnomu pjesniku Petru Preradoviću sbila se ovih danah nesreća. Izlazeć iz kupelji u Veroni poskliznu, te si slomi dva rebra. Nu kako čujemo neima hvala bogu velike pogibelji.

* Gosp. Ivan plem. Maršo, perovodni pomoćnik kod uzvišene hrvatske dvorske kancelarije, imenovan je dvorskim perovodjom.

Trojedna kraljevina.

* Jedva se otvori sabor hrvatski na ustavno poslovanje, kad iznenada buknù u njem živa razpra, s koje su do prije nekoliko danah saborske sjednice odgodjene bile. Imade u našem narodnom zastupstvu dvie stranke: fuzionarska i protifuzionarska ili kako stranke same sebe krste „liberalna narodna“ i „samostalna narodna.“ K prvoj pripada velika većina izabranih narodnih zastupnikah i velikaši, k drugoj zastupnici krajine, kaptolah, banskoga stola i nekoji izabrani zastupnici naroda. I jedna i druga stranka uzimlje za osnov svoga programa 42 saborski članak od g. 1861, a ponajviše se razlikuju u načinu, kojim da se državnopravna pitanja razpravljaju. U tom poslu čini nam se najbolji put, što ga je vriedni rodoljub i učenjak dr. Rački predložio u „Pozoru.“ Naravska je stvar da je i jedna i druga stranka gledala da dobije prevagu u saboru pošto po to, a to je jezgra sve razmirice, koja je pod likom formalne prepirke o poslovniku izašla na sviet.

Protufuzionarska stranka radila je, da i neverificirani članovi biru saborske častnike, što je svakako proti glasu poslovnika. S toga ostavi ciela fuzionarska stranka, koja je i zahtievala da se uklone savjetnici banskoga stola iz sabora, sabornicu, te poslà deputaciju sa pritužbom Nj. vel. kralju u Beč. Razmirica je ova hvala bogu riešena. Savjetnici banskoga stolu ostavili su sabornicu, sve što se je sbilo poslje 24. studenoga, kanda se nije sbilo, i častnici saborski izabrani su iz nova i tó za prvog podpredsjednika gosp. dr. Mirko Šuhaj; za drugog podpredsjednika g. dr. Jovan Subotić, a za bilježnike: gg. Ivan Trnski, dr. Polit, V. Urpani i Adolfo Veber.

Najvišjim kraljevskim odpisom naimenovan je Nj. uzor. g. kardinal Haulik namjestnikom banske časti te će kao takov predsjedati hrvatskomu saboru.

* Presv gosp. dvorski savjetnik Mrzljak, koi bje prije nekog vremena postavljen na privremenu mirovinu opet je pozvan k službovanju, i to najviše, da odieli hrvatske zaklade od ugarskih, te da bude upraviteljem hrvatske zemaljske imovine.

* „Pozor“ koi je toliko vremena i to u najnepovoljnijih okolnostih odvažno branio hrvatsko pravo, ukrsnuo je opet. Sadašnji urednik mu je vriedni hrvatski pisac Boguslav Šulek. Mi se nadamo, da će taj vriedni list opet stečištem vještakah na peru biti, i da će hrvatske svetinje braniti kó i prije. Za sada napominjemo, da je donio u svom podlistku velezanimivu razpravu gosp. dr. Račkoga: „O odnošaju srbskih despotah prema ustavu ugarsko-hrvatskomu.“

* Sabor dalmatinski bje od namjestnika gosp. podmaršala Filipovića otvoren hrvatskim govorom. Zatim izabra sabor posebni odbor da sastavi adresu zahvalnosti za rujanski manifest.

* Vrli rodoljub dalmatinski g. Klaić stići će za kratko vrieme u Zagreb, da zauzme u saboru svoje mjesto kao zastupnik severinski.

* Ima nas Hrvatah kojekuda razsijanih po dalekom svietu i mnogi član našega naroda zaboraviti će rod i domovinu svoju, nu većina ipak ostaje vierna hrvatskoj majci. Liep primjer takova rodoljubja nalazimo u privatnom pismu, što ga piše pomorski podkapetan g. Aleksander Mihalić rodom Karlovčan, (brat g. namjest. viećnika Makse Mihalića i gradskog sudca karlovačkog gosp. Eduarda Mihalića) bivši častnik amerik. brodovlja svomu rodjaku, iz Wampowna i mi mislimo da ćemo našim čitateljem ugoditi, ako ga ovdje priobćimo:

Dragi bratiću!

Želeći i uzdajući se u dragoga Boga da te ovo moje pismo zdrava i vesela skupa s rodjaci stigne, ponajprije ti javljam da sam hvala Boga i ja jošte živ i zdrav do Božje volje. —

Ja sam se oslobodio strašne discipline na amerik. flotti i eto sam opet na trgovačkom brodu te odlazim za nekoliko danah u Bombay; želeći da mi tamo štogod novoga pišeš, šaljem ti moj adressu podpunu uhvanju da ćeš mi ti odgovoriti.

Ja imam mnogo posla i nemam vremena pisati dugačkog lista koji znam da bi te razveselio nu strpi se dok u Bombay dojdem onde ću ti štogod više pisati, mome bratu Maksi ću pisati kad se na kraju nastanim. Ja sam si preduzeo da idem u Melbourn i onde ću ako Bog da zdravlje na kraju ostati, ovde sam si zaludo uzimao skrb tražiti brod, jer brodovi mnogi od tamo dolaze, ali tamo redko koji ide, u Bombay-u pako znam za stalno ako baš broda nenajdem mogu ići sa parobrodom.

Ja neznam pravo dragi bratiću kako dugo će ovo pismo stajati na putu dok ga ti dobiješ u ruke nu svakako se nadam ako mi odmah odgovoriš, da će do dva mieseca odgovor na miestu biti, u to vrieme se ja uzdam da ću tamo doći, zato piši odmah, pa makar pismo na me čekalo.

Mstr. A. Mihalić
(Amerikan Ship J. G. Richardson) post restant
Bombay, (East India) (Indostan).

Dragi bratiću! Koliko bi ja ti imao pisati da mi je vremena, a kad bi ja to sve napisao, — ah! vjeruj mi da su jako teška i žalostna vremena nastala po svem svietu a Bog zna, da nebude još gorje za koje vrieme, ja neznam ništa kako je u Europi, — kako je u Hrvatskoj, — u toliko bi želio znati, jer ako baš nisam nikada u mom životu u basne vjerovao to ipak čudno sanjam, sad od Hrvatske, sad od Madjarske, sad od vojske i od krvi, a da bi se skime od toga razgovarao ili da bi barem imao časa na što takovog misliti nebi se čudio, pa evo već četiri mjeseca, da malo fali svaki dan štogod od domovine ili kakove vojske sanjam, bilo kako mu drago ja znam da ćeš ti štogod napisati

Nemoj ti dragi bratiću zaboraviti izručiti moj pozdrav svakom pojedinomu rodjaku i prijatelju, jer ako baš sam se možda za uvieke od vas rastao, to ipak mnogo putah na vas sviuh mislim, i hiljadu putah sam uzdahom počastio uspomenu moje prošlosti, isto tako kao možda za vas uvieke mrtav ispoviedam vam svim iskreno do živoga groba, da sam bio uvieke Hrvat i žestoki domorodac, i vjerujte mi slobodno, da čovjek nikada nezna, kako svoje ljubi — dok se od njega ne rastane, ah! pak kad još pomislim da vas nikada nebudem vidio. — Zato vas sviuh u duhu srčano pozdravljam i cjelivam. —

Wampown, 15. Listopada 1866. Šandor Mihalić.

Ugarska.

* Dne 12. t. m. podje Nj. vel. kralj u Peštu da otvori ugarski sabor glavom. Većina ministrah znatni dio dvoranikah i carske garde odprati Nj. vel. Na medji pozdravi kralja ugarski tavernik i zemaljski vojni zapovjednik. U Požunu, a osobito u Pešti i Budimu bje kralj primljem živim uzhitom. Zastupnici saborski, plemstvo, i mnoge druge deputacije pozdraviše ga, a iz svih govorah i odgovo-

rah mogó je čovjek razabrati živu želju i pripravnost, da se svrši pomirenje. Stranka Deákova i „Hon"ova složiše se u ovaj par, te se je nadat da na saboru neće biti nikakve prepirke stranakah. Moramo jošt i izbore za ugarski sabor spomenuti. U obće se može o njih reći da su bili krvavi i da su većinom Madjari nadvladali dakako kadkada baš nasiljem.

Od nemadjarskih narodnostih biti će zastupani samo Rumunji i Srbi u većem broju, jer su se izbornici ovih dvajuh narodah baš čestito držali. Od zastupnikah srbskih spominjemo ovdje: Sv. Miletića, Gj. Stratimirovića, Branovačkog, Milutinovića, G. Joanovića i Petra Čarnojevića. Rusine će zastupati samo jedan narodnjak i to savj. Adolf Dobrianskij. Najgore prodjoše kod izborah Slovaci, od 30 narodnih kandidatah neprodje nijedan, nu razlog tomu je baš najprostrije nasilje što se pomisliti može, jer su na pojedinih mjestih komisije izborne Slovakom otele glas. Mi smo sa svoje strane dušom i tielom za to, da se narodi u Ugarskoj na temelju ravnopravnosti i ustavnosti izmire, jer je samo to sredstvo, da bude jednom kraj nesretnoj rovariji medju narodi, po kojoj prava sloboda uspievati nemože. Al se nemožemo prečuditi, da magjarski državnici svoje pristaše u toli odlučnu času nesklone bar na čovječnost, o kojoj bi se kod nekojih demagogah podvojiti moglo.

Erdelj.

* Pitanje o spojenju Erdelja sa Ugarskom svršeno je u kološkom saboru. Prije same razprave o tom predmeta bile su česte konferencije. Sasi razpali su se u više stranakah, od kojih je jedna bila za bezuvjetno spojenje sa Ugarskom. U samom saboru predloži vodja Rumunjah mitropolit Šaguna da se sazove sabor na temelju zaključakah od god. 1863, koi bi pitanje o spojenju razpravljati imao. Nu njegov predlog bude zabačen te Zeykov, da se izreče spojenje na temelju zakonskog članka od g. 1848, velikom većinom primljen. Izim toga bude zamoljeno Nj. vel. da se zastupnici Erdelja pozovu što prije na peštanski sabor.

Galicija.

* Galički sabor zaključi jednoglasno, da se pošalje kralju adressa zahvalnosti rad rujanskog manifesta. Po svem se vidi da su se Poljaci ipak sklonuli na solidarnost sa ostalimi nenjemačkimi narodi Austrije, što je svakako velik napredak prema dosadašnjim okolnostim. Jedino je žaliti da se je u lavovskom zametnula ovih danah opet nesretna razpra medju Poljaci i Rusini. Grof Borkowski s poljske strane razpirio je taj plamen nesloge s nova, tajeći Rusinom bitnost i jezik, te hoće da službeni jezik bude jedino poljski. Razprava ob ovom predmetu bila je žestoka i dugotrajna. Mi neponjamo zbilja razloga predlogu Borkowskoga jer taj put zaudara po njemačkoj školi i prieči jedino toli žudjeno pomirenje narodah.

Česka.

* Velezanimive bijahu dosadašnje ustavne razprave u českom saboru. Poznati centralistički zatočnik dr. Herbst bio je predložio resoluciju o povratku carevinskog vieća, dakako u mnogo kroćoj formi nego tu to njegovi ortaci radili u čisto-njemačkih saborih. Predlog taj bje većinom glasovah zabačen, našto je gr. Alb. Nostic predložio adressu zahvalnosti. U osnovi adresse osobito se naglašuje historičko pravo, te se moli od cara da se dade krunisati za českoga kralja. Grof Lav Thun kao izviestitelj odborske adresse branio ju je živo i žestoko isto tako grofovi Klam-Martinic, Nostic, dri. Rieger i Klaudi, Sladkovski. Proti njoj podiže se čitava četa Niemacah kao knez Karlos Auersperg, professori Hasner, Herbst i Brinz, da pobiju točke u adressi navedene konačno predloži Plener da se preko adresse predje na dnevni red. Nu predlog ovaj bi sa 118 glasovah proti 97 zabačen i adressa primljena. Znamenite bijahu rieči grofa Lažanskoga, što ih je u ime vlade očitovao. Iz njih se vidi da je vlada voljna znatno razširiti dielokrug saborah, i zajedničko zastupstvo stvoriti iz slobodne volje zakonitih zastupnikah t. j. saborskih. S ovog očitovanja klonuše Niemci duhom i mnogi od njih ostaviše sabornicu.

Kranjska.

* I ljubljanski sabor zabacio je sa 18 proti 12 glasovah resoluciju Niemacah o povratku carevinskog vieća. Rezoluciju je branio poglavito gr. Auersperg t. j. poznati njemački pjesnik Anastasius Grün. Svi otmeniji narodnjaci pobijali su oštro adressu, te tako padoše patentaši i u ovoj slavenskoj zemlji.

Narodno gospodarstvo.

Napisnik

o petoj skupštini petrinjske bratovštine poljodjelske od 15. List. 1865.

(Nastavak.)

Slavni ces. kr. komunitetski Magistrate!

Poljodjelska bratovština petrinjska, postojeća ovdje od godine 1847, preustrojila se je uslied svojih zaključakah od lanjske godine, kako to svjedoči štampani Napisnik pod ·/.

Uslied ovih zaključakah protegnuta je ova bratovština na svu Petrinju, i bilo je po Članku IV., satvorenu u skupštini od 2. Listopada 1864., naloženo umnoženu odboru, neka izradi pravila iliti štatuta bratovštinska.

Današnja glavna skupština petresla je i odobrila ta pravila bratovštinska i uzimlje si slobodu, podnieti ih ://: Slavnomu ces. kr. Magistratu, da bi ih potvrdbe radi blagovolio odpraviti višjemu mjestu, i podjedno mu do znanja dostaviti, da je pri svem tom, što su pravila izvorno sastavljena u narodnom jeziku hrvatskom, skupština ipak onaj sa strane hrvatskoga izvornika nalazeći se prievod njemački po Članku III. svojega današnjega Napisnika izjavila i priznala kao vjerodostojan, koi će pri tumačenju imati istu jakost, koju ima i izvornik.

Nadajući se, da će Slavni ces. kr. Magistrat, obrazloživ višjomu mjestu kako preveliku koristnost ove bratovštine a tako i neobhodnu potrebu potvrdbe pravilah njezinih, sa svoje strane najtoplije podkriepiti želju i prošnju bratovštine, da joj tako čim prije bude moguće započeti svoje djelovanje, smierajuće jedino na promicanje materijalnoga boljka u Petrinji, ostajemo sa dužnim štovanjem

Slavnoga ces. kr. Magistrata

U Petrinji, dana 15. Listopada 1865.

U ime skupštine bratovštinske:

Stjepan Pejaković s. r. perovodja i počastni bratovštinar.

Jandro Mažić s. r. starješina.

Imenik ://: ://:

svih sadanjih bratovštinarah, priznanih u glavnoj skupštini od 15. Listopada 1865 za prave bratovštinare:

1. Starješina Mažić Jandro, 2. podstarješina Štajcar Joso; 3. počastni bratovštinar, ces. kr. ministarski koncipista Pejaković Stjepan; 4. podjašprist i dehant, prečastni gospodin Lehpamer Josip, 5. paroh petrinjski i prisjednik konsistorijalni, prečastni gospodin Rafaël Kukić, 6. častni kapelan, gospodin Kolarić Josip; 7. poglaviti gospodin ravnatelj škole realne Hübl Ivan; gospoda učitelji na školi realnoj: 8. Břiža Josip, 9. Roschendorfer Vilelmo, 10. Kraissel Eduardo, 11. Schwöder Adolfo; 12. gospodin naddučitelj škole normalne Filjak Imro; gospoda učitelji škole normalne: 13. Gruić Petar, 14. Glavačević Josip, 15. gosp. podučitelj Matković Josip, 16. gospodin učitelj srbske škole Ugrenović Dimitrije; gospodari: 17. Koletić Mato, 18. Novosel Miko, 19. Novosel Ivo, 20. Vodopija Mato, 21. Šumarić Ivo, 22. Dujnić Joso, stari, 23. Juda Lovro, 24. Orlić Imro, 25. Štajcar Jandro, Mátin, 26. Petković Ivo, 27. Petković Joso, 28. Brajković Antun, 29. Orlić Mato, 30. Vitković Antun, 31. Čulik Mato, 32. Nežić Juro, 33. Basiljević Joso, 34. Mikulić Štefo, 35. Komlinović Jandro, 36. Mikulić Janko, 37. Bučar Antun, 38. Srebrić Petar, 39. Ljubešić Ivo, 40. Pavlenić Juro, 41. Komlinović Joso, 42. Komlinović Ivo, 43. Štromar Ivo, 44. Filković Mato, 45. Bučar Joso, 46. Komlinović Janko, 47. Fric Joso, 48. Biffel Joso, 49. Marković Ivo, 50. Cvetnić Ivo, 51. Komlinović Jandro, 52. Pavković Lovro, 53. Pavković Antun, 54. Biffel Ivo, 55. Muškon Joso, 56. Biffel Mato, 57. Gönar Joso, 58. Ocverek Joso, 59. Guzanić Mijo, 60. Dujnić Luka, 61. Gregurinčić Ivo, 62. Štajcar Jandro, 63. Tominac Joso, 64. Jane-

ković Joso, 65. Dujnić Joso, 66. Vranić Jandro, 67. Kolarić Jandro, 68. Škender Petar, 69. Miholjević Luka, 70. Štajcar Juro, 71. Štajcar Mato, Júrin, 72. Kranjčević Franjo, 73. Štajcar Jandro, 74. Ivančan Joso, 75. Noveš Ivo, 76. Antolec Jandro, 77. Antolec Joso, 78. Biffel Gjuro, 79. Bošković Tomo, 80. Cetolo Bonifacij, 81. Emerek Josip, 82. Kotzka Ivan, plemić, 83. Lampe Josip, stari, 84. Lampe Josip, mladi, 85. Loger Luka, 86. Mačečević Florian, 87. Milličić Ivo, 88. Muhr Mato, 89. Opančar Vit, 90. Panac Pavao, 91. Petrak Antun, 92. Potrušić Ivo, plemić, 93. Štajcar Jandro, 94. Stanešić Jandro, 95. Cernek Adolfo, 96. Pokas Gjuro, 97. Gojšić Jandro, 98. Štefanić Mato, 99. Krovinović Gjuro, 100. Turopolčić Ivo, 101. Maraković Niko, 102. Schmidt Josip, 103. Lebenić Ivan, 104. gospodin dr. Liška Tomo; gospodari: 105. Trivanović Adam, 106. Ocverek Štefo, 107. Vučak Aleksander, 108. Biffel Mato, 109. Janeković Joso, 110. Smerzlikar Vit, 111. Greiner Ulriko, 112. Čakoje Kosta, 113. Stančšić Šimun, 114. Kattinger Gjuro, iz Gline, 115. Borkovac Tomo, iz Sunje, 116. Gorša Jandro, 117. Petračić Mato, 118. gospodin Paliček Dragutin, plemić, i 119. gospodar Terpinec Lovro.

Članak IV.

Na predlog počastnoga bratovštinara Stjepana Pejakovića, da se izabere odbor, koi bi do buduće skupštine bratovštinske izradio poslovnik skupštinski i starješinski, kao što ga pominje §. 14. pravilah bratovštinskih, odluči skupština jednoglasno, neka odbor, koi je izradio ova pravila, osnuje i ovaj poslovnik a isto tako i pravionik, što ga pominje §. 10. ovih pravilah, na temelju kojega imat će bratovština oživotvorivati dvojaku svoju svrhu, koju si opredielì, tojest: unapredjivati blagostanje bratovštinarah, i podupirat ih, kad ih snadje kakova nesreća, kojoj oni nisu krivi.

Članak V.

Po obavljenu ovom najglavnijem razpravnom predmetu ove skupštine priobćì počastni bratovštinar Stjepan Pejaković preugodnu viest, da mu je pošlo za rukom, privoljeti Njegovu Jasnost kneza Pilipa Batthyána i Njegovu Uzoritost Stožernika i Arcibiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika, zatim velmožnoga gospodina kraljevskoga savjetnika i doslužila professora pravah na peštanskom sveučilištu dra. Josipa Jurjevića-Tuolskoga, da su prva dvojica gospodarstvenoj bratovštini petrinjskoj jurve poklonili znatan dar po 200 fr. austr. vriedn., a treći gospodin da je isto tolik dar od 200 fr. ovoj bratovštini zapisao u svojoj oporuci (testamentu), ter da je s onimi darovi i s ovim zapisom dobio podjedno i dotična pisma veledušnih ovih darovnikah.

Pošto bi počastni bratovštinar Stjepan Pejaković u poduljem govoru bio razložio osobitu čast, koja ovako dopadè ovu bratovštinu, a i preveliku važnsot pisamah ovih, predadè on skupštini primljenu gotovinu od 400 fr., i stadè na obće zahtievanje čitati ova pisma.

Po svršenu čitanju, praćenu preradostnim obćim klikovanjem Živio i Živili, predadè počastni bratovštinar Stjepan Pejaković ova svoja pisma bratovštini, da se na viečnu uspomenu pohrane medju spisi bratovštinskimi, i ustupì pravo razpoložbe ovimi novoi, podieljeno samo njemu, skupštini bratovštinskoj, koja će najbolje znat upotrebiti ih, kako bude za svrhe bratovštinske najkoristnije.

Predlog bratovštinara Ivana plem. Kotzke, da se veledušnim darovnikom odprave adresse-zahvalnice, koje bi sastavio počastni bratovštinar Stjepan Pejaković, i koi bi izvolio biti i ustmenim tumačem čuvstvah zahvalnosti i radosti, koja obuzeše skupštinu pri čitanju ovih darovnicah, a i podpisao ih sa starješinom Jandrom Mažićem, ter u kojih bi se podjedno izjavila najživahnija želja ciele skupštine, da neumrle ove svoje darovnike smije uvrstiti medju svoje bratovštinare-utemeljitelje, bje obćenitim uzklikom primljen s dodatkom Pejakovićevim, da se ova pisma od rieči do rieči uvrste u današnji Napisnik.

Po ovom popunjenu predlogu uvrštuju se ovim ova pisma u ovaj Napisnik od rieči do rieči:

Vaša Blagorodnosti!

Gospodine ces. kr. ministarski koncipista!

Iz osobitoga obzira prema Vam, i gledom na obću koristnost predmeta, našao sam se uslied Vaše cienjene predstavke od 14. o. m. pobudjenim, gospodarstvenoj bratovštini, oživotvorenoj Vašim trudom u Petrinji u II. banskoj krajiškoj pukovniji, ovim pokloniti prinesak od dviesta forintih vriedn. austr., želeći podjedno, da ova bratovština i nadalje najuspješnije djeluje, i da bude od najpovoljnijega upliva na ondješnje stanovničtvo.

Dočim se radujem, što sam mogao ugoditi Vašoj želji, gospodine dvorski koncipista, imadem čast biti sa svim štovanjem

Vaše Blagorodnosti

U Beču, dne 18. Srpnja 1865.

najponizniji
Pilip knez Batthyán s. r.

Njegovoj Blagorodnosti gosp. Stjepanu Pejakoviću, ces. kr. ministarskomu koncipisti u Beču.

Blagorodni Gospodine!

Velecienjeni prijatelju!

S osobitom radošću čitah po Novinah, a i u Napisniku o petrinjskoj bratovštini poljodjelskoj, kako Vam je plemenit Vaš trud urodio liepim plodom. —

Od svega srdca radujem se liepomu ovomu napredku, i ništa neželim živahnije, nego da mi Bog dade doživiti prije moje smrti, da vidim i više ovakovih bratovštinah utemeljenih ne samo po našoj Krajini vojničkoj, već i po ostaloj našoj domovini; — jer s tužnim srdcem čitam po Novinah, kako ubogi naš, ali vrli narod za strahotu propada od dana do dana. —

A kako i nebi propadao, kad si sám neumije pomoći, buduć još sveudilj neuk, a i običajan gospodariti samo po navadi, gdje je kod ostalih narodah od ovo nekoliko desetak godinah ustalo nebrojenih Apostolah boljka materijalnoga, koji i znanjem i izkustvom svojim neumorno krče put k boljoj budućnosti svojih sunarodnjakah. —

Pitanje o materijalnom napredku naše domovine sazrjelo je već sasvim, i postat će do skora tako važnim, da će pred njim izčezavati sva ostala pitanja, pak bila ova važna koliko mu drago; jer će se o tom raditi, kako da samo proživimo. — Dan danas samo sliepac nevidi, da nam je bolestno narodno tielo, koje većma životari, nego li živi sbog toga, jer neima dovoljne hrane. — Da pri ovakovu žalostnom stanju hrama i čitav život narodni, da su nam po tom svekolike inštitucije sagradjene na piesku, neimajući nikakova čvrsta temelja, može se svak na svoje oči uvjeriti, koi si je dao truda, ter je pobližje stao razmatrati svekolike faktore narodnoga života. — Badava bit će nam svi naši trudovi i napori, ako se materijalno neukriepimo. —

Narod naš, kojemu je milostivni Bog, kad ga je stvorio, obilno udielio liepih sposobnostih, mnogo se je zapustio, zanemario, a materijalno posve zaostao; — odtud naše siromaštvo, tuga i žalost. — Oko nas vidimo više narodah, koji takovih dobrih sposobnostih neimaju, pak su nas ipak mnogo pretekli, i nalaze se u mnogo boljem stanju nego mi; uzrok tomu je, — jer su se ovi narodi rano poprimili ráda i znanja, pak dan danas već izkusni, marljivo njeguju jedno i drugo bez prestanka. —

Došlo je skrajnje vrieme, da se i mi probudimo, da se kako na političnom tako i na materijalnom polju dobro obazremo, da u ovo prevažno doba, gdje se na razkršću nalazi naš život narodni, dobro promislimo, što nam je kao narodu i raditi, da nas nebude potomstvo danas sutra proklinjalo, umjesto da nas blagoslivlja; — došlo je, rekoh, skrajnje vrieme, da se ráda i znanja svom silom i snagom poprimimo, drugačije ćemo propasti, a liepa naša domovina zapast će inostrancem kao kolonia. — Bez ráda i znanja neima niti blaga, niti imućtva, bez toga pako neima ni života, ni slobode, ni umjetnosti, pa ni ciene. —

Zato najiskrenija budi hvala i dika, — budi blagoslov Božji velikomu i neumrlomu Mecenu našega naroda, naime preuzvišenomu gospodinu biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, koi žrtvuje silne novce, i neštedi truda, da izobrazi zapušteni naš narod; — hvala i dika budi i svim onim, koji promiču rád i znanosti u ubogoj našoj domovini; jer ovi su pravi prijatelji naroda. —

S ovoga gledišta motreći Vaše rodoljubno nastojanje scienim, da je ono važnije, nego što se na prvi mah komu i čini. Bratovštine gospodarstvene — ove naravne zadruge našega naroda — bit će prvimi ali i najkrepčijimi temelji buduće sgrade narodnoga blagostanja. — U to dakle ime budi i Vam blagorodni gospodine! i od mene najiskrenija hvala. —

Da pako i ja podpomognem oživotvoriti ovu Vašu najplemenitiju namjeru, odzivljem se s najvećom pripravnošću Vašemu pozivu, i obznanjujem Vam — kanoti ovršitelju mojega testamenta — da sam petrinjskoj bratovštini gospodarstvenoj u mojem testamentu već zapisao dvie stotine forintih, velim 200 for. novca konv. u 5% zadužnicah državnih, koje ćete Vi, blagorodni gospodine, prosto od svake pristojbe dati iz moje masse, ter dobivenim za njih novcem razrediti za svrhe bratovštinske onako, kao što budete mislili da će biti najbolje. —

Primite i ovom prigodom moj najsrdačniji pozdrav, i izjavu mojega najdubljega štovanja, kojim imam čast biti

Blagorodnosti Vaše

U Beču, dne 1. Rujna 1865.

najiskreniji štovatelj i prijatelj

Josip Jurjević-Tuolski s. r.

kralj. savjetnik, i doslužio professor pravah na sveučilištu peštanskom.

Blagorodnomu gospodinu Stjepanu Pejakoviću, ces. kr. ministarskomu koncipisti u Beču.

Blagorodni Gospodine!

Osobito mi je godilo srcu, kad sam u napisniku Petrinjske bratovštine, i u Vašoj poslanici na bratovštinare čitao i razumio hvalevriedno nastojanje Vaše oko promicanja materijalnoga boljka rodnoga Vam mjesta Petrinje.

Držeć se poslovice: „Zrno k zrnu pogača, kamen kamenu palača“ — rado se odzivam Vašemu pozivu; tim radje, buduć da će bratovština, štono ju preustrojiste, počivati na uzajemnoj slogi i pravoj kršćanskoj ljubavi, toj najčvršćoj i najsilnijoj polugi svakoga poduzeća. — Primite indi, Blagorodni Gospodine! u znak mojega sučuvstva ovaj moj darak, štono ga ovdje u 200 for. a. vr. prilažem, s tim naročitim pozivom, da njim razpoložite, kako budete mislili, da će biti za svrhe bratovštine najkoristnije.

Blagoslovio Svevišnji Otac trud Vaš, i rád vriednih Vaših zemljakah najpovoljnijim plodom!

U ostalom primite izraz mojega štovanja, kojim ostajem Vam vazda naklonjen

U Zagrebu, dne 27. Rujna 1865.

Juraj Card. Haulik s. r.

Blagorodnomu gospod. Stjepanu Pejakoviću, ces. kr. ministarskomu koncipisti u Zagrebu.

Članak VI.

Prihvativ skupština ustup počastnoga bratovštinara Stjepana Pejakovića (Članak V., točka 3) zaključi, da se utvrdi stanje o imovini bratovštinskoj, da na temelju istoga uzmogne satvoriti dalje svoje zaključke, ter pozvà sve one, koji u sebe imadu sakupljenih novacah bratovštinskih, neka ih izruče ovoj skupštini.

Ovomu pozivu odgovoriše odmah oni bratovštinari, koji su imali bratovštinskih novacah u pohrani kod sebe, i koji su bili ovlašteni kùpiti prineske od novih bratovštinarah. Po tom dakle sastoji imovina bratovštinska iz sliedećih stavakah:

1. iz dara Njegove Jasnosti Pilipa kneza Batthyána od 200 for.
2. „ „ „ Uzoritosti Jurja Kardinala Haulika „ 200 „
3. „ prijemninah (taksah), sabranih odmah u skupštini od 2. Listopada 1864 po glasu Članka II. od novo-pristupivših bratovštinarah, ter u istoj skupštini na pohranu izručenih starješini Jandri Mažiću a po ovom danas povraćenih u svoti od . . . . 61 „
4. iz prijemninah, sakupljenih od 2. Listopada 1864 po sabirateljih gospodarih Ivanu plem. Petrušiću i Josipu Antolcu, opunovlaštenih na to istim malo prije pomenutim Članko II., ter po ovih danas skupštini izručenih, a i iz prijemninah, položenih u današnjoj skupštini, i to

A. po Ivanu plem. Petrušiću od sliedećih gospodarah:

1. od Ive Milličića	10 for.		
2. „ Josipa Lampea, staroga	5 „		
3. „ Josipa Lampea, mladoga	5 „		
4. „ Pavla Panca	10 „		
5. „ Ive Turopolčića	5 „		
6. „ Nike Marakovića	5 „		
Ukupno	40 for.,	40 for.	

B. po Josi Antolcu od sliedećih gospodarah:

1. od Vita Smerzlikara	4 for.	
2. „ Aleksandra Vučaka	5 „	
3. „ Jandre Gorše	4 „	
4. „ Koste Čakoje	5 „	
5. „ Tome Borkovca, iz Sunje	5 „	
6. „ Antuna Petraka	4 „	
7. „ Mate Štefanića	6 „	
8. „ Ulrika Greinera	5 „	
Ukupno	38 for.,	38 for.

C. Od sliedeća dva gospodara, koji svoju prijemninu podmiriše u današnjoj skupštini, i to:

1. od Tome Boškovića	10 for.	
2. „ Josipa Schmidta	10 „	
Ukupno	20 for.,	20 for.

Svega skupa . . 559 for.

Svakolika dakle imovina poljodjelske bratovštine petrinjske iznosi dana 15. Listopada 1865 u gotovu novcu **pet sto petdeset i devet forintih** vriednote austrijanske.

Članak VII.

Na predlog počastnoga bratovštinara Stjepana Pejakovića zaključi skupština jednoglasno, da se od imovine, pomenute u predjašnjem Članku VI., prije svega podmire dugovi bratovštinski, i to:

a) bratovštinaru i licitaru petrinjskomu, gospodaru Adolfu Cerneku za voštane svieće, što ih je poljodjelska bratovština kupila od njega već prije više godinah, nego kojega duga nije joj dosada nikako bilo moguće podmiriti . . . . 50 for.
(pošto bi ovaj vjerovnik u današnjoj skupštini bio sám ob sebi i dragovoljno od ukupne svoje tražbine, iznoseće 52 for. 50 novč., odpustio bratovštini 2 for. 50 novč.);

b) gospodaru Tomi Boškoviću za barut 4

Ukupno . . 54 for.

Odbiv od imovine, sastojeće iz . . . . . . 559 for.
ovaj dug bratovštinski od . . . . . 54 „
preostaje čiste gotovine bratovštinske . . . . 505 for.

Na dalji pako predlog Pejakovićev izjavì skupština zahvalnost svoju gospodarom bratovštinarom Ivi plem. Petrušiću i Josi Antolcu na njihovu revnom trudu, kojim su nesamo o tom nastojali, da čim više sakupe prinesakah, već i o tom, da bratovštini namaknu čim više novih bratovštinarah, i pozvà pomenuta dva bratovštinara, da bi ovaj svoj dosadanji posao nastavili još i do buduće skupštine bratovštinske, u kojem poslu imat će ih starješina Jandro Mažić podupirati glede onih dosadanjih starijih bratovštinarah, koji još odprije duguju u pjeneznicu bratovštinsku, ter kojim po Članku III. od današnje skupštine stoji na volju, da se mogu sa 6 for. nanovo prikupiti u bratovštinu gospodarstvenu.

(Konac će sliediti.)

Očitovanje.

Kad sam dne 20. listopada god. 1861 „Glasonošu“ izneo pred hrvatski sviet, sa svih se je stranah pokazivala radinost na književnom polju, sa svih je stranah hrvatskim listovom priticalo obćinstvo. Ali posliednjih dvih godinah životari naš narod u tako nestalnih okolnostih, da svu svoju pažnju i silu svraćati mora na političku borbu, te čita samo političke listove, od kojih n. p. „Politika“ pražka ima u trojednoj kraljevini više predplatnikah, nego što je ikad koji hrvatski zabavni list imao.

Taj politički rád djeluje veoma zlo na našu zabavnu i poučnu književnost. Listovom tog smiera odmeće se obćnistvo sve više i više, a i pisci naši slabo takove listove pomažu. Stoga je nestalo: „Pravnika“, „Slavonca“, „Sidra“, a i ostali u domovini izlazeći zabavno-poučni listovi „Naše gore list“, i „Bosiljak“ necvatu bome, već se drže jedino vrućim domoljubljem i požrtvovanjem njihovih vrlih vlastnikah.

Ja već evo dvie godine znatno kvarujem na „Glasonoši“. Dok sam ga u Karlovcu izdavao i u vlastitoj tiskarni štampao, laglje mi je bilo kvar pretrpjeti. Ali ovdje gdje me je izdavanje od 19. studenoga 1864 do danas novčanu žrtvu od blizu 1000 fr. stajalo, nisam u stanju takav kvar dalje podnašati. A k tomu evo nam nevesele sgode, po kojoj se u našoj domovini jošt manje na drugi van politički rád pomisliti može.

Posliednjih su naime mjesecih političke okolnosti pokrenule takovim putem, da se je sada Hrvatom sjatiti u složno kolo na složnu borbu za narodne svetinje i sloboštine, a sve sile duševne nagnuti će dakako na politički rád.

Stoga sam odlučio do godine neizdavati više „Glasonoše“.

Dieleći se sa vriednimi čitatelji „Glasonoše“, od kojih je jedno dvie stotine vierno podpomagalo to moje poduzeće tečajem svih pet godišnjakah, preporučujem jim vruće ostale zabavno-poučne naše listove, da neostanemo sasvim bez tog novinarstva.

Moj političko-literarni list **„Slavische Blätter“** koji se po čitavom izobraženom svietu sve to više širi, izlazit će i nadalje u istom liku i obsegu, i služiti će vruće milomu hrvatskom narodu kao i dosada.

Abel Lukšić.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

ILLUSTRIRANI HRVATSKI ČASOPIS

za zabavu, pouku, politiku i narodno gospodarstvo.

Broj 24. **U Beču, dne 31. prosinca 1865.** **Peti i zadnji tečaj.**

Čitateljem „Glasonošinim", na razstanku!

Težkim srcem obustavljam ovim brojem daljnje izdavanje **„Glasonoše"**. Nu razlozi k tomu toliki su, da im odoljeti nemogu. Nerad na polju krasne književnosti tolik je u ovaj par, da baš svi listovi s njega malakšu. Težkim srcem — rekoh — završujem **„Glasonošu"** poslje petgodišnjega mu života; jer ako i neću suditi sam o svojem listu glede literarne valjanosti, to mogu mirnom sviesti reći, da je on svagda, za sve što je hrvatsko, revnovao i da nije nikad propustio iznositi to na sviet. Toga mi — mislim — neće nitko zaniekati. Ele nužda mienja zakon, a **„Glasonoša"** evo prestaje.

Nu u mojih je rukuh drugo, sgodnije sredstvo, da hrvatskomu imenu osvietlam lice pred širim svietom, a to je bome i nuždno po nas Hrvate, jer su nas naši protivnici pred svietom baš grdno izkitili, i sve ono, čim se Hrvat ponosi, izvraćali i na ruglo mećali. Sredstvo kojim sam nakan u svakom obziru klevetnike hrvatskoga imena pobijat, moj je, njemačkim jezikom izlazeći list **„Slavische Blätter"**. Za kratko vrieme obstanka stekó si je i po Slavenstvu i Neslavenstvu prijateljah i priznanja, a broj privrženikah raste mu od dana do dana.

Živa će mi zadaća biti da u njem strani sviet sa hrvatskim narodom, njegovom književnosti, politikom upoznadem, te tako hrvatsku slavu razširim.

Obraćam s toga pozornost viernih prijateljah **„Glasonošinih"** na **„Slavische Blätter"**; neka taj list isto tako podupiru i njeguju kó što su moj hrvatski list, a ja sa svoje strane tvrdo obećajem, da će **„Slavische Blätter"** isto tako odvažno braniti hrvatsku stvar, kó što ju je branio **„Glasonoša"** il ma koi drugi hrvatski list.

Abel Lukšić.

ZLATNI KRST *).

Svud crna noć, svud tiho gluho,
Smrt, misliš, da je s neba pala,
Ko crno oriaško ruho,
Tek jedna zviezda, zviezda mala,
Ta drkće tužna sa visina',
Ah zviezda mala i jedina!
I kako trepti gor visoko
Sad bliedje štogodj, sada jače,
Tu kan da vidiš tužno oko,
A tužno oko kan da plače,
O tako gorko, tako milo,
Da ga je bolest gledat bilo;
I gledom tako tužnim, blagim,
Kó ljuba, kad se dieli s dragim.
Ah zviezda valjda nekog žali.
Sad bljesnu živo — sad utrnu,
I samo nojcu vidiš crnu.
Dà, žali one, što su pali
Za narod, vjeru i slobodu
Na viečnu diku svomu rodu,
Na izgled budućih vjekova,
Jer znaj ta zviezda blieda tužna,
Ta sjala povrh mjesta ružna,
Ta zviezda sjala vrh Kosova,

*) Jambičkim mjerilom.

To ti je kleto ono mjesto,
Gdje srbski srušio se priestô,
Gdje pao carski sokó Lazar,
Tu klonù slavni srbski puk,
Tu vrgo Turčinu na pazar,
Svoj narod — crna guja — Vuk.
A jošte kosti tu se biele
O hladnoj bliedoj mjesečini,
Jošt možeš smatrat po ravnini
Trag groze vidovdanske ciele,
Kad jao polumjesec opet
Nad častni krst se smio popet!
Kad Turčin Hrišćanu odolje,
Oj crno oj prokleto polje!
Sa biesom ljutih Osmanlija'
Svu zlobu sluči crna zmija,
Svog spasa izdo crni Vlah,
I pao krst u kal i prah.
Man čuda čini desna svojska,
Ah klonu klonu sveti stieg,
U krvi tone krstna vojska,
Sve propa, sve — u brzi bieg
Tek mala ukloni se šaka
Tih sokolovah, tih junaka,
Medj njima krsta prvi sin,
Naš Janko, naš Sibinjanin,
On grede tiho tavnom noći
Bez vierna druga, bez pomoći,
On grede skrovnom stazom dani
Vješt muki nuždi i stradanju,
Sve što iz rane krvca teče,
Sve što ga srce ljuto peče,
Sve što ga žegom sunce grije,
Sve što ga hladna rosa mije,
Sve što ga tresu noćni mrazi,
On ide tiho — tiho pazi,
On negda junak — sad pun straha,
Jer boji mi se zmije — Vlaha.
Sve tajno ide — viri, vreba,
Pa bljesne l' koja munja s neba,
Tih vjetrić akol' lišćem šuška,
Il grmljem koja hvojka cakne,
Il izpod noge kamen makne,
Tu stane, prene, se i sluška,
I sluška, vreba, tiše, više,
I trese se i jedva diše.
Već treću noć ga prati tmina
I crni oblak sa visina,
Već treći dan je rana magla
Mu viernom drugom puta nagla.
Već treći ćera dan po gori
Glad ljuti, — Janka ljuto mori.
Nu on nemari — on sve ide,
Dok noge sižu — oči vide,
Sve ide, ide, — al izmučen
Na tielu slab u duši skučen,
Tu padne pod kraj bielog danka
Od težke muke — silna sanka,
Tu padne, mirno tu počiva,
Stvor mrtav već, neg duša živa.
O laka bila noć mu — laka!
Al crna planu iz oblaka
Kó krvna zublja mjesec kleti,
I crnim izdajicam svieti,
A crni Vlah ta podla hulja,
Sve bliže mi se Janku šulja,
Sve bliže — primiče se bliže,
Tak izpod grma tajno gmiže,
O vratu čemerna se svija
I spavajućeg davi zmija.
Pa kako spava bez opreza,
Na Janka Vlašad sad se vrgne,
I sablju viernu mu odtrgne,
I našeg Janka ljuto svezà;
Za podlo mito zloba huda,
Za nekoliko zlatnih šaka,
Vlah prodo Turčinu junaka,
Tak prodà Krsta Židom Juda
Ej da si čuo brajne sad,
Kó objest turska kipi, buji,
Sad lako klicat, vikat Muji,
Sad mirno stoji Carigrad;
I mirno može plahi harem
Sa svojim ašikovat carem;
Ta Janko bulam trepet, strah
U tvrdih stenje verigah.
Dva kršna momka vode sada
Mog Janka a put Biograda.
Tu zadó Turkom ljute rane,
Tu nek mu rusa glava pane.
Već blizu gradu se primakli,
Na nebu već se bieli danak,
Na travi sjajna rosa cakli,
A kroz jutrnji čuješ sanak
Sa munare gdje vite zove
Mućzin sine prorokove.
Dva kršna momka idu, psuju,
A tužnom robu podvikuju,
I biesni skaču, biesni loču,
I biju sužnja i hohoču:
„Nu gdje t' je prorok kujin sine
Da težke verige ti skine?
Gdje sada čudotvor tvoj Isa,
Da slugu izbavi Iblisa?
Pa da t' i dodje lipov Bogo,
Ni biesa nebi ti pomogo!
Gle tamo vješala već tanka,
Ta čekaju mi svoga Janka,
Ej kako liepo požmirkuju."
I dalje biju, dalje psuju.
Nu vierni Krstov zatočnik
Sve mučè grede, ni nepisnu,
Tek kadkad plane bliedi lik,
A ljute usne mu se stisnu,
Po čelu leće oblak tamni,
Iz prsih težak uzdah zamni,
Tek kadkad u oku mu gnjevnu
Dvie žive munje kroz mrak sjevnu.
A sve su Biogradu bliže,
A zviezda Jankova sve niže.
Tu puče kó na mig božanstven
Po tavnom nebu crni mrak,
I sjajan, vedar, veličanstven
Svud sipao se sunca trak.
Na prsih tužnom robu zasjà,
Da Turad ukoči se pasja,
Krst — suho zlato, alem kamen,
Krst — sjajan kao vječni plamen.
O svetog čuda — divne kobi
Krst otè Bog lupežkoj zlobi.
Nu brzo — što ih krst zablenu,
U novu sviest se Turci prenu,
I svaki kavaz siže lakom
Za zlatnim Jsusovim znakom
„Moj mora biti zlatni Bog!"
Već hvata taj znamenje sveto.

Al drugi biesan neda, neda,
„Oj mani mi se more tog!
Nij zlato za te pjano pseto;
Moj bit će tako Muhameda!“
I ražari še lakom bies,
I zveče sablje kres i tries!
I pjane popale se glave,
Za spasov krst se ljuto dave.
Ko munja jednog Janko smakne,
A drugi brže biegom makne.
Od sunca sjaje bistra Sava,
Po Savi plovi malen čunak,
U čuncu sjedi kršna glava,
U čuncu sjedi Janko junak.
Ko glasna trublja sa Siona
Glas gromki dižu silna zvona,
I zovu narod u Budim,
Put neba diže svet se dim,
Puk pjeva Bogu čast i slavu,
Što njegov sveti zlatni krst
Od smrti spasi milu glavu,
Kršćanstva stup i jak i čvrst.
Na znamen dike znamen slave,
U crkvu zlatni krst postave,
Tu neka sjaje, neka plamti,
To kasna unučad nek pamti.
Ko glasna trublja sa Siona
Glas gromki dižu silna zvona,
Put neba diže ljut se pjev,
Sa neba zovuć Boga gnjev.
A sa Budima opet svieti,
Sibinjaninu znamen sveti.
On crnog poganina goni
Ko kerubim gospodinov,
O milo njegva sablja zvoni
Gdje lovi junak ljuti lov.
Kud njegvo jajno oko migne,
Tu muka Musulmana stigne;
Kud njegva kršna desna segne,
Tu zelen — barjak u prah legne;
Kud šine njegve šablje rt,
Tu svane poganinu smrt.
I zanijó se Carigrad,
Sried zlatna dvora sultan drkće,
I polumjesec misliš mrk će
U crno more panut sad.
No Turčin podmitio kob,
A Janko pô u crni grob.
Odavna već nam Janko driema,
A zlatni krst? Tog više nema!
Kud dospie, toga nitko neznó,
Tek samo to da je izčeznó.
Dà nema krsta već — al neka!
Ne, nije izčezo do vieka.
O crna tmina mora minut,
Razpršit će se smrtni san,
I sunce bolje pak će sinut,
Dà, doći, doć će Vidov — dan!
Kad ljuti lanac zahrdjavi
Od gorke mučeničke suze,
Što viečna mu niz lice puze,
Tu skočiti će biesni lavi,
Tu mora jednom da ugasne
Slavjanski golubinji plač,
I orit će se trublje glasne:
„Oj braćo hvatajte mi mač!“
Znak dobitnika Konstantina,
Krst zlatni sjat će sa visina,
Svom rodu prehodnica svietla,
Svom vragu žarka božja metla,
Nek onda Turc glave rubi,
Iz krvi jednog mučenika
Što niknuti će osvetnika,
Ko zmija otrovniem zubi
Zatisnut će se naši noži
U grudi nevjernika crne
O grozan sud će biti boži!
Dok polumjesec neutrne,
Dok andjô sjajni glavu zmiji
Svom snažnom nogom ljut razprsne,
Dok opet vedar na Sofiji
Znak Krsta Isusa uzkrsne.
Bog mora dobit, pasti laža,
I sjat će sjajan, silan, čvrst,
Prot crnom paklu svietla straža,
Vrh Carigrada zlatni krst.

August Šenoa.

Iz zapisnika staroga kapetana.

(Po Al. Dumas-u).

(Konac.)

Za časak prenù se Zodomirski pa nam reče.

„Gospodo legnite, upravo je ponoć. U salonu i u mojoj sobi stoji po jedan divan: Namjestite se tamo, Trofim će vam sve pripremiti. Ja moram jošt nekoliko pisamah napisati, i za slučaj da me nesgoda nadje, oporuku sastaviti. U četiri sata probudit će nas sluga, a u pet ćemo biti na mjestu.“

Bijah veoma umoran, s toga i odmah legoh. Ja se namjestih u spavaćoj sobi, Pravdin u salonu a gospodar podje u svoj kabinet.

Jutrnji hlad me probudi. Podjoh da probudim Zodomirskog, al sam opet stao.

Okrutno je buditi čovjeka, da mu kažeš „Mrieti valja!“

Lagano podjoh u kabinet. Na stolu gorahu dvie svieće, kojim se je svietlo čudno miešalo sa novorodjenim danom.

Pogledah postelju; bila je prazna.

Zodomirski nije bio legó.

Kako sam lagano koracao po sagu, nije me ni čuo bio, kako u sobu udjoh.

Stajao je kraj prozora.

„Vi niste ni spavali“ rekoh mu „to nije pravo; pred dvobojem treba, da se čovjek odmori čestito.“

„Ah vi ste uranili! Jel već vrieme, da idemo?“

Lice mu bijaše bliedo, al je samo pokazivalo, da je Zodomirski duševno veoma umoren.

„Hoće l' ga mirno minuti ova posliednja bura?“ zapitah se sám.

Opazio je, da sam ponešto nemiran pa reče nasmjehnuv se: „Čini mi se, da me slabo znate; al umirite se, neće vas stid biti štićenika vašeg.“ Pri ovih riečih stisnù mi prijateljski ruku.

U taj par dignu se i Pravdin, a ja podjem u salon. Trofim donese čaj. Zodomirski bje zaostao, a ja da ga pozovem k čaju.

Klečao je u kabinetu moleći živo.

Nisam ga hotio mutit, al se prevarih.

Namignu mi glavom, da će odmah doći.

Za čas i dodje posve vedar u salon.

„Jesul konji pripravni? zapita posve mirnim glasom.

Pogledah kroz prozor. Pred kapijom stajaše kočija sa četiri konja.

Ja ga pozovem bliže.

„Oh, dosta je vremena“ će Pravdin. „Odavle možeš pregledati cielu ravnicu. Na mjestu jošt nikoga neima, pa ni na putu onamo.“

„Ništa zato gospodo!“ odgovori Zodomirski „valja nam poći gospodo. Odmah ću za vami!“

„Dà, i pravo je!“ rekoh „bolje da prije dodjemo, nego da nas čekaju.“

Sjedosmo u kočiju.

„Ćeraj!" viknù Zodomirski kočijašu.

„Kamo gospodine?"

„K mogilam bratskim!"

I brzo odjuri kočija.

IV.

Zodomirski nebijaše snužden već zamišljen. Pozorno sam ga motrio, i razabirao na licu tugu, jer sam veoma volio mladića.

Posliednji dan odsudjenika strašan je, al je njegova muka pasivna, tu neima borbe; odsudjenik se podaje kobi nemiloj, jer ga ova nikako minuti neće. A Zodomirski? On je bio uvriedjen, a ne Stamm. Njega je išlo birati oružje. Samo riečcu da je rekó, a stvar bi bila pokrenula drugim putem. Koliko se je tu htjelo tvrde, nepomične volje da ove riečce nerekne.

Vjere mi, meni su se kojekakve čudne misli rojile po glavi. Mal mu nerekoh, nek ostavi službu, nek proda imanje, pa nek bježi sa ljubovcom. Al nisam mu opet dirnuti htio u tvrdu, junačku odluku.

Pravdin me probudi iz tih sanjarijah.

„Ah" viknù „eno drožke Mihajlovićeve! — Dà — vjere — to je naš čovjek. Pa eno i Natelova na svome vrancu. Dobro! dakle valjat će čekati drugu gospodu. Nije škodilo, da smo uranili."

Kočija letila brzo nizbrdice. Provezosmo se kraj kuće Ravenskove.

Nehotice podignuh oči. Sirota žena stajaše kó mramor-kamen, pa nam nije odzdravila ni migom.

„Ćeraj brže!" podviknù Zodomirski kočijašu.

S toga jedino razabrah, da je opazio ljubovcu.

Na rieči Zodomirskove jurila kočija strielimice. Skoro dodjosmo do šumice, gdje bi obično protivnici stali prije dvoboja.

Skoro stigne i Andrija Mihajlović, a za njim Natelov i drugi, jedno dvadeset licah.

Samo Stamma nebijaše.

„Počekajmo časak ovdje!" odgovori Bejalev pobočniku, koi je htio da podjemo odmah bratskim mogilam. „Jošte može doći za vremena, evo ima još pet minutah do pet."

„Evo ga već!" će Mihajlović kažući prstom na drugi put prema šumici.

U istinu doleti konjanik i za njim drožka.

Stamm dodje na konju, svjedoci mu u kočiji.

„Gospodo! Hajdemo k mogilam", progovori Zodomirski, posó je utanačen, pa daljnjega razgovora netreba.

Predlog ovaj bude primljen.

Dodjosmo k mogilam.

Zodomirski se nasloni na grob. Ja držah sandučić sa pištolji.

Za nama dodjoše protivnici.

Pred njimi Stamm noseći pištolje.

Pozdravi Zodomirskoga, položi sandučić ma zemlju, te nas zapita, „Tko će viknuti „Pucaj"!"

Oba protivnika i svjedoci gledahu častnike.

Al nijedan častnik nehtjede izreći kobne one rieči, koja će jednomu od njegovih drugovah zadati smrt.

„Majore!" progovori Zodomirski Belajevu „dete izkažite nam vi tu ljubav! Molim vas!"

Belajev privoli.

„Molim vas gospodo" nastavi Zodomirski „naznačito nam sada bojište, pa nam onda nabijte pištolje." To rekav predade mi sablju i svuče kaput.

„Netreba nabiti pištoljah" progovori Stamm: „donio sam svoje, pa jedna je zrnom nabita."

„Al vi poznajete svoje oružje" odgovori mu Pravdin.

„Šta zato?" će Stamm „gospodin Zodomirski nek bira."

„Dobro" odvrati Zodomirski „nek bude na vašu."

Belajev zabode svoju sablju uprav medju mogilama, a drugu nedaleko od svoje.

Za svaku sablju imali se protivnici namjestit pa onda ruke pružit preko balčaka.

Tako nebje ciev ni šest palacah od protivnikova srca odaljena.

Dok je Belajev sve pripravljao, skine Stamm sablju i haljinu.

Svjedoci Stammovi otvoriše sandučić. Zodomirski uhvati prvi pištolj, i stane za svoju sablju.

Stamm ga je pozorno motrio. Zodomirski ni da je licem maknuo. Ni najmanji mig nije odavao, da mu se koleba srce. Nije se na njem vidjela gizdost već mir, junačtvo, tvrda volja.

„Junači se" zamrmlja Stamm uhvativ drugi pištolj, te stane na svoje mjesto.

Obojica bijahu blieda, al mirna. Samo da je tko Stamma potanje motrio, vidio bi bio u njegovu oku ponešto nemira.

Zodomirskomu pako se oko sve više žarilo, čim se je kobni trenutak primicao bliže.

Pravdinu gorila lica, a meni da srce skoči iz prsih.

„Đederte sad majore!"

Belajev stupi napred. Svačije oko zapinjalo na njem. Brojasmo mu korake, kó što časke medj životom i smrti.

„Jestel pripravni gospodo?" zapità.

„Čekamo samo vaš znak" odgovoriše obojica hladno.

Svaki podigne pištolj, te ga namjeri proti srcu protivnika.

Sve umuknù.

Samo si čuo, kako ptičice u bližnjoj šumici cvrkuću. Pa šta i mare te drobne pjevačice za svadju i neslogu ljudsku. One nemisle neg o ljubavi.

Iznenada zaori glas majorov.

„Jedan!"

Pa zatim brzo:

„Dva — tri!"

Oroz na pištolju Zodomirskog caknù, plamen sjevnù, i pucnjava se razlježe dolinom.

Vjetar puhnù i razćera dim.

Stamm nebje odapeo pištolja.

Svejednako ga je držao proti srcu Zodomirskoga.

„Pucajte!" reče ovaj hladno.

Pravdin se trgnù ljuto.

„Tu neimate vi odlučiti gospodine" reče Stamm „imam li pucati ili ne. A ja ću se odlučiti, dok čujem odgovor na vaše pitanje."

„Govorite, al brzo!"

„Umirite se, svršit ću brzo!"

Mi ih slušasmo pozorno.

„Nedodjoh, da vas ubijem" nastavi Stamm. „Dodjoh kó čovjek lahkouman, koi nemari za svoj život, komu život nije izpunio ma nijedne nade. Vi niste takov čovjek. Vi ste bogat, ljubljen, čašćen, vam će budućnost sretna biti, zato vam je i život mio. Pa ipak se namjeriste na zlu sreću. Vam je poginut, nije meni. Gospodine, ako mi se zavjerite da nećete više čovjeka tako naprasno i lahkoumno pozvati na mejdan, neću pucati."

„Ja se nisam prenaglio", odgovori Zodomirski jošt mirnije. „Vi me uvriediste, a ja sam vam moró odgovoriti. Tako sam moró, pucajte, jer neimam vam ništa više kazati."

„Moji uvjeti, nediraju podnipošto u vaše poštenje", nastavi Stamm. „Sudite vi majore!" okrenu se Belajevu. „Ja se podvrgavam vašemu sudu. Možebiti će to učiniti i moj protivnik."

„Gospodin Zodomirski stajao je junački pred vašim pištoljem, kako samo junak može. To je moje mnienje."

Zatim zapita častnike: „Gospodo, može l' Zodomirski primiti Stammove uvjete?"

„Može bez povriede časti!" kliknuše svi u jedan glas.

Zodomirski stajaše kó mramor-kamen, tek mu se čelo nešto namršti.

„Kapetan će pristati" prihvati stari Pravdin „i neće se u buduće dvobojem prenagliti."

„To vi velite a ne gospodin Zodomirski", doda Stamm.

„Primate l' što rekoh?" obrati se Pravdin moleći prema Zodomirskomu.

„Primam!" progovori Zodomirski jedva.

„Ura!" zaviknuše u taj par svi častnici.

„To me veseli više neg ikoga drugoga, i iskrena mi je želja bila, da se stvar tako svrši. Sad su naši poslovi u redu kapetane. A ja sam imao priliku dokazati vam, da je proti odvažnomu čovjeku svejedno znade l' pucati ili ne. Ja nisam htio dirnuti u vaš život, htio sam samo vidjeti, kakovim ćete licem stajati pred smrti. Vi ste se junački vladali, a u pištoljih nebijaše neg prah."

Stamm puknù pištoljem, i zbilja samo praznim.

Zodomirski ruknù al više kao zvier.

„Tako mi spasa“ viknù „to je nova uvrieda, teža nego prijašnja! Vi mislite, da su naši poslovi u redu gospodine? Ne, nisu, mi ćemo sad iz nova. Al ovajput ću ja nabit pištolje i vjerujte neće prazni biti.“

„Ne kapetane“ odgovori Stamm „poklonio sam vam život, vi mi ga nesmijete oteti. Vriedjajte me kako vam volja, ja se neću više biti s vama.“

„Al sa mnom gospodine!“ viknù Pravdin, baciv sablju i haljinu „dà sa mnom pod ma kakovimi uvjeti, nabijte makar oba pištolja. Vi pako gospodine Stamme“ nastavi postaviv se za sablju Zodomirskoga „vi ste se vladali lopovski, vi ste prevarili Zodomirskoga i njegove svjedoke, a bog je nepravedan, ako se nebudete kupali pred menom za koi čas u vlastitoj krvi.“

Stamm se veoma smutì; nije se nadao, da će se stvar tako svršiti.

„Dobro, nabijte“ reče podav pištolj Belajevu.

U to pristupi i Natelov.

„Gospodine ako vas kapetan neubije, to ću vas ja.“

„I ja! I ja!“ zaviknuše častnici sa svih stranah.

„Tà nemogu se sa svima biti“ odgovori Stamm. „Do vraga! Nisam vas svih uvriedio, pa ako vas je upravo volja, a vi izaberte jednoga izmedj sebe, s tim ću se tući. Al što vi hoćete nije dvoboj, već lupežka navala.“

„Nebojte se zato gospodine, ma ni prstom nećemo u vas dirnuti“ prihvati Belajev. Da smo mi po zakonu vaši sudci, mi nebi vam dosudili najokrutniju već najsramotniju kaznu. Al smo ljudi častnici kó i vi. Vi učiniste dva zločina, dà zločina, jer ih je vaša zloba smislila i izvela. Zadavali ste Zodomirskomu sve ljute muke što ih pogubljenik protrpiti mora, a vi ste pri tom mirno stajali, znajući da u pištolju zrna neima. Pa kad vas je čovjek, koi vas je punim pravom lupnuti smio, pozvao iz nova na dovboj, to ste odbili tu nenadanu čast.“

„Nabijte pištolje, nabijte!“ viknu Stamm biesan „biti ću se s kim god hoćete.“

Major se nasmjehnu prezirno.

„Jok gospodine poručniče, ni živa duša od nas neće se s vama biti. Vi ste okaljali svoju vojničku čast. Vi se je morate odreći. Mi nećemo s vami zajedno služiti. Častnici me ovlastiše da vam kažem, da pod izlikom slaba zdravlja ostavite našu pukovniju. Liečnik će vam u to ime dati svjedočbu, a mi vam dajemo rok od mjesec danah.“

„Oh ostavit ću ja pukovniju, al ne rad vaše volje, već rad svoje.“

To rekav obuče haljinu i opasa sablju.

Brzo poklopi konja i odjuri biesan u grad.

Častnici obkoliše Zodomirskog.

Bijaše snužden, veoma snužden.

„Zašto mi zapoviediste, da primim uvjete toga nevriednika?“ reče „stvar bi bila izašla na drugo.“

„Dà gospodine Zodomirski! krivi smo“ reče major „al sad vam u ime drugovah kažem, vi ste junak i čestit čovjek!“

Zatim nastavi:

„Ajdmo gospodo! Piti ćemo čaja kod gospodina Zodomirskog. Vi Andrija Mihajloviću idite medjutim k pukovniku, pa mu recite sve, što se je ovdje sbilo.“

Sjedosmo u kočiju — u taj par zamaknu Stamm za brdo.

Zodomirski pogleda za njim, pa se smrknu.

— „Netom!“ šaptnù.

„Šta je?“ zapita ga Pravdin.

„Neznam, slutnja me neka muči. Bolje bi bilo, da me je ubio.“

Težko uzdahnù, te pokrì lice obiema rukama. Zatim se malko potrese i podviknù kočijašu „Ćeraj kući!“

Vratismo se putem, kojim bjesmo došli dakle kraj kući Ravenskove.

Zodomirski htjede zaustaviti kočiju al kašnje odustane od toga. Samo je šaptnuo:

„Ne, to bi nepristojno bilo!“

Jedno dvadeset korakah od kuće reče mi:

„Hoćete l' mi izkazati ljubav kapetane?“

„Drage volje prijatelju!“

„Gospoda me čekaju, ja moram kući. Kraj toga se je mogó i povratiti Ravenski. Idite, molim vas, pripoviedajte Dini, što se je sbilo.“

„Hoću, kad vam god drago bude.“

„Što prije.“

„Dakle ću odmah.“

Kočija stane. Ja sidjoh, a kočija opet odleti.

Došav kući ponudi gostovom čaj. Jedva primaknu prvu čašicu k ustima, eno me pod vratima.

Valjda sam bio blied i smućen.

Zodomirski ugledav me skoči:

„Za boga kapetane, šta je?“

Izvukoh ga iz sobe.

„Jadni prijatelju, ako vas je volja jošt jednom viditi Dinu, a vi pohitite onamo!“

„Sveti bože! Šta je, šta je?“

„Stajala je kod prozora pa opazi Stamma. Kad je Stamm živ, mora da je Zodomirski pao, mišljaše jadna. Od ljute boli zavrisnù, sruši se na tle, i od onog časa neotvorì očiuh.“

„O slutio sam nesreću!“

Gologlav izpade iz kuće.

Na skalinah sretne se s doktorom, koi je k Ravenskoj hitio.

„Doktore, je l' joj bolje?“ zaustavi ga Zodomirski.

„Dà“ odgovori ovaj „jer je pretrpila jade ljudske.“

„Mrtva! —“

Niem prisloni se zidu da nepadne.

„Ja sam siroti višeputah rekó, nek se čuva duševne uzbune. Al badava. Jutros ju nešto uzbuni, vrisnula je, i pade mrtva. Ja neznam, kakova da posla ima gospoja za rana jutra kod prozora. Al dà, i vi ste imali svršit jutros krvav posó, pa ste ga, kako vidim sretno svršili.“

Zodomirski nije ga slušó.

Kao mahnit poleti niz stube kličući:

„Dino! Dino! Dino!“

Na pragu spavaće sobe naidje na Marinu.

Brzo ju odmaknu.

Dina ležaše na postelji blieda, mirna, kan da spava.

Samo na usnah se vidjelo ponešto krvi.

Zodomirski pade pred nju i uhvati joj ruku.

Bijaše hladna, sgrčena a u njoj pramak crne kose.

„To su moje, moje vlasi —“ viknu Zodomirski.

„Dà, vaše“, doda Marina. „Odrezà vam ih, kad ste polazili iz Petrograda. Slutila sam, da će s toga biti nesreće.“

Tu se svršava zapisnik kapetanov.

Dobio sam ga od prijatelja. Pitó sam ga za daljnje sgode Zodomirskog, nu nije znao ništa zato.

„Samo jedan čovjek ima, koi možebiti štogodj znade“, reče mi prijatelj.

„A tko?“

„Kad odcte iz Moskve, potražite manastir sv. Trojice.“

„Hoću.“

„Pitajte za brata Vasiliju. Ako je živ, moći će vam pripoviedati sve potanko.“

Podjoh u manastir.

Tu mi rekoše, da je brat Vasilije preminuo prije tri mjeseca.

Vidio sam mu i grob — al i ništa više.

Pitao sam kaludjere za njegovo ime i zašto da se je mlad zakopao u manastir.

Nerekoše mi ništa stalna, već su samo gatali, da se je pokaludjerio izgubiv ljubovcu — mladu gospoju.

Konstantin Stanić,

biskup križevački,

Bio je u svoje vrieme početkom ovoga vieka jedan od najučenijih ljudih našega naroda. Prve godine svoga života proživio je u Žumberku (rod. 1762), a svoje nauke svrši u Zagrebu, a kašnje u propagandi u Rimu bogoslovne i mudroslovne, gdje si je i doktorstvo

stekao iz obiuh ovih strukah. Kako se je vratio u domovinu obavljao je razne službe u biskupiji, a cielo vrieme pratio je vierno nauku i [illegible] l obe. Kolika ga je ljubav znanosti uprav bila pronikla, kazuju ljudi dostojni svake vjere, gdje bi u Stojdragi u Žumberku živuć sam s knjigom u šumi po ciele dane boravio. U Žumberku zateče Stanić i gospodstvo Francuzah s onu stranu Save, te bude imenovan za arkidiakona krizevačke biskupije na francuzkoj strani. Stanić je bio i Francuzom znani prevoditelj, i prečastni gospodin kanonik Poturičić uvjeravao me je, da je on preveo i Code Napoleonov na hrvatski jezik. Nu gdje je taj prevod, toga nisam mogao doznati. Još ko prefekt grčko-katoličkoga sjemeništa u Zagrebu, govorio je slavan govor nad grobom bana Erdödia, za što su ga ljudi toliko hvalili. I ko biskup nije Stanić svoje priznane duboke učenosti zakapao. Kad se je radilo, da raztepu biskupiju križevačku napisao je Stanić memorandum dug „de dismenbratione dioecesis Crisiensis", gdje historički i bogoslovski razpravlja o koristi i važnosti rečene biskupije. Historički razpravio je Stanić tu stvar najviše po Krčeliću i Valvazoru i još gdješto iz tradicije i arkiva dieecezalnoga. Još znamenitije je njegovo djelo o sjedinjenju obijuh koledarah, gdje je upravo bio upeo svoju znanost, da dokaže što je hteo dokazati. Ta razprava prepisivala se je puno i dosta imade prepisah i danas po našoj domovini. Sve je to djelovanje Stanićevo uprto na latinskom jeziku, a nam nije namjera, da ga ovaj put tako ocienimo, kako se je razvijalo i stvaralo u njegovoj velikoj duši, već sama druga sreća privela nas je da spomenemo barem u dvije tri rieči njegovo djelovanje. Boraveć ovih praznikah u Križevcih dodjoh po milosti presv. gospodina biskupa i kanonika Poturičića na dvije stvarce pisane hrvatski od biskupa Stanića, pak jednu i priobćujem hrvatskomu narodu. Proglas i pjesma pisana su godine 1813 i 1814. Proglas je pisan u ime nekoga nadvojvode Karla ili Ludwiga. Neznam pravo je li taj proglas preveden ili pak izvoran. Ako je prevod, onda je Stanić bio za cielo vješt prevoditelj. Ako li je original onda ima u njem pojmovah o domovini itd. novih, koji će zanimati svakoga.

Pjesma Stanićeva neima baš pjesničkoga poleta al' opet se tu vidi, da je Stanić jako dobro poznavao Kačića, a možda i druge pjesnike sudeć po stihu; a slog je sasvim Kačićev.

Kad čovjek odmjeri da je Stanić sve najljepše plodove svoga uma napisao na latinskom jeziku; a hrvatski evo, samo kô za šalu; onda istom čovjek mora žaliti, što nije u nas bilo narodne kulture. Bože moj! kako se je čovjeka baš razpoloviti u Latinca i Hrvata prateć kulturni razvoj našega naroda i poviesti!

Evo Stanićeve pjesme:

od godine 1813.

Silna magla od zapada
Svu Evropu posipaše,
Odsvud munja prosijaše,
Od gromova zemlja pada.
Italia prva gori,
Zatim zemlja sva doljanska,
Španju liepu grom obori,
Pade skupa (i) portugalska.
Nit to dosta! već Njemačka
Lipa zemlja razkide se,
Kroz bunjenja svakojačka
Složnost Nimška razide se.
Još nespava ljuti zmaju,
Kog Korsika divja sleže,
Francezi se kom klanjaju,
Za Evropom svom poteže:
Sruši Praize, sruši Švede,
Napletance i Sardince,
U suzanstvo Papu odvede,
Zatre i druge male Prince.
Još oholost neima konca,
Dok cvatućeg orla vidi,
Na svietloj glavi Franca:
Pred kojim se još zastidi.
Dakle na njeg od svih stranah,
Sve narode podigava,
Mlogo carstvu teških ranah,
Franji smrtnu žalost dava.
Dolnja zemlja prebogata,
Skup i Švabska plodovita,
Austrijanskog pade od jata,
Pod vlast zmaja nigdar dita.
Illyria plemenita,
Tyrol gnjezdo od junaka,
Krainska zemlje kamenita,
Kraljevica Trst i Rieka,
Ah prelipa sva Kraina,
Strah on stari turske sile
Sedam stotin ka godina,
Orlu rimskom si služila,
Sva med papke ljutog zmaja
Na oružju opadoše,
Nit nam drugo već do kraja
Samo malo ostadoše.
Što još jedno orlu drago —
Na srdašcu je ležalo,
Luiza verno carstva blago
I kreposti ogledalo
Dušmanskoga zmaja u ruke
Pasti mora golubica.
Silovane ljubve u muke
Svoja lipa podat lica.
Al sva tuga i sva žalost!
Franca našeg milog cara
I sva carstva svojeg slabost
U nevolji neobara.
Velikog se klanja Boga
Sve premudroj providnosti,
U kog ruki carstva svoga
Jedne čeka postojnosti.
Nuder gledaj pobro čuda
Ko ufanje stvori Boga
Kad pomoći od nikuda
Nebi više svita ovoga.
Ober deset osam stotin
I još trinaest brojaše se
Po rodjenju Hrista godin
Zmaju ljeta stekoše se.
Na sjeverske popeo se
Snigom vrhe posipane
Carom zvati hoteo se
Još severske ciele strane.
Silnu vojsku tamo vodi
Dobra srića priskočiše
Brze rieke sve prebrodi,
Moskvu lipu porobiše.
Al i nut ti zla velika,
Zima stisnu, glad nastade,
Ranjenik ti nema lika
I od glada vojska pade.
Što za gladom još ostade,
To od smrzli sve izginu.
Niti snig joj bižat dade
Do glasnika vojska zginu.
Raztrešeni po svih putih
Topi leže razvaliti,
Al uteče zmaju ljuti
U Pariz se još povrati;
Opet mlade momke kupi
Na umorne Praise i Ruse
Kano strila opet rupi,
Njih Francozi ljuto puše.
Sada našeg milog cara
Upovanje podižè se,
Ko pravednog ne prevara
Niti prazno ostadoše.
Kralj od Praizke jur zatesen, (?)
Car Moskovski mlogo umoren,
Savez meću, da bu veren,
Jedan drugom, dok se koren
Europe sve nesreće
Čisto do dna nezatere.
I dok činom svoje plaće
Uzrok zala nepobere.
Mole prose Franju cara
Da po svojoj znanoj časti
Francie zmaju nagovara,
Jen put boja hitit slasti.
Al Francozka znana upornost
Neda čuti ništ od mira,
Cara našeg nit razbornost
Zmaja odbi od podira.
Ufajuć se dakle u Boga
Ufajuć se u pravicu,
I naroda vjernog svoga
Složnu gledeć na desnicu,
Carim v sili dade ruku
Britha sablju neodhitit,
Zmaja krune dok ne svuku,
S kom krivično bi nakitit.
Vojska dakle nečuvena
Od svih stranah sakupi se,
Vrvi narod svih plemena,
Jedan k drugom prikupi se.
Kod Dresde se zmaj objači,
Od onud se svietu grozi
Na Pemiu zlo navlači
Silnu hranu tamo vozi:
Rad bi tasta uplašiti,
I Pemiju osvajati,
Da li svoje nakititi
Imao s čim naplaćati.
Al mu loša srića biše,
Francozi se mladi splaše,
Ustaviti nit' ih više,
Zmaja sila nemogaše.
Dresdu mora zapustiti,
Elbu hladnu ostaviti.
Pri Lipsii se ide kupit,
Želeć savez rastaviti.
Al junački Franje cara
Orel v ruki Crnogorca
Silu ljutog svu obara
I nemilog zmaja udarca.
S sramom bježi s polja ravna
Do Raine se neustavlja,
I što nebi jur odavna,
Bježi, vojsku samu ostavlja,
Gdi se počme tući, tu mu
Sreća nazad odskakiva
U prostranom nit svom umu
Što li radit, dokučiva.
Tako dognat do Pariza
Bi odurit od sabora.
Nit ga od dalka, nit od bliza
Već tko carom progovara.
Milione ljudih zgubi
I s njim zemlje predobite
Špot, sramota po svih zubih.

Tade Smičiklas.

GLASOVI.

Iz Beča.

* Njegovo ces. kr. apoštolsko veličanstvo dostojalo je za našu povjestnicu veleważno djelo pod naslovom: „Aktenstücke zur Geschichte des kroatisch-slavonischen Landtages und der nationalen Bewegung vom Jahre 1848", sastavljeno i predano za previšnju privatnu knjižnicu po ministarskom perovodji i bivšem graničarskom zastupniku na istom saboru g. Stjepanu Pejakoviću,

s povoljom premilostvo primiti i naložiti ces. kr. vrhovnomu komorničtvu, da pomenutomu sastavitelju ovim povodom izjavi previšnju zahvalu.

Trojedna kraljevina.

* Sabor hrvatski mirovati će do 18. siečnja. Medjutim rade odbori saborski, a ponajviše odbor za adressu glede sazova sabora. Adressa je dakako najvažniji posó, te će razprava o tom predmetu najviše vremena zauzet, jer taj čin državni neće samo parafraza prestolnog govora biti, nego baš odgovor na sazovni ovoga a razpustni kraljevski odpis sabora od g. 1861.

* Sabor trojedne kraljevine poslà po svojem podpredsjedniku dru. M. Šuhaju brzojavnu čestitku našoj kraljici prigodom njezina imendana u Monakov; na što se istim putem srdčano zahvali.

* Dr. M. Klaić jedan od najodvažnijih zatočnikah narodne stranke u Dalmaciji, opet je namiešten na svoje učiteljsko mjesto na gimnaziji zadarskoj, s kojeg ga je Schmerling skinuo bio. Ovaj čin državnog ministarstva probudio je u Dalmaciji sveobće zadovoljstvo, a gradjani zadarski počastiše gosp. Klaića bakljadom i svirkom.

* Vrli narodnjaci g. dr V. Vojnović i M. Pavlinović izabrani biše za zastupnike u dalmatinskom saboru.

Ugarska.

* Sveobći uzhit, što je vladao za vrieme otvorenja sabora ugarskoga pomalo prestaje i ugarska štampa stala je mjesto vatrenih opisah svečanostih, s nova donositi hladnije državnopravne članke. Težko je, da reć bi nemoguće je dosada kazati, na koliko će Madjari popustljivi biti glede zajedničkih poslovah, sva dosadašnja očitovanja a ponajviše govor predsjednika doljnje kuće St. Királyia naglašuju madjarske zakone od g. 1848. Nemože se ni pravo reći hoćel fuzija medju Deákovci i zaključnjaci potrajati il se opet razvrći.

* Erdeljski velikaši podjoše u Peštu da zauzmu svoja mjesta u gornjoj sabornici ugarskoj.

Česka.

* Glasovi, da će gr. Rothkirch-Panthen postati namjestnikom českim nisu do sada istiniti, nu svakako stoji, da će se to mjesto za kratko popuniti. Grof Panthen predao je ovih danah adressu českoga sabora Nj. vel. kralju. Nj. veličanstvo izjavi svoje najvišje zadovoljstvo nad adressom, te je tvrdo obećao, da će se dati krunisati kao česki kralj u zlatnom Pragu.

Narodno gospodarstvo.

Napisnik

o petoj skupštini petrinjske bratovštine poljodjelske od 15. List. 1865.

(Konac.)

Članak VIII.

Po namirbi duga bratovštinskoga povedè se rieč i o svrhi, na koju da se upotrebi preostavša gotovina od 505 for.

Neki bratovštinari predlagahu, neka se za sve ove novce odmah nabavi 12 novih željeznih plugovah i željezni válj za mrvljenje grumenja, da se ovako nadomjesti nakopavanje, dočim su neki bili za to, da se ova gotovina netroši već okamati do proljeća, pak onda istom da se nabavi nekoliko najpotrebitijih alatah, buduć sada i onako već minula hora za sjetvu; treći zahtjevahu da se osim plugovah kupi i sječkarnicah i mlatilah, kako bi se s jedne strane u opurenoj i ukiseljenoj sječki nadomjestila ovogodišnja nestašica krme, a s druge strane umjesto dosadanjega vršenja uvelo mlaćenje, da ovako slama neide sasvim po zlu, kao što to žalibože biva pri vršenju. Ovim predlogom nije falilo protuopazakah doista umjestnih, dok si je skupština naposliedku usvojila predlog Pejakovićev, koi je onamo smierao, da udari sredinom, da tojest bratovština svakako i to odmah nabavi štogod najpotrebitijega orudja gospodarskoga, da se tako narod osvjedoči da joj je doista stalo do napredka, ali da se podjedno obazre i na to, da će imat podmiriti i ostalih potrebštinah bratovštinskih, i da nebi bilo uputno potrošiti svu gotovinu, ter tako bje jednoglasno zaključeno, da se zasada nabavi samo šest novih željeznih plugovah i dvie sječkarnice, a da se uprosi bratovštinar gospodar Joso Antolec, neka bi kupio to orudje i dopremio ga čim prije u Petrinju, da bratovštinari uzmognu pri liepu još vremenu jesenskom posijati svoju oziminu a i prirediti si zemlju za jarinu. Pošto bi gospodar Joso Antolec bio na se uzeo da će izvršiti ovaj zaključak, bje mu odmah na obračunbu uručeno 300 for., a preostavša gotovina od 205 for. povjerena počastnomu bratovštinaru Stjepanu Pejakoviću, neka ju plodonosno uloži u Beču, da ovako u svako doba stoji bratovštini na razpoložbu.

Na dalji predlog Pejakovićev bje jednoglasno zaključeno, da dotle, dok skupština neutvrdi pravionika (vidi §. 10. pravilah bratovštinskih, i Članak IV. ovoga Napisnika), bratovštinari mogu ovimi alati koristit se beznaplatno, i opunovlastì bratovštinara Josu Antolca, da ih smjesti ondje, gdje će biti najbolje, da ih nadzira, i da njimi razredjuje onako, kako bude mislio da će biti najprobitačnije i po bratovštinare i po bratovštinu.

Članak IX.

Na predlog bratovštinara i prvoga zastupnika obćinskoga, gospodara Floriana Mačečevića umolì jednoglasno skupština perovodju i počastnoga bratovštinara Stjepana Pejakovića, da bi izvolio spisati i dat štampati Napisnik i o ovoj petoj skupštini, što je on i obećao.

Članak X.

Pošto bi skupština svekolike predmete razpravne bila rješila u najboljem redu; pošto bi počastni bratovštinar Stjepan Pejaković bio skupštini do znanja dostavio, da je za unapredbu dudarstva petrinjskoga posio 25.000 dudovah od prilike, a za promicanje svilarstva podučio bubarice petrinjske, kako bi manjim trudom a većom koristju mogle u buduće hraniti bubah i hvatati sjemena, pokazav i bratovštinarom svojega sjemena od svilacah japanskih a i dvie mreže, široke i duge 2—3 stope a učvršćene s lieva i desna dvima štapima (poput naših običnih mrežah, kojimi naše gospodarice zastiru od vrebacah sirce svoje), kakove se već odavna s najboljim uspjehom uporavljuju kod Francezah i Talijanah, koji ih samo pospu lišćem dudovim, na koje se zatim bube same popnu kroz rupice, i tako bez ikakova truda prenesu mrežu s bubami, kamo im je drago, nemorajući vrieme tratiti dangubnim, dosadnim a i pretegotnim prebiranjem od toliko hiljadah bubah, već prebrav rukom samo ono nekoliko bubah, koje s toga, što spavaju, ili s drugoga uzroka, nisu se bile već popele na posuto im frižko lišće, koje dvie mreže poklonì mu Njegova Uzoritost Stožernik i Arcibiskup Juraj Haulik iz svoje svilane, da ih ponese i pokaže bratovštinarom petrinjskim, kako bi se i oni priučili ovomu lagljemu odgojivanju svilacah; pošto bi nadalje bio počastni bratovštinar do znanja dostavio bratovštinarom i to, da je već govorio kako s načelnikom obćinskim g. majorom Heylmannom a tako i s ravnateljem skole realne g. Hüblom, i da će o svojem trošku na tavanu škole realne dat napraviti spremah, kako bi i ista mladež počela se baviti ovom prekoristnom strukom gospodarstvenom, što će biti tim laglje postići, jer će joj ženska školska mladež moć plesti one mreže a svaki djak prije i poslie podne sobom donositi štogod lišća dudova, da ovako i ona bude učestnicom onih nagradah (premijah), koje će, kako je nada, do godine razpisati Njegova Uzoritost i bratovštinar-utemeljitelj Juraj Haulik; ter pošto bi napokon bio bratovštinarom pokazao i tablah gospodarstvenih, koje u Beču izdaje glasoviti gospodar barun Babo, imenito o vinarstvu i podrumarstvu itd., koje table bratovštinari pokupovaše sve na jagmu, zaključi starješina ovu petu skupštinu, koja će svakomu bratovštinaru dugo ostat u ugodnoj uspomeni kao najjasniji dokaz, što je sve kadra počiniti uzajemna sloga, kriepka volja i postojana radinost.

U Petrinji, dne 15. Listopada 1865.

Stjepan Pejaković s. r. perovodja.

Očitovanje.

Kad sam dne 20. listopada god. 1861 „Glasonošu“ izneo pred hrvatski sviet, sa svih se je stranah pokazivala radinost na književnom polju, sa svih je stranah hrvatskim listovom priticalo obćinstvo. Ali posliednjih dvih godinah životari naš narod u tako nestalnih okolnostih, da svu svoju pažnju i silu svraćati mora na političku borbu, te čita samo političke listove, od kojih n. p. „Politika“ pražka ima u trojednoj kraljevini više predplatnikah, nego što je ikad koji hrvatski zabavni list imao.

Taj politički rád djeluje veoma zlo na našu zabavnu i poučnu književnost. Listovom tog smiera odmeće se obćnistvo sve više i više, a i pisci naši slabo takove listove pomažu. Stoga je nestalo: „Pravnika“, „Slavonca“, „Sidra“, a i ostali u domovini izlazeći zabavno-poučni listovi „Naše gore list“, i „Bosiljak“ necvatu bome, već se drže jedino vrućim domoljubljem i požrtvovanjem njihovih vrlih vlastnikah.

Ja već evo dvie godine znatno kvarujem na „Glasonoši“. Dok sam ga u Karlovcu izdavao i u vlastitoj tiskarni štampao, laglje mi je bilo kvar pretrpjeti. Ali ovdje gdje me je izdavanje od 19. studenoga 1864 do danas novčanu žrtvu od blizu 1000 fr. stajalo, nisam u stanju takav kvar dalje podnašati. A k tomu evo nam nevesele sgode, po kojoj se u našoj domovini jošt manje na drugi van politički rád pomisliti može.

Posliednjih su naime mjesecih političke okolnosti pokrenule takovim putem, da se je sada Hrvatom sjatiti u složno kolo na složnu borbu za narodne svetinje i sloboštine, a sve sile duševne nagnuti će dakako na politički rád.

Stoga sam odlučio do godine neizdavati više „Glasonoše“.

Dieleći se sa vriednimi čitatelji „Glasonoše“, od kojih je jedno dvie stotine vierno podpomagalo to moje poduzeće tečajem svih pet godišnjakah, preporučujem jim vruće ostale zabavno-poučne naše listove, da neostanemo sasvim bez tog novinarstva.

Moj političko-literarni list **„Slavische Blätter“** koji se po čitavom izobraženom svietu sve to više širi, izlazit će i nadalje u istom liku i obsegu, i služiti će vruće milomu hrvatskom narodu kao i dosada.

Abel Lukšić.

Svojina i vlastita naklada Abela Lukšića. Tiskom OO. Jermenah u Beču. Odgovorni urednik: Abel Lukšić.

